។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

បរមត្ថទីបនី

សង្គហ មហាដីកា បាឋ

គន្ថារម្ភកថា

[ក]

ឧទយា យស្ស ឯកស្ស, សទ្ធម្មរំសិ ជាលិនោ;
បពុជ្ឈឹសុ ជនម្ពុជា, ជាតិក្ខេត្តេ មហាសរេ។

[ខ]

វន្ទាមិ តំ មហាសូរំ, មហាមោហ តមោនុទំ;
សញ្ជាតំ សោ ហទយេ មយ្ហំ, តមោខន្ធំ បនូទតំ។

[គ]

បោរាណកេហិ វិញ្ញូហិ, វណ្ណិតា វណ្ណនា ពហូ;
ទិស្សន្តិ ឥធ លោកម្ហិ, អភិធម្មត្ថសង្គហេ។

[ឃ]

ន តាហិ តុដ្ឋី វិន្ទន្តិ, យេ សារត្ថា ភិមានិនោ;
តេ មំ សង្គម្ម យាចន្តិ, បរមត្ថស្ស ទីបនំ។

[ង]

មហណ្ណវេ រតនានិ, ឧទ្ធរិត្វា ទិបវាសិនំ;
យថិច្ឆកំបិ ទជ្ជេយ្យុំ, ន វត្តព្ពាវ ឩនតា។

[ច]

តថេវេត្ថ វិបុលត្ថា, អណ្ណវេ រតនូបមា;
សតក្ខត្តុំបិ វណ្ណេយ្យុំ, បរិយាទិន្នា ន ហេស្សរេ។

[ឆ]

តស្មា តាសុ វណ្ណនាសុ, សារមាទាយ វណ្ណនំ;
នានាសារត្ថ សម្បុណ្ណំ, ឧត្តាន បទព្យញ្ជនំ។

[ជ]

នាតិសង្ខេប វិត្ថារំ, មន្ទពុទ្ធិប្បពោធនំ;
ករិស្សំ តំ បរមត្ថេសុ, សុណន្តុ បាដវត្ថិនោតិ។

បឋមគាថា-បរមត្ថទីបនី

១. អភិធម្មត្ថសង្គហំ កត្តុកាមោ អនុរុទ្ធត្ថេរោ សង្គហារម្ភេ តាវ សប្បយោជនេ បញ្ចបិណ្ឌត្ថេ ទស្សេន្តោ អាទិគាថ មាហ។ បញ្ចបិណ្ឌត្ថានាម រតនត្តយវន្ទនា, គន្ថាភិធេយ្យោ, គន្ថប្បការោ, គន្ថាភិធានំ, គន្ថប្បយោជនំ។ តត្ថ តីសុ រតនេសុ និប្បច្ចការករណំ រតនត្តយវន្ទនានាម។ សា **សម្មាសម្ពុទ្ធមតុលំ សសទ្ធម្មគណុត្តមំ អភិវាទិយា**តិ ឯតេហិ បទេហិ ទស្សិតា។ សកលេន គន្ថេន អភិហិតា បធានត្ថភូតា ចត្តារោ អភិធម្មត្ថា គន្ថាភិធេយ្យោ។ សោ អភិធម្មត្ថសង្គហន្តិបទេ **អភិធម្មត្ថ** សទ្ទេន ទស្សិតោ។

[១] វិភាវនិយំ បន

សង្គហិតភាវោបិ អភិធេយ្យោយេវាតិ កត្វា អភិធេយ្យោ អភិធម្មត្ថសង្គហបទេន ទស្សិតោតិវុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ សោ អប្បធានត្ថភូតោ សង្គហិតភាវោ ឥមស្មឹ បិណ្ឌត្ថទស្សនេ អភិធេយ្យោ នាម ភវិតុំ យុត្តោតិ។ ឥតោ បដ្ឋាយច ដីកាយន្តិ វុត្តេ ឥមស្ស សង្គហស្ស ទ្វីសុ សីហឡដីកាសុ បឋមាដីកា ទដ្ឋព្ពា។ វិភាវនិយន្តិ វុត្តេ ឯតរហិ បាកដា ទុតីយា។ ដីកាសូតិ វុត្តេ ទ្វេបិ។ មហាដីកាយន្តិ វុត្តេ វិសុទ្ធិមគ្គេ មហាដីកា ទដ្ឋព្ពា។ យញ្ច វចនំ វិភាវនិយំបិ អាគតំ, អញ្ញត្ថាបិ អាគតំ, តំបិ ឥធ វិភាវនិយំត្វេវ វុច្ចតិ អាសន្នត្តាតិ។ សភាគធម្មសង្គហវសេន គន្ថវិធានាការោ គន្ថប្បការោ។ សោ បន **សង្គហ** សទ្ទេន ទស្សិតោ។

[២] វិភាវនិយំ បន

អភិធម្មត្ថសង្គហបទេនាតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អភិធម្មត្ថសទ្ទោ គន្ថវិធានាការំ ទីបេតីតិ។ អត្ថា នុគតា គន្ថសមញ្ញា វន្ថាភិធានំ។ តំ អភិធម្មត្ថសង្គហបទេន ទស្សិតំ។ សង្គហគន្ថេ កតេ សតិ តទុគ្គហបរិបុច្ឆាទិវសេន អនាយាសតោ លទ្ធព្ពំ ធម្មានំ សរូបាវពោធាទិកំ អនុបាទាបរិនិព្ពានន្តំ គន្ថស្ស ផលានុផលំ គន្ថប្បយោជនំ តំបិ អភិធម្មត្ថសង្គហបទេនេវ សាមត្ថិយតោ ទស្សិតំ។

[៣] វិភាវនិយំ បន

សង្គហសទ្ទេនាតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អភិធម្មត្ថសទ្ទេន វិនា អនាយាសតោ សំសិទ្ធិមត្តទីបកេន សង្គហសទ្ទមត្តេន តាទិសោ អនុបាទាបរិនិព្ពានន្តោ បយោ ជនវិសេសោ សក្កា វិញ្ញាតុំ, អសទ្ធម្ម សង្គហានំបិ លោកេ សន្ទិស្សនតោតិ។

២. តត្ថ រតនត្តយវន្ទនា តាវ អសង្ខេយ្យអប្បមេយ្យប្បយោជនា ហោតិ។ យថាហ –

តេ តាទិសេ បូជយតោ, និព្ពុតេ អកុតោ ភយេ;
ន សក្កា បុញ្ញំ សង្ខាតុំ, យមេត្ត មបិ កេនចីតិ។

យ មេត្តមបីតិឯត្ថ យេនកេនចិ អបិ មនុស្សេនវា ទេវេនវា ព្រហ្មុនាវា សង្ខាតុំ ន សក្កាតិ យោជនា។ ដីកាការាបិ តំ បយោជនំ តត្ថ តត្ថ ពហុធា បបញ្ចេន្តិ។ សង្គហការា បន អន្តរាយនីវារណមេវ វិសេសតោ បច្ចាសីសន្តិ។ សង្គហការា តិច ពុទ្ធឃោសត្ថេរាទយោ អដ្ឋកថាចរិយា វុច្ចន្តិ។

និប្បច្ចការស្សេតស្ស,
កតស្ស រតនត្តយេ;
អានុភាវេន សោសេត្វា,
អន្តរាយេ អសេសតោតិ ហិ វុត្តំ។

៣. កថញ្ច រតនត្តយវន្ទនាយ អន្តរាយនីវារណំ ហោតីតិ។ វុច្ចតេ-រតនត្តយវន្ទនា ហិ នាម វន្ទនាកិរិយាភិនិប្ផាទកោ សត្តក្ខត្តុំ សត្តក្ខត្តុំ អនេកកោដិសតសហស្សវារេ បវត្តមានោ មហន្តោ បុញ្ញាភិសន្ទោ បុញ្ញប្បវាហោ។ សោ ច អនុត្តរេសុ ពុទ្ធាទីសុ បុញ្ញក្ខេត្តេសុ សំវឌ្ឍិតត្តា ថេរស្ស ច ឧឡារច្ឆន្ទសទ្ធាពុទ្ធិគុណេហិ បរិភាវិតត្តា មហាជុតិកោ មហប្ផលោ មហានិសំសោ ច បុញ្ញាតិសយោ ហោតិ។ សោ សយំ បយោគសម្បត្តិភាវេ ឋត្វា ពហិទ្ធា វិបត្តិបច្ចយេ អបនេត្វា សម្បត្តិបច្ចយេ ឧបនេត្វា អតិបណីតឧតុចិត្តាហារ សមុដ្ឋិតានំ សរីរដ្ឋកធាតូនំ ឧបព្រូហនំ កត្វា បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ លទ្ធោ កាសស្ស ជនកកម្មស្ស អនុពលំ ទេតិ។ អលទ្ធោកាសស្ស ច បុញ្ញន្តរស្ស ឱកាសលាភំ ករោតិ។ អថ លទ្ធានុពលេន លទ្ធោ កាសេន ច តទុភយេន បុញ្ញេន និព្ពត្តា រូបារូបសន្តតិយោ ថេរសន្តានេ យមកមហានទិយោ វិយ ពលវពលវន្តិ យោ ហុត្វា បវត្តន្តិ។ តទា តស្មឹ ឥដ្ឋផលយនបរិបូរិតេ ថេរសន្តានេ អនិដ្ឋផលភូតានំ រោគាទិ អន្តរាយានំ ឧប្បត្តិយា ឱកាសោ នាម នត្ថីតិ ឥដ្ឋផលសន្តានវិពាធកានិ អនិដ្ឋផលសន្តានជនកានិ ច អបុញ្ញកម្មានិ ទូរតោ អបនីតានេវ ហោន្តិ។ ន ហិ កម្មានិនាម បុញ្ញានិ អបុញ្ញានិ ច អត្តនោ វិបាកុប្បត្តិយា ឱកាសេ អសតិ វិបច្ចន្តីតិ។ តតោ តស្មឹ សន្តានេ អាយុវណ្ណា ទយោ ឥដ្ឋផលធម្មា យាវ គន្ថនិដ្ឋានា យាវ អាយុកប្បបរិយោ សានាបិ វា វឌ្ឍនបក្ខេ ឋត្វា បវត្តន្តិ។ យថាហ –

អភិ វាទនសីលិស្ស, និច្ចំ វុឌ្ឍាបចាយិនោ;
ចត្តារោ ធម្មា វឌ្ឍន្តិ, អាយុវណ្ណោ សុខំ ពលន្តិ។

ឯវំ តាយ វន្ទនាយ អន្តរាយនីវារណំ ហោតីតិ។ តស្មា សង្គហារព្ភេ រតនត្តយវន្ទនាករណំ ថេរស្ស អត្តនា អារព្ភ មានសង្គហស្ស អនន្តរាយេន បរិសមាបនត្ថំ។ ន កេវលញ្ច ថេរស្សេវ, សោតូនញ្ច សង្គហំ គណ្ហន្តានំ អាទិម្ហិយេវ រតនត្តយ វន្ទនា សិទ្ធិតោ អនន្តរាយេន គហណ កិច្ចសម្បជ្ជនត្ថន្តិ។

[៤] **វិភាវនិយំ** បន

> សត្តសុ ជវនេសុ បឋមជវន វសេនេវ វន្ទនា បយោជនំ វិភាវិតំ វិយ ទិស្សតិ។ "ទិដ្ឋធម្មវេទនីយភូតា"តិ ហិ តត្ថ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឧបត្ថម្ភនកិច្ចស្សេវ ឥធ អធិប្បេតត្តា។ តស្ស ច សត្តសុបិ ជវនេសុ ឧបលទ្ធត្តាតិ។ យថា ហិ អាហាររូបស្ស ទ្វីសុ កិច្ចេសុ ឱជដ្ឋមករូបជននកិច្ចំ បរិត្តកំ អប្បមត្តកំ ហោតិ។ ចតុស្សន្ត តិរូបុបត្ថម្ភនកិច្ចមេវ មហន្តំ អធិមត្តំ។ តថាហិ បដ្ឋានេបិ តទុបត្ថម្ភនកិច្ចមេវ គហេត្វា កពឡីការោ អាហារោ ឥមស្ស កាយស្ស អាហារ បច្ចយេន បច្ចយោតិ វិភង្គវារេ វិភត្តោ។ ឯវមេវ ឥធបិ បឋមជវនស្ស អវុនាវ វិបាកជននកិច្ចំ បរិត្តកំ អប្បមត្តកំ ហោតិ។ អហេតុកវិបាកមត្តំ ជនេតីតិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ កម្មន្តរុបត្ថម្ភនកិច្ចមេវ មហន្តំ អធិមត្តំ។ តញ្ច សត្តសុបិ ជវនេសុ ឧបលព្ភតិ យេវាតិ។ យស្មា បន គន្ថាភិធេយ្យេ គន្ថប្បការេ គន្ថប្បយោជនេ ច អាទិតោ វិវិតេសតិ សោតុ ជនានំ គន្ថស្សវនេ ឧស្សាហោ ជាយតិ។ តស្មា តេសំ គន្ថា ភិធេយ្យាទីនំ ទស្សនំ គន្ថេ ឧស្សាហជននត្ថំ។ គន្ថាភិធានទស្សនំ វោហារសុខត្ថន្តិ។ ឥទមេត្ថ បិណ្ឌត្ថទស្សនំ។

៤. អយំ បន បទត្ថោ។ សម្មាច ពុជ្ឈិ សាមញ្ច ពុជ្ឈីតិ សម្មា សម្ពុទ្ធោ។ ឯត្ថ ច សម្មាសទ្ទោ អវិបរីតត្ថេ និបាតោ។ សោ ពុជ្ឈិតព្ពេសុ ញេយ្យធម្មេសុ ពុជ្ឈនក្រិយាយ អសេសព្យាវិភាវំ ទីបេតិ។ តថាហិ បទេសញាណេ ឋិតា បច្ចេកពុទ្ធាទយោ អត្តនោ វិសយេ ឯវ អវិបរីតំ ពុជ្ឈន្តិ។ អវិសយេ បន អន្ធការេ បវិដ្ឋាវិយ ហោន្តីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ វិសយោ ច តេសំ អប្បមត្តកោវ សព្ពញ្ញុវិសយំ ឧបាទាយ យថា ហត្ថ បុដេ អាកាសោ អប្បមត្តកោវ អជដាកាសំ ឧបាទាយាតិ។ តេ ហិ ផស្សាទីសុ ធម្មេសុ ឯកធម្មម្បិ សព្ពាការតោ ពុជ្ឈិតុំ នសក្កោន្តីតិ។ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ បន អវិសយោ នាម នត្ថិ, យត្ថ តេ វិបរីតំ ពុជ្ឈេយ្យុំ។ តេ ហិ អនមតគ្គេ សំសារេ អនន្តាសុ ច លោកធាតូសុ តិយទ្ធគតេ អទ្ធមុត្តកេ ច ធម្មេ ហត្ថមណិកេ វិយ សមសមេ កត្វា ពុជ្ឈន្តិ។ សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាត មាគច្ឆន្តីតិ ហិ វុត្តំ។ តត្ថ ញាណមុខេតិ សព្ពញ្ញុំមហាភវង្គំ សន្ធាយាហ។ តត្ថ ហិ តេ ធម្មា ពោធិមណ្ឌេ សព្ពំ អភិធម្មំ សម្មសនតោ បដ្ឋាយ និច្ចកាលំ ឧបដ្ឋហន្តីតិ។ សព្ពញ្ញុពុទ្ធា បន យត្តកេ ធម្មេ វិចារេតុំ ឥច្ឆន្តិ។ តត្តកេ ធម្មេ អាវជ្ជនាយ វិសុំ កត្វា អាវជ្ជិត្វា វិចារេន្តីតិ។ ននុ ធម្មា មហន្តា ភវង្គំ បរិត្តកន្តិ ន ចោទេតព្ពមេតំ។ អរូបធម្មានញ្ហិ បរមុក្កំសបត្តានំ ឯស អានុភាវោតិ។ សំសទ្ទោ បន សាមន្តិ ឯតស្ស អត្ថេ ឧបសគ្គោ។ សោ ភគវតោ បដិវេធធម្មេសុ អនាចរិយកតំ ទីបេតិ។ ន មេ អាចរិយោ អត្ថីតិ ហិ វុត្តំ។ ននុ ភគវតោ តតីយចតុត្ថារុប្ប សមាបត្តិយោ អាឡារុទកមូលិកាតិ។ សច្ចំ។ តា បន អនលង្ករិត្វា លទ្ធមត្តាវ ហុត្វា ឆឌ្ឌិតត្តា បច្ឆា ពុជ្ឈនក្រិយាយ បាទកមត្តាបិ នហោន្តិ។ កុតោ បដិវេធធម្មាតិ។ តស្មា តា ភគវតោ ពុទ្ធភាវេ សាចរិយកតំ ន សាធេន្តីតិ។ អយមេត្ថ បាឡិ អនុគតោ អត្ថោ។ យថាហ –

តត្ថ កតមោ ច បុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ។ តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ។ ពលេសុ ច វសិភាវំ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ។

តត្ថាតិ និមិត្តេ ភុម្មំ។ ពលេសូតិ ទសពល ញាណេសុ។ វសិភាវន្តិ ឥស្សរភាវំ។ ឯត្ថច បុព្ពេ។ ល។ សាមន្តិឯតេន សំសទ្ទស្ស អត្ថំ ទស្សេតិ។ តត្ថាតិអាទិនា [សម្មាសទ្ទស្សអត្ថន្តិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធបទំ]

៥. ឥទានិ ថេរោ អត្តនោ វន្ទនំ សុដ្ឋុពលវំ ករោន្តោ អតុលន្តិ អាហ។ អនេកគុណបទវិសយា ហិ វន្ទនា សុដ្ឋុតរំ ពលវតី ហោតីតិ។ ននុ ឯកគុណបទវិសយាបិ វន្ទនា អន្តរា យនីវារណេសមត្ថា សិយាតិ កឹ ទុតិយេនាតិ។ ន ន សមត្ថា។ វិញ្ញុជាតិកា បន សត្ថុគុណត្ថោមនេ មត្តការិនោ នាម ន ហោន្តិ ។ ថេរោ ច តេសំ អញ្ញតរោ។ ត្វំ បន អវិញ្ញុជាតិកោ។ តស្មា មត្តំ ករោន្តោ ចោទេសីតិ។ អបិច។ ន កេវលំ អន្តរា យនីវារណមេវ វន្ទនាយ ឥច្ឆិតព្ពំ ហោតិ។ អថខោ បញ្ញាបាដវាទិអត្ថោបិ ឥច្ឆិតព្ពោយេវ។ សោបិ ហិ អនាយាសេន គន្ថ និដ្ឋានស្ស គន្ថបារិសុទ្ធិយា ច បច្ចយោ ហោតីតិ។ អនុស្សតិដ្ឋានេសុ ហិ ចិត្តភាវនា ចិត្តសមាធានាវហា ហោតិ។ ចិត្ត សមាធានេ ច សតិ បញ្ញាតិក្ខាសូរា ហុត្វា បហតិ។ សមាហិតោ ភិក្ខវេ យថាភូតំ បជានាតីតិ ហិ វុត្តំ។ តស្មា តទត្ថាយបិ អត្តនោ វន្ទនា សុដ្ឋុ ពលវតី កាតព្ពាយេវាតិ។

[៥] **វិភាវនិយំ** បន

“យថាវុត្តវចនត្ថ យោគេបិ សម្មាសម្ពុទ្ធសទ្ទស្ស ភគវតិ សមញ្ញាវសេន បវត្តត្តា អតុលន្តិ ឥមិនា វិសេ សេតី”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

មហន្តេហិ សត្ថុគុណបទានំ មជ្ឈេ ឯតំ សម្មាសម្ពុទ្ធបទំ, ចន្ទោ វិយ តារកានំ មជ្ឈេ។ តស្មា តំ សភាវនិរុត្តិ ជានន្តានំសន្តិកេ ភាវត្ថសុញ្ញំ សត្ថុសមញ្ញាមត្តំ ភវិតុំ នារហតិ។ អញ្ញេសំ បន បទសហស្សំ វុច្ចមានំបិ សត្ថុ សមញ្ញាមត្តមេវ សម្បជ្ជតីតិ។ តុលយិតព្ពោ អញ្ញេន សហ បមិតព្ពោតិ តុលោ។ ន តុលោ **អតុលោ**, នត្ថិតុលោ សទិសោ ឯតស្សាតិ វា អតុលោ។ ភគវា។ ន ហិ អត្ថិ ភគវតោ អត្តនា សទិសោ កោចិ លោកស្មិន្តិ។ យថាហ –

ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតិ;
សទេវកស្មឹ លោកស្មឹ, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោតិ។

អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ ពុទ្ធភូតស្ស អតុលត្តំ។ សម្បតិជាតស្សបិ បនស្ស អតុលតា បញ្ញាយតិ។ តទា ហិ មហាបុរិសោ សម្បតិជាតោវ សមានោ បុរត្ថិមទិសាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ទិសា ភាគេ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ ឯកង្គណានិ អហេសុំ។ តេសុ បិតា ទេវព្រហ្មានោ មហាបុរិស ឥធ តុម្ហេហិ សទិសោ នត្ថិ។ កុតោ ឧត្តរិតរោតិ បរមាយ បុជាយ បូជេសុំ។ ឯវំ សេសទិសាសុបិ។ តទា មហាបុរិសោ អត្តនោ សព្ពលោកគ្គភាវំ ញត្វា អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មិលោកស្ស, ជេដ្ឋោហមស្មិលោកស្ស អយមន្តិ មាជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោតិ ឯវំ អឆម្ភិវាចំ និច្ឆារេសីតិ។ ឥទំបិ អនច្ឆរិយំ, យំ បច្ឆិមភវំ បត្តស្ស អតុលត្តំ។ យទា បន សោ សុមេធភូតោ ទីបង្ករ ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ និយតព្យាករណំ គណ្ហិ។ តទាបិ ថបេត្វា ទីបង្ករសម្មាសម្ពុទ្ធំ បារមិតាគុណេហិ តេន សទិសោ កោចិ នត្ថេវ។ នត្ថិភាវោចស្ស តទា បវត្តេ ហិ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនាទីហិ អសាធារណបាដិហារិយេហិ ទីបេតព្ពោ។ តានិ ហិ បច្ចេកពោធិសត្តានំ សតសហស្សំបិ បវត្តេតុំ ន សក្ខិស្សតិយេវ។ កុតោ សាវកពោធិ សត្តានន្តិ។ តេនេវ ហិ តទា បវត្តិបារមិបវិចយញាណំ អត្តនោ វិសយេ សព្ពញ្ញុចញ្ញាណគតិកន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សាវកពោធិសត្តាបិ ហិ យតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ ពោធិយា អនុរូបេ សម្ភារធម្មេ សយមេវ ជានិតុំ សក្កោន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ អនិវត្តិធម្មា ហុត្វា វត្តានុសារិមហាបុថុជ្ជនភាវំ អតិក្កមិត្វា ពោធិសត្តភូមឹ ឱក្កន្តា ហោន្តិ។ ឯកេន បរិយាយេន និយតា សម្ពោធិបរាយនា ច នាម ហោន្តិ។ តទា ឯវ ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ សតិ និយត ព្យាករណំ លភន្តិ។ សព្ពញ្ញុ ពោធិសត្ត បច្ចេកពោធិសត្តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។

[៦] **វិភាវនិយំ** បន

សមិតត្តេ យ្យការស្ស អការស្ស វា វសេន ឯតំ សិទ្ធន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ តុលសទ្ទោ ធាតុសិទ្ធោ កម្មសាធនោ ច ភវិតុំ ន យុត្តោ។ តុលយិតុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អតុលោ។ អប្ប មេ យ្យោតិ ហិ ដីកាយំ វុត្តំ។ ឯតេន តុលសទ្ទោ កម្មសាធនោតិ ទីបេតិ។ ឯវញ្ច សតិ កម្មសាធនេនេវ តទត្ថ

សិទ្ធិតោ កី តតោ សមិតត្ថេ យ្យការស្សអការស្ស វា ចិន្តាយាតិ។ វត្តិច្ឆានុគតោ សទ្ទប្បយោគោតិ កត្វា ឯតំ វុត្តន្តិ ចេ។ ន។ យថា សុតំ យុត្តំ វជ្ជេត្វា អស្សុតស្ស បរិកប្បនាយ បយោ ជនាភាវតោតិ។ [អតុល បទំ]

៦. ឥមេហិ បន ទ្វីហិ បទេហិ សត្ថុ តិស្សោ សម្បទា វិភា វិតា ហោន្តិ។ ហេតុសម្បទា ផលសម្បទា សត្តូបការសម្បទាចាតិ។ តត្ថ សត្ថុ មហាករុណា សមង្គិតា ពោធិសម្ភារសម្ភរណញ្ច ហេតុសម្បទានាម។ ពោធិមណ្ឌេ បវត្តិតា ចតុវីសតិ កោដិសតសហស្សសង្ខា មហាវជិរញ្ញាណសង្ខាតា សព្ពញ្ញុមហា វិបស្សនាបិ ឯត្ថេវ សង្គហិតា។ សា ហិ មហាពោធិយា បទដ្ឋាន ភូតាតិ។ បហាន សម្បទាយមេវ វា សា សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ ផលសម្បទា ចតុព្ពិធា បហានសម្បទា ញាណសម្បទា អានុភាវសម្បទា រូបកាយសម្បទា ចាតិ។ តត្ថ សហ វាសនាយ កិលេសប្បហានំ បហានសម្បទា នាម។ បហានស្ស សព្ពបារិបូរិតាតិ អត្ថោ។ អត្ថតោ បន អរិយមគ្គោ, អគ្គមគ្គញ្ញាណមេវ វា។ សព្ពញ្ញុត ញ្ញាណ ទសពលញ្ញាណាទីនិ ញាណសម្បទា។

[៧] វិភាវនិយំ បន

ឯតាសុ ទ្វីសុ សម្បទាសុ ញាណសម្បទា បឋមំ វុត្តា, តតោ បហានសម្បទា។ បហានសម្បទាយេវ បន បឋមំ វត្តព្ពា។ សា ហិ ញាណសម្បទាយបុព្ពង្គមភូតា បច្ចយភូតា ច។ មហាដីកាយញ្ច សាយេវ បឋមំ វុត្តាតិ។

[៨] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

“សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបទដ្ឋានំ អគ្គមគ្គញ្ញាណ”ន្តិ ញាណសម្បទាយំ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

អគ្គមគ្គញ្ញាណញ្ហិ បហានសម្បទា ឯវ ភវិតុំ អរហតិ។ ន ហិ មគ្គញ្ញាណតោ អញ្ញា បហានសម្បទានាម អត្ថីតិ។ យញ្ច កោចិ វទេយ្យ មគ្គញ្ញាណំ ញាណញ្ច ហោតិ បហានញ្ច។ តស្មា ឧភយត្ថ វត្តុំ យុត្តន្តិ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ សម្បទាសង្ករោ ហោតីតិ។

[៩] តថា **វិភាវនិយំ**

ញាណសម្បទាយំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ សព្ពបឋមំ វត្តព្ពំបិ ន វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

ននុ “តម្មូលកានិ ច ទសពលាទិ ញ្ញាណានី”តិ ឯត្ថ អាទិសទ្ទេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំបិ គហិតន្តិ ចេ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ អប្បធានំ សរូបតោ និទ្ទិសិត្វា បធានំ បាកដំ អាទិសទ្ទេន គហិតន្តិ ញាយាគតំ ហោតីតិ។ អចិន្តេយ្យានុភាវេហិ សីលា ទិគុណេហិ ឥទ្ធិ ធម្មេហិ ច សម្បទា អានុភាវសម្បទា។ លក្ខណា នុព្យញ្ជនប្បដិមណ្ឌិតស្ស រូបកាយស្ស សម្បត្តិ រូបកាយសម្បទា។ សត្តូបការោទុវិធោ អាសយសម្បទា, បយោគសម្បទា ច។ អជ្ឈាសយស្ស ឧឡារតា កាយវចីបយោគស្ស ច បរិសុទ្ធតាតិ អត្ថោ។ តត្ថ ទេវទត្តាទីសុ វិរោធិសត្តេសុបិ និច្ចំ ហិតជ្ឈាសយតា អាសយ សម្បទា។ លោកេ អភិញ្ញាតានំ រាជូនំ រាជមហាមត្តានំ សេដ្ឋិ គហបតីនំ ទេវរាជូនម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស លាភសក្ការាទិ និរបេក្ខតាវសេន ទេសនាបយោគសុទ្ធិ បយោគសម្បទា។ តត្ថ ទ្វេ បហានញ្ញាណសម្បទា សម្មាសម្ពុទ្ធបទេន វិភាវិតា។ ទ្វីហិ អានុ ភាវរូបកាយសម្បទាហិ សហ ទ្វេ សត្តូបការសម្បទា អតុលបទេន។ ហេតុសម្បទា បន ទ្វីហិបិ បទេហិ សាមត្ថិយតោ វិភាវិតា។ ន ហិ តាទិសិយា ហេតុសម្បទាយ វិនា ឥតរាសំ បវត្តិ អត្ថីតិ។ [សម្បទា]

៧. បុនបិ ថេរោ អត្តនោ វន្ទនំ ពលវតរំ ករោន្តោ សសទ្ធម្មគណុត្តមន្តិ អាហ។ ឯតេន ធម្មសង្ឃានំបិ វន្ទនា កតា ហោតិ។ ទូរតោហំ នមស្សិស្សំ, សសង្ឃំ លោកនាយកន្តិ ហិ វុត្តេ សង្ឃស្សបិ នមនក្រិយាបត្តិ សហ សទ្ទេន វិញ្ញាយតិ។ ឯវ មិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ នមស្សិស្សន្តិ នមស្សឹ។

[១០] យម្បន **វិភាវនិយំ**

“គុណីភូតានំបិ ហិ ធម្មសង្ឃានំ អភិវាទេតព្ព ភាវោ សហយោគេន វិញ្ញាយតី”តិ វុត្តំ។ តត្ថ អភិវាទេតព្ព ភាវោតិ នវត្តព្ពំ។ អភិវាទិតភាវោតិ បន អភិវាទនន្តិ វា វត្តព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ ឥធ អធិប្បេតស្ស ក្រិយា សមវាយស្ស សិទ្ធត្តា ធម្មសង្ឃានំបិ ថេរស្ស វន្ទនា ក្រិយាបត្តិ សិទ្ធា ហោតីតិ។

ឥតរថា តព្ពបច្ចយស្ស អរហត្តទីបនតោ អភិវាទនា រហតា សង្ខាត គុណសមវាយោ វុត្តោ សិយា។ សោច ឥធ នាធិប្បេតោ។ អត្តនោ និទស្សនេន ច សហ ន សមេតិ សបុត្តទារោ អាគតោតិ។

អបិច ថេរោ ឥមំ គន្ថំ រចយិស្សាមីតិ បុព្ពភាគេយេវ តីណិ រតនានិ វន្ទិ, អថ តំ អត្តនោ វន្ទនំ គន្ថប្បដិញ្ញាយ សហ យជេត្វា ទស្សេន្តោ ឥមំ គាថំ រចយីតិបិ ន ន សក្កា វត្តុន្តិ។ តថាហិ អភិវាទិយាតិ វុត្តំ។ ន អភិវាទិយាមីតិ។ ឯសនយោ អញ្ញត្ថបិ។ តត្ថ សទ្ធម្មេន ច គណុត្តមេន ច អត្តនា និម្មិតេន សកលលោកស្ស សរណភូតេន សហ វត្តតីតិ សសទ្ធម្ម គណុត្តមោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ ន ហិ បរនិម្មិតេន សទ្ធម្មេន គណុត្តមេន ច សហិតា សាវកា សសទ្ធម្មាតិ ច សគណុត្តមាតិ ច វុច្ចន្តិ។ ន ច អត្តនោឯវ សរណភូតេន សទ្ធម្មេន សព្រហ្មចារិគណុត្តមេន ច សហិតា បច្ចេកពុទ្ធា តថា ថោមនំ អរហន្តីតិ, តស្មា ឥទំបិ សត្ថុ អសាធារណ គុណបទមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តត្ថ ធារេតីតិ ធម្មោ។ កេ ធារេតិ, អត្តានំ ធារេន្តេ។ ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិន្តិ ហិ វុត្តំ។ កថញ្ច ធារេតិ, ចតូសុ អបាយេសុ វដ្តទុក្ខេសុច អបតមានេ ករោន្តោ។ កិញ្ច ធារណំនាម, យេសំ វសេន សត្តា អបាយេសុវា វដ្ត ទុក្ខេសុវា បតន្តិ, តេសំ កិលេសានំ ឯកទេសេនវា សព្ពសោវា សមុច្ឆិន្ទនំ។ ឥមស្មឹ អត្ថេ ចត្តារោ អរិយមគ្គា និព្ពានញ្ច និប្បរិយាយតោ ធម្មោនាម។ អរិយមគ្គា ហិ កិលេសេ សមុច្ឆិន្ទន្តា និព្ពានេន សហេវ ហុត្វា សមុច្ឆិន្ទន្តិ។ ន វិនាតិ, តស្មា តេយេវ បញ្ច ឯកន្តតោ ធម្មោនាមាតិ។ បរិយត្តិធម្មោ បន ធារណុបាយោយេវ ហោតិ។ ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិច ធារណផលានិយេវ ហោន្តិ, កិលេសានំ បដិប្បស្សម្ភនវសេន បវត្តត្តា ធារណានុកូលប្បវត្តានិ ច។ តស្មា ឯតេ បញ្ច បរិយាយធម្មាយេវាតិ។ អថវា , ធារិយតីតិ ធម្មោ។ ធារណារហោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យោ ហិ ធារេន្តំ ឯកន្តេន ទុក្ខតោ មោចេតិ។ អគ្គសុខេច បតិដ្ឋាបេតិ។ សោយេវ ធារណារហត្តា ឥធ ធម្មោនាមាតិ។ កោបន សោតិ, យថា បុត្តធម្មាយេវ។ តេហិ កេចិ ភាវនា វសេន កេចិ សច្ឆិកិរិយវសេន កេចិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារវសេន កេចិ ឧគ្គហ ធារណវសេន ធារិយន្តិ។ តេ ច ឯវំ ធារិយមានា ធារេន្តំ យថារហំ អបាយទុក្ខតោ វដ្តទុក្ខតោច មោចេន្តិ, អគ្គេច ផលសុខេវា និព្ពានសុខេវា បតិដ្ឋាបេន្តីតិ។ ធារេន្តិវា សប្បុរិសាជនា អបាយេសុ វដ្តទុក្ខេសុច អត្តានំ អបតមានំ វហន្តិ ឯតេនាតិ ធម្មោ។ ធរន្តិវា ឯត្ថ ធម្មទីបា ធម្មប្បដិសរណា ជនា លទ្ធប្បតិដ្ឋា ហោន្តីតិ ធម្មោតិបិ យុជ្ជតិយេវ។ កស្មា បនេត្ថ ធម្មោ ទសវិធោវ វុត្តោ។ ននុ បដិបត្តិធម្មេន សហ ឯកាទសវិធោវ វត្តព្ពោតិ។ សច្ចំ។ សោបន បដិបត្តិធម្មោ មគ្គស្ស បុព្ពភាគប្បដិបទាឯវ ហោតីតិ បុព្ពចេតនា វិយ ទានេ មគ្គេ ឯវ សោ សង្គហិតោ។ តស្មា ធម្មោ ទសវិធោវ សព្ពត្ថ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

អបិច, យទគ្គេន បរិយត្តិធម្មោ ឥធ ធម្មស្មឹ សង្គហិតោ។ តទគ្គេន បរិយត្តិធារកោបិ សង្ឃោ វន្ទនេយ្យេ សង្គហិតោតិ យុត្តោ។ យទគ្គេនច បុថុជ្ជនកល្យាណកោ សង្ឃោ សេក្ខេសុ សង្គហិតោ។ តទគ្គេន តស្ស កល្យាណ ហេតុភូតោ បដិបត្តិ ធម្មោបិ ធម្មេ វន្ទនេយ្យេ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ សោ ហិ បុថុជ្ជនភូតោបិ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតត្តា សេខេ សោតាបត្តិ ផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ សង្គហិតោ។ តេ បន ធម្មា សេក្ខេ សោតាបត្តិ មគ្គេ អសង្គហិតាតិ នសក្កា វត្តុន្តិ។ ឯត្តាវតា យេ វទន្តិ សង្ឃំ សរណំ គច្ឆាមីតិ, ឯត្ថ បុថុជ្ជន កល្យាណកោ សង្ឃោ អសង្គហិតោ។ ន ហិ តំសរណំ គច្ឆន្តស្ស សរណគមនំ សម្បជ្ជតីតិ។ តេសំ តំ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។ ឯវំ បន វត្តព្ពោ, យោ វោ អានន្ទ មយា ធម្មោច វិនយោច ទេសិតោ បញ្ញត្តោ, សោ វោ មមច្ចយេន សត្ថាតិ ឯវំ សត្ថុឋានេ ថបេត្វា ភគវតា សំវណ្ណិតោ បរិយត្តិធម្មោ ធម្មសរណេ សង្គហិតោតិ យុត្តោ, តំ ធារេន្តោបន កល្យាណប្បដិបត្តិយំ ឋិតោបិ អត្ថិ។ អដ្ឋិតោបិ អត្ថិ។ យោ អដ្ឋិតោ, សោ អត្តនោបិ សរណំ នហោតិ។ កុតោ ប រស្ស។ សត្ថារា ច អនេកេសុ សុត្តសហស្សេសុ សោ គរហិតោ។ តស្មា សោ សង្ឃសរណេ អសង្គហិតោ។ ឥតរោវ សង្គហិតោតិ យុត្តោតិ។

សន្តានំ ធម្មោតិ សទ្ធម្មោ។ សមិតកិលេសានំ តតោយេវ បសត្ថានំ បូជិតានំ សប្បុរិសានំ បណ្ឌិតានញ្ច ធម្មោតិ អត្ថោ។ យោច សន្តានំ ធម្មោ, សោបិ ឯកន្តេន សន្តោយេវ ហោតីតិ សន្តោ ធម្មោតិបិ សទ្ធម្មោ។ បសត្ថោ បូជិតោ ធម្មោតិ អត្ថោ។ សច្ចោ វា។ អយញ្ហិ អញ្ញតិត្ថិយធម្មោ វិយ ធារេន្តំ នវិសំវាទេតិ។ សោ ហិ អយំ មេ ហិតោតិ ធារេន្តស្ស អហិតោយេវ សម្បជ្ជតិ។ អយំ បន តថាធារេន្តស្ស ហិតោយេវ សម្បជ្ជតីតិ។ [សទ្ធម្មបទំ]។ គណុត្តមបទេ លោកេ សមាន ទិដ្ឋិសីលានំ សហធម្មិកានំ សមូហោ គណោតិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន ឧត្តមេហិ សីលាទិ គុណេហិ យុត្តោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ ឧត្តមោច សោ គណោចាតិ អត្ថេន ឧត្តមគណោនាម។ សោយេវ ឥធ គណុត្តមោតិ វុច្ចតិ យថា មុនិសេដ្ឋោ មុនិវរោតិ។

[១១] វិភាវនិយំ បន

“គណានំ គណេសុវា ទេវមនុស្សាទិសមូហេសុ ឧត្តមោ គណុត្តមោ”តិ ច វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឯតស្មិញ្ហិ អត្ថេ សតិ ឧត្តមសទ្ទោ បធានភូតោ ហោតិ។ សោច គុណម្ហិយេវ បវត្តតីតិ តេន ឥធ អរិយសង្ឃោ វុត្តោតិ នសិជ្ឈតីតិ។ ឯត្ថច គណោតិ សង្ឃោយេវ វុច្ចតិ។ សោច សង្ឃោ ទុវិធោ សម្មុតិសង្ឃោ, ទក្ខិណេយ្យសង្ឃោតិ។ តត្ថ សមគ្គេន សង្ឃេន កតំ ឧបសម្បទាកម្មំ សម្មុតិនាម។ តាយ សម្មុតិយា ឧបសម្បន្នភូមី បត្វា ឋិតោ ភិក្ខុសង្ឃោ សម្មុតិសង្ឃោនាម។ សោ វិនយកម្មេសុ បសិទ្ធោ។ ទក្ខិណេយ្យសង្ឃោ នាម អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហោ។ សោបន កិញ្ចាបិ សម្មុតិសង្ឃេបិ អន្តោគធោយេវ ហោតិ។ តថាបិ សរណគមន វន្ទនាមាន បូជាសក្ការានុស្សតិដ្ឋានេសុ អនុត្តរ បុញ្ញក្ខេត្ត វិសេ សបរិគ្គហត្ថំ ភគវតា តថា តថា សំវណ្ណេត្វា សោ វិសុំ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ បុថុជ្ជនសង្ឃោហិ បុញ្ញក្ខេត្តំ សមានោបិ អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ នហោតិ។ កស្មា។ សាលិក្ខេត្តេ តិណានំ វិយ ខេត្តទុដ្ឋានំ សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆានុសយានំ សព្ភាវាតិ។ បុញ្ញក្ខេត្តភាវោ បនស្ស បុរិមេ សទ្ធម្មបទេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោតិ។ [សសទ្ធម្មគណុត្តមបទំ]

៨. **អភិវាទិយា**តិ វិសេសតោ វន្ទិត្វា។ ឯត្ថ ច អយំ លោកេ សីលាទិគុណយុត្តោ សេដ្ឋោ វន្ទនេយ្យោតិ ឯវំ សេដ្ឋ ចិត្តំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា វន្ទន្តោ វិសេសតោ វន្ទតីតិ វុច្ចតិ។ វន្ទនា បន តិវិធា កាយវន្ទនាទិវសេន។ យថាហ –

តិស្សោ ឥមា ភិក្ខវេ វន្ទនា, កតមា តិស្សោ។ កាយេន វន្ទតិ, វាចាយ វន្ទតិ, មនសា វន្ទតីតិ។

តត្ថ សេដ្ឋចិត្តំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ជាណុទ្វយ កប្បរទ្វយ នលាដ សង្ខាតានិ បញ្ច អង្គានិ ភូមិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទនេយ្យានំ អភិមុខំ និប្បជ្ជន្តោ កាយេន វន្ទតិនាម។ យំ សន្ធាយ បញ្ចប្បតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វាតិ តត្ថ តត្ថ វុត្តំ។ យាយច អវន្ទិយដ្ឋានេសុ វន្ទន្តស្ស អាបត្តិ ហោតីតិ។ គុណបទានិ វាចាយ បវត្តេន្តោ វាចាយ វន្ទតិនាម។ នមោ ពុទ្ធស្ស, នមត្ថុ ពុទ្ធស្ស, នមោ វិមុត្តិយា, នមោ វិមុត្តានំ, វិបស្សិស្ស នមត្ថូតិ ឯវមាទីសុបិ វាចា វន្ទនាយេវ។ គុណបទានិ អនុគន្ត្វា គុណេ អនុស្សរន្តោ មនសា វន្ទតិនាមាតិ។

៩. **ភាសិស្ស**ន្តិ កថេស្សាមិ។ កាមញ្ច ថេរោ ឥមំ សង្គហំ រចយន្តោ បោត្ថការុឡ្ហំ កត្វាវ រចយិស្សតិ។ គន្ថកម្មំ នាម វាចាកម្មេសុ បសិទ្ធន្តិ កត្វា ភាសិស្សន្តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១០. **អភិធម្មត្ថសង្គហ**ន្តិ បទេ អភិធម្មេ វុត្តា អត្ថា អភិធម្មត្ថា។ តេ សង្គយ្ហន្តិ ឯត្ថ ឯតេនាតិវា អភិធម្មត្ថសង្គហោ។ សង្គយ្ហន្តីតិច ថេរេន សំខិបិត្វា គយ្ហន្តិ កថីយន្តីតិ អត្ថោ។ អភិធម្មេតិ ចេត្ថ អភិអតិរេកោ អភិវិសេ សោច ធម្មោ អភិធម្មោ។ ធម្មោតិ ច វិនយបាឡិតោ អញ្ញំបាឡិ ទ្វយំ វុច្ចតិ។ យោ វោ អានន្ទ មយា ធម្មោច វិនយោច ទេសិតោ បញ្ញត្តោតិ ហិ វុត្តំ។ តញ្ច បាឡិទ្វយំ អាណាវិធានសង្ខាតំ វិនយន កិច្ចំ វជ្ជេត្វា កុសលាទិកេ យថាបវត្តេ បរមត្ថធម្មេ ឯវ ទីបេតីតិ។ ឯវំ ទីបេន្តេសុច តេសុ ទ្វីសុ ធម្មេសុ យោ ឥតរតោ អតិរេកោច ហោតិ វិសេសោច។ អយមេវ អភិធម្មោ នាម។ ឥតរោបន ធម្មោយេវ។ ឯវញ្ច កត្វា ធម្មោ អភិធម្មោ វិនយោ អភិវិនយោតិ ឥទំ ចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ ធម្មោនាម សុត្តន្តបិដកំ។ អភិធម្មោនាម យត្តបករណានិ។ វិនយោនាម ឧភតោ វិភង្គោ, អភិវិនយោនាម ខន្ធកបរិវារាតិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ អតិរេកវិសេសតា ចេត្ថ កុសលាទិ វសេន ខន្ធាទិវសេន សង្គហាទិវសេន តថា តថា ទេសេតព្ពប្បការានំ អនវសេស វិភត្តិវសេនវា សុទ្ធធម្មាធិដ្ឋាន ទេសនាបវត្តិវសេនវា វេទិតព្ពា។ យតោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធា ឥមំ អភិធម្មទេសនំ ទេវេសុឯវ ទេសេន្តិ។ ន ហិ មនុស្សា ឯវរូបំ តយោ មាសេ និរន្តរំ បវត្តនយោគ្យំ កថាមគ្គំ ឯកេន ឥរិយាបថេន អាទិតោ បដ្ឋាយ បរិយោសានំ បាបេត្វា បដិគ្គហេតុំ សក្កោន្តិ, នច ឯវ រូបោ ឯកមាតិកានុពន្ធោ កថាមគ្គោ នានាខណេសុ នានាជនានំ ទេសេតុំ សក្កុណេយ្យោ ហោតីតិ។ កេចិបន វិនយបាឡិតោបិ អភិរេកវិសេសតំ តស្ស វណ្ណេន្តិ។ តំ អដ្ឋសាលិនិយា ន សមេតិ។ តត្ថ ហិ ធម្មនាមិកានំ ទ្វិន្នំ បាឡីនំ មជ្ឈេឯវ អយំ អតិរេកវិសេសតា វិចារិតា។ នច យុជ្ជតិ វិនយេន សហ តថា វិចារេតុំ អសមានកិច្ចវិសយត្តា។ វិនយោ ហិ កាយវាចានំ វិនយនកិច្ចោ, អជ្ឈាចារវិសយោច។ ធម្មោ បន ធម្មវិភាគកិច្ចោ ធម្មប្បវត្តិ វិសយោចាតិ។ កេចិបន វទន្តិ ឯវំ សន្តេបិ វិនយោ ឯវ សព្ពជេដ្ឋកោ សិយា។ វិនយំ វិវណ្ណេន្តស្ស ហិ បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតិ។ ធម្មំ វិវណ្ណេន្តស្ស ទុក្កដាបត្តិមត្តាតិ, តំ នយុជ្ជតិ។ វិនយោ ហិ អាណាចក្កំ។ ធម្មោច ធម្មចក្កំ។ តត្ថ វិនយំ វិវណ្ណេន្តោ សត្ថុ អាណាចក្កេ បហារំ ទេតិ។ សត្ថរិ អគារវោ មហន្តោ ហោតិ។ យស្សច សត្ថរិ អគារវោ, តស្ស ធម្មសង្ឃេសុ តីសុ សិក្ខាសុច អគារវោ សិទ្ធោ ហោតិ។ តស្មា វិនយ វិវណ្ណនេ អាបត្តិ មហន្តី ហោតិ។ ន សព្ពជេដ្ឋកត្តាតិ។ អបិច, វិនយោនាម សាសនស្ស មូលំ។ វិនយេ អដ្ឋិតេ សាសនំ នតិដ្ឋតិ។ តស្មា សាសនស្ស ចិរដ្ឋិតត្ថំបិ វិនយវិវណ្ណនេ មហតី អាបត្តិ បញ្ញត្តាតិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយា នាម អភិធម្មត្ថ សង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ បឋមគាថាយ

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយគាថា-បរមត្ថទីបនី

១១. ឯវំ អាទិគាថាយតំតំ បយោជន សហិតេ បញ្ច អត្ថេ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេ អភិធម្មត្ថេ ឧទ្ទេសតោ ទស្សេន្តោ ទុតិយគាថមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ ភាសិស្សំ អភិធម្មត្ថ សង្គហន្តិ វុត្តេ តស្មឹ អភិធម្មត្ថសង្គហបទេ មយា វុត្តា អភិធម្មត្ថា សព្ពថាបរមត្ថតោ ចតុធា ហោន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថច -

[១២] ដីកាយំ តាវ

តត្ថ តស្មឹ អភិធម្មត្ថសង្គហបករណេតិវា អភិធម្មត្ថ បទេតិវា អភិធម្មេតិវា តសទ្ទត្ថោ និទ្ទិដ្ឋោ។ **វិភាវនិយំ** បន តស្មឹ អភិធម្មេតិ។ សព្ពំ នសុន្ទរំ។

ន ហិ អភិធម្មត្ថ សង្គហបករណេ មយា វុត្តា អភិធម្មត្ថាតិ យុជ្ជតិ។ បករណំបិ ហិ ឧបរិ វុច្ចមានមេវ ហោតិ។ នតុ វុត្តំ។ កុតោ អភិធម្មត្ថាតិ។ ន ច សំវណ្ណនាបករណេសុ អាទិម្ហិយេវ តាវ តសទ្ទោ អប្បធានបទានិ បច្ចាមសតីតិ អត្ថិ។ តស្មា អដ្ឋសាលិនិយំ អាទិម្ហិ តត្ថ កេន ដ្ឋេន អភិធម្មោតិ វាក្យេវិយ ឥធ តសទ្ទត្ថោ វេទិតព្ពោតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ –

[១៣] ដីកាសុ

សព្ពថា វុត្តាតិ យោជនាបិ បដិក្ខិត្តា ហោតិ។

សា ហិ វក្ខមានេហិ សព្ពយាបិ ទ្វាទស, សព្ពថាបិ អដ្ឋារសាតិអាទីហិ នសមេតីតិ។ តត្ថ **សព្ពថា**តិ ធម្មសង្គណិយំ វុត្តេន កុសលាទិនា សព្ពប្បការេនបិ ចតុធាវ ហោន្តិ, វិភង្គេ វិភត្តេ ន ខន្ធាទិនា សព្ពប្បការេនបិ ចតុធាវ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ ធាតុ កថាយំ វុត្តេនាតិអាទិនាបិ វត្តព្ពំ។

១២. បរមត្ថតោតិ បរមត្ថ សច្ចតោ។ ទ្វេ ហិ សច្ចានិ សម្មុតិសច្ចំ, បរមត្ថសច្ចន្តិ, តត្ថ សត្ត បុគ្គល អត្ត ជីវាទិកា បញ្ញត្តិអត្ថា សភាវតោ អវិជ្ជមានាយេវ ហោន្តិ។ ធម្មវត្ថានញ្ញាណរហិតានំបន មហាជនានំ ចិត្តេ មហន្តមហន្តាបិ ហុត្វា វិជ្ជមានាវិយ បញ្ញាយន្តិ, តេច មហាជនា សមគ្គា ហុត្វា តេសំ ឯកន្តេន អត្ថិភាវំ គហេត្វា តថា តថា វោហរន្តិ ចេវ សម្បដិច្ឆន្តិច។ តស្មា តេ មហាជនេហិ សមគ្គេហិ សម្មតត្តាតតោយេវច វចីសច្ចវិរតិសច្ចានំ វត្ថុភូតត្តាសម្មុតិ សច្ចន្តិ វុច្ចន្តិ។ តស្មឹ សម្មុតិសច្ចេ ឋត្វា សម្មា បដិបជ្ជន្តា សព្ព លោកិយ សម្បត្តិយោច សព្ពពោធិសម្ភារ ធម្មេច អារាធេន្តិ។ មិច្ឆាបដិបជ្ជន្តា អបាយបូរកា ហោន្តិ។ ឯវំ មហន្តញ្ហិ សម្មុតិសច្ចន្តិ។ បរមត្ថសច្ចំ បន បត្វា តំ សច្ចមេវ នហោតិ។ តញ្ហិ សយំ អវិជ្ជមានំយេវ សមានំ មហាជនេ វិជ្ជមានន្ទេវ គណ្ហាបេតិ។ សក្កាយទិដ្ឋិ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិ តិវិធមិច្ឆាទិដ្ឋីនំ វត្ថុ ហុត្វា ពាលជនានំ វដ្ដទុក្ខតោ និយ្យាតុំ នទេតិ។ ឯវំ វិបរីតញ្ហិ សម្មុតិសច្ចំ។ ឯវំ មហាសាវជ្ជញ្ចាតិ។ បរមត្ថសច្ចំបន ទុវិធំ សភាវសច្ចំ អរិយសច្ចន្តិ។ តត្ថ ធម្មសង្គណិអាទីសុ សត្តសុ បករណេសុ វិភត្តា កុសលាទយោ ធម្មា សភាវសច្ចំនាម។ តេ ហិ សយំ សភាវតោ វិជ្ជមានត្តា កុសលានាម ធម្មា អត្ថិ សុខានាម វេទនា អត្ថីតិ គណ្ហន្តេន វិសំវាទេន្តីតិ។ តំ បន អរិយសច្ចំ បត្វា កិញ្ចិ អសច្ចំបិ ហោតិយេវ។ តថាហិ អនុភវនភេទមត្តំ ឧបាទាយេវ វេទនា សុខា ទុក្ខា អទុក្ខមសុខាតិ វុត្តា។ ន សព្ពាការតោ សុខភូតត្តា។ សព្ពេហិ បន អនិច្ចតា សង្ខតតាទីហិ អនេកសតេហិ អាការេហិ សព្ពាបិ វេទនា ទុក្ខាឯវ។ តថា អនវជ្ជសុខវិបាកដ្ឋេន កុសលភាវោបិ អកុសលំ ឧបាទាយេវ វុត្តោ។ សព្ពេបិ ហិ តេភូមកា កុសលសម្មតា ធម្មា សាសវតា សំកិលេសិកតា ឱឃនិយ យោគនិយ ឧបាទានិយតា សង្ខាតេហិ វជ្ជេហិ សាវជ្ជាឯវ ហោន្តិ។ ទុក្ខសច្ចភូតានញ្ច វិបាកានំ ជននដ្ឋេន ឯកន្តេន ទុក្ខវិបាកាឯវ ហោន្តិ។ អជ្ឈត្តត្តិកញ្ច សព្ព លោកិយសម្មតំ ឧបាទាយ វុត្តំ។ សព្ពេបិ ហិ ចតុព្ភូមកធម្មា ឯកន្តេន អត្តាបិនាម នត្ថិ។ កុតោ អជ្ឈត្តានាម។ ពាហិទ្ធាឯវ ហោន្តិ។ សង្ខារេ បរតោ បស្សាតិ ហិ វុត្តន្តិ។ អយំ នយោ សេសត្តិក ទុកធម្មេសុបិ យថារហំ នេតព្ពោ។ អរិយ សច្ចំនាម សព្ពេសំ តេភូមកធម្មានំ ឯកន្ត ទុក្ខភាវោ តណ្ហាយ ឯកន្ត ទុក្ខសមុទយ ភាវោ និព្ពានស្សេវ ទុក្ខនិរោធ ភាវោ អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សេវ ទុក្ខនិរោធមគ្គភាវោចាតិ។ ឥធមេវ ហិ បរិសុទ្ធពុទ្ធីនំ អរិយានំ ញាណេ អចលមានំ សព្ពាការបរិបុណ្ណំ និប្បរិយាយសច្ចំ ហោតីតិ។ តេសុ ឥធ សម្មុតិសច្ចំ និវត្តេន្តោ បរមត្ថតោតិ ឥទមាហ។ តេន វុត្តំ បរមត្ថតោតិ បរមត្ថសច្ចតោតិ។ តត្ថ អត្ថោ ទុវិធោ សភាវសិទ្ធោច បរិកប្បសិទ្ធោច។ តត្ថ យោ វិនា អញ្ញាបទេសេន កេវលំ វិសុំ វិសុំ អត្តនោ លក្ខណេន វិជ្ជមានោ ហុត្វា សិទ្ធោ។ សោ ចិត្តាទិកោ អត្ថោ សភាវសិទ្ធោនាម។ យោបន អត្តនោ លក្ខណេន វិជ្ជមានោយេវ នហោតិ។ វិជ្ជមានស្សបន អត្ថស្ស នានា បវត្តិ អាការេ ឧបាទាយ ចិត្តេន បរិកប្បេត្វា សវិគ្គហំ កត្វា គហិតោ ចិត្តមយោ ចិត្តនិម្មិតោ ហុត្វា ចិត្តេឯវ

ឧបលព្ភមានោ ហោតិ។ សោ សត្តបុគ្គលាទិកោ អត្ថោ បរិកប្បសិទ្ធោ នាម។ តេសុ សភាវសិទ្ធោយេវ បរមត្ថោ នាម។ សោ ហិ សន្តិ ភវន្តិ ពុទ្ធិសទ្ទា ឯត្ថាតិ អត្ថោ។ ឯកន្តវិជ្ជមានដ្ឋេន ឥតរតោ បរមោ ឧក្កំសគតោ អត្ថោតិ បរមត្ថោ។ អបិ ច, យេ អយំ អត្ថិ អយំ ឧបលព្ភតីតិ គហេត្វា តស្ស អភិញ្ញេយ្យស្ស អភិញ្ញត្ថាយ, បរិញ្ញេយ្យស្ស បរិញ្ញត្ថាយ, បហាតព្ពស្ស បហានត្ថាយ, សច្ឆិកាតព្ពស្ស សច្ឆិករណត្ថាយ, ភាវេតព្ពស្ស ភាវនត្ថាយ បដិបជ្ជន្តិ។ តេសំ តទត្ថសាធនេ អវិសំវាទកដ្ឋេន បរមោ ឧត្តមោ អត្ថោតិ បរមត្ថោ។ ឥតរោបន អវិជ្ជមានត្តា តស្ស អភិញ្ញាទិអត្ថាយ បដិបជ្ជន្តានំ តទត្ថសាធនេ វិសំវាទកោយេវ ភវិស្សតិ។ នបន តទត្ថំ សាធេស្សតីតិ បរមត្ថោតិ វត្តុំ នារហតីតិ។

[១៤] វិភាវនិយំ បន

“បរមស្សវា ឧត្តមស្ស ញាណស្ស អត្ថោ គោចរោតិ បរមត្ថោ”តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ បរមសទ្ទោញាណេ វត្តមានោ ទិស្សតិ។ នច អត្ថសទ្ទោ គោចរេតិ។ យញ្ច អនុដីកាយំ សច្ចមេវ សច្ចិកំ។ សោ ឯវ អត្ថោ អវិបរីតស្ស ញាណស្ស វិសយភាវដ្ឋេនាតិ សច្ចិកដ្ឋោតិ វុត្តំ។ តំបិ អវិបរីតេន ញាណេន អរណីយតោ ឧបគន្តព្ព តោ អត្ថោតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ នបរមសទ្ទស្ស អត្ថន្តិ។ [បរមត្ថបទំ]

១៣. ចិត្តន្តិ ឯត្ថ ចិន្តេតីតិ ចិត្តំ។ ឯត្ថច ចិន្តនក្រិយា នាម និច្ចំ អារម្មណាបេក្ខា ហោតិ។ ន ហិ សា អារម្មណេន វិនា លព្ភតីតិ។ តស្មា អារម្មណគ្គហណ អារម្មណុបលទ្ធិយេវ ឥធ ចិន្តនាតិ ទដ្ឋព្ពាតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ ភវង្គសមយ វិសញ្ញិសមយេសុ ចិត្តំ អារម្មណេន វិនាបិ បវត្តតីតិ ឯវំ វាទីនំ វាទោ បដិក្ខិត្តោ ហោតិ។ សន្តេសុបិច និស្សយ សមនន្តរាទីសុ តស្ស បច្ចយេសុ តេហិ នាមំ អលភិត្វា អារម្មណបច្ចយវសេនេវស្ស នាមំ សិទ្ធន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ចិន្តេន្តិ សម្បយុត្តកា ធម្មា ឯតេនាតិ ចិត្តំ។ តញ្ហិ អារម្មណគ្គហណកិច្ចេ បុព្ពង្គមភូតន្តិ តំ សម្បយុត្តធម្មាបិ អារម្មណំ គណ្ហន្តា តស្ស វសេនេវ គណ្ហន្តីតិ។ ចិន្តនមត្តំវា ចិត្តំ។ សព្ពេបិ ហិ ធម្មា តំតំ ក្រិយាមត្តាវ ហោន្តិ។ ន តេសុ ទព្ពំវា សណ្ឋានំ វា វិគ្គហោវា ឧបលព្ភតិ។ បច្ចយាយត្ត វុត្តិនោ ច ហោន្តិ។ ន តេ អត្តនោ ថាមេនវា ពលេនវា វសេនវា សត្តិយាវា ឧប្បជ្ជិតុំបិ សក្កោន្តិ។ បគេវ ចិន្តេតុំវា ផុសេតុំវាតិ។ ខណមត្តដ្ឋាយិនោច ហោន្តិ, ន កទាចិ កស្សចិ វសេ វត្តិតុំ សក្កោន្តីតិ។ តស្មា តេសុ ឥទំ ទព្ពំ, អយំ សត្តិ, អយ ក្រិយាតិ ឯវំ វិភាគោ នលព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ច កត្វា សព្ពេសុ បរមត្ថបទេសុ ឯកំ ភាវសាធនមេវ បធានតោ លព្ភតិ។ តទញ្ញ សាធនានិបន បរិយាយតោវ លព្ភន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច ទព្ពាទិវសេន អភេទស្ស ចិន្តនស្ស អត្ថវិសេសញាបនត្ថំ វិភាគ កប្បនាវសេន ភេទករណំ បរិយាយកថាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថា សិលា បុត្តកស្សសរីរន្តិ, តថា ករណញ្ច តំ តំ ក្រិយាសង្ខាត ធម្មវិមុត្តស្ស បរបរិកប្បិតស្ស ការកភូតស្ស អត្ត ជីវ សត្ត បុគ្គលស្ស សព្ពសោ អភាវទីបនត្ថំ។ សតិ ហិ អត្តាទិម្ហិ កី អភេទស្ស ភេទកប្បនាយាតិ។

វិភាវនិយំ បន

សសវិសាណំ វិយ អភូតស្ស ភូត កប្បនា វុត្តា វិយ ទិស្សតិ។ អយមស្សាធិប្បាយោ-ធម្មេសុ កត្តាវា ការេ តាវា កោចិ នត្ថិ។ លោកេបន អត្តប្បធានោ ក្រិយា និប្ផាទកោ កត្តានាម សិទ្ធោ។ តស្មា ចិន្តន កិច្ចេ អត្តប្បធានតា ទីបនត្ថំ តំ កត្តុភាវំ ចិត្តេ អារោបេត្វា ចិន្តេតីតិ ចិត្តន្តិ វុត្តំ។

ចិត្តស្សច ពលេន តំសម្បយុត្តានំបិ តស្មឹ កិច្ចេ តទនុកូលប្បវត្តិទីបនត្ថំ បុនករណភាវំ ចិត្តេ កត្តុភាវញ្ច តេសុ អារោបេត្វា ចិន្តេន្តិ សម្បយុត្តកា ធម្មា ឯតេនាតិ ចិត្តន្តិ វុត្តន្តិ។ អបិ ចេត្ថ ចិត្តសទ្ទោ វិចិត្រត្ថវាចកោ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ហេ តំ សំយុត្តកេ –

ទិដ្ឋំ វោ ភិក្ខវេ ចរណំនាម ចិត្តន្តិ។ ឯវំ ភន្តេ។ តម្បិ ខោ ភិក្ខវេ ចរណំ ចិត្តំ ចិត្តេនេវ ចិន្តិតន្តិ។ តេនាបិ ខោ ភិក្ខវេ ចរណេន ចិត្តេន ចិត្តញ្ញេវ ចិត្តតរន្តិ, នា ហំ ភិក្ខវេ អញ្ញំ ឯកនិកាយំបិ សមនុបស្សាមិ យំ ឯវំ ចិត្តំ។ យថយិទំ ភិក្ខវេ តិរច្ឆានគតា បាណា។ តេបិ ខោ ភិក្ខវេ តិរច្ឆានគតា បាណា ចិត្តេនេវ ចិត្តិកតា។ តេហិបិ ខោ ភិក្ខវេ តិរច្ឆាន គតេហិ បាណេហិ ចិត្តញ្ញេវ ចិត្តតរន្តិ។

តត្ថ ចរណំនាម ចិត្តន្តិ យត្ថវិចិត្រានិ ទិព្វវិមានាទីនិ ចិត្តកម្មានិ កត្វា តទញ្ញទញ្ច បុញ្ញំ ករោន្តា ឥធចិធច និព្វត្តាតិ ទស្សេន្តោ វិចរន្តិ ។ តស្ស បដកោដ្ឋកស្សេតំ នាមំ។ ចិត្តេនាតិ និស្សក្កេ ករណវចនំ។ យថយិទន្តិ យថា ឥមេ។ ចិត្តិកតាតិ វិចិត្រា កតា។ ឯត្ថច ចិត្តវិចិត្តកាយ សញ្ញាវិចិត្តា។ សញ្ញាវិចិត្តតាយ តណ្ហា

វិចិត្តា។ តណ្ហាវិចិត្តតាយ កម្មានិ វិចិត្តានិ។ កម្មវិចិត្ត តាយ យោនិយោ វិចិត្តា។ យោនិវិចិត្តតាយ តេសំ តិរច្ឆានគតានំ វិចិត្តតា វេទិតព្ពា។ [វចនត្ថោ]

តំ តំ សភាវោ លក្ខណំ, កិច្ចសម្បត្តិយោ រសោ;
គយ្ហាការោ ផលំវាបិ, បច្ចុបដ្ឋាន សញ្ញិតំ។
អាសន្នការណំ យំ តំ, បទដ្ឋានន្តិ តំ មតំ;
ធម្មានំ វត្តានាយ, អលំ ឯតេ វិភុទ្ធិនោ។

អារម្មណវិជាននលក្ខណំ ចិត្តំ, បុព្ពង្គមរសំ, សន្ធានបច្ចុបដ្ឋានំ, នាមរូបបទដ្ឋានំ។ [ចិត្តំ]

១៤. ចេតសិកន្តិ ឯត្ថ ចេតសិ ភវំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ចេតសិកំ។ ផស្សាទិ ធម្មជាតំ។ ឯត្ថច តទាយត្ត វុត្តិតា នាម ឯកុប្បាទតាទីហិ លក្ខណេហិ ចិត្តេន សហ ឯកី ភូតស្ស វិយ បវត្តិ។ ឯតេន យា ចិត្តស្ស ជាតិ។ សាឯវ ផស្សាទីនំ។ យា ចិត្តស្ស ជរា, យំ ចិត្តស្ស មរណំ, យំ ចិត្តស្ស អារម្មណំ, យំ ចិត្តស្ស វត្ថុ, តទេវ ផស្សាទីនន្តិ ឯវំ ឯកបុប្ផ មញ្ជរិយំ ឯកវណ្ណបនិព្ពន្ធានិ បុប្ផានិ វិយ ចិត្តេន សហ ឯកជាតិយាទិ ឧបនិព្ពន្ធា ផស្សាទយោ ធម្មា ឥធ ចេតសិកំនាមាតិ សិទ្ធា ហោន្តិ។ ឯវញ្ច សតិ ចិត្តំបិ តេហិ ផស្សាទីហិ សហ តថេវ អាយត្តំ បវត្តតីតិ តំបិ ផស្សិកំ វេទនិកន្តិអាទិនា វត្តព្ពន្តិ ចេ។ ន។ ចិត្តស្សេវ ជេដ្ឋកត្តា។ មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយាតិ ហិ វុត្តំ។ ឯត្ថច មនោមយាតិ មនសាឯវ បកតា និម្មិតា ចិត្តក្រិយា ភូតាតិ អត្ថោ។ ឯតេន តេ ផស្សាទយោ ធម្មា ចិត្តេន វិនា នុបលព្ភន្តីតិ ទស្សេតិ។ ចិត្តំបន តេហិ កេហិចិ វិនាបិ បវត្តតិយេវ។ បញ្ចវិញ្ញាណចិត្តញ្ហិតេហិ កេហិចិ វិតក្កាទីហិ វិនា ឧប្បជ្ជតីតិ។ តស្មា តេសញ្ញេវ តទាយត្ត វុត្តិតា វត្តព្ពា ន ចិត្តស្សាតិ។

[១៥] វិភាវនិយំ បន

ឯកាលម្ពណតា មត្តេន តេសំ តទាយត្តវុត្តិតំ ចេតសិ កត្តព្ពំ វិភាវេតិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ឯកាលម្ពណតាមត្តេន ចេតសិកំនាម ជាតន្តិ។ ឯត្ថ ច លោកេ នានាវណ្ណធាតុយោ ឧទកេ យំសិត្វា វត្ថុម្ហិ នានា ចិត្តកម្មានិ ករោន្តិ, តត្ថ វត្ថុម្ហិ ផរណំ ពន្ធនញ្ច ឧទកស្សេវ កិច្ចំ, ន វណ្ណធាតូនំ។ នានារូប ទស្សនំ វណ្ណធាតូនមេវ កិច្ចំ, ន ឧទកស្ស។ តត្ថ វត្ថុវិយ អារម្មណំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧទកំវិយ ចិត្តំ។ នានា វណ្ណធាតុយោវិយ ចេតសិកធម្មាតិ។ [ចេតសិកំ]

១៥. រូបន្តិ ឯត្ថ រុប្បតីតិ រូបំ។ សីតុណ្ហាទីហិ វិរោធិ បច្ចយេហិ វិសម បវត្តិ វសេន វិការំ អាបជ្ជតិ, តេហិ វា វិការំ អាបាទីយតីតិ អត្ថោ។ យថាហ –

រុប្បតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា រូបន្តិ វុច្ចតិ។ កេន រុប្បតិ។ សិតេនបិ រុប្បតិ។ ឧណ្ហេនបិ រុប្បតិ។ ជិឃច្ឆាយបិ រុប្បតិ។ វិបាសាយបិ រុប្បតិ។ ឌំស មកស វាតាតប សរី សប សម្ផស្សេហិបិ រុប្បតីតិ។ រុប្បតីតិច រុប្បតិ, កុប្បតិ, ឃដ្ដីយតិ, បិឡី យតិ, ភិជ្ជតីតិ។

មហានិទ្ទេសេ វុត្តំ។ អយមេត្ថ បិណ្ឌត្ថោ, យេ ធម្មា ចិរដ្ឋិតិកាច ហោន្តិ សប្បដិឃសភាវាច។ តេសញ្ញេវ ឋិតិក្ខណេសុ វិរោធិបច្ចយេហិ សមាគមោនាម ហោតិ។ នបនញ្ញេសំ បរិត្តក្ខណានំ អប្បដិឃសភាវានន្តិ។ តេសញ្ហិ អប្បដិឃសភាវានំ សុខុម រូបានំបិ ពហិទ្ធា សីតាទីហិ សមាគមោនាម នត្ថិ។ កុតោ បរិត្តក្ខណានំ អប្បដិឃសភាវានញ្ច អរូបធម្មានន្តិ។ យទិឯវំ សុខុមរូបានំ អរូបតាបត្តិ សិយាតិ។ នសិយា។ ឱឡារិករូបេហិ សមានគតិ កត្តា។ តានិហិ ឱឡារិកេសុ រុប្បមានេសុ រុប្បន្តិយេវាតិ។ សមាគមោច នាម ឥធ ថបេត្វា អាបាតគមនំ អារម្មណករណញ្ច អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធានំ ឋិតិបត្តានំ ឱឡារិករូបានំ មហាភូតានមេវា អញ្ញមញ្ញាភិឃដ្ដនំ វុច្ចតិ, រុប្បតិ ឃដ្ដីយតិ បីឡីយតីតិ ហិ វុត្តំ។ រុប្បនញ្ចនាម បរសេនាយុទ្ធេន រដ្ឋខោភោវិយ កលាបន្តរគតធាតូនំ កុប្បនំ ភិជ្ជនំច វុច្ចតិ។ កុប្បតិ ភិជ្ជតីតិ ហិ វុត្តំ។ ឯត្ថច កុប្បតីតិ ខោភតិ ចញ្ចលតិ, ភិជ្ជតីតិ វិការំ អាបជ្ជតិ។ យស្មិ ខណេ វិរោធិបច្ចយសមាគមំ លភន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សយំបិ វិការបត្តា ហោន្តិ។ ឱមត្តាធិមត្តរូបសន្តតីនំ ឧប្បត្តិយា បច្ចយភាវំ បត្តា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ អបិចេត្ថ រុប្បនំ ទុវិធំ វឌ្ឍនំ, ហាយនញ្ច។ តទុភយំបិ កប្បវុដ្ឋានេ កប្បសណ្ឋានេ នានាអាយុកប្ប សំវច្ឆរ ឧតុ មាស រត្តិ ទិវាទីនំ បរិវត្តនេច បាកដំ ហោតីតិ។ តស្មា បន រូបន្តិ នាមំ យដ្ឋនវសេន រុប្បនធម្មានមេវ សិទ្ធន្តិ។ តេសមេវ សវិគ្គហត្តា។ រូបធម្មា ហិ សម្ពហសណ្ឋានាទិ ភាវបត្តិយា សវិគ្គហា ហោន្តិ។ តស្មា តេសមេវ រុប្បនំ បច្ចក្ខតោបិ លោកស្ស បាកដន្តិ តេស្វេវ រូបន្តិ នាមំ សិទ្ធន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អរូបធម្មា បន អវិគ្គហាតិ ន តេសំ វិការោ បច្ចក្ខតោ លោកស្ស បាកដោ

ហោតិ។ តំ តំ រូបវិការំ ទិស្វាវា សុត្វា វា បុច្ឆិត្វាយេវ វា សោ លោកេន ជានិតព្វោ អញ្ញត្រ បរចិត្តវិទូហិ។ តស្មា តេសំ រូបតាបត្តិ នត្ថីតិ។

[១៦] វិភាវនិយំ បន

តេសំ រូបតាបត្តិប្បសង្គោ សីតាទិគ្គហណ សាមត្ថិយេន និវត្តិតោ។ យស្មា បន វោហារេនាម លោកោបចារេន វិនា នសិជ្ឈតិ។ លោកោបចារោច បាកដនិមិត្តវសេ នេវ បវត្តោ។ តស្មា ឥធ សីតាទិគ្គហណេន វិនាបិ តប្បសង្គនិវត្តិ លោកតោវ សិទ្ធាតិ ទដ្ឋព្វា។

យស្មា ច ព្រហ្មលោកេ ព្រហ្មានំ កាយវិការ វចីវិការា ច ឥទ្ធិវិកុប្បនាវសប្បវត្តា នានារូបវិការាច ទិស្សន្តិយេវ។ តេច ឯកេន បរិយាយេន រុប្បនាការាឯវ នាម ហោន្តិ, តស្មា តេសំ វសេន តត្ថ រូបានំ រូបតាសិទ្ធិ ហោតីតិ វេទិតព្វំ។ រូបយតិ វា អត្តនោ សភាវេន បកាសតីតិ រូបំ។ អរូបធម្មា ហិ ន អត្តនោ សភាវេន បាកដា ហោន្តិ។ រូបសន្និស្សយេនេវ គហេតព្វា ។ ឥទំ បន អត្តនោ សភាវេនេវ បាកដំ បញ្ចវិញ្ញាណេហិបិ គហេតព្ពន្តិ។ ឥមស្មឹ អត្ថេ សតិ ព្រហ្មលោកេ រូបានំបិ ឧជុ កតោវ រូបតាសិទ្ធិ ហោតីតិ។

[១៧] វិភាវនិយំ បន

អនុគ្គាហកានំ សីតាទីនំ វសេន តំ សភាវា នាតិវត្តន វសេនច តត្ថ រូបតាសិទ្ធិ វិភាវិតា។ យស្មាបន សីតេ នាបិ ឧណ្ហេនាបីតិអាទិវចនំ និទស្សនមត្តំ ហោតិ។ កម្ម ចិត្តាហារានំបិ វសេន រុប្បនស្ស សម្ភវតោ, តថាហិ សញ្ញា វិញ្ញាណានិបិ រូបារម្មណរសារម្មណេហិ ឯវ បាឡិយំ និទ្ទិដ្ឋានិ។ ន ហិ សញ្ញា រូបំឯវ សញ្ជានាតិ។ ន ច វិញ្ញាណំ រស មេវ វិជានាតិ។ និទស្សនមត្តេន ទេសនា ហោតីតិ វិញ្ញាយតីតិ។ តស្មា សីតាទិគ្គហណំ អមុញ្ចិត្វាវ តត្ថ រូបតាសិទ្ធិវិភាវនេន បយោជន នត្ថីតិ។ [រូបំ]

១៦. និព្ពានន្តិ ឯត្ថ និព្ពាយន្តិ សព្វេ វដ្ដទុក្ខសន្តាបា ឯតស្មិន្តិ និព្ពានំ។ និព្ពាយន្តីតិ យេ កិលេសាវា ខន្ធាវា អភាវិតមគ្គស្ស អាយតឹ ឧប្បជ្ជនារហបក្ខេ ឋិតា ហោន្តិ។ តេយេវ ភាវិតមគ្គស្ស អនុប្បជ្ជនារហបក្ខំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។ ន ហិ ខណត្តយំ បត្វា និរុទ្ធា អតីតធម្មា និព្ពាយន្តិ នាម។ បច្ចុប្បន្នេសុ អាយតឹ អវស្សំ ឧប្បជ្ជមានេសុច ធម្មេសុ វត្តព្វមេវ នត្ថីតិ។ វដ្ដទុក្ខសន្តាបាតិ កិលេសវដ្ដ កម្មវដ្ដ វិបាកវដ្ដ ទុក្ខសន្តាបា។ ន ហិ តិវិធ វដ្ដទុក្ខសន្តាបរហិតានំ រុក្ខាទីនំ អនុប្បាទនិរោធោ និព្ពានំនាម ហោតីតិ។ ឯតស្មិន្តិ វិសយេ ភុម្មំ។ យថា អាកាសេ សកុណា បក្ខន្ទីតិ។ យេហិ តេ និព្ពាយន្តិ។ តេសំ តព្ពិនិមុត្តំ អញ្ញំ និព្ពតិដ្ឋានំនាម កិញ្ចិ នត្ថីតិ។ និព្ពាយន្តិ វា អរិយជនា ឯតស្មិន្តិ និព្ពានំ។ និព្ពន្តិ ជីរា យថយំ បទីបោតិ ហិ វុត្តំ។ និព្ពាយន្តីតិ តំ តំ កិលេសានំវា ខន្ធានំវា បុន អប្បដិសន្ធិកភាវំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។ ឯតស្មិន្តិ វិសយេឯវ ភុម្មំ, ឯតស្មឹ អធិ គតេតិបិ យោជេន្តិ។ ដីកាសុបន ភវាភវំ វិននតោ សំសិព្ពន តោ វានំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ តតោ និក្ខន្តន្តិ និព្ពានន្តិ វុត្តំ។

[១៨] វិភាវនិយំ បន

“និព្ពាតិវា ឯតេន រាគគ្គិអាទិកោតិ និព្ពាន”ន្តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ មគ្គេវិយ និព្ពានេ កត្តុចិ ករណសាធនំ ទិដ្ឋំ, នច និព្ពានំ និព្ពុតិ ក្រិយាសាធនេ រាគាទិកស្ស កត្តុនោ សហ ការិបច្ចយោ ហោតីតិ។ [និព្ពានំ]

ទុតីយគាថាយ បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

១៧. ឥទានិ ឧទ្ទេសក្កមេន ចិត្តំ តាវ និទ្ទិសន្តោ តត្ថ ចិត្តន្តិអាទិមាហ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ចតូសុ អភិធម្មត្ថេសុ។ **តាវ** បឋមំ។ ចត្តារោ វិធា បការា យស្ស តំ **ចតុព្ពិធំ**។

១៨. **កាមាវចរ**ន្តិ ឯត្ថ កាមីយតីតិ កាមោ។ កាមេន្តិវា ឯត្ថ សត្តា អវិក្ខម្ភិតកាមរាគត្តា កាមរតិយាឯវ រមន្តិ។ ន ឧបរិភូមីសុ វិយ ឈានរតិយាតិ កាមោ។ ឯកាទសវិធា កាមភូមិ។ ននុ ចេត្ថ ឈានលាភិនោបិ សន្តីតិ។ ន ន សន្តិ។ តេបន កទាចិ ទេវាតិ នត្ថេត្ថ ទោសោ។ អវីចិនិរយាទយោ កថំ កាមីយន្តិ។ កថញ្ច តត្ថ សត្តា កាមរតិយា រមន្តីតិ។ និមិត្តស្សាទវសេនវា ភវនិកន្តិវសេនវាតិ។ មរណកាលេ ហិ ឧបដ្ឋិតា និរយគ្គិជាលា សុវណ្ណវណ្ណាវិយ ខាយន្តិ។ ឯកោ កិរ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ព្រាហ្មណោ មរណមញ្ចេ និប្បន្នោ ហោតិ។ តស្ស អាចរិយព្រាហ្មណា សមីបេ ឋត្វា ព្រហ្មលោកំ ភោ គច្ឆាតិ វទន្តិ។ តស្សបន អវីចិនិរយេ អគ្គិជាលា ឧបដ្ឋហន្តិ។ តទា សោ ភោ អាចរិយា សុវណ្ណវណ្ណា បញ្ញាយន្តីតិ អាហ។ ឯស ភោ ព្រហ្មលោកោ។ តត្ថ គច្ឆាតិ វទន្តិ។ សោ កាលង្កត្វា អវីចិម្ហិ ឧប្បជ្ជិ។ ឯវំ និមិត្តស្សាទវសេន តេ កាមីយន្តិ។ តត្ថ ឧប្បន្នានំបិ ភវនិកន្តិនាម ហោតីតិ។ អបិច, តត្ថ ឧប្បន្នា អវិក្ខម្ភិតកាមរាគាឯវ ហោន្តិ, ឱកាសេ សតិ កាមរតិយា រមិស្សន្តិ យេវាតិ។ តស្មឹ កាមេ អវចរតីតិ កាមាវចរំ។ ឯត្ថច អវចរតីតិ បទស្ស ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ ន គហេតព្ពោ។ សោ ហិ អត្ថោ បាឡិយាច នសមេតិ។ នានាទោសយុត្តោច ហោតីតិ។ យំ ឯតស្មឹ អន្តរេ ឯត្ថាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នាតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ យទិ ចេត្ថ សោ អត្ថោ អធិប្បេតោ សិយា។ ឯវំ សតិ ឯត្ថាវចរា ឯត្ថុប្បន្នាតិ វុត្តំ សិយា។ នបន វុត្តំ។ នច បរិយាបន្នសទ្ទោ ឧប្បន្នសទ្ទេន សហ សមានត្ថោតិ សក្កា វត្តុំ។ ន ហិ លោកុត្តរចិត្តានិ តីសុ ភវេសុ ឧប្បន្នា និបិ តត្រ បរិយាបន្នានិយេវ ហោន្តីតិ។ ឯវំ តាវ បាឡិយា នសមេតីតិ។

យទិច សោ អត្ថោ គហិតោ សិយា។ ឯវញ្ច សតិ តស្មឹ កាមេ យេ មហគ្គត លោកុត្តរធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តេសំបិ កាមា វចរតាបត្តិទោសោ រូបាវចរតាទិ មុត្តិទោសោច អាបជ្ជតិ។ យេច កាមាវចរធម្មា រូបារូបភូមីសុ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តេសញ្ច រូបារូបា វចរតា បត្តិទោសោ កាមាវចរតា មុត្តិទោសោច អាបជ្ជតីតិ។ ននុ យេភុយ្យវុត្តិវសេនបិ កេសញ្ចិ នាមលាភោ ហោតិ។ យថា វនចរកោ សង្គាមាវចរោតិ។ តស្មា ឥធបិ តេសំ ធម្មានំ អត្តនោ អត្តនោ ភុម្មីសុ ឧប្បន្នពហុលត្តា កាមាវចរាទិ នាមលាភេ សតិ ន កោចិ ទោសោតិ។ន។ ឯវញ្ហិ សតិ លោកុត្តរ ធម្មានំ កាមាវចរតាទិ មុច្ចនត្ថំ យេភុយ្យេន ឧប្បន្នភូមិ វិសុំ វត្តព្ពា សិយា។ ន ច សា នាមភូមិ អត្ថិ។ យត្ថ តេ យេភុយ្យេន ឧប្បជ្ជន្តីតិ។ តេហិ ឧប្បជ្ជន្តា តីសុ ភវេសុ ឯវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តស្មា តេសំ កាម រូបា រូបាវចរតាបត្តិទោសោ ទុន្និវារោ សិយាតិ។ ឯវំ នានាទោសយុត្តោ ហោតីតិ។ តស្មាស្ស តថា អត្ថំ អគ្គហេត្វា ឯត្ថាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នាតិ ភគវតា សំវណ្ណិតេន បាឡិនយេនេវស្ស អត្ថោ គហេតព្ពោតិ។ អយញ្ចេត្ថ អត្ថោ។ កាមេ អវចរតិ បរិយាបន្នភាវេន តស្មឹ អជ្ឈោគាហេត្វា ចរតិ បវត្តតីតិ កាមាវចរន្តិ។ បរិយាបន្នភាវោចនាម អត្តនោ អាធារភូតេន តេន កាមេន សហ សមានជាតិគោត្តនាមតា សង្ខាតេហិ បរិតោភាគេហិ តស្មឹ កាមេ អាបន្នភាវោ អនុប្បវិដ្ឋ ភាវោ។ អន្តោគធភាវោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សោច តថា បរិយាបន្នភាវោ បរិគ្គាហិនិយា កាមតណ្ហាយ កតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្តាវតា យេធម្មា រូបារូបសត្តសន្តានភូតាបិ មយ្ហំ ឯតេតិ កាម តណ្ហាយ បរិគ្គហិតា កាមេ បរិយាបន្នាវ ហោន្តិ។ តេ កាមាវចរានាមាតិ សិទ្ធា ហោន្តិ។ រូបារូបា វចរេសុបិ អយំ នយោ នេតព្ពោ។ តេសុបន រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហាច បរិគ្គាហិនី តណ្ហា ទដ្ឋព្ពា។

យេបន ធម្មា តិណ្ណំ តណ្ហានំ បរិគ្គហវិមុត្តា ហោន្តិ។ តេ តីសុ ភវេសុ ឧប្បន្នាបិ តត្រ អបរិយាបន្នាឯវ ហោន្តីតិ លោកុត្តរា នាម ជាតាតិ វេទិតព្ពា។ ឯត្ថច បដ្ឋានេ អារុប្បេ កាមច្ឆន្ទំ នីវរណំ បដិច្ច ឧទ្ធច្ចនីវរណន្តិអាទិនា អរូបសត្តសន្តានេបិ កាមច្ឆន្ទសង្ខាតាយ កាមតណ្ហាយ ឧប្បត្តិ វុត្តា។ តស្មា រូបារូបភូមីសុ ឧប្បន្នានំ កាមធម្មានំ បរិគ្គាហិនីតណ្ហា រូបារូបសត្តសន្តាន គតាបិ ទដ្ឋព្ពា។ បាឡិយំ កាមច្ឆន្ទនីវរណន្តិ ឥទំ នីវរណជាតិកត្តា វុត្តំ។ ន ហិ ឈានភូមីសុ ឯកន្តនីវរណកិច្ចានិ នីវរណានិ សក្កា លទ្ធុន្តិ។ អត្រ កាមភេទោ វត្តព្ពោ។ ទ្វេកាមា កិលេ សកាមោច, វត្ថុកាមោចាតិ។ តត្ថ ឋបេត្វា រូបារូបរាគេ អញ្ញោ សព្ពោបិ លោភោ ឥមស្មឹ ចតុព្ភូមិបរិច្ឆេទេ កិលេ សកាមោនាម។ ឋបេត្វាច រូបារូបាវចរធម្មេ អញ្ញេ សព្ពេបិ តីសុ ភូមីសុ ឧប្បន្នា កាមាវចរធម្មា វត្ថុកាមោនាមាតិ។ យំបន អដ្ឋសាលិនិយំ សព្ពេបិ តេភូមកា ធម្មា វត្ថុកាមោតិ វុត្តំ។ តំ មហានិទ្ទេសេ និទ្ទិដ្ឋេន សុត្តន្តិកបរិយាយេន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ន ហិ រូបារូបាវចរធម្មា អភិធម្មេ កាមនាមេន វុត្តា អត្ថីតិ។ [កាមាវចរបទំ]

១៩. **រូបាវចរំ អរូបាវចរ**ន្តិ ឯត្ថ រូបារូបសទ្ទា តាសុ ភូមីសុ និរូឡ្ហាតិ ទដ្ឋព្ពា។ អបិច ទ្វេ ភូមិយោ រូបភូមិ, អរូបភូមីតិ។ តត្ថ រុប្បនលក្ខណំ រូបំ យត្ថ នត្ថិ, សា ចតុព្ពិធា ភុម្មិ អរូបភូមិនាម។ សេសា សត្តវីសតិវិធា ភុម្មិ

រូបភូមិនាម។ តត្ថច ហេដ្ឋា ឯកាទសវិធា ភុម្មិ ឱឡារិកេន កាមេន វិសេសេត្វា កាម ភូមីតិ វុត្តា។ ឧបរិ សោឡសវិធា ភុម្មិ រូបភូមិតច្ចេវ វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ យត្ថបន តណ្ហាវា ឈានានិវា រូបារូបសទ្ទេហិ វុត្តានិ។ តត្ថ និស្ស យស្សនាមំ និស្សិតេ អារោបនវសេន និស្សយោបចារោ វេទិតព្ពោ។ យត្ថច កាមាវចរាទិសទ្ទេហិ ភូមិឯវ វុត្តា។ តត្ថ និស្សិតស្ស នាមំ និស្សយេ អារោបនវសេន និស្សិតោ បចារោតិ។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ កាមាវចរបទេ វុត្តនយ មេវាតិ។ អយមេត្ថ តេភូមក បរិច្ឆេទេ បាឡិអនុគតា បរមត្ថទីបនា។ យថាហ –

កតមេ ធម្មា កាមាវចរា។ ហេដ្ឋតោ អវីចិនិរយំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ បរនិម្មិតវសវត្តីទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មឹ អន្តរេ ឯត្ថាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា ខន្ធធាតុអាយតនា រូបា វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ។ ឥមេធម្មា កាមាវចរា។ កតមេ ធម្មា រូបាវចរា។ ហេដ្ឋតោ ព្រហ្មលោកំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ អកនិដ្ឋេ ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មឹ អន្តរេ ឯត្ថាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា សមាបន្នស្សវា ឧបបន្នស្សវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្សវា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា, ឥមេ ធម្មា រូបាវចរា។ កតមេ ធម្មា អរូបាវចរា។ ហេដ្ឋតោ អាកាសានញ្ចាយតនុបគេ ទេវេ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ នេវសញ្ញា នាសញ្ញា យតនុបគេ ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មឹ អន្តរេ។ ល។ ឥមេ ធម្មា អរូបាវចរាតិ។

[១៩] ដីកាសុ បន

យថាវុត្តំ សុវិសទំ បាឡិនយំ អគ្គហេត្វា អញ្ញថា វចនត្ថាច វិនិច្ឆយាច ឯត្ថ វុត្តា។ សព្ពេ តេ សារតោ ន បច្ចេតព្ពាតិ។

ននុ អដ្ឋសាលិនិយមេវ តេច អញ្ញេច អត្ថា វុត្តាតិ។ សច្ចំ។ ភូតំបន សុវិសទំ បាឡិអនុគតំ អត្ថំ ញត្វា កឹ វិក្ខេបេនាតិ។

២០. **លោកុត្តរ**ន្តិ ឯត្ថ លុជ្ជនបលុជ្ជនដ្ឋេន លោកោ វុច្ចតិ យថាវុត្តោ តេភូមកធម្មោ។ យថាហ លុជ្ជតិ បលុជ្ជតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា លោកោតិ វុច្ចតីតិ។ ឯវំ សន្តេ លោកុត្តរធម្មានំបិ និព្ពានវជ្ជានំ លោកតាបត្តិ សិយា។ កស្មា, តេសំបិ លុជ្ជនបលុជ្ជនធម្មត្តាតិ។ នសិយា។ យត្ថ ហិ និច្ចោ ធុវោ សស្សតោតិ មហាជនស្ស មិច្ឆាគាហោ និវិសតិ។ តត្ថេវ តស្ស និវារណត្ថំ អយំ លោកសមញ្ញា និយមីយតិ។ តស្មា សព្ពសោ មិច្ឆាគាហ វិមុត្តានំ តេសំ លោកតាបត្តិ នត្ថីតិ វទន្តិ។ យេសំវា លុជ្ជនំបលុជ្ជនញ្ច មហាជនស្ស បាកដំ។ តេសញ្ញេវ លោកតា សិទ្ធីតិ នត្ថិ លោកុត្តរានំ លោកត្តប្បសង្គោតិ។ លោកតោ ឧត្តរតីតិ លោកុត្តរំ។ មគ្គចិត្តំ។ តតោ ឧត្តិណ្ណន្តិ លោកុត្តរំ។ ផលចិត្តំ។ និព្ពានំបន ឥធ នលព្ភតីតិ។ ឧត្តរណញ្ចេត្ថ តណ្ហាគ្គាហគ្គាហ វិមុត្តិយា តីសុ លោកេសុ អបរិយាបន្នភាវោយេវ។ សោច អបរិយាបន្នភាវោ កេសំ ធម្មានំ អធិដ្ឋាន ភូតោវិយ គយ្ហតីតិ វិសុំ ឯកា ចតុត្ថី អវត្ថាភូមិនាមាតិ។

ចតុព្ភូមិវិភាគស្ស បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

២១. ឯវំ ចិត្តំ ភូមិភេទេន ហីនបណីតា នុក្កមតោ ចតុធា និទ្ទិសិត្វា ឥទានិ តទេវ ចតុព្ពិធំ ចិត្តំ យថានិទ្ទិដ្ឋក្កមេន វិភជន្តោ បឋមំ កាមាវចរចិត្តំ។ តត្ថច ហីនំ អសោភណចិត្តំ។ តត្ថច សព្ពហីនំ អកុសល ចិត្តំ តាវ ទស្សេតុំ **សោមនស្សសហ គត**ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថច កាមាវចរចិត្តស្សបិ អកុសលាហេតុក សហេតុកានុក្កមោ ហីន បណីតានុក្កមវសេន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

[២០] វិភាវនិយំ បន

ឧបរិ វុច្ចមានានំ ពហូនំ ចិត្តានំ សោភណសញ្ញាករណសុខត្ថំ អប្បកេ បាបាហេតុកេយេវ បឋមំ ទស្សេន្តោតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

គទន្តោ ហិ យថាវុត្តហីនាទិក្កមេនេវ សិទ្ធោតិ។

[២១] យញ្ច **តត្ថ**

តេសុ តេសុច ភវេសុ គហិតប្បដិសន្ធិកស្ស សត្តស្ស អាទិតោ វីថិចិត្តវសេន លោភសហគត ចិត្តប្បា ទាន មេវ សម្ភវតោ តេយេវ បឋមន្តិ វុត្តំ។ តំបិ នយុជ្ជតិ។

អាទិតោ វីថិចិត្តវសេន មនោទ្វារា វជ្ជនស្សេវ សព្ពបឋមំ ឧប្បជ្ជនតោតិ។ អកុសលេសុ បន លោភមូលចិត្តំ ពហុកញ្ច ហោតិ។ ទ្វីហិ វដ្ដមូលេហិ យុត្តត្តា បធានំ បាកដញ្ច ហោតីតិ តទេវ បឋមំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២២. តត្ថ សុន្ទរំ មនោតិ សុមនោ។ សិនិទ្ធចិត្តំ។ ន ហិ អនវជ្ជដ្ឋេន សុន្ទរតា ឥធ យុត្តាតិ។ សុន្ទរំ មនោ ឯតស្សាតិវា សុមនោ។ សិនិទ្ធចិត្តសមង្គី បុគ្គលោ។ សុមនស្ស ភាវោ សោមនស្សំ។ មានសិកសុខវេទនាយេតំ នាមំ។ ឯត្ថច សុមនស្ស ភាវោតិ តស្មឹ ចិត្តេ បុគ្គលេវា សុមនាភិធានស្សវា អយំ សោ សុមនោតិ សុមនពុទ្ធិយាវា បវត្តិនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ ភាវោតិ ហិ អភិធានពុទ្ធីនំ បវត្តិនិមិត្តំ វុច្ចតិ។ ភវន្តិ បវត្តន្តិ អភិធានពុទ្ធិយោ ឯតស្មិន្តិ កត្វា។ ឯតស្មិន្តិ ច និមិត្តេ ភុម្មំ។ យថា នាគោ ទន្តេសុ ហញ្ញតេតិ។ យថា ហិ តត្ថ អត្តនោ ទន្តនិមិត្តំ ទន្តយុត្តេ នាគេ ហននប្បវត្តិ ហោតិ, ឯវមិធបិ តំ វេទនានិមិត្តំ វេទនាយុត្តេ មនស្មឹ បុគ្គលេវា អភិធានពុទ្ធិយោ បវត្តន្តីតិ។ ភវន្តិ ពុទ្ធិសទ្ទា ឯតេនាតិ ភាវោតិច វទន្តិ។ ឯតស្មាតិ ច អបរេ។ សោមនស្សេន សហ ឯកតោ គតំ បវត្តន្តិ សោមនស្សសហគតំ។ សោមនស្សវេទនាសម្បយុត្តន្តិ អត្ថោ។ ទស្សនំ ទិដ្ឋិ។ សា បន សម្មាទិដ្ឋិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន ទុវិធា។ ឥធ មិច្ឆាទិដ្ឋិយុត្តា។ អកុសលាធិការត្តា។ ទិដ្ឋិយេវ ទិដ្ឋិគតំ។ យថា គូថគតំ មុត្តគតន្តិ។ ទិដ្ឋិគតេន សមំ បការេហិ យុត្តន្តិ **ទិដ្ឋិគត សម្បយុត្តំ**។ ទិដ្ឋិគតេន ឯកុប្បាទតាទីហិ បការេហិ សមំ ឯកីភូតមិវ យុត្តំ សំសដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ **អសង្ខារិកមេកំ សសង្ខារិកមេក**ន្តិ ឯត្ថ សង្ខារោតិ បុព្ពាភិសង្ខារោ។ សោច ទុវិធោ បយោគោ, ឧបាយោចាតិ។ តត្ថ អាណត្តិយាវា អជ្ឈេសនាយវា តជ្ជេត្វា វា ឥទំ ករោហីតិ បរេហិ កតោ កាយវចីបយោគោ បយោគោនាម។ អាណត្តាទិនាបន វិនាវ កម្មស្ស ករណត្ថំ តំ តំ ឧបាយំ បរេ អាចិក្ខន្តិ។ អករណេ អាទីនវំ ករណេច អានិសំសំ ទស្សេន្តិ, កតិកំវា ករោន្តិ, ទណ្ឌំវា ឋបេន្តិ, សយមេវ វា តំ តំ ការណំ អនុស្សរតិ, បច្ចវេក្ខតិ។ ឯវមាទិនា នយេន ឧបាយោ អនេកវិធោ។ សោ ទុវិធោបិ ឥធ សង្ខារោ នាម។ សង្ខរោតិ អត្តនោ បកតិយា កាតុំ អនិច្ឆមានំ ចិត្តំ សន្តានំ អកាតុំ អទត្វា ករណត្ថាយ សំវិទហតិ តស្មឹ តស្មឹ កម្មេ បយោជេតីតិ កត្វា។ យោបន បច្ចយគណោ តេន សង្ខារេន វិរហិតោ ហោតិ។ សោ អសង្ខារោ។ យោបន តេនសហិតោ ហោតិ។ សោ សសង្ខារោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ –

> សហ សង្ខារេនាតិ សសង្ខារោ។ តេន សសង្ខារេន សប្បយោគេន សឧបាយេន បច្ចយគណេនាតិ អត្ថោតិ។

ឯត្ថច បច្ចយគណោតិ អារម្មណាទិកោ សាធារណោ បច្ចយ គណោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ។ អសាធារណោបន កុសលកម្មេសុ សប្បុរិសុបនិស្សយាទិកោ អកុសលកម្មេសុ អសប្បុរិសុបនិស្សយាទិកោ បច្ចយគណោ វិសេសេត្វា យោជេតុំ យុត្តោ។ សោបន យទា ទុវិធេន សង្ខារេន វិនា សយមេវ ចិត្តំ អសំសីទមានំ កត្វា ឧដ្ឋាបេតិ សមុដ្ឋាបេតិ, តទា សោអសង្ខារោនាម។ យទាបន តេន វិនា សយមេវ ចិត្តំ ឧដ្ឋាបេតុំ សមុដ្ឋាបេតុំ នសក្កោតិ, សង្ខារំ សហាយំ លភិត្វាវ សក្កោតិ, តទា សោ សសង្ខារោនាម។ ឥតិ អសង្ខារោ សសង្ខារោតិច ឥទំ បច្ចយគណស្សេវ នាមំ។ ន ចិត្តស្ស។ ចិត្តំបន អសង្ខារេន សុទ្ធេន បច្ចយគណេន ឧប្បន្នំ អសង្ខារិកំ។ សសង្ខារេន បច្ចយគណេន ឧប្បន្នំ សសង្ខារិកំ, ឧប្បន្នត្តេ ហិ អយំ ឥកបច្ចយោតិ។ យស្មឹ សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិគតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេនាតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តន្តិ។ ឯត្ថច សសង្ខារេន បច្ចយគណេន ឧប្បន្នំ ហោតីតិ យោជេតព្ពន្តិ។ អយមេត្ថ អសង្ខារិកសសង្ខារិកបទេសុ បរមត្ថទីបនា។

[២២] ដីកាសុ បន

> ឥមមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា ចិត្តមេវ អសង្ខារំ សសង្ខារន្តិ ច គហេត្វា យំ វុត្តំ, “នត្ថិ សង្ខារោ អស្សាតិ អសង្ខារំ។ តទេវ អសង្ខារិកំ។ សហ សង្ខារេន វត្តតីតិ សសង្ខារំ។ សសង្ខារមេវ សសង្ខារិកន្តិ ច។ សោ យស្ស នត្ថិ។ តំ អសង្ខារំ។ តទេវ អសង្ខារិកំ។ សង្ខារេន សហិតំ សសង្ខារិ កន្តិ ច”។ សព្ពមេតំ ន យុជ្ជតិយេវ។

[២៣] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

> សង្ខរោតិ ចិត្តំ តិក្ខភាវសង្ខាតមណ្ឌនវិសេសេន សជ្ជេតិ។ សង្ខរីយតិវា តំ ឯតេន យថាវុត្តនយេន សជ្ជីយតីតិ សង្ខារោតិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ សសង្ខារិកបិ ចិត្តំ តិក្ខំនាម សិយាតិ។

[២៤] យញ្ច **តត្ថ**

“សោ បន អត្តនោ បុព្ពភាគប្បវត្តេ ចិត្តសន្តានេចេវ បរសន្តានេច បវត្តតីតិ តំ និព្ពត្តិតោ ចិត្តស្ស តិក្ខភាវ សង្ខាតោ វិសេសោវ ឥធ សង្ខារោតិ” វុត្តំ។ តំបិ អសង្ខារិក សសង្ខារិកបទានំ វចនត្ថេសុ វិវជ្ជិត្វា តទនុ រូបស្ស សង្ខារស្ស បរិកប្បនាវសេន វុត្តត្តា នយុត្តមេវ។

[២៥] ឯតេន

បុព្ពប្បយោគសម្ភូតោ, វិសេសោ ចិត្តសម្ភវី;
សង្ខារោ តំ វសេនេត្ថ, ហោត្យាសង្ខារិកាទិតាតិ។

សាធកគាថាបិ បដិក្ខិត្តា ហោតីតិ។

[២៦] យញ្ច **តត្ថ**

“អថវា, សសង្ខារិកំ អសង្ខារិកន្តិ ចេ តំ កេវលំសង្ខារស្ស ភាវាភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ នតស្ស សហបវត្តិ សព្ភា វា ភាវតោតិ។ ភិន្នសន្តានប្បវត្តិនោបិ សង្ខារស្ស ឥធមត្ថិតាយ តំ វសេន និព្ពត្តំ ចិត្តំ សង្ខារោ អស្ស អត្ថីតិ សសង្ខារិកំ។ សលោមកោ សបក្ខកោត្យាទិសុវិយ សហ សទ្ទស្ស វិជ្ជមានត្ថបរិទីបនតោ។ តព្ពិបរីតម្បន តទភាវតោ វុត្តនយេន អសង្ខារិក”ន្តិ វុត្តំ។ តំបិ បាឡិអដ្ឋកថាសិទ្ធំ ឧជុំ វិសទំ អត្ថំ មុញ្ចិត្វា អត្តនោ បរិកប្បនា វសេន វុត្តត្តា ន គហេតព្ពមេវ។

ឯត្ថច អត្តនោ ឥច្ឆាយ វិនា បរេសំ អាណត្តិយាវា អជ្ឈេ សនាយវា យាចនាយវា បវត្តិតំ ចិត្តំ បយោគសមុដ្ឋិតំ នាម។ តថា អត្តនោ ឥច្ឆាយ វិនា បរេសំ ភយេនវា លជ្ជាយវា គារវេនវា កថិកាយវា ទណ្ឌភយេនវា បវត្តិតំ ឧបាយសមុដ្ឋិតំ នាម។ សយមេវវា អត្តនោ លីនំ ចិត្តំ ញត្វា តេន តេន ឧបាយេន អត្តានំ ឱវទិត្វាវា តំ តំ ឧបាយំ អនុស្សរិត្វាវា បវត្តិតំ ចិត្តំ ឧបាយសមុដ្ឋិតំ នាម។ ឥទញ្ច នយទស្សនមេវាតិ។ ទិដ្ឋិគតេន វិប្បយុត្តំ **ទិដ្ឋិគតវិប្បយុត្តំ**។ ឧទាសិនភាវេន បេក្ខតិ អនុភវនាការេន អារម្មណំ បស្សតីតិ **ឧបេក្ខា**។ ឧបបត្តិតោ យុត្តិតោ ឥក្ខតិ បស្សតីតិវា ឧបេក្ខា។ យថាហិ សោមនស្ស ទោមនស្សានិ អារម្មណំ អធិមត្តតោ បស្សន្តិ។ យតោ សោមនស្សិតោ បុគ្គលោ តេន អារម្មណេន វិយោគេ វិការបត្តោ ហោតិ។ ទោមនស្សិតោច តេន អារម្មណេន សំយោគេ វិការបត្តោ ហោតិ។ ន តថា អយំ, អយំ បន យុត្តិតោវ បស្សតិ ន អារម្មណ សំយោគ វិយោគហេតុ បុគ្គលំ វិការំ បាបេតីតិ។ កេចិបន ឧបបត្តិតោ យុត្តិតោ ឥក្ខតីតិ ឥទំ ឥធ នសម្ភវតិ។ ន ហិ អកុសលំ យុត្តរូបំ នាម ហោតីតិ វទន្តិ។ ឧបេក្ខាយ សហគតន្តិ សមាសោ។

២៣. ឯត្ថច កិញ្ចាបិ ផស្សាទយោ វិតក្កាទយោ មោហាទយោច ធម្មា ឥមិនា សកលេន អដ្ឋវិធេន ចិត្តេន សហ គតា សម្បយុត្តាច ហោន្តិ, ន បន តេ វេទនាវិយ សយំបិ ភេទវន្តោ ហោន្តិ។ នច ទិដ្ឋិសង្ខារានំ វិយតេសំ ឥមស្មឹ ចិត្តេ កត្ថចិ ហោន្តិ កត្ថចិនហោន្តីតិ អយំ វិកប្បោ អត្ថិ។ តស្មាតេ ឥមស្សចិត្តស្ស ភេទករា នហោន្តីតិ ឥធ នគហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ លោភោបន អញ្ញេហិ ឥមស្ស អដ្ឋវិធស្ស ភេទករោ ហោតិ។ វេទនាទិដ្ឋិ សង្ខារាច ឥមស្ស អញ្ញមញ្ញស្ស ភេទករា ហោន្តីតិ តេឯវ ឥធ គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ ននុ បីតិ មាន ថិនមិទ្ធានិបិ ភេទករានិ ហោន្តីតិ តានិបិ ឥធ សបីតិកំ អបីតិកន្តិ មានសម្បយុត្តំ មានវិប្បយុត្តន្តិ ថិនមិទ្ធសម្បយុត្តំ ថិនមិទ្ធវិប្បយុត្តន្តិ ច គហេតព្ពា នីតិ។ ន។ តេសុ ហិ សោមនស្សេ គហិតេ បីតិ គហិតាវ ហោតិ។ ឥតរានិច តីណិ អនិយតយោគីនិច ហោន្តិ, យេវាបន កានិចាតិ នគហិតានីតិ។

[២៧] ***វិភាវនិយំ*** បន

ផស្សាទិវិតក្កាទិមោហាទិធម្មា ឥតោ អញ្ញេហិបិ ចិត្តេ ហិ យុត្តា ហោន្តីតិ នតេ អញ្ញេហិ ឥមស្ស វិសេសំ ករោន្តិ។ តស្មា តេ ឥធ ន គហិតាតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន យំ វុត្តំ “តស្មា បនេត្ថ អញ្ញេសុបិ ផស្សាទីសុ សម្បយុត្តធម្មេសុ វិជ្ជមានេសុ សោមនស្សសហគតាទិភាវោវ វុត្តោតិ។ សោមនស្សាទីនមេវ អសាធារណ ភាវតោតិ។ ផស្សាទយោហិ កេចិ សព្ពចិត្ត សាធារណា កេចិ កុសលាទិ សាធារណា។ មោហាទយោច សព្ពា កុសលសាធារណាតិ ន តេហិ សក្កា ចិត្តំ វិសេសេតុ”ន្តិ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

ឯវញ្ហិ សតិ សោមនស្សុបេក្ខា សង្ខារាបិ អញ្ញេសុ ទិស្សន្តីតិ តេបិ អញ្ញេហិ ឥមស្ស វិសេសំ នករោន្តិ។ តស្មា តេបិ ឥធ នគហេតព្ពា សិយុន្តិ។

២៤. ឯត្ថច សោមនស្សប្បដិសន្ធិកតា, អគម្ភីរប្បកតិតា, ឥដ្ឋារម្មណសមាយោគោ, ព្យសនមុត្តិច សោមនស្សស្ស ការណំ។ សោមនស្សប្បដិសន្ធិកោហិ សទា ភវង្គសោមនស្សេន បរិភាវិត សន្តានោ ហោតីតិ តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជមានំ យេភុយ្យេន សោមនស្សសហគតំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ អគម្ភីរប្បកតិកោច ហីនជ្ឈាសយោ អប្បកំបិ មហន្តំ មញ្ញតិ។ ហីនំបិ បណីតំ មញ្ញតិ។ តស្មា តស្សបិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជមានំ យេភុយ្យេន សោមនស្សសហគតំ ហោតីតិ។ ឥដ្ឋារម្មណសមាយោគោតិ អត្ថនា ឥច្ឆិតេន ហីនេនវា បណីតេនវា អារម្មណេន សមាយោគោ។ ព្យសនមុត្តីតិ ញាតិព្យសនាទិតោ មុត្តិ។ ឧបេក្ខាបដិសន្ធិកតា, គម្ភីរប្បកតិតា, មជ្ឈត្តារម្មណសមាយោគោ, ព្យសនមុត្តិច ឧបេក្ខាយ ការណំ។ ឯត្ថច គម្ភីរប្បកតិតានាម មហជ្ឈាសយតា។ តាទិសោ ហិ បុគ្គលោ មហន្តំបិ អប្បកំ មញ្ញតិ, បណីតំបិ ហីនំ មញ្ញតីតិ។ ទិដ្ឋជ្ឈាសយតា, ទិដ្ឋិវិបន្នបុគ្គលសេវនា, សទ្ធម្មវិមុខតា, មិច្ឆាវិតក្កពហុលតា, អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជនញ្ច ទិដ្ឋិយា ការណំ។ តត្ថ ទិដ្ឋជ្ឈាសយតាតិ កាណាវិដ្ឋស្សវិយ សុនក្ខត្តស្សវិយច បុរិមភវេ ទិដ្ឋិ គតិកភាវេន អាគតត្តា ឥមស្មឹ ភវេបិ សស្សតុច្ឆេទាសយ ភាវោ។ សទ្ធម្មវិមុខតាតិ ចិរំបិ កាលំ សទ្ធម្មេន វិនា អាគតតា។ មិច្ឆាវិតក្កពហុលតាតិ អត្តនោ អវិសយេសុ សព្ពញ្ញុវិសយេសុ ឋានេសុ អត្តនោ បមាណំ អជានិត្វា ចិន្តាបសុតវសេន មិច្ឆាវិតក្កពហុលភាវោ។ អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជនន្តិ អត្តនាទិដ្ឋការណមេវ សារតោ សច្ចតោ ឧម្មុជ្ជនំ។ តព្ពិបរីតេន ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តការណំ វេទិតព្វំ។ អសង្ខារិកកម្មជនិតប្បដិសន្ធិ កតា, កល្លកាយ ចិត្តតា, ខន្តិ ពហុលតា, បុរិសការេសុ ទិដ្ឋានិសំសតា, កម្មប្បសុតតា, ឧតុភោជនាទិ សប្បាយ លាភោតិ ឥទំ អសង្ខារិកការណំ។ តត្ថ ខន្តិពហុលតាតិ សីតុណ្ហាទីនំ ខមនពហុលតា។ បុរិសការេសូតិ បុរិសេហិ កត្តព្ពេសុ កម្មេសុ។ កម្មប្បសុតភាតិ កម្មេសុ ចិណ្ណវសិតា។ តព្ពិបរី តេន សសង្ខារិកការណំ វេទិតព្វំ។ ឥមេសំបន ចិត្តានំ ឧប្បត្តិ វិធានំ វិសុទ្ធិមគ្គេ គហេតព្វំ។ អដ្ឋបីតិ បិសទ្ទេន នេសំ លព្ភមានកម្មបថភេទតោ កាល សន្តានា រម្មណាទិ ភេទតោច អនេកវិធត្តំ សម្បិណ្ឌេតីតិ។

លោភមូលចិត្តស្ស បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

២៥. ទោសមូលចិត្តេ ទុដ្ឋុមនោតិ ទុម្មនោ។ វិរូបំ ចិត្តំ។ ទុដ្ឋុមនោ ឯតស្សាតិវា ទុម្មនោ។ វិរូបចិត្តសមង្គី បុគ្គលោ។ ទុម្មនស្ស ភាវោ **ទោមនស្សំ**។ មានសិកទុក្ខវេទនាយេតំ អធិវចនំ។ សា ហិ អត្តនា សហគតេ ចិត្តេវា តំ សមង្គីបុគ្គលេវា ទុម្មនា ភិធានស្សវា អយំ សោ ទុម្មនោតិ ទុម្មនពុទ្ធិយាវា បវត្តិនិមិត្តំ ហោតីតិ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។ ទោមនស្សេន សហ គតន្តិ សមាសោ។ បដិហញ្ញតីតិ **បដិឃោ**។ ទោសោ។ សោហិ ឧប្បជ្ជមានោ សម្បយុត្តធម្មេបិ បដិហនតិ។ លូខេ សន្តត្តេ ករោតិ។ អត្តនោ វត្ថុម្បិ បដិហនតិ។ ហទយប្បទេសំ ទហតិ។ តំ បុគ្គលំ ទុម្មុខំ ករោតិ, អត្តនោ អារម្មណំបិ បដិហនតិ។ តំ ពាធយ មានោ គណ្ហាតិ។ តស្មា បដិឃោតិ វុច្ចតីតិ។

២៦. ឯត្ថ សិយា។ សង្ខារោ តាវ ឥមស្ស ចិត្តស្ស ភេទ ករោតិ តស្ស ឥធ គហណំ យុត្តំ។ វេទនា បដិឃាបន ភេទករា ន ហោន្តីតិ តេ ឥធ ន គហេតព្ពាតិ។ វុច្ចតេ, ទោមនស្សគ្គហណំ តាវ ឥមស្ស ចិត្តស្ស កទាចិ អញ្ញ វេទនាយោគតា បសង្គនិវត្តនត្ថន្តិ។ យទាហិ រាជានោ ហសមានាយេវ ចោរវធំ បេសេន្តិ។ យទាច ជនា អត្តនោ វេរីនំ មរណេ តុដ្ឋី បវេទេន្តិ។ មរណំ អភិនន្ទន្តិ។ យទាច ពាលជនា ហសមានាវ មិគបក្ខិនោ មារេន្តិ។ តទា ឥទំ នុខោ សោមនស្សេន យុត្តន្តិ អត្ថេវ បសង្គោ។ ឧបេក្ខាយោគេបន វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តប្បសង្គនិវត្តនត្ថំ ទោមនស្សគ្គហណន្តិ។ បដិឃគ្គហណំបិ អញ្ញធម្មសម្បយុត្តតា បសង្គនិវត្តនត្ថំ។ តថាហិ យេ នត្ថិកាហេតុកា កិរិយមិច្ឆា ទិដ្ឋិកា បាណវធេ អបុញ្ញំនាម នត្ថីតិ គណ្ហន្តិ។ យេច មនុស្សបាណ វធេឯវ អបុញ្ញំ ហោតិ, តិរច្ឆានគតបាណវធេ អបុញ្ញំ នត្ថីតិ គណ្ហន្តិ។ យេច បាណវធំ កត្វា យញ្ញំ យជន្តានំ មហន្តំ បុញ្ញំ ហោតិ, ទិព្ពសំ វត្តនិកន្តិ គណ្ហន្តិ។ តេ សក្កាយទិដ្ឋិយា វិស្សដ្ឋា បាណវធំ សយំវា ករោន្តិ។ អញ្ញេវា បេសេន្តិ។ តទា ឥទំ ទិដ្ឋិយាបិ សម្បយុត្តំ សិយាតិ បសង្គោ ហោតិយេវ។ យេបន សម្មាទិដ្ឋិកេសុ ពាលា អព្យត្តា, តេ កទាចិ តេសំ មិច្ឆា ទិដ្ឋិកានំ លទ្ធឹ គហេត្វា បាណំ វធន្តា អាទិតោ វេមតិកជាតាវ ហោន្តិ។ តទាតេសំ ឥទំ វិចិកិច្ឆាយបិ យុត្តំ សិយាតិ បសង្គោ ហោតិ។ តប្បសង្គ និវត្តនត្ថំ បដិឃគ្គហណន្តិ។ ឥតរថា បុរិម ចិត្តស្ស លោភសហគតភាវោវិយ ឥមស្ស បដិឃសម្បយុត្តភាវោ ចូឡនិគមេនេវ សិទ្ធោតិ តេសំ គហណំ និរត្ថកំ សិយាតិ។ ឯត្ថច ឥស្សា មច្ឆរិយកុក្កុច្ចានំ ចិនមិទ្ធស្សច អគ្គហណំ បុរិមចិត្តេ មានថិនមិទ្ធនយេន វេទិតព្វំ។ អយមេត្ថ បរមត្ថទីបនា។

[២៨] វិភាវនិយំ បន **មហាដីកាយញ្ច**

“អសាធារណ ធម្មវសេន ចិត្តស្ស ឧបលក្ខណត្ថំ ទោមនស្សគ្គហណ”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ អសាធារណធម្មវ សេនាតិ ឥទំ តាវ នយុជ្ជតិ។

[២៩] សតិបិ ឥមស្ស សោមនស្សុបេក្ខាសហគតភាវេ អនញ្ញសាធារណេនេវ ទោមនស្សេន ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្ថន្តិ អត្ថស្ស អាបជ្ជនតោ។ យថាតំ សតិបិ បុរិមស្ស ឥមស្សច ចិត្តស្ស មោហសហគតភាវេ

អនញ្ញសាធារណេនេវ លោភេន បដិឃេនច ឧបលក្ខណត្តំ លោភសហគតបដិឃ សម្បយុត្តគ្គហណន្តិ។ ឧបលក្ខណត្ថន្តិ ច ន វត្តព្វំ។

ឯវញ្ហិ សតិ បាកដេន ទោមនស្សេន អបាកដានំ អញ្ញវេទនា នំបិ ឥធ លទ្ធភាវំ ឧបលក្ខេតីតិ អាបជ្ជតិ។ យថា លទ្ធាគបក្តោ រាជកុមារោតិ។

[៣០] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

"បដិឃសម្បយុត្តភាវោបន ឧភិន្នំ ឯកន្ត សហចារិតា ទស្សនត្ថំ វុត្តោ"តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

ឥមស្ស ចូឡនិកមេនេវ គទត្ថសិទ្ធិតោតិ។

២៧. ឯត្ថច ទោសជ្ឈាសយតា, អគម្ភីរប្បកតិតា, អប្បស្សុកតា, អាឃាតវត្ថុសមាយោគោវា, អនិដ្ឋារម្មណសមាយោ គោវា ទោមនស្សស្ស បដិឃស្សច ការណំ។ តត្ថ ទោស ពហុល ភាវតោ អាគតវសេន ទោសជ្ឈាសយតា ទដ្ឋព្ពា។ អគម្ភីរប្បកតិតា ហីនជ្ឈាសយតា។ អប្បស្សុតស្សច អនិដ្ឋ លោក ធម្មេហិផុដ្ឋស្ស តំកុតេត្ថលព្ភាតិ បច្ចវេក្ខនា នត្ថីតិ។ ឥមេសម្បិ ទ្វិន្នំ ឧប្បត្តិវិធានំ វិសុទ្ធិមគ្គេ គហេតព្ពំ។ បិសទ្ទស្ស អត្ថោបិ វុត្តនយោឯវាតិ។

ទោសមូលចិត្តស្ស បរមត្ថទិបនា និដ្ឋិតា។

២៨. **មោហមូលចិត្តេ** វិចិកិច្ឆុទ្ធច្ចានំ បទត្ថោ ឧបរិ អាគមិស្សតិ។ យស្មាបន ឥទំ ចិត្តំ មូលន្តរវិរហេន លទ្ធោកាសេន សុដ្ឋុពលវន្តេន មោហេនចេវ សំសប្បមានវិក្ខិបមានេហិ វិចិកិច្ឆុទ្ធច្ចេហិ ច យុត្តំ ហោតិ។ តស្មា ឥធ វេទនាបិ អារម្មណំ អធិមត្តតោ អនុភវិតុំ ន សក្កោតីតិ ឧបេក្ខាវេទនាវ យុត្តា ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឥទំ ចិត្តំ សោមនស្ស ទោមនស្ស សហគតានំបិ អនន្តរេ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា តទុភយវេទនាហិបិ ឥទំ យុត្តំ សិយាតិ បសង្គោ ហោតីតិ តប្បសង្គនិវត្តនត្ថំ ឥធ ឧបេក្ខាគហណំ កតំ។ អនញ្ញចិត្តសាធារណេន ធម្មេន ចិត្តស្ស និយមនត្ថំ វិចិកិច្ឆាគហណំ។ ឧទ្ធច្ចំ បន សព្ពាកុសលេសុ យុត្តំបិ ឥធ លទ្ធោកាសំ ហុត្វា សុដ្ឋុ ពលវំ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ ឥធេវ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវហិ ធម្មសង្គណិយំ ធម្មុទ្ទេសវារេ ឧទ្ធច្ចំ អញ្ញេសុ បាបចិត្តេសុ សរូបតោ អនុទ្ទរិត្វា យេវាបនកភាវេនេវ វុត្តំ។ ឥមស្មឹ អន្តិមចិត្តេឯវ សរូបតោ ឧទ្ទដន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យស្មាច ឥទំចិត្តទ្វយំ សត្តានំ បកតិសភាវភូតន្តិ បយោគេន វា ឧបាយេន វា កេនចិ ឧប្បាទេតព្វំ នាម នត្ថិ។ សព្ពកាលម្បិ ភវង្គចិត្តំវិយ អនោសក្កមានំ អសំសីទមានំ អកិច្ឆេន អកសិរេន បវត្តតិ។ តស្មា ឯកន្តេន អសង្ខារិកមេវ ហោតីតិ កត្វា ឥធ សង្ខារភេទោ ន គហិតោតិ ទដ្ឋព្វំ។ តេនេវច បាឡិយំបិ បុរិមចិត្តេសុវិយ ឥធ សសង្ខារេនាតិ ទុតិយចិត្តវារោ នវុត្តោតិ។ អយមេត្ថ បរមត្ថទីបនា។

[៣១] **វិភាវនិយំ** បន

ឥមានិ ទ្វេ ចិត្តានិ អតិសម្មូឡ្ហតាយ អតិចញ្ចលតាយ ច សព្ពត្ថបិ រជ្ជនទុស្សនរហិតានិ ហោន្តិ។ តស្មា ឧបេក្ខា សហគតានេវ បវត្តន្តីតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

រជ្ជន សហិតានំបិ លោភមូល ចិត្តានំ ឧបេក្ខា យោគស្ស ទិដ្ឋត្តាតិ។

[៣២] យញ្ច តត្ថ **មហាដីកាយញ្ច**

"តតោយេវច សភាវតិក្ខតាយ ឧស្សាហេតព្ពតាយច អភាវតោ សង្ខារភេទោបិ នេសំ នត្ថី"តិ វុត្តំ។ តត្ថ សភាវតិក្ខតាយ អភាវតោតិ ឥមិនា ឥមស្ស អសង្ខារិកភាវំ បដិក្ខិបតិ។ ឧស្សាហេតព្ពតាយ អភាវតោតិ ឥមិនា សសង្ខារិកភាវំ បដិក្ខិបតិ។ តទុភយេ បន ឥទំ ចិត្តទ្វយំ សព្ពសោ សង្ខារវិមុត្តំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ តំ អដ្ឋកថាយបិ តាវ ន សមេតិ។

បដិច្ចសមុប្បាទវិភង្គអដ្ឋកថាយញ្ហិ សង្ខារភេទេន អវិជ្ជាយ ទុវិធភាវោវ វុត្តោ។ យទិច ឥទំទ្វយំ សង្ខារមុត្តំ សិយា។ ឯវំ សតិ ឥធ មោហោបិ សង្ខារមុត្តោ សិយា។ សោច អវិជ្ជាយេវាតិ តិវិធភាវោវ អវិជ្ជាយ តត្ថ វត្តព្ពោ។ នច វុត្តោតិ។ ឯវំ តាវ អដ្ឋកថាយ នសមេតិ។

[៣៣] យស្មា ច ឥធ តិក្ខភាវេនាម វិនា សង្ខារេន កេវលំ បកតិ បច្ចយ គណ វសេនេវ បវត្តន សមត្ថតា វុច្ចតិ។ ឥទញ្ច ចិត្តំ តថេវ បវត្តតិ។ តស្មា ឥទំ សភាវតិក្ខំ ន ហោតីតិ ន សក្កា វត្តុន្តិ។

លទ្ធោកាសេន មោហេន សុដ្ឋុ មុយ្ហន្តីតិ មោហមូហានីតិ វត្តព្ពេ និរុត្តនយេន មោមូហានីតិ វុត្តំ។

២៩. ឥច្ចេវន្តិអាទិ មហានិគមនំ។ តត្ថ **ឥច្ចេវ**ន្តិ ឥតិ ឯវំ។ និបាតសមុទាយោ ហេស។ បច្ឆិមោវា ឯវំ សទ្ទោ បុរិមស្ស ឥតិសទ្ទស្ស អត្ថវចនោ។ ឥច្ចេវន្តិវា វិសុំ ឯកោ និបាតោ។ សព្ពថាបិ ឥមិនា សោមនស្ស សហគតន្តិអាទិនា វុត្តប្បការេ នាតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥទញ្ច ទ្វាទសាតិ ឯត្ថ វិសេសនំ វេទិតព្ពំ។ **សព្ពថាបី**តិ ធម្មសង្គណីយំ វុត្តេន បការេនាបិ ទ្វាទសេវ។ វិភង្គេ វិភត្តេន បការេនាបិ ទ្វាទសេវ។ ធាតុកថាទីសុ វុត្តេន ប ការេនាបិ ទ្វាទសេវ។ តេសុ តេសុ សុត្តន្តេសុ វុត្តេន បការេនាបិ ទ្វាទសេវ។ កាលទេស សន្តានាទិ ភេទភិន្នេន ប ការេនាបិ ទ្វាទសេវ។ កថំ ទ្វាទសេវាតិ។ ឥច្ចេវំ ទ្វាទសេវាតិ យោជេតព្ពំ។

[៣៤] វិភាវនិយំ បន

ហេដ្ឋា វុត្តោ សម្បយោគាទិ អាការោវ វិភាវិតោ។ សោបន ឥច្ចេវន្តិ ឥមិនាវ សិទ្ធោតិ។

អកុសលចិត្តានីតិ កុសលបដិវិរុទ្ធសភាវត្តា ឯវំ លទ្ធនា មានិ ចិត្តានិ។ ឯត្ថច ឯកន្តេន សទ្ទាទយោឯវ កុសលានាម។ មោហាទយោឯវ អកុសលា នាម។ ចិត្តំបន ផស្សាទយោ វិយ អញ្ញសមានមេវ ហោតិ, ន ហិ អារម្មណ វិជាននំវា ឯកន្តេន មុយ្ហនាទិវិយ សាវជ្ជំវា ហោតិ។ សទ្ទហនាទិវិយ អនវជ្ជំវាតិ។ តំបន អកុសលេហិ យុត្តំ អកុសលន្តិ វុច្ចតិ។ កុសលេហិ យុត្តំ កុសលន្តិ។ សទ្ធាទីនំបន មោហាទីនញ្ច បដិវិរុទ្ធភាវោ យថាក្កមំ បហាយកបហាតព្ពភាវេន វេទិតព្ពោ។ អកុសលធម្មាហិ ទុព្ពលា ហោន្តិ។ សុវណ្ណប្បដិរូបកាវិយ ផេគ្គុភូតា អ ភាវនារហា បុនប្បុនំ អាសេវិយមានាបិ ចញ្ចលន្តិយេវ រិត្តីវន្តិយេវ។ និយាមំ ឱក្កមន្តាបិ ឯកស្មឹភវេ ឯវ អបាយ ភាគិតាយ ឱក្កមន្តិ។ នបន កុសលមូលានិ សព្ពសោ បច្ឆិន្ទិត្វា សត្តេ វដ្តសោតនិយតេ កាតុំ សក្កោន្តិ។ កុសល ធម្មាបន ពលវន្តា ហោន្តិ។ ជាតិសុវណ្ណាវិយ សារភូតា ភាវនារហា បុនប្បុនំ អាសេវិយមានា ថិរតរបត្តា លោកិយេសុ យាវ ឥទ្ធិវិធានា លោកុត្តរេសុច យាវ អរហត្តមគ្គា វុទ្ធិវិរូឡ្ហិធម្មា ហោន្តិ។ និយាមំ ឱក្កមន្តា អបាយសោតំវា វដ្ដសោ តំវា សព្ពសោ សមុច្ឆិន្ទិត្វា អនុបាទិសេសនិព្ពានភាគិតាយ ឱក្កមន្តិ។ តស្មា កុសល ធម្មាឯវ បហាយកានាម។ ឥតរេបន បហាតព្ពាឯវ នាមាតិ វេទិតព្ពា។ អបិច កុសលធម្មានាម អន្តមសោ អាលោបភិក្ខា ទានមត្តាបិ លោកេភេសជ្ជវិធានាទិវិយអកុសលប្បហានាយ ឯវ បណ្ឌិតេហិបញ្ញបីយន្តិ ករីយន្តិ ច, តស្មា តេឯវ បហាយកា។ អកុសលធម្មាបន លោកេ នានារោគជាតិយោវិយ សកលលោកស្ស បកតិ សភាវភូតាឯវ ហោន្តីតិ តេ បហាតព្ពាឯវាតិ។ សមន្តតោ អនវសេសតោ អាទិយីសុ គណ្ហិយីសូតិ សមត្តានិ។ អបិច **សមត្តានី**តិ និដ្ឋិតានិ បរិបុណ្ណានិវា។ **អដ្ឋធា**តិអាទិសង្គហគាថា។ លោភោមូលំ ឯតេសន្តិ សមាសោ។ **ទ្វាទសា កុសលា សិយុ**ន្តិ ឯត្ថ សិយុន្តិ និបាតបទំ ឥធ ទដ្ឋព្ពំ។ អកុសល ចិត្តានិ ទ្វាទស ភវន្តីតិ អត្ថោ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ អកុសលចិត្តស្ស

បរមត្ថទិបនា និដ្ឋិតា។

៣១. ឯវំ សព្ពនិហីនំ អកុសលំ សង្គហេត្វា ឥទានិ អហេតុកំ សង្គណ្ហន្តោ តត្ថច សព្ពនិហីនំ អកុសលវិបាកំ តាវ ទស្សេតុំ ឧបេក្ខាសហគតន្តិអាទិមាហ។

[៣៥] វិភាវនិយំ បន

តំ អកុសល វិបាកត្តាយេវ អកុសលានន្តរំ បឋមំ ទស្សិតន្តិ អធិប្បាយេន យំ វុត្តំ "តេសំ អកុសល វិបាកា ទិវសេន តិវិធភាវេបិ អកុសលានន្តរំ អកុសលវិបាកេយេវ វិភជិតុ"ន្តិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ កុសលវិបាកានិបិ កុសលា នន្តរឯវ វត្តព្ពានិ សិយុន្តិ។

៣១. ចក្ខុសោតាទីនំ បទត្ថោ ឧបរិ អាគមិស្សតិ។ វិជានាតីតិ **វិញ្ញាណំ**។ យថាហ-វិជានាតិ វិជានាតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មាវិញ្ញាណន្តិ វុច្ចតីតិ។ ចក្ខុំ និស្សិតំ វិញ្ញាណំ **ចក្ខុវិញ្ញាណំ**។ ចក្ខុនាវា បច្ចយភូតេន ជនិតំ វិញ្ញាណំ ចក្ខុ

វិញ្ញាណំ។ កម្មេនវា ចក្ខុស្ស ឧបនីតំ វិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ ចក្ខុតោវា ជាតំ វិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ ចក្ខុស្សវា ឥន្ទ្រិយភាវេន សាមិ ភូតស្ស វិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ ចក្ខុស្មឹវា ឧប្បន្នំវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ ឯសនយោ សោតវិញ្ញាណាទីសុបិ។ បាឡិយំបន មហា តណ្ហាសង្ខយសុត្តេ –

សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ កដ្ឋញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ កដ្ឋគ្គីត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ សកលិកញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ សកលិ កគ្គីត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ តិណញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ តិណគ្គិ ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ គោមយញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ គោមយគ្គីត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ថុសញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ ថុសគ្គីត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ សង្ការញ្ច បដិច្ច អគ្គិ ជលតិ។ សង្ការគ្គីត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ឯវមេវខោ ភិក្ខវេ ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ ចក្ខុវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ សោតវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ ឃានវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ ជិវ្ហាវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ កាយវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេច ឧប្បជ្ជតិ វិញ្ញាណំ។ មនោវិញ្ញាណន្តេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតីតិ វុត្តំ។

តថាតិ តមិនា ឧបេក្ខាសហគតន្តិ បទំ អាកឌ្ឍតិ។ ទុក្ខយតីតិ **ទុក្ខំ**។ សម្បយុត្តធម្មេ តំ សមង្គិបុគ្គលំវា ពាធតិ ហឹសតីតិ អត្ថោ។ ទុដ្ឋុវា ខនតិ កាយិកសុខន្តិ ទុក្ខំ។ ទុក្ករេនវា ខមិតព្ពន្តិ ទុក្ខំ។ ទុក្ករំ ឱកាសទានំ ឯតស្សាតិវា ទុក្ខំ។ កាយិកទុក្ខវេទនាយេវ នាមំ។ សុដ្ឋុ បដិមុខញ្ច គច្ឆតីតិ **សម្បដិច្ឆនំ**។ សុដ្ឋូតិ អមុញ្ចមានំ។ បដិមុខន្តិ អនញ្ញាបេក្ខំ។ គច្ឆតីតិ កាមេតិ អភិនន្ទតិ បដិគ្គណ្ហតិ។ តេនេវហិ ភាសិតំ អភិនន្ទន្តិ ឯត្ថ សម្បដិច្ឆិ សូតិ វណ្ណយឹសុ។ សុដ្ឋុ តីរេតិ តុលេតិ វិចារេតីតិ **សន្តីរណំ**។ ដីកាយំ តីរេតិ និដ្ឋាបេតីតិ វុត្តំ។ វិភាវនិយំ តីរេតិ វីមំសតីតិ វុត្តំ។

៣២. ឯត្ថច ចក្ខុស្ស អសម្ភិន្នតា, អាលោក សន្និស្សយប្បដិលាភោ, រូបានំ អាបាតាគមនំ, មនសិការោតិ ចត្តារោ បច្ចយា ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស ឧប្បត្តិការណានិ។ សោតស្ស អសម្ភិន្នតា អាកាសសន្និស្សយប្បដិលាភោ, សទ្ទានំ អាបាតាគមនំ មនសិការោតិ សោតវិញ្ញាណស្ស។ ឃានស្ស អសម្ភិន្នតា, វាសុសន្និស្សយប្បដិលាភោ, គន្ធានំ អាបាតាគមនំ មនសិការោតិ ឃានវិញ្ញាណស្ស។ ជិវ្ហាយ អសម្ភិន្នតា អាបោសន្និស្សយប្បដិលាភោ។ រសានំ អាបាតាគមនំ, មនសិការោតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណស្ស។ កាយស្ស អសម្ភិន្នតា, បថវិសន្និស្សយប្បដិលាភោ, តិណ្ណំ ផោដ្ឋព្ពានំ អញ្ញតរស្ស អាបាតាគមនំ, មនសិការោតិ កាយវិញ្ញាណស្សាតិ។ ឯត្ថច អាលោក អាកាសាទីនំ សន្និស្សយានំ គហណំ តេហិ វិនា រូបាទីនំ បសាទេសុ អាបាតាគមនស្សេវ អភាវតោតិ ទដ្ឋព្ពំ, ន ហិ អាលោកេ សតិ រូបានិ សន្និហិតានិបិ ចក្ខុម្ហិ អាបាតមាគច្ឆន្តិ។ ឯសនយោ សេសេសុបីតិ។ យំបន អដ្ឋកថាយំ -

ចក្ខុស្មឹបន អសម្ភិន្នេបិ ពហិទ្ធារូបារម្មណេ អាបាតំ អនា គច្ឆន្តេ ចក្ខុវិញ្ញាណំ នុប្បជ្ជតិ។ តស្មឹ បន អាបាតំ អាគច្ឆន្តេបិ អាលោកសន្និស្សយេ អសតិ នុប្បជ្ជតីតិ វុត្តំ។

តំ វិនា អាលោកេន វិញ្ញាណុប្បត្តិយា អភាវទស្សនបរំ។ នបន អាបាកាគមនំនាម អាលោកេ អសតិបិ សម្ភវតីតិ ទស្សនបរន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតរថា រត្តន្ធការេបិ រូបានិ ចក្ខុម្ហិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តីតិ អាបជ្ជតីតិ។ អកុសលស្ស វិបាកានិ អកុសល វិបាកានិ។

៣៣. ឯត្ថា កេនដ្ឋេន **វិបាកំនាមា**តិ។ វិបច្ចនដ្ឋេន។ កិញ្ច វិបច្ចនន្តិ។ យថា លោកេ អម្ពផលាទីនំ តរុណភាវំ អតិក្កម្ម បរិណតភាវប្បត្តិវិបច្ចនន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវមេវ ឥធបិ វិបច្ចនំ វេទិតព្វន្តិ។ អយញ្ច អត្ថោ ចតូហិ សមង្គីតាហិ ទីបេតព្ពោ។ ចតស្សោហិ សមង្គីតានាម ចេតនាសមង្គិតា, កម្មសមង្គិតា, ឧបដ្ឋានសមង្គិតា, វិបាកសមង្គិតាតិ។ តត្ថ បុព្ពេ តំ តំ កម្មាយូហនកាលេយា កុសលាកុសលចេតនាយ ខណត្តយសមង្គីតា។ អយំ ចេតនាសមង្គីតានាម។ សាបន ចេតនា និរុជ្ឈមានា សព្ពសោ អភាវំ បត្វា ននិរុជ្ឈតិ។ អាយតឹបន វិបាក បាតុភាវាយ អត្តនោ សព្ពាការបរិបូរំ ក្រិយាវិសេសំ តស្មឹ ចិត្តសន្តានេ និទហិត្វាវ និរុជ្ឈតិ។ សោច ក្រិយាវិសេសោ យាវ ឱកាសំ នលភតិ។ តាវ កប្បសំតសហស្សំបិ តំសន្តានំ អនុគតោយេវ ហោតិ។ យំ សន្ធាយ ធម្មបទេ –

ន ហិ បាបំ កតំ កម្មំ, សជ្ជុខីរំវ មុច្ចតិ;
ទហន្តំ ពាលមន្វេតិ, ភស្មា ឆន្នោវ បាវកោតិ វុត្តំ។

សោបន វិសុំ ឯកោ បរមត្ថធម្មោតិបិ សង្ខ្យំ នគច្ឆតិ, អនុសយធាតុយោវហោតិ។ អយំ កម្មសមង្គិតានាម។ សោបន យទា អត្តនោ អនុរូបេ បច្ចយេ លភតិ។ តទា វិបច្ចនត្ថាយ ឱកាសំ ករោតិ។ កថំ ករោតីតិ។ សោ អាសន្នមរណស្ស សត្តស្ស អត្តានំវា បច្ចុបដ្ឋាបេតិ។ អត្តនោ និមិត្តំវា បច្ចុបដ្ឋាបេតិ។ គតិនិមិត្តំវា បច្ចុបដ្ឋាបេតិ។ សោច សត្តោ តំ អមុញ្ចមានោ យទិ គណ្ហាតិ។ តទា ឱកាសំ លភតិ។ អយំ ឧបដ្ឋានសមង្គិតានាម។ តំ អមុញ្ចិត្វា ចុតស្សបន ចុតិអនន្តរមេវ សោ កម្មសង្ខាតោ ក្រិយា វិសេសោ វិសុំ ឯកោ សសម្បយុត្តោ បរមត្ថធម្មរាសិ ហុត្វា ឯកំ ភវំ បូរយមានោ វិបច្ចតិ, ឯកំ ភវំ បូរយមានោតិច យាវ តាយុកំ ភវង្គកិច្ចំ ឆសុ ទ្វារេសុ តំ តំ ទ្វារិកវិបាកកិច្ចានិ បរិយោសានេ ចុតិកិច្ចញ្ច សាធយមានោតិ អត្ថោ។ តត្ថ បុរិមា តិស្សោ សមង្គិតា តរុណា វត្តានាម ហោន្តិ។ បច្ឆិមា វិបាកសមង្គិតា បរិណតាវត្តានាមាតិ វេទិតព្ពា។ ឥតិ វិបច្ចន្តីតិ វិបាកានិ មុទុតរុណាវត្តំ អតិក្កមិត្វា បរិណតាវត្ថសង្ខាតំ វិបក្កភាវំ អាបជ្ជន្តីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវញ្ច កត្វា បាឡិយំ កុសលាកុសលកម្មសមុដ្ឋានានំបិ កដត្តារូបានំ វិបាកបទេ អគ្គហណំ ហោតីតិ។ តានិហិ កម្មសន្តានតោ វិសុំ សិទ្ធត្តា វិសុំ កម្មតោ ជាតានិយេវ នាម ហោន្តិ, នវិបក្កានិ នាមាតិ។ អញ្ញំហិ អរូបធម្មានំ សន្តានំ។ អញ្ញំ រូបធម្មានន្តិ។ អយមេត្ថ វិបាកបទេ បរមត្ថទីបនា។

យេបន អរូបភាវេន សារម្មណភាវេនច កម្មេន សទិស តាមត្តំ គហេត្វា អរូបធម្មានមេវ វិបាកត្តំ សាធេន្តិ។ តេសំ វិបាកសទ្ទោ អរូបធម្មេសុ រុឡ្ហីវសេន បវត្តោតិ អាបជ្ជតីតិ។ យញ្ច តត្ថ សាលិពីជនិព្ពត្តេសុ នាឡបត្តបុប្ផផលេសុ ពីជសទិសានំ ផលានមេវ សាលិផលសាលិបក្កនាមំ សិទ្ធំ វិយាតិ ឧបមំ ទស្សេន្តិ, សាបិ នសមេតិ។ ន ហិ ផលានិបិ តរុណកាលេ បាកនាមំ លភន្តិ។ នច នាឡបត្តបុប្ផានិបិ បរិណតកាលេ បាកនាមំ នលភន្តីតិ។ តានិ បិហិ តទា នាឡំ បក្កំ, បត្តំ បក្កំ, បុប្ផំ បក្កន្តិ ន នវុច្ចន្តីតិ។ សុខយតីតិ សុខំ, សម្បយុត្តធម្មេ តំសមង្គិបុគ្គលំវា លទ្ធសាតំ ករោតីតិ អត្ថោ។

៣៤. សុដ្ឋុវា ខនតិ កាយិកទុក្ខំ។ សុខេនច ខមិតព្ពំ។ សុករំ ឱកាសទានំ ឯតស្សាតិវា សុខំ។ កុសលស្ស វិបាកានិ សម្បយុត្ត ហេតុវិរហតោ អហេតុកានិចាតិ កុសលវិបាកា ហេតុក ចិត្តានិ។

[៣៦] *វិភាវនិយំ* បន

បុព្ពកម្មសហជាតេន និព្ពត្តកហេតុនាបិ ឥធ វិបាកស្ស សហេតុកតាបសង្គោកតោ។ សោ ន សុន្ទរោ។

ន ហិ អភិធម្មេ កត្ថចិ បុព្ពកម្មសហជាតេន និព្ពត្តកហេតុនា វិបាកស្ស សហេតុកាហេតុកតា សម្ភវោ នាម អត្ថិ។ អសតិច សម្ភវេ ព្យភិចារស្សបិ អភាវតោ សោ បសង្គោ និរត្ថកោវាតិ។ តត្ថ ព្យភិចារស្សាតិ បសង្គស្ស ឥច្ចេវត្ថោ។ ឯត្ថច អកុសលវិបាកានំ សយំ អព្យាកតធម្មត្តា លោភាទីហិ អកុសលហេតូហិច សយំ អកុសលវិបាកត្តា អលោភាទីហិ អនវជ្ជហេតូហិច សហេតុកតា សម្ភវោ នត្ថិ។ អសតិ ច តំ សម្ភវេ តេសំ អហេតុកភាវោ អព្យភិចារោយេវ ហោតីតិ តត្ថ អហេតុកគ្គហណំ ន កតំ។ កុសលវិបាកានំ បន សយំ កុសល វិបាកត្តាយេវ អលោភាទីហិ កុសលា ព្យាកតយោគីហិ អនវជ្ជហេតូហិ សហេតុកតា សម្ភវោ អត្ថិយេវ។ សតិច តស្មឹ សម្ភវេ តេសំ អហេតុកភាវោ ព្យភិចារសហិតោ ហោតីតិ តត្ថេវ អហេតុកគ្គហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣៥. ចក្ខាទិកេ បញ្ចទ្វារេ ឧប្បន្នំ អាវជ្ជនំ **បញ្ចទ្វារាវជ្ជនំ**, តញ្ហិ បញ្ចទ្វារេ ឃដ្ដិតំ អារម្មណំ គហេត្វា អាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ ភវង្គសង្ខាតេ មនោទ្វារេ ឧប្បន្នំ អាវជ្ជនំ **មនោទ្វារាវជ្ជនំ**។ តញ្ហិ តស្មឹ អាបាតំ អាគច្ឆន្តំ អារម្មណំ គហេត្វា អាវជ្ជន្តំ បវត្តតីតិ។ ឯត្ថច មនោទ្វារន្តិ សកលំ ភវង្គចិត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។

[៣៧] យំបន **ដីកាយំ**

> តាវ “មនោទ្វារន្តិ ឯត្ថ អាវជ្ជនស្ស អនន្តរ បច្ចយភូតំ ភវង្គចិត្តំ មនោតិ វុច្ចតិ។ តទេវ ទ្វារំ អាវជ្ជនជវនាទិ ថិចិត្ត បវត្តិយា មុខត្តា”តិ វុត្តំ។
>
> យញ្ច **វិភាវនិយំ**
>
> “អាវជ្ជនស្ស អនន្តរ បច្ចយភូតំ ភវង្គចិត្តំ មនោទ្វារំ, បីថិចិត្តានំ បវត្តិមុខភាវតោ”តិ វុត្តំ។ តំ សព្ពំបិ ន យុជ្ជតិយេវ។

យទិហិ យស្ស ភវង្គស្ស អនន្តរំ វីថិចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ តទេវ ឯកន្តេន តេសំ បវត្តិមុខត្តា មនោទ្វារំនាម ហោតិ។ ន តតោ បុរិមានីតិ អយមត្ថោ សិយា។ ឯវញ្ចសតិ យេសុ ចក្ខាទីសុ រូបា ទីនំ ឃដ្ដិតត្តា អាវជ្ជនាទីនិ វីថិចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ តានេវ ឯកន្តេន តេសំ បវត្តិមុខត្តា ទ្វារានិនាម ហោន្តិ។ ន តតោ អញ្ញានីតិ អយមត្ថោ អាបជ្ជតិ។ នច តានិ ចក្ខាទីនិ នាម អត្ថិ។ យានិ ចក្ខាទីនិ ទ្វាររូបានិនាម ន ហោន្តីតិ។ សព្វមេតំ ឧបរិ ទ្វារសង្គហេ អាវិភវិស្សតីតិ។ ហសនំ ហសិតំ។ មុខស្ស បហដ្ឋាការប្បវត្តិ។ តំ ឧប្បាទេតិ ជនេតីតិ **ហសិតុប្បាទោ**។ តំវា ឧប្បាទេន្តិ ខីណាសវា ឯតេនាតិ ហសិតុប្បាទោ។ តំវា ឧប្បជ្ជតិ ឯតេនាតិ ហសិតុប្បាទោ។ សោឯវ ចិត្តន្តិ សមាសោ។ ខីណាសវានំ អនោឡារិកេសុ អារម្មណេសុ យេន ចិត្តេន សិតំ បាតុករោន្តិ, តស្សេតំ នាមំ។ ន ហិ ខីណាសវា លោកិយ មហា ជនាវិយ រជ្ជនីយាទិ ភាវេន ឱឡារិកេសុ ហសនិយ វត្ថូសុ ហសន្តីតិ។ ដីកាសុ បន ចិត្តំ អបេក្ខិត្វា ហសិតុប្បាទន្តិ និទ្ទិដ្ឋំ សិយាតិ។ វុត្តនយេន អហេតុកានិច តានិ វិបច្ចន វិបាកុប្បាទន កិច្ចរហិតត្តា តំ តំ ក្រិយាមត្តភូតានិ ចិត្តានិចាតិ អហេតុកក្រិយចិត្តានិ។ ឯត្ថច វីថិមុត្តចិត្តានិ កិច្ចទុព្វលត្តា បញ្ចវិញ្ញាណានិ វត្ថុទុព្វលត្តា សម្បដិច្ឆនាទីនិច កិច្ចដ្ឋានទុព្វលត្តា អត្តនោ ឧស្សាហេន វិនា កេវលំ វិបច្ចនមត្តេន បវត្តន្តីតិ តានិ សព្វានិ វិបាកានិឯវ ហោន្តិ។ យានិបន ពលវកិច្ចត្តា អត្តនោ ឧស្សាហេន បវត្តន្តិ។ អាយតិំច វិបាកុប្បាទនត្ថំ ឧស្សាហសហិតានិ ហោន្តិ។ តានិ កុសលាកុសលានិនាម ហោន្តិ។ យានិ បន ចិត្តានិ វិបច្ចនមត្តំ អតិក្កម្ម អត្តនោ ឧស្សាហេនេវ បវត្តន្តិ។ តេសុ អាវជ្ជនទ្វយំ វិបាកសន្តានតោ លទ្ធបច្ចយត្តា ថោកំ ទុព្វលភាវតោ ឥតរានិច និរានុសយសន្តានេ បវត្តត្តា សព្វសោ វិបាកុប្បាទនត្ថំ ឧស្សាហរហិតានិឯវ ហោន្តីតិ តានិ សព្វានិ ក្រិយានិនាម ជាតានីតិ ទដ្ឋព្វំ។

៣៦. ឥទានិ អាទិតោ បដ្ឋាយ វេទនាវិចារណា វុច្ចតិ។ តថាហិ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ តាវ វត្ថូនិច អារម្មណានិច ឧបាទារូបានេវ ហោន្តិ, ឧបាទារូបានញ្ច វិចុបិណ្ឌកានំវិយ អញ្ញមញ្ញសង្ឃដ្ដនំ ទុព្វលមេវាតិ តានិ ឥដ្ឋេ អនិដ្ឋេច អារម្មណេ ឧបេក្ខា សហគតានេវ ហោន្តីតិ។ កាយវិញ្ញាណស្សបន អារម្មណានិ មហាភូតានិ ហោន្តីតិ យថា អធិករណិមត្ថកេ ថបិតំ បិចុបិណ្ឌកំ អយោកូដេន បហរន្តានំ អយោកូដស្ស បិចុបិណ្ឌកំ អតិក្កម្ម អខិករណិឃដ្ដនំ ពលវតរំ ហោតិ។ តថា តេសំ អារម្មភូតានំ កាយវត្ថុំ អតិក្កម្ម កាយនិស្សយ ភូតេសុ សង្ឃដ្ដនំ ពលវតរំ។ តស្មា កាយវិញ្ញាណំ ឥដ្ឋេ សុខសហគតំ អនិដ្ឋេ ទុខសហគតំ ហោតីតិ។ សម្បដិច្ឆនចិត្តំបន សព្វទុព្វលានំ បញ្ចវិញ្ញាណានំ អនន្តរំ ឧប្បជ្ជតីតិ និច្ចំ ទុព្វលំ ហុត្វា សព្វត្ថ ឧបេក្ខាសហគតមេវាតិ។ **វិភាវនិយំ** បន អសមាននិស្សយេ ហិ តេហិ លទ្ធបច្ចយតាវសេន អយមត្ថោ វិភាវិតោ, សន្តីរណំបន សយំបិ ពលវវត្ថុំ និស្សាយ បវត្តតិ។ តាទិសេនច ពលវវត្ថុនិស្សយេន បុរិមចិត្តេន លទ្ធបច្ចយំ ហោតីតិ ថោកំ ពលវំ ហោតិ។ តស្មា តំ កុសលវិបាកំ ឥដ្ឋេ ឧបេក្ខាសហគតំ អតិឥដ្ឋេ សោមនស្សសហគតំ ហោតិ។ អកុសលវិបាកំបន អនិដ្ឋេបិ អតិអនិដ្ឋេបិ ឧបេក្ខាសហគតមេវ ហោតិ។ កស្មា ឥតិចេ។ យទិហិ តំ អតិអនិដ្ឋារម្មណវសេន វេទនា ភេទយុត្តំ សិយា។ ទុក្ខេនវា ទោមនស្សេនវា យុត្តំ សិយា។ តត្ថ ទុក្ខេន តាវ ន យុជ្ជតិ, កស្មា, ឯកន្តកាយិកត្តា ទុក្ខស្សាតិ។ ទោមនស្សេនបិ ន យុជ្ជតិ។ កស្មា, បដិឃេន បដិហញ្ញត្តាឯវ ទោមនស្សភាវំ បត្តា ទោមនស្សវេទនា បដិឃេន វិនា នប្បវត្តតីតិ។ ឯកន្តាកុសលភូតេន បដិឃេន និច្ចយោគិនោ ទោមនស្សស្ស អព្យាកតេសុ អសម្ភវតោតិ។ អាវជ្ជនទ្វយំបន សន្តីរណតោបិ ថោកំ ពលវំ ហោតិ។ វិបាកានញ្ហិ បវត្តិតុំបិ អត្តនោ ឧស្សាហពលំនាម នត្ថិ។ ពលវន្តេហិបន កម្មាទិបច្ចយេហិ ជាតានិ ពលវន្តានិនាម ហោន្តិ។ ទុព្វលេហិ ជាតានិ ទុព្វលានិ នាមាតិ។ ឯវំ សន្តេបិ តំ អាវជ្ជនទ្វយំ កម្មានុភាវតោច មុច្ចិត្វា វិបាកសន្តានតោច បច្ចយំ គហេត្វា ឧដ្ឋិតត្តា ទុព្វលមេវ ហោតីតិ សទាបិ ឧបេក្ខាសហគតមេវាតិ។

[៣៨] *វិភាវនិយំ* បន

> បញ្ចទ្វារាវជ្ជនំ បុព្វេ កេនចិ អគ្គហិតេ អារម្មណេ ឯកវា រមេវ បវត្តត្តា មនោទ្វារាវជ្ជនញ្ច វិសទិសចិត្តសន្តានបរាវត្តនវសេន ព្យាបារន្តរសាបេក្ខត្តា អារម្មណរសំ អធិមត្តតោ អនុភវិតុំ នសក្កោតីតិ សព្វត្ថបិ មជ្ឈត្ត វេទនាយុត្តមេវាតិ វុត្តំ។ តត្ថ ព្យាបារន្តរសាបេក្ខត្តាតិ ឥទំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ ចិត្តានំ ពលវទុព្វលតាវិសេសោអត្តនោបច្ឆា បវត្តស្ស ចិត្តស្ស វសេន សក្កា វត្តុំ។ អត្តនោបន បច្ចយេហិឯវ សោ សក្កា វត្តុន្តិ។ ឥតរថា សន្តីរណស្សបិ ព្យាបារន្តរសាបេក្ខតា សិយា។ តំបិ ហិ វិសទិសចិត្តសន្តានំ អត្តនាបរំ វត្តេតិ យេវាតិ។

៣៧. ឥមានិ ចិត្តានិ អត្តនោ បកតិ បច្ចយគណសមាយោគេ សតិ នុប្បជ្ជន្តីតិ នត្ថិ។ តស្មា អសង្ខារិកានេវាតិ វទន្តិ។ មូលដីកាយំ បន វិបាកុទ្ធារេ –

អហេតុកវិបាកានំ អបរិព្យត្តកិច្ចត្តា សសង្ខារិក កម្ម វិរុទ្ធោ អសង្ខារិកភាវោបិ នត្ថិ។ អសង្ខារិក កម្មវិរុទ្ធោ សសង្ខារិកការោបិ នត្ថិ។ តស្មា តេសំ ឧភយកម្មេនបិ ឧប្បត្តិ ថេរេន អនុញ្ញាតាតិ វុត្តំ។

ឯតេន តិណ្ណំ ក្រិយចិត្តានំបិ តទុភយភាវាភាវោ វុត្តោ ហោតិ។ តានិបិហិ អបរិព្យត្តកិច្ចានិយេវាតិ។ អថវា។ រូបទស្សន សទ្ទស្សវនាទីនិ សត្តា កទាចិ អត្តនោ ឥច្ឆាយ ករោន្តិ។ កទាចិ បរេហិ ឧស្សាហិតា ករោន្តីតិ បច្ចក្ខតោវ សិទ្ធមេតំ។ តត្ថ យទា អត្តនោ ឥច្ឆាយ ករោន្តិ។ តទា បញ្ចទ្វារាវជ្ជនាទីនិ សព្វានិ វីថិចិត្តានិ អសង្ខារិកានិនាម ហោន្តិ។ យទា បរេហិ ឧស្សាហិតា ករោន្តិ។ តទា សសង្ខារិកានិនាម ហោន្តិ។ ទ្វារ វិមុត្តេសុបន ទ្វីសុ ឧបេក្ខាសន្តីរណេសុ អដ្ឋមហាវិបាកេសុវិយ វត្តព្វោ។ ឥតិ សព្វានិ អហេតុកចិត្តានិ តេន បរិយាយេន សង្ខារភេទេន បច្ចេកំ ភិន្នានិឯវ ហោន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ អបរិ ព្យត្តកិច្ចត្តាយេវ តេសំ សង្ខារភេទោ បាឡិយំ ន វុត្តោតិ វេទិតព្វោ។

៣៨. យស្មាបន ហេតុយោនាម មហន្តជម្មា ហោន្តិ។ តស្មា តេ ទុព្វលកម្មនិព្វត្តេសុ ទុព្វលវត្ថុកិច្ចដ្ឋានេសុច ឥមេសុ ចិត្តេសុ នុប្បជ្ជន្តិ។ តត្ថ សព្វំ បាបកម្មំ វិក្ខេបយុត្តំ សយំបិ ចញ្ចលតិ ទុព្វលំ ហោតិ។ តស្មា តំ កប្បដ្ឋិតិកំបិ សមានំ កាលន្តរេ ហេតុយុត្តំ វិបាកំ ជនេតុំ នសក្កោតិ។ តិហេតុកកម្មំបិ សមានំ ទុព្វលេសុ ចក្ខាទិវត្ថូសុច ទស្សនាទីសុ កិច្ចដ្ឋានេសុច ហេតុយុត្តំ វិបាកំ ជនេតុំ នសក្កោតិ។ អាវជ្ជនហសនកិច្ចា និច ទុព្វលកិច្ចានិឯវ ហោន្តិ។ តស្មា ឥមានិ សព្វានិ សម្បយុត្តហេតុរហិតានិ ជាតានីតិ ទដ្ឋព្វំ។

៣៩. សព្វថាបីតិ បទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។

[៣៩] វិភាវនិយំ បន

សព្វថាបីតិ អកុសលវិបាក កុសលវិបាក ក្រិយភេទេ នាតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

សោហិ ភេទោ ឥច្ឆេវន្តិ ឥមិនាវ គហិតោតិ។ សង្គហគាថាយំ អកុសលវិបាកានិ វត្ថុកិច្ចភេទេន សត្ត, បុញ្ញបាកានិ វត្ថុកិច្ចវេទនាភេទេន អដ្ឋជា, ក្រិយចិត្តានិ កិច្ចទ្វារភេទេន តីណីតិ អហេតុកចិត្តានិ អដ្ឋារស ហោន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថច បុញ្ញបាកេសុ វេទនាភេទោបិ វត្តព្វោ។ ឥតរថា សន្តីរណស្ស អភេទោ សិយា។ តថា ក្រិយាសុ ទ្វារភេទោបិ វត្តព្វោ។ អញ្ញថា អាវជ្ជនស្ស អភេទោ សិយាតិ។ ដីកាសុបន សោ ន វុត្តោតិ។

អហេតុកចិត្តស្ស បរមត្ថទីបនា។

៤០. ឥទានិ ហេដ្ឋា វុត្តានំ ចិត្តានំ អសោភណនាមំ ឧបរិ វុច្ចមានានញ្ច សោភណនាមំ ថបេន្តោ គាថមាហ។ ឧបរិ វុច្ចមានានញ្ហិ សោភណត្តេ វុត្តេ ហេដ្ឋា វុត្តានំ អសោភណតា អវុត្តាបិ សិទ្ធា ហោតីតិ។ តត្ថ **បាបាហេតុកមុត្តានី**តិ បាបេហិ អហេតុកេហិច មុត្តានិ ឯកូនសដ្ឋិចិត្តានិ។ អថវា។ ឯកនវុតិចិត្តានិបិ សោភណានីតិ វុច្ចរេ វុច្ចន្តីតិ យោជនា។ តត្ថ បាបេហីតិ អកុសលេហិ។ អកុសលានិហិ អត្តសមង្គិនោ សត្តេ អនិច្ចន្តេយេវ អបាយំ បាបេន្តិ។ តស្មា បាបានីតិ វុច្ចន្តិ។ ឯតេន បុញ្ញានំបិ សុគតិបាបនដ្ឋេន បាបតាបសង្គោ និវត្តិតោ ហោតិ។ ន ហិ ឥច្ឆន្តានំ បាបនេ បាបនព្យាបារោ បាកដោ ហោតីតិ។ លាមកដ្ឋេនវា តានិយេវ បាបានីតិ វុច្ចន្តីតិ។ សោភណេហិ សទ្ធាទិគុណធម្មេហិ យុត្តិយា តតោយេវ ច សយំបិ សោភគ្គបត្តិយា សោភណានីតិ។

៤១. ឥទានិ តានិ សោភណានិ ហីន បណីតា នុក្កមេន ទស្សេន្តោ **សោមនស្សសហគត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ជានាតីតិ ញាណំ, យាថាវតោ បដិវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។ ញាណេន សម្បយុត្តំ វិប្បយុត្តន្តិ សមាសោ។ នត្ថិ សង្ខារោ អស្សាតិ អសង្ខារោ។ សំវិជ្ជតិ សង្ខារោ អស្សាតិ សសង្ខារោ។ សប្បុរិសុបនិស្ស យាទិកោ កុសលុប្បត្តិយា បកតិបច្ចយគណោ។ សោហិ យទា ទុវិធេន សង្ខារេន វិនា កេវលំ អត្តនោ ពលេន កុសលចិត្តំ សមុដ្ឋាបេតិ។ តទា អសង្ខារោនាម។ សោយេវ យទា អត្តនោ ពលេន កុសលចិត្តំ សមុដ្ឋាបេតុំ ន សក្កោតិ។ សង្ខារសហាយំ លភិត្វាវ តំ សមុដ្ឋាបេតិ។ តទា សសង្ខារោនាម។ អសង្ខារេន ឧប្បន្នំ **អសង្ខារិកំ**។ សសង្ខារេន ឧប្បន្នំ **សសង្ខារិក**ន្តិ សព្វំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ ឯត្ថច សោមនស្សាទីនំ ឧប្បត្តិការណំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ អបិច សទ្ធាសម្បត្តិ ទស្សនសម្បត្តិ ទេយ្យធម្ម បដិគ្គាហក សម្បត្តីតិ ឯវមាទិ សោមនស្សការណំ, តព្វិបរីតំ ឧបេក្ខាការណំ។ យានិច បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្សច ការណានិអដ្ឋកថាសុ វុត្តានិ។ តានិបិ ឥមស្មឹ ឋានេ វត្តព្វានីតិ។ បញ្ញា សំវត្តនិក កម្មូបនិស្សយតា, អព្យាបជ្ជលោកុបបត្តិតា ឥន្ទ្រិយបរិបាកតា, កិលេសទូរតាច ញាណុប្បត្តិយា ការណំ។ តិហេតុកបដិសន្ធិកតា, អមោហជ្ឈាសយតា, បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា។ សុតចិន្តាបសុតាតិបិវត្តំ យុជ្ជតិ។

យានិចធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ការណានិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តានិ។ តានិបិ ឥធ វត្តព្ពានិ។ តព្ពិបរីតំ ញាណវិប្បយុត្ត ការណំ។ សង្ខារការណំបិ បុព្ពេ វុត្តមេវ។ យានិច វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្សច ការណានិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តានិ។ តានិបិ ឥធ វត្តព្ពានីតិ។ ឥមេសំបិ ឧប្បត្តិ វិធានំ វិសុទ្ធិមគ្គេ គហេតព្ពន្តិ។

៤២. អដ្ឋបីតិ ឯត្ថ បិសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន ឥមេសំ ឥធ វុត្តប្បការតោ អញ្ញេហិ បការេហិ អនេកវិធតំ សម្បិណ្ឌេតិ។ តត្រាយំ នយោ។ ឥមានិ អដ្ឋចិត្តានិ ទសហិ បុញ្ញក្រិយាវត្ថូហិ គុណិតានិ អសីតិ ហោន្តិ។ បុន តានិ ឆហិ អារម្មណេហិ គុណិតានិ ចត្តារិសតានិចេវ អសីតិ ច ហោន្តិ។ បុន តានិ តីហិ កម្មេហិ គុណិតានិ សហស្សំ ចត្តារិ សតានិ ចត្តាលីសំច ហោន្តិ។ បុន តានិ តីហិ ហីនមជ្ឈិមបណីតេហិ គុណិតានិ ចត្តារិ សហស្សានិ តីណិ សតានិ វីសតិច ហោន្តិ។ តានិ ឥមានិ សុទ្ធិកានីតិ កត្វា ទ្វីសុ ឋានេសុ ថបេតព្ពានិ។ តតោ ឯកំ ឋានំ គហេត្វា ទ្វិធា ករោន្តស្ស ញាណសម្បយុត្តានិ ទ្វេសហស្សានិ សតំ សដ្ឋិច ហោន្តិ។ តថា ញាណវិប្បយុត្តានីតិ។ បុន តត្ថ ញាណសម្បយុត្តានិ ចតូហិ អធិបតីហិ គុណិតានិ អដ្ឋសហស្សានិ ឆសតានិ ចត្តាលីសំច ហោន្តិ។ ញាណវិប្បយុត្តានិបន វីមំសាវជ្ជិតេហិ តីហិ អធិបតីហិ គុណិតានិ ឆសហស្សានិ ចត្តារិសតានិ អសីតិច ហោន្តិ។ បុន តទុភយានិ សម្បិណ្ឌិតានិ ទសសហស្សំ បញ្ចសហស្សានិ សតំ វីសតិច ហោន្តិ។ បុន តានិ បុព្ពេ វិសុំ ថបិតេហិ សុទ្ធិកេហិ សម្បិណ្ឌិតានិ ទសសហស្សំ នវសហស្សានិ ចត្តារិ សតានិ ចត្តាលីសញ្ច ហោន្តីតិ។ យំបន ដីកាយំ ឥធ វុត្តនយេន សុទ្ធិកានិច ញាណវិប្បយុត្តានិ ច វិសុំ អកត្វា សព្ពានិ បុញ្ញក្រិយាទីហិ សមំ គុណិតានិ សត្តរស សហស្សានិ ទ្វេ សតានិ អសីតិច ហោន្តីតិ វុត្តំ។

[៤០] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

សុទ្ធិកានិ វិសុំ អកត្វា ញាណវិប្បយុត្តានិឯវ វិសុំ កត្វា តថា គុណិតានិ វីស សតាធិក បន្នរស សហស្សានិ ហោន្តីតិ វុត្តំ។ តំ សព្ពំ ន យុត្តំ។

ឯវញ្ហិ សតិ ឥមានិ កាមាវចរកុសលានិ និច្ចំ សាធិបតិកានិ ហុត្វា និយតាធិបតិកានិនាម ភវេយ្យុំ។ នច ឥមានិ ឧបរិ មហគ្គត កុសលានិ វិយ លោកុត្តរានិ វិយ ច និយតា ធិបតិកានិ ហោន្តីតិ។ ដីកានយេនបន ញាណវិប្បយុត្តានិបិ វីមំសាសហគតានីតិ អាបជ្ជតីតិ។ យថាវា កោសល្លសម្ភូតដ្ឋេន កុសលាតិឯត្ថ ញាណវិប្បយុត្តានិបិ កោសល្លេន នានាវជ្ជនវីថិយំ បវត្តេន ឧបនិស្សយញាណេន សម្ភូតត្តា កុសលានិ ឯវ នាម ហោន្តិ។ ឯវមិធបិ តានិ តេនេវ វីមំសាធិបតិភូតេន សម្ភូតត្តា វីមំសាធិបតេយ្យានិបិ នាម ហោន្តីតិ ន នសក្កា វត្តុន្តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន តានិ វិសុំ អកតានិ សិយុន្តិ។ ឯវំសន្តេបិ កាមកុសលានិនាម អធិបតិវិមុត្តានិ ឯវ ពហុតរានិ ហោន្តិ។ តស្មា នសក្កា សព្ពានិ កាមកុសលានិ វីមំសាធិបតិមូលិកានិ ភវិតុន្តិ។

៤៣. កាមាវចរានិច តានិ កុសលានិ ចិត្តានិចាតិ វិគ្គហោ។ តត្ថ កេនដ្ឋេន កុសលានីតិ។ អារោគ្យដ្ឋេន, សុន្ទរដ្ឋេន, ឆេកដ្ឋេន, អនវជ្ជដ្ឋេន, សុខវិបាកដ្ឋេនចាតិ។ រាគាទយោហិ ធម្មា ចិត្តសន្តានស្ស រុជ្ជនដ្ឋេន រោគា នាម។ អហិតដ្ឋេន អសុន្ទរា នាម។ អនិបុណដ្ឋេន អឆេកានាម។ គារយ្ហដ្ឋេន វជ្ជានាម។ អនិដ្ឋ វិបាកដ្ឋេន ទុក្ខ វិបាកានាម ហោន្តិ។ ឥមានិបន តេហិ វុជ្ជិតត្តា កុសលានិនាម អរោគានិ នាមាតិ អត្ថោ។ តប្បដិបក្ខត្តាច សុន្ទរានិ ឆេកានិ អនវជ្ជានិ សុខវិបាកានិ ច នាម ហោន្តីតិ។ កុច្ឆិតេ បាបធម្មេ សលយន្តិ ចាលេន្តិ កម្បេន្តិ វិទ្ធំសេន្តីតិ **កុសលានិ**។ កុច្ឆិតេនវា អាការេន សត្តសន្តានេ សេន្តិ អនុសេន្តីតិ កុសា។ រាគាទយោ។ តេ លុនន្តិ ឆិន្ទន្តីតិ កុសលានិ។ កុសំវា វុច្ចតិ ញាណំ កុច្ឆិតានំ សានដ្ឋេន តនុករណដ្ឋេន អន្តករណដ្ឋេនវា។ កុសេន លាតព្ពានីតិ កុសលានិ។ កុសាវិយ ហត្ថប្បទេសំ សំកិលេសបក្ខំ លុនន្តីតិវា កុសលានិ។ អបិច, កុច្ឆិតេ បាបធម្មេ សរន្តិ ហឹសន្តីតិ កុសលានិ។ រការស្ស លការោ។ កោសល្លសម្ភូតដ្ឋេនវា កុសលានីតិ។

៤៤. មហាវិបាកេសុ បទត្ថតោ វត្តព្ពំ នត្ថិ។ វេទនាភេទោ អារម្មណវសេន វត្តព្ពោ។ តានិហិ អតិឥដ្ឋេ ឥដ្ឋ មជ្ឈត្តេ ច អារម្មណេ យថាក្កមំ សោមនស្សេន ឧបេក្ខាយ ច យុត្តានីតិ។ សម្បយោគភេទោ កម្មវសេន ជវនវសេនច វត្តព្ពោ។ តានិហិ ពលវកម្មេន ជនិតានិ ញាណសម្បយុត្តានិ ហោន្តិ។ ទុព្ពលកម្មេន ជនិតានិ ញាណវិប្បយុត្តានិ។ កទាចិបន តទារម្មណវសេន បវត្តិកាលេ យេភុយ្យេន តិហេតុកជវនានុពន្ធានិ ញាណ សម្បយុត្តានិ ហោន្តិ។ ឥតរជវនានុពន្ធានិ ញាណវិប្បយុត្តានីតិ។ សង្ខារភេទោបិ កេហិចិ អាចរិយេហិ កម្មវសេនេវ កថិតោ។ អសង្ខារិកកម្មជនិតានិ អសង្ខារិកានិ។ សសង្ខារិកកម្មជនិតានិ សសង្ខារិកានីតិ។ សង្គហ ការេនបន សន្និហិតបច្ចយវសេន វុត្តោ។ តានិហិ បដិសន្ធិយំ បុរិមភវេ មរណាសន្នកាលេ ញាតកាទីហិ តេន តេន បយោគេន ឧបដ្ឋាបិតានិ កម្មាទីនិ អារម្មណានិ គហេត្វា បវត្តានិ សសង្ខារិកានិនាម ហោន្តិ។ តាទិសេន បយោគេន វិនា សយមេវ កម្មពលេន ឧបដ្ឋិតានិ គហេត្វា បវត្តានិ អសង្ខារិកានិនាម ហោន្តិ។ តទារម្មណ កាលេបន អសង្ខារិកជវនានុពន្ធានិ អសង្ខារិកានិនាម។ សសង្ខារិក ជវនានុពន្ធានិ សសង្ខារិកានិ នាមាតិ។

ឯត្ថាបិ សម្បិណ្ឌនត្ថោ វិសទ្ទោ។ តេន អារម្មណឆក្ក ហីនត្តិកវសេនេវ កាលទេស សន្តានាទិវសេនច តេសំ អនេកភេទត្តំ សម្បិណ្ឌេតិ។ យស្មា បនេតានិ ទានាទិវសេន កាយកម្មាទិវសេន ឆន្ទាទីនិ ធុរំ កត្វា ច ន ប វត្តន្តិ។ តស្មា តានិ បុញ្ញក្រិយាវត្ថូនំ កម្មាធិបតីនញ្ច វសេន វឌ្ឍនំ នលភន្តីតិ។

[៤១] វិភាវនិយំ បន

តមានិ វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបនាភាវតោ កម្មទ្វារ វសេន ន បវត្តន្តិ។ អវិបាកសភាវតោច កម្មវសេន នប វត្តន្តីតិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

ហេដ្ឋាហិ កុសលេសុ កម្មត្តិកវសេនេវ វឌ្ឍនំ វុត្តំ។ នបន វិសុំ កម្មទ្វារវសេន។ កម្មត្តិកញ្ចនាម តិវិធ កម្មទ្វារ វសេនេវ សិទ្ធន្តិ។ ននុ អដ្ឋកថាយំ យោហិ កាមាវចរកុសលេសុ កម្មទ្វារ កម្មបថ បុញ្ញក្រិយាវត្ថុភេទោ វុត្តោ។ សោ ឥធ នត្ថិ។ កស្មា។ អវិញ្ញត្តិជនកតោ អវិបាក ធម្មតោ តថា អប្បវត្តិយាចាតិ វុត្តន្តិ។ សច្ចំ។ តត្ថ បន អ វិញ្ញត្តិជនកតោ កម្មទ្វារ ភេទោ ឥធ នត្ថីតិ ឯតេន កាយកម្មំ វចីកម្មំ មនោកម្មន្តិ ឯវំ ភេទស្ស អភាវំ វទតិ។ អវិបាកធម្មតោ កម្មបថភេទោ ឥធ នត្ថីតិ ឯតេន ទសវិធស្ស កម្មបថភេទស្ស អភាវំ វទតិ។ ឥធបន កុសលេសុបិ កម្មបថភេទំ អគ្គហេត្វា តិវិធកម្មទ្វារ ភេទភិន្នំ កម្មត្តិកមេវ គហិតំ។ តញ្ច វិញ្ញត្តិ សមុដ្ឋាបនា ភាវតោ តិវិធកម្មទ្វារវសេន នបវត្តន្តីតិ ឥមិនាវ សិទ្ធំ។ យទិច ហេដ្ឋា កុសលេសុបិ ទសវិធកម្មបថភេទវសេន វិសុំ វឌ្ឍនំ វុត្តំ សិយា។ ឯវំសតិ ឥធបិ អវិបាកសភាវតោ កម្មបថវសេន នបវត្តន្តីតិ ឥទំ វត្តព្ពមេវាតិ។

៤៥. មហាក្រិយចិត្តេសុបិ មហាវិបាកេសុវិយ អារម្មណ វសេនេវ វេទនាភេទោ ឧបរិ សយមេវ វក្ខតិ។ ញាណសម្បយុត្ត, វិប្បយុត្ត, អសង្ខារិក, សសង្ខារិកភេទោបន យថារហំ កុសលេសុ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។

[៤២] វិភាវនិយំ បន

តថា អវិចារេត្វា ក្រិយចិត្តានំបិ កុសលេ វុត្តនយេន យថារហំ សោមនស្ស សហគតាទិតា វេទិតព្ពាតិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ឥច្ចេវំ សព្ពថាបីតិ បទានំ អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **សហេតុក កាមាវចរ កុសល វិបាក ក្រិយ ចិត្តានី**តិ ឯត្ថ សហេតុ កគ្គហណំ កុសល សទ្ទ សម្ពន្ធេ ភូតកថន វិសេសនំ។ តេនេវហិ តំ កុសលចិត្តានំ ចូឡនិកមេន គហិតំ។ វិបាក ក្រិយ សទ្ទសម្ពន្ធេបន ព្យវច្ឆេទកវិសេសនំ ទដ្ឋព្ពំ។

[៤៣] វិភាវនិយំ បន

សក្ខរកថលិកំបិ មច្ឆគុម្ពំបិ តិដ្ឋន្តំបិ ចរន្តំបិ បស្សតីតិ សុត្តបទេ វិយ ឥធ យថាលាភ យោជនាតិ វុត្តំ។ តំ ន សមេតិ។ តត្ថហិ សក្ខរកថលិកំនាម នចរតីតិ យុត្តំ។ ឥធបន កុសលំ សហេតុកំ នហោតីតិ នយុត្តមេតន្តិ។

៤៦. សង្គហគាថាយំ **វេទនា ញាណ សង្ខារ ភេទេនា**តិ វេទនាភេទេន, ញាណភេទេន, សង្ខារភេទេនច។ តត្ថ វេទនា ភេទេនាតិ វេទនាភេទសិទ្ធេន ចិត្តភេទេន, ញាណភេទេនាតិ ញាណយោគា យោគសិទ្ធេនចិត្តភេទេន។ សង្ខារភេទេនាតិ សង្ខារេន វិនា សហាច បវត្តបច្ចយគណភេទសិទ្ធេន ចិត្តភេទេនាតិ អត្ថោ។ ឥទញ្ហិ សមាសបទានំ សាមត្ថិយំ, យទិទំ សុវិញ្ញាតានំ នានាប្បការានំ បទត្ថានំ អប្បកេន ព្យញ្ជនេន ទីបន សមត្ថតាតិ។

[៤៤] ឯតេន **វិភាវនិយំ**

សយំ អភិន្នានំ ញាណសង្ខារានំ ភេទវចនេ ចិត្តស្ស ភេទករ ភាវេ ច ចោទនាយ អនោកាសតា សាធិតា ហោតីតិ។

តត្រាយំ យោជនា។ សហេតុ កាមាវចរ បុញ្ញបាកក្រិយា វេទនាញាណសង្ខារភេទេន យថាក្កមំ ឆច ទ្វាទសច ចតុវីសតិ ច មតាតិ។ ឯត្ថច –

វេទនាញាណសង្ខារ, ភេទេនេតានិ អដ្ឋធា;

បុញ្ញបាកក្រិយាភេទា, ចតុវីសតិវិធា មតា តិបិ។

វត្តព្ពា។ ឯវញ្ហិ សតិ អត្ថគតិច វិសទា ហោតិ។ ឧបរិ វក្ខ, មានាហិច សង្គហគាថាហិ សទ្ធឹ សមេតីតិ។

៤៧. **កាមេ**តិអាទិ សព្ពេសំ កាមចិត្តានំ សង្គហគាថា។ តត្ថ កាមេ កាមភូមិយំ បាកានិ សហេតុកាហេតុកវសេន សព្ពានិ វិបាកចិត្តានិ តេវីស។ បុញ្ញាបុញ្ញានិ កុសលាកុសលចិត្តានិច វីសតិ។ ក្រិយាច សហេតុកាហេតុកវសេន សព្ពានិ ក្រិយចិត្តានិ បន ឯកាទស ហោន្តិ។ ឥច្ចេវំ សព្ពថាបិ ចតុប្បញ្ញាស ហោន្តីតិ យោជនា។ សព្ពថាតិ ចេត្ថ វិសទ្ទោ លុត្ត និទ្ទិដ្ឋោ។ ធម្មសង្គណិយំ វុត្តេន សព្ពប្បការេនបិ ចតុប្បញ្ញាសឯវ។ វិភង្គេ វិភត្តេន សព្ពប្បការេនបិ ចតុប្បញ្ញាស ឯវាតិអាទិនា តស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវាតិ។

[៤៥] ឯតេន **វិភាវនិយំ**

ឥធ វុត្តានំ កុសលាទីនំ អនេ្កគជភេទវសេន តស្ស អត្ថវិភាវនា បដិសិទ្ធា ហោតិ។

[៤៦] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

កាមេ ភវេតិ វុត្តំ។ តំបិ វិចារេតព្ពំ។

ភវសទ្ទោ ហិ កុសលាកុសលកម្មេសុ កម្មនិព្ពត្តេសុច វិបាក កដត្តារូបេសុ វត្តមានោ អភិធម្មេ ទិដ្ឋោ។ ន តទញ្ញេសុ នាមរូបធម្មេសូចិ។ ភូមិបរិយាយោច ឥធ កាមសទ្ទោ។ ភូមីតិច សហោកាសោ ឥន្ទ្រិយានិន្ទ្រិយពទ្ធធម្មសមូហោ វុច្ចតីតិ កាមេ កាមភូមិយន្តិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភវោតិវា ភូមិឯវ វុច្ចតិ សុត្តន្តបរិយាយេន ភវន្តិ ឯត្ថ សត្តា សង្ខារាចាតិ កត្វា។ ឯសនយោ បរត្ថបីតិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ កាមចិត្តស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

៤៨. ឯវំ កាមចិត្តសង្គហំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យថានុប្បត្តំ រូបចិត្តសង្គហំ ទស្សេន្តោ **វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតាសហិត**ន្តិអាទិមាហ។ វិតក្កោច វិចារោច បីតិច សុខញ្ច ឯកគ្គតាចាតិ ទ្វន្ទោ។ តាហិ សហិតន្តិ សមាសោ។ វិតក្កវិចារបីតិសុខេ កគ្គតា សង្ខាតេនសមុទិតេនបឋមជ្ឈានេន សម្បយុត្តំកុសលចិត្តំ **បឋមជ្ឈានកុសលចិត្តំ**។ តត្ថ កេនដ្ឋេនបឋមំ, កេនដ្ឋេនច ឈានន្តិ។ អាទិតោ បដិបជ្ជិតព្ពត្តា **បឋមំ**។ កសិណាទិកស្ស អារម្មណស្ស អនិច្ចាទិលក្ខណស្សច ឧបនិជ្ឈាយនតោ បច្ចនីកធម្មានញ្ច ឈាបនតោ ទយ្ហនតោ **ឈានំ**។ ឥមេសុ ទ្វីសុ អត្ថេសុ ឯកគ្គតាឯវ សាតិ សយយុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ សាហិ ឯកត្តារម្មណសង្ខាតោ ឯកោ អគ្គោកោដិកោដ្ឋាសោវា អស្សាតិ អត្ថេន ឯកគ្គសង្ខាតស្ស ចិត្តស្ស តថាបវត្តនេ អាធិបច្ចគុណយោគេន **ឯកគ្គតា**តិ ច វុច្ចតិ។ សាយេវ ចិត្តំ នានារម្មណេសុ វិក្ខិបិតុំ អទត្វា ឯកស្មឹ យេវារម្មណេ បដិបក្ខធម្មានំ ទូរីភាវេន សម្មាច អាធិយតិ ថបេតិ។ ឥន្ទ្រិយានញ្ច សមភាវំ កត្វា តត្ថេវ លីនុទ្ធច្ចាភាវាបាទនេន សមញ្ច អាធិយតិ ថបេតីតិ អត្ថេន សមាធីតិច វុច្ចតិ។ សាយេវច បាឡិយំ អវិក្ខេបោ អវិសាហារោ សណ្ឋិតិ អវដ្ឋិតីតិ និទ្ទិដ្ឋាតិ។ វិតក្កាទយោបិ បន តស្សា សាតិសយំ ឧបការកត្តា ឈានង្គេវ វុត្តា។ តថា ហិ វិតក្កោ តាវ ចិត្តំ ថិនមិទ្ធវសេន ឱសក្កិតុំ អទត្វា ទឡ្ហំ អារម្មណាភិមុខមេវ ករោតិ។ អារម្មណាភិនិរោបន លក្ខណោហិ វិតក្កោ។ ថិនមិទ្ធនីវរណស្សច ឧជុប្បដិបក្ខោតិ។ វិចារោច នំ វិចិកិច្ឆាវសេន សំសប្បិតុំ អទត្វា ទឡ្ហំ អារម្មណានុពន្ធមេវ ករោតិ។ អារម្មណានុមជ្ជនលក្ខណោ ហិ វិចារោ បញ្ញាបកតិកោ។ វិចិកិច្ឆានីវរណស្សច ឧជុប្បដិបក្ខោតិ។ បីតិច ចិត្តំ ព្យាបាទវសេន ឧក្កណ្ឋិតុំ អទត្វា អារម្មណេ បរិតុដ្ឋមេវ ករោតិ។ អារម្មណសំបិ យាយនលក្ខណា ហិ បីតិ។ ព្យាបាទនីវរណស្សច ឧជុប្បដិបក្ខាតិ។ តថា សុខញ្ច នំ ឧទ្ធច្ច កុក្កុច្ចវសេន អវូបសមិតុំ អទត្វា អារម្មណេ លទ្ធសាតំ ឧបព្រូហិតំ ករោតិ។ សាកលក្ខណញ្ហិ សុខំ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណស្សច ឧជុប្បដិបក្ខន្តិ។

ឧបេក្ខាច សន្តសភាវត្តា សុខេឯវ សង្គហិតាតិ។ ឯវំ ករោន្តាច តេ ធម្មា តស្មឹ អារម្មណេ តស្ស ចិត្តស្ស សុដ្ឋុ ឯកគ្គភាវត្ថាយច ហោន្តិ។ ឯកគ្គភាវោតិច ឯកគ្គតាយេវ។ សាច ឯកគ្គតា តេហិ ធម្មេហិ តថា អនុគ្គហិតា សុដ្ឋុ ពលវតី ហុត្វា សយំ កាមច្ឆន្ទវសេន នានារម្មណេសុ ចិត្តវិចារនំ និវារេត្វា កសិណនិមិត្តាទិកេ តស្មឹ អារម្មណេ និច្ចលំ ឋត្វា តំអារម្មណំ ឧបគន្ត្វា និជ្ឈាយតិ ឱលោកេតិ។ តស្មា តេ សព្ពេបិ ធម្មា

ឧបនិជ្ឈាយនដ្ឋេនបិ ឈានន្តិ វុត្តាតិ។ តេសុច តថា បវត្តមានេសុ តប្បច្ចនីកា នីវរណធម្មា ឱកាសំ អលភិត្វា មនស្មឹបិ បរិយុដ្ឋិតុំ នសក្កោន្តិ។ ឈាបិតានាម ហោន្តិ។ តស្មា តេ បច្ចនីកជ្ឈាបនដ្ឋេនបិ ឈានន្តិ វុត្តាតិ។ ឯវំ សន្តេបិ យស្មា ឈាន មគ្គ សម្ពោធិសង្ខាតេសុ តីសុ ឋានេសុ ធម្មសាមគ្គី បធានំ ហោតិ។ អង្គានំ សមគ្គភាវេឯវ អប្បនាបត្តិវសេន ឧបនិជ្ឈាយ នាទិ កិច្ចសំសិទ្ធិតោ។ យស្មាច ឯតេ ធម្មា វុត្តនយេន វិសុំវិសុំ អត្តនោ កិច្ចំ ករោន្តាបិ ចិត្តស្ស អារម្មណេ និច្ចលប្បវត្តិ សង្ខាតំ ឯកមេវ ឧបនិជ្ឈានកិច្ចំ សាធេន្តិ។ តស្មា រថង្គានំ សមុទាយេឯវ រថវោហារោវិយ តេសំ សមុទាយេឯវ ឈាន វោហារោ សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ អបរេបេន បញ្ចន្នំបិ តេសំ អារម្មណាភិនិរោបនាទីនិ យថាសកំ កិច្ចានិយេវ វិសុំ វិសុំ ឧបនិជ្ឈានកិច្ចានិនាម ហោន្តីតិ បដ្ឋានេ ឈានបច្ចយំ បត្វា សព្ពេបេតេ វិសុំ វិសុំ ឈានបច្ចយំ សាធេន្តិយេវ។ តស្មា តេ វិសុំ វិសុំបិ ឈានានិយេវ ហោន្តីតិ សក្កា វត្តុំ។ យថាច បញ្ចង្គិកំ សីលំ ទសង្គិកំ សីលន្តិ ឯត្ថ បញ្ចសមុទិតាទីនិ តេសំ សីលានំ បញ្ចង្គិកា ទិ នាមលាភស្សេវ ការណានិ ហោន្តិ។ ន សីលភាវស្ស។ ន ហិ បាណាតិបាតា វេរមណាទិកំ ឯកំបិ សមានំ សីលំនាម ន ហោតីតិ។ ឯវមេវំ ឥធបិ បញ្ចសមុទិតាទីនិ បញ្ចង្គិកាទិ ភាវស្សេវ បឋមជ្ឈានាទិ ភាវស្សេវច ការណានិ។ នបន ឈានភាវស្សាតិ នសក្កា វិញ្ញាតុំ។ ឥតរថា ឈានបច្ចយេ ឈានង្គានិ បច្ចនិយានិយេវ សិយុន្តិបិ វទន្តិ។ ឯត្តាវតា សតិបិ ឥមស្ស ចិត្តស្ស ផស្សាទីហិបិ សហិតភាវេ តេសំ តថាវិធកិច្ចវិសេសាភាវា ឥធ អគ្គហណន្តិបិ សិទ្ធំ នហោតីតិ។ វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សង្ខាតេន ទុតីយជ្ឈានេន សម្បយុត្តំ កុសលចិត្តំ ទុតីយជ្ឈាន កុសល ចិត្តំ, ឯវំ សេសេសុបិ។

៤៩. ឯត្ថ សិយា។ កេនបន ឥមេសំ ឈានានំ អង្គភេទោ កតោតិ។ បុគ្គលជ្ឈាសយេន កតោតិ។ យោហិ វិតក្កសហាយោ ហុត្វា បញ្ចង្គិកំ បឋមជ្ឈានំ ឧប្បាទេត្វា តត្ថ វសីភាវំ កត្វា បុនវិតក្កេ និព្ពិន្ទតិ។ តស្ស វិតក្កំ សមតិក្កមិត្វា អវិតក្កំ ចតុរង្គិកំ ឈានំ អធិគន្តុំ អជ្ឈាសយោ សណ្ឋាតិ។ តទា សោ តមេវ បឋមជ្ឈានំ បាទកភា វត្ថាយ ទឡ្ហំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ តេន អជ្ឈាសយេន សហេវ បុនភាវនំ អនុយុញ្ជន្តោ អវិតក្កំ ចតុរង្គិកំ ឈានំ អធិគច្ឆតិ។ តត្ថ សា ភាវនាសយំ វិតក្កយុត្តាបិ តេន អជ្ឈាសយេន បរិភាវិតត្តា វិតក្កវិរាគ ភាវនានាម ហោតិ។ តស្សា ភាវនាយ។ ពលេន តំ ឈានំ ឧប្បជ្ជមានំ អវិតក្កំ ចតុរង្គិកំ ឧប្បជ្ជតិ។ សេសជ្ឈានាធិគមេសុបិ ឯសេវនយោតិ។ ឯវំ បុគ្គលជ្ឈាសយេន តេសំ ឈានានំ អង្គភេទោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថច ឧត្តរុត្តរជ្ឈានា ធិគមនេ បាទកភាវត្ថាយ បុរិមបុរិមជ្ឈានស្ស សមាបជ្ជនំ អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពំ។ ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមំ បគុណជ្ឈានំ ឧបរិមស្ស ឧបរិមស្ស បទដ្ឋានំ ហោតីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ អជ្ឈាសយពលេនបន ឧត្តរជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជមានំ បាទកជ្ឈានសទិសំ នហោតិ។ បាទកជ្ឈានតោហិ បុគ្គលជ្ឈាសយោវ ពលវតរោ។ តេនាហ ភគវា ឥជ្ឈតិ ភិក្ខវេ សីលវតោ ចេតោបណិធិ វិសុទ្ធត្តាតិ។ អយញ្ច អត្ថោ ឧបរិ លោកុត្តរចិត្តំ បត្វា អាវិ ភវិស្សតីតិ។

៥០. ឯត្ថ សិយា។ កស្មា ឥធ សង្ខារភេទោ នវុត្តោតិ។ បាឡិយមេវ អវុត្តត្តា។ កស្មាច សោ បាឡិយំ អ វុត្តោតិ។ បដិបទា ភេទវចនេនេវ សិទ្ធត្តាតិ។ តថាហិ សព្ពេសំបិ លោកិយ លោកុត្តរជ្ឈានានំ សុខប្បដិបទភាវេ សិទ្ធេ អសង្ខារិកភាវោ សិទ្ធោយេវ ហោតិ។ ទុក្ខប្បដិបទភាវេច សិទ្ធេ តេសំ សសង្ខារិកភាវោ សិទ្ធោយេវ ហោតីតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ។ អដ្ឋកថាទស្សនតោ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋសាលិនិយំ -

> យោ អាទិតោ កិលេសេ វិក្ខម្ភេន្តោ ទុក្ខេន សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលមន្តោ វិក្ខម្ភេតិ។ តស្ស ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ។ យោ កិលេសេ វិក្ខម្ភេន្តោ សុខេន អកិលមន្តោ វិក្ខម្ភេតិ។ តស្ស សុខាបដិបទា ហោតីតិ។

តថា សម្មោហវិនោទនី វិសុទ្ធិមគ្គេសុបីតិ។ ឯត្ថច បុព្ពវាក្យេ ទុក្ខេន សសង្ខារេន សប្បយោគេនាតិ ទិដ្ឋត្តា បរវាក្យេបិ សុខេ ន អសង្ខារេន អប្បយោគេនាតិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តត្ថ សសង្ខារេន សប្បយោគេនាតិ សង្ខារប្បយោគសហិតេន កាមាទីនវទស្សនាទិនា បច្ចយគណេនាតិ អត្ថោ។ ឯតេន សព្ពេសំ ទុក្ខប្បដិបទជ្ឈានានំ សសង្ខារិកភាវោ វុត្តោ ហោតិ។ អសង្ខារេន អប្បយោគេនាតិ សង្ខារប្បយោគរហិតេន តេនេវ បច្ចយគណេន។ ឯតេន សព្ពេសំ សុខប្បដិបទជ្ឈានានំ អសង្ខារិកភាវោ វុត្តោ ហោតីតិ។ ខិប្បាភិញ្ញជ្ឈានានំបិហិ ទុក្ខប្បដិបទភាវេ សតិ សសង្ខារិកតាវ វិញ្ញាយតិ។ ទន្ធាភិញ្ញជ្ឈានានំបិ សុខប្បដិបទភាវេ សតិ អសង្ខារិកតាវ វិញ្ញាយតីតិ។ យទិឯវំ បដិបទារហិតានំ មគ្គ សិទ្ធឧបបត្តិសិទ្ធជ្ឈានានំ កថំ សង្ខារភេទោ សិទ្ធោតិ។ តេសំបិ វុឡ្ហានកាលេ សមាបត្តិប្បដិពទ្ធកានំ បច្ចយានំ សន្និហិតា សន្និហិតវសេន ទុក្ខ សុខប្បដិបទភាវសម្ភវោ ហោតិយេវាតិ។ តត្ថ មគ្គសិទ្ធជ្ឈានំនាម សុទ្ធវិបស្សនាយានិកានំ មគ្គប្បដិលាភេន សហេវ សិទ្ធជ្ឈានំ។ តំ ទុវិធំ ហេដ្ឋិមមគ្គសិទ្ធំ, អរហត្តមគ្គសិទ្ធន្តិ។ តត្ថ មហាសមយសុត្តេ អាគតានំ បញ្ចសតានំ ភិក្ខូនំ ឈានំ ហេដ្ឋិម មគ្គសិទ្ធំ។ អានន្ទត្ថេរស្ស ឈានំ អរហត្តមគ្គសិទ្ធំ។ យំបិ អនាគាមីនំ អជានន្តានញ្ញេវ សត្ថេន ហនិត្វា សហសា មរន្តានំ ឧប្បន្នំ។ តំបិ មគ្គសិទ្ធគតិកំ។ យោបន អដ្ឋសមាបត្តិយោ ភាវេត្វា អញ្ញតរស្មឹ រូបិ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ តស្ស តា សមាបត្តិ យោ តត្ថ បាកតិកាឯវ ហោន្តិ។ ឥទំ ឧបបត្តិសិទ្ធន្តិ។ ឯកស្មឹ ភវេបិ

ហិ លទ្ធជ្ឈានានិ វុឡ្ហនកាលេ សន្និហិតបច្ចយវសេន នានាបដិបទាយុត្តានិ ហោន្តីតិ។ ឈានុប្បត្តិប្បដិបទារហិតត្តាវា អសង្ខារិកជ្ឈានេសុ តេសំ សង្គហោ យុត្តោ សិយាតិ។ អបិច, នេត្តិបាឡិយំ សព្ពេសំ លោកិយលោកុត្តរសមាធីនំ សង្ខារភេទោ សរូបតោវ និទ្ទិដ្ឋោ។ យថាហ-ទ្វេ សមាធយោ សសង្ខារោ សមាធិ អសង្ខារោ សមាធីតិ។ អដ្ឋកថាយញ្ច សុខប្បដិបទា បុព្ពកានំ ទ្វិន្នំ ទន្ធាភិញ្ញខិប្បាភិញ្ញសមាធីនំ អសង្ខារភាវោ ទុក្ខប្បដិបទា បុព្ពកានំ ទ្វិន្នំ សសង្ខារភាវោច វុត្តោតិ។ ឯត្តាវតា សព្ពេសំ មហគ្គតលោកុត្តរជ្ឈានចិត្តានំ អសង្ខារិក សសង្ខារិកវសេន វិសុំ វិសុំ ទុវិធភាវោ សិទ្ធោ ហោតិ។ យស្មាបន អយំ សង្ខារវោហារោ អកុសលានំបិ សាធារណោ។ បដិបទាវោហារោបន វិសេសេន បដិបត្តិធម្មេស្វេវ បាកដោ។ មហគ្គត លោកុត្តរធម្មាច ឯកន្តំ បដិបត្តិធម្មាឯវ។ តស្មា តេសំ ភេទំ សង្ខារវសេន អវត្វា បដិបទាវសេនេវ ធម្មសង្គណិ បាឡិយំបិ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ អយមេត្ថ បរមត្ថទីបនា។

៥១. **[៤៧]** យំបន ***វិភាវនិយំ***

> “សព្ពស្សបិ ឈានស្ស បរិកម្មសង្ខាតបុព្ពាភិសង្ខារេន វិនា កេវលំ អធិការវសេន អនុប្បជ្ជនតោ អសង្ខារិកន្តិបិ។ អធិការេនេច វិនា កេវលំ បរិកម្មាភិសង្ខារវសេនេវ អនុប្បជ្ជនតោ សសង្ខារិកន្តិបិ នសក្កា វត្តុ”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ បរិកម្មសង្ខាត។ល។ អសង្ខារិកន្តិបិ នសក្កា វត្តុន្តិ ឥទំ តាវ នយុជ្ជតិ។

ន ហិ បរិកម្មសង្ខាត បុព្ពាភិសង្ខារោ ឥមស្មឹ សង្ខារភេទេ សង្ខារោ ឯវនាម ហោតិ។ កស្មា, ឈានុប្បត្តិយា បកតិបច្ចយ ភូតត្តា, តថាហិ លោកេ សាសនេច សព្ពំបិ កុសលាកុសល កម្មំ អត្តនោ អនុរូបេន បរិកម្មសង្ខាត បុព្ពាភិសង្ខារេន វិនា ឧប្បន្នំនាម នត្ថិ។ អន្តមសោ អាលោបភិក្ខាទានមត្តំបីតិ។ យញ្ច ចិត្តំ យេន អត្តនោ អនុរូបេន បរិកម្មសង្ខាតបុព្ពា ភិសង្ខារេន វិនា ន ឧប្បជ្ជតិ។ សោ តស្ស ចិត្តស្ស បកតិបច្ចយតណេឯវអន្តោ គធោ ហោតិ។ ឈានានិច លោកិយ លោកុត្តរ ភូតានិ សព្ពានិ អត្តនោ អនុរូបេន បរិកម្មសង្ខាត បុព្ពភាគភាវនា ភិសង្ខារេន វិនា ឧប្បន្នានិនាម នត្ថីតិ សោ តេសំ បកតិបច្ចយគណេសុឯវ អន្តោគធោ ហោតីតិ។ ឥតរថា សព្ពំបិ កុសលាកុសល កម្មំ អសង្ខារិកំ នាមនត្ថីតិ អាបជ្ជតីតិ។

[៤៨] យញ្ច ***តត្ថ***

> អធិការេនេច វិនា កេវលំ។ល។ សសង្ខារិកន្តិបិ នសក្កា វត្តុន្តិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិយេវ។

ន ហិ លោកិយជ្ឈានានិនាម អធិការេន វិនា នុប្បជ្ជន្តីតិ អត្ថិ។ កេវលំបន បុព្វេ សមថកម្មេសុ កតាធិការស្ស សុខប្បដិបទជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។ អកតាធិការស្សបន ទុក្ខប្បដិបទជ្ឈានន្តិ ឯវមេវ អដ្ឋកថាសុ អាគតំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ យោច សមថេ អកតាធិការោ។ តស្ស ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ។ កតាធិការស្សសុខាតិ។ អបិច, បុរិមភវេ សិទ្ធំ អធិការំ គហេត្វា ឥធ សង្ខារភេទវិចារណាបិ នយុត្តាឯវ។ កុសលក្រិយជ្ឈានេសុ ហិ សន្និហិតបច្ចយវសេនេវ តព្ពិចារណា យុត្តាតិ។

[៤៩] ***ឯត្តាវតា***

> អថវាតិអាទិកោ បច្ឆិម វិកប្បោបិ បដិក្ខិត្តោ ឯវ ហោតីតិ។

៥២. ឯត្ថ ឈានំ អនុយុញ្ជន្តស្ស និមិត្តុប្បាទតោ បុព្វំ បដិបទាយ ខេត្តំ, បច្ឆា អភិញ្ញាយ ខេត្តំ។ តត្ថ បុព្វេ វិរុទ្ធបច្ចយានំ សន្និហិតេន កិលមន្តស្ស សតោ បដិបជ្ជន្តស្ស ភាវនា បដិបទា ទុក្ខានាម ហោតិ។ អកិលមន្តស្ស សុខា។ បច្ឆាច ទន្ធំ អប្បនំ បត្តស្ស ភាវនាភិញ្ញា ទន្ធាភិញ្ញានាម ហោតិ។ ខិប្បំ បត្តស្ស ខិប្បាភិញ្ញានាម។ តត្ថ បុព្វេ ទុក្ខា បដិបទា បច្ឆា ទន្ធំវា ខិប្បំវា ឧប្បន្នំ ឈានំ ទុក្ខប្បដិបទំនាម ករោតិ។ សុខាបន សុខប្បដិបទំនាម ករោតីតិ។ ទុតិយជ្ឈានាទីសុបន បុរិមជ្ឈានេ និកន្តិ វិក្ខម្ភនស្ស ទុក្ខសុខតាវសេន បដិបទាភេទោ វេទិតព្ពោ។ យោបន ឯតរហិ គហដ្ឋោវា បព្ពជិតោវា បុព្ពភវេ អកតាធិការោបិ អន្តរាយិកធម្មមុត្តោ កល្យាណបដិបត្តិយំ ឋិតោ ឆិន្នបលិពោធោ បហិតត្តោ ឈានំ ភាវេតិ។ តស្ស ឈានភាវនា នសម្បជ្ជតីតិ នត្ថីតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ។ [កុសលជ្ឈានំ]

៥៣. វិបាកជ្ឈានេ កាមកុសលំ អប្បនំ អបត្តំ មុទុភូតំ ទុព្ពលំ ហោតិ។ បរិត្តេសុ នានាកិច្ចដ្ឋានេសុច ហីនេសុបិ អត្តភាវេសុច វិបច្ចតិ។ តស្មា តំ អត្តនា អសទិសំបិ វិបាកំ ជនេតិ។ មហគ្គតកុសលំបន អប្បនាបត្តំ

តិក្ខំ ពលវំ ហោតិ។ ឧឡារេ ព្រហ្មត្តភាវេ ភវង្គដ្ឋានេសុយេវ វិបច្ចតិ។ តស្មា តំ សទាបិ អត្តនា សទិសមេវ វិបាកំ ជនេតិ។ តេនេវ វិតក្កវិចារបីតិ សុខេកគ្គតា សហិតន្តិអាទិនា វិបាកំបិ សព្ពសោ កុសល សទិសមេវ ទស្សេតិ។

[៥០] អនន្តរភវេយេវ ផលទានត្តា តំ អត្តនា សទិសមេវ វិបាកំ ជនេតីតិច វទន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ កាមកុសលំបិ សត្តមជវនំ អត្តនា សទិសវិបាក មេវ ជនេយ្យាតិ។ យស្មាច កុសលមេវ និរនុសយសន្តានេ បវត្តំ ក្រិយជ្ឈានំ នាម ហោតិ។ តស្មា ក្រិយចិត្តំបិ កុសល សទិសមេវ ទស្សេតិ។

៥៤. បញ្ចធាតិអាទិសង្គហគាថា។ តត្ថ **ឈានភេទេនា**តិ បឋមជ្ឈានាទីហិ បញ្ចហិ ឈានេហិ សម្បយោគភេទេន។ រូបាវចរមានសំ ឈានភេទេន បញ្ចធា ហោតិ។ បឋមជ្ឈានិកំ, ទុតិយជ្ឈានិកំ, តតិយជ្ឈានិកំ, ចតុត្ថជ្ឈានិកំ, បញ្ចមជ្ឈានិកន្តិ ឯវំ បញ្ចវិធំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តមេវ បុញ្ញបាកក្រិយាភេទេន បញ្ចទសធា ភវេតិ យោជនា។

[៥១] វិភាវនិយំ បន

ឈានភេទេនាតិ ឈានង្គេហិ សម្បយោគភេទេនាតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

អញ្ញោ ហិ ឈានភេទោ។ អញ្ញោ ឈានង្គភេទោ។ តត្ថ បឋមំ ឈានំ ទុតិយំ ឈានន្តិអាទិឈានភេទោ។ បឋមជ្ឈានេ បញ្ច អង្គានិ។ ទុតិយជ្ឈានេ ចត្តារីតិអាទិ ឈានង្គភេទោ។ តេសុ ឥធ ឈានភេទោវ អធិប្បេតោ។ ន ឈានង្គភេទោ។ ចិត្តញ្ហិ ឈានភេទេ នេវ បញ្ចវិធំ ហោតិ។ នឈានង្គភេទេន។ ឈានមេវ បន ឈានង្គភេទេន បញ្ចវិធន្តិ។

[៥២] យញ្ច **តត្ថ**

“បញ្ចធាតិ បញ្ចង្គិកំ ចតុរង្គិកំ តិវង្គិកំ ទុវង្គិកំ បុន ទុវង្គិកន្តិ បញ្ចវិធំ ហោតី”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

ឈានមេវ ហិ បញ្ចង្គិកាទិ ហោតិ។ ន ចិត្តន្តិ។

រូបាវចរ ចិត្តស្ស បរមត្ថធីបនា។

៥៥. ឥទានិ យថានុប្បត្តំ អរូបចិត្តំ និទ្ទិសន្តោ អាកាសានញ្ចា យតនកុសលចិត្តន្តិអាទិ មាហ។ តត្ថ ភុសោ កាសតិ ទិព្ពតីតិ **អាកាសោ**។ សោ ហិ សយំ សរូបតោ អនុបលព្ភមានោបិ ចន្ទសូរិយោភាសាទីនំ វសេន អតិវិជ្ជោតមានោវិយ ខាយតីតិ។ នកស្សតិ ឆេទន ភេទន វសេន ន វិលេខីយតីតិ អកាសោ។ អកាសោឯវ អាកាសោ តិបិ វទន្តិ។ សោ បន អជដាកាសោ បរិច្ឆិន្នាកាសោ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសោ រូបកលាប បរិច្ឆេទាកាសោតិ ចតុព្ពិធោ ហោតិ។ តត្ថ ឥធ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសោ អធិប្បេតោ។ សោ ហិ អនន្តេន អជដាកាសេន សហ ឯកីភូតោវិយ ហោតិ។ យោគិនាច អនន្តភាវេន ផរីយតិ។ តស្មា អនន្តោ អាកាសោតិ អាកាសានន្តោ។ នាស្ស ឧប្បាទន្តោវា វយន្តោវា បញ្ញាយតីតិ អនន្តោតិបិ វុត្តំ។ សោយេវ អាកាសានញ្ចំ។ សកត្ថេ យការេន សហ សិទ្ធត្តា។ យថា បន ទេវានំ អធិដ្ឋានវត្ថុ ទេវាយតនន្តិ វុច្ចតិ។ តថា ឥធបិ តស្មឹ អប្បនាបត្តស្ស សសម្បយុត្តស្ស ឈានស្ស អធិដ្ឋានដ្ឋេន តទេវ អាយតនន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥតិ អាកាសានញ្ចំ អាយតនមស្សាតិ អាកាសានញ្ចាយតនំ។ ចិត្តចេតសិករាសិ។

អាកាសានញ្ចា យតនន្តិ អាកាសានញ្ចា យតនំ សមាបន្នស្សវា ឧបបន្នស្សវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្សវា ចិត្ត ចេត សិកាធម្មាតិ ហិ វិភង្គេ វុត្តំ។

អាកាសានញ្ចាយតនេ បវត្តំ កុសលចិត្តន្តិ **អាកាសានញ្ចាយតនកុសលចិត្តំ**។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនន្តិ ឯត្ថ វិញ្ញាណំនាម អាកាសានញ្ចាយតនចិត្តមេវ។ តំបន សយំ ឧប្បាទាទិ អន្តវន្តំបិ អនន្តសញ្ញិតេ អាកាសេ ប វត្តនតោ អនន្តន្តិ វុច្ចតិ។ កោដ្ឋាសន្តោវា អន្តសទ្ទោ។ អត្តនោ ឧប្បាទាទីសុ កោដ្ឋាសេសុ ឯកទេសេ អដ្ឋត្វា សកលស្ស ផរណវសេន តទារម្មណាយ ភាវនាយ បវត្តនតោ អនន្តន្តិ វុច្ចតិ។ អនន្តសញ្ញិតេវា អាកាសេ ប វត្តនតោ អនន្តន្តិ ឯវំ តទារម្មណាយ ភាវនាយ បវត្តត្តា អនន្តន្តិ វុច្ចតិ។ អនន្តសញ្ញិតេវា អាកាសេ អត្តនោ ផរណាការ វសេនបិ អនន្តន្តិ វត្តុំ យុជ្ជតិយេវ។ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ វិញ្ញាណានន្តំ។ តមេវ វិញ្ញាណញ្ចំ និរុត្តិនយេន,

វិញ្ញាណញ្ចំ អាយតនំ អស្សាតិ **វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ**។ វិញ្ញាណញ្ចាយតន សង្ខាតេ ចិត្តចេតសិករាសិម្ហិ បវត្តំ កុសល ចិត្តន្តិសមាសោ។

> វិញ្ញាណញ្ចាយតនន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្សវា ឧបបន្នស្សវាទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្សវាចិត្ត ចេតសិកាធម្មាតិហិ វិភង្គេ វុត្តំ។

[៥៣] *វិភាវនិយំ* បន **មហាដីកាយញ្ច**

> “ទុតិយា រុប្ប វិញ្ញាណេន អញ្ចិតព្ពំ បាបុណិតព្ពន្តិ វិញ្ញាណញ្ច”ន្តិបិ វុត្តំ។ តំ បាឡិយា ន សមេតិ។

អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ តទេវ វិញ្ញាណំ ញាណេន ផុដ្ឋំ មនសិករោតិ, អនន្តំ ផរតិ។ តេន វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តីតិហិ វុត្តំ។ ឯតេន ច តំវិញ្ញាណំ ឯកន្តេន អនន្តវិសេសនយុត្តំ ហោតីតិ វិញ្ញាយតីតិ។ តមេវ អាកាសន្តិបិ បាឋោ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចិ កិញ្ចនន្តិ អត្ថតោ ឯកំ អប្បមត្តកស្ស នាមំ។ នត្ថិ កិញ្ចនំ អប្បមត្តកំ អន្តមសោ ភង្គមត្តំបិ អវសិដ្ឋំ អស្ស បឋមា រុប្បវិញ្ញាណស្សាតិ អកិញ្ចនំ។ អកិញ្ចនស្ស ភាវោ **អាកិញ្ចញ្ញំ**។ បឋមារុប្បវិញ្ញាណាភាវោ។ សោ ហិ នត្ថិ កិញ្ចីតិ មនសិការ វសេន តំនាមំ លភតីតិ។ អាកិញ្ចញ្ញំ អាយតនមស្សាតិអាទិ វុត្តនយមេវ។ **នេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតន**ន្តិ ឯត្ថ ឱឡារិក សញ្ញំ សន្ធាយ នេវត្ថិ សញ្ញា អស្សាតិ នេវសញ្ញំ។ សុខុមសញ្ញំ សន្ធាយ នច នត្ថិ សញ្ញា អស្សាតិ នាសញ្ញំ, នេវសញ្ញញ្ច តំ នាសញ្ញញ្ចាតិ នេវសញ្ញា នាសញ្ញំ មជ្ឈេ ទីឃំ កត្វា, ចិត្ត ចេតសិករាសិឯវ។ តមេវ យោគិនោ សុខវិសេសានំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនន្តិ នេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនំ។ តស្មឹ បវត្តំ កុសល ចិត្តន្តិ សមាសោ។ អថវា។ សញ្ញាយេវ បដុសញ្ញាកិច្ចស្ស អភាវតោ នេវសញ្ញាច ហោតិ។ សង្ខារាវសេស សុខុមភាវេន វិជ្ជមានត្តា អសញ្ញាច នហោតីតិ កត្វា នេវសញ្ញានា សញ្ញា នាម, សាយេវ អាយតនំ, តេនច សម្បយុត្តំ កុសល ចិត្តន្តិ សមាសោ។ ឯត្ថច យស្មា អាទិតោ បដ្ឋាយ ឱឡារិកេ នីវរណធម្មេ វិតក្កាទិកេច បជហិត្វា សេសធម្មេច ភាវនា ពលេន ឧបរុបរិ សុខុមភាវំ បាបេត្វា អនុក្កមេន បដិបជ្ជន្តា សុខុមដ្ឋេន លោកិយធម្មេសុ មុទ្ធភូតំ ឥមំ សមាបត្តឹ បាបុណន្តិ។ តស្មា ឥធ ចិត្តំបិ នេវចិត្តនាចិត្តមេវ ហោតិ។ ផស្សោបិ នេវ ផស្សនាផស្សោឯវ ហោតិ, តថា វេទនាទយោបីតិ។ តស្មា ឥធសញ្ញាគ្គហណំ ទេសនាសីសមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ វិបាកេសុ វិញ្ញាណញ្ចាយតនន្តិ ឯត្ថ វិញ្ញាណន្តិ បឋមារុប្បកុសល វិញ្ញាណមេវ។ តញ្ច អតីតានន្តរភវេ បវត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ អកិញ្ចន ភាវោច តស្សេវ នត្ថិ ភាវោតិ។ ក្រិយចិត្តេសុ បន វិញ្ញាណំ នាម កុសលភូតំ ក្រិយភូតញ្ច ទុវិធំ បឋមារុប្បវិញ្ញាណំ វេទិតព្ពំ។ អកិញ្ចនភាវោច តស្សេវ ទុវិធស្ស វិញ្ញាណស្ស អភាវោ យេវាតិ។

៥៦. សង្គហគាថាយំ **អារម្មណប្បភេទេនា**តិ អាលម្ពិ តព្ពានំ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសាទីនំ ចតុន្នំ អារម្មណានំ បភេទេន។ ទុវិធំហិ ឥធ អារម្មណចតុក្កំ, អតិមិក្កតព្ព ចតុក្កំ, អាលម្ពិ តព្ព ចតុក្កញ្ច។ តត្ថ បឋមារុប្បេ រូប បញ្ចមជ្ឈានស្ស អារម្មណ ភូតំ។ កសិណនិមិត្តំ អតិក្កមិ តព្ពំនាម។ តំ ឧគ្ឃាដេត្វា លទ្ធំ អាកាសំ អាលម្ពិតព្ពំ នាម។ ទុតិយារុប្បេ បឋមារុប្បស្ស អារម្មណភូតំ អាកាសំ អតិក្កមិតព្ពំនាម។ បឋមារុប្បវិញ្ញាណំ អាលម្ពិ តព្ពំ នាម។ តតិយារុប្បេ តំបឋមារុប្បវិញ្ញាណំ អតិក្កមិតព្ពំនាម។ តស្ស នត្ថិភាវោ អាលម្ពិតព្ពំនាម។ ចតុត្ថារុប្បេ សោ នត្ថិ ភាវោ អតិក្កមិតព្ពំ នាម។ តតិយារុប្បវិញ្ញាណំ អាលម្ពិ តព្ពំ នាមាតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥមំ អារុប្បមានសំ ចតុន្នំ អតិក្កមិ តព្ពានំបិ ភេទេន ចតុព្ពិធំ ហោតិ, តថាបិ អាកាសានញ្ចាយ តនន្តិអាទិនា ឥធ អាលម្ពិតព្ពានញ្ញេវ សរូបតោ គហិតត្តា តេសំ ភេទេន ឥមស្ស ភេទោ បាកដោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អារុប្បមានសំ អាលម្ពណប្បភេទេន ចតុធា ឋិតំ។ តទេវ បុញ្ញបាក ក្រិយភេទេន ទ្វាទសធា ឋិតន្តិ យោជនា។

អរូបចិត្តស្ស បរមត្ថទីបនា។

៥៧. ឥទានិ យថានុប្បត្តំ លោកុត្តរ ចិត្តំ ទស្សេន្តោ **សោតាបត្តិមគ្គចិត្ត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សវតិ សន្ទតិ អនិវត្តគមនវសេន បវត្តតីតិ សោតោ, គង្គាទីសុ ជលប្បវាហោ។ សោហិ បភវតោ បដ្ឋាយ យាវមហាសមុទ្ទា អន្តរា អនិវត្ត មានោ សវតិ សន្ទតិ បវត្តតីតិ។ សោតោវិយាតិ សោតោ។ អដ្ឋង្គិកោ អរិយមគ្គោ, យថាហ-យោខោ អាវុសោ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ សេយ្យថិទំ, សម្មាទិដ្ឋិ។ ល។ សម្មាសមាធិ។ អយំ វុច្ចតាវុសោ សោតោតិ។ អយំបិហិ យទា ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ បដ្ឋាយ អានុភាវផរណវសេន យាវអនុបាទិសេសនិព្ពានធាតុយា អន្តរា អនិវត្តមានោយេវ ហុត្វា សវតិ សន្ទតិ បវត្តតីតិ។ យថាហ -

> សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ យាកាចិ មហានទិយោ។ សេយ្យថិទំ។ គង្គា, យមុនា, អចិរវតី, សរភូ, មហី។ សព្ពា តា សមុទ្ទនិន្នា ហោន្តិ សមុទ្ទបោណា សមុទ្ទបព្ភារា។ ឯវមេវ ខោ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ

ភាវេន្តោ ពហុលិករោន្តោ និព្ពាននិន្នោ ហោតិ និព្ពានបោណោ និព្ពាន បព្ភារោតិ។

ឯត្ថច តេន តេន មគ្គេន បហីនានំ កិលេសានំ បុន អនុបគមន វសេន សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ អនុក្កមេន បរិបាកគមនវសេនច អនិវត្តគមនំ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ -

សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ យដោ និក្កុជ្ជោ វមតេវ ឧទកំ។ នោបច្ចាវមតិ។ ឯវមេវខោ ភិក្ខវេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេន្តោ ពហុលិករោន្តោ វមតេវ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ។ នោបច្ចាវមតីតិ។ យថាចាហ- សោតាបត្តិ មគ្គញ្ញាណេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ នបុនេតិ នបច្ចេតិ នបច្ចាគច្ឆតីតិអាទិ។

យថាច បុថុជ្ជនា បហីនេបិ កិលេសេ បុន ឧបគច្ឆន្តិ។ តិហេ តុកភូតាបិ បុន ទ្វិហេតុកាហេតុកភាវំ គច្ឆន្តិ។ យតោ តេ ឧបរិភវគ្គេ និព្ពត្តាបិ បុន អបាយេសុ សន្ទិស្សន្តិ។ សីលវន្តាបិ បុន ទុស្សីលា ហោន្តិ។ សមាហិតាបិ បុន ឧម្មត្តកាវា ខិត្តចិត្តាវា ហោន្តិ។ បញ្ញាវាបិ បុន ទុប្បញ្ញា ឯឡមូគា ហោន្តិ។ នតថា អរិយា។ តេបន តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ បុន នឧបគច្ឆន្តិ។ បុថុជ្ជនភាវំវា ហេដ្ឋិមារិយ ភាវំវា ន គច្ឆន្តិ។ អនុក្កមេន សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរិបក្កភាវមេវ ឧបគច្ឆន្តីតិ។ សព្ពញ្ចេតំ អរិយមគ្គស្សេវ អានុភាវេន សិទ្ធន្តិ សោតោតិនាមំ មូលប្បភវភូតេ តស្មឹ មគ្គេឯវ និរុឡ្ហន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តស្ស សោតស្ស អាទិតោ បជ្ជនំ បាបុណនំ សោតាបត្តិ។ សោតាបត្តិយា អធិគមមានោ មគ្គោ សោតាបត្តិមគ្គោ។ អថវា, ធម្មសោត សមាបន្នោ អរិយោតិ បវុច្ចតីតិ វុត្តត្តា សព្ពេ អរិយសន្តានគតា លោកិយ លោកុត្តរភូតា ពោធិបក្ខិយធម្មា ឧបរិ សម្ពោធិបរាយនតាវសេន អនុបាទិសេសនិព្ពាន បរាយនតាវសេនច អនិវត្ត គតិយា បវត្តមានា យថាវុត្តេន អត្ថេន សោតោតិ វុច្ចន្តិ។ តំ សោតំ អាទិតោ បជ្ជន្តិ បាបុណន្តិ ឯតាយ បដិបទាយាតិ សោតាបត្តិ។ សោតាបត្តិច សាមគ្គោចាតិ សោតាបត្តិមគ្គោ, បឋមមគ្គសង្ខាតាយ សោតាបត្តិយា អង្គន្តិ សោតាបត្តិ យង្គន្តិហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ, មគ្គោតិច បថោ ឧបាយោ។ និព្ពានំ មគ្គេតិ, និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គីយតិ, កិលេសេ មារេន្តោ គច្ឆតីតិ មគ្គោតិច វទន្តិ។

[៥៤] វិភាវនិយំ បន

អរិយមគ្គសោតស្ស អាទិតោ បជ្ជនំ ឯតស្សាតិ សោតាបត្តិ។ បុគ្គលោតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ បុគ្គលេ បវត្តោ សោតាបត្តិសទ្ទោ កត្ថចិ ទិដ្ឋោតិ។

[៥៥] ឯតេន តស្ស មគ្គោ សោតាបត្តិមគ្គោតិ ឥទំបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

សោតាបត្តិមគ្គេន សម្បយុត្តំ ចិត្តំ សោតាបត្តិមគ្គចិត្តំ។

[៥៦] ដីកាសុ បន

សោតាបត្តិយា លទ្ធំ មគ្គចិត្តំ សោតាបត្តិ មគ្គចិត្តន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ចិត្តសទ្ទសម្ពន្ធោ សោតាបត្តិសទ្ទោ កត្ថចិ បាឡិយំ ទិដ្ឋោតិ។

៥៨. បដិសន្ធិវសេន សកឹ ឥមំលោកំ អាគច្ឆតិ សីលេនាតិ **សកទាគាមី**។ ទុតិយផលដ្ឋោ។ សោ ហិ អសមុច្ឆិន្នកាម រាគានុសយត្តា កាមលោកាគមន កិលេសសព្ភាវេន តំ សភាវានាតិ វត្តនតោ ឧបរិ ភវគ្គេ ឋិតោបិ បដិសន្ធិវសេន បុន ឥមំ កាមធាតុំ អាគមនប្បកតិកោឯវ ហោតីតិ។ វុត្តញ្ចេតំ ចតុក្កនិបាតេ -

ឥធ សារិបុត្ត ឯកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ឱរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ អប្បហីនានិ ហោន្តិ, សោ ទិដ្ឋេវធម្មេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ អបរិហីនោ កាលំ កុរុមានោ នេវសញ្ញានាសញ្ញា យតនុបគានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ សោ តតោ ចុតោ អាគាមី ហោតិ អាគន្ត្វា ឥត្ថត្តំ។ ឥធ បន សារិបុត្ត ឯកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ឱរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ បហីនានិ ហោន្តិ, សោ ទិដ្ឋេវ។ល។ សោ តតោ ចុតោ អនាគាមី ហោតិ អនាគន្ត្វា ឥត្ថត្តន្តិ។

អដ្ឋកថាយញ្ហ ឥត្ថត្តន្តិ ឥមំ កាមាវចរ បញ្ចក្ខន្ធ ភាវន្តិ វុត្តំ។ អយញ្ហ អត្ថោ កិលេសគតិវសេន វុត្តោ។ ន បុគ្គល គតិវសេន។ ន ហិ ព្រហ្មភូតា សោតាបន្ន សកទា គាមិនោ បដិបដិសន្ធិវសេន ហេដ្ឋិមំបិ ព្រហ្មលោកំ អាគច្ឆន្តិ។ កុតោ កាម លោកំ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ។ អនុសយយមកេ –

កាមធាតុយា ចុតស្ស រូបធាតុំ អរូបធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្ស កស្សចិ សត្តអនុសយា អនុសេន្តិ, កស្សចិ បញ្ចអនុសយា អនុសេន្តិ, កស្សចិ តយោ អនុសយា អនុសេន្តីតិ វត្វា រូប ធាតុយា អរូបធាតុយា ចុតស្ស កាមធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្ស សត្តេវ អនុសយា អនុសេន្តីតិ។

វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ តត្ថ បុរិមវាក្យេ បុថុជ្ជនស្ស វសេន សត្ត។ ទ្វិន្នំ សោតាបន្នសកទាគាមីនំ វសេន បញ្ច។ អនាគាមិស្ស វសេន តយោតិ វុត្តំ, បច្ឆិមវាក្យេបន ព្រហ្មភូតានំ សោតា បន្នសកទាគាមិអនាគាមីនំ បដិសន្ធិវសេន កាមលោកំ គមនស្ស នត្ថិតាយ កេវលំ បុថុជ្ជនស្សេវ វសេន សត្តេវាតិ វុត្តំ។ ធម្មហទយ វិភង្គដ្ឋកថាយញ្ហ –

“រូបាវចរេ និព្ពត្តា សោតាបន្នសកទាគាមិនោ នបុន ឥធា គច្ឆន្តិ, តត្ថេវ បរិនិព្ពាយន្តិ។ ឯតេហិ ឈានអនាគាមិនោ នាមា”តិ ច។ “នវសុ ព្រហ្មលោកេសុ និព្ពត្តអរិយ សាវកានំ តត្រូប បត្តិបិ ហោតិ ឧបរូបបត្តិបិ។ នហេដ្ឋុ បបត្តិ។ បុថុជ្ជនានំបន តត្រូបបត្តិបិ ហោតិ ឧបរូបបត្តិ ហេដ្ឋុបបត្តិបី”តិ ច។

វុត្តំ។ តញ្ហខោ អនាគមនំ មគ្គសហាយេន ឈានានុភាវេនេវ សិទ្ធំ។ នមគ្គានុភាវេនាតិ។ ឯត្ថច ឥមំ លោកន្តិ បទស្ស ឥមំ មនុស្សលោកន្តិ វា ឥមំ កាមាវចរលោកន្តិវា ទ្វិធាបិ អត្ថោ អដ្ឋកថាសុ វុត្តោ។ តត្ថ បុរិមស្មឹ អត្ថេ សតិ អាគច្ឆតីតិ ឯតស្ស ទេវលោកតោ អាគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ បច្ឆិមស្មឹ បន ព្រហ្មលោកតោបិ ច អាគច្ឆតីតិ។ បាឡិយំបន បច្ឆិមត្ថោវ វុត្តោវិយ ទិស្សតិ។ វុត្តញ្ហេតំ បុគ្គលបញ្ញត្តិយំ អនាគន្ត្វា ឥត្ថត្តំ អនាគាមី តេន ទដ្ឋព្ពោ។ អាគន្ត្វា ឥត្ថត្តំ សោតាបន្នសកទា គាមិនោ តេន ទដ្ឋព្ពាតិ។ ឯត្ថច អនាគន្ត្វា ឥត្ថត្តន្តិ ឥមិនា ឥមំ កាមាវចរលោកំ ន អាគច្ឆតីតិ អនាគាមីតិ អត្ថំ ទស្សេតិ។ អាគន្ត្វា ឥត្ថត្តន្តិ ឥមិនាបន ទ្វេបិ សោតាបន្នសកទាគាមិនោ សកឹ បុន ឥមំ កាមាវចរលោកំ អាគច្ឆន្តីតិ សកទាគាមិនោតិ អត្ថំ ទស្សេតិ។ កស្មា, និរន្តរវាក្យេសុ ឋិតានំ ទ្វិន្នំឥត្ថត្ត សទ្ទានំ នានាត្ថា សម្ភវតោ។ មជ្ឈិមបណ្ណាសេច កណ្ណកត្ថ សុត្តេ -

យោ សោ មហារាជ ព្រហ្មា សព្យាបជ្ឈោ, សោ ព្រហ្មា អាគន្តា ឥត្ថត្តំ។ យោសោ ព្រហ្មា អព្យាបជ្ឈោ, សោ ព្រហ្មា អនាគន្តា ឥត្ថត្តន្តិ។

ភគវតា វុត្តំ។ តត្ថ សព្យាបជ្ឈោតិ ឯតេន បុថុជ្ជនេន សហ សោតាបន្នសកទាគាមិភូតា ព្រហ្មានោ គហិតា ហោន្តិ។ តេហិ បដិឃានុសយស្ស អប្បហីនត្តា ចេតសិកទុក្ខសង្ខាតំ ព្យាបជ្ឈំបិ អបហីនមេវាតិ សព្យាបជ្ឈានាម។ អាគន្តា ឥត្ថត្តន្តិ ឥមំ កាមលោកំ បដិសន្ធិវសេន បុន អាគមនសីលោ អាគមនប្បកតិកោតិ អត្ថោ។ តព្ពិបរីតេន បច្ឆិមស្ស វាក្យស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តេសុបន ទ្វីសុ សកទាគាមីសុ បុរិមស្ស អនញ្ញសា ធារណេនេវ សព្ពបឋមំ អរិយ មគ្គ សោតាធិ គមន គុណេន សោតាបន្នោ ត្វេវ នាមំ សិទ្ធន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ បុគ្គលគតិវសេន បនេត្ថ ព្រហ្មលោកេ ឋិតានំ សត្តក្ខត្តុបរមតាទិភាវោវិយ សកទាគាមិភាវោបិ នត្ថិ។ បឋមទុតិយផលដ្ឋាបិហិ តត្ថ អនាគាមិសង្ខ្យមេវ គច្ឆន្តិ។ តស្មា សកទាគាមីតិ ឥទំ កាមជាតិកា នំឯវ ទុតិយផលដ្ឋានំ សិទ្ធំ នាមន្តិ កត្វា តេសំ កាមលោកេ ឯវ ហេដ្ឋុបរុបបត្តិ វសេន សកឹ អាគមនំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ច កត្វា បាឡិយំបិ បញ្ចន្នំ ឥធ និដ្ឋា សត្តក្ខត្តុបរមស្ស កោលំកោលស្ស ឯកពីជិស្ស សកទាគាមិស្ស យោច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរហាតិ វុត្តន្តិ។ សោបន ឆព្ពិធោ ហោតិ។ ឥធបត្វា ឥធបរិនិព្ពាយី, តត្ថ បត្វា តត្ថ បរិនិព្ពាយី, ឥធបត្វា តត្ថ បរិនិព្ពាយី, តត្ថ បត្វា ឥធ បរិនិព្ពាយី, ឥធបត្វា តត្ថនិព្ពត្តិត្វា ឥធ បរិនិព្ពាយី។ តត្ថបត្វា ឥធនិព្ពត្តិត្វា តត្ថបរិនិព្ពាយីតិ។ តត្ថ ឥធ បត្វា ឥធ បរិនិព្ពាយីតិ ឥធ មនុស្សភវេ សកទាគាមិមគ្គំ បត្វា ឥធមនុស្ស ភវេយេវ អរហត្តមគ្គំ លភិត្វា បរិនិព្ពាយនធម្មោ។ តត្ថ បត្វា តត្ថ បរិនិព្ពាយីតិ តស្មឹទេវ លោកេ សកទាគាមិមគ្គំ បត្វា តស្មឹ ទេវលោកេយេវ អរហត្តមគ្គំ លភិត្វា បរិនិព្ពាយនធម្មោ។ និព្ពត្តិត្វាតិ បដិសន្ធិគ្គហណវសេន ឧប្បជ្ជិត្វា។ យេសំ បន ឥមំ លោកន្តិ បទស្ស ឥមំ មនុស្សលោកន្តិ អត្ថោ។ តេសំ សោ បញ្ចវិធោយេវ វុត្តោ, ន ឆព្ពិធោ បុគ្គលោ។

វិភាវនិយញ្ហ

“បញ្ចសុ សកទាគាមីសុ បញ្ចមកោវ ឥធាធិប្បេតោ, សោ ហិ ឥតោ គន្ត្វា បុន សកឹ ឥធ អាគច្ឆតី”តិ វុត្តំ។

មហាបរិនិព្ពាន សុត្តដ្ឋកថាយំ បន មហាវគ្គ សំយុត្តដ្ឋកថា យញ្ច សោបិ ឆង្គោ បុគ្គលោ សកឹ អាគមនដ្ឋេន អាគតោយេវ។ យស្មាច សព្ពញ្ញុពុទ្ធាបិ យាវ ឧបរិមគ្គោ នាគច្ឆតិ។ តាវ បឋមផលដ្ឋភូតា សត្តក្ខត្ត បរមតាយំវិយ ទុតិយផលដ្ឋភូតា សកឹ អាគមនប្បកតិយំ សណ្ឋិតាយេវ ហោន្តិ។ តស្មា ឥធ កោចិ ទុតិយផលង្គោ សកឹ អាគមនដ្ឋេន និប្បរិយាយេន សកទា គាមីនាម ន នហោតីតិ សព្ពោបិ សោ ឆព្ពិធោ បុគ្គលោ ឥធ និប្បរិយាយេន សកទាគាមិយេវនាម ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។ សកទា គាមិស្ស មគ្គោ សកទាគាមិមគ្គោ។ សោ ហិ សយំ ជនកភូតោ សកទាគាមីនំ ជនេតព្ពំ ជនេតីតិ ឥធ ជនេតព្ព ជនកសម្ពន្ធេន វិសេសន វិសេសិតព្ពតា ញាយាគតា ឯវ ហោតិ។ យថា តិស្សមាតា ផុស្សមាតាតិ។

[៥៧] វិភាវនិយំ បន

> សាញ្ញាយាគតាឯវ នហោតិ។ បយោជនំ បន កិញ្ចិ អត្ថិ។ បយោជនវសេន អវិរុទ្ធា ហោតីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេនយំ វុត្តំ “កិញ្ចាបិ មគ្គសមង្គិនោ តថាគមនាសម្ភវតោ ផលង្គោយេវ សកទាគាមីនាម។ តស្សបន ការណភូតោ បុរិមុប្បន្នោ មគ្គោ មគ្គន្តរាវច្ឆេទនត្ថំ ផលដ្ឋេន វិសេសេត្វា វុច្ចតិ សកទាគាមិមគ្គោតិ។ ឯវំ អនាគាមិមគ្គោ”តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

សកទាគាមិមគ្គេន សម្បយុត្តំ ចិត្តន្តិ សមាសោ។

៥៩. ឱរម្ភាគិយសំយោជនានំ សព្ពសោ សមុច្ឆិន្នត្តា បដិសន្ធិវសេន បុន ឥមំ កាមលោកំ ន អាគច្ឆតីតិ **អនាគាមី**។ ឯកន្តេន ព្រហ្មលោកបរាយនោឯវ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទញ្ច កេវលំ ឥមស្ស មគ្គស្ស អានុភាវវសេនេវ វុត្តំ។ ឧបរិមគ្គ វិបស្សនាយ បន អាគតាយ សោ តស្មិំ ឋានេយេវ អរហត្ត មគ្គបរាយនោបិ ហោតិយេវ។ អនាគាមិស្ស តតីយផលដ្ឋស្សមគ្គោ។ តេន សម្បយុត្តំ ចិត្តន្តិ វិគ្គហោ។

៦០. មហប្ផលការិតាគុណយោគេន បូជាវិសេសំ អរហតីតិ **អរហា**។ ខីណាសវោ ចតុត្ថផលង្គោ។ អរហតោ ភាវោ អរហត្តំ, ចតុត្ថផលំ។ តស្ស មគ្គោ។ តេន សម្បយុត្តចិត្តន្តិ និព្ពចនំ។ បិសទ្ទេន បាឡិយំ វិភត្តេ មគ្គ ចិត្តប្បភេទេ សម្បិណ្ឌេតិ។ តត្ថ ធម្មសង្គណិយំ តាវ បឋមមគ្គោ ឈាននាមេន វុត្តេសុ បញ្ចសុ វារេសុ បឋមេ សុទ្ធិកបដិបទាវារេទ្វិន្នំ ចតុក្កបញ្ចកនយានំ វសេន នវចិត្តានិ ហោន្តិ។ តថា សុទ្ធិកសុញ្ញតាយ សុញ្ញតប្បដិបទាយ សុទ្ធិកប្បណិហិតេ អប្បណិហិតប្បដិបទាយចាតិ បញ្ចសុ វារេសុ ទសន្នំ នយានំ វសេន បញ្ចចត្តាលីសចិត្តានិ ហោន្តិ។ តថា មគ្គសតិបដ្ឋានាទីហិ ឯកូនវីសតិយា នាមេហិ វុត្តេសុ បច្ចេកំ បញ្ចសុ វារេសូតិ វីសតិយា នាមេហិ វុត្តេ វារសតេ ទ្វិន្នំ នយសតានំ វសេន នវចិត្តសតានិ ហោន្តិ។ បុន ចតូហិ អធិបតីហិ យោជេត្វា វុត្តេសុ ចតូសុ វារសតេសុ អដ្ឋន្នំ នយសតានំ វសេន តីណិ សហស្សានិ ឆសតានិច ហោន្តីតិ។ ឯវំ បឋមមគ្គេ នយ សហស្សវសេន ចត្តារិចិត្តសហស្សានិ បញ្ចចិត្ត សតានិច ហោន្តិ។ តថា សេសមគ្គេសុបីតិ ឯវំ ចតូសុ មគ្គេសុ ចតុន្នំ នយ សហស្សានំ វសេន អដ្ឋារស មគ្គ ចិត្ត សហស្សានិ ហោន្តិ។ សច្ចសតិបដ្ឋាន វិភង្គេសុ បន វីសតិនយ សហស្សានំ វសេន នវុតិមគ្គចិត្តសហស្សានិ។ មគ្គវិភង្គេ អដ្ឋវីសតិយា នយ សហស្សានំ វសេន សតសហស្សំ ឆព្ពីសតិសហស្សានិ ច មគ្គចិត្តានិ ហោន្តីតិ។ អដ្ឋកថាសុបន នយភេទាឯវ វុត្តា។ នចិត្ត ភេទាតិ។

[៥៨] យំបន **វិភាវនិយំ**

> បិសទ្ទេន សច្ចវិភង្គេ អាគតំ សដ្ឋិសហស្សភេទំ នយំ សង្គណ្ហាតីតិ វុត្តំ។ តំ ឥមស្មឹ កុសលនិគមេ ន វត្តព្ពំ។

សោហិ សដ្ឋិសហស្សភេទោ នយោ វិបាកដ្ឋានេឯវ អដ្ឋកថាយំ អាគតោតិ។

[៥៩] យញ្ច **តត្ថ**

បដិបទាភេទំ អនាមសិត្វា កេវលំ សុញ្ញតោ អប្បណិហិ តោតិ ទ្វិធា វិភត្តោតិ វុត្តំ។ តំ នយុជ្ជតិ។

បាឡិយញ្ហិ បដិបទាភេទោ អាទិម្ហិយេវ អាគតោតិ។ នច អាទិម្ហិ សុញ្ញតោ អប្បណិហិតោតិ ទ្វិធា វិភត្តោ និរន្តរវារោ អត្ថីតិ។

[៦០] យញ្ច **តត្ថ**

សុញ្ញតោ ឯកោ នយោ, អប្បណិហិតោ ឯកោ, បដិបទា វិសិដ្ឋា សុញ្ញតា ចត្តារោ, អប្បណិហិតា ចត្តារោតិ កត្វា ទសនយា ហោន្តីតិ អធិប្បាយេន ឯវំ ឈាន នាមេន ទសធា វិភត្តោតិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិយេវ។

ន ហិ សុញ្ញតាទយោ ឥធ នយានាម ហោន្តិ។ តេសុ បន ឯកេ កស្មិំ ទ្វេ ទ្វេ ចតុក្កបញ្ចកនយាឯវ ឥធ នយានាមាតិ។ ឯតេន តថា មគ្គសតិបដ្ឋានិច្ចាទិកំបិ សព្ពំ បដិក្ខិត្តំ ហោតីតិ។ [មគ្គចិត្តំ]

៦១. ផលចិត្តេ **ផល**ន្តិ វិបាកភូតោ អដ្ឋង្គិក មគ្គោ។ សម្បយុត្តធម្មសមូហោវា។ សោតាបត្តិយា អធិគតំ ផលំ។ តេន សម្បយុត្តំ, តត្ថវា បរិយាបន្នំ ចិត្តន្តិ សោតាបត្តិ ផល ចិត្តំ។ ឯសនយោ ទុតីយតតីយេសុបិ។ អរហត្តញ្ច តំ ផលញ្ចាតិ **អរហត្តផលំ**។ តេន សម្បយុត្តំ, តស្មិំវា បរិយាបន្នំ ចិត្តន្តិ និរុត្តិ។

៦២. សង្គហគាថាយំ **ចតុមគ្គប្បភេទេនា**តិ ចតុក្ខត្តុំ បត្តព្ពត្តា ចតុព្ពិធានំ អដ្ឋង្គិកមគ្គានំ បភេទេន។ កស្មាបន តេ ចតុក្ខត្តុំ បត្តព្ពាតិ។ វុច្ចតេ។ សោតាបត្តិមគ្គេ តាវ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ មុទូនិ ហោន្តិ, តស្មា សោ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាឯវ សមុច្ឆិន្ទិតុំ សក្កោតិ។ អញ្ញេបន កាមរាគព្យាបាទេបិ តនុភូតេបិ កាតុំ នសក្កោតិ។ ទុតីយមគ្គេ តានិ ថោកំ បដូនិ ហោន្តិ។ តស្មា សោ កាមរាគព្យាបាទេ តនុភូតេ កាតុំ សក្កោតិ។ សមុច្ឆិន្ទិតុំ បន នសក្កោហិយេវ។ តតីយមគ្គេ តានិ បដុតរានិ ហោន្តិ។ តស្មា សោ កាមរាគព្យាបាទេ សមុច្ឆិន្ទិតុំ សក្កោតិ។ រូបារូបរាគមានុទ្ធច្ចាវិជ្ជាយោបន សមុច្ឆិន្ទិតុំ នសក្កោតិយេវ។ ចតុត្ថ មគ្គេបន តានិ ឥន្ទ្រិយានិ បដុតមានិ ហោន្តិ។ តស្មា សោ តាច អញ្ញេច សព្ពេបិ បាបធម្មេ សមុច្ឆិន្ទិតុំ សក្កោតិ។ ឯវំ ចតុក្ខត្តុំ បវត្តមានាឯវ បរិនិដ្ឋិតកិច្ចត្តា តេ មគ្គា ចតុក្ខត្តុំ បត្តព្ពា ហោន្តីតិ។ កុសលំ ចិត្តំ ចតុមគ្គប្បភេទេន ចតុធា មតំ។ បាកំបិ តស្ស ចតុព្ពិធស្ស កុសលស្ស ផលត្តា តថា ចតុធាមតំ។ ឥតិ អនុត្តរំ ចិត្តំ អដ្ឋធា មតន្តិ យោជនា។ នត្ថិ អត្តនោ ឧត្តរំ អធិកំ ឯតស្សាតិ **អនុត្តរំ**។

៦៣. កស្មា បនេត្ថ ក្រិយចិត្តំនាមន គហិតន្តិ, ក្រិយានុត្តរស្ស អភាវាតិ, កស្មា បនស្ស អភាវោតិ។ មគ្គចិត្តស្ស ឯកចិត្តក្ខណិកត្តាតិ។ យទិ ហិ តំ លោកិយកុសលំវិយ នានាក្ខណេសុ បវត្តេយ្យ។ តទា និរនុសយសន្តានេបិ បវត្តិត្វា ក្រិយា នុត្តរំនាម សិយាតិ។ កស្មាបន តំ ឯកចិត្តក្ខណិកមេវ ហោតីតិ។ មគ្គស្ស មហានុភាវត្តាតិ។ កថញ្ច មហានុភាវោតិ។ វុច្ចតេ។ អរិយមគ្គោហិ នាម សកឹ បវត្តមានោយេវ អត្តនា បហាតព្ពេ កិលេសេ បុន អនុប្បាទធម្មតំ អាបាទេត្វា បជហតិ។ អយមស្ស ឯកោ អានុភាវោ។ វិបាកញ្ច កុសលក្រិយជវនំវិយ ជវនកិច្ច យុត្តំ យទា កទាចិ សមាបជ្ជនក្ខមញ្ច កត្វា អត្តនោ អនន្តរតោ បដ្ឋាយ ជនេតិ។ អយមស្ស ទុតីយោ អានុភាវោ។ តស្មា តស្ស កិលេសប្បហានត្ថាយបិ បុន ឧប្បាទេតព្ពកិច្ចំនាម នត្ថិ។ តថា សមាបត្តិ អត្ថាយ បីតិ។ សចេបិ ហិ កោចិ អហំ ផលំ សមាបជ្ជិតុំ ន ឥច្ឆាមិ។ បុព្ពេ លទ្ធំ មគ្គមេវ សមាបជ្ជិស្សាមីតិ បរិកម្មំ ករេយ្យ។ តទា បុព្ពេ សកឹ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធមគ្គចេតនានុភាវេន ផលចិត្តមេវ បវត្តេយ្យ។ ន មគ្គចិត្តំ។ កស្មា, អប្បដិពាហិ យានុភាវត្តា មគ្គស្ស។ អយញ្ហិ មគ្គានុភាវោនាម កេនចិ ឆន្ទេន វា វសេនវា អជ្ឈាសយេនវា បរិកម្មេនវា បដិពាហិតុំ អសក្កុណេយ្យោយេវ ហោតីតិ។

៦៤. **ទ្វាទសាកុសលានេវ**ន្តិអាទិ សព្ពេសំ ចតុព្ភូមក ចិត្តានំ ជាតិវសេន សង្គហោ។ ឯវំ ឥមិនា វុត្តប្បការេន អកុស លានិ ទ្វាទសេវហោន្តិ។ កុសលានិ ឯកវីសតិឯវ។ វិបាកានិឆត្តឹ សេវ។ ក្រិយចិត្តានិ វីសតិឯវាតិ ដីកាយំ យោជីយតិ។ កេចិបន កុសលានំ វិបាកានញ្ច ឧបរិវជ្ជមានត្តាឯវសទ្ទំ អាទិអន្តបទេស្វេវ យោជេសុំ។ **ចតុបញ្ញាសធា**តិអាទិ ភូមិវសេន សង្គហោ។ កាមេបរិយា បន្នានិ ចិត្តានិ ចតុបញ្ញាសធា ឦរយេ កថេយ្យ។ រូបេ បន្នរស។ អរូបេ ទ្វាទស។ តថា អនុត្តរេ បរិយាបន្នានិ ចិត្តានិ អដ្ឋធា ឦរយេតិ យោជនា។ ឯត្ថច អនុត្តរេតិ លោកុត្តរ ភូមិយំ។ សា បន ទុវិធា សង្ខតភូមិ, អសង្ខតភូមីតិ។ សង្ខតាបិ ចតុព្ពិធា។ យថាហ –

យស្មិំ សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា។ល។ ទុតីយាយ។ល។ តតីយាយ។ល។ ចតុត្ថាយ ភូមិយា បត្តិយាតិ។

តត្ថ ភូមីតិ សាមញ្ញផលំ អធិប្បេតន្តិ វុត្តំ។ បឋមមគ្គផលយុ គឡំវា បឋមភូមិ។ល។ ចតុត្ថ មគ្គផលយុគឡំ ចតុត្ថភូមីតិ ឯវំបិ យុជ្ជតិយេវ។ អត្ថតោបន រាគក្ខយបរិក្ខហរិមុត្តិយា តេភូមកធម្មេសុ អបរិយាបន្នតា សង្ខាតេន អវត្ថា វិសេសេន យុត្តោ ធម្មវិសេសោ។ សោច កិលេសប្បហាន វិសេសេន ចតុព្ពិធោ ជាតោតិ។

[៦១] វិភាវនិយំ បន

ឥតរភូមិយោរិយ លោកុត្តរភូមិនាម វិសុំ នត្ថិ។ នវ វិធធម្មសមូហោឯវ តេសំ ភូមិបរិយាយោតិ ក ត្វា យំ វុត្តំ។ “កត្ថចិ អបរិយាបន្នានិ នវវិធលោកុត្តរ ធម្មសមូហេកទេសភូតានិ រុក្ខេ សាខា ត្យាទីសុ វិយ អនុត្តរេ ចិត្តានីតិ វុត្តានី”តិ។ តំ នយុជ្ជតិ។

ទុវិធាហិ ភូមិ អវត្ថាភូមិ, ឱកាសភូមីតិ។ តត្ថ អវត្ថា ភូមិឯវ និប្បរិយាយភូមិ។ ន ឥតរា។ សា ហិ ឱកាស ភូមិនាម ធម្មានំ តំ តំ អវត្ថាវិសេសវសេនេវ សិទ្ធាតិ។ តំ តំ អវត្ថា វិសេសោតិច ហេដ្ឋា វុត្តនយេន កាមាវចរតាទិ អវត្ថា វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ អបិច ឯកត្តីសភូមិយោបិ កុសលាកុសលធម្មានំ ហីនបណីតឱឡារិក សុខុមតា សង្ខាតេហិ អវត្ថាវិសេសេហិឯវ សិជ្ឈន្តីតិ។

៦៥. ឯវំ ចតុព្ពូមក ចិត្តានិ សង្ខេបតោ និទ្ទិសិត្វា ឥទានិ បុន វិត្ថារតោ និទ្ទិសន្តោ ឥត្ថន្តិអាទិគាថមាហ។ តត្រាយំ យោជនា។ អថវាបន ឥត្ថំ យថាវុត្តប្បការេន ឯកុននវុតិប្បភេទំ មានសំ ចិត្តំ ឯកវីសសតំ កត្វា វិចក្ខណា បណ្ឌិតា វិភជន្តីតិ។

[៦២] ដីកាសុ បន

គាថាយ បុព្ពទ្ធំ បុរិមគាថានំ និគមនំ កត្វា អបរទ្ធមេវ អារព្ភន្តរំ កត្វា យោជេន្តិ។ តំ កថមេកូន នវុតិវិធំ ចិត្តំ ឯកវីសសតំ ហោតីតិ ឥមិនា នសមេតីតិ។

ឥទានិ តំ ឯកវីសសតវិភាគំ ទស្សេន្តោ កថំ។ល។ ហោតីតិ បុច្ឆិត្វា វិតក្កវិចារបីតិ សុខេកគ្គតា សហិតន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បឋមជ្ឈាន សោតាបត្តិមគ្គចិត្តន្តិ** ឯត្ថ បញ្ចង្គិកេន បឋមជ្ឈានេន យុត្តោ សោតា បត្តិមគ្គោ បឋមជ្ឈានសោតាបត្តិមគ្គោ។ តេន សម្បយុត្តំ ចិត្តន្តិ សមាសោ។

[៦៣] ដីកាសុ បន

“បឋមជ្ឈានញ្ច តំ សោតាបត្តិមគ្គចិត្តញ្ចា”តិ យោជេន្តិ។ តំ ន យុត្តំ។

ន ហិ ឈានំ ចិត្តំ ហោតិ។ នច ចិត្តំ ឈានំ។ អញ្ញញ្ហិ ឈានំ, អញ្ញំ ចិត្តន្តិ។

[៦៤] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

“ឈានង្គវសេន បឋមជ្ឈាន សទិសត្តា បឋមជ្ឈានញ្ចា”តិ វុត្តំ។ តម្បិ ន យុត្តំ។

ន ហិ បញ្ចង្គិកំ លោកុត្តរជ្ឈានំ បឋមជ្ឈានសទិសត្តេន បឋមជ្ឈានសញ្ញំ លភតីតិ សក្កា វត្តុំ។ តញ្ហិ សយ មេវ អត្តនោ បញ្ចង្គិកភាវេន និប្បរិយាយតោ បឋមជ្ឈានំនាម ហោតីតិ។ ឥទញ្ហិ ឈានំនាម លោកិយំវា ហោតុ លោកុត្តរំវា។ យំ បញ្ចង្គិកំ ហោតិ។ តំ សយមេវ បឋមជ្ឈានន្តិ សិទ្ធំ។ យំ ចតុរង្គិកំ។ តិយង្គិកំ។ ទុវង្គិកំ។ បុន ទុវង្គិកំ។ តំ សយមេវ បញ្ចមជ្ឈានន្តិ សិទ្ធន្តិ។ លោកុត្តរេវា ទុតីយាទិភាវស្ស ឧប្បត្តិក្កមវសេន អសិទ្ធត្តា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

[៦៥] យញ្ច **តត្ថ**

សទិសភាវេនេវ លោកុត្តរេ តេសំ បញ្ចង្គិកាទីនំ ឈាន វោហារសិទ្ធតាទីបនត្ថំ។ “បាទកជ្ឈាន សម្មសិតជ្ឈាន បុគ្គលជ្ឈាសយេសុ ហិ អញ្ញតរវសេន តំ តំ ឈានសទិសត្តា វិតក្កាទិអង្គបាតុភាវេន ចត្តារោបិ មគ្គា បឋមជ្ឈានាទិ វោហារំ លភន្តា បច្ចេកំ បញ្ចធា វិភជន្តី”តិ វុត្តំ។ តម្បិ នយុជ្ជតិយេវ។

ន ហិ មគ្គា បឋមជ្ឈានាទិ វោហារំ លភន្តិ។ អញ្ញោ ហិ មគ្គោ, អញ្ញំ ឈានន្តិ។ អបិច, យទិ ឧបនិជ្ឈាយនដ្ឋេន បច្ចនីកជ្ឈាបនដ្ឋេនច ឈានំនាម សិយា។ តទា លោកុត្តរជ្ឈានានិឯវ សាតិសយតោ ឈានានិនាម សិយុំ។ ន ឥតរានិ។ តានិ ហិ កសិណាទិនិមិត្តមត្តំ ឧបេច្ច និជ្ឈាយន្តិ។ បច្ចនីកធម្មេច វិក្ខម្ភនមត្តេន ឈាបេន្តិ។ លោកុត្តរានិយេវបន អតិគម្ភីរំ អភិទុទ្ទសំ និព្ពានំ ឧបេច្ច និជ្ឈាយន្តិ។ បច្ចនីកធម្មេច សមូលេ សានុសយេ សព្ពសោ សមុច្ឆិន្ទនវសេន ឈាបេន្តីតិ។ ឯត្ថច អប្បនាឈានានំ បញ្ចង្គិកភាវោនាម បកតិយា ឯវ សិទ្ធោ ហោតីតិ ន បឋមជ្ឈានិកេសុ មគ្គផលេសុ បាទកជ្ឈា នាទិនា បច្ចយ វិសេសេន កិច្ចំ អត្ថិ។ ចតុរង្គិកាទិ ភាវោ បន តេន បច្ចយវិសេសេន វិនា ន សិជ្ឈតិ។ អសតិហិ តស្មឹ សព្ពំបិ

ឈានំ បញ្ចង្គិកមេវ ភវិស្សតីតិ។ តត្ថ យថា លោកិយជ្ឈានេសុ អាទិកម្មិកកាលេ តស្ស តស្ស ទុតិយាទិកស្ស ឈានស្ស ឧបចារភូតា ភាវនា សយំ វិតក្កាទិយុត្តា សមានាបិ វិតក្កាទីសុ អាទីនវទស្សនញ្ញាណេនចេវ ឥទានិ អវិតក្កំ ឈានំ ឧប្បាទេស្សាមិ, ឥទានិ អវិចារំ ឈានំ ឧប្បាទេស្សាមីតិ ឯវមាទិនា បវត្តេន អជ្ឈាសយេ វិសេសេនច យុត្តត្តា កាចិ វិតក្កវិរាគភាវនានាម ហោតិ។ កាចិ វិចារ វិរាគភាវនា នាម។ កាចិ បីតិវិរាគភាវនា នាម។ កាចិ សុខវិរាគភាវនានាម។ កាចី រូបវិរាគភាវនានាម។ អសញ្ញិកាមីនំ បន សញ្ញាវិរាគភាវនានាម ហោតិ។ សា អត្តនោ អត្តនោ ឈានំ អវិតក្កំវា អវិចារំវា អប្បីតិកំវា ឧបេក្ខាសហ គតំវា កាតុំ សក្កោតិ។ ឈានេសុ វសីភូតកាលេបន អាទីនវទស្សនញ្ញាណេន វិនា កេវលំ អជ្ឈាសយមត្តេន យំយំ ឈានំ ឥច្ឆតិ។ តំ តំ ឈានំ សមាបជ្ជតិយេវ។ ឯវមេវ ឥធបិ តស្ស តស្ស មគ្គស្ស ឧបចារភូតា វុដ្ឋានគាមិនិ វិបស្សនាសង្ខាតា ភាវនា សយំ វិតក្កាទិយុត្តា សមានាបិ នានាសត្តិយុត្តា ហោតិ។ កាចិ វិតក្កវិរាគភាវនានាម។ កាចិ វិតក្កវិចារវិរាគភាវនានាម។ កាចិ វិតក្កវិចារបីតិ វិរាគភាវនានាម។ កាចិ វិតក្កវិ ចារបីតិសុខវិរាគភាវនានាម។ តត្ថ យា វិតក្កំ វិរាជេតុំ អតិក្កាមេតុំ សក្កោតិ។ សា វិតក្កវិរាគភាវនានាម។ ឯស នយោ សេសាសុបីតិ។

៦៦. កស្សបន ពលេន សា វិបស្សនា នានាសត្តិ យុត្តា ហោតីតិ។ វុច្ចតេ, បាទកជ្ឈានពលេនាតិ ឯកោ ថេរវាទោ។ សម្មសិតជ្ឈាន ពលេនាតិ ឯកោ។ បុគ្គលជ្ឈាសយ ពលេនាតិ ឯកោ។ តត្ថ យំ យំ ឈានំ តស្សា វិបស្សនាយ បាទកត្តាយ អាសន្នេ សមាបជ្ជិយតិ។ តំតំ បាទកជ្ឈានំនាម។ តំចេ បឋមជ្ឈានំ ហោតិ។ វិបស្សនា បាកតិកាឯវ។ សចេ ទុតិយជ្ឈានំ ហោតិ។ វិបស្សនា វិតក្កវិរាគសត្តិយុត្តា ហោតិ។ មគ្គោ អវិតក្កំ ឈានំ និយាមេតុំ សក្កោតិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ បាទកជ្ឈានេសូតិ អយំ បាទកវាទោ។ បាទកជ្ឈានេ សតិ តំសទិសមេវ មគ្គោ ឈានំ ហោតិ។ អសតិបន មគ្គោ បឋមជ្ឈានមេវ ហោតិ។ សម្មសិ តជ្ឈានំវា បុគ្គលជ្ឈាសយោវា មគ្គោ ឈានង្គំ និយមេតុំ នសក្កោតីតិ អធិប្បាយោតិ។ បាទកជ្ឈានេ សតិ តំវា អញ្ញំវា យំយំ ឈានំ សម្មសីយតិ។ តំចេ បឋមជ្ឈានំ ហោតិ។ វិបស្សនា បាកតិ កាឯវ។ សចេ ទុតិយជ្ឈានំ ហោតិ។ វិបស្សនា វិតក្កវិរាគសត្តិ យុត្តា ហោតិ។ មគ្គោ អវិតក្កំ ឈានំ និយាមេតុំ សក្កោតិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ សម្មសិតជ្ឈានេសូតិ អយំ សម្មសិតវាទោ។ វិបស្សនាយ អារម្មណភាវេន សហ ចរិតត្តា សម្មសិតជ្ឈានមេវ បាទកជ្ឈានតោ អជ្ឈាសយតោច ពលវតរន្តិ អធិប្បាយោតិ។

វិភាវនិយំ បន

វិបស្សនាបាទកំ កិញ្ចិឈានំ នត្ថីតិ ឥមស្មឹ វាទេ វុត្តំ។ តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។

បាទកជ្ឈានេ សតិ តំវា អញ្ញំវា មគ្គោ យំយំឈានំ ឥច្ឆតិ។ តំតំ ឈានំ ឥជ្ឈតិ។ វិបស្សនាបិ ឥច្ឆានុរូបំ វិតក្កវិរាគាទិភាវំ បត្តា ហោតីតិ បុគ្គលជ្ឈាសយវាទោ។ យថា លោកិយជ្ឈានេសុ អាសន្នេ វុដ្ឋិតជ្ឈានំ ឧបរិជ្ឈានុបចារភាវនាយ ឧបត្ថម្ភកមត្តំ ហោតិ។ ន បន ឧបរិជ្ឈានេ ឈានំ អត្តសទិសំ កាតុំ សក្កោតិ។ អជ្ឈាសយោឯវ ឧបរិជ្ឈានេ ឈានង្គំ និយាមេតិ។ ឯវមេវ ឥធបិ បាទកជ្ឈានំ វិបស្សនាយ តិក្ខ វិសទភាវត្ថាយ ពលវុបនិស្សយោ ហោតិ។ អជ្ឈាសយោឯវ វិបស្សនំ វិតក្កវិរាគាទិភាវំ បាបេត្វា មគ្គេ ឈានង្គំ និយាមេតីតិ អធិប្បាយោតិ។ យោ បនេត្ថ វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនាឯវ មគ្គេ ឈានង្គំ និយាមេតីតិ មហាដ្ឋកថា វាទោ។ តត្ថបិ បុគ្គលជ្ឈាសយ វិសេសពលេន វិតក្កវិរាគាទិសត្តិ វិសេសយុត្តា វុដ្ឋានគាមិនិ វិបស្សនាឯវាតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កាមញ្ចេត្ថ អដ្ឋសាលិនិយំ ឥមេសំ តិណ្ណំ ថេរវាទានំ អញ្ញមញ្ញំ អវិរោធោ វុត្តោវិយ ទិស្សតិ។ ឥមេបន វាទា អញ្ញមញ្ញំ សំសន្ទិត្វា បវត្តា នហោន្តិ។ បច្ចេកំ សព្ពំ លោកុត្តរជ្ឈានំ បរិបុណ្ណំ កត្វា បវត្តា។ តស្មា នសក្កា តេសំ អញ្ញមញ្ញំ វិរោធោ បរិហរិតុន្តិ។ ឯត្ថច ឈានលាភីនំ វិបស្សនាកម្មេ បាទកជ្ឈានសមា បជ្ជនំនាម ភគវតាឯវ សុដ្ឋុវិហិតំ។ វុត្តញ្ហេតំ ចូឡសុញ្ញតសុត្តេ –

ឥធានន្ទ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ទុតិយំ ឈានំ។ តតីយំ ឈានំ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ មនសិករោតិ។ តស្សចេអជ្ឈត្តំសុញ្ញតាយ ចិត្តំ នបក្ខន្ទតិ។ នបសីទតិ។ តេន ភិក្ខុនា តស្មឹយេវ បុរិមស្មឹ សមាធិនិមិត្តេ អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្ថបេ តព្ពំ, សន្និសាទេតព្ពំ, ឯកោទិ កាតព្ពំ, សមាទហាតព្ពន្តិអាទិ។

តត្ថ សុញ្ញតំ មនសិករោតីតិ វិបស្សនាកម្មំ វុត្តំ។ តស្មឹយេវ បុរិមស្មឹ សមាធិនិមិត្តេតិ បាទកជ្ឈានសមាធិនិមិត្តេ។ នវនិបាតេច –

បឋមំ បាហំ ភិក្ខវេឈានំ និស្សាយ អាសវានំ ខយំ វទាមិ។ល។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ បាហំ ភិក្ខវេ ឈានំ និស្សាយ អាសវានំ ខយំ វទាមីតិ វុត្តំ។

៦៧. ឥមេសុបន គីសុវាទេសុ បុគ្គលជ្ឈាសយវាទោ ពលវតរោវិយ ខាយតិ។ លោកិយជ្ឈានេសុបិ ហិ បាទកជ្ឈានំនាម ឥច្ឆិតព្ពមេវ។ តញ្ច ឧបវិជ្ជានស្ស ឧបចារភាវនាយ តិក្ខវិសទ ភាវត្ថាយឯវ ហោតិ។ អជ្ឈាសយោឯវបន ឧបចារ ភាវនាយ វិតក្កវិរាគាទិភាវំ សាធេតិ។ ឧបចារភាវនាឯវ ឧបវិជ្ជានេ ឈានង្គំ និយាមេតិ។ ឯវមេវ ឥធបិ បាទកជ្ឈានពលេន តិក្ខវិសទ ភាវបត្តា វុដ្ឋានគាមិនិ វិបស្សនាឯវ អជ្ឈាសយ វិសេសពលេន វិតក្កវិរាគាទិសត្តិវិសេសយុត្តា ហុត្វា មគ្គេ នានាឈានានិ សាធេតិ។ អសតិ បន អជ្ឈាសយ វិសេសេ តំតំ បាទកជ្ឈានានុរូបំ អជ្ឈាសយសាមញ្ញំសណ្ឋាតិ។ តស្មា អជ្ឈាសយវិសេសេ អសតិ បាទកជ្ឈានមេវ បមាណំ ហោតិ។ សតិបន តស្មិំ សោឯវ បមាណន្តិ យុត្តំ។ ឥច្ឆិ តិច្ឆិត លោកិយជ្ឈាន សមាបជ្ជន សទិសញ្ហិ សព្ពជ្ឈានេសុ ចិណ្ណវសីភូតានំ មគ្គេសុ ឥច្ឆិតជ្ឈាន និព្ពត្តនន្តិ។ យោ បនេត្ថ បាទកជ្ឈានាទិវសេន បវត្តោ វិសេសោ។ សោ សព្ពោបិ វិបស្សនា វិសេសត្ថាយ ឯវ ហោតិ។ វិបស្សនា វិសេសោឯវ មគ្គេ ឈានង្គំ និយាមេតីតិ កត្វា អដ្ឋសាលិនិយំ វិសុទ្ធិ មគ្គេច វិបស្សនាវ បមាណំ កត្វាវុត្តា។ សោ សព្ពោបិ វិសេសោ បាទកជ្ឈានេន វិនា នសិជ្ឈតីតិ កត្វា មគ្គវិភង្គមគ្គសំយុត្តដ្ឋ កថាសុ បាទកជ្ឈានំ ឯវ បមាណំ កត្វា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យស្មា បន បាឡិយំ –

> ឥធ គហបតិ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ។ ល។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ។ ឥទំបិ ខោ បឋមជ្ឈានំ អភិសង្ខតំ អភិសញ្ចេហយិតំ យំខោបន កិញ្ចិ អភិសង្ខតំ អភិសញ្ចេតយិតំ។ តទនិច្ចំ។ តំ និរោធធម្មន្តិ បជានាតិ សោ តត្ថ ឋិតោ អាសវានំ ខយំ បាបុណាតិ។ ល។ ទុតិយំ ឈានំ, តតីយំ ឈានំ, ចតុត្ថំ ឈានំ, មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ។ ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខាចេតោ វិមុត្តិ, អាកាសានញ្ចា យតនំ។ល។ អាកិញ្ចញ្ញា យតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ។ អយំបិខោ អាកិញ្ចញ្ញា យតនសមាបត្តិ អភិសង្ខតា អភិសញ្ចេតយិតា។ យំ ខោបន កិញ្ចិ អភិសង្ខតំ។ល។ ខយំ បាបុណាតីតិ។

ឯវំឯកាទសនិបាតេ –

> ឥធានន្ទ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ យទេវ តត្ថ ហោតិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ, តេ ធម្មេ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ សមនុបស្សតិ។ សោ តត្ថ ឋិតោ អាសវានំ ខយំ បាបុណាតិ។ នោ ចេ អាសវានំ ខយំ បាបុណាតិ។ តេនេវ ធម្មរាគេន តាយ ធម្មនន្ទិយា បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឧបបាតិកោ ហោតិ។ តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកាតិ។

អាទិនា មាលុក្យបុត្តសុត្ត អនុបទសុត្តាទិសុច អនេកេសុ សុត្តន្តេសុ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ឯកេកាយ សមាបត្តិយា វុដ្ឋាយ វុដ្ឋិតសមាបត្តិធម្មសម្មសនមេវ អាគតំ។ នបន អញ្ញជ្ឈាន សម្មសនំ។ តស្មា សតិបិ យោគីនំ ឥច្ឆាវសេន បាទកជ្ឈានតោ អញ្ញជ្ឈានសម្មសនេ បាទកជ្ឈានមេវ បមាណន្តិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ។ ឯត្តាវតា សម្មសិតវាទោ សព្ពទុព្ពលោតិ សិទ្ធោ ហោតីតិ។ យេបន អដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោបិ ឈានំ បាទកំ អកត្វាវ មគ្គំ ឧប្បាទេន្តិ។ បឋមជ្ឈានមេវវា បាទកំ កត្វា អជ្ឈាសយវិសេសំ អកត្វា មគ្គំ ឧប្បាទេន្តិ។ បឋមជ្ឈានមគ្គលាភិនោវា ហុត្វា តមេវ បាទកំ កត្វា មគ្គំ ឧប្បាទេន្តិ។ យេច សុក្ខវិបស្សកា ហុត្វា មគ្គំ ឧប្បាទេន្តិ។ តេសំ បឋមជ្ឈានិកោវ មគ្គោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ អបិច យេ បកតិយាវ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ចិណ្ណវសីភូតា ហោន្តិ។ តេ វិនាបិ អាសន្នបាទកេន យំយំឈានំ ឥច្ឆន្តិ។ តំតំ ឈានំ តេសំ មគ្គេសុ នសមិជ្ឈតីតិ នវត្តព្ពំ។

៦៦. [៦៦] យំបន **វិភាវនិយំ**

> “សចេបន បុគ្គលស្ស តថាវិធោ អជ្ឈាសយោ នត្ថិ។ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ ឧបរុបរិជ្ឈានធម្មេ សម្មសិត្វា ឧប្បាទិតមគ្គោ បាទកជ្ឈានំ អនបេក្ខិត្វា សម្មសិតជ្ឈានសទិសោ ហោតីតិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្វំ។

ន ហិ អារម្មណមគ្គភូតំ សម្មសិតជ្ឈានំ ឧបរិមំបិ សមានំ អាសន្នេ វុដ្ឋិតជ្ឈានតោ ពលវតរំ ភវិតុំ អរហតិ។ អាសន្នេ វុដ្ឋិតស្សេវ ចិត្តសន្តានំ វិសេសេតុំ សមត្ថភាវតោ។ តតោ យេវហិ សោ សម្មសិតវាទោ សព្ពអដ្ឋកថាសុ កេចិវាទបក្ខេ ឯវ ឋបិតោតិ។ ននុ បុគ្គលជ្ឈាសយវាទោបិ តថាឋបិតោឯវាតិ។ សច្ចំ, សោបន លោកិយជ្ឈានានំ ឧប្បត្តិវិធានេន សហ សំសន្ទិកត្តា យុត្តតរោឯវ ហោតីតិ។

[៦៧] ឯតេន យំ **តត្ថ** វុត្តំ។

> “ឧបរុបរិជ្ឈានតោ បន វុឌ្ឋាយ ហេដ្ឋិម ហេដ្ឋិមជ្ឈាន ធម្មេ សម្មសិត្វា ឧប្បាទិតមគ្គោ សម្មសិតជ្ឈានំ អនបេក្ខិត្វា បាទ កជ្ឈានសទិសោ ហោតិ។ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមជ្ឈានតោហិ ឧបរុ បរិជ្ឈានំ ពលវតរ”ន្តិ។ តំបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

ន ហិ បាទកជ្ឈានំ ឧបរិម ភូតត្តាយេវ ពលវតរំ ហោតិ។ បាទកភូតត្តាយេវ បន ពលវតរំ ហោតីតិ។

[៦៨] យញ្ច **តត្ថ**

> មគ្គេ វេទនានិយមោបន បាទកជ្ឈានាទីនំ វសេន នសិទ្ធោ។ អញ្ញថា វិបស្សនា យាយកាយចិ វេទនាយ យុត្តា ហុត្វា តេហិ និយមិតាយ ឯកេកាយ មគ្គវេទនាយ សទ្ធឹ យជិ យេយ្យាតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន “វេទនានិយមោបន សព្ពត្ថបិ វុដ្ឋានគាមិនិ វិបស្សនានិយមេន ហោតី”តិ វុត្តំ។ តម្បិ ន យុជ្ជតិ។

បាទកជ្ឈានាទីនំ វសេនេវ វិបស្សនាយ សហ វេទនានិយមស្ស សិទ្ធត្តា។ តថាហិ តំតំ បាទកជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ វិបស្សន្តស្ស វិបស្សនា អាទិតោ កទាចិ សោមនស្សសហគតាវា ហោតិ។ កទាចិ ឧបេក្ខាសហគតាវា។ មគ្គវុដ្ឋានកាលេបន យទិបាទកជ្ឈានំ សោមនស្សជ្ឈានំ ហោតិ។ វិបស្សនា ឯកន្តេន សោមស្សសហ គតាវ ហុត្វា មគ្គេន សទ្ធឹ យជិយតីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ សឡាយតន វិភង្គសុត្តេ –

> តត្រ ភិក្ខវេ យា ឆ នេក្ខម្មស្សិតា ឧបេក្ខា។ តា និស្សាយ តា អាគម្ម យានិ ឆ នេក្ខម្មស្សិតានិ សោមនស្សានិ។ តានិ បជហថ។ តានិ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតេសំ បហានំ ហោតិ។ ឯវមេតេសំ សមតិក្កមោ ហោតីតិ។

អដ្ឋកថាយញ្ច អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ បឋមាទិនិច តីណិឈានានិ សុទ្ធសង្ខារេច បាទកេ កត្វា វិបស្សនំ អារទ្ធានំ ចតុន្នំ ភិក្ខូនំ បុព្ពភាគ វិបស្សនា សោមនស្សសហគតា វា ហោតិ។ ឧបេក្ខាសហ គតាវាវុដ្ឋានគាមិនីបន សោមនស្សសហគតាវ ហោតិ។ ចតុត្ថជ្ឈានាទីនិ បាទកានិកត្វា វិបស្សនំ អារទ្ធានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខូនំ បុព្ពភាគវិបស្សនា បុរិម សទិសាវ។ វុដ្ឋានគាមិនីបន ឧបេក្ខាសហគតាវ ហោតិ។ ឥទំ សន្ធាយយា ឆនេក្ខម្មស្សិតា។ល។ បជហថាតិ វុត្តំ។ អជ្ឈាសយវិសេសេន សហ មគ្គវុដ្ឋានេបិ ឯសេវនយោ។ ពលវវិបស្សនាកាលេ ហិ វិបស្សនារតិនាម សុដ្ឋុ បណីតតរា ហោតិ។ សកលសរីរំ ផរមានា អជ្ឈោត្ថរមានា បវត្តតិ។ យថាហ –

> សុញ្ញាគារេ បវិដ្ឋស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
> អមានុសី រតិ ហោតិ, សម្មធម្មំ វិបស្សតោតិ។

តស្មា តទា បាទកជ្ឈានវិសេសេនវា អជ្ឈាសយវិសេសេន វា វិនា វិបស្សនា ឧបេក្ខាសហគតា ន ហោតិ។ ឯកន្តេន សោមនស្សសហគតាវ ហោតីតិ។ ឯត្ថបន សព្ពជ្ឈានេសុ វសីភូតស្ស យំកិញ្ចិ ឯកំ ឈានំ បាទកំ កត្វា តំ បា អញ្ញំវា មគ្គេយំយំ ឈានំ ឥច្ឆតិ។ មគ្គវុដ្ឋានកាលេ អជ្ឈាសយពលេន តំតំឈានានុរូបំ វិបស្សនាយច មគ្គេច វេទនា បរិណាមោ វេទិតព្ពោ។ នបន វេទនានិយាមោនាម វិសុំ វត្តព្ពោតិ។

៦៧. សង្គហគាថាយំ អនុត្តរំ អដ្ឋវិធំ ចិត្តំ ឈានង្គយោគភេទេន ឯកេកំ បញ្ចធា កត្វា ចត្តាលីសវិធន្តិ ច វុច្ចតីតិ យោជនា។ ឥទានិ សព្ពានិ មហគ្គតា នុត្តរចិត្តានិ បញ្ចវិធេ ឈាន កោដ្ឋាសេ សង្គហេត្វា ទស្សេតុំ យថាច រូបាវចរន្តិអាទិមាហ។ យថា រូបាវចរំ ចិត្តំ បឋមាទិជ្ឈានភេទេ គយ្ហតិ។ ឈាន ភេទសិទ្ធេ បឋមជ្ឈានិក ចិត្តាទិកេ បញ្ចវិធេ ចិត្តភេទេ សង្គយ្ហតិ, តថា អនុត្តរញ្ច ចិត្តំ បឋមាទិជ្ឈានភេទេ សង្គយ្ហតិ។ អារុប្បញ្ចចិត្តំ ឧបេក្ខេកគ្គតា សង្ខាតេន បញ្ចមជ្ឈានេន យុត្តត្តា បញ្ចមេ ឈានេ បញ្ចមជ្ឈានិកចិត្តភេទេ សង្គយ្ហតិ។ តស្មា ឯកេកំ បតមាទិកំ បឋមជ្ឈានិកចិត្តាទិកំ ឈានំ ឈានចិត្តំ ឯកាទស វិធំ ហោតិ។ អន្តេតុ អន្តិមភូតេ បញ្ចមជ្ឈានិកចិត្តភេទេបន ឈានំ ចិត្តំ តេវីសតិវិធំ ភវេតិ យោជនា។ ឯត្ថច ឈានសទ្ទេន តំសម្បយុត្តំ ចិត្តមេវ វុច្ចតិ។ ន ហិ ឈានំ ឯកាទសវិធំវា តេវីសតិវិធំវា ហោតីតិ។

[៦៩] យំបន **វិភាវនិយំ**

“រូបាវចរចិត្តំ បថមជ្ឈានន្តិអាទិនា វុច្ចតីតិច អារុប្បញ្ចាបិ បញ្ចមជ្ឈានវោហារំ លភតី”តិ ច វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ ចិត្តំ បថមជ្ឈានំ ហោតិ។ នច បញ្ចមជ្ឈានវោហារំ លភតីតិ។

[៧០] យាច ឥមិស្សាគាថាយំ អបរាបិ យោជនា វុត្តា។ សាបិ ន យុត្តាឯវ។

តថា សទ្ទស្ស បថមាទិជ្ឈានភេទេតិ បទស្ស បុរតោ បឋិតត្តាតិ។ ឯវំ យថា វិភជិតព្ពេ ឯកទេសេ វិភត្តេ សព្ពំ ឯកូននវុតិវិធំ ចិត្តំ ឯកវីសសតំ កត្វា វិភត្តំនាម ហោតិ។ តថា វិភជិត្វា ឥទានិ តំសង្គហំ ទស្សេន្តោ អន្តិមគាថមាហ។ បុញ្ញំ សត្តតឹសវិធំ ហោតិ។ តថា បាកំ ទ្វិបញ្ញាសវិធំ ហោតិ។ ឥតិ ឯកូននវុតិវិធានិ ចិត្តានិ ឯកវីសសតំ កត្វា ពុធា បណ្ឌិតា អាហុ កថេសុំ។ កថេន្តិវា វិភជន្តិ វិចក្ខណាតិ វុត្តំ ហោតីតិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ ចិត្តសង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

ចេតសិកសង្គហ បរមត្ថទីបនី

៦៨. ឯវំ ចិត្តង្គហំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនុបត្តំ ចេតសិក សង្គហំ ទស្សេន្តោ ចតូហិ សម្បយោគលក្ខណេហិ សហ វចនត្ថញ្ច សរូបត្ថញ្ច តាវ ទស្សេតុំ អាទិ គាថមាហ។ តត្ថ **ឯកុប្បាទនិរោធាចឯកាលម្ពណវត្ថុកា**តិ ចតុសម្បយោគលក្ខណទស្សនំ។ **ចេតោ យុត្តា**តិ វចនត្ថទស្សនំ។ ចេតសិយុត្តា ចេតសាវា យុត្តា ចេតសិកាតិ ទស្សនតោ។ **ទ្វិបញ្ញាសធម្មា**តិ សរូបទស្សនំ។ **ចេតសិកា**តិ បន សិទ្ធបទ ទស្សនំ។ តត្ថ ធម្មានំ អនាគតភាវសង្ខាតា បុព្ពន្តតោ ឧទ្ធំ បជ្ជនំ គមនំ សរូបតោ បាតុភវនំ ឧប្បាទោ។ ជាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សព្ពេបិហិ សង្ខត ធម្មា អនាគតភាវបុព្ពា ឯវ ហោន្តិ។ តតោ បច្ចយសាមគ្គឹ លភិត្វា បច្ចុប្បន្នភាវំ គច្ឆន្តិ។ តតោ និរុជ្ឈិត្វា អតីតភាវំ គច្ឆន្តីតិ។ និរុជ្ឈនំ និរោធោ។ សរូបវិនាសោ ភង្គោ អនិច្ចតា មរណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យា ចិត្តស្ស ជាតិ, សាយេវ ផស្សាទីនំ។ យា ចិត្តស្ស ជរា, យំ ចិត្តស្ស មរណំ, យំ ចិត្តស្ស អារម្មណំ វត្ថុ។ តទេវ ផស្សាទីនន្តិអាទិនា ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ឯកោ ឧប្បាទោ ឯតេសន្តិ ឯកុប្បាទា។ ឯកោ និរោធោ ឯតេសន្តិ ឯកនិរោធា។ ឯកុប្បាទាច តេ ឯកនិរោធាចាតិ ឯកុប្បាទនិរោធា។ ឧត្តរបទេ ឯកសទ្ទស្ស លោបោ។ ឯវំ បរត្ថបិ។ ឯកំ អាលម្ពណំ ឯតេសន្តិ ឯកាលម្ពណា។ ឯកំ វត្ថុ ឯតេសន្តិ ឯកវត្ថុកា។ ឯកាលម្ពណាច តេ ឯកវត្ថុកាចាតិ ឯកាលម្ពណវត្ថុកា។ អាលម្ពណំ បនេត្ថ ឯកចិត្តស្សបិ ពហុទេវ ហោតិ។ ឯកត្តំបន ឧបនេត្វា ឯកំ អាលម្ពណន្តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

[៧១] វិភាវនិយំ បន

“ឯកតោ ឧប្បាទោច និរោធោច យេសំ, តេ ឯកុប្បាទនិរោធា”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ឯកក្ខណេ ឯកតោ ឧប្បាទមត្តេន ឯកុប្បាទតា ឥធ អធិប្បេតា។ អថខោ វុត្តនយេនេវ អធិប្បេតា។ វុត្តញ្ហេតំ មូលដីកាយំ –

ឯកកលាបបរិយាបន្នានំ រូបានំសហេវឧប្បាទាទិប្បវត្តិតោ
ឯកស្សកលាបស្សឧប្បាទាទយោ ឯកេការ ហោន្តីតិ។

តត្រាយំ យោជនា។ ឯកុប្បាទនិរោធាច ឯកាលម្ពណវត្ថុកា ច ហុត្វា យេធម្មា ចេតោយុត្តា។ តេ ទ្វិបញ្ញាសធម្មា ចេតសិកា មតាតិ។ ភាវបធានំបិវា ឯត្ថ យុត្តំ។ វិសេសនេច និស្សក្កវចនំ។ ឯកុប្បាទនិរោធភាវេន ឯកាលម្ពណ វត្ថុក ភាវេនច យេធម្មា ចេតោយុត្តា។ តេ ទ្វិបញ្ញាសធម្មា ចេតសិកានាម មតាញ្ញាតាតិ។ ឯត្ថច យេ ចេតោយុត្តា។ តេ ចេតសិកាតិ វុត្តេ ចិត្តស្ស សហជាតបច្ចយុប្បន្នរូបានិបិ តទាយត្តវុត្តិតាយ ឯកន្តេន ចិត្តសម្ពន្ធីនិ ហុត្វា ចេតោយុត្តានិ ចេតសិកានិ នាម សិយុំ។ តស្មា តេសំ និវត្តនត្ថំ ឯកុប្បាទនិរោធាច, ឯកា លម្ពណវត្ថុកាតិ វុត្តំ។ តានិហិ ចិត្តេន ខណតោ សហុប្បន្នានិបិ ភិន្នសន្តានត្តា យា ចិត្តស្ស ជាតិ, សាឯវ តេសន្តិ ឥមំ លក្ខណំបិ នានុភោន្តិ។ អញ្ញំហិ រូបសន្តានំ។ អញ្ញំ អរូបសន្តានន្តិ។ ផស្សាទីនំបន ឧប្បាទមត្តមេវ ចិត្តេន សហ ឯកំ នហោតិ។ អថខោ និរោធោបិ អាលម្ពណំបិ វត្ថុបិ សព្ពំ ឯកមេវាតិ ញាបនត្ថំ ឯក និរោធាទិគ្គហណំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ ឯវំ អវុត្តេ សក្កា តថា ជានិតុន្តិ។ យស្មាបន យថា ពហុជនសន្តកោ ឯកោ គោណោ តិស្សស្ស គោណោ ទត្តស្ស គោណោតិ ឯវំ វិសុំ វិសុំបិ វត្តព្ពោយេវ ហោតិ។ ឯវមេវំ ឧប្បាទោ និរោធោច ឯកស្មឹ រូបារូបកលាបេ ឯកោវសមានោបិ ផស្សស្ស ឧប្បាទោ វេទនាយ ឧប្បាទោ បថវិធាតុយា ឧប្បាទោ អាបោធាតុយា ឧប្បាទោតិ ឯវមាទិនា នយេន វិសុំ វិសុំបិ វត្តព្ពោយេវ។ តស្មា សុត្តន្តេសុ –

> វេទនាយ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញាយតិ។ ឋិកាយ អញ្ញត្តំ បញ្ញាយតិ។ សញ្ញាយ។ សង្ខារានំ។ វិញ្ញាណស្ស។ ល។ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ។ តថា យោ ភិក្ខវេ បថវិធាតុយា ឧប្បាទោ ឋិតិអភិនិព្ពត្តិ បាតុភាវោ។ ទុក្ខស្សេសោ ឧប្បាទោ រោគានំ ឋិតិ ជរា មរណស្ស បាតុភាវោ។ យោ ភិក្ខវេ អាបោធាតុយា។ យោ ភិក្ខវេ តេជោ ធាតុយា។ យោ ភិក្ខវេ វាយោធាតុយា។ យោ ភិក្ខវេ ចក្ខុស្ស។ល។ មនស្ស ឧប្បាទោ។ល។ ជរាមរណស្ស បាតុភាវោតិ។

វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតរថា ជីវិតិន្ទ្រិយាទីនបិ ឯកស្មឹ កលាបេ ពហុភាវោ វត្តព្ពោ សិយា។ យោ អរូបីនំ ធម្មានំ អាយុ ឋិតិ អវដ្ឋិតីតិ ហិ វុត្តំ។ តថា វិការរូបានំ។ សព្ពេសំបិវា ចក្ខាទីនំ ឧបាទារូបានំ។ ចតុន្នំ ចហាភូតានំ ឧបាទាយរូបន្តិច ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ បសាទោតិច វុត្តន្តិ។ កាយលហុតា ចិត្តលហុតាទយោបន អត្ថវិសេសទីបនត្ថំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា វុត្តា។ សោច អត្ថវិសេសោឧបរិ អាវិ ភវិស្សតីតិ។ អយមេត្ថបរមត្ថទីបនា។

[៧២] វិភាវនិយំ បន

ឥមមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា យំ វុត្តំ "យទិ ឯកុប្បាទមត្តេនេវ ចេតោយុត្តាតិ អធិប្បេតា។ តទា ចិត្តេន សហ ឧប្បជ្ជមានានំ រូបធម្មានម្បិ ចេតោយុត្តតា អាបជ្ជេយ្យាតិ ឯក និរោធគ្គហណំ។ ឯវម្បិ ចិត្តានុបរិវត្តិនោ វិញ្ញត្តិទ្វយស្ស បសង្គោ នសក្កា នីវារេតុំ។ តថា ឯកតោ ឧប្បាទោ វា និរោធោវា ឯតេសន្តិ ឯកុប្បាទនិរោធាតិ បរិកប្បេន្តស្ស បុរេតរមុប្បជ្ជិត្វា ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេ និរុជ្ឈមានានម្បិ រូបធម្មានន្តិ ឯកាលម្ពណគ្គហណំ។ យេ ឯវំ តិវិធលក្ខណា។ តេ និយាមតោ ឯកវត្ថុកា យេវាតិ ទស្សនត្ថំ។ ឯកវត្ថុកគ្គហណន្តិ។ អលមតិបបញ្ចេនា"តិ។ សព្ពំ តំ និរត្ថកមេវ។

៦៩. កថញ្ច ទ្វិបញ្ញាស ហោន្តីតិ បុច្ឆិត្វា បឋមំ ទ្វិបញ្ញាស សរូបំ តីហិ រាសីហិ វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ កថន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ផុសតីតិ **ផស្សោ**។ ផុសន្តិ សម្បយុត្តកា ធម្មា ឯតេនាតិ ផស្សោ។ ផុសនមត្តមេវវា ឯតន្តិ ផស្សោ។ ផុសនញ្ចេត្ថ អារម្មណស្ស ឥដ្ឋានិដ្ឋរសំ អាហច្ច ឧបហច្ច គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ យតោ តទនុភវន្តិ វេទនា បាតុភវតិ។ ផស្សបច្ចយា វេទនាតិ ហិ វុត្តំ។ ស្វាយំ ផុសនលក្ខណោ។ ននុចាយំ អរូបធម្មោ។ នច អរូបធម្មា អប្បដិឃសភាវា កិញ្ចិ ផុសន្តីតិ។ សច្ចំ, អយំបន ផុសនា ការេនេវ បវត្តតិ។ យញ្ច ផុសន្តេហិ សាធេតព្ពំ។ តញ្ច កិច្ចំ សាធេតិ។ តស្មា អយំ ផស្សោតិច ផុសនលក្ខណោតិច វុត្តោ។ កឹបន សាធេតីតិ។ អារម្មណរសានុរូបំ ចិត្តស្ស វិការបត្តិំ។ វេទនាវិសេសុប្បត្តិំវា។ អយញ្ច អត្ថោ អម្ពិលខាទាទិកេ ទិស្វា អបរស្ស ខេឡុប្បាទាទីសុ បាកដោតិ។

[៧៣] វិភាវនិយំ បន

"ខេឡុប្បាទាទិវិយ ទដ្ឋព្ពោ"តិ វុត្តំ។ ឯវញ្ចសតិ ឥទំ ឧបមា មត្តំ សិយា។ អតិបាកដាយបន ផស្សប្បវត្តិយា ទស្សន មិទន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៧០. វេទយតីតិ **វេទនា**។ អារម្មណរសំ អនុភវតិ។ អវិទិតំវា អារម្មណរសំ សម្បយុត្តានំ តំសមង្គិបុគ្គលានំ វា វិទិតំបាកដំ ករោតីតិ អត្ថោ។ វិន្ទន្តិវ ឯតាយ សត្តា សាតំវា អសាតំវា លភន្តីតិ វេទនា។ វេទយិតមត្តមេវវា ឯតន្តិ វេទនា។ បាឡិយំបន –

វេទយតិ វេទយតីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា វេទនាតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ច វេទយតិ, សុខំបិ វេទយតិ។ ទុក្ខំបិ វេទយតិ។ អទុក្ខមសុខំបិ វេទយតីតិ វុត្តំ។

ននុ សព្ពេបិ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា អារម្មណរសានុភវនប្បកតិកាឯវាតិ តេបិ វេទនានាម សិយុន្តិ។ នសិយុំ។ តេហិ កិច្ចន្តរព្យាវដា ហោន្តិ។ អារម្មណរសំ ឧជុំ អនុភវិតុំ នសក្កោន្តិ។ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចំ ករោន្តាវ ឯកទេសមត្តេន អនុភវន្តិ។ វេទនាយេវបន អនញ្ញកិច្ចតាយ អនុភវនកិច្ចេ អាធិបច្ចយោគតាយច ឥស្សរភាវេន អនុភវតីតិ សាឯវ វេទនានាម ភវិតុំ អរហតីតិ។ ឯវញ្ចកត្វា រាជគ្គភោជន រសានុភវនេ តេសំ សូទសទិសតា វេទនាយឯវច រាជសទិសតា វុត្តាតិ។

៧១. សញ្ជានាតីតិ **សញ្ញា**។ បុន ជាននត្ថំ សញ្ញាណំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ បុព្ពេ គហិតសញ្ញានេន សញ្ជាននកាលេបិ បុន ជាននត្ថំ សញ្ញាណំ ករោតិយេវាតិ។ សាហិ ឯវំ បុនប្បុនំ សញ្ញាណំ កត្វា ឧប្បជ្ជមានា ថិរសញ្ញាភាវំ បត្វា យាវតាយុកំបិ ភវន្តរំ បត្វាបិ សត្តានំ អប្បមុដ្ឋភាវំ សាធេតិ។ មិច្ឆា ភិនិវេសសញ្ញាភាវំ បត្វាច ឥមេ សត្តេ សព្ពញ្ញុ ពុទ្ធេហិបិ ពោធេតុំ អសក្កុណេយ្យេ ករោតីតិ។ តថាហិ សា បុន សញ្ជាននត្ថំ និមិត្តករណេ ទារុតច្ឆកសទិសាតិច។ យថាគហិត និមិត្តវសេន អភិនិវេសករណេ ហត្ថិទស្សក អន្ធសទិសាតិច។ ឧបដ្ឋិតវិសយគ្គហណេ តិណបុរិសកេសុ មិគបោតកសទិសាតិច វុត្តាតិ។ បាឡិយំបន –

សញ្ជានាតិ សញ្ជានាតីតិខោ ភិក្ខវេ តស្មា សញ្ញាតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ច សញ្ជានាតិ។ នីលំបិ សញ្ជានាតិ។ បីតកំបិ សញ្ជានាតីតិអាទិ វុត្តន្តិ។

៧២. ចេតយតីតិ **ចេតនា**។ សម្បយុត្តធម្មេ តស្មឹ តស្មឹ អារម្មណេវា កិច្ចេវា អភិសន្ទហតិ បុនប្បុនំ យតេតិ, តត្ថ បពន្ធវសេន និរន្តរំ បវត្តមានេ ករោតីតិ អត្ថោ។ បកប្បេតិ វា តេ។ សំវិទហតិ អារម្មណបដិលាភាយវា កម្មសិទ្ធិយា អភិសង្ខរោតិ។ អាយូហតិវា តេ។ អារម្មណេ សម្បិណ្ឌេតិ ឯកតោ សមោ សរន្តេ ករោតីតិ អត្ថោ។ តថាហិ សា អាយូហនរសាហិច សំវិធានបច្ចុបដ្ឋានាតិច វុត្តា។ តាយហិ តស្មឹ និរន្តរំ ឧស្សុក្កេន ព្យាបារវសេន បវត្ត

មានាយ តំ សម្បយុត្តាបិ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចំ កុរុមានា តស្មឹ តថេវ បវត្តន្តីតិ។ តេនេវ សា សកិច្ច បរកិច្ច សាធក ជេដ្ឋសិស្ស មហាវឌ្ឍកិ អាទិសទិសាតិ វុត្តាតិ។

[៧៤] វិភាវនិយំ បន

> ចេតេតិ សង្ខតាភិសង្ខរណេ ព្យាបារមាបជ្ជតីតិ វត្វា តទត្ថសាធនត្ថំ យំ វុត្តំ “វិភង្គេ សុត្តន្តភាជនិយេ សង្ខា រក្ខន្ធំ វិភជន្តេន សង្ខតមភិសង្ខរោន្តីតិ សង្ខារាតិ វត្វា”តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ វិភង្គេ សុត្តន្តភាជនិយេ សង្ខតម ភិសង្ខរោន្តីតិ សង្ខារាតិ វុត្តំ អត្ថិ។ ខន្ធសំយុត្តកេ បនេតំ វុត្តន្តិ។

៧៣. ឯកគ្គារម្មណសង្ខាតោ អគ្គោ កោដ្ឋាសោ កោដិ វា ឯតស្សាតិ ឯកគ្គំ។ ចិត្តំ, តស្ស ភាវោ **ឯកគ្គតា**។ អារម្មណញ្ហិ នាម ឯកំបិ នានាសភាវំ ហោតិ។ តស្មា តស្ស ឯកស្សបិ នានាសភាវេសុ វិក្ខេបំ អបត្វា ឯកស្មឹ សភាវេ ខណមត្តំបិ បវត្តស្ស ចិត្តស្ស យោនិច្ចលាការោ អត្ថិ អយំ តស្មឹ ឯកគ្គាភិធានស្ស ឯកគ្គពុទ្ធិយាច បវត្តិ ហេតុភាវេន គយ្ហតីតិ។ តេ នេវ ហិ សា និវាតេ ទីបច្ចីនំ ឋិតិវិយ ចេតសោ ឋិតីតិ ទដ្ឋព្ពាតិ វុត្តា។

[៧៥] វិភាវនិយំ បន

> “ឯកំ អារម្មណំ អគ្គំ ឥមស្សាតិ ឯកគ្គ”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថបិ អគ្គសទ្ទោ កោដ្ឋាសេវា កោដិយំវា បវត្តោតិ យុត្តោ។ កេចិបន អារម្មណេ បវត្តោតិ វទន្តិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អគ្គសទ្ទោ អារម្មណបរិយាយោ កត្ថចិ ទិដ្ឋោតិ។

៧៤. ជីវន្តិ សម្បយុត្តាធម្មា ឯតេនាតិ ជីវិតំ។ ឥន្ទោតិ ឥស្សរោ។ ឥធ បន ឥស្សរភាវោ វុច្ចតិ។ ឥន្ទំ ឥស្សរភាវំ ការេតីតិ ឥន្ទ្រិយំ។ ជីវិតញ្ច តំ ឥន្ទ្រិយញ្ចាតិ **ជីវិតិន្ទ្រិយំ**។ តញ្ហិ មយា វិនា តុម្ហាកំ ជីវិតំ នត្ថិ។ តស្មា តុម្ហាកំ ជីវនកិច្ចេ មំ ឥស្សរំ ករោថាតិ វទន្តមិវ សហជាតធម្មេ អភិភវិត្វា បវត្តតីតិ។ តថា ហិ តំ បវត្ត សន្តតាធិបតេយ្យន្តិ ច បទុមុប្ប លាទុបាលកមុទកំ វិយាតិច វុត្តំ។ តត្ថ យាវ ខន្ធបរិនិព្ពានា អនុប្បពន្ធវសេន បវត្តមានា ចិត្តសន្តតិ បវត្តសន្តតិនាម។ អធិបតិភាវោ អាធិបតេយ្យំ។ បវត្តសន្តតិយំ អាធិបតេយ្យំ អស្សាតិ សមាសោ។ បុនប្បុនំ និរុទ្ធំបិ ហិ ចិត្តសន្តានំ តស្ស ពលេន បុនប្បុនំ ជីវន្តំ ហុត្វា យាវ ខន្ធបរិនិព្ពានា បុនប្បុនំ បវត្តតិយេវ។

ន ហិ ជីវិតរហិតេសុ អនិន្ទ្រិយពទ្ធធម្មេសុ តាទិសោ បវត្តសន្តតិ វិសេសោនាម អត្ថីតិ។

៧៥. មនស្មឹ អារម្មណំ អសុញ្ញំ មនំវា អារម្មណេ និច្ចនិន្នំ ករោតីតិ **មនសិការោ**។ សោ បន តិវិធោ វីថិបដិបាទកោ ជវនបដិបាទកោអារម្មណបដិបាទកោតិ។ តត្ថ បញ្ចទ្វារាវជ្ជនំ វីថិ បដិបាទកោ នាម។ តញ្ហិ បញ្ច ទ្វារិក ចិត្តសន្តតឹ អារម្មណេ បដិបាទេតិ យោជេតីតិ។ មនោទ្វារាវជ្ជនំ ជវនបដិបាទកោ នាម។ តំបិ ជវន សន្តតឹ អារម្មណេ បដិបាទេតិ យោជេតីតិ។ ឥទមេវ ទ្វយំ តត្ថ តត្ថ យោនិសោ មនសិការោតិច អយោនិសោ មនសិការោ តិច វុត្តំ។ តញ្ហិ បកតិយា សមុទាចិណ្ណនិន្ននិយាមិតាទីហិ បច្ចយេ ហិ ឧបត្ថម្ភិតំ ហុត្វា ចិត្តសន្តានំ យោនិសោ អយោនិសោវា អារម្មណេ និន្នំ ករោតីតិ។ បដិសន្ធិចិត្តតោ បន បដ្ឋាយ បវត្តមានា ចិត្តសន្តតិ អារម្មណំ មុញ្ចិត្វា និរុជ្ឈិត្វាបិ បុន ឧប្បជ្ជមានា យស្ស ធម្មស្ស វសេន តស្មឹយេវ អារម្មណេ ឧប្បជ្ជតិ អសតិ ការណវិសេសេ។ សោ អារម្មណបដិបាទកោនាម។ អយមិធា ធិប្បេតោ។ អយញ្ហិ អារម្មណំ ចិត្តេ ចិត្តំវា អារម្មណេ បដិបាទេតិ យោជេតីតិ។ តថា ហិ អយំ សារណ លក្ខណោតិ ច សម្បយុត្តានំ អារម្មណេន សំបយោជនរសោតិច អារម្មណបដិបាទកដ្ឋេន សម្បយុត្តានំ សារថីវិយ ទដ្ឋព្ពោតិច វុត្តោ។ តត្ថ សារណលក្ខណោតិ សារថីវិយ អស្សានំ សម្បយុត្តធម្មានំ ឧជុំ អារម្មណាភិមុខំ បវត្តយនលក្ខណោតិ អត្ថោ។ សមំ ធារេន្តីតិ សាធារណា។ សព្ពេសំ ចិត្តានំ សាធារណា សព្ពចិត្តសាធារណា។

៧៦. វិតក្កេតីតិ **វិតក្កោ**។ តថា តថា សង្កប្បេត្វា អារម្មណំ អារោហតីតិ អត្ថោ។ តស្មឹ បន តំ តថា អារោហន្តេ សម្បយុត្តធម្មាបិ តំ អារោហន្តិ។ តទា សោយេវ តេ អារម្មណំ អភិនិរោបេន្តោនាម ហោតីតិ កត្វា អារម្មណា ភិនិរោបនលក្ខណោ វិតក្កោតិ វុត្តោ។ រាជវល្លភំ និស្សាយ ជនបទគាសិនោ រាជគេហារោហនញ្ចេត្ថ និទស្សនំ។ អវិតក្កំបិ ហិ ចិត្តំ សវិតក្កធម្មសន្តានេ វិតក្កេន សហ បវត្តបរិចយ ពលេន អារោហនតោ វិតក្កេន អតិនិរោវិតមេវនាម ហោតីតិ។ អបិច, អវិតក្កំបិ បញ្ចវិញ្ញាណំ វត្ថារម្មណ សង្ឃដ្ដនវសេន អារោហតិ។ ទុតីយជ្ឈា

នាទីនិច ឧបចារភាវនាវសេន អារោហន្តិ។ មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ បន កីវា ឯតាយ យុត្តិយាតិ វត្វា ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ ចិត្តំបិ ហិ អារម្មណំ អារុហតិយេវ។ តស្ស បន និច្ចំ សហាយោ មនសិការោ។ តស្មិញ្ហិ អសតិ តំ និយាមករហិ តា នាវាវិយ យំវាតំវា អារម្មណំ គហេត្វា បវត្តេយ្យាតិ។ ឥតិ បញ្ចវិញ្ញាណំ មនសិការសហាយំ ហុត្វា អត្តនោ អារម្មណវិជាននសត្តិវសេនេវ អារម្មណំ អារោហតិ។ អកុសលំ បត្វា បន ចិត្តំបិ លោភាទយោបិ អារម្មណារុហនេ ថាមវតា ឯវ ហោន្តិ។ បាបស្មឹ រមតេ មនោតិ ហិ វុត្តំ។ ទុតិយជ្ឈាន ចិត្តាទីនិច មនសិការ វីរិយស្សតីនំបិ វសេន អារោហន្តិ។ វិតក្កោ បន តថា តថា សង្កប្បេត្វា អត្តសហិតេ ធម្មេ អារម្មណារុហនេ សុដ្ឋុតរំ ពលវន្តេ ករោតិ។ ឥតិ តស្មឹ កិច្ចេ អញ្ញេសំ សាភិសយព្យាបារតាយឯវ អយំ វិតក្កោតិ វុត្តោតិ។ ឯវំ បន វត្តព្ពំ។ ននុ អញ្ញេបិ អរូបធម្មា សារម្មណសភាវា អារម្មណំ អារោហន្តិ។ អថ ច បន កស្មា អយមេវ វិតក្កោតិ វុត្តោតិ។ អញ្ញេសំ បន អារុហនំ កិច្ចន្តរយោគវសេនេវ សិទ្ធំ។ ឥមស្ស បន ឥតោ អញ្ញំ កិច្ចំ នាម នត្ថិ។ តស្មា អយមេវ តថា វុត្តោតិ។

៧៧. វិចរតីតិ **វិចារោ**។ វិចារេតិវា សម្បយុត្តកេធម្មេ, តេ វា ធម្មា វិចរន្តិ ឯតេនាតិ វិចារោ។ វិចរណញ្ចេត្ថ វិតក្កា វុឌ្ឍេ តស្មឹយេវ អារម្មណេ សភាវាការបាតុភាវត្ថំ បុនប្បុនំ អនុមជ្ជនវសេន បវត្តនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច វិតក្កោ ឱឡារិកោ បុព្ពង្គមោ អារម្មណេ ចិត្តស្ស បឋមាភិនិបាតភូតោច ហោតីតិ ឃណ្ឌាភិឃាតោ វិយ ទដ្ឋព្ពោ។ វិចារោ សុខុមោ អនុចរោ តស្មឹយេវ អារម្មណេ ចិត្តស្ស អនុពន្ធនភូតោ ច ហោតីតិ ឃណ្ឌានុរវោវិយ ទដ្ឋព្ពោតិ។

៧៨. អធិមុច្ចនំ **អធិមោក្ខោ**។ អារម្មណេ ឯវំ នុខោ នោ នុខោតិ ឯវំ បវត្តំ សំសប្បនំ អធិភវិត្វា វិច្ឆិន្ទិត្វា បក្ខកោ មុច្ចនវសេន ចិត្តស្ស បវត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវញ្ច កត្វា សោ អារម្មណេ សន្និដ្ឋានលក្ខណោតិ ច អារម្មណេ និច្ចលភាវេន ឥន្ទខីលសទិសោតិច វុត្តោ។

៧៩. វីរស្ស កម្មសូរស្ស ភាវោ កម្មវា **វីរិយំ**។ តំសមង្គី បុគ្គលោ ហិ កម្មសូរោ ហោតិ។ មហន្តំបិ កម្មំ អប្បកតោ គណ្ហាតិ។ ទុក្ករំបិ សុករតោ, ភារិយំបិ អភារិយតោ គណ្ហាតិ។ អត្តកិលមថំ នគណេតិ។ កម្មសិទ្ធិយា និច្ចំ បគ្គហិត កាយ ចិត្តោវ ហោតិ។ តស្មា តំ តស្ស បុគ្គលស្ស តថាបវត្តិយា ហេតុភាវោចេវ តថាបវត្តស្ស ច តស្ស បុគ្គលស្ស កាយ ចិត្តក្រិយាភូតំ ហោតីតិ។ វិធិនាវា នយេន ឧបាយេន វីរិយវតោ កី នាមកម្មំ ន សិជ្ឈតីតិអាទិកេន បុញ្ញាភិសង្ខារេន ឦរយិតព្ពំ បវត្តយិតព្ពន្តិ វីរិយំ។ វិសេសេនវា សកបរហិតហេតុ ឦរន្តិ កម្បន្តិ តំ សមង្គិនោ ឯតេនាតិ វីរិយំ។ ឯត្ថច វីរិយុ បត្ថម្ភិតា សម្បយុត្តធម្មា សទា អនិក្ខិត្តធុរា បគ្គហិតសីសាវិយ ហុត្វា អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចសម្បត្តិយា និច្ចំ ឧស្សាហជាតាវ ហោន្តិ, តេសុច តថាហោន្តេសុ តំសមង្គិនោ បុគ្គលាបិ អត្តនោវា បរេសំវា ហិតហេតុ និច្ចំ ព្យាវដកាយចិត្តា ហោន្តិ។ តស្មា ឦរន្តិ កម្បន្តីតិ វុច្ចន្តីតិ។ តថា ហិ តំ ឧបត្ថម្ភនលក្ខណន្តិ ច បគ្គហលក្ខណន្តិ ច ឧស្សាហលក្ខណន្តិ ច គេហស្ស ថូណូបត្ថម្ភន សទិសន្តិ ច សម្មា អារទ្ធំ សព្ពសម្បត្តីនំ មូលន្តិ ច វុត្តន្តិ។

៨០. វិនយតិ កាយចិត្តំ តប្បេតិ, តុដ្ឋំ សុហិតំ ជនេតិ, សុបុប្ផិតបទុមំវិយវា វឌ្ឍេតីតិ **បីតិ**, វិនន្តិវា ឯតាយ តំ សមង្គិនោ បុណ្ណចន្ទោវិយ វិរោចមាន កាយចិត្តា ហោន្តីតិ បីតិ។ សា បញ្ចវិធា ខុទ្ទិកា បីតិ, ខណិកាបីតិ, ឱក្កន្តិកា បីតិ, ឧព្ពេគា បីតិ, ផរណាបីតីតិ។

៨១. ឆន្ទនំ **ឆន្ទោ**។ ឥច្ឆា បត្ថនា អភិសន្ធីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សោបន ទុវិធោ តណ្ហាឆន្ទោ, កត្តុកម្យតា ឆន្ទោតិ។ ឥធ កត្តុកម្យតា ឆន្ទោ អធិប្បេតោ។ ឯត្ថច កត្តុំ កាមេតិ ឥច្ឆតីតិ កត្តុកាមោ។ ឆន្ទសមង្គិ បុគ្គលោ។ តស្ស ភាវោ កត្តុកម្យំ។ តទេវ កត្តុកម្យតា, យថា ទេវោយេវ ទេវតាតិ។ ឯត្ថច កត្តុសទ្ទោ សព្ពេសំ ធាតុសទ្ទានំ អត្ថេ សង្គហេត្វា បវត្តោ។ តស្មា កត្តុកម្យតាតិ ឯតេន កថេតុកម្យតា ចិន្តេតុកម្យតា ទដ្ឋុកម្យតា សោតុកម្យតាតិ ឯវមាទីនិ សព្ព ក្រិយាបទានិ សង្គហិតានិ ហោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សោ បន អារម្មណំ ឥច្ឆន្តោបិ តណ្ហា វិយ អស្សាទន រជ្ជន លគ្គន វសេន នឥច្ឆតិ។ យេន យេន បន អត្ថិកោ ហោតិ។ តំ តំ អត្ថំ អារាធេតុ កាមតាវសេនេវ ឥច្ឆតិ។ យថា រញ្ញោ ឥស្សាសា ធនេនវា យសេនវា អត្ថិកា រាជវេរីនំ វិជ្ឈនវសេន ឆឌ្ឌិតព្ពយុត្តកេបិ សរេ ពហូ ឥច្ឆន្តិយេវ។ ឯវមេវំ អយំបិ បរស្ស វិស្សជ្ជិតព្ពយុត្ត កានិបិ ទានវត្ថូនិ អលទ្ធានិបិ លទ្ធុំ ឥច្ឆតិ។ លទ្ធានិបិ រក្ខិតុំ ឥច្ឆតីតិ។ អយញ្ច អត្ថោ វិភាវនិយំបិ វុត្តោយេវ។

វុត្តញ្ហិ **តត្ថ**

ទានវត្ថុវិស្សជ្ជនវសេន បវត្តកាលេបិ ចេស វិស្សជ្ជិ តព្ពេន តេន អត្ថិកោយេវ។ ខិបិតព្ពឧសូនំ គហណេ អត្ថិកោ ឥស្សាសោវិយាតិ។

តត្ថ យទគ្គេន ទានំ ទស្សាមីតិ ទានវត្ថុបរិយេសនាទិវសេន បវត្តា បុព្ពភាគចេតនា ទានវត្ថុវិស្សជ្ជន សង្ខាតេ ទានេ សង្គហិតា ហោតិ។ តទគ្គេន តស្សា បុព្ពភាគចេតនាយ បវត្តិកាលោ ឥធ ទានវត្ថុ វិស្សជ្ជនវសេន បវត្ត កាលោតិ វេទិតព្វោ។ វិស្សជ្ជិតព្ពេនាតិ វិស្សជ្ជិតព្ព យុត្តកេន។ តេន អត្ថិកោយេវ បរស្ស វិស្សជ្ជនត្ថាយាតិ អធិប្បាយោ។ ខិបិតព្ពឧសូនំ គហណេតិ តេសំ អកតានំ ករណវសេន អលទ្ធានំ បរិយេសនវសេន គហណេ។ ឯត្ថ បន កេចិ ឥស្សាសោ ឧសូនិខិបិត្វាបិ លភមានោ តេហិ ឧសូហិ អត្ថិកោយេវាតិ ឯវ មត្ថំ វទន្តិ។ សោ នយុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ ខិបិតឧសូនន្តិ វុត្តំ សិយា។ យថា កថិតំ លបិតំ តថាគតេនាតិ។ តថា វិស្សជ្ជិតព្ពេ នាតិ ឯត្ថាបីតិ។ កេចិ ឥស្សាសោ ឧសូហិ អនត្ថិកោ ខិបន្តោ នហោតិ។ អត្ថិកោយេវ សមានោ អញ្ញំ អានិសំសំ ឥច្ឆន្តោ ខិបតីតិ ឯវំ អត្ថំ វទន្តិ។ សោបិ នយុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ ឧសូហិ អត្ថិកោយេវ តានិ ខិបន្តោ ឥស្សាសោវិយាតិវុត្តំ សិយាតិ។ អត្ថតោ បន តទុភយំបិ អវហសិតព្ពមេវ ហោតីតិ។ យស្មាច ឆន្ទសម្បយុត្តំ ចិត្តំ អារម្មណំ គណ្ហន្តំ ឆន្ទវសេន អតិ ឥច្ឆមានំ វិយ វិលុប្បមានំ វិយ គណ្ហាតិ។ តស្មា អយំ អារម្មណគ្គហណេ ចេតសោ ហត្ថប្បសារណំវិយាតិ វុត្តោ។ ឯត្ថច ហត្ថប្បសារណំវិយាតិ ឥទំ អភូតបរិ កប្បវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ ចិត្តស្ស ហត្ថោនាម អត្ថិ។ អត្ថវិសេសបាកដត្ថំ បន អភូតំបិ ភូតំ វិយ កប្បេត្វា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អបិច, អយំ ឆន្ទោនាម ថាមបត្តោ តណ្ហាយ ពលវតរោ ហោតិ។ តថា ហេស អធិបតិភូតោ ឥទ្ធិ បាទភូតោច ហោតីតិ។ យទិ ហិ សោ តណ្ហាយ សមានពលោ សិយា។ ឥមេ សត្តា តណ្ហាយ ហត្ថេ ឋិតា តណ្ហា បរិគ្គហិតានិ ធនភោគរជ្ជសុខានិវា ទិព្ពព្រហ្មសម្បត្តិយោវា ឆឌ្ឌេត្វា វដ្ដទុក្ខតោ និយ្យាតុំ នសក្ខិស្សន្តិ យេវាតិ។

៨២. សោភណា សោភណេសុ ចិត្តេសុ បកិរន្តីតិ បកិណ្ណា។ តេឯវ **បកិណ្ណកា**។ អញ្ញេហិ អញ្ញេសំវា សមានា **អញ្ញសមានា**។ យទា សោភណចិត្តេសុ យុត្តា, តទា តេហិ អសោភណតោ អញ្ញេហិ សមានា។ យទា អសោភណ ចិត្តេសុ យុត្តា, តទា តេហិ សោភណតោ អញ្ញេហិ សមានា សទិសាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អញ្ញសមានរាសិម្ហិ បរមត្ថទីបនា។

៨៣. ឥទានិ អកុសលរាសី ទស្សេន្តោ មោហោតិអាទិមាហ។ តត្ថ មុយ្ហតីតិ **មោហោ**។ មុយ្ហន្តិ សត្តា ឯតេនាតិវា មោហោ។ មុយ្ហនមត្តំវា មោហោ, ចតុរង្គតមស្ស វិយ ចក្ខុស្ស សព្ពសោ កល្យាណបក្ខំ បដិច្ឆាទេត្វា ចិត្តស្ស អន្ធភាវករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បាបបក្ខំ បន បត្វា សោ ញាណគតិកោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហេស បាឡិយំ មិច្ឆាញាណន្តិ វុត្តោ។ អដ្ឋកថាសុច មិច្ឆាញាណន្តិ បាបក្រិយាសុ ឧបាយចិន្តាវសេនបវត្តោ មោហោតិ វុត្តំ។ អវិជ្ជាយច អប្បដិបត្តិ មិច្ឆាបដិបត្តិវសេន ទុវិធភាវោ វុត្តោ។ ឯត្ថច អប្បដិបត្តីតិ កល្យាណបក្ខេ អញ្ញាណ មេវ វុច្ចតិ។ មិច្ឆាបដិបត្តីតិ បាបបក្ខេ មិច្ឆាញាណមេវ វុច្ចតីតិ, តថា ហិ បាបបក្ខំ បត្វា បញ្ចធម្មា ញាណគតិកា ហោន្តិ មោហោ, លោភោ, ទិដ្ឋិ, វិតក្កោ, វិចារោតិ។ ចិត្តេន បន សទ្ធឹ ឆព្ពិធា ហោន្តិ។ តេហិ បកតិយា វិញ្ញុជាតិកេសុ សុតបរិយត្តិសម្បន្នេសុច ឧប្បន្នា បាបក្រិយាសុ តំ តំ ឧបាយទស្សនវសេន តេសំ តត្ថ ឆេកភាវំ បដិពលភាវញ្ច សាធេន្តីតិ។

៨៤. នហិរិយតិ កាយទុច្ចរិតាទីហិ នលជ្ជតិ នជិគុច្ឆតីតិ អហិរី។ ហិរិប្បដិបក្ខាវា អហិរិ, សាឯវ **អហិរិកំ**។ តញ្ហិ បាប ក្រិយាសុ បច្ចុបដ្ឋិតាសុ ហិរិយា ឱកាសំ អទត្វា តាសុ រុចឹ ឧប្បាទេត្វា បវត្តតីតិ។ តថា ហិ តំ កាយ ទុច្ចរិតាទីហិ អជិគុច្ឆនលក្ខណន្តិច អលជ្ជាលក្ខណន្តិច វុត្តំ។

៨៥. នឱត្តប្បតីតិ អនោត្តប្បំ។ កាយទុច្ចរិតាទីហិ នភាយតិ នឧត្រសតីតិ អត្ថោ។ ឱត្តប្បប្បដិបក្ខំវា **អនោត្តប្បំ**។ តំបិ ហិ តាសុ បច្ចុបដ្ឋិតាសុ ឱត្តប្បស្ស ឱកាសំ អទត្វា ចិត្តំ តាសុ អសារជ្ជមានំ កត្វា បវត្តតីតិ។ តថា ហេតំ កាយទុច្ចរិ តាទីហិ អសារជ្ជលក្ខណន្តិ ច អនុត្តាសលក្ខណន្តិ ច វុត្តំ។ វុច្ចតិ ច –

> អជេគុច្ឆី អហិរិកោ, បាបាគូថាវ សូករោ;
> អភីរុច អនោត្តប្បី, សលភោ វិយ បាវកាតិ។

៨៦. ឧទ្ធរតីតិ ឧទ្ធដំ។ បាសាណបិដ្ឋេ វដ្ដេត្វា វិស្សដ្ឋ គេណ្ឌុកោ វិយ នានារម្មណេសុ វិក្ខិត្តំ ចិត្តំ, ឧទ្ធដស្ស បន ចិត្តស្ស ឧទ្ធរណាការប្បវត្តិយា បច្ចយភូតោ ធម្មោ **ឧទ្ធច្ចំ**។ តំ បន វាតេរិតំ ជលំ វិយ ធជបដាកា វិយច ទដ្ឋព្ពំ។

៨៧. លុព្ភតីតិ **លោភោ**, លុព្ភន្តិ សម្បយុត្តា ធម្មា ឯតេ នាតិ លោភោ, លុព្ភនមត្តមេវវា ឯតន្តិ លោភោ។ ឯត្ថច លុព្ភនំនាម អារម្មណាភិសជ្ជនំ ទដ្ឋព្ពំ។ សោបន អារម្មណេ លគ្គ នដ្ឋេន មក្កដាលេបោវិយ អភិកង្ខដ្ឋេន តត្តកបាលេ ខិត្តមំស បេសិ វិយ អបរិចាគដ្ឋេន តេលញ្ជន រាគោវិយ តណ្ហានទិភាវេន វឌ្ឍិត្វា សត្តានំ

អបាយាវហង្គេន សព្ពានិ សុក្កកដ្ឋ សាខាបលាស តិណកសដានិ មហាសមុទ្ទំ វហន្តី សីឃសោតា នទី វិយ ទដ្ឋព្ពោ។

៨៨. ទស្សនំ **ទិដ្ឋិ**។ ធម្មានំ យាថាវសភាវេសុ ញាណទស្សនំ វិយ តេសមេវ អយាថាវសភាវេសុ មិច្ឆាទស្សនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សាហិ ឯកច្ចានំ បណ្ឌិតមានីនំ មិច្ឆាវិតក្កពហុលានំ ឧប្បន្នា ថាមគតា អយាថាវបក្ខេ បដិវេធញ្ញាណគតិកា ហោតីតិ។ សាបន មិច្ឆាភិនិវេសលក្ខណា បរមំវជ្ជន្តិ ទដ្ឋព្ពា។

៨៩. មញ្ញតីតិ **មានោ**។ អហំ លោកេ ឯកោ បុគ្គលោ អស្មិ។ ន កដ្ឋកលិង្គរោវិយ អវមញ្ញនារហោតិ ឯវំ អត្តានំ ទឡ្ហំ បគ្គហេត្វា សមនុបស្សតីតិ អត្ថោ។ សោបន ជាតិ កុលធន ភោគ យស ឥស្សរិយាទីហិ ចេវ សីល សុត លាភសក្ការា ទីហិច គុណេហិ ឧបត្ថម្ភិតោ អតិរេកតរំ វឌ្ឍិត្វា អត្តានំ ជនមជ្ឈេ កេតុំវិយ អច្ចុគ្គតំ មញ្ញតិ។ តស្មា សោ ឧន្នតិលក្ខណោតិច ឧម្មាទោវិយាតិច វុត្តោ។

៩០. ទុស្សតីតិ **ទោសោ**។ សោបន ចណ្ឌិក្កង្គេន បហតា សិរិសោវិយ វិសប្បនង្គេន អសនិបាតោវិយ អត្តនោ និស្សយ ទហនង្គេន ទាវគ្គិវិយ ទុស្សនង្គេន លទ្ធោកាសោ សបត្តោវិយ សព្ពសោ អហិតរាសិ ភាវង្គេន វិស សំសដ្ឋ បូតិមុត្តំ វិយ ទដ្ឋព្ពោ។

៩១. ឥស្សតីតិ **ឥស្សា**។ បរសម្បត្តី ឧស្សូយតីតិ អត្ថោ។ សាហិ បរេសំ បកតិយា លទ្ធសម្បត្តី ទិស្វា វា សុត្វាវា នសហតិ។ តស្សា សម្បត្តិយា វិបត្តី ឥច្ឆតិ អាកង្ខតិ។ អសុកោ ឥទំនាម លភិស្សតីតិ សុត្វាបិ នសហតិ។ តស្ស អលាភំ ឥច្ឆតិ អាកង្ខតិ។ តស្មា សា បរសម្បត្តីនំ ឧស្សូយនលក្ខណាតិ វុត្តា។

៩២. មម ឯវ ឥទំ គុណជាតំវា វត្ថុវា ហោតុ។ មា អញ្ញស្សាតិ ឯវំ អត្តនោ សម្បត្តិហេតុ អវិប្បវិកតាវសេន ចរតិ បវត្តតីតិ មច្ឆរំ, តថា បវត្តំ ចិត្តំ។ មច្ឆរស្ស ភាវោ **មច្ឆរិយំ**។ ឥទំច ឥស្សា វិយ ទុវិធំ អត្តនា លទ្ធសម្បត្តិ លភិតព្ពសម្បត្តិ វសេន។ តត្ថ បកតិយា លទ្ធសម្បត្តិយំ តាវ តំ បរេហិ សា ធារណំវា យេន កេនចិវា ការណេន អត្តសន្តកភាវតោ មុច្ចិត្វា បរេសំ សន្តកភាវំ គមិស្សមានំ ទិស្វា វា សុត្វាវា ចិន្តេត្វា ទុក្ខី ទុម្មនោ ហោតិ, លភិតព្ពសម្បត្តិយំបិ អសុកស្មឹ ទេសេ វាកាលេវា ឥទំនាម ភវិស្សតីតិ សុត្វាវា ចិន្តេត្វាវា តំ អត្តនាវ លទ្ធំ ឥច្ឆតិ។ អញ្ញេសំ លាភំ នឥច្ឆតិ។ អញ្ញេ លភិស្សន្តីតិ សុត្វាវា ចិន្តេត្វាវា ទុក្ខី ទុម្មនោ ហោតីតិ។ តថា ហេតំ លទ្ធានំវា លភិតព្ពានំវា អត្តនោ សម្បត្តីនំ និគ្គុហនលក្ខណន្តិ វុត្តំ។ ឯត្ថច លភិតព្ពសម្បត្តិយំ យស្ស លាភំ នឥច្ឆតិ។ សោលភតីតិវា លភិស្សតីតិវា សុត្វាវា ចិន្តេត្វាវា ចិត្តវិឃាតោ ឥស្សានាម។ យំ យំ អត្តនា លទ្ធំ ឥច្ឆតិ។ តំ តំ អត្តនា អលព្ភមានកំ ចិន្តេត្វា ចិត្តវិឃាតោ មច្ឆរិយំនាម។ ន ហិ ឯតេ ទ្វេ ឯកតោ ឧប្បជ្ជន្តីតិ។

៩៣. **កុក្កុច្ចន្តិ** ឯត្ថ កិរិយា កតំ។ កុច្ឆិតំ កតន្តិ កុកតំ។ កុច្ឆិតកិរិយាតិ អត្ថោ។ បណ្ឌិតេហិ ឯកន្តេន និន្ទិតព្ពោ ចិត្តប្បវត្តិវិសេសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្ថតោ បន អកតំ វត មេ កល្យាណំ កតំ បាបន្តិ ឯវំ អនុសោចនវសេន បវត្តោ កុក្កុច្ច សម្បយុត្តចិត្តុប្បាទោយេវ, សោ ហិ តថា បវត្តមានោបិ បុព្ពេ អកតំវា កល្យាណំ បុន កតំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ បុព្ពេ កតំ វា បាបំ បុន អកតំ កាតុំ នសក្កោតិ។ អថខោ កុសលធម្មេសុ ចិត្តុបរិយាទានាយឯវ សំវត្តតិ។ តស្មា កុច្ឆិតកិរិយា មត្តត្តា កុកតន្តិ វុច្ចតីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋ កថាយំ កតាកតស្ស សាវជ្ជានវជ្ជស្ស អភិមុខគមនំ បដិសារោនាម។ យស្មា បនេសោ កតំវា បាបំ អកតំ នករោតិ។ អកតំវា កល្យាណំ កតំ នករោតិ។ តស្មា វិរូបោ កុច្ឆិតោ វា បដិសារោតិ វិប្បដិសារោតិ។ ឯត្ថច វិប្បដិសារោតិ កុក្កុច្ច មេវ។ កុក្កុច្ចេច កុច្ឆិតេ សតិ តំ សម្បយុត្តចិត្តុប្បាទោបិ កុច្ឆិតោយេវ។ យេនច ការណេន កុក្កុច្ចំ កុច្ឆិតំនាម ហោតិ។ តេនេវ ការណេន សោ ចិត្តុប្បាទោបិ កុច្ឆិតោនាម ហោតីតិ កត្វា សោ ចិត្តុប្បាទោវ កុកតបទេ គហេតុំ យុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ សុទិន្នកណ្ឌដ្ឋកថាយំ បន អយមត្ថោ ឧជុកតោវ វុត្តោ។ យថាហ-វិញ្ញូហិ អកត្តព្ពតាយ កុច្ឆិតកិរិយាភាវតោ កុក្កុច្ចន្តិ។

[៧៦] វិភាវនិយំ បន

ឥមមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា យំ វុត្តំ "កុច្ឆិតំ កតន្តិ កុកតំ។ កតាកត ទុច្ចរិតសុចរិត"ន្តិ។ តំ ន យុជ្ជតិយេវ។ ឯតេន យញ្ច **តត្ថ** វុត្តំ "អកតំបិ ហិ កុកតន្តិ វោហរន្តិ។ យំ មយា អកថំ។ តំ កុកតន្តិច។ ឥធ បន កតា កតំ អារព្ភ ឧប្បន្នោ វិប្បដិសារចិត្តុប្បាទោ កុកត"ន្តិច។ តំបិ សព្ពំ បដិក្ខិត្តមេវ ហោតីតិ។

កុកតស្ស យថាវុត្តចិត្តុប្បាទស្ស តថាបវត្តិ ហេតុភាវោ កុក្កុច្ចំ។ អបិច, ធាតុបាឋេសុ កុចសទ្ទំ សង្កោចនមនោ វិលេខនត្ថេសុ បឋន្តិយេវ។ តស្មា កុច្ឆិតេន អាការេន កោចតិ សង្កោចតិ ន បាបជិគុច្ឆនាការេនាតិ កុក្កុចោ។ កុច្ឆិតេនវា អាការេន កោចតិ វិលិខតិ នកិលេសសល្លិខនា ការេនាតិ កុក្កុចោ។ តថា បវត្តធម្មសមូហោ។ សោហិ កុច្ឆិតេន អកតំ វត មេ កល្យាណំ កតំ បាបន្តិ ឯវំ បវត្តេន អនុត្ថុននាការេន សង្កោចតិ។ កុសលធម្មសមាទានេ ចិត្តំ នមិតុំបិ នទេតិ។ មនំវា វិលេខតិ។ សទ្ធាទីនំ សារធម្មានំ តនុករណេន ចិត្តំ កុសលធម្មសមាទានេ បរិយាទិន្នថាមពលំ ករោតិ។ តស្មា កុក្កុចោតិ វុច្ចតិ។ យេន បន ធម្មេន យុត្តត្តា សោ តថា បវត្តោ ហោតិ។ សោ កុក្កុច្ចំនាម កុក្កុចស្ស ភាវោតិ កត្វា។ តំ បន យស្មា បុព្ពេ អកតញ្ច កល្យាណំ កតញ្ច បាបំ អារព្ភ បច្ឆា អនុតាបនវសេន អនុសោចនវសេនច បវត្តតិ។ តស្មាតំ បច្ឆានុតាបលក្ខណំ កតាកតានុសោចនរសន្តិ ច វុត្តំ។ ឯត្ថច បច្ឆានុតាបលក្ខណន្តិ បុព្ពេ កល្យាណញ្ច អកត្វា បាបញ្ច កត្វា អាគតត្តា បច្ឆិមេ កាលេ អនុតាបលក្ខណន្តិ អត្ថោ។ តេន កុក្កុច្ចស្ស ឯកន្តេន អតីតារម្មណតា សិទ្ធា ហោតិ។ បច្ចុប្បន្នានាគតារម្មណតាច បដិសិទ្ធាតិ។ កតាកតា នុសោចនរសន្តិ ឯត្ថ កតញ្ច បាបំ អកតញ្ច កល្យាណន្តិ យោ ជេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ មហានិទ្ទេសេ –

> ទ្វីហាការេហិ កុក្កុច្ចំ ឧប្បជ្ជតិ កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថញ្ច ទ្វីហា។ល។ អកតត្តាច។ អកតំ មេ កាយសុ ចរិតំ។ កតំ កាយទុច្ចរិតន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ។ អកតំ មេ វចីសុចរិតំ។ល។ កតំ មនោទុច្ចរិតន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ។ អកតាមេ បាណាតិបាតា វេរមណី។ កតោ បាណាតិ បាតោតិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ។ល។ អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋិ។ កតា មិច្ឆាមិដ្ឋីតិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចន្តិ។

ឯតេន បន អកតសុចរិតា រម្មណតាយ កតទុច្ចរិតា រម្មណតាយច វសេន កុក្កុច្ចស្ស ទ្វិធាភាវោយេវ សិទ្ធោ ហោតិ។ ទ្វីហាការេហីតិ ហិ វុត្តំ។ សោច ខោ បុព្ពេ បាបំ កត្វា បច្ឆា អបាយភយតជ្ជិតានញ្ញេវ អបាយេសុ បតិត្វា បុព្ពេ អត្តនា កតកម្មំ អនុស្សរន្តានញ្ច ហោតិ។ នអញ្ញេសំ, អកតំ មេ កាយសុចរិតំ។ កតំ កាយទុច្ចរិតន្តិ ហិ វុត្តំ។ យថា បន មានោ ទុវិធោ ហោតិ យាថាវមានោ អយាថាវមានោតិ។ តថា កុក្កុច្ចំបិ, យាថាវកុក្កុច្ចំ, អយាថាវ កុក្កុច្ចន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ អយាថាវ កុក្កុច្ចំបិ ឧប្បជ្ជមានំ ទ្វីហាការេហេវ ឧប្បជ្ជតិ អកតំ វត មេ កល្យាណំ កតំ បាបន្តិ។ កតមំ បន តន្តិ។ យញ្ច បុព្ពេ កល្យាណកម្មេបិ បាបសញ្ញី បាបទិដ្ឋិ អកត្វា បាបកម្មេបិ កល្យាណសញ្ញី កល្យាណទិដ្ឋិ កត្វា បច្ឆា អនុសោចនវសេន ឧប្បជ្ជតិ។ យញ្ច បុព្ពេ កល្យាណេ កល្យាណសញ្ញី កត្វា បច្ឆា បាបសញ្ញិនោ បាបេច បាសញ្ញី អកត្វា បច្ឆា កល្យាណសញ្ញិនោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ អយាថាវកុក្កុច្ចំនាម។ អនវជ្ជេ សាវជ្ជសញ្ញី, កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញី, អនាបត្តិយំ អាបត្តិសញ្ញីតិអាទិនាបិ យោជេតព្ពំ។ ឥទញ្ច សព្ពំ ឧប្បជ្ជមានំ ទ្វីហា ការេហេវ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា ទ្វីសុឯវ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យំ បន មហានិទ្ទេសេយេវ ហត្ថកុក្កុច្ចកំបិ កុក្កុច្ចំ។ បាទកុក្កុច្ចកំបិ កុក្កុច្ចំ។ ហត្ថបាទកុក្កុច្ចកំបិ កុក្កុច្ចន្តិ និទ្ទិដ្ឋំ។ តំ អសំយត កុក្កុច្ចំនាម។ យំ បន តំ ភិក្ខុ កុក្កុច្ចាយន្តា នបដិគ្គណ្ហីសូតិ វិនយេ អាគតំ។ យញ្ច កថំ កុក្កុច្ចប្បកតតាយ អាបជ្ជតិ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតាតិ អាគតំ។ តំ វិនយកុក្កុច្ចំនាម។ តំបន វិនយសំសយោឯវ។ សោច ខោ អត្តនោ អវិសយេ កប្បតិ នុខោ នោនុខោតិ សំសប្បនាការេន បវត្តោ កុសល ក្រិយ ចិត្តុប្បាទោ។ សោបន យេសំ ឧប្បជ្ជតិ។ តេសុ យេ សិក្ខាកាមា, តេ តំកម្មំ នករោន្តិ។ តេ សន្ធាយ កុក្កុច្ចាយន្តា នបដិគ្គណ្ហីសូតិ វុត្តំ។ យេ បន ករោន្តិយេវ។ តេ កប្បិយវត្ថុស្មឹបិ អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តិ។ តេ សន្ធាយ កុក្កុច្ចប្បកតតាយ អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ វុត្តំ។

៨៤. ថិយតិចិត្តំ មន្ទមន្ទំ កត្វា អជ្ឈោត្ថរតីតិ **ថិនំ**។ ថិយិយនា ថិយិតត្តន្តិ ហិ បាឡិយំ និទ្ទិដ្ឋំ។

៨៥. មេធតិ ចេតសិកេ ធម្មេ អកម្មញ្ញភូតេ កត្វា វិហឹ សតីតិ **មិទ្ធំ**។ តថា ហិ អារម្មណេ វិប្ផារវសេន តំ តំ ឥរិយា បថំ សន្ធារេត្វា បវត្តមានេសុ សម្បយុត្តធម្មេសុ មុគ្គរេន បោថេត្វា វិយ តេ អារម្មណតោ ឱលិយាបេត្វា ឥរិយាបថំបិ សន្ធារេតុំ អសមត្ថេ កត្វា ថិនំ ចិត្តំ អភិភវតិ។ មិទ្ធំ ចេតសិកេតិ។

៨៦. **វិចិកិច្ឆា**តិ ឯត្ថ។ ចិកិច្ឆនំ ចិកិច្ឆា។ ញាណប្បដិកា រោតិ អត្ថោ។ តិកិច្ឆិតុំ ទុក្ករតាយ វិគតា ចិកិច្ឆា ឯតាយាតិ វិចិកិច្ឆា។ សភាវំ វិចិនន្តា កិច្ឆន្តិ កិលមន្តិ ឯតាយាតិវា វិចិកិច្ឆា។ វិចិកិច្ឆតិវា ទ្វេឡ្ហកភាវេន បវត្តតីតិ វិចិកិច្ឆា។ សា នីវរណភូតា, បដិរូបកាតិ ទុវិធា។ តត្ថ ពុទ្ធាទីសុ អដ្ឋសុ វត្ថូសុ វិមតិវសេន បវត្តមានា នីវរណភូតា។ តតោ អញ្ញាបន អសព្ពញ្ញូនំ តេសុ តេសុ អារម្មណេសុ កថំ នុខោ ឯវំ នុខោ ឥទំនុខោតិ វេមតិកភាវេន បវត្តា សព្ពា វិចិកិច្ឆា បដិរូបកានាម។ សា បន កុសលាបិ ហោតិ, អកុសលាបិ ខីណា សវានំ ឧប្បន្ន ក្រិយាព្យាកតាបីតិ។ ឥធ បន ឯកន្តាកុសលភូតា នីវរណវិចិកិច្ឆាវ អធិប្បេតាតិ។

អកុសលរាសិម្ហិ បរមត្ថទីបនា។

៩៧. សទ្ទហតីតិ **សទ្ធា**។ យថា អច្ឆំ បសន្នំ និសិន្នំ ឧទកំ ចន្ទ សូរិយាទីនិ រូបនិមិត្តានិ សុដ្ឋុ អត្តនិ ទហតិ។ ឯវំ អយំ ពុទ្ធគុណា ទីនិ សុដ្ឋុ អត្តនិ ទហតិ ធារេតិ ថបេតិវាតិ អត្ថោ។ សទ្ទហន្តិវា ឯតាយាតិ សទ្ធា។ សទ្ទហនមត្តមេវវា ឯតន្តិ សទ្ធា។ សាបិ ពុទ្ធា ទីសុ សទ្ទេយ្យវត្ថូសុ អកាលុស្សិយភាវេន បវត្តមានាឯវ ឥធ អធិប្បេតា។ តតោ អញ្ញាបន តិត្ថិយេសុវា តិត្ថិយធម្មេសុ វា ឯវរូបេសុ អសទ្ទេយ្យវត្ថូសុ សទ្ទហនវសេន បវត្តា ឱកប្បនា សទ្ធា បដិរូបកានាម ហោតិ។ សា បន អត្ថតោ មិច្ឆាធិមោក្ខោ យេវាតិ។ យថា បន មនុស្សា ហត្ថេ អសតិ រតនានិ ទិស្វា បិ-គហេតុំ ន សក្កោន្តិ។ វិត្តេ អសតិ តេសំ សព្ពភោគា ន សម្បជ្ជន្តិ។ ពីជេ អសតិ សស្សាទីនិ នសម្បជ្ជន្តិ។ ឯវំ សទ្ធាយ អសតិ បុញ្ញក្រិយាវត្ថូនិ នសម្បជ្ជន្តិ។ តស្មា ឯសា ហត្ថវិត្តពីជ សទិសាតិ វុត្តា។

៩៨. សរតីតិ **សតិ**។ អត្តនា កតានិ កត្តព្ពានិ ច កល្យាណកម្មានិ វា ពុទ្ធគុណាទីនិវា អប្បមជ្ជនវសេន ឧបគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ សាបិ សម្មាសតិ មិច្ឆាសតិ ទុវិធា ហោតិ។ តត្ថ សម្មាសតិ ឥធ អធិប្បេតា។ ឥតរា បន សតិយេវ ន ហោតិ។ កតស្ស កត្តព្ពស្សច បាបកម្មស្ស អប្បមជ្ជនវសេន បវត្តោ សតិបដិរូបកោ អកុសលចិត្តុប្បាទោយេវ។ យស្មា បនេសា ចិត្តំ សព្ពេហិ អកុសលធម្មេហិច រក្ខិតុំ កុសលធម្មេហិច យោជេតុំ សក្កោតិ។ តស្មា សា រញ្ញោ សព្ពកម្មិក មហាអមច្ចោ វិយ ទដ្ឋព្ពាតិ។ សតីឧ្វាហំ ភិក្ខវេ សព្ពត្ថិកំ វទាមីតិ ហិ វុត្តំ។

៩៩. ហិរិយតីតិ **ហិរិ**។ កាយទុច្ចរិតាទីហិ លជ្ជតិ ជិគុច្ឆតិ ឧក្កណ្ឋតីតិ អត្ថោ។

១០០. តេហិយេវ ឱត្តប្បតីតិ **ឱត្តប្បំ**។ ឧព្ពិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថបិ ហិរិឱត្តប្បប្បដិរូបកានាម អត្ថិ, វុត្តញ្ហិ –

លជ្ជិតព្ពេ នលជ្ជន្តិ, អលជ្ជិយេសុ លជ្ជរេតិ ច;
ភាយិតព្ពេ នភាយន្តិ, អភយេ ភយទស្សិនោតិ ច។

យស្មា បន សប្បុរិសា ហិរិយា អត្តនិ ឱត្តប្បេនច បរេសុ អារក្ខទេវតាទីសុ គារវំ ឧប្បាទេត្វា បាបតោ វជ្ជេត្វា សុទ្ធំ អត្តានំ បរិហរន្តិ។ តស្មា ឥមេ ទ្វេ លោកបាលធម្មាតិ វុត្តា។

១០១. លោភប្បដិបក្ខោ **អលោភោ**។ សោ ហិ យេសុ អត្តនោ ហិតសញ្ញិតេសុ អារម្មណេសុ លោភោ លគ្គនវសេន បវត្តតិ, តេស្វេវ តំ លោភំ វិធមិត្វា លោភវត្ថុភូតា ភវភោគសម្បត្តិយោ គូថរាសីវិយ ហីឡេត្វា ជិគុច្ឆិត្វា ឯកានេក្ខម្ម ធាតុនាម ហុត្វា បវត្តតីតិ។

១០២. ទោសប្បដិបក្ខោ **អទោសោ**។ សោបិ ហិ យេសុ អត្តនោ អហិតសញ្ញិតេសុ អារម្មណេសុ ទោសោ ទុស្សនវសេន បវត្តតិ។ តេស្វេវ តំទោសំ វិធមិត្វា ទិដ្ឋទិដ្ឋេសុ សត្តេសុ បុណ្ណចន្ទសទិសំ សោមម្មហទយំ ឧប្បាទេត្វា ឯកា អព្យាបាទធាតុ នាម ហុត្វា បវត្តតីតិ។ អយមេវច ព្រហ្មវិហារេសុ មេត្តាតិ វុត្តា។ អមោហោបិ ឥធ វត្តព្ពោ។ មោហប្បដិបក្ខោ **អមោហោ**។ សោបិ ហិ យេសុ ធម្មេសុវា អត្ថេសុវា ចតូសុ អរិយសច្ចេសុវា មោហោ អន្ធការំ កត្វា បវត្តតិ។ តេស្វេវ តំ មោហំ វិធមិត្វា ចន្ទសូរិយសហស្សំ ឧដ្ឋាបេន្តោវិយ វិជ្ជានាម ហុត្វា បវត្តតីតិ។

១០៣. **តត្រមជ្ឈត្តតា**តិ ឯត្ថ អត្ថា វុច្ចតិ សភាវោ។ លីនុទ្ធច្ចាទីនំ ឧភិន្នំ វិសមបក្ខានំ មជ្ឈេ បវត្តោ អត្តា ឯតស្សាតិ មជ្ឈត្តោ។ សមប្បវត្តោ សម្បយុត្តធម្មសមូហោ។ តស្ស ភាវោ មជ្ឈត្តតា។ តេសុ តេសុ សម្បយុត្តធម្មេសុ ទិស្សមានា មជ្ឈត្តតា តត្រមជ្ឈត្តតា តេសុ តេសុវា ហិតកម្មេសុ ចិត្តចេតសិកានំ មជ្ឈត្តតា តត្រមជ្ឈត្តតា។ តថា ហិ សា សមប្បវត្តានំ សម្បយុត្ត ធម្មានំ អជ្ឈុបេក្ខនវសេន សមប្បវត្តានំ អាជានេយ្យានំ អជ្ឈុបេក្ខន សារថីវិយ ទដ្ឋព្ពាតិ វុត្តា។ អយមេវច ព្រហ្មវិហារេសុ ឧបេក្ខាតិ វុត្តា។

១០៤. កាយប្បស្សទ្ធាទីសុ កាយោតិ វេទនាទិក្ខន្ធត្តយ សង្ខាតោ ចេតសិកសមូហោ វុច្ចតិ។ ចិត្តន្តិ សោភណចិត្តំ។ កាយស្ស បស្សទ្ធិ **កាយប្បស្សទ្ធិ**។ ចិត្តស្ស បស្សទ្ធិ **ចិត្តប្បស្សទ្ធី**តិអាទិនា សមាសោ។ បស្សម្ភនំ បស្សទ្ធិ។ សន្តសីតលភាវោតិ អត្ថោ។ យេសំ ឥទំ ទ្វយំ ទុព្ពលំ ហោតិ។ តេ បុញ្ញកម្មេសុ ចិត្តសុខំ នបិន្ទន្តិ។ ពហិទ្ធាឯវ នេសំ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ សន្តត្តេ បាសាណបិដ្ឋេ ថបិតមច្ឆោវិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ ហោតិ។ តេយេវ តត្ថ តំ វិន្ទន្តិ។ តេសំ ចិត្តំ សីតលេ ឧទកេ បក្ខិត្ត មច្ឆោ វិយ ហោតិ។

១០៥. លហុភាវោ **លហុតា**។ អគរុតា អទន្ធតាតិ អត្ថោ។ យេសំ ឥទំ ទុព្ពលំ។ តេសំ ចិត្តំ បុញ្ញកម្មេសុ នបសារេតិ សង្កោចតិ។ តត្តបាសាណេ បក្ខិត្តបទុមបុប្ផំ វិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ។ តេសំ ចិត្តំ តត្ថ បសារេតិ។ សីតលេ ឧទកេ បក្ខិត្ត បទុមបុប្ផំ វិយ ហោតិ។

១០៦. មុទុភាវោ **មុទុតា**។ យេសំ ឥទំ ទុព្ពលំ។ តេសំ ចិត្តំ បុញ្ញកម្មេសុ ថទ្ធំ ហោតិ។ វេរិនំ មជ្ឈេ គតមហាយោធោវិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ។ តេសំ ចិត្តំ តត្ថ មុទុ ហោតិ។ វិយញ្ញាតីនំ មជ្ឈេ គតមហាយោធោ វិយ ហោតិ។

១០៧. កម្មនិ សាធុ កម្មញ្ញំ។ តទេវ **កម្មញ្ញតា**។ យេសំ ឥទំ ទុព្ពលំ។ តេសំ ចិត្តំ បុញ្ញកម្មេសុ យថិច្ឆិតំ ថបេតុំ នលព្ភតិ, វិក្កិរតិ។ បដិវាតេ ខិត្តថុសមុដ្ឋិវិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ។ តេសំយេវ តំ តត្ថ យថិច្ឆិតំ ថបេតុំ លព្ភតិ នវិក្កិរតិ។ បដិវាតេ ខិត្តសុវណ្ណក្ខន្ធោវិយ ហោតិ។

១០៨. បគុណស្ស ភាវោ បាគុញ្ញំ។ តទេវ **បាគុញ្ញតា**។ យេសំ ឥទំ ទុព្ពលំ។ តេសំ ចិត្តំ បុញ្ញកម្មេសុ វិកម្បតិ វិហញ្ញតិ។ គម្ភីរេ ឧទកេ ខិត្តវានរោវិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ, តេ សំ តំ តត្ថ នវិកម្បតិ នវិហញ្ញតិ។ គម្ភីរេ ឧទកេ ខិត្ត កុម្ភិលោ វិយ ហោតិ។

១០៩. ឧជុឯវ ឧជុកំ, ឧជុកស្ស ភាវោ **ឧជុកតា**។ យេសំ ឥទំ ទុព្ពលំ។ តេសំ ចិត្តំ បុញ្ញកម្មេសុ វិសមគហិកំ ហោតិ។ កទាចិ លីនំ។ កទាចិ ឧទ្ធដំ។ កទាចិ ឱនតំ។ កទាចិ ឧន្នតំ។ សុរាមទមត្តស្ស មគ្គគមនំ វិយ ហោតិ។ យេសំ បន ពលវំ, តេសំ តំ វុត្តវិបរិយ យេន វេទិតព្ពន្តិ។

១១០. ឯត្ថច សិទ្ធេសុបិ ចិត្តប្បស្សទ្ធាទិកេសុ វុត្តេសុ វិសុំ កាយប្បស្សទ្ធាទីនំ វចនំ តេសំ វសេន រូបកាយស្សបិ បស្សទ្ធាទិ ទីបនត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ តំ តំ សុត្តន្តំ សុត្វា គេលញ្ញវុដ្ឋា នាទីសុ រូបកាយស្ស បស្សទ្ធភាវោ បាកដោ ឥទ្ធិមន្តានំ ឥទ្ធិយា អាកាសគមនាទីសុ លហុ ភាវោ។ កាយំ ខុទ្ទកំ វា មហន្តំ វា កត្វា និម្មិននេសុ មុទុភាវោ។ អន្តោបថវិយំវា អន្តោបព្ពតេ សុវា អសជ្ជមានំ កត្វា គមនាទីសុ កម្មញ្ញភាវោ។ នាគវណ្ណំវា គរុឡវណ្ណំវា កត្វា និម្មិននាទីសុ បគុណភាវោ តេស្វេវ សព្ពេសុ យថានិម្មិតវសេន ចិរប្បវត្តិភាវេសុ ឧជុកភាវោ បាកដោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ សមំ ធារេន្តីតិ សាធារណា, សព្ពេហិ សោភណចិត្តេហិ, តេសំវា សាធារណា **សោភណ សាធារណា**។

១១១. **សម្មាវាចា**តិ ឯត្ថ តិវិធា សម្មាវាចា កថា, ចេតនា, វិរតិវសេន, តត្ថ អត្ថធម្មប្បដិសំយុត្តា សុភាសិតា វាចា កថា សម្មាវាចានាម។ តំសមុដ្ឋាបិកា កុសលក្រិយចេតនា ចេតនាសម្មាវាចានាម។ យា បន មុសាវាទា វេរមណាទីនិ សិក្ខាបទានិ សមាទិយន្តស្សវា អធិដ្ឋហន្តស្សវា សម្បត្តំ វត្ថុំ អវីតិក្កមន្តស្សវា បាបវិរមណាការេន ចិត្តស្ស បវត្តិ។ អយំ វិរតិ សម្មាវាចានាម។ សា ឥធ អធិប្បេតា។ សម្មា វទន្តិ ឯតា យាតិ សម្មាវាចា។ ឯតាយាតិ ចេត្ថ ករណត្ថេ ហេតុអត្ថេ វា ករណវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ វាចាយ សិក្ខាបទានិ សមាទិយន្តស្ស សមាទានវចនានិ សន្ធាយ ករណត្ថោ ហេតុអត្ថោ ច យុជ្ជតិ។ តតោ យថាសមាទិន្នានិវា យថាធិដ្ឋិតានិវា សិក្ខាបទានិ សុដ្ឋុរក្ខាមាតិ យានិ អនវជ្ជានិឯវ វចនានិ វទន្តា វិចរន្តិ។ តានិ សន្ធាយ ករណត្ថានុកូលោ ហេតុ អត្ថោយេវ យុជ្ជតីតិ។ អថវា, តថា វទន្តុវា មាវា។ អយំបន វទមានេសុ សតិ តេសំ សម្មា វត្តុំឯវ ទេតិ។ នមិច្ឆា វត្តុន្តិ កត្វា សម្មា វាចាត្វេវ វុច្ចតិ។ អបិច, អយំ វចីទុច្ចរិតានំ បជហនវសេន បវត្តមានា វចីទ្វារសុទ្ធិយា ឯវ ហោតីតិ សម្មា វាចាតិ វុច្ចតីតិ។

១១២. **សម្មាកម្មន្តោ**បិ តិវិធោ ក្រិយា, ចេតនា, វិរតិ វសេន។ តត្ថ យំកិញ្ចិ អនវជ្ជំ កម្មំ ករោន្តស្ស កាយិកក្រិយា ក្រិយាកម្មន្តោនាម។ តំសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា ចេតនាកម្មន្តោ នាម។ យា បន បាណាតិបាតា វេរមណាទីនិ សិក្ខាបទានិ សមាទិ យន្តស្សវា អធិដ្ឋហន្តស្សវា សម្បត្តំ វត្ថុំ អវីតិក្កមន្តស្សវា បាបវិរមណាការេន ចិត្តស្ស បវត្តិ។ អយំ វិរតិ សម្មាកម្មន្តោ នាម។ សម្មា ករោន្តិ ឯតេនាតិ សម្មាកម្មំ, តទេវ សម្មា កម្មន្តោ សុត្តន្តោ វនន្តោវិយ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយមេវ។

១១៣. **សម្មាអាជីវោ**បិ វិវិធ, វិរតិវសេន ទុវិធោ។ តត្ថ បកតិយា អនវជ្ជានិ កសិកម្មាទីនិវា ភិក្ខាចរិយាទីនិវា កត្វា ជីវិតំ កប្បេន្តានំ ឧដ្ឋានពលសង្ខាតោ វាយាមោ វិរិយសម្មាអាជីវោនាម។ យា បន អាជីវសុទ្ធី អបេក្ខិត្វា អត្តនោ អាជីវសីលវិបត្តិការណានិ កាយវចីទុច្ចរិតានិ បជហន្តានំ បាបវិរមណាការេន ចិត្តស្ស បវត្តិ។ អយំ វិរតិ អាជីវោនាម។ អយមិធាធិប្បេតោ។ សម្មា អាជីវន្តិ ជីវិតំ បវត្តេន្តិ ឯតេនាតិ សម្មាអាជីវោ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយមេវាតិ។

១១៤. ឯកេកាបិ ចេត្ថ សម្បត្ត វិរតិ, សមាទាន វិរតិ, សមុច្ឆេទវិរតិវសេន តិវិធា។ តត្ថ យា សិក្ខាបទានិ អសមា ទិយិត្វាវា សមាទិន្នានិបិវា តានិ អនបេក្ខិត្វា កេវលំ ហិរិ ឱត្តប្បពលេនេវ សម្បត្តំ វត្ថុំ អវីតិក្កមន្តានំ ឧប្បន្នា វិរតិ។ អយំ សម្បត្តវិរតិនាម។ សា បច្ចុប្បន្នារម្មណាយេវ។ បញ្ចសិក្ខា បទា បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិ ហិ វុត្តំ។

យា បន សិក្ខាបទានិ សមាទិ យន្តស្សវា អធិដ្ឋហន្តស្សវា យថាសមាទិន្នានិវា យថាធិដ្ឋិតានិ វា សុដ្ឋុរក្ខាមីតិ សម្បត្ត វត្ថុំ អបីតិក្កមន្តស្សវា ឧប្បន្នា។ អយំ សមាទានវិរតិនាម។ សា បន បច្ចុប្បន្នារម្មណាវា ហោតិ អនាគតារម្មណាវា។ តថា ហិ បញ្ចសិក្ខាបទា បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិ ឥទំ សម្បត្តវិរតិវសេន វុត្តន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ មគ្គក្ខណេ បន សព្ពទុច្ចរិតានំ បច្ចយសមុច្ឆេទវសេន ឧប្បន្នា សមុច្ឆេទវិរតិនាម។ សា បន និព្ពានារម្មណាឯវ។ ផលវិរតិបិ ឯត្ថេវ សង្គហិតាតិ។ តត្ថ លោកិយវិរតិយោ ជីវិតិន្ទ្រិយាទីនិ វីតិក្កមិតព្ពវត្ថូនិ អារម្មណំ កត្វា បាណាតិបាតាទីនិ វិរមិតព្ពវត្ថូនិ បជហន្តិ។ លោកុត្តរវិរតិយោ បន និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា តានិយេវ វិរមិតព្ព វត្ថូនិ បជហន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១១៥. បរទុក្ខេ សតិ ការុណិកានំ ហទយខេទំ ករោតីតិ **ករុណា**។ កិរតិវា បរទុក្ខំ វិក្ខិបតិ, កិណាតិវា បរទុក្ខំ ហឹសតីតិ ករុណា។ កិរិយតិ ទុក្ខិតេសុ បសារិយតីតិវា ករុណា។ អបិច កលិ ឧណាតិ ឆេទោ។ កលីតិ ទុក្ខំ វុច្ចតិ, យថា-កលិ សម្ភវេ ភវេតិ។ កលីតិវា បាបបិ បរាជយោបិ វុច្ចតិ។ បាបេ កលិ បរាជយេតិ ហិ វុត្តំ។ សព្ពញ្ចេតំ ការុណិកា នំ ការុញ្ញហេតុភូតមេវ ហោតិ។ ឥតិ កលឹ ទុក្ខំវា បាបំវា សព្ពសម្បត្តិតោ បរាជយំវា សត្តេហិ អវន្តិ រក្ខន្តិ, សត្តេវា តតោ វិធកលិតោ អវន្តិ រក្ខន្តិ ការុណិកា ជនា ឯតាយាតិ ករុណា។

១១៦. បរសម្បត្តឹ ទិស្វា មោទន្តិ ឯតាយាតិ **មុទិតា**។ នត្ថិ បមាណំ ឯតេសន្តិ អប្បមាណា, សត្តា។ អប្បមាណេសុ ភវាតិ **អប្បមញ្ញា**។ ឯតាហិ ឯត្តកេសុយេវ សត្តេសុ បវត្តេតព្ពា។ ន ឥតោ អញ្ញេសូតិ ឯវំ បរិច្ឆេទប្បមាណស្ស អភាវា ឯកស្មឹ សត្តេ បវត្តាបិ អប្បមញ្ញាឯវនាម ហោន្តីតិ។

[៧៧] ដីកាសុ បន

អប្បមាណសត្តា រម្មណត្តា អប្បមាណា។ តាឯវ អប្បមញ្ញាតិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

១១៧. បញ្ញិន្ទ្រិយន្តិ ហេដ្ឋា វុត្តោ អមោហោឯវ។ សោ ហិ បជាននដ្ឋេន បញ្ញា, អធិបតិយដ្ឋេន ឥន្ទ្រិយញ្ចាតិ កត្វា បញ្ញិន្ទ្រិយន្តិ វុច្ចតីតិ។

សោភណរាសិម្ហិ បរមត្ថទីបនា។

១១៨. **ឯត្តាវតា**តិអាទិ តិណ្ណំ រាសីនំ សង្គហោ។ ឯវំ ទ្វិបញ្ញាស សរូបំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចេតោយុត្តប្បការំ ទស្សេន្តោ តេសន្តិអាទិមាហ។ ឥតោ ចេតសិកានំ សរូបទស្សនតោ បរំ តេសំ ចិត្តាវិយុត្តានំ ចិត្តេន អវិយុត្តានំ ចេតសិកានំ ចិត្តុប្បាទេសុ បច្ចេកំ សម្បយោគោ តថាយោគំ វុច្ចតេតិ យោជនា។ **ចិត្តុប្បាទេសូ**តិ ចិត្តេសុ ឥច្ចេវ អត្ថោ។ ឧប្បជ្ជន្តិ ចេតសិកា ឯតេសូតិ ឧប្បាទា។ ចិត្តានិឯវ ឧប្បាទា ចិត្តុប្បាទាតិ កត្វា។ ទ្វិបញ្ច វិញ្ញាណានំ សព្ពទុព្ពលត្តា តេសុ ឆ បកិណ្ណកា នុប្បជ្ជន្តិ។ ភាវនាពលេន បហីនត្តា វិតក្កោ ទុតិយជ្ឈានិកាទីសុ, វិចារោ តតីយជ្ឈានិកាទីសុ, បីតិ ចតុត្ថជ្ឈានិកាទីសុ នុប្បជ្ជតិ។ សន្និដ្ឋានសភាវត្តា អធិមោក្ខោ អសន្និដ្ឋាន សភាវេ វិចិកិច្ឆា ចិត្តេ នុប្បជ្ជតិ។ វិរិយំ ពលនាយកត្តា ទុព្ពលេសុ បញ្ចទ្វារាវជ្ជនា ទីសុ សោឡសចិត្តេសុ នុប្បជ្ជតិ។ បីតិ សម្បិយាយនសភាវត្តា ទោមនស្សុបេក្ខា សហគតេសុ នុប្បជ្ជតិ។ ឆន្ទោ ឥច្ឆាសភាវត្តា ឥច្ឆា រហិតេសុ អហេតុកេសុ មោមូហចិត្តេសុច នុប្បជ្ជតីតិ អាហ **បកិណ្ណកេសុបន វិតក្កោ។ល។ មោមូហវជ្ជិត ចិត្តេសូ**តិ។ តេ បន ចិត្តុប្បាទា បកិណ្ណកវិវជ្ជិតា សបកិណ្ណកាតិ សម្ពន្ធោ។

១១៩. **អកុសលេសូ**តិ អកុសលចេតសិកេសុ។ សព្ពាកុសល សាធារណានាម។ តស្មា សព្ពេសុបិ ទ្វាទសា កុសលចិត្តេសុ លព្ភន្តីតិ យោជនា។

[៧៨] វិភាវនិយំ បន

បច្ឆិមំ បុរិមស្ស សមត្ថនវចនន្តិ អធិប្បេតំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឥទញ្ហិ ឋានំ ចិត្តេសុ លព្ភមានតាទស្សនបធានន្តិ។ យស្មា បន សព្ពានិ អកុសលចិត្តានិ ឥមេហិ ចតូហិ វិនា នុប្បជ្ជន្តិ។ ន ហិ តានិ បាបេសុ អាទីនវំ បស្សិត្វា បិតានំ ឧប្បជ្ជន្តិ។ នច តេហិ លជ្ជាយវា ភយេនវា ឧក្កណ្ឋិតានំ។ នាបិ កុសលេសុ ធម្មេសុ សមាហិតានន្តិ។ តស្មា តេ សព្ពេសុ តេសុ លព្ភន្តីតិ។ យស្មាច ទិដ្ឋិមានា ខន្ធេសុ អស្សាទំ អមុញ្ចិត្វាវ តេសុ តថា តថា អាមសិត្វា បវត្តន្តិ។ តស្មា តេ លោភមូលចិត្តេស្វេវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តត្ថ ឧប្បជ្ជន្តេសុ បន តេសុ ទិដ្ឋិ ខន្ធេសុ អត្តគ្គាហំ ទឡ្ហំ គហេត្វា តំ អត្តំ និច្ចតាទីហិ មិច្ឆាសភាវេហិឯវ បរាមសន្តី

បវត្តតិ។ មានោ បន ខន្ធេ អហន្តិ ទឡ្ហំ គហេត្វា តំ គហិតាការំ សេយ្យ តាទីហិឯវ អាមសន្តោ បវត្តតិ។ តស្មា តេ អាមសនាការតោ អសទិសវុត្តិនោឯវ ហោន្តីតិ អាហ។ **ទិដ្ឋិចតូសុ។ល។ វិប្បយុត្តេសូ**តិ។ យេ បន ទិដ្ឋិគតិកា ទិដ្ឋិយា យថាគហិតំ អត្តានមេវ អហន្តិ គណ្ហន្តិ។ តេសំបិ ទិដ្ឋិមានា អាមសនាការំ បត្វា អសទិសវុត្តិកាឯវ ហោន្តិ។ ន ហិ មានស្ស វិយ ទិដ្ឋិយា អត្ត សំបគ្គហណេ ព្យាបារោ អត្ថិ។ ន ច ទិដ្ឋិយា វិយ មានស្ស ធម្មានំ អយាថាវបក្ខបរិកប្បនេតិ។ តេនេវ ហិ អហំគាហោ មានោ អនាគាមីនំបិ បវត្តតិ។ អត្តគ្គាហភូតា បន ទិដ្ឋិ បុថុជ្ជនាន មេវាតិ។

[៧៨] វិភាវនិយំ បន

"មានោបិ អហំមានវសេន បវត្តនតោ ទិដ្ឋិសទិសោវ បវត្តតីតិ ទិដ្ឋិយា សហ ឯកចិត្តុប្បាទេ នបវត្តតី"តិ វត្វា កេសរ សីហោ បមាយ តំ អត្ថំ សាធេតិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

សទិសប្បវត្តិ ហិ នាម សហបវត្តិយា ឯវ ការណន្តិ។ មច្ឆរិយំ បន អត្តសម្បត្តីសុ លគ្គនលោភសមុដ្ឋិតំបិ តាសំ បរេហិ សាធារណភាវំ អសហនាការេន បវត្តត្តា ឯកន្តេន បដិឃសម្ប យុត្តមេវ ហោតីតិ វុត្តំ **ទោសោ។ល។ ចិត្តេសូ**តិ។ អកម្មញ្ញ លក្ខណំ ថិនមិទ្ធំ កម្មញ្ញសភាវេសុ អសង្ខារិកេសុ នសម្ភវតីតិ វុត្តំ **ថិនមិទ្ធំ បញ្ចសុ សសង្ខារិក ចិត្តេសូ**តិ។ ចត្តារោ សព្ពា កុសលសាធារណា។ តយោ លោភ ទិដ្ឋិមានា។ ចត្តារោ ទោសាទយោ។ ទ្វយំ ថិនមិទ្ធំ។ **វិចិកិច្ឆា ចិត្តេចា**តិ ចសទ្ទោ អវធារណោ។ វិចិកិច្ឆាចិត្តេឯវាតិ អត្ថោ។ ចតុទ្ទស អកុសល ចេតសិកា។

១២០. សោភណេសូតិ សោភណចេតសិកេសុ។ លោកុត្តរេ អដ្ឋង្គិកមគ្គេ តីសុ ខន្ធេសុ បញ្ញាក្ខន្ធេ សម្មាសង្កប្បោ នាម សម្មាទិដ្ឋិបច្ឆិមកោវ ហោតិ។ តស្មា បាទកជ្ឈានាទិវសេន តស្មឹ អសតិបិ បញ្ញាក្ខន្ធោ នបរិហាយតិ។ សីលសមាធិក្ខន្ធធម្មេសុ បន ឯកោ ឯកស្ស កិច្ចំ នសាធេតិ។ តស្មា លោកុត្តរ មគ្គោ សត្តង្គិកតោ ហេដ្ឋា នបវត្តតីតិ អាហ **វិរតិយោ បន តិស្សោបិ។ល។ លព្ភន្តី**តិ។ និយតាវ ឯកតោវ សព្ពថាបិ លព្ភន្តីតិ យោជនា។ តត្ថ **និយតាវា**តិ ន លោកិយេសុវិយ កទាចិឯវ លព្ភន្តិ។ អថខោ សព្ពទាបិ និយតា ហុត្វាវ លព្ភន្តិ។ កស្មា, លោកុត្តរធម្មានំ និច្ចំ សីលេសុ បរិបូរការិតាវសេន បវត្តត្តា។ ន ហិ តេ លោកិយា វិយ កទាចិ ទានវសេន កទាចិ សុតបរិយត្តិវសេន កទាចិ កសិណភាវនាទិវសេន បវត្តន្តីតិ។ ឯកតោ វាតិ នលោកិយេសុ វិយ វិសុំ វិសុំ លព្ភន្តិ។ អថខោ តិស្សោបិ ឯកតោ ហុត្វាវ លព្ភន្តិ។ កស្មា, អភិន្នារម្មណត្តា។ ន ហិ តេ លោកិយា វិយ វីតិក្កមិតព្ពវត្ថុសង្ខាតានិ ជីវិតិន្ទ្រិយាទីនិ នានារម្មណានិ អារព្ភ បវត្តន្តិ។ ឯកំបន និព្ពានមេវ អារព្ភបវត្តន្តីតិ។ **សព្ពថាបី**តិ ន លោកិយេសុ វិយ ឯកទេ សប្បហានវសេន លព្ភន្តិ។ អថខោ តិស្សោបិ អនវសេស ទុច្ចរិត ទុរាជីវប្បហានាការេន លព្ភន្តិ។ លោកិយេសុហិ សកី ឧប្បន្នា សម្មាវាចា ចតុព្ពិធានិ វចីទុច្ចរិតានិ សព្ពានិ ឯកតោ បជហិតុំ នសក្កោតិ។ មុសាវាទវិរតិ មុសាវាទមេវ បជហិតុំ សក្កោតិ។ ន ឥតរានិ។ មុសាវាទំបិ សមូលំ សានុសយំ បជហិតុំ នសក្កោតិ។ តថា បិសុណវាចា វិរតិ បិសុណវាចមេវ បជហិតុំ សក្កោតិ។ ន ឥតរានិ។ បិសុណវាចំបិ សមូលំ សានុសយំ បជហិតុំ ន សក្កោតិ។ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ លោកុត្តរេសុ បន សកី ឧប្បន្នា សម្មាវាចា សព្ពានិ វចីទុច្ចរិតានិ សមូលានិ សានុសយានិ បជហតិ។ សកី ឧប្បន្នោ សម្មាកម្មន្តោ សព្ពានិ កាយទុច្ចរិតានិ សមូលានិ សានុសយានិ បជហតិ។ សកី ឧប្បន្នោ សម្មាអាជីវោ សព្ពានិ អាជីវហេតុកានិ កាយវចីទុច្ចរិតានិ សមូលានិ សានុសយានិ បជហតិ។ ឥតិ តិស្សោ លោកុត្តរេសុឯវ សព្ពថាបិ លព្ភន្តីតិ។ វិសទ្ទោ អវយវសម្បិណ្ឌនត្ថោ។ សកី ឧប្បន្នា ឯកា សម្មាវាចា មុសាវាទប្បហានវសេនាបិ លព្ភតិ។ នកេវលញ្ច តប្បហានវសេនេវ។ អថខោ បិសុណវាចាបហានវសេនបិ លព្ភតីតិ សព្ពំ វត្តព្ពំ។ ឯត្ថច ទុច្ចរិតានិ សមូលានិ សានុសយានីតិ ឯត្ថ កាយវចីចោបន ភាគិយានិ កាមរាគានុសយាទីនិ ឧបរិមគ្គវជ្ឈានិ កិលេសជាតានិ អរូបសេក្ខានំបិ សន្តិយេវ។ កាមរូបសេក្ខានំ បន វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តស្មា តេសំ បជហនវសេន ឧបរិមគ្គ ផលវិរតីនំ ទុច្ចរិតប្បហានំ ទដ្ឋព្ពំ។ កាមាវចរកុសលេស្វេវ, នបន កាមាវចរវិបាកក្រិយចិត្តេសុ, នាបិមហគ្គតចិត្តេសូតិ អធិប្បាយោ។ កាមាវចរកុសលេសុបិ កាមភូមិយំ ឧប្បន្នេសុឯវ, នរូបារូបភូមិយំ ឧប្បន្នេសុ។ ន ហិ ព្រហ្មានំ វិរមិតព្ពវត្ថុ សង្ខាតានិ កាយវចីទុច្ចរិតានិនាម អត្ថិ។ នច លោកិយវិរតិយោ វិរមិតព្ព វត្ថុរហិតេសុ បុគ្គលេសុ បវត្តន្តីតិ។ ឧបរិ ឆកាមាវចរទេវេ សុបិ នបវត្តន្តីតិ វទន្តិ។ តំ កថាវត្ថុម្ហិ វិចារិតមេវ។ យទិ ឯវំ មនុស្សលោកេបិ តីសុ ហេដ្ឋិមផលដ្ឋេសុ តាសំ អប្បវត្តិ អាបជ្ជតិ។ ន ហិ តេសំបិ បាណាតិបាតាទីនិ វិរមិតព្ពវត្ថូនិនាម អត្ថីតិ។ សច្ចំ, ឥធ បន សត្តវិធអាបត្តិក្ខន្ធាបិ វិរមិតព្ពវត្ថុដ្ឋានេ ឋិតា។ តថា តិវិធកុហនវត្ថូនិច។ តានិច កានិចិ តេសំ ផលដ្ឋានំបិ សាធារណានិឯវ។ មនុស្សានញ្ច យានិ កានិចិ តស្ស តស្ស សមាទិន្នស្ស សិក្ខាបទស្ស វត្ថូនិបិ វិរមិតព្ព វត្ថូនិឯវ។ យានិបិ កាមសេក្ខានំ កាយវាចា វិប្ផន្ទនករានិ កិលេសជាតានិ សមុច្ឆេទវិរតីនំ វត្ថុភូតានិ សន្តិ។ តានិ តេសំ តទង្គ វិរតីនំបិ វត្ថូនិឯវាតិ។ **កទាចិ សន្ទិស្សន្តី**តិ សមាទានសម្បត្តវិរតីនំ អញ្ញតរវសេន បវត្តកាលេឯវ សន្ទិស្សន្តិ។ ឯវំ សន្ទិស្ស មានាបិ ភិន្នារម្មណត្តា នឯកតោ ហុត្វា សន្ទិស្សន្តីតិ វុត្តំ **វិសុំ វិសុ**ន្តិ។ វិសុំវិសុំ សន្ទិស្សមានាបិ ឯកេកទុច្ចរិតប្បហានវសេនេវ សន្ទិស្សន្តិ។ ន លោកុត្តរេសុ វិយ សព្ពថាបីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១២១. អប្បនាបត្តានំ អប្បមញ្ញានំ សោមនស្សសហគតភាវេន វិភង្គេ វុត្តោតិ វុត្តំ **បញ្ចមជ្ឈានវជ្ជិតមហគ្គតចិត្តេសូ**តិ។ ឯតាហិ បរសត្តានំ ហេតុ អធិមត្តព្យាបារា ហោន្តិ, តស្មា អតិសន្តាយ និព្យាបារាយ បញ្ចមជ្ឈានុបេក្ខាយ សហ នបវត្តន្តីតិ។ អប្បនាបុព្ពភាគភូតានំ បន តាសំ ឧបេក្ខាវេទនាយបិ សម្បយោគោ អដ្ឋកថាយំ អនុញ្ញាតោយេវាតិ វុត្តំ **កាមាវចរ។លា។ ចិត្តេសុចា**តិ។ **កទាចី**តិ ការុញ្ញប្បកតិកស្ស អនិស្សុកិនោច បរេសំ វិបត្តិសម្បត្តិទស្សនកាលេ។ **នានាហុត្វា ជាយន្តី**តិ តេសំ វិបត្តិទស្សនកាលេ អនុកម្បនវសេន ករុណា ឯវ ជាយតិ, នមុទិតា។ សម្បត្តិទស្សនកាលេ បន មោទនវសេន មុទិតាវ ជាយតិ, ន ករុណាតិ ឯវំ វិសុំ វិសុំ ហុត្វា ជាយន្តីតិ អត្ថោ។ យស្មា បនេតា ទោសសមុដ្ឋិតានំ វិហឹសា អរតីនំ និស្សរណភូតាតិ សុត្តន្តេសុ វុត្តា។ ទោមនស្សបដិបក្ខញ្ចសោ មនស្សមេវ ហោតិ។ តស្មា តាសំ អប្បនាបុព្ពភាគភូតានំបិ និច្ចំ សោមនស្សយោគមេវ កេចិ តិច្ឆន្តីតិ វុត្តំ **ឧបេក្ខាសហគតេសុ។លា។ កេចិ វទន្តី**តិ។ សោ បន តេសំ វាទោ អដ្ឋកថាយបិ សហ វិរុទ្ធោ។ តស្មា តំ ពហូ វិញ្ញូនោ ន សម្បដិច្ឆន្តីតិ កត្វា សោវាទោ ថេរេន កេចិវាទោនាម កតោ។ យស្មាច សព្ពេសំបិ លោកិយ លោកុត្តរជ្ឈានានំ បុព្ពភាគ ភាវនា នាម អប្បនាសន្នកាលេឯវ សោមនស្សជ្ឈានានំ បុព្ពភាគា សោមនស្សសហគតា ហោន្តិ។ ឧបេក្ខាឈានានំ បុព្ពភាគា ឧបេក្ខាសហគតា ហោន្តិ។ អនាសន្នកាលេ បន សព្ពេសំបិ តេសំ បុព្ពភាគា កទាចិ សោមនស្សសហគតា, កទាចិ ឧបេក្ខាសហគតាហោន្តិ។ តស្មា សោ វាទោ កេចិវាទោវ កាតុំ យុត្តោតិ។ ឯត្ថច សព្ពានិបិ សមថវិបស្សនាភាវនាចិត្តានិ នាម អាទិម្ហិ យេភុយ្យេន ឧបេក្ខាសហគតានិឯវ ភវេយ្យុំ, យទិបិ តានិ អាទិតោយេវ បង្គាយ សោមនស្សសហជាតានិ សិយុំ។ តទា តមេ សត្តា សោ មនស្សជាតេសុ កម្មេសុ អនភិរតានាម នត្ថីតិ អញ្ញំ កម្មំ ឆឌ្ឌេត្វា ភាវនាកម្មមេវ អនុយុញ្ជេយ្យុន្តិ។ បច្ឆា បន អត្តនោ ភាវនាយ បុព្ពាបរិយវិសេសទស្សនកាលេឯវ សោមនស្សសហជាតានិ ភវន្តិ។ បដិកូលា រម្មណេសុ បន អសុភភាវនាចិត្តេសុ ទុក្ខិតសត្តារម្មណេសុច ករុណាភាវនាចិត្តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ អបិច តមា ករុណាមុទិតានាម បកតិកាលេបិ ឧប្បជ្ជន្តិយេវ។ តាសុ បន មុទិតា តាវ តដ្ឋសម្បត្តិវិសយាតិ សាយេភុយ្យេន សោមនស្ស សហជាតាតិ យុត្តមេតំ។ ករុណា បន អនិដ្ឋវិបត្តិវិសយាតិ សាយេភុយ្យេន ឧបេក្ខាសហជាតា ឯវ សិយា។ នច ឯតា បរសត្តហេតុ អធិមត្ត ព្យាបារាតិ កត្វា ឧបេក្ខាវេទនាយ សហ វិរុទ្ធាឯវាតិ សក្កា វត្តុំ។ សា ហិ អប្បនំ អបត្តា វេទនុបេក្ខានាម អារម្មណរសានុភវនេឯវ និព្យាបារាហោតិ។ ន អញ្ញកិច្ចេសុ។ តថា ហិ សត្តា ឧបេក្ខាសហគត ចិត្តេហិ អទិន្នំបិ អាទិយន្តិ, ទានំបិ ទេន្តិ, អញ្ញានិបិ មហន្តានិ បុញ្ញាបុញ្ញកម្មានិ ករោន្តិយេវាតិ។ តស្មា អប្បនា បត្តានញ្ញេវ តាសំ វេទនុបេក្ខាយ សហ វិរុទ្ធភាវោ វត្តុំ យុត្តោតិ។

[៨០] ឯត្ថាវតា យំ វុត្តំ ***វិភាវនិយំ***

> "ករុណាមុទិតា ភាវនាកាលេ អប្បនាវីថិតោ បុព្វេ បរិចយវសេន ឧបេក្ខាសហគតចិត្តេហិបិ បរិកម្មំ ហោតិ។ យថាតំ បគុណគន្ថំ សជ្ឈាយន្តស្ស កទាចិ អញ្ញវិហិ តស្សាបិ សជ្ឈាយនំ, យថាច បគុណវិបស្សនាយ សង្ខារេ សម្មសន្តស្សកទាចិ បរិចយពលេន ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេហិបិ សម្មសនន្តិ ឧបេក្ខាសហគតកាមាវចរេសុ ករុណា មុទិតានំ អសម្ភវវាទោ កេចិវាទោ កតោ"តិ។ តំ បដិក្ខិត្តំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កិញ្ចាបិ កសិណនិមិត្តាទីនិ អារម្មណានិ អគម្ភីរានិឯវ ហោន្តិ។ តថាបិ យោគកម្មពលេន ចិត្តសមាធានពលេន កិលេស ទូរីភាវេនច តទារម្មណេសុ ឈានចិត្តេសុ ញាណំ ឯកន្តេន បវត្ត តិយេវាតិ អាហ **សព្ពេសុបិ បញ្ច។លា។ ចិត្តេសុចា**តិ។

១២២. តយោ វិរតិធម្មា។ ទ្វយំ អប្បមញ្ញាយុគឡំ។ ឯវំ សោ ភណចេតសិកា សោភណេស្វេវ ចិត្តេសុ ចតុធា ចតូហិ បការេហិ សម្បយុត្តាតិ យោជនា។ តទានិ សព្ពេសំបិ ចេតោ យុត្តានំ និយតា និយតយោគិវិភាគំ ទស្សេតុំ តស្សាតិអាទិមាហ។ ករុណា អាទិ យស្សាតិ ករុណាទិ។ អប្បមញ្ញា ទ្វយំ។ តស្សាមច្ឆេរកុក្កុច្ចានិច វិរតិយោច ករុណាទិច **តស្សាមច្ឆេ រកុក្កុច្ចវិរតិករុណាទយោ**។ តេ នានាច ជាយន្តិ, កទាចិច ជាយន្តិ។ មានោច កទាចិឯវ ជាយតិ។ ថិនមិទ្ធញ្ច តថា កទាចិ ឯវ ជាយតិ។ ជាយមានំ បន អញ្ញមញ្ញំ សហេវ ជាយតិ។ ននានាតិ យោជនា។ ឯត្ថច អប្បមញ្ញាវិរតីនំ នានា កទាចិ យោគោ ហេដ្ឋាច វុត្តោ។ ឧបរិច វក្ខតិ។ តស្សាទីនំច ឧបរិ វក្ខតិ។ មានថិនមិទ្ធានំ បន តជ វត្តព្ពោតិ។ តត្ថ មានោ ចតូសុ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេសុ លព្ភមានោបិ កទាចិ តេសំ សេយ្យោ ហមស្មីតិអាទិនា បវត្តកាលេឯវ លព្ភតិ, នអញ្ញទា។ ថិនមិទ្ធំ បញ្ចសុ សសង្ខារិកេសុ លព្ភមានំបិ កទាចិ តេសំ និទ្ទាតិភូតវសេន អកម្មញ្ញតាយ បវត្តិកាលេឯវ លព្ភតិ។ ន អញ្ញទា។ តទា លព្ភមានំបន ទ្វយំ សហេវ លព្ភតិ។ ន នានាតិ។

[៨១] ***វិភាវនិយំ*** បន

“ចិនមិទ្ធំ កទាចិ ឥស្សាមច្ឆេរកុក្កុច្ចេហិចេវ មានេនច សហ ជាយតិ។ កទាចិ តេហិ តេនច នានា ជាយតី”តិ យោជនា វុត្តា។ សា សារតោ ន បច្ចេតព្ពា។

ន ហិ តេហិ តេនច តស្ស សហភាវោ នានាភាវោច កិច្ចារម្មណវិរោធាវិរោធភាវេន សិទ្ធោតិ។

យាច **ដីកាយំ**

មានោច ថិនមិទ្ធញ្ច កទាចិ នានា ជាយតិ។ ការណំ វុត្តមេវ។ យោជនា វុត្តា។ សាបិ ន សុន្ទរា។ កទាចិ សហជាយតីតិ។

យថាវុត្តានុសារេនាតិ សត្តសព្ពត្ថយុជ្ជន្តីតិអាទិនា វុត្តប្បការំ អនុសារេន **សេសា**តិ ឯកាទសហិ អនិយត យោគីហិ អវសេសា ឯកចត្តាលីសធម្មា។ តេ យថាវុត្តានុសារេន អត្តនា លព្ភមាន ចិត្តុប្បាទេសុ អនិយត យោគិនោ វេទិតព្ពាតិ យោជនា។

១២៣. ឯវំ ចេតសិកានំ យោគដ្ឋានបរិច្ឆិន្ទនវសេន សម្បយោគនយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យុត្តធម្មរាសិបរិច្ឆិន្ទនវសេន សង្គហ នយំ ទស្សេន្តោ **សង្គហញ្ច**តិអាទិមាហ។ ឥទានិ តេសំ សង្គហញ្ច យថារហំ បវក្ខាមីតិ យោជនា។ **ឆត្តឹសា**តិអាទិ សង្គហនយស្ស ឧទ្ទេសគាថា។ សត្តបញ្ញត្តារម្មណា អប្បមញ្ញា និព្ពានា រម្មណេសុ នលព្ភន្តីតិ វុត្តំ **អប្បមញ្ញាវជ្ជិតា**តិ តថា អដ្ឋសុ ទុតីយជ្ឈានិកចិត្តេសុ វិតក្កវជ្ជា អញ្ញសមានា ទ្វាទសចេត សិកា អប្បមញ្ញាវជ្ជិតា តេវីសតិ សោភណចេតសិកាចេតិ បញ្ចត្តឹស ធម្មា សង្គហំ គច្ឆន្តីតិអាទិនយំ តថាសទ្ទេន និទ្ទិសតិ។ **តេឯវា**តិ វិតក្ក វិចារ បីតិសុខវជ្ជា ឧបេក្ខាសហគតា តេ ឯវ តេត្តឹសធម្មា។ **អដ្ឋស្វ**តិ ឯត្ថ អដ្ឋច អដ្ឋច អដ្ឋាតិ ឯកសេសនិទ្ទេសោ, វិច្ឆាលោបនិទ្ទេសោវា ទដ្ឋព្ពោ។ **បញ្ចកជ្ឈាន វសេនា**តិ បាឡិយំ បញ្ចកនយេន វុត្តស្ស ឈានភេទស្ស វសេន, ចតុក្កនយេន វុត្តស្ស ឈានភេទស្ស វសេន បន ចតុធាវ សង្គហោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ទ្វីសុ រូបបឋមជ្ឈានលាភីសុ ទុតីយជ្ឈានំ ឧប្បាទេន្តេសុ មន្ទោ វិតក្កមេវ អតិក្កមិតុំ សក្កោតិ។ តស្ស ចតុរង្គិកំ ទុតីយជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។ តិក្ខបញ្ញោ បន វិតក្ក វិចារេ ឯកតោ អតិក្កមិតុំ សក្កោតិ។ តស្ស តិយង្គិកំ ទុតីយជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតីតិ អយំ តេសំ នយានំ វិសេសោ។

១២៤. កិច្ចារម្មណវិរុទ្ធត្តា វិរតិយោ មហគ្គតេសុ នុប្បជ្ជន្តីតិ អាហ ***វិរតិត្តយវជ្ជិតា***តិ។ វិរតិយោ ហិ កាយវចី វិសោធនកិច្ចា ហោន្តិ។ មហគ្គតជ្ឈានានិ បន សុវិសុទ្ធកាយវចី បយោគស្សេវ ចិត្តវិសោធនកិច្ចានិ។ វិរតិយោច វីតិក្កមិតព្ព វត្ថុំវា និព្ពានំវា អារព្ភ បវត្តន្តិ។ មហគ្គតជ្ឈានានិ បន បញ្ញត្តិ យោវា មហគ្គតធម្មេវាតិ។

១២៥. កិច្ចារម្មណវិ រុទ្ធត្តាយេវ វិរតិអប្បមញ្ញាយោ ឯកស្មឹ ចិត្តេ ទ្វេ នលព្ភន្តីតិ វុត្តំ។ **អប្បមញ្ញា វិរតិយោ បនេត្ថ។ល។ យោជេតព្ពា**តិ។ វិរតិយោ ឯកន្តេន ទុស្សីល្យប្បហាន កិច្ចត្តា តប្បហាន កិច្ចរហិតេសុ លោកិយាព្យាកតេសុ នលព្ភន្តីតិ វុត្តំ ***វិរតិវជ្ជិតា***តិ។ បញ្ចសិក្ខាបទា កុសលាយេវាតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ ឥទញ្ច លោកិយសិក្ខាបទានិ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អប្បមញ្ញានំ សត្តបញ្ញត្តារម្មណត្តា មហាវិបាកានញ្ច ឯកន្ត បរិត្តារម្មណត្តា តាសំ តេសុ សម្ភវោ នត្ថីតិ វុត្តំ ***អប្បមញ្ញា វិរតិវជ្ជិតា***តិ។ ននុ កាមកុសលំ សត្តបញ្ញត្តាទិ អារម្មណំបិ ហោតីតិ តព្ពិបាកេនបិ តេន សទិសា រម្មណេន ភវិតព្ពន្តិ។ ន។ វិកប្បរហិតត្តា។ បញ្ញត្តិយោ ហិ អវិជ្ជមានត្តា មហគ្គតានុត្តរធម្មាច សណ្ហសុខុមធម្មត្តា តថា តថា វិកប្បេត្វាវា បដិវិជ្ឈិត្វាវា គណ្ហន្តានំ កុសលាទីនំ ឯវ អារម្មណភូតា ហោន្តិ។ កាមវិបាកានិ បន សយំ អតិទុព្ពលតាយ អារម្មណំ វិកប្បេត្វា វិគហេតុំ នសក្កោន្តិ, កុតោ បដិវិជ្ឈិត្វា គហេតុំ។ តស្មា តានិ បញ្ញត្តិយោវា មហគ្គតានុត្តរធម្មេវា អាលម្ពិតុំ ន សក្កោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ មហគ្គតវិបាកានិ បន វិកប្បរហិតានិបិ អប្បនាបត្តកម្មវិសេ សនិព្ពត្តត្តា ភាវនាពលនិម្មិតានិ បញ្ញត្តិ វិសេសានិ អាលម្ពិតុំ សក្កោន្តីតិ។

[៨២] ***វិភាវនិយំ*** បន

កាមតណ្ហាជិនកម្មជនិតត្តា កាមវិបាកានិ កាមតណ្ហាយ អារម្មណភូតេ កាមធម្មេឯវ អាលម្ពិតុំ លភន្តីតិ អធិប្បាយេន “កាមតណ្ហាជិនស្ស ផលភូតត្តា”តិ វត្វា ទាសិបុត្តោបមាយ តទត្ថំ វិភាវេតិ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

ឯវញ្ហិ សតិ មហគ្គតវិបាកានិបិ រូបារូបតណ្ហាជិន កម្មជនិតានិ ឯវ ហោន្តីតិ តានិបិ រូបារូបតណ្ហានំ អារម្មណភូតេ មហគ្គត ធម្មេឯវ អាលម្ពេយ្យុន្តិ។ អបិច, កាមតណ្ហាបិ កាមធម្មេឯវ អារម្មណំ ករោតិ។ ន

បញ្ញត្តិធម្មេតិ នត្ថិ។ នច ឥត្ថិបុរិសាទិ ហត្ថ បាទាទិ បញ្ញត្តីសុ អស្សាទវសេន បវត្តា តណ្ហា កាមតណ្ហា នាម នហោតីតិ អត្ថិ។ **សុភេ**តិ កុសលេ។ **មនេ**តិ និទ្វារណេ ភុម្មំ។ សុភេ ក្រិយេ បាកេតិ និទ្វារណីយំ ទដ្ឋព្វំ។ សហេតុ។ ល។ មនេ ទ្វាទសធាវ សង្គហោតិវា យោជេតព្វំ។ **នវិជ្ជន្តេត្ថា**តិ វជ្ជិតានំ សង្គហោ។ **ឯត្ថា**តិ សោភណចិត្តេសុ។ **ទ្វយ**ន្តិ វិរតិអប្បមញ្ញាទុកំ។ **អនុត្តរេ**តិ វិសេសកានំ សង្គហោ។ **ឈាន ធម្មា**តិ វិតក្កាទយោ។ មជ្ឈិមេ មហគ្គតេ អប្បមញ្ញាច ឈានធម្មា ច។ បរិត្តេសុ កាមសោភណេសុ អប្បមញ្ញាច វិរតិ ញាណបីតិ យោច វិសេសកា, សង្គហនយ ភេទការកាតិ អត្ថោ។

១២៦. សត្តរសធម្មា លោភទិដ្ឋីហិ សទ្ធឹ ឯកូនវីសតិ ហុត្វា សង្គហំ គច្ឆន្តីតិ យោជនា។ បីតិវជ្ជិតា អញ្ញសមានា ទ្វាទស ចេតសិកា អកុសលសាធារណា ចត្តារោចាតិ សោឡសធម្មា លោភទិដ្ឋីហិ សហ អដ្ឋារស ហុត្វា សង្គហំ គច្ឆន្តីតិ យោជនា។ ឥស្សាមច្ឆរិយ កុក្កុច្ចានិ កិច្ចតោ អារម្មណតោ ច ភិន្នានិ ហោន្តីតិ វុត្តំ **ឥស្សា។ល។ យោជេតព្ពានី**តិ។ សព្ពេសុបិ អកុសលចិត្តុប្បាទេសុ សម្បយុត្តធម្មា ធម្មតោ អសទិសាឯវ ហោន្តិ។ គណនតោ បន ឯកច្ចេ ឯកច្ចេហិ សទិសា ឯវ ហោន្តីតិ វុត្តំ **ទ្វាទស។ល។ សង្គហិតាភវន្តី**តិ។ ឯត្ថច បញ្ចសុ អសង្ខារិកេសុ បឋមទុតីយេសុ ឯកូនវីសតិ។ តតីយចតុត្ថេសុ អដ្ឋារស។ បញ្ចមេ វីសតិ។ បញ្ចសុ សសង្ខារិកេសុ បឋមទុតីយេសុ ឯកវីសតិ។ តតីយចតុត្ថេសុ វីសតិ។ បញ្ចមេ ទ្វាវីសតិ។ មោមូហទ្វយេ បន្នរសាតិ ឯវំ អកុសលេសុ សត្ត សង្គហា ភវន្តិ។ តេនាហ ឯកូនវីសាតិអាទី។ **សាធារណា**តិ សព្ពា កុសលសាធារណា។ **សមានា**តិ អញ្ញសមានា។ **អបរេ**តិ ឆន្ទបីតិអធិមោក្ខេ ថបេត្វា ឯកច្ចេ។

១២៧. **ហសនចិត្តេ**តិ ហសិតុប្បាទចិត្តេ។ **វោដ្ឋព្ពនេ**តិ មនោទ្វារាវជ្ជនេ។ **សុខសន្តីរណេ**តិ សោមនស្ស សន្តីរណេ។ **មនោ ធាតុត្តិកា ហេតុក បដិសន្ធិ យុគឡេ**តិ បញ្ចទ្វារាវជ្ជន សម្បដិច្ឆនទ្វយសង្ខាតេ មនោ ធាតុត្តិកេចេវ ឧបេក្ខា សន្តីរណ ទ្វយសង្ខាតេ អហេតុក បដិសន្ធិយុគឡេច។ សព្ពត្ថ សព្ពេសុ អហេតុកេសុ សត្ត, តតោ សេសា បកិណ្ណកា បន យថារហំ យុជ្ជន្តិ, ឥតិ តេត្តឹស វិធសង្គហោ មយា វុត្តោតិ យោជនា។

១២៨. ឥទានិ អយំ ចេតសិកនិទ្ទេសោតិ កត្វា ចិត្តស្ស វិយ ឯកស្សបិ ចេតសិកស្ស ភូមិជាតិ សម្បយោគាទិ ភេទេន វិភាគោ កថេតព្វោតិ តំ ទស្សេតុំ អន្តិមគាថមាហ។ ឥត្ថំ ឥមិនា យថាវុត្តប្បការេន ចិត្តាវិយុត្តានំ ចេតសិកានំ សោឡសវិធំ សម្បយោគញ្ច តេត្តឹសវិធំ សង្គហញ្ច ញត្វា តេសំ យថា យោគំ ចិត្តេន សមំ ភេទំ ឧទ្ទិសេតិ យោជនា។ ផស្សោ តាវ ឯកូននវុតិយា ឯកវីសសតេសុវា ចិត្តេសុ យុត្តត្តា ឯកូននវុតិ ឯកវីសសតវិធោវាតិ ឯវំ ទ្វិបញ្ញាសចេតសិកេ វិសុំ វិសុំ ឧទ្ធរិត្វា យថាយោគំ ភូមិជាតិសម្បយោគាទិភេទេហិ តេសំ វិភាគំ កថេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ ចេតសិក សង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

បកិណ្ណក សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១២៩. ឯវំ វិសុំ វិសុំ ចិត្តចេតសិកានំ និទ្ទេសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បុន ឧភិន្នំ និទ្ទេសំ ទស្សេន្តោ **សម្បយុត្តាយថាយោគ**ន្តិអាទិមាហ។ យថាយោគំ សម្បយុត្តា សភាវតោ តេបញ្ញាស ចិត្តចេតសិកា យេ ធម្មា មយា វិសុំ វិសុំ និទ្ទិដ្ឋា។ ឥទានិ យថា រហំ តេសំ ឧភិន្នំ សង្គហោនាម និយ្យតេតិ យោជនា។ តត្ថ អត្តនោ អត្តនោ ភាវោ សភាវោ។ ធម្មានំ អាវេនិកលក្ខណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ចិត្តំ តាវ ភូមិជាតិសម្បយោគាទិភេទេន ឯកូន នវុតិវិធំបិ អត្តនោ អារម្មណ វិជាននសង្ខាតេន អាវេនិកលក្ខណេន ឯកមេវ ហោតិ។ ផស្សោបិ ភូមិជាតិ សម្បយោ គាទិភេទេន ឯកូននវុតិវិធោបិ ផុសនលក្ខណេន ឯកោវ ហោតិ តថា វេទនាសញ្ញាទយោតិ ឯវំ សភាវតោ តេបញ្ញាស ឯវ ហោន្តីតិ។ វេទនាហេតុតោ កិច្ចទ្វារាលម្ពណវត្ថុតោ បវត្តោ សង្គហោតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **វេទនាហេតុតោ**តិ វេទនាភេទ ហេតុភេទតោ។ ឯវំ កិច្ចទ្វារាលម្ពណ វត្ថុតោតិ ឯត្ថបិ។ **ចិត្តុប្បាទវសេនេវា**តិ ចិត្តវសេនេវ និយ្យតេតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវសទ្ទេន ចេតសិកេ និវត្តេតិ។ ឯត្តាវតា ឆន្នំ បកិណ្ណកសង្គហានំ វចនត្ថោ ឥធេវ តាវ ថេរេន ទស្សិតោ ហោតិ វេទនាភេទេន ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ វេទនាសង្គហោ, ហេតុភេទេន ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ ហេតុសង្គហោតិអាទិនា។

[៨៣] ***វិភាវនិយំ*** បន

> ចិត្តុប្បាទសទ្ទេន ចេតសិកធម្មេបិ គហេត្វា អញ្ញំ និវត្តេ តព្ពំ អបស្សន្តោ "ន កត្ថចិ តំវិរហេនា"តិ វទតិ។ តំ នយុជ្ជតិយេវ។

ន ហិ ឥធ ឯត្តកា ចេតសិកា សុខសហគតា, ឯត្តកា ទុក្ខ សហគតាតិអាទិនា ឯកោបិ សង្គហោ ចេតសិកេហិ នីតោ នាម អត្ថិ។ សុខសហគតំ កុសលវិបាកំ កាយវិញ្ញាណមេកមេវាតិអាទិនា បន ចិត្តេនេវ នីហោតិ។ ចិត្តេ បន សិទ្ធេ ចេត សិកាបិ សិទ្ធាឯវាតិ កត្វា ចិត្តុប្បាទវសេនេវាតិ ឥទំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៣០. **តត្ថា**តិ តេសុ ឆសុ សង្គហេសុ។ វេទនាភេទេន តំសម្បយុត្តានំ ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ **វេទនា សង្គហោ**។

[៨៤] ***វិភាវនិយំ*** បន

> "សុខាទិវេទនានំ តំសហគតចិត្តុប្បាទានញ្ច វិភាគវសេន សង្គហោ វេទនាសង្គហោ"តិ វុត្តំ។ តត្ថ ច សទ្ទេន វេទនាសង្គហោច វេទនាសហគត ចិត្តុប្បាទ សង្គហោចាតិ ឥមស្មឹ អត្ថេ វេទនាសង្គហោតិ ឯកសេសនិទ្ទេសោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឥធ ហិ វេទនាភេទោ ឥមស្ស សង្គហស្ស និស្សយធម្មបរិគ្គហត្ថំឯវ វុត្តោ។ ន វេទនានំច វិសុំ សង្គហ ទស្សនត្ថន្តិ។ តត្ថ**តិវិធា វេទនា**តិ កស្មា វុត្តំ។ ននុ សំយុត្តកេ ទ្វេបិ តិស្សោបិ បញ្ចបិ ឆបិ អដ្ឋារសបិ ឆត្តឹសបិ អដ្ឋសតំបិ វេទនា វុត្តាតិ។ សច្ចំ។ អនុភវនលក្ខណេន បន វេទនា តិវិធាឯវ ហោតិ។ យេ ហិ កេចិ យំកិញ្ចិ អារម្មណំ អនុភវន្តិ។ តេ តំ សាតតោវា អនុភវន្តិ អសាតតោវា មជ្ឈត្តតោវា។ តតោ អញ្ញោ បការោ នត្ថីតិ។ អញ្ញេ បន បភេទា តេន តេន បរិយាយេន វុត្តា។ តត្ថ ហិ ទ្វេ កាយិកចេតសិកវសេន វុត្តា។ យថាហ-កតមាច ភិក្ខវេ ទ្វេ វេទនា កាយិកាច ចេតសិកាចាតិ។ សុខទុក្ខ វសេនវា ឧបេក្ខំ សុខេ សង្គហេត្វា។ យថាហ-ទ្វេ វេទនា វុត្តា ភគវតា សុខាវេទនា ទុក្ខាវេទនា។ យាយំ ភន្តេ អទុក្ខ មសុខា វេទនា។ សន្តស្មឹ ឯសាបណីតេ សុខេ វុត្តា ភគវតាតិ។

វិភាវនិយំ បន

> អនវជ្ជបក្ខិកំ ឧបេក្ខំ សុខេ សាវជ្ជបក្ខិកញ្ច ទុក្ខេ សង្គហេត្វា ទ្វេ វុត្តាតិ វុត្តំ។ តំ បាឡិយំ អនាគតំបិ យុជ្ជតិយេវ។

ឥន្ទ្រិយភេទវសេន បញ្ច។ ផស្សភេទវសេន ឆ។ ឧបវិចារភេទ វសេន អដ្ឋារស។ ឆ គេហស្សិតានិ ឆ នេក្ខម្មស្សិតានីតិ ឯវំ បច្ចេកំ ទ្វាទសន្នំ សោមនស្ស ទោមនស្សឧបេក្ខានំ វសេន ឆត្តឹស។ តាយេវ កាលត្តយវសេន អដ្ឋសតំ វេទនា វុត្តាតិ។ យញ្ច កត្ថចិ សុត្តេ យំកិញ្ចិ វេទយិតំ សព្ពំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ វុត្តំ។ តំ សង្ខារ

ទុក្ខតាវសេន វុត្តន្តិ។ ហេដ្ឋា បន ចិត្តនិទ្ទេសេ ចិត្តានិ ឥន្ទ្រិយភេទវសេន និទ្ទិដ្ឋានីតិ កត្វា ឥធបិ ឥន្ទ្រិយភេទវសេនេវ ចិត្តានិ សង្គហេតុំ បុន **សុខំ។ល។ បញ្ចធា ហោតី**តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច យេសុ ធម្មេសុ អាធិ បច្ចវសេន សុខទុក្ខានិ ឥន្ទ្រិយានិ នាម ហោន្តិ។ តេសំ កាយិក មានសិកវសេន ទុវិធត្តា តានិបិ សុខិន្ទ្រិយំ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយន្តិ ទ្វិធា វុត្តានិ។ ឧបេក្ខាយ បន អាធិបច្ចដ្ឋានភូតា ធម្មា មានសិកាឯវ ហោន្តីតិសា ឧបេក្ខិន្ទ្រិយន្តិ ឯកធាវ វុត្តាតិ។ អបិច, តេបិ បរិយាយេន ទុវិធា ហោន្តិ។ ចក្ខាទិបសាទកាយ និស្សិតានំបិ សព្ភាវតោ។ វេទនាបន ឯករសត្តា ឯកធាវ វុត្តាតិ។

វិភាវនិយំ បន

“កាយិក មានសិក សាតភេទតោ សុខទុក្ខានិ ទ្វិធា វុត្តានី”តិ វុត្តំ។

តត្ថ សភាវតោ ឥដ្ឋានិដ្ឋផោដ្ឋព្ពា នុភវនលក្ខណានិ សុខ ទុក្ខានិ។ សភាវតោវា បរិកប្បនតោវា ឥដ្ឋានិដ្ឋមជ្ឈត្តានុភវន លក្ខណានិ ឥតរានីតិ។ **សេសានី**តិ យថាវុត្ត សុខទុក្ខតោ មនស្ស ទោមនស្សយុត្តេហិ សេសានិ ពាត្តឹស កាមាវចរចិត្តានិ តេវីសតិ បញ្ចមជ្ឈានិកចិត្តានិចាតិ សព្ពានិ បញ្ចបញ្ញាសចិត្តានិ។ **ឯកត្ថា**តិ ឯកស្មឹ ចិត្តេ។ ឥតរា ហិ ឧបេក្ខាវេទនា។

១៣១. ហេតូនំ ភេទេន តំសម្បយុត្តានំ ចិត្តចេតសិកាន សង្គហោ **ហេតុសង្គហោ**។

[៨៥] វិភាវនិយំ បន

“លោភាទិហេតូនំ វិភាគវសេន តំសម្បយុត្តធម្មវសេនច សង្គហោ ហេតុសង្គហោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ការណំ វុត្តមេវ។ ហេតូនាម ឆព្ពិធា ភវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ហេតុកិច្ចំនាម អារម្មណេ សម្បយុត្តធម្មានំ សុប្បតិដ្ឋិតភាវ សាធនំ។ យថា ហិ រុក្ខស្ស មូលានិ សយំ អន្តោ បថវិយំ វទ្ធិត្វា បថវិរសេច អាបោរសេច គហេត្វា រុក្ខំ យាវ អគ្គា អភិហរន្តិ។ វាតេវា មហោឃេវា អាគតេ រុក្ខំ សុដ្ឋុ អាកឌ្ឍិត្វា តិដ្ឋន្តិ, ឯវំ រុក្ខោ វុឌ្ឍោ វិរុឡ្ហោ វិបុលោ ចិរដ្ឋិតិកោច ហោតិ។ ឯវមេវំ ឥមេបិ ធម្មា សយំ អារម្មណេសុ ថិរបត្តា ហុត្វា សម្បយុត្តធម្មេ តត្ថ វុឌ្ឍេ វិរុឡ្ហេ វិបុលេ ចិរដ្ឋិតិកេច សាធេន្តីតិ។ អហេតុកចិត្តានិបន ជលតលេ អមូលកសេវា លានិ វិយ អារម្មណេ សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតានិ ន ហោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អបរេ បន ធម្មានំ កុសលាទិភាវសាធនំ ហេតុកិច្ចន្តិ វទន្តិ។ ឯវំសន្តេ យេសំ សហជាតហេតុ នត្ថិ។ តេសំ អកុសលភាវោ អព្យាកតភាវោច នសម្បជ្ជេយ្យ។ យានិច លទ្ធហេតុបច្ចយានិ រូបានិ។ តេសញ្ច កុសលាទិភាវោ អាបជ្ជេយ្យាតិ វត្វា តំវាទំ បដិបក្ខិបន្តិ។ យថា បន លោកេ អន្ធការោនាម កេនចិ បច្ចយ វិសេសេន សាធេតព្ពោ ន ហោតិ។ យត្ថ អាលោកោ នត្ថិ។ តត្ថ សោ អត្តនោ ធម្មតាយ សិទ្ធោ ហោតិ។ ឯវមេវំ ធម្មេសុ មុយ្ហនក្រិយាភូតោ មោហន្ធការោបិ អត្តនោ ធម្មតាយ ឯវ អកុសលោ ភវិតុំ អរហតិ។ តថា ហិ ឥច្ឆានាម អត្ថិ។ សាមុយ្ហនក្រិយាយ យុត្តា លគ្គនភាវំ បត្វា លោភោ អកុសលោ នាម ហោតិ។ សទ្ធាយ យុត្តា បន ធម្មច្ឆន្ទភាវំ បត្វា កុសលច្ឆន្ទោនាម ហោតិ។ តថា អក្ខន្តិនាម អត្ថិ។ សាបិ មុយ្ហន ក្រិយាយ យុត្តា បដិឃភាវំ បត្វា ទោសោ អកុសលោនាម ហោតិ។ សទ្ធាយ យុត្តា បន ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតីតិអាទិនានយេន បាបធម្ម បាបារម្មណ វិរោធភាវំ បត្វា អលោភោ កុសលោនាម ហោតិ។ មុយ្ហនក្រិយា បន អសុភេន យុត្តា អកុសលោនាម។ អសុភេន យុត្តា កុសលោនាមាតិ នត្ថិ។ អម្ពិលត្តាយ អញ្ញេន សំយោគកិច្ចរហិតោ ជាតិ អម្ពិលរសោ វិយ ឯកន្តអកុសលជាតិកាឯវ ហោតីតិ។ យោច ធម្មោ កុសលោ អកុសលោច ន ហោតិ។ សោ អព្យាកតោតិ ឯត្តកមេវ ធម្មានំ អព្យាកតភាវសិទ្ធិយា ការណំ។ តស្មា អហេតុកចិត្តានំ រូបនិព្ពានានញ្ច អព្យាកតភាវោបិ អត្តនោ ធម្ម តាយឯវ សិទ្ធោ។ តត្ថ មោហោ សេសមូលានំបិ មូលំ ហោតិ។ វជ្ជនទុស្សនានិបិ ហិ មុយ្ហននិសន្នានិឯវ ហោន្តិ។ អលោភាទីនញ្ច កុសលភាវោ អវិជ្ជានុសយេន សហេវ សិទ្ធោតិ។ តានិ បន លោភាទីនិ លោភសហគតាទីនំ វិសេសមូលានិ ហោន្តិ។ វជ្ជនាទិ និសន្នានិ ហិ ទិដ្ឋិមានាទីនិ។ អវជ្ជនាទិនិសន្នានិ ច សទ្ធាទីនីតិ។ យស្មា បន ហេតុយោនាម សម្បយុត្តេសុ បធានធម្មា ហោន្តិ។ តស្មា សហេតុកវិបាកក្រិយានំ អព្យាកតភាវោ បន ហេតុ មុខេនបិ វត្តុំ យុត្តោ។

[៨៦] ឯត្ថាវតា យំ វុត្តំ **វិភាវនិយំ**

“អបរេ បន កុសលាទីនំ កុសលាទិភាវសាធនំ ហេតុ ភាវោ”តិ វទន្តិ។ ឯវំ សតិ ហេតូនំ អត្តនោ កុសលា ទិភាវសាធនោ អញ្ញោ ហេតុ មគ្គិតព្ពោ សិយា។ អថ សេសសម្បយុត្តហេតុបដិពទ្ធោ តេសំ

កុសលាទិភាវោ, ឯវម្បិ មោមូហ ចិត្តសម្បយុត្តស្ស ហេតុនោ អកុសល ភាវោ អប្បដិពទ្ធោ សិយា។ អថ តស្ស សភាវតោ អកុសលភាវោបិ សិយា។ ឯវំសតិ សេសហេតូនម្បិ សភាវតោ កុសលាទិភាវោតិ តេសំ វិយ សម្បយុត្ត ធម្មានម្បិ សោ ហេតុបដិពទ្ធោ នសិយា, យទិច ហេតុបដិពទ្ធោ កុសលាទិភាវោ។ តទា អហេតុកានំ អព្យាកតភាវោ នសិយាតិ អលមតិនិប្បីឡនេនាតិ តំ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

យថាច លទ្ធជ្ឈានបច្ចយេសុ រូបារូបធម្មេសុ ឈានង្គានិ អរូបធម្មេសុឯវ ឧបនិជ្ឈានដ្ឋំ ផរន្តិ, ន រូបធម្មេសុ។ តេ បន ឈានធម្ម សមុដ្ឋិ តត្តាឯវ ឈានបច្ចយុប្បន្នេសុ វុត្តា។ ឯវមេវ ហេតុយោបិ អរូប ធម្មេសុឯវ កុសលាទិភាវំ ផរន្តិ។ ន រូបធម្មេសុ។ តេ បន ហេតុ សមុដ្ឋិតត្តាឯវ ហេតុបច្ចយុប្បន្នេសុ វុត្តាតិ ន តេសំ រូបធម្មានំ កុសលាទិភាវាបត្តិ ចោទេតព្ពាតិ។

[៨៧] យញ្ច ***វិភាវនិយំ***

> “កុសលាទិភាវោ បន កុសលាកុសលានំ យោនិសោ អយោនិសោ មនសិការបដិពទ្ធោ”តិ វុត្តំ។ តំបិ វិចារេ តព្ពំ។

តថា ហិ សូរិយាលោកេ អាគតេ ទិវា ពលានំ ហំសាទីនំ ឱកាសោ ហោតិ។ រត្តន្ធកាលេ អាគតេ រត្តិពលានំ ឧលូកាទីនំ ឱកាសោ ហោតិ។ នច តេ អាលោកន្ធការា តេសំ វណ្ណាទិវិសេសំ សាមេន្តិ។ តំ បន តេសំ យោនិយោឯវ សាធេន្តិ។ តត្ថ អាលោកោ វិយ យោនិសោមនសិការោ ទដ្ឋព្ពោ។ អន្ធការោ វិយ ឥតរោ។ តេ សត្តា វិយ កុសលាកុសលា។ វណ្ណាទិវិសេសោ វិយ កុសលាទិភាវោ។ យោនិយោ វិយ ហេតុយោ ទដ្ឋព្ពាតិ។ អព្យាកតានំ បនាតិ សព្ពំ យោ ធម្មោ កុសលោ អកុសលោច ន ហោតិ។ សោ អព្យាកតោតិ វុត្តបក្ខេ បតតិយេវាតិ។ **តត្ថា**តិ ហេតុសង្គហេ។ សហេតុកានំ បរិគ្គហសុខត្ថំ ឥធ វជ្ជេតព្ពានិបិ អហេតុកានិ បឋមំ ឧទ្ធដានិ។ តេនាហ **សេសានិ បន។ ល។ សហេតុកា នេវា**តិ។ តេសំវា អហេតុកនាមំបិ ហេតូនំ វសេនេវ វិសុំ សិទ្ធន្តិ តេសំបិ ឥធ សង្គហណំ អវិរុទ្ធំ ហោតិ។ តេនាហ **អហេតុ កាដ្ឋារសេកា**តិអាទិ។ សភាវ ភេទេន ឆព្ពិធាបិ ហេតុយោ កុសលា កុសលាព្យាកតជាតិភេទេន នវធា ហោន្តីតិ វុត្តំ **លោភោ ទោសោចា**តិអាទិ។

១៣២. ចុទ្ទសន្នំ កិច្ចានំ ភេទេន តំកិច្ចវន្តានំ ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ **កិច្ចសង្គហោ**។

[៨៨] ***វិភាវនិយំ*** បន

> “បដិសន្ធាទីនំ កិច្ចានំ វិភាគវសេន តំកិច្ចវន្តានញ្ច បរិច្ឆេទវសេន សង្គហោ កិច្ចសង្គហោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

យេន ឯកកម្មេន ឯកោ ឧបបត្តិភវោនិព្ពត្តតិ។ តស្មិំ សរសេនវា លទ្ធវិពាធនេនវា បរិក្ខីណេ សោ ភវោ និរុជ្ឈតិ។ ឯកស្ស កម្មស្ស ឱកាសោ ហោតិ។ តស្មា តតោ និព្ពត្ត ភវតោ ចុតស្ស អន្តរា ខណមត្តំបិ អដ្ឋត្វា លទ្ធោកាសេន ឯកេន កម្មេន បុន ភវន្តរាទិ បដិសន្ធាន វសេន អភិនិព្ពត្តិ **បដិសន្ធិកិច្ចំ**។ តថា និព្ពត្តស្ស ឧបបត្តិភវសន្តានស្ស យាវ តំ កម្មំ នខិយ្យតិ។ តាវ អវិច្ឆេទ បវត្តិបច្ចយង្គភាវេន បវត្តិ **ភវង្គកិច្ចំ**។ តស្ស ហិ តថា បវត្តិយា សតិ អាយុបពន្ធាច ឧស្មា បពន្ធាច បវត្តន្តិយេវាតិ ឯតេ តយោ ធម្មា ឥមំ កាយំ អភិជ្ជមានំ រក្ខន្តីតិ។ យថាហ –

> អាយុ ឧស្មាច វិញ្ញាណំ, យទា កាយំ ជហន្តិ មំ;
> អបវិទ្ធោ តទា សេតិ, និរត្ថំវ កលិង្គរន្តិ។

អាវជ្ជនំ ចិត្តសន្តានស្ស អាវដ្ដនំ, តំវា អាវជ្ជេតិ អាវដ្ដេតិ, អាវដ្ដតិវា តំ ឯត្ថ ឯតេនាតិវា **អាវជ្ជនំ**។ ភវង្គវីថិតោ ឱក្កមិត្វា អារម្មណន្តរាភិមុខំ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ អាវជ្ជេតិវា អារម្មណន្តរេ អាភោគំ ករោតីតិ អាវជ្ជនំ។ ទស្សនាទីនិ បាកដានិ។ **វោដ្ឋព្ពន**ន្តិ វិសុំ អវច្ឆិន្ទិត្វា ថបនំ ឥទំ នីលន្តិវា បីតកន្តិវា សុភន្តិវាអសុភន្តិវា អសង្ករតោថបនំ និយមនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ជវនន្តិវា ជវោតិវា វេគោតិវា អត្ថតោ ឯកំ។ អសនិនិបាតោ វិយ វេគសហិតស្ស ឯកេកស្ស ចិត្តស្ស បវត្តិ **ជវនកិច្ចំ**។

[៨៩] យំបន ***វិភាវនិយំ***

“អារម្មណេ តំតំកិច្ចសាធនវសេន អនេកក្ខត្តុំ ឯកក្ខត្តុំវា ជវមានស្ស វិយ បវត្តិ ជវនកិច្ច”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ជវមានស្ស ចិត្តស្ស ឯកវារមត្តេន និវត្តិនាម អត្ថិ។ មគ្គាភិញ្ញាជវនានិបិ ហិ ឯកាវជ្ជនបរិកម្ម ចិត្តតោ បដ្ឋាយ ឯកវេគេន បវត្តជវមានចិត្តសន្តានបតិតានិ ឯវ ហោន្តិ។ ន បន តានិ វិសុំ សិទ្ធេន ជវេន ជវន្តីតិ។

[៩០] តត្ថ ច

ជវមានស្ស វិយ បវត្តីតិ ឯតេន វិសុំ វិសុំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធា នំ ខណិកធម្មានំ សីឃគមនសង្ខាតោ ជវោនាម វិសុំ នត្ថិ។ ពហុក្ខត្តុំ បវត្តិវសេន បន សីឃគច្ឆន្តបុរិស សទិសត្តា ឯវ ជវនន្តិ វុច្ចតីតិ ទស្សិតំ ហោតិ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

អសនិនិបាតោ វិយ វេគសហិតស្ស ឯកេកស្ស ចិត្តស្ស បវត្តិជវនកិច្ចន្តិ ហិ ហេដ្ឋា វុត្តំ។ ភវង្គចិត្តញ្ហិ ទីឃំ អទ្ធានំ បូរេត្វា បវត្តំបិ នទិសោតេ វុយ្ហមានំ សុក្ខបណ្ណំ វិយ វេគរហិតំ ហោតិ។ ជវនចិត្តំ បន ឯកមេកំបិ សមានំ តន្ទេន វិស្សដ្ឋ វជិរំ វិយ វេគសហិតមេវ បវត្តតីតិ ទដ្ឋព្វំ។ តំ អារម្មណំ ឯតស្សាតិ **តទារម្មណំ**។ យំ ជវនេន គហិតំ, តទេវស្ស អារម្មណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យំ ជវនេន គហិតារម្មណំ, តស្សេវ គហិតត្តា តទារម្មណំ នាមាតិ ហិ វុត្តំ។ តស្សវា ជវនស្ស អារម្មណំ អស្ស អារម្មណន្តិ តទារម្មណំ។ តឋ បន តទារម្មណភាវោ អធិប្បេតោ។ និព្ពត្តមានភវតោ វចនំ មុច្ចនំ បរិគឡនំ **ចុតិ**។ តទានិ តានិ កិច្ចានិ អនិយមតោ ន បវត្តន្តិ។ ឋាននិយមេនេវ បវត្តន្តីតិ ទស្សេតុំ ឋានភេទោ វុត្តោ។ តិដ្ឋតិ បវត្តតិ តំតំ កិច្ចវន្តំ ចិត្តំ ឯត្ថាតិ **ឋានំ**។ ឱកាសោ។ តំតំ អន្តរាកាលោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កាលោបិ ហិ កាលវន្តានំ បវត្តិវិសយត្តា ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ បដិសន្ធិយា ឋានំ បដិសន្ធិដ្ឋានំ។ បដិសន្ធកាលោ បដិសន្ធិក្ខណោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ សេសេសុបិ។

[៩១] វិភាវនិយំ បន

“បដិសន្ធិយា ឋានំ បដិសន្ធិដ្ឋានន្តិ វត្វា កាមំ បដិសន្ធិវិនិ មុត្តំ ឋានំនាម នត្ថិ។ សុខគ្គហណត្ថំ បន សិលា បុត្តកស្ស សរីរន្តិអាទីសុ វិយ អភេទេបិ ភេទបរិកប្បនាតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន គហេតព្វំ។

កាលោ ហិ នាម សភាវតោ អវិជ្ជមានោបិ ចិត្តស្ស វិសុំ អារម្មណភូតោ ឯកោ បញ្ញត្តិធម្មោ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ តមេសំ អដ្ឋន្នំ មហាវិបាកចិត្តានំ វិបច្ចនដ្ឋានំ វេទិតព្វំ។ ឯតានិ ហិ ចតូសុ ឋានេសុ វិបច្ចន្តិ។ បដិសន្ធិយំ ភវង្គេ ចុតិយំ តទារម្មណេតិ វត្វា តំ វិត្ថារេន្តេន បដិសន្ធិគ្គហណកាលេ បដិសន្ធិហុត្វា វិបច្ចន្តិ។ អសង្ខ្យេយ្យំបិ អាយុ កាលំ ភវង្គំ ហុត្វា មរណ កាលេ ចុតិ ហុត្វាតិ កាលោវ វុត្តោតិ។ ឥតរថា កិច្ចានិ វិយ ឋានានិបិ ចុទ្ទសវិធានិឯវ វត្តព្ពានិ សិយុន្តិ។ ឋានានំ វិត្ថារភេទោ បន ឧបរិ ទ្វីសុ បវត្តិសង្គហេសុ ចិត្តបវត្តិ វិធានានុសារេន វេទិតព្ពោតិ។ យស្មា ឱមកំ ទ្វិហេតុកកុសលំ សយំ សោ មនស្សយុត្តំបិ សមានំ អតិទុព្ពលត្តា សោមនស្ស បដិសន្ធឹ ទាតុំ នសក្កោតិ។ តស្មា សោមនស្សសន្តីរណំ បដិសន្ធិដ្ឋានំ នគច្ឆតីតិ វុត្តំ **ទ្វេឧបេក្ខា សហគតសន្តីរណានិចេវា**តិ។ តថា ហិ បដ្ឋានេ បីតិសហគតត្តិកេ បដិច្ចវារេ ហេតុបច្ចនិកេ តំ បដិ សន្ធិ ដ្ឋានេន ឧទ្ធដន្តិ។ មនោទ្វារាវជ្ជនំ បរិត្តារម្មណេវា អវិភូតា រម្មណេវា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ បវត្តមានំបិ វិបាក សន្តានតោ លទ្ធបច្ចយភាវេន ទុព្ពលត្តា ជវនវេគរហិតមេវ ហោតីតិ វុត្តំ **អាវជ្ជន ទ្វយ វជ្ជិតានី**តិ។

[៩២] វិភាវនិយំ បន

“អារម្មណរសានុភវនា ភាវតោ”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អ ការណំ។

ន ហិ អារម្មណ រសានុភវនំ ជវនកិច្ច សិទ្ធិយា ជវននាម លាភស្សច ការណំ ហោតិ។ តំ បន ជវនកិច្ច សិទ្ធិយា ផលមេ វហោតីតិ។ យស្មា បន ផលចិត្តំ អាសេវនភាវរហិតំបិ មគ្គ ចេតនាយ មហានុភាវត្តា បរិកម្ម ភាវនាពលេន ច បវត្តត្តា អារម្មណេ វេគសហិតមេវ បតតីតិ តស្សជវនេសុ គហណំកតំ។

[៩៣] វិភាវនិយំ បន

មគ្គាភិញ្ញាជវនានំ ឯកវារមេវ បវត្តត្តា ជវនកិច្ចំ ន សម្បជ្ជតីតិ អធិប្បាយេន “ឯកចិត្តក្ខណិកំបិ លោកុត្តរ មគ្គាទិតំ តំសភាវវន្តតាយ ជវនកិច្ចំ នាមា”តិ វត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណោបមាយ តមត្ថំ វិភាវេតិ។

តំ ន យុជ្ជតិយេវ។

ឥទានិ សមានកិច្ចគណនានិ ចិត្តានិ សង្គហេត្វា ទស្សេតុំ តេសុ បនាតិអាទិមាហ។ បដិសន្ធាទយោ នាម ចិត្តប្បាទាតិ សម្ពន្ធោ។

[៨៤] វិភាវនិយំ បន

នាមកិច្ចភេទេនាតិបិ យោជេតិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

នាមភេទស្ស វិសុំ វត្តព្ពាភាវតោតិ។ ឯកកិច្ចដ្ឋាន ទ្វិកិច្ចដ្ឋាន តិកិច្ចដ្ឋាន ចតុកិច្ចដ្ឋាន បញ្ចកិច្ចដ្ឋានានិ ចិត្តានិ យថាក្កមំ អដ្ឋសដ្ឋិច តថា ទ្វេច នវច អដ្ឋច ទ្វេច និទ្ទិសេតិ យោជនា។

១៣៣. ចក្ខាទីនំ ទ្វារានំ ភេទេន ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ **ទ្វារសង្គហោ**។

[៨៥] វិភាវនិយំ បន

“ទ្វារានញ្ច ទ្វារបវត្តចិត្តានញ្ច បរិច្ឆេទវសេន សង្គហោ ទ្វារសង្គហោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ទ្វេ ជនា អវន្តិ គច្ឆន្តិ ឯតេនាតិ ទ្វារំ។ នគរស្ស អន្តោ ជនា ពហិជនាច យេន និទ្ទមគ្គេន និក្ខមន្តិ បវិសន្តិច, តស្សេតំ នាមំ។ ទ្វេ ជនា អវន្តិ គច្ឆន្តិ ឯត្ថាតិ ទ្វារន្តិបិ វទន្តិ។ អបិច, ទុវិធំ ទ្វារំ អាកាសទ្វារំ មណ្ឌទ្វារន្តិ។ តត្ថ អាកាសទ្វារំនាម យថាវុត្តោ និទ្ទមគ្គោ។ មណ្ឌទ្វារំនាម អាទាស បដ្ដមយោ អាលោកមគ្គោ។ តំ បន បុញ្ញវន្តានំ គេហេសុ យោជីយតិ។ យថា ច គេសុ, តថា សត្តានំ សរីរេសុបិ ទ្វេឯវ ហោន្តិ។ នវទ្វារោ មហាវណោតិ ហិ និទ្ទទ្វារំ វុត្តំ។ នវនវុតិលោមកូបសហស្សា និបិ និទ្ទទ្វារានិឯវ។ ឥធ បន អាទាសបដ្ដសទិសំ មណ្ឌទ្វារំ អធិប្បេតំ។ តំបិ ហិ អារម្មណិកជម្មានំ អារម្មណជម្មានញ្ច និក្ខមន បវិសន មុខបថភាវតោ ទ្វារសទិសត្តា ទ្វារន្តិ វុច្ចតីតិ។ តំ បន រូបមណ្ឌ ទ្វារំ អរូបមណ្ឌទ្វារន្តិ ទុវិធំ។ រូបមណ្ឌទ្វារំបិ កម្មវិសេសមហាភូតវិសេសសិទ្ធេន មណ្ឌភាវវិសេសេន បញ្ចវិធន្តិ ទស្សេតុំ ចក្ខុទ្វារន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចក្ខុមេវចក្ខុទ្វារ**ន្តិ យស្មឹ ចក្ខុម្ហិ ចន្ទ មណ្ឌលាទីនិ រូប និមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ។ អាវជ្ជនាទីនិច យម្ហិ បញ្ញាតានិ តានិ និមិត្តានិ គណ្ហន្តិ។ តស្មា តទេវ ចក្ខុ តេសំ ទ្វិន្នំ វិសយវិស យិភាវុបគមនស្ស មុខបថភូតត្តា ចក្ខុទ្វារំនាមាតិ អត្ថោ។ អថវា, យេន ចក្ខុមណ្ឌេន ពហិទ្ធា ចន្ទមណ្ឌលាទីនិ រូបានិ អន្តោ អាវជ្ជនាទីនំ វិសយភាវំ ឧបគច្ឆន្តិ។ យេនច អន្តោ អាវជ្ជនាទីនិ ពហិទ្ធា តេសំ រូបានំ វិសយិភាវំ ឧបគច្ឆន្តិ។ តមេវ យថាវុត្ត ការណេន ចក្ខុទ្វារំ នាមាតិ អត្ថោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។

[៨៦] ដីកាសុ បន

“អាវជ្ជនាទីនំ អរូបជម្មានំ បវត្តិមុខភាវតោ ទ្វារសទិសត្តា ទ្វារានី”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

រូបាទីនំ អារម្មណានំបិ បវត្តិមុខភូតត្តា។ វក្ខតិ ហិ ឆព្ពិធា វិសយបវត្តិយោតិ។ ឯត្ថច វិសយានំ រូបាទីនំ អារម្មណានំ ទ្វារេសុ អាបាតា គមន សង្ខាតា បវត្តិយោ **វិសយបវត្តិយោ**តិ វុច្ចន្តីតិ។ តត្ថ ចក្ខុមេវ ចក្ខុទ្វារន្តិ ឯតេន ចក្ខុស្ស ទ្វារំ ចក្ខុទ្វារន្តិ អត្ថំ និវត្តេតិ។ តថា **សោតាទយោ សោត ទ្វារាទីនី**តិ ឯតេន សោត មេវ សោត ទ្វារំ។ល។ មនោឯវ មនោទ្វារំ។ ន មនានំ ទ្វារំ មនោទ្វារន្តិ ឥមមត្ថំ អតិទិស្សតិ។ តស្ស បន មនស្ស ពហុវិធត្តា ឥធ អធិប្បេតំ មនំ ទស្សេន្តោ **មនោទ្វារំ បន ភវង្គន្តិ បវុច្ចតី**តិ វុត្តំ។

[៨៧] វិភាវនិយំ បន

“អាវជ្ជនាទីនំ មនានំ ទ្វារន្តិ មនោទ្វារ”ន្តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ការណំ វុត្តមេវ។ តត្ថ សព្ពំ ឯកូននវុតិវិធំបិ ចិត្តំ មនោទ្វារ មេវនាម ហោតិ។ ឥធ បន ឧបបត្តិទ្វារមេវ អធិប្បេតន្តិ កត្វា ភវង្គន្តិ បវុច្ចតីតិ វុត្តំ។ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ យាវតាយុកំ នទិសោតមិវ បវត្តមានំ ឯកូនវីសតិវិធំ ភវង្គចិត្តមេវ ឥធ មនោទ្វារន្តិ វុច្ចតិ, កថិយតីតិ អត្ថោ។

[៨៨] វិភាវនិយំ បន

យថា គាមស្ស ទ្វារំនាម គាមានន្តរមេវ ហោតិ។ ឯវំ អាវជ្ជនាទីនំ មនានំ បវត្តិមុខផ្ទេន ទ្វារំនាម អាវជ្ជនានន្តរំ ភវង្គមេវ សិយា។ ន តតោ បុរិមានិ ភវង្គានីតិ អធិប្បាយេន យំ វុត្តំ "ភវង្គន្តិ អាវជ្ជានានន្តរំ ភវង្គ"ន្តិ។ តំ ន គហេតព្ពំ។

ឯវញ្ហិ សតិ យេសុ ចក្ខុបសាទាទីសុ រូបាទីនិ អាបាតំ នាគច្ឆន្តិ។ តានិបិ អាវជ្ជនាទីនំ វីថិចិត្តានំ បវត្តិមុខានិ ឯវ ន ហោន្តីតិ កត្វា ទ្វារានិនាម នសិយុំ។ ន ច តថា សក្កា វត្តុំ។ បាឡិយមេវ តេសំ ទ្វាររូបភាវស្ស វុត្តត្តា។ ឥធច វក្ខតិ បសាទវិញ្ញត្តិសង្ខាតំ សត្តវិធំបិ ទ្វាររូបំនាមាតិ។

[៩៩] យញ្ច **តត្ថ**

> សាវជ្ជនំ ភវង្គន្តុ, មនោទ្វារន្តិ វុច្ចតីតិ –
> សាធករចនំ អាហដំ; តំបិ ឥធ នយុជ្ជតិយេវ។

តញ្ហិ អាវជ្ជនំបិ មនោទ្វារបក្ខិកំ កត្វា ទីបេតីតិ។ យត្ថ បន ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ សោតញ្ច។ ល។ មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណន្តិ វុត្តំ។ តត្ថេវ តំ យុត្តំ។ តត្ថ ហិ ចក្ខុវិញ្ញាណុប្បត្តិយា ចតូសុ បច្ចយេសុ ចក្ខុរូបានិ ឯវ សរូបតោ វុត្តានីតិ ឥតរេ អាវជ្ជនញ្ច សម្បយុត្តក្ខន្ធា ចាតិ ទ្វេ បច្ចយា ច សទ្ទេន គហិតា, ឯវំ សោតវិញ្ញាណាទីសុបិ។ មនោវិញ្ញាណេ បន មនញ្ចាតិ ឯត្ថ ភវង្គចិត្តេន សហ អាវជ្ជនំ គហេត្វា ចសទ្ទេន សម្បយុត្តក្ខន្ធា គហិតា។ ឯវញ្ហិ សតិ ចត្តា រោបច្ចយា ហោន្តីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ធាតុវិភង្គដ្ឋកថាយំ បដិច្ចាតិ នាម អាគតដ្ឋានេ អាវជ្ជនំ វិសុំ នកាតព្ពំ។ ភវង្គនិស្សិតកមេវ កាតព្ពន្តិ។ តស្មា ឥធ មនោតិ សហាវជ្ជនកំ ភវង្គំ។ មនោ វិញ្ញាណន្តិ ជវនមនោវិញ្ញាណន្តិ។ ឯត្ថច បដិច្ចាតិនាម អាគតដ្ឋានេតិ ឯតេន អញ្ញត្ថ បន អាវជ្ជនំ ទ្វារបក្ខិកំ នកាតព្ពន្តិ សិទ្ធំ ហោតិ។ បដិច្ចាតិ អាគតត្តាយេវច ភវង្គំបិ អាវជ្ជនា នន្តរំ ភវង្គទ្វយមេវ ឥមិស្សំ បាឡិយំ គហេតព្ពំ។ សន្និហិតបច្ចយានំ ឯវ តត្ថ អធិប្បេតត្តាតិ។ ឥធ បន ទ្វារភាវា វហស្ស សព្ពស្ស ឧបបត្តិធម្មស្ស បរិគ្គហិតត្តា សព្ពំ ភវង្គំ អធិប្បេតំ។ ន ហិ កិញ្ចិ ភវង្គំ នាម អត្ថិ។ យំ មនោទ្វារភាវារហំ ន សិយាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ។ **តត្ថា**តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ, តេសុ ឆសុ ទ្វារេសុ ចក្ខុ ទ្វារេតិ សម្ពន្ធោ។ **យថារហ**ន្តិ អារម្មណភូមិបុគ្គលមនសិការា ទីនំ អនុរូបវសេន។ **សព្ពថាបី**តិ វិសុំ វិសុំ ឆចត្តាលីស ភេទសង្ខាតេន សព្ពបការេនបិ អគហិត គហណ វសេន, ចតុបញ្ញា សាតិ សម្ពន្ធោ។ សព្ពថាបីតិវា អាវជ្ជនាទិ តទារម្មណ បរិយោ សានវសេន អនេកកិច្ចភេទយុត្តេន សព្ពបការេនបិ, កាមាវចរានេវាតិ សម្ពន្ធោ។ យានិ អាវជ្ជនាទីនិ កិច្ចានិ ទ្វារវិការំ បដិច្ច បវត្តន្តិ, តំ កិច្ចវន្តានិឯវ ទ្វារេ និយុត្តានីតិ អត្ថេន ទ្វារិកានិនាម ហោន្តិ។ បដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ កិច្ចានិបន ទ្វារវិការេន វិនា កេវលំ កម្មវសេនេវ សិជ្ឈន្តិ។ តស្មា តំកិច្ចវន្តានិ ទ្វារិកានិនាម នហោន្តីតិ វុត្តំ **ឯកូន។ល។ ទ្វារវិមុត្តានី**តិ ឯត្ថ ច ទ្វារិកាភោនាម អត្តនិ អារម្មណានំ អាបាតាគមនវសេន ភវង្គស្ស ចលនំ, ចក្ខាទីនញ្ច អត្តនិ វិញ្ញាណុប្បាទន សត្តិវិសេស យោគោ ទដ្ឋព្ពោ។

[១០០] ***វិភាវនិយំ*** បន

> "ចក្ខាទិទ្វារេសុ អបវត្តនតោ មនោទ្វារសង្ខាត ភវង្គតោ អារម្មណន្តរគហណវសេន អបវត្តិតោច ទ្វារវិមុត្តានី"តិ វុត្តំ, តំ អដ្ឋកថាយបិ សហ នសមេតិ។

បដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ វសេនាតិ ហិ វុត្តំ។ ឯតេន ហិ កិច្ចសីសេនេវ ចិត្តានំ ទ្វារិក ទ្វារវិមុត្តភាគោ ថេរេន ទស្សិតោ។ តេនេវ ហិ ហេដ្ឋាបិ **បញ្ចទ្វារាវជ្ជន។ល។ តទារម្មណវសេនា**តិអាទិនា កិច្ចសីសេនេវ ចិត្តានំ ចក្ខុទ្វារិកាទិភាវោ វុត្តោតិ។ ននុ ចក្ខាទិទ្វារេសុ អបវត្តនតោតិ ឥមិនា ឯតទត្ថោវ វុត្តោតិ ចេ។ ន។ អធិប្បេតត្ថវិវហស្ស អបសង្គ និវត្តកស្សច សំវណ្ណនា វាក្យស្ស បយោជនាភាវតោតិ។ ឆទ្វារិកានិចេវ សន្តីរណ តទារម្មណ កិច្ចានំ វសេន ទ្វារវិមុត្តានិច បដិសន្ធាទិកិច្ចានំ វសេនាតិ អធិប្បាយោ។ បញ្ចទ្វារិកានិច ឆទ្វារិកានិច **បញ្ចឆទ្វារិកានិ**។ កទាចិ ឆទ្វារិកានិចេវ តានិ កទាចិ ទ្វារវិមុត្តានិចាតិ **ឆទ្វារិកវិមុត្តានិ**។ ទ្វារសទ្ទោ ចេត្ថ អធិការវសេន យោជីយតិ។

[១០១] ***វិភាវនិយំ*** បន

> "ឆទ្វារិកានិច ឆទ្វារិកវិមុត្តានិចា"តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ហេដ្ឋា ចុណ្ណិយវាក្យេ តថា អសុភត្តាតិ។ ឯកទ្វារិកចិត្តានិ។ ល។ សព្ពថា ទ្វារវិមុត្តានិច យថាក្កមំ ឆត្តឹសតិ។ ល។ នវធា ចេតិ បញ្ចធា បរិទីបយេតិ យោជនា។

១៣៤. រូបាទីនំ អារម្មណានំ ភេទេន ចិត្តចេតសិកានំ សង្គហោ **អារម្មណសង្គហោ**។

[១០២] ដីកាសុ បន

"អារម្មណានំ សរូបតោ វិភាគតោ តំវិសយចិត្តតោ ច សង្គហោ អារម្មណសង្គហោ"តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

អយញ្ហិ ចិត្តចេតសិកានំ ឯវ សង្គហោ។ ន អារម្មណានន្តិ។ រូបាទីនំ វចនត្ថោ ឧបរិ អាគមិស្សតិ។ ទុព្ពលបុរិសេន ទណ្ឌាទិវិយ ចិត្តចេតសិកេហិ អាលម្ពីយតិ អមុញ្ចមានេហិ គណ្ហីយតីតិ អាលម្ពណំ។ អារម្មណសទ្ទេ បន សតិ ចិត្តចេតសិកានិ អាគន្ត្វា ឯត្ថ រមន្តីតិ អារម្មណំ។

[១០៣] យំបន ***វិភាវនិយំ***

"ទុព្ពលបុរិសេន ទណ្ឌាទិវិយ ចិត្តចេតសិកេហិ អាលម្ពីយតិ។ តានិវា អាគន្ត្វា ឯត្ថ រមន្តីតិ អាលម្ពណ"ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

វិសុំ សិទ្ធានិ ហិ ឯតានិ បទានីតិ។ **រូបមេវា**តិ វណ្ណាយតនមេវ។ បញ្ចារម្មណវិមុត្តំ យំកិញ្ចិ ធម្មជាតំ វិជ្ជមានំបិអវិជ្ជមានំបិ ភូតំបិ អភូតំបិ ធម្មារម្មណមេវ។ តំ បន សភាគ កោដ្ឋាសតោ សង្គយ្ហមានំ ឆព្ពិធំ ហោតីតិ វុត្តំ **ធម្មារម្មណំ បន។ល។ ឆធា សង្គយ្ហតី**តិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ រូបាទីសុ ឆសុ។ ចក្ខុទ្វារេ យទ្ទយមាន រូបានុសារេនេវ ឧប្បន្នានិ ចក្ខុទ្វារិកចិត្តានិ អញ្ញានិ អារម្មណានិ អាលម្ពិតុំ នលភន្តិ។ រូបានិបិ យទ្ទនរហិតានិ អតីតានាគតានិ អាលម្ពិតុំ នលភន្តីតិ វុត្តំ **ចក្ខុទ្វារិកចិត្តានំ សព្ពេសំបិ រូបមេវ អារម្មណំ។ តញ្ច បច្ចុប្បន្ន**ន្តិ។ **សោតទ្វារិកា ទីសុបិ ឯសេវនយោ**។ តត្ថ តំ តំ ការណំ បដិច្ច ឧប្បន្នំ បច្ចុប្បន្នំ។ វត្តមានន្តិ អត្ថោ។ **ឆព្ពិធំបី**តិ រូបាទិវសេន ឆព្ពិធំបិ។ អតិក្កន្តភាវំ ឥតំ គតំ បវត្តន្តិ **អតីតំ**។ អាគច្ឆតិ អាគច្ឆិស្សតិ អាគតំ។ បច្ចុប្បន្នំ, អតីតញ្ច។ ន អាគតន្តិ **អនាគតំ**។ ឧប្បាទជាតិកា សង្ខតធម្មាឯវ តីសុ កាលេសុ អនុបតន្តិ។ តស្មា ឧប្បាទ រហិតា អសង្ខតភូតា និព្ពានបញ្ញត្តិយោ កាលវិមុត្តំនាមាតិ វេទិតព្ពា។

[១០៤] *វិភាវនិយំ* បន

"វិនាសាភាវតោ អតីតាទិកាលវសេន នវត្តព្ពត្តា និព្ពានំ បញ្ញត្តិច កាលវិមុត្តំនាមា"តិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

សព្ពេបិ ហិ សង្ខតធម្មា អនាគតភាវ បុព្ពកាឯវ ហោន្តិ។ តស្មា តេ យទា បច្ចយសាមគ្គិំ លភិត្វា ឧប្បជ្ជិស្សន្តីតិ វត្តព្ពបក្ខេ តិដ្ឋន្តិ, តទា អនាគតានាម។ យទា បច្ចយសាមគ្គិំ លភិត្វា ឧប្បន្នា, យទា បច្ចុប្បន្នា នាម។ យទា និរុទ្ធា, តទា អតីតានាម។ ឯវំ ឧប្បាទជាតិកានញ្ញេវ ឧប្បាទមូលិកា តេកាលិកតា សិទ្ធា។ ឧប្បាទ រហិតានំ បន អនាគតាវត្ថាបិ នត្ថិ។ កុតោ បច្ចុប្បន្នាតីតា វត្ថាតិ។ តស្មា និព្ពានបញ្ញត្តីនំ កាលត្តយ វិមុត្តតា ហោតីតិ។ វិនាសាភាវតោតិ ឥទំ បន អតីតកាលវិមុត្តិយាឯវ ការណន្តិ ន តេន តាសំ ឥតរកាលវិមុត្តិ សាធេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថារហវិភាគោ បន ឥធេវ តេសូតិអាទិនា បច្ឆា អាគមិស្សតិ។ ទ្វារវិមុត្តានញ្ច ឆព្ពិធំបិ អារម្មណំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ យថា បន អាវជ្ជនាទីនំ ឆទ្វារិកចិត្តានំ អារម្មណំ ភវន្តរេបិ ឥមស្មឹ ភវេបិ បុរិមភាគេ កេនចិ ទ្វារេន គហិតំបិ អគហិតំបិ ហោតិ។ ន តថា ឥមេសន្តិ ទស្សេតុំ **ភវន្តរេ ឆទ្វារគហិត**ន្តិ វុត្តំ។ ភវ វិសេសញ្ហិ បត្តេត្វា កម្មំ កត្វា តត្ថ និព្ពត្តានំ អារម្មណំ ភវន្តរេបិ កេនចិ ទ្វារេន គហិតំបិ ហោតិ យេវាតិ។

[១០៥] *វិភាវនិយំ* បន

"តំ បន នេសំ អារម្មណំ ន អាវជ្ជនស្ស វិយ កេនចិ អគហិតមេវ គោចរភាវំ គច្ឆតីតិ ទស្សេតុំ ឆទ្វារ គហិតន្តិ វុត្ត"ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

បញ្ចទ្វារា វជ្ជនស្សបិ ហិ អារម្មណំ បុព្ពេ កេនចិ ទ្វារន្តរេន គហិតំបិ អគហិតំបិ ហោតិយេវ។ តថា ហិ ឥទំ នាម លភិស្សាមិ ភុញ្ជិស្សាមិ បស្សិស្សាមីតិ បុព្ពេ គហិតំ បច្ឆា អាវជ្ជនស្ស អារម្មណំ ន ន ហោតីតិ។ នច

ឯការជូនវីថិយំ បុព្វេ កេនចិ ចិត្តេន អគហិតភាវោ ឥធ បមាណន្តិ។ យថា ច បញ្ចទ្វារិកចិត្តានំ អារម្មណំ ឯកន្តបច្ចុប្បន្នមេវ ហោតិ។ យថា ច មនោទ្វារិកចិត្តានំ អារម្មណំ តេកាលិកំវា កាលវិមុត្តសា មញ្ញំវា ហោតិ។ ន តថា ឥមេសន្តិ ទស្សេតុំ **បច្ចុប្បន្នមតីតំ បញ្ញត្តិភូតំវា**តិ វុត្តំ។ យថា ច ឆទ្វារិកចិត្តានំ អារម្មណំ អាគមសិទ្ធ វោហារយុត្តំបិ តព្ពោហារវិនិមុត្តំបិ ហោតិ។ ន តថា ឥមេសន្តិ ទស្សេតុំ **កម្ម កម្ម និមិត្ត គតិនិមិត្ត សម្មត**ន្តិ វុត្តំ។

[១០៦] វិភាវនិយំ បន

“នាបិ នេសំ អារម្មណំ មរណាសន្នតោ បុរិមភាគជវនានំ វិយ កម្មកម្មនិមិត្តាទិវសេន អាគមសិទ្ធ វោហារវិនិមុត្តន្តិ ទស្សេតុំ កម្ម។ល។ សម្មតន្តិ អាហា”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

មរណា សន្នតោ បុរិមភាគេបិ ហិ សត្តា អត្តនា កតកម្មំវា ចេតិយាទីនិ កម្ម, បករណានិវា អារម្មណំ ករោន្តិយេវ។ តទាបិ ហិ កម្មំ កម្មមេវ, កម្មូបករណានិច កម្មនិមិត្តានិយេវ។ កម្ម សិទ្ធិយានិមិត្តំ ការណំ កម្ម និមិត្តន្តិ កត្វា។ កម្មស្ស និមិត្តំ អារម្មណំ កម្មនិមិត្តន្តិបិ វទន្តិ។ អជាតសត្តុរាជា វិយច សុបិនទស្សនាទិវសេន គតិនិមិត្តានិបិ អារម្មណំ ករោន្តិយេវ។ រាជា ហិ ទ្វីសុ ភវេសុ បិតរំ មារេតិ។ មារិតកាលតោច បដ្ឋាយ តស្ស និទ្ទា យន្តស្ស គតិនិមិត្តានិ ឧបដ្ឋហន្តីតិ។ តត្ថ **យថាសម្ភវ**ន្តិ តំ តំ បដិសន្ធាទីនំ ឆទ្វារគហិតាទិវសេន សម្ភវន្តស្ស អារម្មណស្ស អនុរូបតោ។ យថាសម្ភវិកាតោ បន ឧបរិ មរណុប្បត្តិយំ អាគមិស្សតិ។ **យេភុយ្យេនា**តិ ពាហុល្លេន។ **ភវន្តរេ**តិ អតីតានន្តរភវេ តត្ថច មរណាសន្នកាលេ។ **ឆទ្វារ គហិត**ន្តិ ឆហិ ទ្វារេហិ មរណាសន្នជវនេហិ គហិតំ។ ឯត្ថ ច យេភុយ្យេនាតិ ឯតេន ភវន្តរេ ឆទ្វារគហិតន្តិ ឥមស្ស វិធានស្ស អនេកំសភាវំ វិសេសេតិ។ កស្មា។ អគហិតស្សបិ សម្ភវតោ។ យញ្ហិ អសញ្ញិភវតោ ចុតានំ កម្ម កម្មនិមិត្ត គតិនិមិត្ត សម្មតំ អរូបភវតោ ចុតានញ្ច គតិនិមិត្តសម្មតំ កាមបដិសន្ធិ ភវង្គចុតីនំ អារម្មណំ។ តំ ភវន្តរេ កេនចិ ទ្វារេន អគហិត មេវ ហោតីតិ។ ឯត្ថច យស្មា បដ្ឋានេ អរូបភវេ ទុវិជោបិ បុរេជាតបច្ចយោ បដិសិទ្ធោ។ អដ្ឋកថាសុច តតោ ចុតានំ កាម បដិសន្ធិយា បច្ចុប្បន្នគតិនិមិត្តារម្មណតាបិ វុត្តា។ គតិនិមិត្តញ្ច នាម រូបារម្មណមេវ ទីបេន្តិ។ តស្មា តេសំ កាម បដិសន្ធិយាបិ គតិនិមិត្តសម្មតំ ភវន្តរេ កេនចិ ទ្វារេន អគហិតមេវ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ អបិច, មរណាសន្ន កាលេ កម្មពលេន កម្មាទីនំ ឧបដ្ឋានំនាម យេភុយ្យេន សំមុឡ្ហមរណេន មរន្តានមេវ ហោតិ។ ឥតរេសំ បន បរេសំ បយោគពលេនបិ អត្តនា បកតិយា សុដ្ឋុ អាសេវិតានំ អនុស្សរណពលេនបិ ធម្មិកឧបាសកាទីនំ វិយ ទេវលោកតោ អាគន្ត្វា គណ្ហន្តានំ ទេវានំ អានុភាវេនបិ ហោតិយេវ។ និរយបាលាបិ និរយតោ អាគន្ត្វា គណ្ហន្តិយេវ។ រេវតិវិមានវត្ថុញ្ចេត្ថ វត្តព្ពំ។ តញ្ហិ ទ្វេ និរយបាលា គហេត្វា បឋមំ តាវតីសាភវនំ នេត្វា បច្ឆា និរយំ នយឹសុ។ តេ ហិ យក្ខ ជាតិកត្តា វេស្សវណបរិសាវិយ តាវតីសា ភវនំបិ គន្តុំ សក្កោន្តិយេវ។ យមស្ស ទូតា ទ្វេ យក្ខាតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ វេស្សវណទូតា ឥធ យមស្ស ទូតាតិ វុត្តាតិបិ វទន្តិ។ តស្មា យេ កសិណាសុភាទីនិ សមថ និមិត្តានិ សុដ្ឋុ អាសេវិត្វា ឧបចារជ្ឈានេ ឋត្វា តានេវ និមិត្តានិ គហេត្វា មរន្តិ។ តេសំបិ កាមបដិសន្ធិយា អារម្មណំ ភវន្តរេ កេនចិ ទ្វារេន អគហិតមេវ សិយា។ ឧបចារជ្ឈានពលេនេវ ព្រហ្មលោកតោ ឥធឧប្បជ្ជន្តានំបិ ឯសេវនយោតិ។

យំបន **វិភាវនិយំ**

“កេវលំ កម្មពលេនេវ តេសំ អសញ្ញិភវតោ ចុតានំ បដិសន្ធិយា កម្មនិមិត្តាទិកំ អារម្មណំ ឧបដ្ឋាតី”តិ វុត្តំ។

តត្ថ កម្មនិមិត្តាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិសទ្ទេន កម្មំបិ គហេតព្ព មេវ។ ន ហិ តស្ស អគហណេ ការណំ អត្ថីតិ។ តានិ បន សព្ពានិបិ កេវលំ បដិសន្ធិជនកស្ស កម្មស្ស អានុភាវេនេវ បដិសន្ធិយំ ឧបដ្ឋហន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ អនាគតំ បន និមិត្តំ ឧបដ្ឋហមានំ គតិនិមិត្តមេវ សិយា។ នច តស្ស វិសុំ ឧបដ្ឋាតព្ពកិច្ចំ អត្ថិ។ បច្ចុប្បន្ន គតិ និមិត្តេ សិទ្ធេ សិទ្ធមេវ ហោតីតិ វុត្តំ **បច្ចុប្បន្នមតីតំ បញ្ញត្តិ ភូតំវា**តិ។

[១០៧] វិភាវនិយំ បន

“អនាគតំនាម អតីតំ វិយ អនុភូតពញ្ច ន ហោតិ។ នច បច្ចុប្បន្នគតិនិមិត្តំ វិយ អាបាតមាគត”ន្តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អការណំ។

បសង្គស្ស អនិវត្តិតត្តា។ គតិនិមិត្តញ្ហិ នាម បច្ចុប្បន្នំបិ អនុភូតំ ន ហោតិ។ តំបិ កម្មពលេនេវ អាបាតមាគតំ។ ឯវំសន្តេ អនាគតំបិ កម្មពលេន អាបាតមាគតមេវ សិយាតិ អយំ បសង្គោ បាកតិកោឯវ ហោតីតិ។ **តេសូ**តិ យថាវុត្តេសុ អារម្មណិកចិត្តេសុ។ រូបាទីសុ បញ្ចសុ ឯកេកំ អារម្មណំ ឯតេសន្តិ សមាសោ។ រូបាទីនិ បញ្ច អារម្មណានិ ឯតស្សាតិ វិគ្គហោ។ **សេសានី**តិ បញ្ចវិញ្ញាណសម្បដិច្ឆន ទ្វយតោ សេសានិ សន្តីរណ មហាវិបាកានិ។ **សព្ពថាបិ កាមាវចរា លម្ពណានេវា**តិ បដិសន្ធាទីហិ នានាកិច្ចេហិ រូបាទីសុ នានារម្មណេសុ ប វត្តេន សព្ព បការេនបិ កាមាវចរាលម្ពណិកានិយេវ។ តានិ ហិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ ឧប្បន្នានិបិ វិកប្បសត្តិរហិតត្តា អវិជ្ជមានេ បញ្ញត្តិធម្មេច សុខុមេ មហគ្គតធម្មេច គម្ភីរេ លោកុត្តរធម្មេច អាលម្ពិតុំ ន សក្កោន្តីតិ។ តត្ថ សន្តីរណត្តយំ តាវ សន្តីរណកិច្ចវសេន រូបាទិបញ្ចាលម្ពណេ បវត្តតិ។ តទារម្មណាទិវសេន បន សព្ពានិបិ ឯកាទស វិបាកានិ ឆសុ បរិត្តារម្មណេសុ បវត្តន្តីតិ។

[១០៨] វិភាវនិយំ បន

“វិបាកានិ តាវ សន្តីរណាទិវសេន រូបាទិបញ្ចាលម្ពណេ”តិ វុត្តំ។ តត្ថ សន្តីរណាទិវសេនាតិ នវត្តព្ពំ។ សន្តីរណវសេន ឥច្ចេវ វត្តព្ពន្តិ។

យោ បនេត្ថ ចិត្តានំ អារម្មណេសុ បវត្តិវិភាគោ វត្តព្ពោ។ សោ អដ្ឋកថាកណ្ឌេ គហេតព្ពោ។ លោកុត្តរធម្មា អតិគម្ភីរត្តា ញាណស្សេវ វិសយភូតាតិ វុត្តំ។ **អកុសល។ល។ លោកុត្តរ វជ្ជិត សព្ពា រម្មណានី**តិ។ តត្ថ តានិ លទ្ធ សមាបត្តីនំ ឧប្បន្នកាលេឯវ មហគ្គតារម្មណានិ។ តេសុច ទ្វេ ទោសមូលចិត្តានិ បរិហីនជ្ឈានានិ អារព្ភ ឧប្បន្ន កាលេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ញាណំបិ អនធិគតានិ លោកុត្តរានិ អាលម្ពិតុំ ន សក្កោតីតិ វុត្តំ **ញាណសម្បយុត្ត។ល។ វជ្ជិតសព្ពា រម្មណានី**តិ។ តត្ថ ញាណសម្បយុត្តកាមកុសលានិ បុថុជ្ជនានំ អជ្ឈានលាភីនំ ឧប្បន្នកាលេ បញ្ញត្តិយា សហ កាមាវចរារម្មណានិ។ តានេវ សោតាបត្តិមគ្គតោ បុរេ គោត្រភុក្ខណេ បុថុជ្ជនានំ និព្ពានារម្មណានិ។ ឈានលាភីនំ តានេវ អភិញ្ញាកុសលញ្ច មហគ្គតារម្មណានិបិ។ ហេដ្ឋិមផលដ្ឋានំ អត្តនា អធិគត មគ្គផលនិព្ពានា រម្មណានិបីតិ វេទិតព្ពានិ។ យថា ចេត្ថ អរិយា អត្តនា អធិគត មគ្គផលានិយេវ អាលម្ពិតុំ សក្កោន្តិ។ តថា ឈានលាភិនោបិ អត្តនា អធិគតជ្ឈានានិឯវ អាលម្ពិតុំ សក្កោន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ សិយា-យេ ច ឈានានិ បត្ថេន្តិ។ ឈានបរិកម្មំបិ ករោន្តិ។ យេច ឈានសុត្តានិ សំវណ្ណេន្តិ។ តេ អលាភិនោ មហគ្គតជ្ឈានានិ អាលម្ពិតុំ សក្កោន្តិ, នសក្កោន្តីតិ។ ន សក្កោន្តិ។ តេ ហិ ឈានានិនាម ឯវំ មហានុភាវានិ ឯវំ មហានិសំសានីតិ សុត្វាវា សុតបរិយត្តិពលេន សិទ្ធេ អាការ សល្លក្ខណញ្ញាណេ ឋត្វា វា អនុមានវសេនេវ តានិ បត្ថេន្តិ។ បរិកម្មំបិ ករោន្តិ។ សុត្តានិបិ សំវណ្ណេន្តីតិ។ ឥតរថា បុថុជ្ជនាបិ លោកុត្តរធម្មេ បត្ថេន្តិ, មគ្គបរិកម្មំបិ ករោន្តិ។ មគ្គផល និព្ពានវចនានិវិកថេន្តិ សំវណ្ណេន្តីតិ តេសំបិ តេ អារម្មណភូតា ឯវ សិយុន្តិ។ តេសំ បន ចិត្តានិ ឈានាទីនំ បញ្ញត្តិគុណេ ឯវ អនុភោន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។ បណីតធម្មានញ្ហិ បញ្ញត្តិយោបិ បណិតរូបាឯវ ហោន្តីតិ។ មហិទ្ធិកោ ហិ បរចិត្តវិទូ។ មារោ ទេវ បុត្តោបិ រូបជ្ឈានចិត្តំ វដ្ដនិស្សិតមេវ បស្សតិ។ វិវដ្ដនិស្សិតំ ន បស្សតិ។ អរូបជ្ឈានចិត្តំ បន វដ្ដនិស្សិតំបិ នបស្សតីតិ អង្គុត្តរេ នវនិបាតេ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ យេ បន អគ្គ មគ្គផលានិ បដិវិជ្ឈន្តិ។ តេសំ ឧប្បន្នានិញ្ញាណសម្បយុត្តកាមក្រិយជវនានិ ក្រិយាភិញ្ញាជវនញ្ច បុគ្គលានុរូបំ បញ្ញត្តិយា សហ ចតុភ្ភូមកធម្មេសុ កិញ្ចិ អារម្មណំ កាតុំ នសក្កោន្តីតិ នត្ថិ។ តថា តេសំ បុរេចារិ កមនោ ទ្វារាវជ្ជនញ្ចាតិ វុត្តំ **ញាណសម្បយុត្ត។ល។ សព្ពថាបិសព្ពា រម្មណានី**តិ។ តត្ថ **សព្ពថាបី**តិ សព្ពកាមាវចរ សព្ពមហគ្គត សព្ពលោកុត្តរ សព្ពបញ្ញត្តិ សព្ពបច្ចុប្បន្នាទិ បការេនបីតិអត្ថោ។ ឥទញ្ច សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ ឧប្បន្នានិ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥតរានិ បន បច្ចេក ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នានិបិ បទេសសព្ពារម្មណានិឯវ ហោន្តិ។ តានិ ហិ ឯកំ បថ វិធាតុំបិ សព្ពេហិ អនវសេសបការេហិ ជានិតុំ នសក្កោន្តីតិ។ អារុប្បេសុ ទុតីយចតុត្ថានិ បឋមតតីយារុប្ប វិញ្ញាណា រម្មណត្តា មហគ្គតា រម្មណានិ។ **សេសានី**តិ អភិញ្ញា ទ្វយ ទុតីយចតុត្ថារុប្បេហិ អវសេសានិ សព្ពានិបិ ឯកវីសតិវិធានិ មហគ្គតចិត្តានិ កសិណាទិ បញ្ញត្តារម្មណានីតិ អត្ថោ។ **បញ្ចវីសា**តិ បញ្ចទ្វារាវជ្ជន តេវីសតិ កាមវិបាក ហសនចិត្តានិ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បរិត្តម្ហី**តិ កាមាវចរា លម្ពណេ ឯវាតិ អត្ថោ។ តញ្ហិ អប្បានុភាវតោ បដិ ពន្ធកធម្មេហិ បរិសមន្តតោ ទីយតិ អវខណ្ឌីយតិ និត្តេជភាវំ បាបីយតីតិ បរិត្តន្តិ វុច្ចតិ។

១៣៥. ចក្ខាទីនំ វត្ថូនំ ភេទេន តព្ពត្ថុកានំ ចិត្តចេតសិ កានំ សង្គហោ **វត្ថុសង្គហោ**។

[១០៩] វិភាវនិយំ បន

“វត្ថុវិភាគតោ តព្ពត្ថុកចិត្តបរិច្ឆេទវសេនច សង្គហោ វត្ថុសង្គហោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

វសេន្តិបតិដ្ឋហន្តិ ចិត្តចេតសិកាឯតេសូតិវត្ថូនិ, ចក្ខុវត្ថុច។ ល។ កាយវត្ថុចហទយវត្ថុចាតិយោជនា។ ចក្ខុមេវ **ចក្ខុវត្ថុ** តថា សោតាទីនិយេវ សោតវត្ថាទីនិ។ វាក្យសង្ខេបោ ហេស បាឋោ។ បេយ្យាលនយោតិបិ អន្តទីបកនយោតិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ កេចិ បន ទ្វន្ទសមាសំ មញ្ញន្តិ។ តេសំ ចសទ្ទោ នយុជ្ជតិ។ បរតោ វត្ថុសទ្ទោ ចសទ្ទោច បុព្ពបទេសុ អានេតព្ពោតិបិ វទន្តិ។ តេសំ ហទយវត្ថូតិ សមាសបទំ នយុជ្ជតិ។ អវិភត្តិកនិទ្ទេសោតិបិ អបរេ។ **តានិ កាមលោកេ សព្ពានិបិ លព្ភន្តី**តិ កាមតណ្ហា ជិន កម្មនិព្ពត្តានំ អត្តភាវានំឯវ បរិបុណ្ណិន្ទ្រិយតាសម្ភវតោ សព្ពានិបិ តានិ ឆ វត្ថូនិ កាមលោកេឯវ លព្ភន្តិ។ តថា ហិ ចក្ខាទីសុ វត្ថូសុ សន្តេសុ ឯវរូបាទីនំ បរិភោគោ សម្បជ្ជតិ។ តស្មា រូបាទីសុ កាមវត្ថូសុ អភិរតា កាមតណ្ហា សទា ចក្ខាទីនំ បញ្ចន្នំ វត្ថូនំបិ សម្បត្តិំ បត្ថេតិយេវ។ យថាច សព្ពកម្មិកោ អមច្ចោ សទា រញ្ញោ ឥច្ឆមេវ បូរយមានោ សព្ពានិ រាជកម្មានិ សម្បាទេតិ។ ឯវមេវ កាមាវចរកម្មំបិ សទា កាមតណ្ហាយ ឥច្ឆមេវ បូរយមានំ បរិបុណ្ណិន្ទ្រិយំ អត្តភាវំ និព្ពត្តេតិ។ តស្មា កាមតណ្ហាជិនកម្មនិព្ពត្តា កាមសត្តាឯវ បរិបុណ្ណិន្ទ្រិយា ហោន្តីតិ។ យថា ច ទស្សនសវនានុត្តរិយ ធម្មភូតានិ ចក្ខុសោតានិ ពុទ្ធទស្សន ធម្មស្សវនា ទិវសេន សត្តានំ វិសុទ្ធិយាបិ ហោន្តិ, ន តថា ឃានាទិត្តយំ។ តំ បន កេវលំ កាមបរិភោគត្តាយឯវ ហោតិ។ តស្មា តំ កាមវិរាគភាវនា កម្មនិព្ពត្តេសុ ព្រហ្មត្តភាវេសុ នឧបលព្ភតីតិ វុត្តំ **រូបលោកេ បន ឃានាទិត្តយំ នត្ថី**តិ។ ឥទញ្ច បសាទរូបត្តយំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សសម្ភារឃាន ជិវ្ហា កាយ សណ្ឋានានិបន សុដ្ឋុបរិបុណ្ណានិឯវ ហោន្តីតិ។ **អរូបលោកេបន សព្ពានិបិ នសំវិជ្ជន្តី**តិ រូបវិរាគ ភាវនា កម្មនិព្ពត្តេ តស្មឹ លោកេ អជ្ឈត្តពហិទ្ធាសន្តានេសុបិ សព្ពេន សព្ពំ រូបបវត្តិយាឯវ អភាវតោ។ តត្ថ និព្ពត្តា ហិ សត្តា សុទ្ធេអាកាសតលេឯវ ចិត្តបពន្ធមត្តា ហុត្វា តិដ្ឋន្តីតិ។ ឥមស្មឹ សង្គហេ បន ចិត្តានិ សត្តវិញ្ញាណ ធាតុវសេន គហេតុំ **តត្ថ បញ្ចវិញ្ញាណធាតុយោ**តិអាទិ វុត្តំ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ឆសុ វត្ថូសុ។ បញ្ចវិញ្ញាណានិ ឯវ និសត្តនិជីវដ្ឋេន ធាតុយោតិ វិគ្គហោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ វិជាននកិច្ចាភាវតោ មននមត្តា ធាតូតិ **មនោធាតុ**។ បញ្ចទ្វារេអាវជ្ជនមត្ត សម្បដិច្ឆនមត្ត កិច្ចានិ ហិ វិសេសជានន កិច្ចានិ នហោន្តីតិ។ បញ្ចវិញ្ញាណានិ បន បច្ចក្ខតោទស្សនាទិវសេន ថោកំ វិសេសជាននកិច្ចានិ ហោន្តិ។ អវសេសា បន សន្តីរណាទយោ អារម្មណសភាវ វិចារណាទិវសេន អតិរេក វិសិដ្ឋជាននកិច្ចយុត្តត្តា ន មនោធាតុយោ វិយ មននមត្តា ហោន្តិ។ នាបិ បញ្ចវិញ្ញាណធាតុយោវិយ វិជានន មត្តា។ អថខោ មននដ្ឋេន មនោច តំ វិជាននដ្ឋេន វិញ្ញាណញ្ចាតិ កត្វា មនោវិញ្ញាណធាតុយោនាម។ អតិសយ វិសេសជានន ធាតុយោតិ អត្ថោ។ បរិយាយបទានញ្ហិ វិសេសន សមាសេអតិសយត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ យថា បទដ្ឋានន្តិ។

[១១០] វិភាវនិយំ បន

“មនោយេវ វិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណន្តិ វា។ មនសោ វិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណ”ន្តិ វា វុត្តំ។ តត្ថ មនោយេវ វិញ្ញាណន្តិ ឥទំ តាវ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ អញ្ញមញ្ញំ វិសេសេត្វា អភិរេកដ្ឋទីបកេ បទដ្ឋានន្តិអាទិកេ វិសេសនសមាសេ អវធារណ វិគ្គហោ កត្ថចិ ទិស្សតិ យុជ្ជតិចាតិ។

[១១១] មនសោ វិញ្ញាណន្តិ ឥទំបិ នយុជ្ជតិយេវ។

មនសោតិ ហិ មនោធាតុត្តិកសង្ខាតស្ស មនស្ស។ តត្ថ សម្បដិច្ឆនទ្វយំ សន្តីរណាទិកស្ស មនោវិញ្ញាណបពន្ធស្ស បច្ចយភូតំ ហោតិ។ បញ្ចទ្វារាវជ្ជនំ បន បរតោ ទ្វារន្តរេ បវត្តមានំ តស្សេវ មនោវិញ្ញាណបពន្ធស្ស បច្ចយុប្បន្នភូតំ ហោតីតិកត្វា អាទិម្ហិ បច្ចយភូតស្ស ចេវ អន្តេ ទ្វារន្តរេ បច្ចយុប្បន្នភូតស្ស ច មនស្ស សម្ពន្ធិវិញ្ញាណន្តិ អត្ថោ។ អថវា, បញ្ចវិញ្ញាណវជ្ជិតានិ សព្ពានិ វិញ្ញាណានិ មននកិច្ចត្តា មនោនាម។ អារម្មណេ បន អភិនិបាត មត្តានិ បញ្ចវិញ្ញាណានិ មននកិច្ចានិ នហោន្តីតិ ទស្សនាទីនិ ឯវ នាម។ បញ្ចទ្វារាវជ្ជនញ្ច មនតោជាតំបិ មនស្ស បច្ចយោ នហោតិ។ ទស្សនាទីនំ ឯវ បច្ចយោ។ សម្បដិច្ឆនទ្វយញ្ច មនស្ស បច្ចយោ ហោន្តំបិមនតោ ជាតំ នហោតិ។ ទស្សនាទិតោ ឯវ ជាតំ។ សន្តីរណាទីនិ បន អត្តនោ បុរេ បច្ឆាបវត្តានំ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំមនានំ ឯវ មជ្ឈេ ជាតានីតិ អត្តនោ បច្ចយ បច្ចយុប្បន្នភូតស្ស មនស្ស សម្ពន្ធិវិញ្ញាណន្តិ អត្ថោ។ ឯវញ្ច សតិបញ្ចវិញ្ញាណំបិ ទ្វិន្នំ មនោធាតូនំ អន្តរេ បវត្តត្តា មនសោ បច្ចយ បច្ចយុប្បន្នភូតស្ស សម្ពន្ធិវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណន្តិ វត្តព្ពមេវ សិយាតិ។

[១១២] ដីកាយំ បន

មនតោ ជាតំ វិញ្ញាណន្តិបិ វុត្តំ។ តំបិ វុត្តនយេន នយុជ្ជតិយេវ។

អវសេសា បន មនោវិញ្ញាណធាតុសង្ខាតាច សន្តីរណ។ល។ បន្នរសរូបាវចរវសេន តីសធម្មា ហទយំ និស្សាយេវ បវត្តន្តីតិ យោជនា។ ចសទ្ទោ បនេត្ថ អវសេសានំ ឆសត្តតិ ធម្មានំ មនោវិញ្ញាណធាតុភាវំ សម្ភាវេតិ។

[១១៣] វិភាវនិយំ បន

សម្បិណ្ឌនត្ថំ គហេត្វា “ន កេវលំ មនោធាតុយេវា”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ឯវញ្ហិ សតិ អវសេសាច មនោវិញ្ញាណធាតុសង្ខាតាតិ វុត្តំ សិយាតិ។

[១១៤] យាច **ដីកាសុ**

សន្តីរណ។ល។ រូបាវចរវសេន បវត្តា, អវសេសា មនោវិញ្ញាណ ធាតុសង្ខាតាច តីស ធម្មាតិ យោជនា។ សាបិ ន សុន្ទរា។

អត្ថគតិយា អវិសទត្តាតិ។ តត្ថ កស្មា តេ និស្សាយេវ បវត្តន្តីតិ។ អារុប្បេសុ អនុប្បជ្ជនតោ, កស្មាច តត្ថ នុប្បជ្ជន្តីតិ វុច្ចតេ។ សន្តីរណមហាវិបាកានិ តាវ តត្ថ នុប្បជ្ជន្តិ បញ្ចន្នំ ទ្វារានំ អត្តនោ កិច្ចានញ្ច តត្ថ អភាវតោ។ បដិឃចិត្តទ្វយំបិ នុប្បជ្ជតិ។ អនីវរណាវត្ថស្ស បដិឃស្ស អភាវតោ។ ឯកន្ត នីវរណានញ្ច ឈានភូមីសុ អសម្ភវតោ។ ឯត្ថ បន យទិ អនីវរណាវត្ថោ បដិឃោ នត្ថិ។ បាឡិយំ ទុតីយជ្ឈានេឯវ ទោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស អបរិសេសនិរោធវចនំ អដ្ឋកថាសុច ទុតីយជ្ឈានូបចារេ តស្ស ឧប្បត្តិសម្ភវវចនំ វិរុទ្ធំ សិយា។ តស្មា អត្តនោ សហាយបច្ចយ ភូតស្ស ឱឡារិកស្ស កាមរាគស្ស ឈានភូមីសុ អភាវតោ បដិឃចិត្តទ្វយំ តត្ថ នុប្បជ្ជតីតិ យុត្តន្តិបិ វទន្តិ។ ដីកាការាបន ទុតីយជ្ឈានូបចារេ តស្ស ឧប្បត្តិសម្ភវ វចនំ បរិកប្បវចនមត្តន្តិ កត្វា បុរិម ការណមេវ គច្ឆន្តិ។ យទិ បនេតំ បរិកប្បវចនមត្តំ សិយា បាឡិវចនំបិ បរិកប្បវចនមត្តមេវ សិយា។ តស្មា បច្ឆិមកា រណមេវ យុត្តរូបន្តិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ ហសនចិត្តំបិ នុប្បជ្ជតិ អរូបីនំ ហសនកិច្ចស្ស អភាវតោ។ កាយាភាវតោតិបិ យុជ្ជតិ។ សោតាបត្តិមគ្គចិត្តំបិ នុប្បជ្ជតិ។ បរតោឃោសាភាវេន តត្ថុប្បន្នស្ស បុថុជ្ជនស្ស ធម្មាភិសមយាភាវតោ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធានញ្ច តត្ថ អនុប្បជ្ជនតោ។ តេនេវ ហិ តត្ថុប្បន្នោ បុថុជ្ជនោ អដ្ឋសុ អក្ខណយុត្តេសុ វុត្តោតិ។ រូបាវចរចិត្តានិបិ តត្ថ នុប្បជ្ជន្តិ រូបវិរាគភាវនាយ រូបនិមិត្តារម្មណានំ តេសំ សមតិក្កន្តត្តាតិ។

អវសេសា មនោវិញ្ញាណធាតុសង្ខាតា កុសលាកុសលក្រិយានុត្តរវសេន ទ្វេ ចត្តាលីសធម្មា ហទយំ និស្សាយវា អនិស្សាយវា បវត្តន្តីតិ យោជនា។ និស្សាយវា បញ្ចវោការេ អនិស្សាយវា ចតុវោការេតិ អធិប្បាយោ។ កុសលានិច អកុសលានិច ក្រិយានិច អនុត្តរានិចាតិ វិគ្គហោ។ តត្ថ **កុសលានី**តិ បញ្ចរូប កុសលតោ អវសេសានិ ទ្វាទសលោកិយកុសលានិ។ **អកុសលានី**តិ បដិឃទ្វយតោ អវសេសានិ ទសអកុសលានិ។ **ក្រិយានី**តិ បញ្ចទ្វារាវជ្ជន ហសន បញ្ចរូបក្រិតោ អវសេសានិ តេរសក្រិយចិត្តានិ។ **អនុត្តរានី**តិ បឋមមគ្គតោ អវសេសានិ សត្តអនុត្តរចិត្តានិ។ កាមេ ឆវត្ថុំ និស្សិតា សត្តធាតុយោ មតា។ រូបេ តិវត្ថុំ និស្សិតា ចតុព្ពិធា ធាតុយោ មតា។ អារុប្បេ កិញ្ចិវត្ថុំ អនិស្សិតា ឯកា ធាតុ មតាតិ យោជនា។ **តេចត្តាលីសា**តិ បញ្ចវិញ្ញាណ មនោធាតុត្តិកេហិ សទ្ធឹ សន្តីរណាទិកេ តីសធម្មេ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ បកិណ្ណកសង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

វីថិ សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១៣៦. ឯវំ ចិត្តប្បភេទ សង្គហោ, ចេតសិកប្បភេទ សង្គហោ, ឧភយប្បភេទ សង្គហោតិ ចិត្តចេតសិកានំ កយោបភេទ សង្គហេ ទស្សេត្វា ឥទានិ វីថិចិត្តប្បវត្តិសង្គហោ វីថិមុត្ត ចិត្តប្បវត្តិសង្គហោតិ តេ សញ្ញោវ ទ្វេ បវត្តិ សង្គហេ ទស្សេតុំ **ចិត្តុប្បាទានមិច្ចេវ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧប្បជ្ជន្តីតិ ឧប្បាទា។ តត្ថ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អញ្ញស្ស អសុ តត្ថា ចិត្តេ ឥច្ចេវ លព្ភតិ។ ឥតិ ចិត្តញ្ច ចិត្តេឧប្បាទាចាតិ ចិត្តុប្បាទា។ ចិត្តចេតសិកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេសំ ចិត្តុប្បាទានំ។ **ឥច្ចេវ**ន្តិអាទិតោ បដ្ឋាយ វុត្តប្បការេន។ **សង្គហមុត្តរ**ន្តិ ជាតិនិទ្ទេសោ យំ។ ឧត្តរេ ឧត្តមេ តយោ បភេទសង្គហេ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **ភូមិបុគ្គលភេទេនា**តិ សហេតុ ករណវចនំ។ កាមាវចរាទិភូមិភេទេន ទុហេតុកាទិ បុគ្គលភេទេន សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **បុព្ពាបរនិយាមិត**ន្តិ អាវជ្ជនាទិ ចក្ខុវិញ្ញាណាទិ បុព្ព ចិត្តាបរចិត្តានុក្កមេន និយាមិតំ វវត្ថិតំ។ **បវត្តិសង្គហំនាមា**តិបិ ជាតិនិទ្ទេសោយេវ។ ឯវំ នាមកេ ទ្វេ បវត្តិសង្គហេតិ អត្ថោ។ **បដិសន្ធិបវត្តិយ**ន្តិ បដិសន្ធិបវត្តីសុ។ វចនវិបល្លាសោ ហេស។ បដិសន្ធិកាលេបវត្តិកាលេចាតិ អត្ថោ។ បដិសន្ធិកាលេ បវត្តិសង្គហញ្ច បវត្តិកាលេ បវត្តិសង្គហញ្ចាតិ ទ្វេ សង្គហេបវត្តិ បវក្ខាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយញ្ច អត្ថោ ឧបរិសង្គហេ អារព្ភ គាថាយ បាកដោ។ កេចិ បន និទ្ទារណេ ភុម្មន្តិ វទន្តិ។ ឯវំសតិ ឧបរិ សង្គហោ បដិសន្ធិសង្គហោនាម សិយា។ ន បវត្តិ សង្គហោ នាម។ ឯវញ្ច សតិ ឧបរិ វីថិមុត្តសង្គហេ អារព្ភ គាថាយំ សន្ធិយំ បវត្តិសង្គហោនាម ឥទានិ វុច្ចតីតិ ឥមិនា ន សមេតិ។

[១១៥] ដីកាសុ បន

"ឧត្តរំ វេទនាសង្គហាទិវិភាគតោ ឧត្តម"ន្តិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

ឯវញ្ហិ សតិ បកិណ្ណកសង្គហោវ ឥធ សង្គហសទ្ទេន គហិតោ សិយាតិ។ យស្មាបន តិណ្ណំ ទ្វិន្នញ្ច បភេទសង្គហានំ មជ្ឈេ បត្វា អយំ អនុសន្ធិគាថា បវត្តា។ តស្មា បុព្ពេ តយោបិ បភេទសង្គហា ឥធ សង្គហសទ្ទេន គហេតុំ យុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ អយំ បន បវត្តិសង្គហោ វត្ថុទ្វារាលម្ពណេហិ សទ្ធឹ យោជេត្វា វុត្តោ សុវុត្តោតិ តានិ តីណិ ឆក្កានិបិ បុន ឥធ និក្ខិត្តានិ។

[១១៦] វិភាវនិយំ បន

"វត្ថុទ្វារាលម្ពណ សង្គហា ហេដ្ឋា កថិតាបិ បរិបុណ្ណំ កត្វា បវត្តិសង្គហំ ទស្សេតុំ បុន និក្ខិត្តា"តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ សកលា វត្ថុទ្វារាលម្ពណសង្គហា ឥធ និក្ខិត្តាតិ។ វិសយានំ ទ្វារេសុ បវត្តិ **វិសយបវត្តិ**។ ឯត្ថច បវត្តីតិ អាបាតាគមនមេវ វុច្ចតិ។ វក្ខតិ ហិ **ឯកចិត្តក្ខណា តីតានិវា**តិអាទី។ សា បន កាចិ សីឃតមា, កាចិ សីឃតរា, សីឃា, ទន្ធា, ទន្ធតរា, ទន្ធតមាតិ ឆធា ហោតីតិ។ កម្មាទីនំ វិសយានំ ទ្វារេសុ បវត្តិ បច្ចុបដ្ឋានំ អាបាតាគមនំ វិសយប្បវត្តិ។ វក្ខតិ ហិ **កម្មំវា កម្មនិមិត្តំវា គតិនិមិត្តំវា កម្មពលេន ឆន្នំ ទ្វារានំ អញ្ញតរស្មឹ បច្ចុបដ្ឋាតី**តិ។

[១១៧] វិភាវនិយំ បន

"វិសយេសុច ចិត្តានំ បវត្តិ វិសយប្បវត្តី"តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ អតិបរិត្តារម្មណេ វិសយប្បវត្តិនាម អនុបបន្នា អាបជ្ជតីតិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ឆក្កេសុ។ ធាតុភេទំ បត្វាធាតុនានត្តំ បមាណន្តិ មននំ វិជាននតោ វិសុំ កត្វា មនោធាតុ វិសុំ វុត្តា។ វិញ្ញាណភេទំ បត្វា បន យំកិញ្ចិ មននំ វិជាននេ អន្តោ គធមេវាតិ វុត្តំ **ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ល។ ឆវិញ្ញាណានី**តិ ឆវីថិយោ បន ទ្វារប្បវត្តា ចិត្តបវត្តិយោ យោជេតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ ចក្ខុទ្វារេ បវត្តា វីថិ **ចក្ខុទ្វារវីថិ**។ ចក្ខុទ្វារិកានំ បដិច្ច បវត្តោ ចិត្តប្បពន្ធោតិ អត្ថោ។ ឯវំ សេសេសុ។ អសាធារណេន ចក្ខុវិញ្ញាណេន ឧបលក្ខិតា វីថិ **ចក្ខុវិញ្ញាណវីថិ**។ សុទ្ធោ បន មនោវិញ្ញាណបពន្ធោ **មនោវិញ្ញាណវីថិ**។

វិភាវនិយំ បន

"ចក្ខុវិញ្ញាណសម្ពន្ធិនី វីថិ តេនេ សហ ឯការម្មណ ឯក ទ្វារិកតាយ សហ ចរណភាវតោ ចក្ខុវិញ្ញាណវីថី"តិ វុត្តំ។

ទ្វារប្បវត្តាតិ ទ្វារេ ឧប្បន្នា។ តំ តំ ទ្វារវិការំ បដិច្ច ឧប្បន្នាតិ អត្ថោ។ **ចិត្តប្បវត្តិយោ**តិ ចិត្តប្បពន្ធា។ **អតិមហន្ត**ន្តិ សាមិ អត្ថេ បច្ចត្តវចនំ។ អតិមហន្តស្ស បញ្ចាលម្ពណស្ស បវត្តិ។ល។ អតិបរិត្តស្ស បញ្ចាលម្ពណស្ស បវត្តិចាតិ បញ្ចទ្វារេ ចតុធា។ មនោទ្វារេ បន វិភូតស្ស ឆឡារម្មណស្ស បវត្តិ អវិភូតស្ស ឆឡារម្មណស្ស បវត្តិចាតិ ទ្វិធាតិ ឆធាវិសយប្បវត្តិ វេទិតព្ពាតិ យោជនា។ អតិមហន្តាទិភាវោ ចេត្ថ អាលោកាទិ បច្ចយវសេនវា វត្ថុ អតិមហន្តាទិវសេនវា វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សណ្ហសុខុមំបិ ទូរំបិ រូបាទីនំ អធិដ្ឋានវត្ថុនាម អាលោកាទិបច្ចយ សម្បត្តិយា សតិ អតិមហន្តមេវ។ តថា ហិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បឋមាតិ នីហារកាលាទីសុ លោក វិវរណបាដិហារិយបវត្តិ កាលេ អវីចិនិរយេបិ អកនិដ្ឋេបិ បរចក្កវាឡេសុបិ សណ្ហសុខុមានិច ទូរានិច រូបានិ ឥធឋិតាវ បស្សន្តិ។ តទា ហិ ឧឡារោ ឱភាសោ បាតុរហោសិ។ តស្ស វសេន សព្ពេបិ បថវិសិនេរុ ចក្កវាឡសិលុច្ចយាទយោ ជាតិផលិកក្ខន្ធា វិយ សម្បជ្ជន្តិ។ មហន្តោ ឧឡារោ ឱភាសោ បាតុរហោសិ អតិក្កម្មទេវានំ ទេវានុភាវន្តិ ហិ វុត្តំ។ ឧបបត្តិទេវព្រហ្មាទីនំ បន បសាទនិស្សយភូតានំ ឱភាសជាតកាយបិ បថវិបព្ពតាទយោ ចក្ខុរូបាទីនំ អន្តរំ កាតុំ នសក្កោន្តីតិ។ តថា ទូរេបិ បព្ពតាទិរូបានិ វត្ថុ អតិមហន្តតាយ ចន្ទសូរិយ តារកាទិរូបានិ វិសយ វត្ថុ មហន្តតាយ ឱភាស ជាតតាយ ច អតិ មហន្តានិ នាម ហោន្តីតិ។ អាលោកាទិបច្ចយានំ បន អធិដ្ឋានវត្ថូនញ្ច ទុព្ពល ទុព្ពលតរ ទុព្ពលតមានុក្កមេន មហន្តាទិភាវោ វេទិតព្ពោតិ។ យានិ បន បញ្ចាលម្ពណានិ ឯកចិត្តក្ខណំ អតិក្កម្ម អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ, តានិ អតិមហន្តារម្មណានិនាម។ យានិ ទ្វត្តិចិត្តក្ខណានិ អតិក្កម្ម, តានិ មហន្តារម្មណានិ។ យានិ ចតុ បញ្ច ឆ សត្ត អដ្ឋ នវ ចិត្តក្ខណានិ អតិក្កម្ម, តានិ បរិត្តារម្មណានិ។ យានិបន ទសេកាទសទ្វាទស តេរស ចុទ្ទស បន្នរស ចិត្តក្ខណានិ អតិក្កម្ម អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ តានិ អតិបរិត្តារម្មណានីតិ។ បក្ខតិច **ឯកចិត្តក្ខណាតីតានិវា**តិអាទិ។ **វិភូតស្សា**តិ បាកដស្ស, **អវិភូតស្សា**តិ អបាកដស្ស។ ឯវំ ឆឆក្កានិ សរូបតោ និទ្ទិសិត្វា ឥទានិ តានិ សព្ពានិ ឯកតោ យោជេត្វា វីថិចិត្តប្បវត្តិំ វិត្ថារេន្តោ កថន្តិ បុច្ឆិត្វា រូបារូបានំ តាវ អទ្ធានបរិច្ឆេទំ ទស្សេតុំ **ឧប្បាទដ្ឋិតី**តិអាទិ មាហ។ តត្ថ **កថ**ន្តិ កេន បការេន វីថិចិត្តប្បវត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

[១១៨] វិភាវនិយំ បន

> “កថន្តិ កេន បការេន អតិមហន្តាទិវសេន វិសយ វវត្ថានំ ហោតីតិ បុច្ឆិត្វា ចិត្តក្ខណវសេន តំ បកាសេតុំ ឧប្បាទដ្ឋិតីតិអាទិ អារទ្ធ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។

ឯវញ្ហិ សតិអាទិតោ បញ្ចន្នំ ឆក្កានំ ឱកាសោនាម នសិយា។ នច ឧប្បាទដ្ឋិតិ។ល។ រូបធម្មានមាយូតិ ឥទំ វិសយ វវត្ថានត្ថមេវ វុត្តន្តិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ។ ឧប្បជ្ជនំ ឧប្បាទោ។ សភាវ បដិលាភោតិ អត្ថោ។ ឋានំ ឋិតិ។ យថា លទ្ធសភាវស្ស អនិវត្តីតិ អត្ថោ។ ភញ្ជនំ ភង្គោ។ តស្ស បរិហាយិត្វា អន្តរធានន្តិ អត្ថោ។ **ឯកចិត្តក្ខណំនាមា**តិ ឯកស្ស ចិត្តស្ស ខណោនាម។ សោ បន ខណោ អច្ឆរាសង្ឃាដក្ខណស្ស អក្ខិនិម្មិលនក្ខណស្សច អនេកកោដិសតសហស្សភាគោ ទដ្ឋព្ពោ។ អច្ឆរាសង្ឃាដក្ខណេ អនេកកោដិសតសហស្សសង្ខា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តីតិ ហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរមតេន បនេត្ថ ឧប្បាទភង្គ វសេនខណទ្វយំ ឯកចិត្តក្ខណំនាមាតិ វត្តព្ពំ។ យថា ហិ លោកេ វិជ្ជុនាម វទ្ធនានន្តរមេវ ភិជ្ជតិ។ ន បនស្សា វទ្ធនស្ស ភិជ្ជនស្សច អន្តរា ឋិតិនាម វិសុំ បញ្ញាយតិ។ យថា ច ឧទ្ធំ ឧជុំ ខិត្តំ លេឌ្ឌុ ឧប្បតិត្វា បតតិ។ ន បន ឧប្បតនស្ស បតនស្ស ច អន្តរា ឋិតិនាម វិសុំ ទិស្សតិ។ តថា ចិត្តំបិ។ តំបិ ហិ ឧទយ ភាគានន្តរមេវ វយភាគេ បតតិ។ ន បនស្ស រូបធម្មានំ វិយ តេសំ ទ្វិន្នំ ភាគានំ មជ្ឈេ វិសុំ ឯកោ គណនូបគោ ឋិតិភាគោនាម ឧបលព្ភតិ។ ឯវញ្ច កត្វា យមកេសុ ចិត្តស្ស ឧប្បាទភង្គាវ តត្ថ តត្ថ វុត្តា។ វិសេសតោ បន ចិត្តយមកេ ឧប្បន្នំ ឧប្បជ្ជមានន្តិ។ ភង្គក្ខណេ ឧប្បន្នំ។ នោ ច ឧប្បជ្ជមានំ។ ឧប្បាទក្ខណេ ឧប្បន្នញ្ចេវ ឧប្បជ្ជមានញ្ចាតិអាទិនា ភង្គុប្បាទាវ ចិត្តស្ស វុត្តា។ កថាវត្ថុម្ហិច ឯកំ ចិត្តំ ទិវសំ តិដ្ឋតីតិ អាមន្តា។ ឧបឌ្ឍទិវសោ ឧប្បាទក្ខណោ។ ឧបឌ្ឍទិវសោ វយក្ខណោតិ។ ន ហេវំ វត្តព្ពេ។ ឯកំ ចិត្តំ ទ្វេ ទិវសេ តិដ្ឋតីតិ អាមន្តា។ ឯកោ ទិវសោ ឧប្បាទក្ខណោ។ ឯកោ ទិវសោ វយក្ខណោតិ នហេវំ វត្តព្ពេ។ ឯកំ ចិត្តំ ចត្តារោ ទិវសេ តិដ្ឋតីតិ អាមន្តា។ ទ្វេ ទិវសា ឧប្បាទក្ខណោ។ ទ្វេ ទិវសា វយក្ខណោតិ ន ហេវំ វត្តព្ពេ។ល។ មាសំ។ ទ្វេ មាសេ។ ចត្តារោមាសេ។ល។ សំវច្ឆរំ, ទ្វេ សំវច្ឆរានិ។ ចត្តារិ សំវច្ឆរានិ។ល។ កប្បំ។ ទ្វេ កប្បេ។ ចត្តារោ កប្បេតិអាទិនា ទ្វេ ឧប្បាទវយភាគាវ ចិត្តស្ស វុត្តា។ ន ឋិតិភាគោ។ យទិ សោ វិសុំ ឧបលព្ភេយ្យ។ ឯកំ ចិត្តំ ទិវសំ តិដ្ឋតីតិ អាមន្តា។ ទិវសស្ស បឋមោ ភាគោ ឧប្បាទក្ខណោ។ ទុតិយោ ឋិតិក្ខណោ។ តតិយោ វយក្ខណោតិ ឯវំ មហាថេរេន វិចារិតោ សិយា។ តយោ ទិវសេ តយោ មាសេ តីណិ សំវច្ឆរានិ តយោ កប្បេតិ ឥមានិបិ អវជ្ជេតព្ពានិឯវ សិយុន្តិ។ ឯត្ថ សិយា, ននុ សុត្តន្តេសុ តីណិ មានិ ភិក្ខវេ សង្ខតស្ស សង្ខត លក្ខណានិ។ កតមានិតីណិ, ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញាយតិ។ ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ។ តថា វេទនាយ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញាយតិ។ ឋិតាយ អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតិ។ សញ្ញាយ។ សង្ខារានំ។ វិញ្ញាណស្ស ឧប្បាទោ។ល។ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ។ តស្មា ចិត្តស្ស តតិយោ ឋិតិភាគោ វិសុំ ឧបលព្ភតិ យេវាតិ។ន។ បពន្ធឋិតិយា ឯវ តត្ថ វុត្តត្តាតិ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ, ឧប្បាទវយេ បឋមំ វត្វា បច្ឆា បុន វិសុំ ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតីតិ ឥមស្ស វុត្តត្តាតិ។ ឥតរថា

ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ សិយាតិ។ ននុ បពន្ធឋិតិ នាម បញ្ញត្តិ ហោតិ។ សាច អសង្ខតា, សុត្តន្តានិច សង្ខត លក្ខណ វិសយានិ។ តស្មា សា បពន្ធដ្ឋិតិ តត្ថ វុត្តាតិ នសក្កា វិញ្ញាតុន្តិ ចេ។ ន ន សក្កា។ អភិធម្មេបិ សង្ខតធម្មនិទ្ទេសេសុ សមូហ សណ្ឋាន សន្តតិ បញ្ញត្តីហិបិ និទ្ទេសស្ស ទិដ្ឋត្តា។ តថា ហិ រូបាយតននិទ្ទេសាទីសុ ទីឃំ រស្សំ សណ្ហំ ថុលំ វដ្តំ បរិមណ្ឌលំ ចតុរស្សំ ឆឡំសំ អដ្ឋំសំ សោឡសំសំ និន្នំ ថលន្តិអាទិនា, វិភង្គេ ច កេសា លោមា នខា ទន្តាតិអាទិនា បញ្ញត្តិសិសេន សង្ខតធម្មា និទ្ទិដ្ឋាតិ។ សុត្តន្តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ បញ្ញត្តិវសេន បវត្តាបិ ទេសនា សង្ខតធម្មមេវ អាហច្ច តិដ្ឋតិ។ តស្មា យថា ឧប្បាទភង្គានំ បច្ចេកំ ឯកេកោ ខណោ ចិត្តស្ស លព្ភតិ។ ន តថា ឋិតិយាតិ។ អយំ អាចរិយានន្ទត្ថេរស្ស អធិប្បាយោ។ អយញ្ច វាទោ សំយុត្តដ្ឋកថាយំ ឯវ អាគតោ។ សោច សង្គហការេន បដិក្ខិត្តោ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ, អបរេ បន វទន្តិ។ អរូបធម្មានំ ជរាខណោនាម នសក្កា បញ្ញបេតុំ។ សម្មា សម្ពុទ្ធោច វេទនាយ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញាយតិ។ ឋិតាយ អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតីតិ វទន្តោ អរូបធម្មានំបិ តីណិ លក្ខណានិ បញ្ញបេតិ។ ភានិអត្ថិក្ខណំ ឧបាទាយ លព្ភន្តីតិ វត្វា –

> អត្ថិតា សព្ពធម្មានំ, ឋិតិនាម បវុច្ចតិ;
> តស្សេវ ភេទោ មរណំ; សព្ពទា សព្ពបាណិនន្តិ។

តមាយ អាចរិយគាថាយ តមត្ថំ សាធេន្តិ។ អថវា, សន្តតិវសេន ឋានំ វេទិតព្ពន្តិច វទន្តិ។ តមេស្មឹ បន សុត្តេ អយំ វិសេសោ នត្ថិ។ តស្មា អាចរិយគាថាយ សុត្តំ អប្បដិពាហេត្វា សុត្តមេវ បមាណំ កាតព្ពន្តិ។ តត្ថ ជរាខណោនាម ឧប្បាទក្ខណភង្គក្ខណានំ មជ្ឈេ វិសុំ ជរាយ ខេត្តភូតោ ឋិតិក្ខណោ វុច្ចតិ។ អញ្ញថត្តន្តិ ជរាឯវ។ អត្ថិក្ខណន្តិ ខណទ្វយមេវ។ បដិក្ខិត្តោបិ បន អយំ វាទោ កថាវត្ថុ បាឡិយា សទ្ធឹ សុដ្ឋុ សមេតិយេវ។ អបិច, ឧទ្ធំ ឧប្បត្តិតស្ស លេឌ្ឌុស្ស ឧប្បតននិវត្តិ វិយ យា ចិត្តស្ស ឧទយសង្ខាតស្ស វឌ្ឍនស្ស និវត្តិនាម អត្ថិ។ ន ហិ ឧទយេ អនិវត្តន្តេ វយោនាម សម្ភវតិតី។ សា ឯវ ឧទយ បរិយន្តមត្តភូតា ឥធ ឋិតិបរិយាយោតិ សក្កា វត្តុំ។ សោ បន វិសុំ គណនូបគោ ឯកោ ខណោនាម នហោតីតិ កត្វា អភិធម្មេ ទ្វេឯវ ខណា ចិត្តស្ស វុត្តា។ ឧទយភាគស្ស បន អាទិ កោដិ វយភាគស្សអន្តកោដិញ្ច ឋបេត្វា មជ្ឈេភាគទ្វយនិស្សិតា បរិបច្ចន លក្ខណា ជរានាម អរូបធម្មានំបិ លព្ភតិយេវ។ តំ សន្ធាយ ធាតុកថាយំ ជរាទ្វីហិខន្ធេហិសង្គហិតាតិវុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

[១១៩] យំ បន **វិភាវនិយំ**

> “ឧប្បាទភង្គាវត្ថាហិ ភិន្នា ភង្គាភិមុខាវត្ថាបិ ឥច្ឆិតព្ពា។ សា ឋិតិនាមា”តិ វុត្តំ។ តំ កថាវត្ថុបាឡិយា សហ ន សមេតិ។

ឧបទ្ធទិវសោ ឧប្បាទក្ខណោ។ ឧបទ្ធទិវសោ វយក្ខណោ។ បឋមោ ទិវសោ ឧប្បាទក្ខណោ។ ទុតិយោ វយក្ខណោតិ ហិ វិចារេន្តេន ឧប្បាទភង្គាវត្ថា ហិ ភិន្នា តតិយា អវត្ថា តស្សំ បាឡិយំ បដិក្ខិត្តាយេវ ហោតីតិ។

[១២០] ឯតេន យញ្ច **តត្ថ**

> “បាឡិយំ បន វេនេយ្យជ្ឈាសយា នុរោមតោ នយទស្សនវសេន សា ន វុត្តា។ អភិធម្មទេសនាបិ ហិ កទាចិ វេនេយ្យជ្ឈាសយានុរោធេន បវត្តតិ។ យថា, រូបស្ស ឧប្បាទោ ឧបចយោ សន្តតីតិ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា ទេសិតោ”តិ វុត្តំ។ តំបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។ វិភាគារហស្ស ហិ ធម្មស្ស វិភាគករណំនាម វេនេយ្យវសេនាតិបិ ធម្មវសេនាតិបិ យុជ្ជតិ។ វិជ្ជមានេ សតិ វិសុំ កត្វា វត្តព្ពស្ស អភិធម្មេ អវចនំ បន វេនេយ្យវសេនាតិ ន យុត្តមេតន្តិ។

[១២១] យម្បិ **តត្ថ**

> “សុត្តេច តីណិ មានិ ភិក្ខវេ សង្ខតស្ស សង្ខតលក្ខណានិ។ កតមានិ តីណិ។ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ វយោ បញ្ញា យតិ។ ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតីតិ ឯវំ សង្ខតធម្មស្សេវ លក្ខណទស្សនត្ថំ ឧប្បាទាទីនំ វុត្តត្តា នសក្កា បពន្ធស្ស បញ្ញត្តិសភាវស្ស អសង្ខតស្ស ឋិតិ តត្ថ វុត្តាតិ វិញ្ញាតុ”ន្តិ វុត្តំ។ តំបិ ន គហេតព្ពំ។

អភិធម្មេបិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន បញ្ញត្តិសីសេន សង្ខតធម្មានំ និទ្ទេសស្ស ទិដ្ឋត្តាតិ។

[១២២] យម្បិ **តត្ថ**

> “ឧបសគ្គស្សេច ធាត្វត្ថេយេវ បវត្តនតោ បញ្ញាយតីតិ ឯតស្ស វិញ្ញាយតីតិ អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុត្តំ។

យថានុលោមសាសនញ្ហិ សុត្តំ។ តស្មា តត្ថ វិនេយ្យានំ សុដ្ឋុ បញ្ញាយនមេវ អធិប្បេតន្តិ។ អរូបំ អរូបិសភាវត្តា លហុបរិណាមំ។ រូបំ បន រូបិធម្មត្តាយេវ ទន្ធបរិណាមន្តិ វុត្តំ **តានិបន។ល។ រូបធម្មាន មាយូ**តិ។

[១២៣] ***វិភាវនិយំ*** បន

> “គាហកគហេតព្ព ភាវស្ស តំតំ ខណវសេន និប្បជ្ជនតោ”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អការណំ។

ន ហិ គាហកំ អរូបំ គហេតព្ពញ្ច រូបំ គហណសម្បជ្ជនត្ថំ លហុំ បរិណមតិ គរុំ បរិណបតីតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ តានិ តាទិសានិ សត្តរសន្នំ ចិត្តានំ ខណានិ សត្តរសវា តានិ ចិត្តក្ខណានិ រូប ធម្មានមាយូតិ យោជនា។ សត្តរស ចិត្តក្ខណសមបមាណានិ ខណានិ វិញ្ញត្តិ រូបលក្ខណ រូបវជ្ជានំ រូបធម្មានំ អាយុនាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ខណមត្តតោ បន អដ្ឋកថានយេន ឯកបញ្ញាសខណានិ ហោន្តិ, មូលដីកានយេន ទ្វត្តឹសខណានិ។ តត្ថច អាទិម្ហិ ទ្វេ ខណានិ រូបធម្មានំ ឯកំ ឧប្បាទក្ខណមេវ។ អន្តេ ទ្វេ ឯកំ ភង្គក្ខណមេវ។ មជ្ឈេ អដ្ឋវីស ខណានិ តេសំ ឯកំ ឋិតិក្ខណមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ ទន្ធបរិណតានំ រូបានំ ឧប្បាទភង្គាបិ ចិត្តស្ស វិយ លហុកា ភវិតុំ អរហន្តីតិ។ តត្ថ វិញ្ញត្តិ ទ្វយំ ឯកចិត្តក្ខណិកំ។ ឧបចយសន្តតិយោ ឧប្បាទមត្តា អនិច្ចតា ភង្គមត្តា។ ជរតា រូប ធម្មានំ ឋិតិក្ខណមត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ មូលដីកានយេន បនេត្ថ តានិ បន សោឡសចិត្តក្ខណានិ រូបធម្មានមាយូតិ វត្តព្ពំ។ ដីកាចរិយោ ហិ បដិច្ចសមុប្បាទវិភង្គេ អាគតំ មហាដ្ឋកថាវចនំ បតិដ្ឋបេន្តោ សោឡសចិត្តក្ខណាយុកភាវំ សម្ភាវេតិ, ឯវំ សន្តេបិ ខន្ធ វិភង្គេយេវ តាវ រូបានំ ឧប្បាទនិរោធវិធានស្ស មហាអដ្ឋកថា វាទស្ស យមកបាឡិ វិរោធំ ទស្សេត្វា សង្គហការេន បដិសិទ្ធត្តា ន សក្កា តំ បតិដ្ឋបេតុន្តិ។ តស្មឹ វាទេ ហិ បដិសិទ្ធេ តត្ថ អាគតា សោឡសាយុកតាវា អតិរេកសោឡសាយុកតាវា បដិសិទ្ធាយេវ ហោតីតិ។

[១២៤] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

> តំ ដីកានយំ តយិទមសារន្តិ បដិក្ខិបិត្វា តទត្ថំ សា ធេន្តេន “បដិសន្ធិចិត្តេន សហុប្បន្នំ រូបំ តតោ បដ្ឋាយ សត្តរសមេន សទ្ធឹ និរុជ្ឈតិ។ បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឋិតិក្ខណេ ឧប្បន្នំ រូបំ អដ្ឋារសមស្ស ឧប្បាទក្ខណេ និរុជ្ឈតីតិអាទិនា អដ្ឋកថាយមេវ សត្តរសចិត្តក្ខណស្ស អាគតត្តា”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

យញ្ហិ សង្គហការស្ស សត្តរសាយុកវចនំ ដីកាការេន វិចារិតំ។ តទេវ ទស្សេត្វា ដីកានយោ បដិក្ខិត្តោតិ ន យុត្តមេ តន្តិ។ ឯកចិត្តស្ស ខណំ វិយ ខណំ ឯកចិត្តក្ខណំ។ អត្ថតោ អភិន្នំបិ ហិ ខណំ ឥទំ ចិត្តស្ស ឥទំ រូបានន្តិ កប្បនាវសេន ភិន្នំ វិយ កត្វា ឧបចរិយតីតិ។ ឯកចិត្តក្ខណំ អតីតំ ឯតេសន្តិ **ឯកចិត្តក្ខណាតីតានិ**។ អតិ មហន្តភូតានិ បញ្ចារម្មណានិ។

[១២៥] ***វិភាវនិយំ*** បន

> “ឯតានិវា តំ អតីតានីតិ ឯកចិត្តក្ខណាតី កានី”តិបិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ និរុទ្ធធម្មវិសយោ អតីតសទ្ទោ កិញ្ចិ អតិក្កមិត្វា ឧទ្ធំ អាគតានិ បច្ចុប្បន្នរូបានិ ទីបេតីតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ ពហូនិ ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ ឯតេសន្តិ **ពហុចិត្តក្ខណាតីតានិ**។ មហន្តាទិ ភូតានិ បញ្ចារម្មណានិ។ រូប ធម្មានំ បន រូបធម្មស្សេវ អាបាថាគមនេ ថោកំ ពលវន្តតា ឥច្ឆិតព្ពា។ តេច ឋិតិក្ខណេយេវ បរិបុណ្ណបច្ចយុប លទ្ធា ហុត្វា ពលវន្តា ហោន្តីតិ វុត្តំ **ឋិតិបត្តានេវា**តិ។ ឯវសទ្ទេន ដីកាការស្ស វាទំ នីវារេតិ។ សោ ហិ ឧប្បជ្ជមាន មេវ រូបំ បសាទេ ឃដ្ដេតីតិ ឥច្ឆតីតិ។ **បញ្ចាលម្ពណានិ បញ្ចទ្វារេ អាបាតមាគច្ឆន្តី**តិ ឯត្ថ រូបសទ្ទារម្មណានិ អសម្បត្ត វសេន ឥតរានិច សម្បត្តវសេន គោចរភាវំ ឧបគច្ឆន្តិ។ អយញ្ច វិសេសោឃដ្ដនវិសេសេន វេទិតព្ពោ។ បុរិមានិហិ ទ្វេ និមិត្តវសេនេវ ឃដ្ដេន្តិ។ ន វត្ថុវសេន។ បច្ឆិមានិ បន តីណិវត្ថុវសេន ឃដ្ដេន្តិ។ ន និមិត្តមត្តវសេន និមិត្តឃដ្ដនញ្ចនាម អសម្បត្តានញ្ញេវ ន សម្បត្តានំ។ វត្ថុឃដ្ដនំ បន សម្បត្តានញ្ញេវ។ នោ អសម្បត្តា ហោតិ។ នន្តិ។ យថា ហិ តីរេ គច្ឆន្តានំសរីរនិមិត្តានិ បោក្ខរណិ យាឧទកេ ទិស្សន្តិ។ តស្មឹ ឧទកេ ឱរោហន្តានំ បន តានិ តត្ថ ន ទិស្សន្តិ។ ឯវមេវ សម្បត្តានិ រូបសទ្ទារម្មណានិ នឃដ្ដេន្តិ។ កស្មា, វិសយវិសយីនំ

មជ្ឈេ អាលោកស្ស អាកាសស្សច អភាវេន និមិត្តោកាសស្ស អភាវតោ។ អសម្បត្តានិយេវ បន អត្តនោ និមិត្តុបដ្ឋាបនវសេន ឃដ្ដេន្តិ។ កស្មា, និមិត្តោកាសស្ស លទ្ធត្តា។ ឥតរានិ បន តីណិ យថាជាតវត្ថុវសេនេវ ឃដ្ដេន្តិ។ តស្មា តានិ សម្បត្តានិយេវ ឃដ្ដេន្តិ។ នោ អសម្បត្តានីតិ។ តត្ថ យានិ អសម្បត្តានិយេវ ហុត្វា ឃដ្ដេន្តិ។ តានិ សយំ ទូរេ ឋត្វា និមិត្ត អប្បនាវសេន ឃដ្ដិតត្តា ឯកេកស្មឹ បសាទេ ចន្ទមណ្ឌល សូរិយ មណ្ឌលាទិវសេន អសនិសទ្ទមណ្ឌល មេឃសទ្ទមណ្ឌលាទិវសេន ច មហន្តានិបិ ពហូនិបិ អាបាតមាគច្ឆន្តិយេវ។ ឥតរានិ បន តីណិ សម្បត្តានិយេវ ឃដ្ដេន្តីតិ ឯកេកស្មឹ បសាទេ ឯកេកមេវ អាបាតមាគច្ឆន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥទញ្ច បញ្ច ទ្វារវសេន វុត្តំ។ មនោ ទ្វារេ បន សព្ពានិបិ អារម្មណានិ អសម្បត្តានិយេវ អាបាតមាគច្ឆន្តីតិ។ ឯត្ថច បញ្ច ទ្វារេតិ ឥទំ អសាធារណ ទ្វារទស្សនវសេន វុត្តំ។ តានិ បន បញ្ចាលម្ពណានិ យទាសកសកទ្វារេ ឃដ្ដេន្តិ។ តទា មនោទ្វារេបិ អបាត មាគច្ឆន្តិយេវ។ ឯកេកំ អារម្មណំ ទ្វីសុ ទ្វីសុ ទ្វារេសុ អបាត មាគច្ឆតីតិ ហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តស្មា យទា ចន្ទំវា សូរិយំវា បព្ពតំវា រុក្ខំវា យំកិញ្ចិវា បស្សន្តិ។ តទា ឯកេកស្មឹ ចក្ខុបសាទេ ឯកេកានិ មនោ ទ្វារេ ឯកន្តិ អនេកានិ ចន្ទមណ្ឌលាទីនិ ឯកក្ខណេ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឯវំ សេសារម្មណេ សូតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អបាតាគមនញ្ចេត្ថ លញ្ជកានំ តាលបណ្ណេ លញ្ជនខន្ធំ ឋបេត្វា មុគ្គរេន បហរណកាលេ លញ្ជនខន្ធស្ស តាលបណ្ណេ អាបាតេត្វា អក្ខរុបដ្ឋាបនំ វិយ ទដ្ឋព្ពំ។ យតោ ទ្វារានំ វិការប្បត្តិ ហោតីតិ។

[១២៦] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“អាភោគានុរូបំ អនេកកលាបគតានិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តី”តិ វុត្តំ។ តត្ថ អាភោគានុរូបន្តិ ឥទំ វិចារេតព្ពំ។

យត្តកានិ ហិ បញ្ចាលម្ពណានិ ចក្ខាទិបថេ អាលោកាទិ សហិតានិ ហុត្វា ឋិតានិ ហោន្តិ។ តត្តកានិ សព្ពានិ និទ្ទាយន្តស្សបិ វិសញ្ញិ ភូតស្សបិ អញ្ញវិហិតស្សបិ យំកិញ្ចិ ឈានំវា ផលំវា និរោធំវា សមាបជ្ជន្តស្សបិ អាភោគេន វិនា អត្តនោ ទ្វារេសុ អាបាតមាគច្ឆន្តិយេវ។ នកេវលំ អត្តនោទ្វារេសុ ឯវ។ អថខោ មនោទ្វារេបិ។ នកេវលំ ភវង្គមនោទ្វារេឯវ។ អាវជ្ជនាទីសុ បន ចតុព្ភូមក វីថិចិត្តេសុបិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តិយេវ។ អយំនាម មនោ មនោទ្វារំ នហោតីតិ នវត្តព្ពោតិ ហិ ទ្វារកថាយំ វុត្តំ។ អយញ្ច អត្ថោ បឋមជ្ឈានស្ស សទ្ទោ កណ្ដកោតិ ឥមិនា បាឋេន ទីបេតព្ពោ។ បឋមជ្ឈានំ សមាបន្នស្ស ហិ សទ្ទោ សោតម្ហិ ឃដ្ដេត្វា ឈានចិត្តសង្ខាតេ មនោទ្វារេ អាបាតមាគច្ឆតិ។ តទា ឈានចិត្ត សន្តតិ ចលិត្វា វោច្ឆិជ្ជតិ។ ឈានា វុដ្ឋាតិ។ ភវង្គបាតោ ហោតិ។ តំ សទ្ទារម្មណំ វីថិចិត្តំ បវត្តតីតិ។ ទុតិយជ្ឈានាទីនិ សមាបជ្ជន្តោ បន អប្បកេន សទ្ទេន នវុដ្ឋាតិ។ អធិមត្ត សទ្ទេន បន វុដ្ឋាតិយេវ។ ន ហិ តានិ អានេញ្ជប្បត្តានិនាម ហោន្តិ។ អរូបជ្ឈានានិឯវ បន អានេញ្ជប្បត្តានិនាម ហោន្តិ។ តស្មា តានិ សមាបជ្ជន្តោ អធិមត្តសទ្ទេនបិ នវុដ្ឋាតិយេវាតិ។ តេសុ បន តថា អាបាតមាគតេសុ តទារម្មណានិ វីថិចិត្តានិ បវត្តន្តិយេវាតិ នវត្តព្ពំ។ ភវង្គ សន្តតិយាវា ជវនសន្តតិយាវា វោច្ឆិន្នាយ បវត្តន្តិ។ អវោច្ឆិន្នាយ នបវត្តន្តិ។ បវត្តមានានិបិ អារម្មណា ធិមត្តាទិវសេន លទ្ធបច្ចយវិសេសេ ឯកេកស្មឹ អារម្មណេឯវ បវត្តន្តិ។ ន ឯកក្ខណេ បញ្ចសូតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច អត្ថវសា វិភត្តិ បរិណាមោតិ កត្វា ឯកចិត្តក្ខណាតីតានិ ឋិតិ បត្តានេវ បញ្ចា លម្ពណានិ ឯកចិត្តក្ខណាតីតេ ឋិតិប្បត្តេ ឯវ បញ្ចទ្វារេ ពហុ ចិត្តក្ខណាតីតានិ ពហុ ចិត្តក្ខណាតីតេតិ យោជេតព្ពំ។

[១២៧] **វិភាវនិយំ** បន

“តេ បន បសាទា ភវង្គចលនស្ស អនន្តរបច្ចយភូតេន ភវង្គេន សទ្ធឹ ឧប្បន្នា”តិ វុត្តំ។

ឯវំ បន សតិ ពហុចិត្តក្ខណាតីតានិបិ បញ្ចាលម្ពណានិ ឯកចិត្តក្ខណាតីតេឯវ បញ្ចទ្វារេ អាបាតមាគច្ឆន្តីតិ អាបជ្ជតិ។ ឯត រហិ បន ឯកក្ខណេ សហុប្បន្នានញ្ញេវ វត្ថារម្មណានំ ឃដ្ដនំ ឥច្ឆន្តិ។ សហុប្បន្នានិវា បន ហោន្តុ នានុប្បន្នានិវា, ពលវភាវោយេវ បមាណន្តិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ សព្ពំ វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។

[១២៨] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“អាវជ្ជនេន សទ្ធឹ ឧប្បន្នាតិ អបរេ”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ឯវញ្ហិ សតិ អញ្ញទេវ បញ្ចារម្មណានំ អាបាតាគមនវត្ថុ។ អញ្ញទេវ បញ្ចវិញ្ញាណានំ និស្សយវត្ថូតិ ឯវំ វិរុទ្ធស្ស អត្ថស្ស អាបជ្ជនតោតិ។ ឯវំ បញ្ចទ្វារេ វិសយបវត្តិយា អាទិលក្ខណំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សព្ពបារិបូរំ វិសយបវត្តិ វិភាគំ វីថិចិត្តបវត្តិញ្ច ទស្សេន្តោ តស្មាតិអាទិមាហ។ **តតោ**តិ តស្មា ចក្ខុស្ស អាបាតាគមនបច្ចយា។ ចក្ខុស្ស

អាបាតាគមនេន សហេវ ភវង្គស្សបិ អាបាតំ អាគច្ឆតិយេវាតិ វុត្តំ **ទ្វិក្ខត្តុំភវង្គេចលិតេតិ**។ ចលនញ្ចេត្ថ យថា គហិតំ កម្មាទិ អារម្មណំ មុញ្ចិត្វា ឥទានិ អត្តនិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តំ អភិនវារម្មណំ គហេតុំ ឧស្សាហជាតស្ស វិយ ភវង្គសន្តានស្ស វិការប្បត្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច ចក្ខុស្ស អាបាតាគមនំ ចក្ខុវិញ្ញាណុប្បត្តិយា ឯវ ការណំ។ ន អាវជ្ជនុប្បត្តិយា។ ភវង្គស្ស អាបាតាគមនមេវ បន អាវជ្ជនុប្បត្តិយាបិ ការណំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

[១២៩] វិភាវនិយំ បន

មនោទ្វារេបិ អាបាតាគមនំ វិសុំ អបត្វា រូបាទីនំ ចក្ខាទិសុ ឃដ្ដនំនាម យោគ្យទេសាវដ្ឋានំ ឯវ។ តមេវច ភវង្គ បច្ឆេទស្សបិ ការណំ ហោតីតិ កត្វា “បញ្ចសុ ហិ បសាទេសុ យោគ្យទេសាវដ្ឋាន វសេន អារម្មណេ ឃដ្ដិតេ បសាទឃដ្ដនានុភាវេន ភវង្គសន្តតិ វោច្ឆិជ្ជមានាតិអាទិ” វុត្តំ។ តំ តថា ន ទដ្ឋព្ពំ។

ន ហិ យោគ្យទេសាវដ្ឋានមេវ ឃដ្ដនន្តិ សក្កា វត្តុំ។ យោគ្យទេសេបន បត្វា និមិត្តឃដ្ដនវសេន វត្ថុឃដ្ដនវសេនច អសនិ និបាតោវិយ បសាទេសុ យុជ្ឈនំ មន្ថនំ ខោភករណំ ឃដ្ដនន្តិ ច អាបាតាគមនន្តិ ច វុច្ចតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយញ្ច អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ ឯត្ថច អយំបិ ឯកោ ធម្មនិយាមោយេវាតិ កត្វា នានា ឋានិយេសុ ទ្វីសុ ទ្វីសុ ទ្វារេសុ សហេវ អាបាតាគមនំ បច្ចេតព្ពំ។ រូបាទិនា បសាទេ ឃដ្ដិតេ តំ និស្សិតស្សេវ បញ្ចវិញ្ញាណស្ស ចលនំ សិយា។ កថំ បន ហទយវត្ថុនិស្សិតស្ស ភវង្គស្សាតិ ន ចោទេតព្ពន្តិ។

[១៣០] វិភាវនិយំ បន

តមេវ ចោទនំ សមុដ្ឋាបេត្វា តំ បរិហរន្តោ “សន្តតិ វសេន ឯកាពទ្ធត្តា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សន្តតិវសេនាតិ នវត្តព្ពំ។ សណ្ឋានវសេនាតិ បន វត្តព្ពំ។ សព្ពញ្ចេតំ សារតោ ន បច្ចេតព្ពំ។

កស្មា, តាទិសស្ស អនុក្កមចលនស្ស អដ្ឋកថាយមេវ ទន្ធំ បដិក្ខិត្តត្តា។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ ឯកេកំ អារម្មណំ ទ្វីសុ ទ្វីសុ ទ្វារេសុ អាបាតមាគច្ឆតីតិ។ រូបារម្មណញ្ហិ ចក្ខុបសាទំ ឃដ្តេត្វា តង្ខណេយេវ មនោទ្វារេ អាបាតំ អាគច្ឆតិ។ ភវង្គចលនស្ស បច្ចយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ សទ្ទ គន្ធ រស ផោដ្ឋព្ពេសុបិ ឯសេវ នយោ។ យថា ហិ សកុណោ អាកាសេនាគន្ត្វា រុក្ខគ្គេ និលីយមានោវ រុក្ខសាខញ្ច ឃដ្តេតិ។ ឆាយាចស្ស បថវិយំ បដិហញ្ញតិ។ សាខាឃដ្ដន ឆាយាផរណានិ អបុព្ពំ អចរិមំ ឯកក្ខណេយេវ ភវន្តិ។ ឯវំ បច្ចុប្បន្នរូបាទីនំ ចក្ខុបសាទាទិឃដ្ដនញ្ច ភវង្គចាលន សមត្ថតាយមនោទ្វារេអាបាតាគមនញ្ចអបុព្ពំ អចរិមំ ឯកក្ខណេយេវ ហោតីតិ។ ឯវំ សកុណោបមាយ សហតង្ខណេយេវាតិ ច អបុព្ពំអចរិមំ ឯកក្ខណេ យេវាតិច វត្វា ទន្ធំ បដិភិទ្ធត្តា តំ អនុក្កមចលនំ អចិន្តេត្វា ធម្មនិយាមវសេន ឯកប្បហារចលនមេវ បច្ចេតព្ពន្តិ។ **ភវង្គសោតំវោច្ឆិន្ទិត្វា**តិ ភវង្គបវាហំ សព្ពសោ អវច្ឆិន្ទំ កត្វា។ **អាវជ្ជន្ត**ន្តិ អទិស្វាវ កីនាមេតន្តិ អាវជ្ជ មានំ។ **បស្សន្ត**ន្តិ អត្ថ បច្ចក្ខំ កុរុមានំ។ **សម្បដិច្ឆន្ត**ន្តិ មុញ្ចិតុំ អទត្វា យថាទិដ្ឋំ រូបំ បដិ គណ្ហន្តំ។ **សន្តីរយមាន**ន្តិ សុដ្ឋុ តីរេន្តំវិចារេន្តំ។ **វវត្ថបេន្ត**ន្តិ សុដ្ឋុ អសង្ករតោ ថបេន្តំ សល្លក្ខេន្តន្តិ អត្ថោ។ យោនិសោមនសិការាទិវសេន លទ្ធោបច្ចយោ យេនាតិ **លទ្ធបច្ចយំ**។ យំកិញ្ចិ ជវនំ ជវតីតិ សម្ពន្ធោ។ តំ បន ជវនំ អារម្មណស្ស ទុព្ពលកាលេវា មុច្ឆា មរណាសន្នកាលេសុវា ឆក្ខត្តុំ វា បញ្ចក្ខត្តុមេវវា ជវតីតិ វុត្តំ **យេភុយ្យេនា**តិ។ **ជវតី**តិ អសនិនិបាតសទិសេន ជវេន បវត្តតិ។ តត្ថ បឋមជវនំ អលទ្ធា សេវនត្តា សព្ពទុព្ពលំ ហោតិ។ តតោ ទុតីយំ ពលវំ។ តតោ តតីយំ។ តតោ ចតុត្ថំ។ ឥទំ បន សព្ពពលវំ មុទ្ធបត្តំ ហោតិ។ ឥតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន បរិហាយមានំ បវត្តតិ។ សត្តមវារេ គតេ បរិក្ខីណជវំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **ជវនា នុពន្ធានិ**តិ យថា បដិសោតំ គច្ឆន្តី នាវំ ឧទកំ ថោកំ អនុពន្ធតិ អនុគច្ឆតិ។ ឯវំ ជវនំ អនុពន្ធានិ។ ទ្វេ តទារម្មណបាកានីតិ ទ្វិក្ខត្តុំ តទារម្មណកិច្ចានិ វិបាកចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ **យថារហ**ន្តិ អារម្មណជវន សត្តានុរូបំ។ **ភវង្គបាតោ**តិ ឥមស្មឹ អតិហន្តារម្មណេ អាវជ្ជនតោ បឋមភវង្គចលនតោយេវវា បដ្ឋាយ ឧដ្ឋិតំ សមុដ្ឋិតំ ចិត្តសន្តានំ យាវចតុត្ថជវនា សមុដ្ឋហិត្វា បញ្ចមជវនតោ បដ្ឋាយ បតិតមេវ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ សមុដ្ឋិតវេគស្ស សព្ពសោ អបរិក្ខីណតាយ បតិតន្តិ នវុច្ចតិ។ ទុតីយតទារម្មណតោ បរំ បន សមុដ្ឋិតវេគស្ស សព្ពសោ បរិក្ខីណត្តា តទា ឯវ តំចិត្តសន្តានំ បតិតំនាម ហោតិ។ តស្មា បតនំ បាតោ។ ភវង្គភាវេនចិត្តសន្តានស្ស បាតោ ភវង្គបាតោ, ភវង្គំ ហុត្វា បាតោតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភវង្គកិច្ចេ ភវង្គដ្ឋានេ ភវង្គារម្មណេច បាតោ ភវង្គបាតោតិវា។ ឥមស្មឹ ឋានេ ទោវារិកោបមា, គាមិល្លោបមា, អម្ពោបមាច វត្តព្ពា។ តាសព្ពាបិ អដ្ឋកថាយំ គហេតព្ពា។ ឯត្ថាវតា សត្តរស្ស ចិត្តក្ខណានិ បរិបូរេបាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថច ឆឆក្កយោជនា វត្តព្ពា។ យត្ថ ហិ រូបារម្មណំ ឃដ្តេតិ។ តំ ចក្ខុវត្ថុំ និស្សាយ តត្ថ ឃដ្ដិតំ រូបារម្មណំ អារព្ភ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតរានិ បន អាវជ្ជនាទីនិ មនោ វិញ្ញាណានិ អត្តនោ អត្តនោ អតីតានន្តរចិត្តេន សហុប្បន្នំ ហទយវត្ថុំ និស្សាយ តមេវារម្មណំ អារព្ភ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ចក្ខុទ្វារ មនោទ្វារានិ សព្ពេសំបិ វីថិចិត្តានំ ទ្វារកិច្ចំ សាធេន្តិ។ អយញ្ច វីថិ ចក្ខុទ្វារេ ឧប្បន្នត្តា ចក្ខុទ្វារវីថីតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណេន ឧបលក្ខិតត្តា ចក្ខុវិញ្ញាណវីថីតិច វុច្ចតិ។ ឯកចិត្តក្ខណំ អតិក្កម្ម ឃដ្ដនសមត្ថេ

អតិពលវា រម្មណេ ឧប្បន្នត្តា អតិមហន្តារម្មណ វីថីតិច វុច្ចតីតិ។ ឯត្ថច យត្តកានិ រូបារម្មណានិ ចក្ខុបថេ ឧប្បជ្ជិត្វា ឋិតិប្បត្តានិ ហោន្តិ។ តានិ តត្តកានិ ឋិតិប្បត្តេសុ បុព្ពាបរភូតេសុ ឯកូន បញ្ញាសបរិមាណេសុ ចក្ខុបសាទេសុ កិស្មិំចិ នយង្គេន្តីតិ នវត្តព្វានិ។ តេសុ បន យទេវ ឯកំ ចក្ខុ ឥមិស្សា វីថិយា យថារហំ វត្ថុភាវំ ទ្វារភាវញ្ច សាធេតិ។ យត្ថច យង្គិតំ រូបំ អារព្ភ អយំ វីថិ បវត្តតិ។ ឯតទេវ កិច្ច សាធនំ នាម ហោតិ។ យំ មជ្ឈិមាយុកន្តិ វទន្តិ, ឥតរានិ បន មោឃ វត្ថូនិនាម ហោន្តិ, យានិមន្ទាយុកានីតិអមន្ទាយុកានីតិច វទន្តិ។ តានិបន យថាវុត្តកិច្ច សាធនតោ បុរិមានិ បច្ឆិមានីតិ ទុវិធានិ ហោន្តិ, តទុភយានិបិ ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស ឧប្បាទក្ខណេ ឋិតិភាវេន លព្ភមានានិ អដ្ឋចត្តាលីសមត្តានិ វេទិតព្ពានីតិ។ អវសេសានិ បន តតោ បុរិមតរានិ បច្ឆិមតរានិច លទ្ធយដ្ឋនានិបិ វត្ថុទ្វារកិច្ចសិទ្ធិភាវេ អនាសង្កិតព្ពត្តា ឥធ នគហិតានីតិ។ ឯត្ថ សិយា ឥមាយ វីថិយា ឧប្បត្តិសមយេ សោ បុគ្គលោ អហំ ឥទំ នាម បស្សាមីតិ ជានាតិ, ន ជានាតីតិ។ នជានាតិ។ កទា បន ជានាតីតិ។ សល្លក្ខណវីថិយា បវត្តមានាយ។ តថា ហិ សព្ពបឋមំ ចក្ខុទ្វារវីថិ បវត្តតិ។ តតោ តទនុវត្តិកា មនោទ្វារវីថិ។ តតោ សមុទាយគាហិកា។ តតោ វណ្ណសល្លក្ខណា។ តតោ វត្ថុគាហិកា។ តតោ វត្ថុសល្លក្ខណា តតោ នាមគាហិកា។ តតោ នាមសល្លក្ខណាតិ។ តត្ថ វណ្ណសល្លក្ខណាយ បវត្តមានាយ អហំ នីលវណ្ណំ បស្សាមីតិអាទិនា វណ្ណំ សល្លក្ខេតិ។ វត្ថុសល្លក្ខណាយ សណ្ឋានំ សល្លក្ខេតិ។ នាម សល្លក្ខណាយ នាមំ សល្លក្ខេតីតិ។ ឥតិ តំតំ សល្លក្ខណវីថិ យា បវត្តមានាយឯវ តំតំបស្សាមីតិ ជានាតីតិ។ ឯត្ថច អលាតចក្កស្ស គាហិកាវិយ បុរិមាហិ ទ្វីហិ វីថីហិ បុនប្បុនំ គហិតានំ រូបានំ សមុទាយតោ គាហិកា តតីយា មនោទ្វារវីថិ សមុទាយ គាហិកានាម, ន ហិ សមុទាយគហណេន វិនា បរិព្យត្តវណ្ណគហណំ សម្ភវតីតិ។ **យាវ តទារម្មណុប្បាទា បន អប្បហោន្តាតីតកន្តិ** ទ្វិក្ខត្តុំ យាវ តទារម្មណុប្បាទា បវត្តិតុំ អប្បហោន្តំ ហុត្វា អតីតទ្វត្តិចិត្តក្ខណិកំ។ យស្ស ហិ ទ្វេវា តីណិវា ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ ហោន្តិ។ តំ យាវ តទារម្មណុប្បាទា បវត្តិតុំ នប្បហោតិ ន សក្កោតិ។ ឯវំ អប្បហោន្តំ ហុត្វា អតីតកន្តិ អត្ថោ។ **អបាតមាគតន្តិ** ចក្ខុទ្វារេ មនោទ្វារេច អាបាតំ អាគតំ។ **នត្ថិ តទារម្មណុប្បាទោតិ** ឯត្ថ យស្ស តីណិ ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ ហោន្តិ។ តស្ស ចុទ្ទស ចិត្តក្ខណាយុកាវសេ សស្ស អារម្មណស្ស សត្តមជវនេន សហេវ និរុទ្ធត្តា តស្មិំ នត្ថិ តទារម្មណុប្បាទោតិ យុត្តមេតំ។ ន ហិ ឯកាវជ្ជនវីថិយំ ចិត្តានិ ធម្មវសេន វិយ កាលវសេនាបិ នានារម្មណានិ ឥច្ឆន្តិ អដ្ឋកថាចរិយាតិ។ យស្ស បន ទ្វេ ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ។ តស្មិំ សត្តមជវនតោ បរំ ឯកចិត្តក្ខណាយុកាវសេសេ អារម្មណេ ឯកេន តទារម្មណេន ឧប្បជ្ជិតព្ពន្តិ ចេ។ ន។ ន ហិ តាទិសំ និរោធាសន្នំ អារម្មណំ ឯកវារំបិ តទារម្មណុប្បត្តិយា បច្ចយោ ភវិតុំ សក្កោតីតិ។ តថា ហិ មហាអដ្ឋកថាយំ វិបាកុទ្ធារេ ចិត្តប្បវត្តិគណនាយំ តទារម្មណានិ ទ្វេតិ ទ្វេឯវ តទារម្មណ វារា អាគតាតិ។

យំ បន **វិភាវនិយំ**

> “ទ្វិក្ខត្តុមេវ ហិ តទារម្មណុប្បត្តិ បាឡិយំ និយមិតា”តិ វុត្តំ។ តត្ថ បាឡិយន្តិ អដ្ឋកថាតន្តិ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ន ហិ សា នាម បាឡិ អត្ថិ, យត្ថ ទ្វិក្ខត្តុំ តទា រម្មណុប្បត្តិ និយមិតាតិ។

មជ្ឈិមភាណកាបន តទារម្មណំ ឯកំបិ ឥច្ឆន្តិ។ សង្គហការេន បន តំ បដិសិទ្ធន្តិ ឥធបិ តំ ថេរេន បដិក្ខិត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ឯវំ កស្មា បរមត្ថវិនិច្ឆយេ សកីទ្វេវា តទាលម្ពន្តិ ថេរេន វុត្តន្តិ។ មជ្ឈិមភាណកានំ មតេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរោ បន ឯកំបិ ឥច្ឆតិយេវ។ យថា ហិ អាគន្តុកភវង្គំ ឯកំ បវត្តតិ។ តថា តទារម្មណំបិ ឯកំ នបវត្តតីតិ នសក្កា វត្តុំ។ យញ្ច ចិត្តប្បវត្តិគណនាយំ តទារម្មណានិ ទ្វេតិ វុត្តំ។ តំបិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន វុត្តន្តិ, ន នសក្កា វត្តុន្តិ។ យាវ ជវនុប្បាទាបិ បវត្តិតុំ អប្បហោន្តាតីតកន្តិ សម្ពន្ធោ។ យស្ស ហិ អារម្មណស្ស ចត្តារិ បញ្ច ឆ សត្ត អដ្ឋនវ វា ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ ហោន្តិ។ តំ យាវ ជវនុប្បាទា បវត្តិតុំ នប្បហោតិ។ ឯវំ អប្បហោន្តំ ហុត្វា អតីតកន្តិ អត្ថោ។ **ជវនំបិ អនុប្បជ្ជិត្វាតិ** ជវនស្សបិ អនុប្បជ្ជនតោ។ អយញ្ហិ ត្វាបច្ចយោ ភាវត្ថេឯវ ទដ្ឋព្ពោ។ ន កត្តុអត្ថេ។ កស្មា។ អត្តនោ បធានក្រិយាយ សមានកត្តុកតាយ អភាវតោតិ។

[១៣១] វិភាវនិយំ បន

> “ហេតុម្ហិចាយំ ត្វាបច្ចយោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ពាហិរត្ថភូតោ ហេតុអត្ថោ កិតកបច្ចយានំ វិសយោ ហោតីតិ។ តស្មា ឥធ ភាវត្ថេឯវ ត្វាបច្ចយោ។ តតោច ហេតុអត្ថេ បច្ចត្តវចនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯតេន យា លក្ខណេ ហេតុម្ហិចមានន្តបច្ចយានំបិ បវត្តិ កត្ថចិ វុត្តា។ សាបិបដិក្ខិត្តា ហោតិ។ នហិ ពាហិរត្ថភូតា លក្ខណហេតុយោ តេសំ វិសយា ហោន្តីតិ។ ឯត្ថច យស្ស អារម្មណស្ស នវចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ ហោន្តិ។ តស្ស អវសេស អដ្ឋចិត្តក្ខណា យុកស្ស ទុតីយ វោដ្ឋព្ពនេន សហេវ និរុទ្ធត្តា តស្មិំ ជវនំបិ អនុប្បជ្ជិត្វាតិ យុត្តមេតំ។ ការណំ វុត្តមេវ។ យស្ស បន ចត្តារិឮល។ អដ្ឋវា ចិត្តក្ខណានិ អតីតានិ។

តស្មឹ ជវនេន ឧប្បន្នេន ភវិតព្ពន្តិ ចេ។ន។ អវសេសឆចិត្តក្ខណាយុកំបិ ហិ អារម្មណំ ជវនុប្បត្តិយា បច្ចយោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ។ ជវនញ្ហិ ឧប្បជ្ជមានំ សត្តក្ខត្តុំ បវត្តិតុំ បហោនកេ អារម្មណេ ឯវ ឧប្បជ្ជតិ។ បកតិនិយាមេន ជវនស្ស សត្តក្ខត្តុ បរមតាយ សម្ភវតោតិ។ ឯត្ថ បន យថា វិសញ្ញិកាល មុច្ឆាកាល មរណកាលេសុ វត្ថុស្ស អវិសទតាយ ទុព្ពលតា យច ជវនំ ឆបញ្ចវារេបិ បវត្តតិ។ តថា បកតិកាលេបិ អារម្មណស្ស ទុព្ពលភាវេ សតិ ឆ បញ្ចវារេបិ បវត្តតិយេវាតិ។ **ទ្វត្តិក្ខត្តុ**ន្តិ ទ្វិក្ខត្តុំវា តិក្ខត្តុំវា។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ វោដ្ឋព្ពនេ ឋត្វា ឯកំវា ទ្វេវា ចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ តតោ អាសេវនំ លភិត្វា ជវនដ្ឋានេ ឋត្វា បុន ភវង្គំ ឱតរតីតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហិ តតោ អាសេវនំ លភិត្វា ជវនដ្ឋានេ ឋត្វាតិ ឯតេន តតិយស្ស វោដ្ឋព្ពនស្ស បវត្តឹ ទស្សេតិ។ ឥតរថា ឯកំវា ទ្វេវា ចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ តតោ ភវង្គំ ឱតរតីតិ វុត្តំ សិយាតិ។ ឯកំវាតិ បន វាចា សិលិដ្ឋមត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ យថា ទិរត្ត តិរត្តំតិ។ អថវា, **តតោ**តិ ឯកចិត្តតោវា ទ្វិចិត្តតោវាតិ អត្ថោ។ តត្ថ បឋមេន ទ្វិក្ខត្តុំ ទុតីយេន តិក្ខត្តុំ វោដ្ឋព្ពនស្ស ឧប្បត្តិ វុត្តា ហោតីតិ។ អាសេវនំ លភិត្វាតិ ឥទំ បន ឧបចារវចនមត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ វោដ្ឋព្ពនស្ស អាសេវនតា បដ្ឋានេ វុត្តាតិ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរេន បនេត្ថ វោដ្ឋព្ពនតោ បរំ ចតុបញ្ច ចិត្តក្ខណាវសេសេ អារម្មណេ ចតុបញ្ចជវនុប្បត្តិយា ឯវ បរិត្តារម្មណវារោ ឥច្ឆិតោ។ ន វោដ្ឋព្ពន បរិយោសានវសេន។ បដ្ឋានេហិ ភវង្គំ អាវជ្ជនាយ អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ ត្វេវវុត្តោ។ ន បន វុត្តោ អាវជ្ជនា ភវង្គស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោតិ។ យថា ច មុច្ឆាមរណកាលេសុ វត្ថុទុព្ពលតាយ ឆ បញ្ចជវនវារា ឥច្ឆិតព្ពា។ តថា ឥធបិ អារម្មណទុព្ពលតាយាតិ ន ន សក្កា វត្តុន្តិ។ ឯត្ថ ច សន្និវណតោ បរំ ឯកចិត្តក្ខណា វសេសេ អារម្មណេ ឯកំ វោដ្ឋព្ពនំ ទ្វិចិត្តក្ខណាវសេសេ ទ្វេ តទុត្តរិ តីណីតិ យុត្តំ សិយា។ ឯតរហិ បន ទ្វិវោដ្ឋព្ពនិកា ឆបរិត្តារម្មណវីថិយោតិ វោដ្ឋព្ពនិកា បញ្ចតិ យោជេសុំ។ ឯវំ សន្តេ កីទិសេ បរិត្តារម្មណេ ទ្វិវោដ្ឋព្ពនិកា, កីទិសេ តិវោដ្ឋព្ពនិកាតិ វិចារេតព្ពា សិយុន្តិ។ យំ បន អារម្មណំ ទ្វត្តិក្ខត្តុំវោដ្ឋព្ពនុប្បត្តិយា អប្បហោនកំ ហោតិ។ តំ អាវជ្ជនុប្បត្តិយាបិ បច្ចយោ ន ហោតីតិ វុត្តំ **តត្ថ ភវង្គចលនមេវ ហោតិ។ នត្ថិ វីថិចិត្តុប្បាទោ**តិ។ តត្ថ **ភវង្គចលនមេវា**តិ ទ្វិក្ខត្តុំ ភវង្គស្ស ចលនមត្តមេវ ហោតិ។ **ឥច្ចេវំ ចក្ខុទ្វារេ**តិ ឥតិ ឯវំ យទិ ឯកចិត្តក្ខណាតីតកំ រូបារម្មណំ ចក្ខុស្ស អបាតមាគច្ឆតីតិអាទិនា វុត្តនយេន ចក្ខុទ្វារេ ចតុន្នំ វារានំ វសេន ចតុធា វិសយប្បវត្តិ វេទិតព្ពា, តថា សោតទ្វារាទីសុ ចាតិយោជនា។ សព្ពថាបិ ចតុធា វេទិតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ អតិបរិត្តារម្មណំបិ អាបាតាគតមត្តេន មោឃវារស្ស អារម្មណំនាម ហោតិ។ ន អារម្មណករណវសេន។ ឥតរានិ បន ឧភយថាបិ ឥតរេសំ វារានំ អារម្មណានិនាម ហោន្តីតិ វុត្តំ **ចតុន្នំ វារានំ យថាក្កមំ អារម្មណភូតា**តិ។

វិភាវនិយំ បន

> អារម្មណភូតាតិ ឥមស្ស អតិបរិត្តារម្មណំ សន្ធាយ បច្ចយភូតាតិ អត្ថោ វុត្តោ។ តញ្ហិ មោឃវារ បញ្ញាបនាយ បច្ចយោ ហោតីតិ។

បញ្ចទ្វារេវីថិចិត្តានិ យថារហំ កិច្ចវសេន សត្តេវ។ ចិត្តុប្បាទា ចិត្តានំ ឧប្បត្តិខណវសេន ចតុទ្ទស។ វិត្ថារា ចិត្តសរូបវិត្ថារតោ ចតុបញ្ញាសាតិ យោជនា។ **ឯត្ថា**តិ បរិត្តជវនវារេ។

១៣៧. មនោទ្វារេ បន អារម្មណធម្មា បរិត្តខណាបិ អតីតានាគតាបិ កាលវិមុត្តាបិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តិយេវ។ តស្មា តត្ថ ឯកចិត្តក្ខណាតីតានិវា ពហុចិត្តក្ខណាតីតានិវា ឋិតិប្បត្តានេវ អាបាតមាគច្ឆន្តីតិ ឥទំ វិធានំ នត្ថីតិ វុត្តំ **មនោទ្វារេបន យទិវិភូតមាលម្ពណំ អាបាតមាគច្ឆតី**តិ។ តត្ថ **មនោទ្វារេ**តិ សុទ្ធមនោទ្វារេ។ ចក្ខាទីសុ ហិ ឃដ្ដនេន សហេវ យត្ថ អបាតមាគច្ឆតិ។ តំ មិស្សកទ្វារន្តិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន សុទ្ធមេវា ធិប្បេតន្តិ។ តំបិ បញ្ចទ្វារានុពន្ធកំ វិសុំ សិទ្ធន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ យថា ឃណ្ដេ ទណ្ឌកេន ឯកវារំ បហដេ ឃណ្ឌ សវីរភូតា រូប កលាបា ចិរំបិ កាលំ អញ្ញមញ្ញំ ឃដ្ដេត្វា អនុរវសទ្ទសន្តានំ បវត្តេន្តិ។ តថា បញ្ចទ្វារេ អារម្មណេន ឯកវារំ ឃដ្ដិតេ បញ្ច ទ្វារិកវីថិយា និរុទ្ធាយបិ អតីតំ បញ្ចាលម្ពណំ មនោទ្វារេ យថា បាតាគតមេវ ហុត្វា អនេក សហស្សានិបិ មនោទ្វារិកវីថិចិត្ត សន្តានានិ បវត្តេតិយេវ។ តេសំ បន ទ្វារភូតំ ភវង្គសន្តានំ អនុពន្ធកំនាម ហោតិ។ តានិច ចិត្តានិ អនុពន្ធកវីថិចិត្តានិនាម ហោន្តិ។ យត្ថ បន បញ្ចទ្វារឃដ្ដនា នុពន្ធភាវេន វិនា កេវលំ តថា តថា ឆទ្វារម្មណធម្មា អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ តំ វិសុំ សិទ្ធំ នាម ហោតិ។ កថំ បន តស្មឹ វិសុំ សិទ្ធេ មនោទ្វារេ អារម្មណ ធម្មា អាបាតំ អាគច្ឆន្តីតិ។ វុច្ចតេ។ ទិដ្ឋតោ ទិដ្ឋសម្ពន្ធតោ សុតតោ សុតសម្ពន្ធតោ សទ្ធាយ រុចិយា អាការបរិវិតក្កេន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានខន្តិយា នានាកម្មពលេន នានាឥទ្ធិពលេន ធាតុក្ខោភ វសេន ទេវតោបសំហារវសេន អនុពោធវសេន បដិវេធវសេនាតិ ឯវមាទីហិ ការណេហិ អាបាតំ អាគច្ឆន្តីតិ។ តត្ថ ទិដ្ឋំ នាម បុព្ពេ បញ្ចហិទ្វារេហិ គហិតំ បញ្ចាលម្ពណំ។ តំបិ កាលន្តរេ ការណលាភេ សតិ សុទ្ធេ មនោទ្វារេ អាបាតំ អាគច្ឆតិយេវ។ ទិដ្ឋសម្ពន្ធំនាម ទិដ្ឋសទិសំ វុច្ចតិ។ បុព្ពេ ហិ កិញ្ចិ ទិស្វា អញ្ញំ យំកិញ្ចិ អនុមានេន្តស្ស អទិដ្ឋំបិ តំ សទិសំ អតីតំបិ អនាគតំបិ បច្ចុប្បន្នំបិ ពហុអាបាតំ អាគច្ឆតិយេវ។ សុតំនាម បរតោ សុត្វា គហិតំ ឆទ្វារម្មណំ។ តំ បន មហាវិសយំ ហោតិ។ សព្ពញ្ញុទេសនំ សុត្វា គហិតំ ន កិញ្ចិ អនារម្មណំនាម អត្ថីតិ។

សុតសម្ពន្ធំនាម សុតសទិសំ។ សទ្ធានាម បរស្ស សទ្ទហនា។ រុចិនាម អត្តនោ មតិ។ អាការ បរិវិតក្កោ នាម
អត្ថច្ឆាយំ ព្យញ្ជនច្ឆាយំ ការណច្ឆាយញ្ច និស្សាយ តថា តថា បរិវិតក្កនំ។ ទិដ្ឋិនិជ្ឈានខន្តិនាម បញ្ញាយវា អត្តនោ
លទ្ធិយាវា បុនប្បុនំ ឧបបរិក្ខិត្វា ឯវមេវាតិ សន្និដ្ឋានំ បាបេត្វា គហណំ។ សេសំ បាកដមេវ។ ឯត្ថច អនន្តរូប
និស្សយ បច្ចយភាវោនាម ចិត្តសន្តានស្ស មហាវិប្ផារោ ហោតិ។ សកឹបិ អារម្មណំ សុដ្ឋុ អាសេវិត្វា និរុទ្ធកាលតោ
បដ្ឋាយ វស្សសតេបិ វស្សសហស្សេបិ ភវន្តរេបិ តំអារម្មណំ បដិច្ច ភវង្គ ចលនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ ចិត្តញ្ចនាម
ទិដ្ឋាទីហិ យថាវុត្តការណេហិ សំវទ្ធិតំ មហាវិប្ផារំ ហោតិ។ កិញ្ចិ និមិត្តំ លភិត្វា ឯកស្មឹ ខណេ អនេកសហស្សេសុបិ
ទិដ្ឋាទីសុ អារម្មណេសុ ផរមានំ បវត្តតិ។ តេហិច ការណេហិ និច្ចំ ចោទិយមានំ ចិត្តសន្តានំ កាយគេលញ្ញាទិកេ
ចិត្តទុព្ពលបច្ចយេ អសតិ និច្ចកាលំបិ ភវង្គតោ វុដ្ឋាតុំ អជ្ឈាសយយុត្តំ ហោតិ។ ន ហិ ចិត្តំនាម អវិភូតេ
អារម្មណេ រមតិ។ វិភូតេឯវ រមតិ។ តស្មា ភវង្គសម្បយុត្តោ មនសិការោ បុនប្បុនំ ភវង្គំ ចាលេត្វា លទ្ធបច្ចយេសុ
អារម្មណេសុ បុនប្បុនំ អាវជ្ជនំ និយោជេតិយេវ។ តទា តានិ អារម្មណានិ តទភិនិន្នាការ បវត្តមនសិការ
សម្បយុត្តស្ស ភវង្គ ចិត្តស្ស អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ ន ហិ អញ្ញំ អារម្មណំ គហេត្វា បវត្តមានស្ស ចិត្តស្ស
អារម្មណន្តរេ អភិនិន្នាការោនាម នត្ថីតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ **តទារម្មណបាកានិ បវត្តន្តី**តិ ឥទំ កាមសត្តវសេន វុត្តំ។
រូបារូបសត្តានំ បន វិភូតារម្មណេបិ តទារម្មណុប្បាទោ នត្ថិយេវ។ យថា ចេត្ថ។ ឯវំ បញ្ចទ្វារេបិ រូបសត្តានំ អតិ
មហន្តារម្មណេសុ តទារម្មណុប្បាទោ នត្ថីតិ។ **អវិភូតេ បនា លម្ពណេ ជវនាវសានេ ភវង្គបាតោវ ហោតី**តិ ឥទញ្ច
ឧក្កដ្ឋ បរិច្ឆេទវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ ញាណវិភង្គដ្ឋកថាយំ បន ទ្វត្តិក្ខត្តុំ វោដ្ឋព្ពនប្បវត្តិវសេន អវិភូតេ
អាលម្ពណេ វោដ្ឋព្ពនវារោបិ អាគតោ។ យោច បញ្ចទ្វារេភវង្គចលនមត្តវសេន មោឃវារោ នាម ចតុត្ថោ វារោ
វុត្តោ។ សោបិ ឥធ លទ្ធុំ វដ្តតិយេវ។ សុទ្ធមនោទ្វារេបិ ហិ អារម្មណេ អាបាតមាគតេ វីថិចិត្តំ អនុប្បជ្ជិត្វា ទ្វិក្ខត្តុំ
ភវង្គេ ចលិតេ និវត្តនកវារានំ បមាណំ នភវិស្សតិយេវ, វិសយេច អាបាតាគតេ ភវង្គេច ចលិតេ សតិ វិសយប្ប
វត្តិនាម ន ន ហោតីតិ។ ឥតិ ឥមស្មឹ មនោទ្វារេបិ តទារម្មណ ជវន វោដ្ឋព្ពន មោឃវារ សង្ខាតានំ ចតុន្នំ វារានំ
យថាក្កមំ អារណភូតា វិសយប្បវត្តិ ចតុធា វេទិតព្ពាតិ។ តត្ថ តទារម្មណវារស្ស អារម្មណភូតា អភិវិភូតានាម
ជវន វារស្ស វិភូតានាម។ វោដ្ឋព្ពនវារស្ស អវិភូតានាម។ មោឃវារស្ស អារម្មណភូតា អតិអវិភូតានាមាតិ
យោជេតព្ពា។

ឯត្ថច អារម្មណស្សវា ចិត្តស្សវា អតិពលវតាយ អភិវិភូតតា វេទិតព្ពា។ ទុព្ពលេបិ ហិ ចិត្តេ
បឋវិបព្ពតាទិវសេន អតិពលវន្តំ អារម្មណំ អតិវិភូតំនាម ហោតិ។ អតិពលវន្តេ ច ចិត្តេ អតិសុខុមំបិ និព្ពានំ
អតិវិភូតំនាម ហោតីតិ។ ឯវំ សេសេសុបីតិ។ វារភេទោ បនេត្ថ អនុពន្ធកោ, វិសុំ សិទ្ធោតិ ទុវិធោ។ តត្ថ អនុ
ពន្ធកោ ចក្ខុទ្វារានុពន្ធកាទិវសេន បញ្ចវិធោ។ ឯកេកស្មិញ្ចេត្ថ អតីតគហណំ, សមុទាយ គហណំ, វត្ថុគហណំ,
នាមគហណន្តិ ចត្តារោ ចត្តារោ វារា។ តេសុច តទារម្មណវារាទយោ យថារហំ យោជេតព្ពា។ វិសុំ សិទ្ធោ បន ទិដ្ឋ
វារោ, ទិដ្ឋសម្ពន្ធវារោ, សុតវារោ, សុតសម្ពន្ធវារោ, វិញ្ញាតវារោ, វិញ្ញាតសម្ពន្ធវារោតិ ឆព្ពិធោ ហោតិ។ ឯត្ថច សទ្ធា
រុចិ អាការ បរិវិតក្កាទិ វសេន បវត្តវារា វិញ្ញាតវារោ, វិញ្ញាត សម្ពន្ធវារោតិ វុត្តាតិ ទដ្ឋព្វា។ អដ្ឋសាលិនិយំ បន
សទ្ធារុចិយាទិវ សេនគហិតំ អារម្មណំ តថាបិ ហោតិ។ អញ្ញថាបិ ហោតិ។ តស្មា អដ្ឋកថាយំ ន គហិតន្តិ វុត្តំ។
តថាវា ហោតុ អញ្ញថាវា។ វីថិចិត្តបវត្តិយា សតិ គហេតព្ពមេវ។ តត្ថ ឯកេកស្មឹវារេ តទារម្មណវារាទិវសេន
ចត្តារោ ចត្តារោ វារា។ តេសុច កាម មហគ្គតា នុត្តរ បញ្ញត្តិ វសេន បច្ចុប្បន្នាតីតានាគតកាល វិមុត្តវសេនច
អារម្មណធម្មា យថារហំ យោជេតព្ពាតិ។ ឯតរហិ បន អតីតភវង្គវសេន តទារម្មណវសេន ច វារភេទំ កប្បេន្តិ។
តត្ថ អតីតភវង្គវសេន វារភេទកប្បនំ និរត្ថកំ។ ន ហិ មនោទ្វារេ បញ្ចទ្វារេ វិយ អារម្មណានំ ខណវសេន ពលវ
ទុព្ពលតា សម្ភវោ អត្ថិ។ តទា អវិជ្ជមានានំបិ អតីតានាគតានំ កាលវិមុត្តានញ្ច តត្ថ អាបាតាគមនតោតិ។
ឯត្ថ សិយា, ឯកាវជ្ជនវីថិយា អារម្មណំនាម ធម្មតោច កាលតោច អភិន្ន មេវ ឥច្ឆន្តិ អដ្ឋកថាចរិយា។ ឥមេច
សត្តា តំ តំ អាការំ សល្លក្ខេត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស ចិត្តំ ជានន្តិយេវ។ បរចិត្តវិទុនិយោ បន ទេវតា អាការសល្លក្ខណេន
វិនាបិ ជានន្តិ។ តត្ថ បច្ចុប្បន្នំ បរស្ស ចិត្តំ ជាននកាលេ អាវជ្ជនំ ភាវយំ បរស្ស ចិត្តំ អត្តនា សហុប្បន្នំ។ តំ វា
អាវជ្ជតិ។ ឧទាហុ បរតោ តំ តំ ជវនេន សហុប្បន្នំវា។ ជវនានិច យំ អាវជ្ជនេន សហុប្បន្នំ តំ វា ជានន្តិ, បច្ចេកំ
អត្តនា សហុប្បន្នំវាតិ។ កិញ្ចេត្ថ, យទិ តាវ អាវជ្ជនេន សហុប្បន្នំ អាវជ្ជតិ ជានន្តិច។ ឯវំ សតិ ធម្មតោ អភិន្នំ
ហោតិ។ កាលតោ ភិន្នំ។ តញ្ហិ ចិត្តំ អាវជ្ជនស្ស បច្ចុប្បន្នំ ហោតិ។ ជវនានំ បន អតីតន្តិ។ អថ បច្ចេកំ អត្តនា
សហុប្បន្នំ អាវជ្ជតិ ជានន្តិច។ ឯវញ្ច សតិ កាលតោ អភិន្នំ ហោតិ។ ធម្មតោ ភិន្នមេវ។ អថបិ យំ បច្ចេកំ
សហុប្បន្នំ ជានន្តិ។ តទេវ អាវជ្ជតិ។ ឯវំបិ ភិន្នមេវ ហោតីតិ។ ឯត្ថ អដ្ឋកថាយំ តាវ យំ អាវជ្ជនេន សហុប្បន្នំ។ ត
ទេវ អាវជ្ជតិ ជានន្តិចាតិ ធម្មតោ អភិន្នំ វត្វា តំ ចិត្តំ និរុទ្ធំបិ អទ្ធាវសេន សន្តតិវសេនច គហិតំ ជវនានំបិ
បច្ចុប្បន្នមេវ ហោតីតិ វិនិច្ឆិតំ។ អាចរិយានន្ទមតេន បន បរស្ស តំ តំ អាការំ សល្លក្ខេត្វា តំ តំ អធិប្បាយ
ជាននកាលេ អាវជ្ជនជវនានិ បច្ចេកំ អត្តនា សហុប្បន្នំ ចិត្តំ អាវជ្ជតិ ជានន្តិ ច។ ន ចេត្ថ ធម្មតោ កាលតោច
ភិន្នំនាម ហោតិ។ សព្ពេសំបិ ហិ អារម្មណំ ចិត្តមេវ ហោតិ បច្ចុប្បន្នញ្ចាតិ។ នច ជវនានិ និរាវជ្ជនានិនាម
ហោន្តិ។ អាវជ្ជនេនបិ ហិ ចិត្តន្តេវ អាវជ្ជិតំ ហោតិ។ ជវនានិច ចិត្តន្តេវ ជានន្តីតិ។ យទិ បន អាវជ្ជនេ ន ចិត្តន្តិ

អាវជ្ជិតេ ជវនានិ រូបន្តិ ជានន្តិ។ រូបន្តិវា អាវជ្ជិតេ ចិត្តន្តិ ជានន្តិ, នីលន្តិវា អាវជ្ជិតេ បីតន្តិ ជានន្តិ។ ឯវំ សតិ ជវនានិ ធម្មតោ និរាវជ្ជនានិ នាម ហោន្តិ។ តថា អតីតន្តិ អាវជ្ជិតេ បច្ចុប្បន្នន្តិ។ ឯវញ្ច សតិ តានិ កាលតោ និរាវជ្ជនានិនាម ហោន្តីតិ។ យស្មា ច អតីតោ ធម្មោ បច្ចុប្បន្នស្ស ធម្មស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោតិ បដ្ឋានេ វុត្តោ។ តស្មា ឥធ ខណវសេនេវ បច្ចុប្បន្នំ វត្តុំ យុត្តំ។ ន អទ្ធាសន្តតិ វសេនាតិ។ ឥតរថា សព្ព វីថិចិត្តវារេសុបិ អារម្មណានំ អតីតាទិភាវោ អទ្ធាសន្តតិវសេនេវ វត្តព្ពោ សិយាតិ។ គាថាយំ **តីណេវា**តិ កិច្ចវសេន តីណិ ឯវ។ **ចិត្តុប្បាទា ទសេរិតា**តិ ចិត្តុប្បត្តិក្ខណវសេន ទស ឦរិតានិ កថិតានិ។ **វិត្ថារា បនា**តិ ចិត្តសរូបវិត្ថារេន។ **ឯកត្ថា**តិ មនោទ្វារេ។ **ឯកចត្តាលីសា**តិ បញ្ចវិញ្ញាណមនោធាតូហិ វជ្ជិតានំ កាមាវចរចិត្តានំ វសេន ឯកចត្តាលីសំ។ **ឯកត្ថា**តិ បរិត្តជវនវារេ។ [បរិត្តវារោ]

១៣៨. វិភូតាវិភូតភេទោ នត្ថិ ឯកំ វិភូតមេវ លព្ភតីតិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ អវិភូតេ អារម្មណេ អប្បនា នាម សម្ភវតីតិ។ តថា តទារម្មណុប្បាទោច នត្ថិ។ ន ហិ អតិសន្តតរំ អប្បនាជវនំ តទារម្មណំ អនុពន្ធតីតិ។ តត្ថ ហិ ឆព្វីសតិ មហគ្គត លោកុត្តរ ជវនេសុ យំកិញ្ចិ ជវនំ អប្បនាវីថិមោតរតីតិ សម្ពន្ធោ។ ញាណរហិតំ ទ្វិហេតុកជវនំ អចិរសភាវត្តា អប្បនាយ អនន្តរូបនិស្សយោ នហោតីតិ វុត្តំ **ញាណសម្បយុត្ត កាមាវចរជវនានមដ្ឋន្ន**ន្តិ។ **បរិកម្មោបចារានុលោមគោត្រភុនាមេនា**តិ ឯត្ថ ឥន្ទ្រិយសមតាទីហិ បរិតោភាគេហិ អប្បនា ករីយតិ សជ្ជីយតិ ឯតេនាតិ បរិកម្មំ។ អប្បនំ ឧបេច្ច ចរតីតិ ឧបចារោ។ សមីបចារោតិ អត្ថោ។ សមីបចរណញ្ចេត្ថ អាសន្នេកាលេ អប្បនាវហសមត្ថភាវេន ទដ្ឋព្ពំ។ យស្ស បវត្តិយា អចិរំ កាលំ អប្បនា សម្ភវោ ហោតីតិ។ អនុលោមន្តិ អប្បនាបវត្តិយា បច្ចនីកធម្មវិធមនេន អប្បនាយ អនុកូលំ អប្បនាហិតំ អប្បនាវហន្តិច្ចេវ អត្ថោ, យស្ស បវត្តិយា អប្បនា វិពន្ធកោ បច្ចនី កោនាម នត្ថីតិ។ គមីយតិ ពុជ្ឈីយតិ អត្ថោ ឯតេនាតិវោ។ អភិធានំ ពុទ្ធិច។ តំ ទុវិធំបិ គរុំ តាយតិ រក្ខតីតិ គោត្តំ។ បរិត្ត ជាតិសង្ខាតោ អន្វយោ។ គោត្តំ អភិភុយ្យតិ ឆិជ្ជតិ ឯត្ថាតិ គោត្រភុ។ ឯត្ថ ច ចត្តារិបិ ជវនានិ បរិកម្មជវនានីតិ វា ឧបចារជវនានិតិវា អនុលោមជវនានីតិវា វុច្ចន្តិយេវ។ គោត្រភូតិ បន បច្ឆិមស្សេវ នាមំ។ ឥធ បន ចតុន្នំបិ នាមានំ សង្គហណត្ថំ បរិកម្មោ បចារានុលោម គោត្រភុនាមេនាតិ ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ច កត្វា កស្មា បថមមេវ បរិកម្មំនាម។ ននុ ឥតរានិបិ អប្បនំ បរិសង្ខរោន្តិយេវាតិ ឯវមាទិកា ចោទនា អនោកាសា ហោតីតិ។ **ចតុក្ខត្តុំ តិក្ខត្តុមេវវា**តិ ចតុក្ខត្តុមេវវា តិក្ខត្តុមេវវា។ តត្ថ បថមេន ឯវ សទ្ទេន បញ្ចមំ គោត្រភុសម្ភវោ បដិក្ខិត្តោ ហោតិ។ តទា ហិ ជវនំ បតិតំនាម ហោតិ។ បវេធតិ កម្បតិ។ កាមគោត្តំ អភិក្កមិត្វា ឧបរិភូមន្តរប្បត្តិយា បច្ចយោ ភវិតុំ ន សក្កោតីតិ។ ទុតីយេន ទុតីយំ គោត្រភុ សម្ភវោ បដិក្ខិត្តោ ហោតិ។ តទា ហិ អលទ្ធាសេវនំ អនុលោមំ អត្តនោ អនន្តរេ ចិត្តំ គោត្រភុភាវំ បាបេតុំ ន សក្កោតីតិ។ ឯតេនេវ បញ្ចមតោ បរំ ចតុត្ថតោច ឱរំ អប្បនាយ អសម្ភវោ សាធិតោ ហោតីតិ។ វាសទ្ទេន បន មន្ទបញ្ញស្ស ចតុក្ខត្តុមេវ។ ន តិក្ខត្តុំ។ តិក្ខបញ្ញស្ស តិក្ខត្តុមេវ។ ន ចតុក្ខត្តុន្តិ ទស្សិតំ ហោតិ។ អដ្ឋសាលិនិយំ បន មន្ទមជ្ឈិម មហាបញ្ញវសេន តិធា ភិន្ទិត្វា បញ្ចក្ខត្តុំបិ បរិកម្មជវនានំ ឧប្បត្តិ អនុញ្ញាតា វិយ ទិស្សតិ។ ឥតរដ្ឋកថាសុ បន សុដ្ឋុ វិចារេត្វា បដិសិទ្ធត្តា សា ន គហេតព្ពាវាតិ។

យំ បន **វិភាវនិយំ**

“ឆដ្ឋំ សត្តមំ ភវង្គស្ស អាសន្នភាវេន បបាតាសន្នបុរិសោ វិយ អប្បនាវសេន បតិដ្ឋាតុំ ន សក្កោតី”តិ វុត្តំ។

តត្ថ ភវង្គស្ស អាសន្នភាវេនាតិ ភវង្គភាវស្ស អាសន្ន ភាវេនាតិ អត្ថោ។ បញ្ចមជវនតោ ហិ បដ្ឋាយ ជវន សន្តានំ អនុបុព្ពេន បរិក្ខីណជវំ ហោតិ។ ភវង្គភាវត្ថាយ បរិណមតីតិ។ ឯវញ្ច កត្វា បបាតាសន្នបុរិសោបមាបិ ឧបបន្នា ហោតីតិ។ **និរុទ្ធានន្តរមេវា**តិ និរុទ្ធេ អនន្តរមេវាតិ បទច្ឆេទោ។ កស្ស អនន្តរន្តិ, អញ្ញស្ស អសុតត្តា និរុទ្ធស្សាតិ អត្ថតោ លទ្ធមេវាតិ។ យស្មា បន អប្បនានាម ឧប្បជ្ជមានា ចតុត្ថតោវា បញ្ចមតោវា បដ្ឋាយ ឧប្បជ្ជតិ។ ន ឆដ្ឋតោវា សត្តមតោវា។ សាហិ វសីភូតាបិ ចតុត្ថ បញ្ចមេសុ ឧប្បត្តិំ អលភមានា សព្ពសោ នុប្បជ្ជតិយេវ។ លភមានា បន ទិវសំបិ និរន្តរំ បវត្តតិយេវ។ តស្មា ចតុត្ថំវា បញ្ចមំវាតិ ឥទំ អាទិមត្តនិយមនត្ថំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវ ហិ **អប្បនាវីថិមោតរតី**តិ ច **តតោបរំ អប្បនាវសានេ ភវង្គបាតោវ ហោតី**តិ ច វក្ខតីតិ។ យទិ បន បញ្ចមតោ បដ្ឋាយ ជវនំ បតិតំ នាម ហោតិ។ ឯវំ សតិ កស្មា តតោ បដ្ឋាយ បតនខេត្តេ អប្បនាជវនំ បវត្តតីតិ។ វុច្ចតេ, ហត្ថេ ថបិតលេឌ្ឌុស្ស បតនខេត្តំនាម ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ហត្ថពលេន ខិបិតំ លេឌ្ឌុ ទូរំបិ គច្ឆតិយេវ។ ឯត្ថ ច លេឌ្ឌុស្ស ជវោនាម ហត្ថជវមូលកោ ហោតិ។ ហត្ថជវោច សរីរពលមូលកោ។ តត្ថ លេឌ្ឌុ វិយ អប្បនាជវនំ ទដ្ឋព្ពំ។ លេឌ្ឌុស្ស បតនខេត្តំ វិយ ចតុត្ថតោ បច្ឆាកាលោ។ ហត្ថជវោវិយ គោត្រភុជវោ។ សរីរពលំ វិយ បុរិមានំ បរិកម្មជវនានំ ពលំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧត្តានសេយ្យស្ស ពាលទារកស្ស ពលំ វិយ អាទិកម្មិកវីថិយំ កាមជវនានំ ពលំ។ វុទ្ធិបត្តស្ស បុរិសស្សពលំ វិយ សមាបត្តិវីថិយំ កាមជវនានំ ពលំ។

យថា ច ពាលទារកេន ខិត្តំ លេឌ្ឌុ ហត្ថតោ មុត្តមត្តេបិ បតតិ។ ឯវំ អាទិកម្មិកវីថិយំ អប្បនាជវនំ ឯកវារំ ជវិត្វា បតតិ។ យថាវុទ្ធិបត្តេន ខិត្តំ លេឌ្ឌុ បតនខេត្តេបិ អបតិត្វា ទូរំបិ ទូរតរំបិ គច្ឆតិ។ តថា សមាបត្តិវីថិយំ អប្បនាជវនំ ចិរំបិ ចិរតរំបិ បវត្តតីតិ។ មូលដីកាយំ បន អប្បនាជវនំ បតនខេត្តេ បវត្តំបិ ភូមន្តរបត្តិយាវា អារម្មណន្តរលទ្ធិយាវា បតិតំនាម នហោតីតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ សិយា, កស្មា បញ្ចមតោ បដ្ឋាយ ជវនំ បតិតន្តិ វុត្តំ។ ននុ អបតិ តត្ថា ឯវ សុដ្ឋុ ពលវភាវតោ សត្តមជវនចេតនា សីឃំ អនន្តរេ ភវេ វិបាកទាយិនីច អានន្តរិយកម្មញ្ច ហោតិ។ មជ្ឈេ បញ្ចចេតនា តថា ពលវភាវាភាវតោ ចិរេន តតីយភវាទីសុ វិបាកទាយិនីច ហោន្តិ, អនន្តរិយភាវញ្ច ន គច្ឆន្តីតិ។ នខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ យទិ ហិ សីឃំ វិបាកទានតាយ ពលវតីនាម សិយា។ ឯវំសតិ បឋមចេតនា សព្ពពលវតីនាម សិយា។ សា ហិ ឥមស្មឹយេវ ភវេ វិបាកំ ទេតីតិ។ ឥទំ បនេត្ថ សន្និដ្ឋានំ។ ឯក វស្សជីវីនំ តិណរុក្ខានំ បរិណាមោវិយ បឋមចេតនាយ បរិណាមោ ទដ្ឋព្ពោ។ ទ្វិវស្សជីវីនំ វិយ សត្តមចេតនាយ។ មហាសាលានំ វិយ មជ្ឈិមចេតនានន្តិ។ តត្ថ ឯកវស្សជីវិនោ តិណរុក្ខានាម អសារា ហោន្តិ។ អសារត្តាច ទុព្ពលា អនទ្ធនិយា អចិរដ្ឋិកា។ តស្មា តេសំ សីឃតរបរិណាមោ ហោតិ។ តេ ហិ សីឃតរំ រុហន្តិ។ វុទ្ធឹ វិរុឡ្ហឹ អាបជ្ជន្តិ។ សីឃតរំ បុប្ផន្តិ ផលន្តិ បតន្តិ អន្តរធាយន្តិ។ ឯកំ និទាយសមយំ អតិក្កមិតុំ នសក្កោន្តិ។ ទុតិយំ វស្សំ ន បាបុណន្តិ។ ឯត្ថច និទាយសមយោ វិយ មរណកាលោ វេទិតព្ពោ។ ទ្វិវស្សជីវិនោ បន ថោកំ សារភូតា ហោន្តិ។ សារភូតត្តាច ថោកំ ពលវន្តា អទ្ធនិយា។ តតោ យេវចតេសំ ចិរបរិណាមោ ហោតិ។ តេ ហិ បឋមំ វស្សំ រុហន្តិ វុទ្ធឹ វិរុឡ្ហឹ អាបជ្ជន្តិ។ បុប្ផិតុំវា ផលិតុំវា នសក្កោន្តិ។ ទុតិយវស្សេឯវ បុប្ផន្តិ ផលន្តិ បតន្តិ អន្តរធាយន្តិ។ ទុតិយំ បន និទាយ សមយំ អតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ។ តតីយំ វស្សំ ន បាបុណន្តិ។ មហាសាលា បន សព្ពសារភូតា ហោន្តិ។ ពលវន្តា ចិរតរដ្ឋាយិនោ។ តស្មា តេ សណិកមេវ បរិណាមំ គច្ឆន្តិ។ តេ ហិ ឯក ទ្វេ វស្សានិ វិទត្ថិរតនមត្តាវ ហោន្តិ។ វុទ្ធឹ វិរុឡ្ហឹ នាបជ្ជន្តិ។ បុប្ផិតុំវា ផលិតុំវា ន សក្កោន្តិ។ អតិចិរដ្ឋាយិនោ បន ហោន្តិ។ ឆ បញ្ច វស្សសតានិ បត្វាវ បតន្តិ។ ឯវមេវ បឋមជវនចេតនា សព្ពសោ អលទ្ធាសេវនតាយ អសារា អពលា ហោតិ។ វិសុំ ឯកំ ភវំ និព្ពត្តេតុំ ឯកញ្ច មរណកាលំ អតិក្កមិតុំ ន សក្កោតិ។ ឥមស្មឹ ភវេឯវ វិបច្ចិត្វាវា អវិបច្ចិត្វាវា ខិយ្យតិ។ សត្តម ជវនចេតនា បន លទ្ធាសេវនតាយ ថោកំ សារភូតា ហោតិ។ វិសុំ ឯកំ ភវំ និព្ពត្តេតុំ សក្កោតិ។ សារភូតត្តា យេវច សណិកមេវ បរិណាមំ គច្ឆតិ។ ឥមស្មឹ ភវេ វិបច្ចិតុំ ន សក្កោតិ។ ភវន្តរំ បត្វាវ វិបច្ចតិ។ បតិតជវនេសុ បន អន្តិម ជវនតាយ ទុព្ពលត្តា ទុតិយំ មរណកាលំ អតិក្កមិតុំ ន សក្កោតិ។ ទុតិយភវេឯវ វិបច្ចិត្វាវា អវិបច្ចិត្វាវា ខិយ្យតិ។ អវសេសានំ បន បញ្ចន្នំ មជ្ឈិមចេតនានំ សុដ្ឋុ លទ្ធាសេវនានំ សណិក តរ បរិណតភាវោ វុត្តនយានុសារេន វេទិតព្ពោតិ។ នំ កេវលញ្ចេត្ថ តិណ រុក្ខោ បមាយ បាណោបមាយាបិ អយមត្ថោ ទីបេតព្ពោ។ យេហិកេចិ គព្ភសេយ្យកា បាណា អប្បាយុកជាតិកា ហោន្តិ។ តេ សីឃតរំ គព្ភាវាសំ វសន្តិ, សីឃតរំ វិជាយន្តិ។ អង្គមង្គានិច នេសំ សីឃតរំ ថាមគតានិ ហោន្តិ។ ឥន្ទ្រិយានិច សីឃតរំ បរិបាកគតានិ ហោន្តិ។ តទហេវ ឧដ្ឋហិត្វា គច្ឆន្តិ។ គោចរំ គណ្ហន្តិ។ អត្តនោ អត្តនោ វិសយេ សីឃតរំ វិញ្ញុត្តំ អាបជ្ជន្តិ។ សីឃតរំ ជិណ្ណា ហោន្តិ មរន្តិ។ ទីឃាយុកជាតិកានំ បន គព្ភាវាសាទីនិ សព្ពានិ សណិក មេវ សិជ្ឈន្តីតិ។ ឯត្ថច មហគ្គត កុសលានិ សត្តម ជវនដ្ឋានេ ឋិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។ បរិកម្មជវនានិ ហិ ចិរដ្ឋិតិកង្គេន សុបក្កសាលិធញ្ញសទិសានិ។ អប្បនាជវនានិ អចិរដ្ឋិតិកង្គេន សុបក្ក សាលិភត្តសទិសានីតិ តានិបិ អចិរតរដ្ឋិតិកានិឯវ ហោន្តិ។ ទុតីយេ ភវេ វិបច្ចិត្វាវា អវិបច្ចិត្វាវា ខិយ្យន្តិ។ ឥមស្មឹ ភវេបិ អប្បកេន កាមច្ឆន្ទាទិនា បច្ចនីកធម្មេន បដិពាហិតានិ សព្ពសោ អវិបាកភាវំ អាបជ្ជន្តិ។ តស្មាតានិ តេន បរិយាយេន ទុព្ពលានិ នាម ហោន្តីតិ។

យស្មា ច អានន្តរិយកម្មានំ ផលទាននិយតតានាម កាលនិយមេន វិនា ន សម្ភវតិ។ កាលនិយមោច នាម ឯកន្តេន សត្តមជវនស្សេវ ហោតិ។ ន មជ្ឈិមជវនានំ។ តេសញ្ហិ អសុកស្មឹ ភវេឯវ វិបច្ចន្តីតិ ឯវំ និយមោ នត្ថីតិ។ តស្មា ទុវិធស្ស និយមស្ស សិទ្ធត្តា ឯវ សត្តមជវនចេតនាយ អនន្តរិយកម្មតា សិទ្ធា ហោតិ។ ន ពលវតរតាយាតិ និដ្ឋមេត្ថគន្តព្ពន្តិ។ មូលដីកាយំ បន ននុច សត្តមជវនចេតនាយ ពលវតាយ ឧបបជ្ជវេទនីយភាវោ ហោតិ អានន្តរិយតាបីតិ ចោទនំ សមុដ្ឋាបេត្វា តត្ថាយំ អធិប្បាយោ សិយា។ បដិសន្ធិយា អនន្តរបច្ចយភាវិនោ វិបាកសន្តានស្ស អនន្តរបច្ចយភាវេន អន្តិមជវនចេតនាយ សុសង្ខតត្តាសា សត្តមជវនចេតនា ឧបបជ្ជវេទនីយា អានន្តរិយកាច ហោតិ។ ន អបតិតជវនចេតនា វិយ ពលវតាយាតិ ឧត្តរំ វទតិ។ តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ បឋមជវនចេតនា កស្ស អនន្តរបច្ចយភាវេន សុសង្ខតត្តា ទិដ្ឋធម្មវេទនីយា នាម ជាតាតិ វត្តព្ពា ហោតីតិ។ មហាដីកាយំ បន ទុព្ពលាបិ អន្តិមជវន ចេតនា សន្និដ្ឋានកិច្ចវិសេសយុត្តតាយ ផលវិបច្ចនេ សត្តិវិសេ សយុត្តា ហោតីតិ ឧបបជ្ជវេទនីយា អានន្តរិយកាច សា ហោតីតិ វុត្តំ។ **យថារហ**ន្តិ តំ តំ បុគ្គលានុរូបំ។ **យថាភិនីហារ វសេនា**តិ តស្ស តស្ស បរិកម្មភាវនា ចិត្តស្ស កសិណនិមិត្តា ទីសុវា អនិច្ចលក្ខណាទីសុវា អភិនីហរណានុរូបំ។ **អប្បនាវីថិ**ន្តិ អប្បនាបពន្ធំ។ ឥទញ្ច អនេកវារេ បវត្តានំ អប្បនាជវនានំ សង្គហណត្ថំ វុត្តំ។ តេនេវាហ តតោបរំ អប្បនាវសានេ ភវង្គបាតោវ ហោតីតិ។ តត្ថ **តតោ**តិ ចតុត្ថតោវា

បញ្ចមតោ វា។ តមស្មឹ អត្ថេ សតិ បញ្ចមេវា ឆដ្ឋេវា ឯកន្តេន ភវង្គបាតោ ហោតីតិ អាបជ្ជតិ។ តស្មា បុន **អប្បនាវសានេ**តិ វុត្តំ។ ភវង្គបាតោវហោតិ។ នត្ថិ តទារម្មណុប្បាទោតិ អធិប្បាយោ។

វិភាវនិយំ បន

"កត្ថចិ អប្បនាវារេ សត្តជវន បរិបូរណត្តំ អប្បនាវសានេបិ កាមាវចរជវនប្បវត្តិ វទន្តានំ និកាយន្តរិកានំ វាទោ តេច ឯវសទ្ទេន និវត្តិតោ"តិ វុត្តំ។

តត្ថាតិ តស្មិំ អប្បនាជវនវារេ។ និរន្តរបវត្តានំ ជវនានំ ភិន្នវេទនតានាម នត្ថីតិ វុត្តំ **សោមនស្សសហគតជវនា នន្តរ**ន្តិអាទិ។

[១៣២] វិភាវនិយំ បន

"ភិន្នវេទនានំ អញ្ញមញ្ញំ អាសេវនបច្ចយភាវស្ស អនុទ្ធដត្តា"តិការណំ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ តេច អាសេវនបច្ចយភាវោ បមាណំ។ កស្មា, អាសេវន បច្ចនិកានំ ផលជវនានំបិ បរិកម្មជវនេហិ អញ្ញមញ្ញញ្ច អភិន្នវេទនតាយ ឥច្ឆិតព្ពត្តាតិ។ **បាដិកង្ខិតព្ពា**តិ អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពា។

[១៣៣] វិភាវនិយំ បន

"បសំសិតព្ពា"តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ តាទិសោ សំវណ្ណនាបទេសោ ទិស្សតីតិ។ អរហត្ត ផលេ មគ្គវីថិយំ មគ្គកុសលានន្តរំ បវត្តមានេបិ អយំ បុព្ពាបរ និយមោ បរិកម្មជវនេហិ ឯវ សហ អប្បនាជវនានំ ហោតីតិ កត្វា **ក្រិយជវនានន្តរំ អរហត្តផលញ្ចា**តិ វុត្តំ។ សុខបុញ្ញម្ហា បរំ ទ្វត្តឹស អប្បនាជវនានិ សម្ភវន្តិ។ ឧបេក្ខកា បុញ្ញម្ហា បរំ ទ្វាទស, សុខិតក្រិយតោ បរំ អដ្ឋ។ ឧបេក្ខកា ក្រិយតោ បរំ ឆ អប្បនាជវនានិ សម្ភវន្តីតិ យោជនា។ តត្ថ **ទ្វត្តឹសា**តិ អរហត្តផលសព្ពបញ្ចមជ្ឈានវជ្ជិតានំ ចតុន្នំ រូបកុសលានំ សោឡសន្នំ មគ្គកុសលានំ ទ្វាទសន្នំ ហេដ្ឋិមផលានញ្ច វសេន ទ្វត្តឹស។ **ទ្វាទសា**តិ បញ្ចមជ្ឈានិកានំ រូបារូបមគ្គកុសលានំ ហេដ្ឋិមផលានញ្ច វសេន ទ្វាទស។ **អដ្ឋា**តិ បញ្ចមជ្ឈានវជ្ជិតានំ ចតុន្នំ រូបក្រិយានំ ចតុន្នំ អរហត្តផលានញ្ច វសេន អដ្ឋ។ **ឆា**តិ បញ្ចមជ្ឈានិកានំ បញ្ចន្នំ រូបារូបក្រិយានំ អរហត្តផលស្សច វសេន ឆ។ បុថុជ្ជនានំ សេក្ខានញ្ច កាមបុញ្ញតិហេតុតោ បរំ ចតុចត្តាលីស អប្បនា សម្ភវន្តិ។ វីតរាគានំ អរហន្តានំ តិហេតុកាមក្រិយតោ បរំ ចុទ្ទស អប្បនា សម្ភវន្តីតិ យោជនា។

១៣៤. សព្វថាបីតិ អតិមហន្តាទិនា សព្ពបការេនបិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ យថាវុត្តេសុ បញ្ចទ្វារ មនោទ្វារេសុ។ សព្ពត្ថាបិ បន អនិដ្ឋេ តិវា បាឋោ។ តេនេវ ដីកាសុ សព្ពត្ថាបីតិ បញ្ចទ្វារ មនោទ្វារេបីតិ វុត្តំ។ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ឥដ្ឋំ។ កេន ឥច្ឆិតព្ពន្តិ។ លោកិយមហាជនេន។ តត្ថ ច អតិឧក្កដ្ឋេ អតិទុក្កតេច ជនេ អគហេត្វា មជ្ឈិមកេន មហាជនេន។ ឯវញ្ហិ សតិ ឥដ្ឋានិដ្ឋានំ សុដ្ឋុវវត្ថានំ ហោតីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ យស្មិំ អារម្មណេកុសល វិបាកំ ឧប្បជ្ជតិ, តទេវ ឥដ្ឋំនាម។ យស្មិំ បន អកុសលវិបាកំ ឧប្បជ្ជតិ, តទេវ អនិដ្ឋំនាម។ ន ហិ សក្កា ឥដ្ឋំវា អនិដ្ឋំវា អារម្មណំ វិបាកចិត្តំ វញ្ចេតុន្តិច។ អបិច ទ្វារវសេនាបិ ឥដ្ឋានិដ្ឋតា វេទិតព្ពាតិ ច វុត្តំ។ តស្មា ឥន្ទ្រិយានិន្ទ្រិយពទ្ធសន្តានគតេ ឯកេ កស្មិំ រូបកលាបេ វណ្ណាទីសុ រូបេសុ កិញ្ចិ ឥដ្ឋំ ហោតិ។ កិញ្ចិ អនិដ្ឋំ។ កទាចិ ឥដ្ឋំ ហោតិ។ កទាចិ អនិដ្ឋំ, តត្ថ កិញ្ចិ ឥដ្ឋំ ហោតិ កិញ្ចិ អនិដ្ឋន្តិ យថា កីស្មិចិ ឯកស្មិំ បុប្ផេ វណ្ណោ ឥដ្ឋោ។ គន្ធោ អនិដ្ឋោ, រសោ អនិដ្ឋោ, ផោដ្ឋព្ពោ អនិដ្ឋោ, ខរសម្ផស្សោ។ កីស្មិចិ វណ្ណោបិ ឥដ្ឋោ, គន្ធោបិ ឥដ្ឋោ, រសាទយោ អនិដ្ឋាយេវ។ តថា ពុទ្ធស្ស សរីរគតេបិ ឯកស្មិំ កលាបេ វណ្ណោ ឥដ្ឋោ ហោតិ។ គន្ធោ អនិដ្ឋោ។ មតកណ្ហសុនខស្ស ឧទ្ធុមាតសរីរេបិ វណ្ណោ ឥដ្ឋោ ហោតិ។ គន្ធោ អនិដ្ឋោ។ សោ ហិ វណ្ណោ យទិ និវត្ថបារុតស្ស វត្ថស្ស ភវេយ្យ។ តំ វត្ថំ មហគ្ឃំ ហោតីតិ។ កទាចិ ឥដ្ឋំ កទាចិ អនិដ្ឋន្តិ អគ្គិនាម ហេមន្តេ ឥដ្ឋោ សុខវិបាកស្ស បច្ចយោ។ គិម្ហេ អនិដ្ឋោ ទុក្ខវិបាកស្ស បច្ចយោ។ សីតុទកំ គិម្ហេ ឥដ្ឋំ។ ហេមន្តេ អនិដ្ឋំ។ តថា សុខ សម្ផស្សំ វត្ថំ បកតិកាយេ ឥដ្ឋំ ហោតិ។ វណំ បត្វា អនិដ្ឋំ។ តេនវា សណិកំ ផុសន្តស្ស ឥដ្ឋំ, គាឡ្ហំ ផុសន្តស្ស អនិដ្ឋន្តិ។ នឥដ្ឋន្តិ អនិដ្ឋំ។ តស្មិំ អនិដ្ឋេ។ **ឥដ្ឋេ**តិ ឥដ្ឋមជ្ឈត្តេ, កុសលវិបាកានិ បញ្ចវិញ្ញាណ សម្បដិច្ឆន សន្តីរណ តទារម្មណានីតិ សម្ពន្ធោ។ សន្តីរណ តទារម្មណានិ ចេត្ថ ឧបេក្ខាសហគតានិឯវ វេទិតព្ពានិ។ តេនេវាហ អតិឥដ្ឋេបនាតិអាទិ។ តត្ថ **អតិឥដ្ឋេ**តិ សុវណ្ណ រជត មណិវណ្ណាទិកេ ហរិតាលវណ្ណាទិកេ កោសេយ្យ វត្ថវណ្ណាទិ កេ ទេវច្ឆរាវណ្ណាទិកេច អតិវិយ លោកិយ មហាជនេន ឥច្ឆិតព្ពេ ឆឡារម្មណេ។ យស្មា ចេត្ថ អនិដ្ឋារម្មណ សមាយោគោ អកុសលកម្មស្សេវ

វិបច្ចនោកាសោ ហោតិ។ ឥដ្ឋារម្មណសមាយោគោច កុសលកម្មស្សេវ, តស្មា អនិដ្ឋេ អកុសលវិបាកានេវ។ ឥដ្ឋេ កុសលវិបាកានេវាតិ អយំ និយមោ សិទ្ធោ។ វេទនានិយមោ បន អាទាសេ មុខនិមិត្តស្ស វិយ អត្តនោ ឧស្សាហពលេន វិនា កេវលំ កម្មពលេន និព្ពត្តានំ វិបាកានំ បរិទុព្ពលត្តា តថា តថា កប្បេត្វា បកប្បេត្វា គហណាភាវតោ យថារម្មណមេវ សិទ្ធោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន កេវលញ្ច វិបាកានំ ឯវ។ អថខោ វិបល្លាសរហិតេ ខិណាសវសន្តានេ បវត្តានំ កាមក្រិយជវនានំ វិយថារម្មណមេវ វេទនាយោគោ ហោតីតិ អធិប្បាយេន វុត្តំ តត្ថាបិ សោមនស្សសហគត ក្រិយជវនាវសានេ តិអាទិ។ **តត្ថាបី**តិ តេសុ វិបាកេសុបិ។ **សោមនស្សសហគត ក្រិយ ជវនា វសានេ**តិ ពុទ្ធវណ្ណាទិកេ អតិឥដ្ឋារម្មណេ បវត្តានំ សោមនស្ស សហគត ក្រិយជវនានំ អវសានេ។ **ឧបេក្ខា សហគត ក្រិយ ជវនា វសានេ**តិ អនិដ្ឋេ ឥដ្ឋមជ្ឈត្តេច បវត្តានំ ឧបេក្ខាសហគតក្រិយជវនានំ អវសានេ។ អយញ្ច ក្រិយជវនាវសានេ តទារម្មណនិយមោ អដ្ឋកថាយំបិ វុត្តោយេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ កាមាវចរ តិហេតុក សោមនស្ស សហគតក្រិយទ្វយំ តទារម្មណវសេន បញ្ចន្នំ សោមនស្សសហគត វិបាកានំ អនន្តរបច្ចយោតិអាទិ។ ឥទញ្ច បកតិនីហារេន បវត្តានំ ក្រិយជវនានំ វសេន វុត្តំ។ តថា រូបេន បន ចិត្តាតិសង្ខារេន បវត្តានំ ក្រិយជវនានំ ឥដ្ឋេបិ ឧបេក្ខាវេទនាយោគោ អនិដ្ឋេបិ សោមនស្ស វេទនាយោគោ ហោតិយេវ។ យថាហ –

> កថញ្ចានន្ទ អរិយោ ហោតិ ភាវិតិន្ទ្រិយោ។ ឥធានន្ទ ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ។ ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ សចេ អាកង្ខតិ បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យន្តិ។ អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ អប្បដិកូលេ បដិកូល សញ្ញី វិហរេយ្យន្តិ។ បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតីតិ។

សព្ពំ ឧបរិបណ្ណាសកេ ឥន្ទ្រិយភាវនាសុត្តំ អាហរិតព្ពំ។ តត្ថ ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ។ ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបន្តិ ឯតេន ខីណាសវានំ កាមក្រិយជវនានំ បកតិនីហារេន ឥដ្ឋេ សោ មនស្សយោគោ អនិដ្ឋេ ឧបេក្ខា យោគោ ទស្សិតោ ហោតិ។ សោសចេ អាកង្ខតិ បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យន្តិ។ អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតីតិអាទិនា បន តេសំ តថារូបេ ចិត្តាភិសង្ខារេ សតិ ឥដ្ឋេបិ ឧបេក្ខាយោគោ អនិដ្ឋេបិសោមនស្សយោគោ វុត្តោ ហោតីតិ។ យំ បន ខីណាសវានំ សតតវិហារសុត្តេ ឥធ ភិក្ខុនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ។ ន ទុម្មនោ។ ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោតិអាទិនា ឆសុទ្វារេសុ សោមនស្ស បដិក្ខិបនំ វុត្តំ។ តំបិ តេសំ តថា រូបចិត្តាភិសង្ខារពាហុល្លវសេន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ យស្មា វា ខីណាលវាបិ ពុទ្ធរូបទស្សនាទីសុ បធានសារុប្បដ្ឋានទស្សនាទីសុ ច សោមនស្សិតា ហោន្តិយេវ។ តស្មា កេវលំ រាគាទិវត្ថុ ភូតានិ រូបារម្មណាទីនិ ឥដ្ឋានិដ្ឋានិ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តន្តិបិ យុត្តំ។ ឯត្ថ ច។ កថំ បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរតិ។ អនិដ្ឋស្មឹ វត្ថុស្មឹ មេត្តាយវា ផរតិ។ ធាតុតោវា ឧបសំហរតិ។ ឯវំ បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរតិ។ កថំ អប្បដិកូលេ បដិកូលសញ្ញី វិហរតិ ឥដ្ឋស្មឹ វត្ថុស្មឹ អសុភាយវា ផរតិ។ អនិច្ចតោ វា ឧបសំហរតិ។ ឯវំ អប្បដិកូលេ បដិកូលសញ្ញី វិហរតីតិអាទិនា បដិសម្ភិទាមគ្គនយេន ឥធ តថារូបោ ចិត្តាភិសង្ខារោ នាម វេទិតព្ពោ។ អបរេ បន វទន្តិ-ខីណាសវា យទា ទេវច្ឆរាវណ្ណាទិកំ អតិឥដ្ឋារម្មណំ អាបាតមា គច្ឆតិ។ តទា តត្ថ អសុភាយវាផរន្តិ។ អនិច្ចតោវា ឧបសំហរន្តិ តត្ថ អនិដ្ឋភូតំ អសុភ លក្ខណំវា អនិច្ចលក្ខណំវា ឧបេក្ខា ក្រិយ ជវនានំ អារម្មណំ ហោតិ។ ន អតិឥដ្ឋារម្មណភូតំ ទេវច្ឆរាវណ្ណាទិកំ។

តថា យទា កុថិតកុដ្ឋសរីរាទិកំ អតិអនិដ្ឋារម្មណំ អាបាតមាគច្ឆតិ។ តទា តត្ថ មេត្តាយវា ផរន្តិ។ ធាតុតោវា ឧបសំហរន្តិ។ តត្ថ ឥដ្ឋភូតំ អវេរតាវាទិលក្ខណមេវ សោមនស្សក្រិយជវនានំ អារម្មណំ ហោតិ។ ន អតិអនិដ្ឋភូតំ កុថិត កុដ្ឋសរីរាទិកំ។ តស្មា តានិ ជវនានិ កាមវិបាកានិវិយ សព្ពទាបិ អារម្មណានុរូបមេវ វេទនាយុត្តានិ ហោន្តីតិ។ តំ នយុជ្ជតិ។ ន ហិ តានិ លក្ខណានិ ទេវច្ឆរាវណ្ណាទីហិ វិនា វិសុំ លព្ភន្តិ។ តេហិ បន សហេវ លព្ភន្តិ។ តស្មា យថា អានិសំសទស្សនេន ភាវនាយ បុញ្ញាបរិយវិសេសទស្សនេនច ឧទ្ធុមាតកាទីសុ អតិអនិដ្ឋេសុបិ សោមនស្សុប្បត្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ យថាច មហា មោគ្គលានត្ថេរស្ស ពុទ្ធសុពុទ្ធតាទស្សនេន អត្តសម្បត្តិទស្សនេនច អនិដ្ឋភូតេបិ អដ្ឋិកង្កលិកបេតរូបេ សោមនស្សុប្បត្តិ បាឡិយំ វុត្តា។ យថា ច មហាកស្សបត្ថេរស្ស តថារូបេន ចិត្តាភិ សង្ខារេន កុដ្ឋិនោ ហត្ថតោ លទ្ធេ អនិដ្ឋភូតេ បូតិកុម្មាសេបិ សោមនស្សុប្បត្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ ឯវមេវំ ឥធបិ អសុភផរណាទិកោ ចិត្តាភិសង្ខារោ អតិឥដ្ឋេ ឧបេក្ខាជវនានំ អតិអនិដ្ឋេច សោមនស្សជវនានំ ឧប្បត្តិយា បច្ចយោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយញ្ហិ អារម្មណានំ ឥដ្ឋានិដ្ឋភាវោនាម លោកិយមហាជនានំ ឥច្ឆាវសេន សិទ្ធោ ហោតិ អគម្ភីរោ វិបល្លាសធម្មានំ កិលេសានញ្ច វត្ថុភូតោ។ យថាហ-តត្ថ កតមំ រូបំ ហីនំ។ យំ រូបំ តេសំ តេសំ សត្តានំ ឧញ្ញាតំ អវញ្ញាតន្តិអាទិ។ ឯត្ថ ហិ តេសំ តេសំ សត្តានន្តិ ឯតេន អារម្មណធម្មានំ ឥដ្ឋានិដ្ឋភាវោ នាម លោកិយមហាជន សម្មុតិយា សិទ្ធោតិ ទស្សេតិ។ តស្មា យញ្ច អប្បហីនវិបល្លាសានំ លោកិយមហាជនានំ ទេវច្ឆរាវណ្ណា ទីសុ អតិ ឥដ្ឋេសុ អតិឥដ្ឋាការតោ គហណំ។ យញ្ច ពុទ្ធវណ្ណា ទីសុ អតិឥដ្ឋេសុ អនិដ្ឋាការតោ គហណំ។ តទុភយំបិ តេសំ វិបល្លាសវសេនេវ ហោតិ។ យំបន បញ្ញវន្តានំ

ពុទ្ធសាវកានំ ទេវច្ឆរាវណ្ណាទីសុ អនិដ្ឋាការតោ គហណំ។ យញ្ច ពុទ្ធវណ្ណាទីសុ អតិឥដ្ឋាការតោ គហណំ។ តទុភយំបិ បញ្ញាពលេនេវ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

[១៣៤] យំ បន **វិភាវនិយំ**

"កុសលាកុសលានំ បន អប្បហីនវិបល្លាសេសុ សន្តានេសុ បវត្តិយា អតិឥដ្ឋេបិ ឥដ្ឋមជ្ឈត្តអនិដ្ឋាការតោ អនិដ្ឋេបិ ឥដ្ឋឥដ្ឋមជ្ឈត្តាការតោ គហណំ ហោតីតិ" វុត្តំ។

យញ្ច **តត្ថ**

"ខីណាសវានំ ចិត្តវិបល្លាសាភាវេន ក្រិយជវនានិបិ យថារម្មណមេវ បវត្តន្តី"តិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្ពមេវ។

យេ ហិ តេ ធម្មា ចក្ខុរហិតា ហោន្តិ។ តេយេវ វិបល្លាស វសេន ចិត្តវសានុគា អារម្មណវសានុគាច ហោន្តីតិ កុសលា កុសលានិយេវ យេកុយ្យេន យថារម្មណំ បវត្តន្តិ។ ន បន ក្រិយ ជវនានិ។ ន ហិ ខីណាសវា លោកិយ មហាជនសម្មតេសុ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ ចិត្តវសានុគា អារម្មណវសានុគាច ហោន្តីតិ។ យថាហ –

រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា, ផោដ្ឋព្ពាច មនោរមា;
ឥដ្ឋធម្មា អនិដ្ឋាច, ន បវេធេន្តិ បណ្ឌិតាតិ។

តស្មា សោមនស្ស ក្រិយ ជវនានន្តរំបិ តទារម្មណានិ សោមនស្សុបេក្ខា វេទនាយុត្តានិ ឯវ សិយុំ។ តថា ឧបេក្ខាក្រិយជវនានន្តរំបីតិ។ មូលដីកាយំ បនេត្ថ បដ្ឋានេ-កុសលាកុសលេ និរុទ្ធេ វិបាកោ តទារម្មណតាឧប្បជ្ជតីតិ កុសលកុសលានន្តរំ ឯវ តទារម្មណំ វុត្តំ។ ន អព្យាកតានន្តរំ នច កត្ថចិ ក្រិយានន្តរំ តទារម្មណស្ស វុត្តដ្ឋានំ ទិស្សតិ។ វិជ្ជមានេច តស្មឹ អវចនេ ការណំនត្ថិ។ ភវង្គញ្ចនាមេតំ នទិសោតោវិយ បដិសោតគាមិនាវំ សវិប្ផារិកំ ឯវជវនំ អនុពន្ធតីតិ យុត្តំ។ ន បន ឆឡង្គុបេក្ខាវតោ ខីណាសវស្ស សន្តវុត្តិ ក្រិយជវនំ។ តស្មា ក្រិយជវនានន្តរំ តទារម្មណវិធានំ ឧបបរិក្ខិតព្ពន្តិ វុត្តំ។ បដ្ឋានេ បន កុសលត្តិកេ បញ្ហា វារេ អារម្មណបច្ចយវិភង្គេ តីសុ អព្យាកតបទាវសានវារេសុ សេក្ខបុថុជ្ជនានំ តទារម្មណមេវ បធានំ ហោតិ។ ន កុសលា កុសលជវនំ។ តស្មា ទ្វីសុបិ វារេសុ សេក្ខាវា បុថុជ្ជនាវា កុសលំ អនិច្ចតោ វិបស្សន្តិ កុសលំ អស្សាទេន្តីតិអាទិកំ វត្វា បុនច កុសលេ និរុទ្ធេ អកុសលេ និរុទ្ធេ វិបាកោ តទារម្មណតា ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្តំ។ អរហតោ បន ជវនំបិ តទារម្មណំបិ បធាន មេវ ហោតិ។ តស្មា អរហា កុសលំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតិ ឥច្ចេវ វុត្តំ។ នបន វុត្តំ ក្រិយាព្យាកតេ និរុទ្ធេ វិបាកោ តទារម្មណតា ឧប្បជ្ជតីតិ។ យទិ ចេតំ វុច្ចេយ្យ តទារម្មណមេវ បធានំ កតំនាម សិយា។ អវុត្តេបិច តស្មឹ វិបស្សតីតិ ឥមិនា តទារម្មណំបិ គហិតមេវ ហោតីតិ។ តស្មា យំ វុត្តំ បដ្ឋានេ កុសលា។ល។ ឧប្បជ្ជតីតិ កុសលាកុសលានន្តរមេវ តទារម្មណំ វុត្តំ។ ន អព្យាកតានន្តរន្តិច។ វិជ្ជមានេច តស្មឹ អវចនេ ការណំ នត្ថីតិ ច វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិយេវ។ អនន្តរបច្ចយវិភង្គេសុ បន កុសលំ វុដ្ឋានស្ស អកុសលំ វុដ្ឋានស្ស ក្រិយំ វុដ្ឋានស្សាតិច វិបាកធម្មធម្មា ខន្ធា វុដ្ឋានស្ស នេវវិបាក នាវិបាកធម្មធម្មា ខន្ធា វុដ្ឋានស្សាតិច ឯវមាទិនា ក្រិយជវនានន្តរំ ភវង្គេន សហ តទារម្មណស្សបិ វុដ្ឋាននាមេន វុត្តដ្ឋានំ ទិស្សតិយេវ។ តស្មា យញ្ច វុត្តំ ន កត្ថចិ ក្រិយានន្តរំ តទារម្មណស្ស វុត្តដ្ឋានំ ទិស្សតីតិ។ តំបិ ន យុជ្ជតិយេវ។ នច ឆឡង្គុបេក្ខាវតោ ខីណាសវស្ស សន្តវុត្តិបិ ក្រិយជវនំ សវិប្ផារិកំ ន ហោតិ។ កុសលជវនស្ស វិយ តស្សបិ ឱឡារិកកាយវចីបយោគសមុដ្ឋា បនតោតិ។

[១៣៥] **វិភាវនិយំ** បន

ដីកាវាទស្ស ឧត្តរំ វទន្តេន យំ វុត្តំ "យទិ អព្យាកតា នន្តរំបិ តទារម្មណំ វុច្ចេយ្យ។ បរិត្តារម្មណេ វោដ្ឋព្ពនា នន្តរំបិ តស្ស បវត្តី មញ្ញេយ្យន្តិ ក្រិយជវនានន្តរំ តទា រម្មណំ ន វុត្ត"ន្តិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ បដ្ឋានេ ឥមស្មឹ វុត្តេ ឥទំនាម មញ្ញេយ្យុន្តិ អវុត្តំនាម អត្ថិ។ ន ច អរហា កុសលំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតីតិអាទិនា វិបស្សនាចារវសេន វុត្តដ្ឋានេ បញ្ចទ្វារិក បរិត្តារម្មណ វារបសង្គោ អត្ថីតិ។ **ទោមនស្ស។ល។ ឧបេក្ខា សហគតានេវ ភវន្តិ**។ ន សោមនស្សសហគតានិ។ កស្មា, សោមនស្ស ទោមនស្សានំ អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធត្តា។ តេនេវ ហិ បដ្ឋានេ តេសំ ឥតរីតរានន្តរបច្ចយតា នវុត្តាតិ។ ឯត្ថច ក្រិយជវន ទោមនស្សជវនាន មេវ អនន្តរំ តទារម្មណ និយមំ ទស្សេន្តេន ថេរេន ឥតរេសំ កុសលាកុសលជវនានំ អនន្តរំ

បន តាទិសោ និយមោ នត្ថីតិ ទស្សិតោ ហោតិ។ តស្មា អដ្ឋន្នំ កាមកុសលានំ អដ្ឋន្នំ លោភមូលានំ ទ្វិន្នំ មោហ
មូលានន្តិ អដ្ឋារសន្នំ ជវនានំ អនន្តរំ អារម្មណានុរូបំ សព្ពានិ តទារម្មណានិ ភវង្គានិ ច បវត្តន្តិ។ យេភុយ្យេន
បន អកុសលជវនានន្តរំ តទារម្មណំ អហេតុកមេវ។ ទ្វិហេតុកជវនានន្តរំ ទ្វិហេតុកមេវ។ តិហេតុកជវនានន្តរំ
តិហេតុកមេវាតិ អយំ យេភុយ្យនិយមោ។ យស្ស បន ទ្វិហេតុកានិវា តិហេតុកានិវា កុសលជវនានិ ពហុលំ
សមុទាចរន្តិ។ តស្ស កទាចិ អកុសលជវនេសុ ជវិតេសុ អកុសលានន្តរំបិ ទ្វិហេតុកានិវា តិហេតុ
កានិវាតទារម្មណានិ បវត្តន្តិ។ យស្ស អកុសលជវនានិ ពហុលំ សមុទាចរន្តិ។ តស្ស កទាចិ ទ្វិហេតុកេសុវា តិ
ហេតុកេសុវា កុសលជវនេសុ ជវិតេសុ កុសលានន្តរំបិ អហេតុកតទារម្មណានិ បវត្តន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ បដ្ឋានេ-អ
ហេតុកេ ខន្ធេ អនិច្ចតោ។ល។ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ។ កុសលាកុសលេ និរុទ្ធេ សហេតុកោ វិបាកោ តទា រម្មណតា
ឧប្បជ្ជតិ។ អហេតុកោ វិបាកោ តទារម្មណតា ឧប្បជ្ជតីតិ។ ឯកានិហិ តទារម្មណានិនាម បដិសន្ធិជនកេន
ឯកេន កម្មេន និព្ពត្តានិបិ នានាវីថីសុ នានាប្បការានិ ហោន្តិ។ បវត្តិ វិបាកជនកេហិ បន នានាកម្មេហិ
និព្ពត្តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ទោមនស្សានន្តរំ សោមនស្សុប្បត្តិ នាម នត្ថិ, តស្មា។ **សោមនស្ស
បដិសន្ធិកស្សា**តិ ចតូសុ សោមនស្សមហា វិបាកេសុ ឯកមេកេន គហិត បដិសន្ធិកស្ស សត្តស្ស។ **តទា រម្មណ
សម្ភវោ**តិ តទារម្មណុប្បត្តិ ការណំ។ តទារម្មណុប្បត្តិ យេវវា។ **យំកិញ្ចី**តិ ឥដ្ឋានិដ្ឋភូតេសុ រូបារម្មណាទីសុ យំកិញ្ចិ។
បរិចិតបុព្ពន្តិ ឥមស្មឹ ភវេយេវ តង្ខណតោ បុរិមខណេសុ គហណ ពហុលតា វសេន បរិចិតំ។ អភិណ្ហសេវិតន្តិ
អត្ថោ។ **បរិត្តារម្មណ**ន្តិ បរិត្តធម្មភូតំ អារម្មណំ។ **អារព្ភា**តិ អាលម្ពិត្វា។ **ឧបេក្ខាសហគត សន្តីរណ**ន្តិ ទ្វីសុ
ឧបេក្ខាសហគតសន្តី រណេសុ ឥដ្ឋេ កុសលវិបាកំ អនិដ្ឋេ អកុសលវិបាកំ ឧបេក្ខា សហគត សន្តីរណំ។ យេសំ
បន បកតិយា ឥតរានិ ចត្តារិ ឧបេក្ខាសហគត វិបាកានិ ពហុលំ បវត្តន្តិ។ តេសំ តានិបិ អាគន្តុកភវង្គំ
នហោន្តីតិ ន វត្តព្ពានិ។ អដ្ឋកថាយំ បន មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរវាទេ យេភុយ្យនិយមសោតេ បតិតត្តា
អកុសលជវនានុរូបំ អហេតុកំ ឧបេក្ខា សន្តីរណ ទ្វយ មេវ វុត្តំ។ តេនេវ ហិ បរតោ ថេរវាទានំ វិចារិតដ្ឋានេ
អកុសលជវនានន្តរំ អហេតុក តទារម្មណ មេវ ទីបេន្តស្ស តស្ស ថេរវាទស្ស អបរិបុណ្ណវាទភាវំ ទស្សេត្វា យទា
កុសលជវនានំ អន្តរន្តរា អកុសលំ ជវតិ, តទា កុសលាវសានេ អាចិណ្ណ សទិសមេវ អកុសលាវសានេ សហេតុកំ
តទារម្មណំ យុត្តន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តទារម្មណេចយុត្តេ ឯតំបិ យុជ្ជតិយេវ។ តស្មា ឆបិ ឧបេក្ខាសហគត
វិបាកានិ អាគន្តុកភវង្គំ ហោន្តិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច ឧបេក្ខាបដិសន្ធិកស្ស តាវ អតិមហន្តាតិ វិភូតេសុបិ ពុទ្ធ
វណ្ណាទីសុ អភិឥដ្ឋារម្មណេសុ ទោមនស្សំ ឧប្បាទេន្តស្ស តទារម្មណសម្ភវោ នត្ថីតិ ទោមនស្ស ជវនានន្តរំ
ភវង្គបាតោវ ហោតិ។ សោមនស្សបដិសន្ធិកស្ស បន សព្ពេសុបិ ឥដ្ឋានិដ្ឋភូតេសុ មហន្តេសុ អវិភូតេសុច
ឆទ្វារម្មណេសុ ទោមនស្ស ឧប្បាទេន្តស្ស នេវ តទារម្មណសម្ភវោ អត្ថិ។ នចមូលភវង្គ សម្ភវោតិ កត្វា
ទោមនស្សានន្តរំ ឆសុ ឧបេក្ខាសហគតវិបាកេសុ យថារហំ ឯកំ អាគន្តុក ភវង្គភាវេន បវត្តតិ។ តថា តស្សេវ
ពុទ្ធវណ្ណាទីសុ អតិឥដ្ឋភូតេសុ អតិមហន្តេសុ អតិវិភូតេសុច ឆទ្វារម្មណេសុវា មហគ្គតបញ្ញត្តីសុវា ទោមនស្សំ
ឧប្បាទេន្តស្សាតិ។ ឯត្ថ ច យស្មា អភិធម្មេ ធាតុវិភង្គេ សព្ពធម្មេសុវា បន បឋម សមន្នាហារោតិ វុត្តំ។ មហា
ហត្ថិបទោបម សុត្តេច អជ្ឈត្តិ កញ្ចេវ អាវុសោ ចក្ខុ អបរិភិន្នំ ហោតិ។ ពាហិរាច រូបាអាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ នោច
តជ្ជោ សមន្នាហារោ ហោតិ។ នេវ តាវ តជ្ជស្ស វិញ្ញាណភាគស្ស បាតុភាវោ ហោតិ។ យតោច ខោ អាវុសោ
អជ្ឈត្តិកញ្ចេវ ចក្ខុ អបរិភិន្នំ ហោតិ។ ពាហិរាច រូបា អាបាត មាគច្ឆន្តិ។ តជ្ជោច សមន្នាហារោ ហោតិ។ ឯវំ
តជ្ជស្ស វិញ្ញាណភាគស្ស បាតុភាវោ ហោតិ។ អជ្ឈត្តិកញ្ចេវ អាវុសោ សោតំ។ល។ ឃានំ។ល។ ជិវ្ហា។ល។ កាយោ។ល។
មនោ អបរិភិន្នោ ហោតិ។ ពាហិរាច ធម្មា អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ នោច តជ្ជោ សមន្នាហារោ ហោតិ។ នេវ តាវ
តជ្ជស្ស វិញ្ញាណភាគស្ស បាតុភាវោ ហោតិ។ យតោច ខោ អាវុសោ អជ្ឈត្តិកោចេវ មនោ អបរិភិន្នោ ហោតិ។
ពាហិរាច ធម្មា អាបាតំ អាគច្ឆន្តិ។ តជ្ជោច សមន្នាហារោ ហោតិ។ ឯវំ តជ្ជស្ស វិញ្ញាណភាគស្ស បាតុភាវោ
ហោតីតិ វុត្តំ។ តស្មា វីថិចិត្តានិនាម អាវជ្ជនេនវិនានឧប្បជ្ជន្តិ។ សចេ អាវជ្ជនេន ធម្មតោវា កាលតោវា យំយំ
និយមេត្វា អាវជ្ជិតំ ហោតិ។ តំ តទេវ តានិបិ គណ្ហន្តិ។ យទិ អនិយមេត្វា យំកិញ្ចិ អាវជ្ជិតំ ហោតិ។ តានិបិ អាវជ្ជិ
តប្បការមេវ គណ្ហន្តិ។ ន បន ឯកាវជ្ជន វីថិយំ សព្ពានិ វីថិចិត្តានិ អាវជ្ជនេនវា អញ្ញមញ្ញំវា ធម្មតោវា
កាលតោវា ភិន្នា លម្ពណានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពន្តិ។

ឯត្ថ សិយា។ យទិ ចេ តំ អាគន្តុកភវង្គំ ឯកវីថិយំ អាទិម្ហិ អាវជ្ជនេន អាវជ្ជិតំ អារម្មណំ អគហេត្វា អញ្ញំ
យំ កិញ្ចិ បរិចិតបុព្ពំ បរិត្តារម្មណំ អារព្ភ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ សតិ និរាវជ្ជនំនាម ឯតំ សិយា។ អាវជ្ជនាទីហិច សទ្ធឹ
ធម្មតោ កាលតោ ច ភិន្នារម្មណំនាម សិយាតិ។ សច្ចំ, យថា បន មគ្គវីថិយំ គោត្រភុវោទានានិ ផលសមាបត្តិ
វីថិយំ ផលានិ និរោធតោ វុដ្ឋហន្តស្សច ផលចិត្តំ និរាវជ្ជនមេវ ហោន្តិ ភិន្នារម្មណញ្ច។ ឯវមេតស្សបិ នត្ថិ
និរាវជ្ជនតាយ ភិន្នារម្មណតាយច ទោសោតិ។ យញ្ច ឯកស្មឹភវេ ភវង្គស្ស បដិសន្ធិយា សហ ធម្មតោច អារម្មណ
តោច អភិន្នត្តំ តត្ថ តត្ថ វុត្តំ។ តំបិ មូលភវង្គំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥទញ្ច អាគន្តុកភវង្គន្តិ នត្ថិ ទោសោតិ។ **តមនន្តរិ
ត្វា**តិ តំ អាគន្តុកភវង្គំ អត្តនោ អនន្តរបច្ចយំ កត្វា។ វទន្តិ អាចរិយា។ បាឡិយំ បន មហាអដ្ឋកថាយំច ឯតំ

វិធានំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ កាមាវចរជវនាវសានេយេវ តទារម្មណំ ឥច្ឆន្តិ។ ន មហគ្គតានុត្តរជវនាវសានេ។ កស្មា ឥតិ ចេ។ កាមាវចរ ជវនានំ ឯវ សវិប្ផន្ទនត្តា។ ឥតរេសញ្ច អវិប្ផន្ទនត្តា។

[១៣៦] វិភាវនិយំ បន

“កាមតណ្ហា និទាន កម្មនិព្ពត្តត្តា”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អការណំ។

អបិច អភិញ្ញាវជ្ជិតានិ មហគ្គតានុត្តរជវនានិ អបរិត្តារម្មណានិ ហោន្តិ។ តទារម្មណានិ បន បរិត្តារម្មណានេវាតិ នតេសំ អវសានេ តទារម្មណុប្បត្តិ បសង្គោ អត្ថិ។ អភិញ្ញាជវនានិច កានិចិ បរិត្តារម្មណានិបិ សន្តតរានិ ហោន្តីតិ តេសំបិ អវសានេ តទុប្បត្តិ នត្ថិយេវាតិ។

[១៣៧] ឯតេន

អជនកត្តា ជនក សមានត្តាភាវតោតិអាទិបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

កាមាវចរសត្តានំឯវ តទារម្មណំ ឥច្ឆន្តិ។ ន រូបារូបសត្តានំ។ ន ហិ តេសុ ឧប្បន្នានំ បរិត្តារម្មណានំបិ កាមាវចរជវនានំ អវសានេ តទារម្មណុប្បត្តិ អត្ថិ។ តទារម្មណូប និស្សយស្ស កាម ភវង្គស្ស អភាវតោ មហគ្គត ភវង្គស្ស ច សន្ត តរស្ស តទារម្មណ កិច្ចា ភាវតោតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ សោត វិញ្ញាណានិ បន រូបសត្តានំ ចក្ខុសោត ឥន្ទ្រិយ បវត្តិអានុភាវតោ សម្បដិច្ឆនសន្តីរណានិច ទ្វារវីថិភេទេ ចិត្តនិយមសិទ្ធិតោ រូបសត្តេសុ បវត្តន្តិយេវាតិ។ កាមាវចរធម្មេស្វេវ អារម្មណភូតេសុ តទារម្មណំ ឥច្ឆន្តិ, ន មហគ្គតានុត្តរបញ្ញត្តិធម្មេសុ។ ឯកន្ត បរិត្តារម្មណត្តា តទារម្មណានំ។ តេសំ បន ឯកន្តបរិត្តា រម្មណភាវេ ការណំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវាតិ។

[១៣៨] វិភាវនិយំ បន

“អបរិចិតត្តា”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អការណំ។

ចិត្តញ្ហិ នាម វិកប្បពលេវា អប្បនាបត្តភាវនាកម្មវិសេសេ វា សតិ និព្ពានេ វិយ អបរិចិតេបិ អារម្មណេ បវត្តតិយេវាតិ។

[១៣៩] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

“កាមតណ្ហាយត្តកម្មជនិតត្តាបិ”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំបិ ហេដ្ឋា បដិក្ខិត្តមេវ។ តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ កីវា ឯតាយ យុត្តិចិន្តាយាតិ វត្វា សព្ពានិ វិភាវនិយំ វុត្ត ការណានិ បដិក្ខិត្តានីតិ។

កាមេ ជវន សត្តាលម្ពណានំ និយមេសតីតិ កាមភូមិបរិយាបន្នានំ ជវនានំ សត្តានំ អារម្មណានញ្ច វសេន តិវិធេ និយមេ សតិ។ **វិភូតេ តិមហន្តេច តទារម្មណមីរិត**ន្តិ ឯតេន តទារម្មណំនាម បវត្តមានំ វិភូតារម្មណេវា អតិមហន្តារម្មណេ វា បវត្តតីតិ អយមេវ និយមោ ទស្សិតោ។ ន បន យត្ថ តទា រម្មណំ បវត្តតិ។ ឯតទេវ វិភូតញ្ច អតិមហន្តញ្ច នាមាតិ និយមោ។ តស្មា ឧឡារកម្មនិព្ពត្តានំ សុវិសទវត្ថុកានំ រូបព្រហ្មានំ ឧប្បន្នាវីថិយោ យេភុយ្យេន វិភូតារម្មណាឯវ អតិមហន្តា រម្មណាឯវច ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។ កេចិ បន ឥមមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា រូបារូបភូមិសុ វិភូតារម្មណវីថិយោ អតិមហន្តារម្មណវីថិយោច នលព្ភន្តីតិ វទន្តិ។ [តទារម្មណនិយមោ]។

១៤០. ជវនេសុចាតិ ចសទ្ទោ បន សទ្ទត្ថោ។ ឆក្ខត្តុ មេវវា ជវន្តិ។ បកតិកាលេបិ អារម្មណស្ស ទុព្ពលភាវេ សតីតិ អធិប្បាយោ។ អដ្ឋកថាយំបិ ហិ បកតិកាលេ អារម្មណទុព្ព លង្គានេឯវ កាមាវចរជវនានំ ឆក្ខត្តុំ បវត្តិ វុត្តាតិ។ កេចិ បន ឆក្ខត្តុន្តិ ឥទំ មុច្ឆាកាលវសេន វុត្តន្តិ មញ្ញន្តិ។ **មន្ទប្បវត្តិយ**ន្តិ មរណាសន្នកាលេ ពហុ ចិត្តក្ខណាតីតកស្ស វត្ថុស្ស ទុព្ពលត្តា ឥតរកាលេសុច មុទុតរភាវេន កេនចិ ឧបទ្ទុត ភាវេន អជ្ឈោត្ថដភាវេនច វត្ថុស្ស ទុព្ពលត្តា តន្និស្សិតានំ ជវនានំ មន្ទីភូតវេគតា វសេន បវត្តិកាលេ។ **មរណកាលាទីសូ**តិ មរណាសន្នកាលេ មុច្ឆាកាលេ វិសញ្ញិភូត កាលេ អតិតរុណកាលេច, តត្ថ មុច្ឆាកាលោនាម អសយ្ហរូបេហិ ទុក្ខធម្មេហិ អតិភូតានំ អធិមត្តតោ ករជកាយស្ស វិហញ្ញប្បត្តិកាលោ។ វិសញ្ញិ ភូតកាលោនាម បីតិវេគេនវា និទ្ទាភិភូតតាយវា យក្ខគហណេនវា សុរាមទាទិ វសេនវា បកតិសញ្ញាយ វិគតកាលោ។ អតិតរុណកាលោនាម គព្ភគតស្សវា សម្បតិជាតស្សវា ទារកស្ស អជ្ឈត្ត វត្ថូនំ អតិមុទុកាលោ។ តាទិសេសុ ហិ កាលេសុ អន្តរន្តរា ឆទ្វារិកវីថិយោ បវត្តមានាបិ យេភុយ្យេន បរិបុណ្ណជវនវារា ន បវត្តន្តិ។ ទ្វត្តិវោដ្ឋព្ពនិកាវា ចតុបញ្ចជវនិកាឯវវា

បវត្តន្តីតិ។ ឯត្ថច ទ្វត្តិវោដ្ឋព្ពនិកវារា អដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ ចតុបញ្ច ជវនិកវារា មូលដីកាយំ វុត្តា។ **បញ្ចវារមេវា**តិ ឥទំ បន មរណា សន្នកាលវសេន វុត្តំ។ នមុច្ឆាកាលាទិវសេន។ តញ្ច ខោបាកតិកសត្តានំ វសេនេវ។ យេ បន ឈានសមនន្តរំវា បច្ចវេក្ខណ សមនន្តរំវា អភិញ្ញាសមនន្តរំវា ចវន្តិវា បរិនិព្ពាយន្តិវា។ តេសំ ឈានាទីនិយេវ បញ្ចវារតោ អធិកានិវា ឩនានិវា មរណា សន្នជវនានិនាម ហោន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយញ្ច អត្ថោ ឧបរិ មរណុប្បត្តិយំ អាវិភវិស្សតីតិ។ **ភគវតោ បន យមកបាដិហារិយ កាលាទីសូ**តិ ឯត្ថ អញ្ញេសំបិ មហាមោគ្គលានត្ថេរាទីនំ ឯវរូបោ លហុប្បវត្តិកាលោ អាទិសទ្ទេន សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ វិសុទ្ធិមគ្គេ អយំ បន មត្ថកបត្តា វសី ភគវតោ យមកបាដិហារិយេ លព្ភតិ។ អញ្ញេសំវា ឯវរូបេ កាលេតិ។ សកលេន បន វាក្យេន ថបេត្វា យមកបាដិហារិយសទិសំ លហុក បវត្តិកាលំ អញ្ញស្មឹ កាលេ ភគវតោបិ ឆវា សត្តវា បច្ចវេក្ខណចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ អញ្ញេសំ បន វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **ចត្តារិ បញ្ចវា បច្ចវេក្ខណចិត្តានិ ភវន្តី**តិ ឯត្ថបិ ភគវតោបិ លហុកប្បវត្តិយំ បញ្ច បច្ចវេក្ខណចិត្តានិ ភវន្តិ។ លហុកតរបវត្តិយំ ចត្តារីតិ អត្ថោបិ យុជ្ជតិយេវ។

វិភាវនិយំ បន

ភគវតោ ចត្តារិ អញ្ញេសំ បញ្ចបីតិ យុត្តំ វិយ ទិស្សតីតិ វុត្តំ។

តត្ថ យមកបាដិហារិយំ ករោន្តោ ភគវា អគ្គិក្ខន្ធឧទក ធារាទីនំ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ បាដិហារិយានំ បវត្តនត្ថំ បឋមំ តេជោកសិណេ បាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ តតោ ទ្វេ ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិ។ តតោ ឧបរិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតូតិ អធិដ្ឋាសិ។ តតោ តស្មឹយេវ កសិណេ អភិញ្ញំ សមាបជ្ជិ។ អភិញ្ញាវសេន ឧបរិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ។ តតោ អាបោកសិណេ បាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ។ តតោ ទ្វេ ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិ។ តតោ ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តន្តូតិ អធិដ្ឋាសិ។ តតោ តស្មឹយេវ កសិណេ អភិញ្ញំ សមាបជ្ជិ។ អភិញ្ញាវសេន ហេដ្ឋិម កាយតោ ឧទកធារា បវត្តន្តិ។ សេសយមកេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថច លហុកប្បវត្តិយា ឥច្ឆិតត្តា ទ្វេ ទ្វេ បច្ចវេក្ខណវារា ចតុបញ្ចជវនិកាឯវ ភវន្តិ។ ទ្វិន្នញ្ច ជវនវារានំ អន្តរា ទ្វេ ឯវ ភវង្គានិ ភវន្តិ។ តានិច ទ្វេ បាដិហារិយានិ បស្សន្តានំ ឯកប្បហារេនេវ បវត្តានិ វិយ បញ្ញាយន្តីតិ។ ឯតរហិ បន កេចិ អាទិកម្មិកជ្ឈានបច្ចវេក្ខណេសុបិ ចត្តារិ បញ្ចវាជវនានិ វទន្តិ។ **អាទិកម្មិកស្សា**តិ យោគកម្មសិទ្ធិយា អាទិម្ហិ និយុត្តស្ស។ បឋមំ ឧប្បន្នា អប្បនា បឋមកប្បនា។ តស្សំ បឋមកប្បនាយំ។ អាទិកម្មិកអប្បនាវីថិយន្តិ អត្ថោ។ តទា ហិ សព្ពានិបិ មហគ្គតជវនានិ បុន អាសេវនាភាវតោ បរិទុព្ពលានិ ហោន្តីតិ ឯកវារមេវ ជវន្តីតិ។ អភិញ្ញាជវនានិ បន ឥទ្ធិវិកុព្ពនាទិ។ កិច្ចសិទ្ធិយាឯវ បយុត្តានីតិ កិច្ចសិទ្ធិតោ បរំ កត្តព្ពាភាវតោ អាទិកម្មិកកាលេបិ វសីភូតកាលេបិ ឯកវារមេវ ជវន្តីតិ វុត្តំ **អភិញ្ញាជវនានិច សព្ពទាបី**តិ។ យថាច អភិញ្ញាជវនាទិ ឯវំ មគ្គជវនានិបិ តំ តំ កិលេសប្បហានកិច្ចសិទ្ធិតោ បរំ កត្តព្ព ភាវតោ ឯកវារមេវ ជវន្តីតិ វុត្តំ ចត្តារោ បន។ល។ ឯក ចិត្តក្ខណិកាវាតិ។ អថវា, មគ្គចេតនាយ អនន្តរិកផលត្តា សកឹ ឧប្បន្នេយេវ មគ្គេ ផលស្សវារោ អាវតោតិ នត្ថិ មគ្គចិត្តស្ស បុនុប្បត្តិយា ឱកាសោតិ វុត្តំ **ចត្តារោ បន។ល។ ឯកចិត្តក្ខណិកាវា**តិ។ ជវនុប្បត្តិយា បកតិយា សត្តក្ខុបរមត្តា មន្ទស្ស បញ្ចមំ ឧប្បន្នមគ្គតោ បរំ ទ្វេ ផលចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តិក្ខស្ស ចតុត្ថំ ឧប្បន្នមគ្គតោ បរំ តីណីតិ វុត្តំ **តតោ បរំ។ល។ ឧប្បជ្ជន្តី**តិ។ និរោធសមាបត្តិកាលេ បន បុព្ពភាគេយេវ តាទិ សស្ស បយោគាភិសង្ខារស្ស កតត្តា ទ្វិន្នំ វារានំ ឧបរិ ចិត្តប្បវត្តិ នត្ថីតិ វុត្តំ **និរោធ។ល។ ជវតី**តិ។ ឯត្ថច **ទ្វិក្ខត្តុ**ន្តិ ឥទំ ឧក្កដ្ឋ និទ្ទេសវសេន វុត្តំ។ ឯកំវា ទ្វេវា ចិត្តវារេ អតិក្កមិត្វា អចិត្តកោ ហោតីតិ ហិ វុត្តំ។ **ចតុត្ថារុប្បជវន**ន្តិ អនាគាមិនោ កុសលភូតំ អរហតោ ក្រិយភូតំ នេវសញ្ញានាសញ្ញា យតន ជវនំ។ វុដ្ឋានកាលេច និរោធស្ស និសន្ទមត្តត្តា ឯកវារមេវ វជនំ បវត្តតីតិ វុត្តំ **វុដ្ឋានកាលេចា**តិអាទិ។ តត្ថ **អនាគាមិ ផលំវា អរហត្តផលំវា**តិ អនាគាមិផលេវា អរហត្តផលេវា។ ភាវេន ភាវលក្ខណេ ហេតំ បច្ចត្តវចនំ។ តេនាហ និរុទ្ធេតិ។ **សព្ពត្ថាបិ សមាបត្តិវីថិយ**ន្តិ ឈានសមាបត្តិ ផលសមាបត្តិវសេន សកលាយបិ សមាបត្តិវីថិយំ។ **ភវង្គសោតោវិយ វីថិនិយ មោ នត្ថី**តិ ឥទំ ចិណ្ណវសីភូតកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អកតា ធិការស្ស បន ឈានសមាបត្តិយំ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទ្វេ តីណិ ចត្តារីតិអាទិនា ឈានជវនានិ អនុក្កមេន វឌ្ឍមានានិ បវត្តន្តិ។ កតា ធិការានំ បន មហាបុរិសជាតិកានំ បដិលទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ចិណ្ណវសីភាវានេវ ហោន្តិ។ តថា ផលជវនានិច សព្ពេសំបិ ផលដ្ឋានន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ពាហូនិបី**តិ បិសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន អាទិកម្មិកកាលាទីសុ ឯកវារាទិវសេនបិ អវសេសានំ បវត្តិ សម្បិណ្ឌេតីតិ។ [ជាននិយមោ]។

១៤១. ឯវំ បុព្ពាបរនិយាមវសេន វីថិចិត្តានំ បវត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ បុគ្គលភេទវសេន ភូមិភេទវសេនច តេសំ បវត្តឹ ទស្សេន្តោ **ទុហេតុកាន**ន្តិអាទិមាហ។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណសហគតា ទ្វេ ហេតុយោ ឯតេសន្តិ ទុហេតុកា។ ចតូហិ ញាណវិប្ប យុត្តមហាវិបាកេហិ គហិតបដិសន្ធិកា។ ទ្វីហិ បន អហេតុក វិបាកេហិ គហិត បដិសន្ធិកា អហេតុកា នត្ថិ បដិសន្ធិហេតុ ឯតេសន្តិ កត្វា។ តេសំ ទ្វិន្នំបិ វិបាកាវរណសព្ភាវតោ មហគ្គ តជ្ឈានានិបិ តាវ នុប្បជ្ជន្តិ។ កុតោ លោកុត្តរានិ។ ក្រិយជវនានិ បន ខីណាសវានមេវ អាវេនិក ភូតានីតិ វុត្តំ **ក្រិយជវនានិ ចេវ**

អប្បនាជវនានិច ន លព្ភន្តីតិ។ តត្ថ វិបាកា វរណំ នាម អហេតុក បដិសន្ធិកតា ទ្វិហេតុក បដិសន្ធិកតាច។ **តថា ញាណសម្បយុត្តវិបាកានិច សុគតិយ**ន្តិ សុគតិ ភវេ បរិយាបន្នានំ តេសំ ទ្វិន្នំ តថា ញាណម្បយុត្តមហាវិបាកានិច ន លព្ភន្តីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថច សុគតិយន្តិ ឯតេន ទុគ្គតិបរិយាបន្នេ អហេតុក បុគ្គលេ និវត្តេតិ។ ន ហិ តេសំ ឥមស្មឹ វាក្យេ ឥតរេសំ អនុញ្ញាតានិ ញាណវិប្បយុត្តវិបាកានិបិ លព្ភន្តីតិ។ តេនាហ **ទុគ្គតិ យំ បនា**តិអាទិ។ តត្ថ ទុគ្គតិយំ បរិយាបន្នានំ អហេតុកានំ ញាណសម្បយុត្តវិបាកានិច ញាណវិប្បយុត្តានិ មហាវិបាកានិច ន លព្ភន្តីតិ បរិបុណ្ណ យោជនា ទដ្ឋព្ពា។ ឯត្ថ សិយា។ កស្មា បនេត្ថ សុគតិបរិយាបន្នានំ អហេតុកានំ ចត្តារិ ញាណសម្បយុត្តវិបាកានិ ទុគ្គតិបរិយាបន្នានញ្ច អដ្ឋបិ សហេតុក មហាវិបាកានិ ន លព្ភន្តីតិ វុត្តំ។ ននុ បដ្ឋានេ សហេតុកំ ភវង្គំ អហេតុកស្ស ភវង្គស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហិ ឯកស្មឹ ភវេ ឯកស្ស សត្តស្ស កទាចិ សហេតុកំ ភវង្គំ កទាចិ អហេតុកំ ភវង្គន្តិ ឯវំ មូលភវង្គេ បវត្តិភេទោ នត្ថីតិ កត្វា សហេតុកំ ភវង្គន្តិ ឥទំ តទារម្មណសង្ខាតំ អាគន្តុកភវង្គំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។ សហេតុកន្តិច សាមញ្ញវចនត្តា ទ្វិហេតុកំ តិហេតុកញ្ច តទារម្មណំ វិញ្ញាតព្ពំ ហោតិ។ អហេតុកស្ស ភវង្គស្សាតិ ឥធ បន តស្ស តទារម្មណស្ស អនន្តរំ ឧប្បន្នំ មូលភវង្គមេវ អធិប្បេតំ។ ឥធបិ សាមញ្ញវចនត្តា ទ្វីសុ អ- អហេតុកភវង្គេសុ យំកិញ្ចិ គហេតព្ពមេវាតិ។ តស្មា ទ្វិន្នំ អហេតុកានំបិ អដ្ឋសហេតុក តទារម្មណានិបិ លព្ភមានានិឯវ សិយុំ។ ទុហេតុកានំ បន វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។ វុច្ចតេ, អហេតុ កេសុ តាវ ទុគ្គតិបរិយាបន្នានំ សហេតុកតទារម្មណសម្ភវោ សព្ពអដ្ឋកថាសុ បដិក្ខិត្តោ។ តស្មា អហេតុកស្ស ភវង្គស្សាតិ ឥទំ កុសលវិបាកភូតំ អហេតុកភវង្គំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ យុត្តំ។ អយញ្ហិ បដ្ឋានេ ធម្មតា។ យទិទំ យថាលាភគហណន្តិ។ ឥតរថា សព្ពអដ្ឋកថាវិរោធោ សិយាតិ។ យថាច កុសលានំ យោគសាធនីយត្តា បវត្តិយំបិ យោគកម្មវសេន ញាណយោគោ ហោតិ។ ន តថា វិបាកានំ។ តេសំ បន អយោគសាធនី យត្តា បវត្តិយំ ភវង្គញាណសង្ខាតេន ឧបនិស្សយញ្ញាណេន វិនា ញាណយោគោ ន សម្ភវតិ។ តស្មា សហេតុកំ ភវង្គន្តិ ឥធបិ ញាណវិប្បយុត្តភូតំ សហេតុកតទារម្មណមេវ គហេតុំ យុត្តន្តិ កត្វា ទ្វិហេតុកានំ អហេតុកានញ្ច ញាណសម្បយុត្តតទារម្មណ បដិក្ខេបោ ថេរេន កតោតិ។ អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន បន យេន វិបាកចិត្តេន បដិសន្ធឹ គណ្ហន្តិ។ តេន សទិសំ វា តតោ ហីនំ វា តទារម្មណំ តេសំ សម្ភវតិ។ ន បណីតន្តិ កត្វា ទ្វិន្នំបិ អហេតុកានំ អដ្ឋមហាវិបាកានិ បដិក្ខិបិត្វា សត្តតឹសចិត្តបដិ លាភោ វុត្តោ។ សោ បន យថា វុត្តបដ្ឋានបាឡិយា វិរុជ្ឈតិ។ អបរេ បន យថា អហេតុកានំ សុគតិបរិយាបន្នានំ ទ្វិហេតុក តទារម្មណំ ហោតិ។ ឯវំ ទ្វិហេតុកានំបិ តិហេតុកតទារម្មណំ សម្ភវតីតិ វទន្តិ។ តំ យុត្តំវិយ ទិស្សតិ។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ កត្ថចិ តេសំ ទ្វិន្នំបិ អវិសេសេន អដ្ឋមហាវិបាកបវត្តិ វុត្តាតិ។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណ សហគតា តយោ ហេតូ ឯតេសន្តិ តិហេតុកា។ តេ បន កាមរូបារូបវសេន តិវិធា ហោន្តិ។ បុថុជ្ជនោ អដ្ឋអរិយាចាតិ នវវិធា។ តេសុ ខីណាសវានំ កុសលាកុសល ជវនានិច នលព្ភន្តិ។ សព្ពសោ អនុសយបហានេន សព្ពេសំ កុសលាកុសលានំ សហ និរុទ្ធត្តា អនុសយ បដិពទ្ធោ ហិ តេសំ តព្ភាវោតិ។ តថាសន្នោ បក្ខន្តរត្តោ។ អបរិនិដ្ឋិតសិក្ខាកិច្ចតាយ សិក្ខនសីលយុត្តា សត្តអរិយា សេក្ខានាម។ ឥធ បន តយោ ហេដ្ឋិមផលដ្ឋា អធិប្បេតា។ តេសញ្ហិ អាទិតោ សោតាបត្តិមគ្គេនេវ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆានំ បហីនត្តា តំ សហគតានិ បញ្ចជវនានិ នលព្ភន្តីតិ។ អនាគាមិបុគ្គលានំ បន បដិឃជវនានិច ន លព្ភន្តិ។ អនាគាមិមគ្គេន បហីនត្តា។ មគ្គស្ស បន ឯកចិត្តក្ខណិកត្តា។ ចតុន្នំ មគ្គដ្ឋានំ បច្ចេកំ យថាសកំ មគ្គជវនានិឯវ លព្ភន្តិ។ ឧបរិមានញ្ច ផលានំ ហេដ្ឋិមេហិ បុគ្គលេហិ អនមិគតត្តា ហេដ្ឋិមានញ្ច ឧបរិមេសុ បុគ្គលន្តរេសុ អនុប្បជ្ជនតោ ចតុន្នំ ផលដ្ឋានំបិ បច្ចេកំ យថាសកំ ផលជវនានិឯវ លព្ភន្តីតិ វុត្តំ **លោកុត្តរ។ល។ សមុប្បជ្ជន្តី**តិ។ ឯត្ថច ឧបរិមគ្គេ អាគតេ ហេដ្ឋិមមគ្គានុភាវស្ស សព្ពសោ បដិបស្សទ្ធិវសេន ឧបរិមានំ បុគ្គលន្តរតាសិទ្ធិ វេទិតព្ពាតិ។ ឥទានិ តេសំ តេសំ បុគ្គលានំ បារិសេសតោ លព្ភមានវីថិចិត្តានិ ទស្សេតុំ គាថមាហ។ បរិនិដ្ឋិ តសិក្ខាកិច្ចត្តា នត្ថិ សិក្ខិតព្ពកិច្ចំ ឯតេសន្តិ អសេក្ខា។ ខីណាសវា។ តេសំ តេវីសតិកាម វិបាក វីសតិក្រិយ អរហត្តផល វសេន ចតុចត្តាលីស វីថិចិត្តានិ សម្ភវា យថាសម្ភវំ ឧទ្ទិសេ។ សត្តន្នំ សេក្ខានំ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាជវនវជ្ជិតានំ សត្តន្នំ អកុសលានំ ឯកវីសតិយា កុសលានំ តេវីសតិយា កាមវិបាកានំ តិណ្ណំ ហេដ្ឋិមផលានំ អាវជ្ជនទ្វយស្សច វសេន ឆបញ្ញាស វីថិចិត្តានិ សម្ភវា ឧទ្ទិសេ។ អវសេសានំ ចតុន្នំ បុថុជ្ជនានំ កាមវិបាក លោកិយកុសលាកុលាវជ្ជន ទ្វយវសេន ចតុបញ្ញាស វីថិចិត្តានិ សម្ភវា ឧទ្ទិសេតិ យោជនា។ បុគ្គលភេទេន វីថិចិត្តានំ ភេទោ បុគ្គលភេទោ។

១៤២. សព្ពានិបិ វីថិចិត្តានិ ឧបលព្ភន្តិ បុគ្គលានំ ទ្វារានញ្ច ឯត្តេវ បរិបុណ្ណសម្ភវតោ។ **យថារហ**ន្តិ តំ តំ ភូមិបុគ្គលានំ ឧប្បត្តិអរហានុរូបំ។ រូបាវចរភូមិយំ វជ្ជិតព្ពេសុ សោឡសវីថិ ចិត្តេសុ ឆន្នំ ចិត្តានំ ឧបរិវាក្យេ វុច្ចមានត្តា បដិឃជវន តទារម្មណ វជ្ជិតានីតិ វុត្តំ។ អរូបាវចរភូមិយំ បឋមមគ្គ រូបាវចរហសន ហេដ្ឋិមារុប្បវជ្ជិតានិ បដិឃជវន តទារម្មណវជ្ជិតានិច វីថិ ចិត្តានិ លព្ភន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថាបិ វជ្ជិតព្ពេសុ អដ្ឋតឹស វីថិចិត្តេសុ សោឡសន្នំ ចិត្តានំ ឧបរិវុច្ចមានតា ទដ្ឋព្ពា។ **សព្ពត្ថាបី**តិ សព្ពាសុបិ រូបារូបភូមីសុ។ **តំតំ បសាទរហិតានំ តំតំ ទ្វារិក វីថិចិត្តានិ ន លព្ភន្តេវា**តិ រូបាវចរភូមិយំ តាវ ឃានាទិត្តយំ នត្ថីតិ ឃានជិវ្ហាកាយបសាទ រហិតានំ រូបីព្រហ្មានំ ឃាន ជិវ្ហាកាយទ្វារិកានិ ឆ វីថិចិត្តានិ នលព្ភន្តេវ។ យានិ សន្ធាយ ឆន្នំ ចិត្តានំ ឧបរិវាក្យេ វុច្ច

មានត្តាតិ ហេដ្ឋា វុត្តំ។ អរូបភូមិយំ បន បញ្ចបិ បសាទា នត្ថីតិ បញ្ចទ្វារិកានិ ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណ មនោធា តុត្តិក សន្តីរណត្តយវសេន សោឡសវីថិចិត្តានិ នលព្ភន្តេវ។ យានិ សន្ធាយ សោឡសន្នំ ចិត្តានំ ឧបរិ វុច្ចមានតាតិ វុត្តំ។ កាមភូមិយំ បន តំតំ បសាទរហិតតា ជច្ចន្ធាទីនំ វសេន យោ ជេតព្ពា។ កាមេ អសីតិ វីថិចិត្តានិ យថារហំ លព្ភរេ លព្ភន្តិ។ រូបេ ចតុសដ្ឋិ តថា យថារហំ លព្ភរេ។ អរូបេ ទ្វេ ចត្តាលីស យថារហំ លព្ភរេតិ យោជនា។ ឯត្ថច ព្រហ្មលោកេវា ឧបរិ ឆកាមាវចរ ទេវលោកេសុវា អនិដ្ឋារម្មណានិ នាម នត្ថិ។ តស្មា រូបាវចរភូមិយំ ចតុន្នំ អកុសលវិបាកានំ លព្ភមានតាវចនំ តត្ថ បត្វាវា ឥធ អាគន្ត្វាវា ឥធ អនដ្ឋេហិ រូបសទ្ទេហិ សមាគច្ឆន្តានំ វសេន ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ បន ឥធ អាគតានំយេវ ព្រហ្មានំ អនិដ្ឋារម្មណសមាយោគោ ហោតីតិ ថានិ ចត្តារិ រូបភូមិយំ លទ្ធានិនាម ន ហោន្តិ។ តស្មា តត្ថ សន្ធិយេវ វីថិចិត្តានីតិ វទន្តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។ ឥធ អាគតានំយេវ ឧប្បន្នានិបិ ព្រហ្មត្តភាវេ ឧប្បន្នត្តា ព្រហ្មលោកេ ឧប្បន្នានិ ឥច្ចេវ វត្តព្ពត្តា។ នច តត្ថ ឋិតាបិ ឥធ អនិដ្ឋានិ នគណ្ហន្តិ។ ទូរេបិ អារម្មណំ គហេតុំ សមត្ថត្តា ព្រហ្មានន្តិ។

[១៤០] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

តស្ស វាទស្ស បដិក្ខិបនត្ថំ វុត្តំ “ឥធ បន តត្ថ បត្វាបិ ឥមំ លោកំ បស្សន្តានំ អនិដ្ឋារម្មណស្ស អសម្ភវោ ន សក្កា វត្តុ”ន្តិ។ តេន តត្ថ បត្វា ឥមំ លោកំ បស្សន្តានំ ឧប្បន្នានិ តានិ ចត្តារិ ចិត្តានិ តត្ថ លទ្ធានិនាម ហោន្តិ។ ឥធ អាគតានំ ឧប្បន្នានិ ឥធ លទ្ធានិនាម ហោន្តីតិ អនុញ្ញាតំ ហោតិ។ តញ្ច ន យុត្តំ។

តំ តំ ភូមិបរិយាបន្នេ សត្តសន្តានេ ឧប្បន្នានិឯវ តំតំភូមិយំ ឧប្បន្នានីតិ សិទ្ធត្តា។ **ឥច្ចេវ**ន្តិអាទិ មហានិគមនំ។ **យថាសម្ភវ**ន្តិ តំ តំ ភូមិបុគ្គលទ្វារារម្មណេសុ សម្ភវានុរូបំ។ ភវង្គេន អន្តរិតា ភវង្គន្តរិតា។ **យាវតាយុក**ន្តិ តស្មឹ តស្មឹ ភវេ ភវនិកន្តិ វីថិតោ បដ្ឋាយ យត្តកំ កាលំ ជីវិតសន្តានំ បវត្តតិ។ តត្តកំ កាលន្តិ អត្ថោ។ អព្ភោច្ឆិន្នា បវត្តតិ អសតិ និរោធ សមាបត្តិយន្តិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ វីថិ សង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

វីថិមុត្ត សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១៤៣. ឯវំ បវត្តិកាលេ បវត្តិសង្គហំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បដិសន្ធិយំ បវត្តិសង្គហំ ទស្សេតុំ អាទិគាថ មាហ។ ឯវំ វុត្តនយេន បវត្តិយំ បវត្តិសង្គហោនាម វីថិចិត្តវសេន ឧទីរិតោកថិតោ។ ឥទានិ សន្ធិយំ បវត្តិសង្គហោ នាម វីថិមុត្ត ចិត្តានំ វសេន វុច្ចតីតិ យោជនា។ ឯត្ថច បដិសន្ធិយំ ចិត្តចេតសិកានំ បវត្តិយា កថិតាយ តតោ បរំ ភវង្គកាលេច ចុតិកាលេច តេសំ បវត្តិ កថិតាយេវ ហោតីតិ កត្វា សន្ធិយមិច្ចេវ វុត្តំ។

[១៤១] វិភាវនិយំ បន

បរតោ មរណុប្បត្តិយំ បឋមំ ចុតឹ ទស្សេត្វា បច្ឆា អនន្តរេ បដិសន្ធិយា វក្ខមានត្តា ឥធ សន្ធិគ្គហណេន អតីតា នន្តរ ចុតិបិ គហេតព្ពាតិ អធិប្បាយេន យំ វុត្តំ “តទាសន្នតាយ តំគហណេនេវ គហិតចុតិកាលេចា”តិ។ តំ ន យុជ្ជតិយេវ។

វីថិមុត្តានញ្ហិ វិសយប្បវត្តិនាម អតីតានន្តរភវេ មរណុប្បត្តិយំឯវ សិទ្ធាតិ ឯកស្មឹ ភវេ វិសយប្បបត្តិយា សហ តេសំ បដិសន្ធិបមុខានំ វីថិមុត្តចិត្តានំ បវត្តិទស្សនត្ថំឯវ តាយ អតីតានន្តរចុតិយា សទ្ធឹ មរណុប្បត្តិវិធានំ ថេរេន ទស្សិតន្តិ។ ភវន្តិ សត្តា សង្ខារាច ឯតាសូតិ **ភូមិយោ**។ អយោតិ វឌ្ឍិ។ អត្ថតោ បន សុខំច សុខហេតុ សុខបច្ចយាច វេទិតព្ពា។ យេភុយ្យេន តតោ អយតោ អបគតា ឯត្ថ និព្ពត្តា សត្តាតិ អបាយោ។ សោឯវ ភូមីតិ អបាយភូមិ។ ឱឡារិកេន កាមរាគេន កាមីយតីតិ កាមោ។ គន្តព្ពា ឧបគន្តព្ពាតិ គតិ។ គច្ឆន្តិ សត្តា ឯត្ថាតិវា គតិ។ អនេកវិធសម្បត្តីនំ អធិដ្ឋានតាយ សោភណាគតិ **សុគតិ**។ កាមោច សោ សុគតិចាតិ សមាសោ។ នត្ថិ យថាវុត្តោ អយោ ឯត្ថាតិ **និរយោ**។ និច្ចំ វា រយន្តិ កម្បន្តិ ផន្ទន្តិ សត្តា ទុក្ខប្បត្តា ឯត្ថាតិ និរយោ។ មនុស្សា វិយ ឧទ្ធំ ឧច្ចា អហុត្វា តិរោ អញ្ចិតា អាយតាតិ តិរច្ឆានា។ យុវន្តិ នានា វណ្ណសណ្ឋានាបិ សត្តា សមានជាតិតាយ ឯកីភូតាវិយ ហោន្តិ ឯតាយាតិ យោនិ។ ជាតិ។

វិភាវនិយំ បន

ខន្ធានំ បវត្តិវិសេសោតិ វុត្តំ។

តិរច្ឆានានំ យោនិ **តិរច្ឆានយោនិ**។ បេច្ច ឥតា គតាតិ បេតា។ ឥតោ អបក្កម្ម ចវិត្វា ភវន្តរេ គតាតិ អត្ថោ។ យេកេចិ កាលង្កតា។ ទិវង្គតាបិ ហិ លោកេ កាលង្កតា បេតាតិ វុច្ចន្តិ។ ឥធ បន សុខសមុស្សយតោ បេច្ច បកដ្ឋំ បវាសំ ទូរំ គតាតិ អត្ថេន យាវ តតោ ន មុច្ចន្តិ។ តាវ និច្ចំ ទុក្ខប្បត្តា លក្ខណសំយុត្តាទីសុ អាគតា តតីយា អបាយិកសត្តា អធិប្បេតា។ បេតានំ សមូហោ បេត្តិ។ បេត្តិយា វិសយោតិ **បេត្តិ វិសយោ**។ វិសយោតិច បវត្តិទេសោ វុច្ចតិ។ **អសុរកាយោ**តិ ឯត្ថ សុរា វុច្ចន្តិ ឧបរិ ទេវា សុរន្តិ ឥទ្ធិវិសេសេហិ ទិព្ពន្តិ, សុដ្ឋុវា រមន្តិ កាមសុខរតី បច្ចនុភវន្តីតិ កត្វា។ ន សុរាតិ អសុរា។ វេបចិត្តិ បហារាទាទយោ សន្ធាយ សុរបដិបក្ខា សុរ សទិសាវាតិ អត្ថោ។ វិយង្គរមាតា ឧត្តរមាតាទយោ វិនិ បាតិកេ សន្ធាយ ខុទ្ទកសុរា ចូឡកសុរាតិ អត្ថោ។ យមរាជា ទយោ វេមានិកបេតេ សន្ធាយ ឯកទេសេន សុរសទិសាតិ អត្ថោ។ វេមានិកបេតាបិ ហិ កត្ថចិ អសុរកាយាតិ អាគតា។ លោកន្តរិក នេរយិកេ សន្ធាយ សព្ពសោ សុរគុណ រហិតាតិ អត្ថោ។ តេបិ ហិ ពុទ្ធវំសនិទានដ្ឋកថាយំ ជាតិទុក្ខនិទ្ទេសេសុច អសុរកាយាតិ វុត្តា។ តថា កាលកញ្ជិកបេតេ សន្ធាយ សព្ពសោ សុរភាវរហិតាតិ អត្ថោ។ ឥតិ បញ្ចន្នំ អសុរានំ វសេន អត្ថវិភាគោ វេទិតព្ពោ។ ទិព្ពា វត ភោកាយា បរិហាយិស្សន្តិ, បរិបូរិស្សន្តិ អសុរកាយាតិ ឥមស្មឹ សុត្តបទេ ចត្តារោបិ អបាយា អសុរកាយាតិ អដ្ឋកថាយំ វណ្ណិតា។

តត្ថ វេបចិត្តិ បហារាទាទយោ អសុរា តាវ តឹសេសុ ទេវេសុ សង្គហិតា។ វិនិបាតិកាសុរា ចាតុមហារាជិកទេវេសុ។ តថា វេមានិកបេតាសុរា។ តេបិ ហិ វិនិបាតិកាសុរា វិយ តិហេតុកាបិ ទុហេតុកាបិ អហេតុកាបិ ហោន្តីតិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តា។ យមរាជានោ បន វេស្សភូ នោត្តិច បេត្តិ រាជា សោមោ យមោ វេស្សវណោច រាជាតិ ឯវំ កថា វត្ថុបាឡិយំ អាគតា វេស្សភូអាទយោ សយំ មហិទ្ធិកា មហានុភាវា វេមានិកបេតរាជានោ ហុត្វាបិ នេរយិកេសុ សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច ហេដ្ឋា និរយលោកេសុបិ រជ្ជំ ការេន្តិយេវ។ តេនេវ ហិ សព្ពេ បេតលោកាបិ និរយលោកាបិ យមលោ កាតិច យមវិសយាតិច វុច្ចន្តីតិ។ យេច ចាតុមហារាជិកបរិ យាបន្នា បាបជ្ឈាសយា កុរុរកម្មការិនោ វេតិវិមានេ យក្ខាតិ អាគតា សំកិច្ចជាតកេ រក្ខសាតិ អាគតា យក្ខរក្ខសានាម ឥតោ គន្ត្វា ឧស្សទនិរយេសុ នេរយិកានំ នានាកម្ម ការណាយោ ករោន្តោ វិចរន្តិ។ តេសំបិ កាលោ ឧបកាលោតិ ឯវមាទីហិ នាមេហិ នារទជាតកេ អាគតានំ និរយ បាលានំ ឧបរិយមរាជានំ អាណាបវត្តតិយេវាតិ។ លោកន្តរិកា សុរា

និរយេ សង្គហិតា។ តេជ បន កាលកញ្ជិកាទយោ បេតាសុរា អធិប្បេតា។ តេសំ អសុរានំ កាយោ សមូហោតិ អសុរកាយោ។ ឯត្ថច និរយភូមិនាម បច្ចេកំ សោឡសុស្សទបរិ វារានំ អដ្ឋន្នំ មហានិរយានំ វសេន អន្តោ បថវិយំ ឋិតាតិ វេទិតព្ពា។ អរញ្ញ បព្ពត សមុទ្ទ ទីបកាទីសុបិ នានានិរយ ភូមិយោ ហោន្តិយេវ។ តស្មា តាទិសស្ស វិសុំ វត្តិតស្ស ឱកាសស្ស អត្ថិតាយ និរយោត្វេវ វុត្តា។ សេសានំ បន តិស្សន្នំ អបាយភុម្មីនំ តាទិសស្ស ឱកាសស្ស នត្ថិតាយ យោនិ វិសយ កាយ សទ្ទេហិ យោជេត្វា ខន្ធាវា ខន្ធប្បវត្តិបទេសាវា គហិតាតិ។ [អបាយភូមិ]

ឧស្សិតោ ឧក្កតោ ឧស្សន្នោវា មនោ ឯតេសន្តិ មនុស្សា។ តេហិ អនន្តេសុ ចក្កវាឡេសុបិ ឥតរភូមិកានំ សត្តានំ តិក្ខតរសូរ វិចិត្រចិត្តា ហោន្តិ។ បរិបុណ្ណានំ កុសលាកុសលកម្ម បថានំ អានន្តរិយកម្មានញ្ច ឯត្ថេវ សម្ភវតោតិ។ តេសុបិ បន ជម្ពុទីបវាសិនោឯវ អតិសយេន ឧស្សិតមនា ហោន្តិ។ ឥតរេ បន តេហិ សមាន វណ្ណាទិតាយ មនុស្សា ឥច្ចេវ វុច្ចន្តិ។ ឥមស្មឹ ចក្កវាឡេ បន វត្តព្ពមេវ នត្ថិ, យថាហ-តីហិ ភិក្ខវេ ឋានេ ហិ ជម្ពុទីបកា មនុស្សា ឧត្តរកុរុកេ មនុស្សេ អធិគ្គណ្ហន្តិ។ ទេវេច តាវតឹសេ។ កតមេហិ តីហិ ឋានេហិ។ សូរាច សតិមន្តោច ឥធ ព្រហ្មចរិយវាសោចាតិ។ អក្ខរចិន្តកា បន វទន្តិ មនូតិ មហាសម្មតរាជា វុច្ចតិ។ ឥមេច ជនា តេន ថបិតេសុ មរិយាទធម្មេសុ ឋិតា តស្ស បុត្តដ្ឋានិយា ហោន្តិ។ តស្មា មនុនោ អបច្ចា បុត្តាតិ មនុស្សាតិ។ ឥធ បន ភូមិបរិយាយោតិ កត្វា មនុស្សាតិ ឥត្ថិលិង្គំ ឯកវចនញ្ច កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ សេសេ សុបិ។ យេសុ បន ចត្តារោ មហារាជានោ រជ្ជំ ការេន្តិ។ តេ ទេវា ចាតុមហារាជិកា។ តត្ថ ធតរដ្ឋោ គន្ធព្វានំ រាជា ហោតិ។ វិរូឡ្ហកោ កុម្ភណ្ឌានំ។ វិរូបក្ខោ នាគានំ។ កុវេរោ យក្ខានំ។ តត្ថ បដិសន្ធិវសេន គន្ធរុក្ខេសុ អប្បេន្តិ ឧបគច្ឆន្តីតិ គន្ធព្វា។ គន្ធរុក្ខាធិវត្ថា ទេវា។ តេ មូលគន្ធាទិវសេន ទសធា បាឡិយំ អាគតា។ កុម្ភណ្ឌាតិ ទានវរក្ខសា។ នាគា យក្ខាច បាកដា។ សព្ពេ តេ យេភុយ្យេន បាបជ្ឈាសយា កុរូរកម្មការិនោ ច ហោន្តិ។ តស្មា ចត្តារោ មហារាជានោ អញ្ញមញ្ញំវា មនុស្សានំ វា អវិហេឋនត្ថាយ តេសុ នានារាជានំវា នានាសេនាបតីវា ថបេសុំ។

អាដានាដិយសុត្តំចេត្ថវត្តព្ពំ។ តត្ថ ហិ យក្ខោយក្ខិនីគន្ធព្វោ គន្ធព្វី កុម្ភណ្ឌោ កុម្ភណ្ឌី នាគោ នាគី តិចតស្សោ អវរុទ្ធកជាតិយោ អាគតា។ តត្ថ សរីរោភាសសិរិសម្បត្តិយុត្តោ អមនុស្សោ យក្ខោតិច ទេវោតិច ទេវតាតិច វុច្ចតិ។ សរីរោ ភាស សិរិសម្បត្តិរហិតោ វិគច្ឆរូបោ អមនុស្សោ យក្ខោត្វេវ វុច្ចតិ។ រុក្ខដ្ឋកវិមានេ ជាតោ រុក្ខទេវតានាម។ រុក្ខស្ស អព្ភន្តរេ ជាតោ គន្ធព្វោនាម។ យោ លោកេ កដ្ឋយក្ខោតិ វុច្ចតិ។ បុព្ពេ និហីន កម្មកតា កាចិ គន្ធព្វិយោ មនុស្សិត្ថីនំ សរីរព្ភន្តរេសុបិ ជាយន្តិ។ យា វេទគន្ថេសុ យោគិនីតិច លោកេ ដោគិនីតិច វុច្ចន្តិ។ អភិលក្ខិតរត្តីសុ គោចរបសុត កាលេ ជុតិអត្ថេន ជុណ្ហាតិច វុច្ចន្តិ, កុម្ភណ្ឌានាម មហោទរា វិសាលក្ខា រក្ខសាឯវ។ យេ លោកេ ធន រក្ខកាតិ វុច្ចន្តិ។ តេ ហិ វេបុល្លបព្ពតេ មណិរតនំ រក្ខន្តិ។ អន្តោ ហិមវន្តេ អព្ភន្តរ អម្ពរុក្ខេ រក្ខន្តិ។ ឯវំ រតនដ្ឋានានិវា វនប្បតិ រុក្ខេវា ទិព្ពោសធរុក្ខេវា ទិព្ពគន្ធរុក្ខេវា ឧទកសរេវា រក្ខិត្វា អសន្តិ ភក្ខន្តិ។ តស្មា រក្ខសាតិ វុច្ចន្តិ។ នាគោ នាគីតិ ឯត្ថ អន្តោ បព្ពតេវា អន្តោ បថវិយំវា និព្ពត្តា វសុន្ធរទេវ យក្ខជាតិយោបិ ឥធ នាគាត្វេវ វុច្ចន្តិ។ យា មហាបរិនិព្ពាន សុត្តេ ភូមិចាលសុត្តបទេ បថវី ទេវតាតិ វុត្តា។ យាសំ កីឡាបសុត វសេន កទាចិ ភូមិចាលោ ហោតិ។ យាសញ្ច មន្តបទានិ វត្ថុ វិជ្ជាតិច ភូមិវិជ្ជាតិច ព្រហ្មជាលសុត្តេ វុត្តានិ។ តេសុច នានា ឥទ្ធិមន្តា អវរុទ្ធកា បាបាតិរតា កិព្ពិសកម្មការិនោ កីឡា សោណ្ឌវសេនវា ឃាសសោណ្ឌវសេនវា បេតេសុចនិរយេសុច បកតិ វណ្ណេនវា សោណគិជ្ឈកាកាទិវណ្ណេនវា សត្តេ វិហេឋយន្តា វិចរន្តិ។ សព្ពញ្ចេ តំ សុត្តន្តេសុវា ជាតកេសុវា វេទគន្ថេសុវា កុសលេហិ វេទិតព្ពន្តិ។

សហ បុញ្ញការិនោ តេត្តឹស ជនា មាឃេននាម ជេដ្ឋបុរិសេន សហ ឯត្ថ និព្ពត្តាតិ តេត្តឹសា។ សាឯវ **តាវតឹសា** និរុត្តិ នយេន។ កាមញ្ចេត្ថ សព្ពចក្កវាឡេសុបិ អយំ ទុតិយទេវ លោកោ ជនវសភសុត្តេ អាគត នយេន សក្កដ្ឋានិយានំ បជាបតិ វរុណ ឦសានាទីនំ តេត្តឹស ទេវរាជូនំ និពន្ធនោ កាសោ ហោតិ។ សហស្សំ ចាតុមហារាជិកានំ។ សហស្សំ តាវតឹសានន្តិ ហិ អង្គុត្តរេ វុត្តំ។ មាឃបុរិសា បន តេសុ សមុទាគតេសុ ទេវរាជដ្ឋានេសុ បច្ឆាជាតា ហោន្តិ។ ឯតរហិ ធរមានាច តស្មា តេសំ វសេន អយំ វចនត្ថោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។ អបរេ បន យថា ឥន្ទគោបកវណ្ណាភា។ តាវ ទិស្សន្តិ តឹសតីតិ ឥមស្មឹ វិធុរជាតកេ តាវ សទ្ទោ តឹសសទ្ទបរិវារមត្តោ ហោតិ។ តថា ឥធាបីតិ កត្វា តឹសមត្តានំ សក្កដ្ឋានិយានំ ទេវរាជកុលានំ និវាសដ្ឋា នត្តា តាវតឹសានាមាតិ យុត្តំ សិយា។ អដ្ឋកថាសុ បន យថាវុត្តំ និរុត្តិនយំ កប្បេត្វា មាឃវត្ថុសុច តេសុ តេសុច ឋានេសុ សក្កានំ តេត្តឹស សង្ខាឯវ វុត្តាតិបិ វទន្តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។ បាឡិយំឯវ ព្រហ្មាសនង្កុមារោ តេត្តឹសេ អត្តភាវេ អភិនិម្មិនិត្វា ទេវានំ តាវតឹសានំ បល្លង្កេសុ និសីទិត្វាតិ វុត្តត្តា។ **យាមោ**តិ តស្មឹ ទេវលោកេ ឥស្សរទេវកុលស្ស នាមំ។ តថា សុយាមោតិច។ តំ សហចរិតត្តា បន សោ ទេវ លោកោបិ តត្ថ និព្ពត្តទេវាបិ យាមាត្វេវ វុច្ចន្តិ។ វិបុលាយ សិរិសម្បត្តិយា សមន្នាគតត្តា និច្ចំ តុសន្តិ អតិវិយ ហដ្ឋតុដ្ឋមុខា ហោន្តិ ឯត្ថាតិ **តុសិតា**។ យថារុចិតេ ភោគេ សយមេវ និម្មិនិត្វា និម្មិនិត្វា រមន្តិ ឯត្ថាតិ **និម្មានរតី**។ អត្តនោ រុចឹ ញត្វា បរេហិ និម្មិតេសុ ភោគេសុ វសំ វត្តេន្តិ ឯត្ថាតិ **បរនិម្មិតវសវត្តី**។ ព្រូហន្តិ វឌ្ឍន្តិ អតិបណីតេហិ ឈានាទិ គុណេហិ វុឌ្ឍឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តីតិ **ព្រហ្មានោ**។ មហន្តា ព្រហ្មានោ មហាព្រហ្មានោតិ វត្តព្ពេ មហាសទ្ទស្ស លោបោ។

បរិសតិ ភវាតិ បារិសជ្ជា។ បរិសាសុ ជាតាតិវា បារិសជ្ជា។ បរិចារិកាតិ អត្ថោ។ មហាព្រហ្មានំ បារិសជ្ជាតិ **ព្រហ្ម បារិសជ្ជា**។ បុរេ ឧច្ចេ ឋានេ ឋិទហន្តិ តិដ្ឋន្តីតិ បុរោហិតា។ មហាព្រហ្មានំ បុរោហិតាតិ **ព្រហ្មបុរោហិតា**។ មហន្តា ព្រហ្មានោ **មហាព្រហ្មានោ**។ សហស្សេព្រហ្មា ទ្វិសហស្សេព្រហ្មា។ តិសហស្សេព្រហ្មាតិអាទិនា សង្ខារុបបត្តិសុត្តេ អាគតា អធិបតិព្រហ្មានោតិ អត្ថោ។ តត្ថ សហស្សេព្រហ្មាតិ ចក្កវាឡសហស្សម្ហិ ឥស្សរោ ព្រហ្មា។ ទ្វិសហស្សេតិ ទ្វីសុ ចក្កវាឡ សហស្សេសុ ឥស្សរោតិ អត្ថោ។ តយោបេតេ ឯកតល វាសិនោ ហោន្តិ។ តត្ថ លោកេ មហាជនា វិសុំ វិសុំ កុលទេវតាយោនាម ឧបដ្ឋហន្តិ។ កេចិ មហាទេវំនាម ឧបដ្ឋហន្តិ។ កេចិ វាសុទេវំ នាម។ កេចិ មហេសរំនាម។ កេចិ បរមេស្វរំ នាមាតិ។ ឃរទេវតា គាមទេវតា រុក្ខទេវតាទយោបិ តេសំ មហាទេវរាជានំ ឧបដ្ឋកាឯវ សម្បជ្ជន្តិ។ តត្ថ មហាទេវរា ជានោវិយ មហាព្រហ្មានោ ទដ្ឋព្ពា។ ឃរទេវតាទយោវិយ ព្រហ្ម បុរោហិតាទដ្ឋព្ពា, មនុស្សាវិយ ព្រហ្មបារិសជ្ជាទដ្ឋព្ពា។ តត្ថច ឃរ ទេវតាទយោ មហាទេវរា ជានោ អទិស្វាវ ឧបដ្ឋហន្តិ។ មនុស្សា ច តេឧភោបិ អទិស្វាវ ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឯវមេវំ ព្រហ្មបុរោហិតា មហាព្រហ្មានោបិ នបស្សន្តិ។ មហាព្រហ្មានំ និវាសដ្ឋានំបិ នជានន្តិ។ ព្រហ្មបារិសជ្ជាឧភោបិ នបស្សន្តិ។ ឧភិន្នំនិវាសដ្ឋានំបិ នជានន្តិ។ យទា បន ឱឡារិកំ រូបំ មាបេត្វា អត្តានំ ទស្សេន្តិ។ តទា ឯវ បស្សន្តិ។ ឯសនយោ ឧបរិភូមីសុបិ។ យំ បន ព្រហ្ម និមន្តន សុត្តដ្ឋកថាយំ វុត្តំ ព្រហ្មានំ បកតិរូបំ កស្សចិ អាបាតំ ន គច្ឆតីតិ។ តំ ព្រហ្មបុរោ ហិតា ទីនំ ឧបរិមានំ ព្រហ្មានំ បកតិរូបំ កស្សចិ ព្រហ្មបារិសជ្ជាទិនោវា ទេវស្សវា មនុស្សស្សវាអាបាតំ នគច្ឆតីតិ កត្វា វុត្តំ។ ហេដ្ឋិមានំ បន បកតិរូបំ ឧបរិមស្ស អាបាតំ អាគច្ឆិស្សតិយេវ។ តេនេវ ហិ ជនវសភសុត្តដ្ឋកថាយំ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមាហិ ទេវា ឧបរិមទេវានំ ឱឡារិកំ កត្វា មាបិតមេវ អត្តភាវំ បស្សិតុំ សក្កោន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថទុតីយតលេ **បរិត្តាភា**តិ ព្រហ្មបារិសជ្ជាឯវ។ **អប្បមាណាភា**តិ ព្រហ្មបុរោហិតា ឯវ។ **អាភស្សរា**តិ មហាព្រហ្មានោឯវ។ តស្មឹ តលេ អធិបតិព្រហ្មានោឯវាតិ អត្ថោ។ ហេដ្ឋិមតលតោ បន វិសេស ករណត្ថំ អាភាវសេន នាមគហណំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តត្ថ បរិត្តា អាភា ឯតេសន្តិ បរិត្តាភា។ អប្បមាណា អាភា ឯតេសន្តិ អប្បមាណាភា។ អាភាសរន្តិ និច្ឆរន្តិ ឯតេសូតិ អាភស្សរាតិ។ តតីយតលេ **បរិត្តសុភា**តិ ព្រហ្មបារិសជ្ជាឯវ។ **អប្បមាណសុភា**តិ ព្រហ្មបុរោហិតាឯវ។ **សុភកិណ្ហា**តិ មហាព្រហ្មានោឯវ។ តស្មឹ តលេ អធិបតិព្រហ្មានោ ឯវាតិ អត្ថោ។ តត្ថ សុភាតិ ឯកគ្ឃនា អចល សណ្ឋិតា អាភាឯវ វុច្ចន្តិ។ បរិត្តា សុភា ឯតេសន្តិ បរិត្តសុភា។ អប្បមាណា សុភា ឯតេសន្តិ អប្បមាណសុភា។ សុភេហិ អាកិណ្ណាតិ សុភាកិណ្ណា។ សុភកិណ្ហាតិបិ បឋន្តិ។ តេសំ អាការស្ស រស្សោ អន្តិមណការស្ស ច ហការោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមេសុ បន ទ្វីសុ តលេសុ បកតិកាយប្បភា អធិមត្តា ហោន្តិ។ តស្មា តាសំ វសេន បរិត្តាភាតិអាទិកំ នាមំ សិទ្ធំ។ ន ព្រហ្មបារិ សជ្ជាតិអាទិកំ។ ឯវញ្ច កត្វា វេរញ្ជសុត្តេ បឋមតលវាសិនោ ព្រហ្មកាយិកា ទេវាតិ អាគតា។ ទុតីយតលវាសិនោ អាភាទេវាតិ។ តតីយតលវាសិនោ សុភាទេវាតិ ចតុត្ថតលេ វិបុលំ ផលំ ឯតេសន្តិ **វេហប្ផលា**។ អថវា ឥញ្ជនជាតិកេហិ សោមនស្សជ្ឈានេហិ និព្ពត្តានំ តិណ្ណំ ហេដ្ឋិមតលានំ តេជោសំ វដ្ដាទិកេន អន្តរាយេន ភូមិតលេន សហ អាយុកប្បនិវត្តិវសេន ឥញ្ជិតំ បុញ្ញផលំ អត្ថិ។ តេសុ ហិ យំ សុភាកិណ្ណានំ ទេវានំ ចតុសដ្ឋិកប្បានីតិ វុត្តំ។ តំ តស្មឹ តលេ អាទិកប្បិកានំ វសេន វុត្តំ។ បច្ឆិមិកានំ បន តេសដ្ឋិកប្ប ទ្វាសដ្ឋិកប្ប ឯកសដ្ឋិ កប្បាទិ វសេន ឥញ្ជិតំ បជិលីនំ បុញ្ញផលំ ហោតីតិ។ អានេញ្ជជាតិកេន ឧបេក្ខាឈានេន និព្ពត្តានំ បន កេនចិ អន្តរាយេន តាទិសំ ឥញ្ជិតំ បុញ្ញផលំ នាម នត្ថិ។ តស្មា ឈាន សាមត្ថិយានុរូបំ វិសេសេន ផ្លហិតំ អភិវឌ្ឍិតំ បុញ្ញផលំ ឯត្ថ អត្ថីតិ វេហប្ផលា។

នត្ថិ សញ្ញាមុខេន គហិតា ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា ឯតេសន្តិ អសញ្ញា។ អសញ្ញាច តេ សត្តាចាតិ **អសញ្ញសត្តា**។ ចិត្តចេ តសិកានំ បន នត្ថិតាយ តេសំ អសត្តបសង្ខតា សម្ភវតីតិ សត្តគហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯតេ ទ្វេបិ ឯកតលវាសិនោ ឯវ ហោន្តិ។ ឯត្ថបិ និព្ពត្តកជ្ឈានស្ស ហីនមជ្ឈិមបណីតតា វិសេសស្ស អត្ថិតាយ តទនុរូបំ ព្រហ្មានំបិ បារិសជ្ជ បុរោហិត មហាព្រហ្មត្ត វិសេសោ សម្ភវតិយេវ។ អាយុវេមត្តតាយ បន អញ្ញមញ្ញ អ ទស្សនាទីនញ្ច នត្ថិតាយ បារិសជ្ជាទិវសេន ភូមិវិភាគោ នត្ថីតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ អវិហាទីសុបិ។ ឱឡារិកានំ កាមរាគបដិឃានុសយានំ នត្ថិតាយ សុទ្ធានំ អនាគាមិអរហន្តានមេវ អាវាសាតិ **សុទ្ធាវាសា**។ តត្ថ បឋមភូមិ វាសិនោ អប្បកេន កាលេន អត្តនោ ឋានំ នវិជហន្តីតិ អវិហា។ អថវា, ឱឡារិកានំ បញ្ចន្នំ សំយោជនានំ បហីនត្តា នត្ថិ ចិត្តស្ស វិហញ្ញនំ សមថវិបស្ស នាធម្មេសុ អវិប្បារិកតាបត្តិ ឯតេសន្តិ **អវិហា**។ ទុតីយភូមិ វាសិនោ ន កេនចិ ចិត្តបរិឡាហេន តប្បន្តីតិ **អតប្បា**។ តតីយ តលវាសិនោ បរិសុទ្ធេហិ បសាទចក្ខុ ទិព្ពចក្ខុ ធម្មចក្ខុ បញ្ញា ចក្ខូហិ សម្បន្នត្តា សុដ្ឋុ បស្សន្តីតិ **សុទស្សា**។ ចតុត្ថភូមិវាសិនោ បន តតោ អតិសយេន សុដ្ឋុ ទស្សនភាវេន សមន្នាគតាតិ **សុទស្សិនោ**។ អតិសយត្ថោ ហិ អយំ ឥ្នការោតិ។ បញ្ចមភូមិ វាសិនោ ឧបរិ អញ្ញស្ស ភូមន្តរគតស្ស រូបិព្រហ្មានោ នត្ថិតាយ នត្ថិ រូបីនំ សត្តានំ មជ្ឈេ កេនចិ គុណេន កនិដ្ឋភាវោ ឯតេសន្តិ **អកនិដ្ឋា**។

អាកាសានញ្ចាយតនភូមីតិ ឯត្ថ យត្តកំ អាកាសបទេសំ ផរិត្វា អាកាសានញ្ចាយតន សញ្ញិតា ចតុក្ខន្ធា ប វត្តន្តិ។ សោ ខន្ធសហិតោ អាកាសបទេសោ អាកាសានញ្ចាយយនភូមិ។ ឯវំ សេសាសុ។ បុថុជ្ជនា សោតាបន្នា

សកទាគាមិនោចាបិ បុគ្គលា សុទ្ធាវាសេសុ សព្ពថា សព្ពបការេនបិ នលព្ភន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថច សកទាគាមីនំ បដិក្ខេបេន អនាគាមិ មគ្គដ្ឋស្សាបិ តត្ថ បដិក្ខេបោ សិទ្ធោ ហោតីតិ ឧបរិមានំ តិណ្ណំ អរិយានមេវ តត្ថ បដិលាភោ ឥមាយ គាថាយ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ **សេសដ្ឋានេសូ**តិ បញ្ចសុទ្ធាវាសតោ អសញ្ញាបាយតោច អវសេសេសុ ឯករីសតិយា ឋានេសុ, **អនរិយា**តិ បុថុជ្ជនា។ [ភូមិចតុក្កំ]

១៤៤. **ឱក្កន្តិក្ខណេ**តិ បដិសន្ធិក្ខណេ។ បដិសន្ធិហិ ភវន្តរេ ឱក្កមនំ អនុបវិសនន្តិ អត្ថេន ឱក្កន្តីតិ វុច្ចតិ។ តតោ បរំ ភវង្គំ ហុត្វាតិ យោជនា។ កេចិ បន ភវង្គបរិយោសានេតិ បឋន្តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។ ជាតិយា អន្ធោ **ជច្ចន្ធោ**។ អាទិសទ្ទេន ជាតិ ពធិរ ជច្ចឃានក ជាតិមូគ ជច្ចេឡ ជច្ចុម្មត្តក បណ្ឌក ឧភតោ ព្យញ្ជនក នបុំសកមម្មានយោ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ យស្ស ចក្ខុំ ឧប្បាទេតុំ អសមត្ថេន កម្មេន បដិសន្ធិ លទ្ធា។ សោ ជច្ចន្ធោ នាម។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។ តត្ថ បសាទសោត រហិតោ ជាតិពធិរោ នាម។ បសាទ ឃានរហិតោ ជច្ច ឃានកោ នាម។ បសាទជិវ្ហារហិតោ នាម នត្ថិ។ វចនរហិតោ ជាតិមូគោនាម។ ទិសាវិទិសាមត្តំបិ សញ្ញាបេតុំ អសក្កុណេយ្យោ ជាតិឯឡោ នាម។ សព្ពកាលំបិ វិបល្លដ្ឋចិត្តោ ជច្ចុម្មត្តកោនាម។ កាមហេតុ អាសិត្តកាទិភាវេន វិប្បការបត្តោ បណ្ឌកោនាម។ ទ្វីហិ ព្យញ្ជនេហិ សមន្នាគតោ ឧភតោ ព្យញ្ជនកោនាម។ ភាវទ្វយ រហិតោ នបុំសកោនាម។ បកតិវចនេបិ ឯកមេកំ អក្ខរំ មហុស្សាហេន ឧប្បាទេន្តោ វិពច្ចវចនោ មម្មោនាម។ ឯត្ថច ចក្ខុំ ឧប្បាទេតុំ សមត្ថេន កម្មេន លទ្ធបដិសន្ធិកស្ស បវត្តិកាលេ តំវា អញ្ញំវា កម្មំ ចក្ខុំ ឧប្បាទេតិ។ អសមត្ថេន កម្មេន លទ្ធបដិសន្ធិ កស្ស បន វត្ថុវិបន្នស្ស បវត្តិកាលេ អញ្ញំបិ កម្មំ ចក្ខុំ ឧប្បាទេតីតិ នត្ថិ។ តស្មា តព្ពសេយ្យកានំបិ ជច្ចន្ធភាវោ បដិសន្ធិក្ខណេយេវ សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯសនយោ សេសេសុ ជាតិ ពធិរាទីសុ។ អាយតនានំ បដិលាភោ ជាតីតិ វុត្តត្តា ចក្ខុស្ស ឧប្បជ្ជនារហកាលោ ចក្ខុស្ស ជាតិកាលោនាម។ តទា អនុប្បន្នចក្ខុកោ ជច្ចន្ធោនាមាតិ ឯវំ អត្ថនោ អត្ថនោ ឧប្បជ្ជនារហ កាលវសេន តស្ស តស្ស អាយតនស្ស ជាតិកាលោ វេទិតព្ពោ។ ឯវញ្ហិសតិ ជាតិមូគាទយោបិ ឧបបន្នោ ហោន្តីតិច វទន្តិ។ វិភាវនិ យំបិ អយមត្ថោ វិភាវិតោតិ។

[១៤២] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“អបរេ បន ជច្ចន្ធោតិ បសុតិយំយេវ អន្ធោ។ មាតុ កុច្ឆិយំ អន្ធោ ហុត្វា និក្ខន្តោតិ អត្ថោ។ តេន ទុហេតុកតិហេតុកានំ មាតុកុច្ឆិយំ ចក្ខុស្ស អវិបជ្ជនំ សិទ្ធន្តិ វទន្តីតិ” វុត្តំ។ តំ ន យុត្តំ។

លោកេ មាតុកុច្ឆិយំយេវ អន្ធោ ហុត្វា និក្ខន្តស្សាបិ ឯកច្ចស្ស តំ តំ សិប្បវិជ្ជាឋានេសុ បញ្ញាវេយ្យត្តិយភាវស្ស ទិដ្ឋត្តា។ ថបេត្វា ហិ មហាពោធិសត្តេ អញ្ញេច បច្ឆិមភវិកេ សត្តេ អវសេសានំ ទ្វិហេតុក តិហេតុកានំបិ មាតុកុច្ឆិម្ហិ បរូបក្កមេនវា មាតុយា វិសមបយោគេនវា នានាពាធេនវា ឧប្បន្នានំបិ ចក្ខុសោតានំ វិបត្តិនាម នត្ថីតិ ន សក្កា និយមេតុន្តិ។ **ភុម្មស្សិតានញ្ច វិនិបាតិកាសុរាន**ន្តិ ឯត្ថ ភូមិយំ ជាតាតិ ភុម្មា។ ភូមិសម្ពន្ធេសុ រុក្ខដ្ឋក បព្ពតដ្ឋក វិមានេសុ និព្ពត្តា អាឡវក សាតាគិរ ហេមវតាទយោ មហិទ្ធិកា ភុម្មាទេវា។ យេ លោកេ ពលិហរណ វសេន បូជនីយដ្ឋេន យក្ខាតិបិ វុច្ចន្តិ។ យេ បន ភុម្មទេវជាតិកាបិ សមានា អត្តនោ បុញ្ញនិព្ពត្តស្ស កស្សចិ ភោគសុខស្ស អភាវា កិច្ឆជីវិ កប្បត្តា វិចរន្តិ។ តេ តេសំ មហិទ្ធិកានំ ភុម្មទេវានំ បរំបរ បារិសជ្ជេសុ បរិយាបន្នត្តា ភុម្មេ ទេវេ សិតា និស្សិតាតិ អត្ថេន ភុម្មស្សិតានាម ហោន្តិ។ ភុម្មិស្សិតាតិបិ បាឋោ។ បុញ្ញនិព្ពត្តស្ស និវាសដ្ឋានស្ស អភាវា រុក្ខគុម្ពលេណគុហាសុសានា ទីសុ វិវិត្តេសុ ភូមិបទេសេសុ និស្សាយ វសន្តីតិ អត្ថោ។ តេយេវ វិរូបា ហុត្វា ភវន្តរេ និបតន្តីតិ វិនិបាតិកា។ វិនិបាតិកាច តេ ហេដ្ឋាវុត្តដ្ឋេន អសុរាចាតិ វិនិបាតិកា សុរា។ តេ បន គាមសមីបេវា អន្តោគាមេវា វិវិត្តដ្ឋានេសុ វសិត្វា គាមវាសីហិ ឆឌ្ឌិតានិ ភត្តសិត្ថបូវខជ្ជមច្ឆមំសាទីនិ បរិយេសិត្វាវា តានិ អលភិត្វា ទារកេវា គិលានេវា បីឡេត្វាវា សក្កោន្តា បន អញ្ញេបិ មនុស្សេ តាសេត្វា បីឡេត្វាវា ជីវិតំ កប្បេន្តីតិ។ តេសំ វិនិបាតិកាសុរានំ។ ឯកច្ចានន្តិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ សព្ពេ វិនិបាតិកា សុរានាម អហេតុ កាឯវាតិ សក្កា វត្តុំ។ ទ្វិហេតុកតិហេតុកានំបិ សព្ភាវតោ។ ឯវញ្ច កត្វា តេសំ ឯកច្ចានំ បិយង្ករមាតា ឧត្តរមាតា ធម្មគុត្តា ផុស្សមិត្តាទីនំ ធម្មាភិសមយោបិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តោតិ។ ឯកច្ចេ យក្ខជាតិកាបិ រក្ខសជាតិកាបិ វេមានិកបេតាបិ បរទត្តូបជីវិ បេតាបិ ឯត្ថ សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។

តេស្វូតិ យថាវុត្តបដិសន្ធិ យុត្តេសុ បុគ្គលេសុ។ យស្មា អាយុបរិច្ឆេទោនាម ឯកភូមិបរិយាបន្នានំ សព្ពសត្តានំ អសេសសា ធារណនិយមបរិមាណវសេន បវត្តោ។ អបាយានំ មនុស្សានំ ភុម្ម ទេវានញ្ច តាទិសោ និយមបរិមាណោនាម នត្ថិ។ ន ហិ សកលចក្ក វាឡបរិយាបន្នា ឯកភូមកា សព្ពនិរយា ឯកអាយុបរិច្ឆេទា ហោន្តិ។ តិរច្ឆានាទីសុបិ ឯសេវនយោ។ តស្មា វុត្តំ **ចតុន្នំ អបាយាន**ន្តិអាទិ។ ចតុន្នំ អបាយានំ អាបាយិកបុគ្គលានំ អាយុប្បមាណ គណនាយ និយមោ នត្ថិ, តត្ថ យេភុយ្យេន កម្មបមាណត្តា។ តត្ថ និរយេសុ អព្ពុទាទីនំ ទសន្នំ និរយានំ ភគវតា វុត្តោ អាយុបរិច្ឆេទោបិ តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តកេន កម្មេនេវសិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ **មនុស្សាន**ន្តិ តទំ ជម្ពុទីបកាសីនំ វសេន វុត្តន្តិ វទន្តិ។ តេ សញ្ញេវ ហិ អាយុកប្បស្ស អារោហណំ ឱរោហណញ្ច អត្ថិ។ ន

ឥតរទីបវាសីនំ។ តេសុ ហិ ឧត្តរកុរុវាសីនំ និយមតោ វស្ស សហស្សំ ហោតិ។ ឥតរេសំ ទ្វិន្នំ បញ្ចវស្ស សតានីតិច វទន្តិ។ ឯវំ សន្តេ តេសុ ទីបេសុ អាទិកប្បិកានំបិ សោឯវ បរិច្ឆេទោតិ អាបជ្ជតិ។ ជម្ពុទីបវាសីនំ បន សមវិសមាចារនិសន្ទភូតា ចន្ទសូរិយនក្ខត្តាទីនំ វិសមសមគតិមូលិកាឧតុអាហារានំ សម្បត្តិ វិបត្តិយោ តេសំបិ សាធារណាឯវ ហោន្តិ។ តស្មា តេសុបិ អាយុបរិច្ឆេទានំ អារោហណំ ឱរោហណញ្ច នត្ថីតិ នវត្តព្ពំ។ និសន្ទមត្តត្តា ជម្ពុទីបគតិយា ឯកគតិកា នហោន្តីតិ បន វត្តព្ពំ។ តថា ហិ បាឡិយំ ឧត្តរកុរុកា មនុស្សា អមមា អបរិគ្គហា។ និយតាយុកា អវសេសាយុនាតិ វុត្តំ។ តត្ថ អវសេសាយុនាតិ អសង្ខ្យេយ្យតោ ឱរោហិត្វា និច្ចលំ ឋិតេន វស្ស សហស្សេនាតិ អត្ថោតិ។

វិនិបាតិកាសុរានន្តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ សព្ពេសំបិ មហេសក្ខានំ អប្បេសក្ខានញ្ច ភុម្មទេវានំ វេមានិកបេតាទីនញ្ច ឥធ អធិប្បេតត្តា។ តេសញ្ហិ សព្ពេសំបិ កម្មមេវ បមាណន្តិ។ **ចាតុមហារាជិកានំបន ទេវាន**ន្តិ ឥទំ ឧបរិមេ ចាតុមហារាជិកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ទិព្ពានី**តិ តស្មឹ ទេវលោកេ សិទ្ធានិ។ **បញ្ច វស្សសតានី**តិ ឥទញ្ច យេភុយ្យវសេន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ យស្មា បន កស្សបពុទ្ធស្ស សាវកភូតា សោតាបន្នទេវ បុត្តា អាកាសដ្ឋក វិមានេសុ និព្ពត្តា យាវ និមិរាជកាលាបិ តិដ្ឋន្តីតិ ជាតកដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ តស្មា កេសញ្ចិ អាកាសដ្ឋកទេវានំបិ កម្មបមាណតា សិទ្ធា ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ ន ចេត្ថ បុនប្បុនំ និព្ពត្តិ ចិន្តេតព្ពា។ ន ហិ សោតា បន្នានំ សត្តក្ខត្តុតោ បរំ កាមភវេ បដិសន្ធិនាម អត្ថិ។ ន ច តស្មឹ ទេវលោកេ សហស្សក្ខត្តុំ និព្ពត្តមានាបិ តត្តកំ កាលំ សំបាបុណិតុំ សក្កោន្តីតិ។ **មនុស្សគណនាយា**តិ មនុស្សានំ វស្សគណនាយ។ មនុស្សលោកេ ហិ បញ្ញាសវស្សានិ ចាតុមហារាជិកេ ឯកោ ទិព្ពរត្តិទិវោ ហោតិ។ តីសរត្តិទិវា ឯកោ ទិព្ពមាសោ។ ទ្វាទសមាសា ឯកំ ទិព្ពវស្សំ។ តេន ទិព្ពវស្សេន តេសំ បញ្ចវស្សសតានិ មនុស្សគណនាយ នវុតិវស្សសតសហស្សំ ហោតីតិ។ **តតោ**តិ ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានំ អាយុប្បមាណតោ។ **ចតុគុណ**ន្តិ អាយុបមាណស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិយាចេវ ទិព្ពស្ស រត្តិទិវស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិយាច វសេន ចតូហិ ភាគេហិ គុណិតំ វឌ្ឍិតន្តិ អត្ថោ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។ តត្ថ អាយុបមាណស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិនាម ហេដ្ឋិមានំ ទេវានំ អាយុបមាណតោ ឧបរិមានំ ទេវានំ អាយុបមាណស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិ។ ឯតេន តាវតឹសានំ ទិព្ពំ ឯកំ វស្សសហស្សំ។ យាមានំ ទ្វេវស្សសហស្សានិ។ តុសិតានំ ចត្តារិ, និម្មានរតីនំ អដ្ឋ។ វសវត្តីនំ ទិព្ពានិ សោឡសវស្ស សហស្សានិ អាយុប្បមាណំ ហោតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។

ទិព្ពស្ស រត្តិទិវស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិនាម ហេដ្ឋិមានំ ទេវានំ រត្តិទិវតោ ឧបរិមានំ រត្តិទិវស្ស ទិគុណវុឌ្ឍិ។ ឯតេន មនុស្សលោកេ ឯកំ វស្សសតំ តាវតឹសេ ឯកោ ទិព្ពរត្តិទិវោ។ ទ្វេវស្សសតានិ យាមេ។ ចត្តារិ តុសិតេ។ អដ្ឋ និម្មានរតិយំ។ សហស្សំ ឆ ចវស្សសតានិ វសវត្តិយំ ឯកោ ទិព្ពរត្តិទិវោតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ រត្តិទិវានញ្ច ទិគុណវុឌ្ឍិយា សិទ្ធាយ មាសសំវច្ឆរានំបិ ទិគុណវុឌ្ឍិ សិទ្ធាវ ហោតីតិ។ ឯវញ្ចសតិ យថាវុត្តានិ តាវតឹសាទីនំ ទិព្ពវស្សសហស្សាទិនិបិ អត្តនោ អត្តនោ រត្តិទិវមាសសំវច្ឆរេតិឯវ វេទិតព្ពានីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ តថាច សតិ ឧបរិមានំ អាយុបរិមាណានិ ហេដ្ឋិមានំ អាយុបរិមាណតោ ចតុគុណានីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ។ **តតោ ចតុគុណំ តាវតឹសានំ។ តតោ ចតុគុណំ យាមាន**ន្តិអាទិ។ ទិព្ពគណនាយ ច តថា សិទ្ធាយ សតិ មនុស្សគណនាយបិ ចតុគុណភាវោ សិទ្ធោយេវ ហោតិ។ តស្មា មនុស្សគណនាយបិ ហេដ្ឋិមានំ នវុតិវស្សសតសហស្សាទីនិ ចតូហិ ឧបរូបរិគុណិតានិ ឧបរិមានំ តិកោដិសដ្ឋិវស្សសត សហស្សាទិនិ ភវន្តីតិ កត្វា តានិ សព្ពានិបិ អាទិអន្តទស្សន វសេន និទ្ទិសន្តោ **នវសត**ន្តិ គាថមាហ។ វស្សានំ នវសតំ កោដិយោ ច ឯកវីស កោដិយោ ច តថាសដ្ឋិវស្ស សតសហស្សានិ ច វសវត្តីសុ ទេវេសុ អាយុប្បមាណំ ហោតីតិ យោជនា។

យស្មា អវិតក្កវិចារមត្តំ ឈានំ ឱឡារិកស្ស វិតក្កស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ សុដ្ឋុពលវំ ហោតិ។ តតោយេវ តតីយជ្ឈានតោបិ នាតិទុព្ពលញ្ច ហោតិ។ តស្មា តំ តតីយជ្ឈានេន ឯកតោ ហុត្វា សមតលេ ភូមន្តរេ វិបាកំ ទេតីតិ វុត្តំ **ទុតីយជ្ឈានវិបាកំ តតិយជ្ឈានវិបាកញ្ច ទុតីយជ្ឈានភូមិយ**ន្តិ។ តេនេវច ភូមីនំ ឋិតិក្កមោបិ ចតុត្ថជ្ឈាន វសេនេវ សិទ្ធោ។ ថេរេន បន ហេដ្ឋា បញ្ចកនយវសេនេវ ឈានានិ វុត្តានិ។ តស្មា ឥធបិ តេនេវ នយេន វិបាកានិ គហេត្វា **ចតុត្ថជ្ឈានវិបាកំ តតីយជ្ឈានភូមិយ**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **តេសូ**តិ តាហិ ឆហិ បដិសន្ធីតិ គហិតបដិសន្ធិកេសុ។ **កប្បស្សា**តិ ឥទំ អសង្ខ្យេយ្យកប្បំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ចតុព្ពិធា ហិ កប្បាមហាកប្បោ អសង្ខ្យេយ្យកប្បោ អន្តរកប្បោ អាយុកប្បោតិ, តត្ថ អាយុកប្បោនាម តេសំ តេសំ សត្តានំ តំតំ អាយុបរិច្ឆេទោ វុច្ចតិ។ អន្តរកប្បោនាម ឯកស្សវិវដ្ដដ្ឋាយិអសង្ខ្យេយ្យស្ស អព្ភន្តរេ មនុស្សានំ អាយុកប្បស្ស ហាយន វឌ្ឍនវសេន ទិស្សមានន្តរា ចតុសដ្ឋិបភេទា ចូឡកប្បា វុច្ចន្តិ។ បីសតិភេទាតិ កេចិ។ អសីតិភេទាតិ អបរេ។ ចុទ្ទសប្ប ភេទាតិ វេទវិទុ។ យេ លោកេ មន្វន្តរកប្បាតិ វុច្ចន្តិ។ ឯកមេកេន មនុនាមកេន មហាសម្មតរាជេន ឧបលក្ខិតា អន្តរកប្បាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេចិ បន ឯកស្មឹ វិវដ្ដដ្ឋាយិម្ហិ មហាសម្មតរា ជានំ ឯកមេវ ឥច្ឆន្តិ។ ចតុសដ្ឋិអន្តរកប្បា បន ឯកោ អសង្ខ្យេ កប្បោនាម។ សោ ចតុព្ពិធោ សំវដ្ដោ សំវដ្ដដ្ឋាយី វិវដ្ដោ វិវដ្ដដ្ឋាយីតិ។ តត្ថ វិនស្សមានោ កប្បោ សំវដ្ដោ។ យថា វិនដ្ឋំ តិដ្ឋមានោ កប្បោ សំវដ្ដដ្ឋាយី។ វឌ្ឍមានោ កប្បោ វិវដ្ដោ។ យថា វិវដ្ឋំ តិដ្ឋមានោ កប្បោ វិវដ្ដដ្ឋាយីតិ វេទិតព្ពោ។ តេ បន ចត្តារោ អសង្ខ្យេយ្យកប្បា ឯកោ មហាកប្បោនាម។

ឯត្ថច យោ ជនាយាមវិត្ថារេ សេតសាសបរាសិម្ហិ វស្សសតេ វស្សសតច្ចយេន ឯកេកពីជហរណេន បរិក្ខីណេបិ ឯកោ មហាកប្បោ បរិក្ខយំ នគច្ឆតិ។ ឯវំ ទីឃោ មហាកប្បោតិ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ យទា កប្បោ តេជេន សំវដ្ដតិ។ អាភស្សរតោ ហេដ្ឋា អគ្គិនា ទយ្ហតិ។ យទា អាបេន សំវដ្ដតិ។ សុភាកិណ្ណតោ ហេដ្ឋា ឧទកេន វិលីយតិ។ យទា វាយុនា សំវដ្ដតិ។ វេហប្ផលតោ ហេដ្ឋា វាតេន វិទ្ធំសតីតិ ឯវំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា អយំ លោកោ និរន្តរំ សត្តសុ វារេសុ អគ្គិនា វិនស្សតិ។ អដ្ឋមេ វារេ ឧទកេន វិនស្សតិ។ បុន សត្តសុ អគ្គិនា។ អដ្ឋមេ ឧទកេនាតិ ឯវំ អដ្ឋន្នំ អដ្ឋកានំ វសេន ចតុសដ្ឋិវារេសុ អន្តិមេ ឧទកវារេ ឧទកំ បហាយ វាតវារោ ហោតីតិ អយមត្ថោ សិទ្ធោ ហោតិ។ កថំ។ យំ វុត្តំ **អាភស្សរានំ អដ្ឋកប្បានី**តិ។ ឯតេន អដ្ឋមេ វារេ អាបោសំវដ្ដោ ហោតិ។ អន្តរា សត្តសុ សត្តសុ វារេសុ តេជោសំវដ្ដា ហោន្តីតិ សិទ្ធំ។ យញ្ច វុត្តំ **សុភាកិណ្ណានំ ចតុសដ្ឋិកប្បានី**តិ។ ឯតេន ចតុសដ្ឋិមេ ចតុសដ្ឋិមេ វារេ វាតសំវដ្ដោហោតិ។ អន្តរា តេសដ្ឋិយា វារេសុ តេជោសំវដ្ដា អាបោសំវដ្ដាច ហោន្តីតិ សិទ្ធំ ហោតីតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

អគ្គិនា ភស្សរា ហេដ្ឋា, អាបេន សុភាកិណ្ណតោ;
វេហប្ផលតោ វាតេន, ឯវំ លោកោ វិនស្សតិ។

សត្តសត្តគ្គិនា វារា, អដ្ឋមេ អដ្ឋមេ ទកា;
ចតុសដ្ឋិ យទា បុណ្ណា, ឯកោ វាយុវារោ សិយាតិ។

ឯវញ្ច វិនដ្ឋេ លោកេ ឯកស្មឹ កប្បេបិ បឋមជ្ឈានភូមិ អវិនដ្ឋានាម នត្ថិ។ តស្មា **ព្រហ្មបារិសជ្ជានំទេវានំ កប្បស្សតតីយោ ភាគោ អាយុប្បមាណំ, ព្រហ្មបុរោហិតានំឧបឌ្ឍកប្បោ, មហា ព្រហ្មានំឯកោកប្បោ**តិ ឯត្ថ អសង្ខ្យេយ្យ កប្បោវ សម្ភវតិ។ នមហាកប្បោ។ តេន វុត្តំ កប្បស្សាតិ ឥទំ អសង្ខ្យេយ្យកប្បំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។ អាយុកប្បំ សន្ធាយ វុត្តន្តិបិ យុជ្ជតិយេវ។ តេជោសំវដ្ដកប្បេសុ ហិ បឋមជ្ឈានតលំ វិវដ្ដមានំ សព្ពបឋមំ វិវដ្ដតិ។ សំវដ្ដមានំ សព្ពបច្ឆា សំវដ្ដតិ។ តស្មា វិវដ្ដស្ស បច្ឆិមឌ្ឍេន សំវដ្ដស្សច បុព្ពឌ្ឍេន សហ ឯកំ វិវដ្ដដ្ឋាយិកប្បំ គហេត្វា ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ តស្មឹ តលេ ឯកោ អាយុកប្បោតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ ទុតិយ តលតោ បដ្ឋាយ បន មហាកប្បោវ គហេតព្ពោ។ អប្បកំ ឩនកំវា អធិកំវា គណនូបគំ ន ហោតីតិ កត្វា ឧបឌ្ឍេហិ សហ សត្តកប្បានិ សន្ធាយ អាភស្សរានំ អដ្ឋកប្បានីតិ វុត្តំ។ ឯវំ ចតុសដ្ឋិកប្បានីតិ ឯត្ថបីតិ។ អាកាសានញ្ចាយតនភវំ ឧបគច្ឆន្តីតិ **អាកាសានញ្ចាយតនុបគា**, តេសំ។ ឯកោវ វិសយោ អារម្មណំ យស្ស តំ ឯកវិសយំ។ **ឯកជាតិយ**ន្តិ ឯកស្មឹ ភវេ។ [បដិសន្ធិចតុក្កំ។]

១៤៥. ជនេតីតិ ជនកំ ឧបត្ថម្ភេតីតិ ឧបត្ថម្ភកំ។ ឧបបីឡេតីតិ ឧបបីឡកំ។ ឧបឃាតេតីតិ ឧបឃាតកំ។ តត្ថ **ជនកំ នាម** បដិសន្ធិបវត្តីសុ វិបាកក្ខន្ធ កដត្តារូបានំ និព្ពត្តិកា កុសលាកុសលចេតនា។ តត្ថ បដិសន្ធិ និព្ពត្តិកា កម្មបថបត្តាវ ទដ្ឋព្ពា។ បវត្តិនិព្ពត្តិកា បន កម្មបថំ បត្តាបិ អបត្តាបិ អន្តមសោ បញ្ចទ្វារិកជវន ចេតនាបិ សុបិនន្តេ កុសលាកុសលចេតនាបីតិ។ **ឧបត្ថម្ភកំនាម** វិបច្ចិតុំ អលទ្ធោកាសាវា វិបក្កវិបាកា វា សព្ពាបិ កុសលាកុសលចេតនា។ សា ហិ ជនកភូតាបិ សមានា អត្តនោវិបាកវារតោ បុរេវា បច្ឆាវា សភាគ្គំ កម្មន្ត រំវាកម្មនិព្ពត្តក្ខន្ធសន្តានំវាឧបត្ថម្ភមានា បវត្តតិ។ យថា គន្ធារព្ភេ រតនត្តយបណាមចេតនាតិ។ យំ បន វិសុទ្ធិមគ្គេ ឧបត្ថម្ភកំ បន វិបាកំ ជនេតុំ នសក្កោតីតិ វុត្តំ។ តំ អលទ្ធវិបាកវារំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ន ហិ បច្ចយសាមគ្គិយំ សតិ កិញ្ចិកម្មំ បវត្តិវិបាកមត្តស្សបិ អជនកំនាម អត្ថីតិ។ តត្ថ កម្មន្តរស្ស ឧបត្ថម្ភនំនាម អលទ្ធោកាសស្ស អញ្ញស្ស ជនកកម្មស្ស ឱកាសករណំ។ តំ បន មរណាសន្នកាលេ បាកដំ។ តទា ហិ កុសលេ ជវិតេ អញ្ញំ បដិសន្ធិជនកំ កុសលកម្មំ ឱកាសំ លភតិ។ អកុសលេ ជវិតេ អញ្ញំ អកុសលកម្មន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ ឥតិ វុត្តកេ –

ឥមម្ហិ ចាយំ សមយេ, កាលង្ករិយាថ បុគ្គលោ;
សគ្គម្ហិ ឧបបជ្ជេយ្យ, ចិត្តញ្ហិស្ស បសាទិតំ។

ឥមម្ហិ ចាយំ សមយេ, កាលង្ករិយាថ បុគ្គលោ;
និរយេ ឧបបជ្ជេយ្យ, ចិត្តញ្ហិស្ស បទូសិតន្តិ។

បវត្តិកាលេបិ ឯតំ ពហុលំ លព្ភតិយេវ។ កម្មនិព្ពត្តខន្ធសន្តានស្ស ឧបត្ថម្ភនំនាម អញ្ញេន លទ្ធោកាសេន កុសលកម្មេនវា អកុសលកម្មេនវា និព្ពត្តស្ស ខន្ធសន្តានស្ស ជីវិតន្តរាយេ អបនេត្វា ជីវិតបរិក្ខារេ សមុទានេត្វា ចិរតរ បវត្តិករណំ។ យថាហ –

អភិវាទនសីលិស្ស, និច្ចំ វុឌ្ឍាបចាយិនោ;
ចត្តារោ ធម្មា វឌ្ឍន្តិ, អាយុ វណ្ណោ សុខំ ពលន្តិ។

ឯត្ថ បន កុសលំបិ អកុសលកម្មនិព្ពត្តស្ស ខន្ធសន្តានស្ស អកុសលំបិ កុសលកម្មនិព្ពត្តស្ស ឧបត្ថម្ភកំ នាម នត្ថីតិ នវត្តព្ពំ។ អកុសល កម្ម និព្ពត្តស្សាបិ ហិ មហិទ្ធិកានំ នាគសុបណ្ណាទីនំ ខន្ធសន្តានស្ស បវត្តិកាលេ បុព្ពកតំ កុសលំ វុត្តនយេន ឧបព្រូហនំ ករោតិយេវ។ តថាកុសលកម្មនិព្ពត្តស្សាបិ កេសញ្ចិ វិនិបាតិកាសុរាទីនំ ខន្ធសន្តានស្ស បវត្តិកាលេ បុព្ពកតំ អកុសលំ ចិរតរប្បវត្តឹ ករោតិយេវាតិ។ **ឧបបីឡកឧបឃាតកានិបិ** វុត្តប្បការា កុសលាកុសល ចេតនាយោឯវ។ តាបិ ហិ ជនកភូតាបិ សមានា អត្តនោ វិបាកវារតោ បុរេវា បច្ឆា វា វិបាកវារ គហណ កាលេបិ វា កម្មន្តរំវា កម្មនិព្ពត្ត ខន្ធសន្តានំវា ទុព្ពលតរំ កត្វាវា វិពាធយមានា សព្ពសោវា ឧបច្ឆិន្ទមានា បវត្តន្តីតិ។ តត្ថ ឧបបីឡកេ តាវ កម្មន្តរស្ស វិពាធនំនាម អញ្ញស្ស ជនកកម្មស្ស ទុព្ពលភាវករណំ។ កម្មញ្ហិ នាម អាយូហនកាលេ ពលវន្តំបិ បច្ឆា កតេន ឧជុបដិបក្ខេន កម្មន្តរេន វិពាធិយមានំ បុន វិហតសាមត្ថិយំ ហោតិ។ ឧបរិភូមិ និព្ពត្តកំបិ សមានំ ហេដ្ឋាភូមិយំ និព្ពត្តេតិ។ មហេសក្ខេសុ មហិទ្ធិកេសុ និព្ពត្តកំបិ សមានំ អប្បេសក្ខេសុ និព្ពត្តេតិ។ តថា ឧច្ចកុលេសុ និព្ពត្តកំបិ នីចកុលេសុ។ ទីឃាយុកេសុ និព្ពត្តកំបិ អប្បាយុកេសុ។ មហាភោគេសុ និព្ពត្តកំបិ អប្បភោគេសុ។ បុរិសត្ត ភាវនិព្ពត្តកំបិ សមានំ ឥត្ថត្តភាវំវា នបុំសកភាវំ វា និព្ពត្តេតិ។ វណ្ណសម្បត្តិនិព្ពត្តកំបិ ទុព្ពណ្ណភាវំ។ ឥន្ទ្រិយសម្បត្តិនិព្ពត្តកំបិ អន្ធំវា ពធិរំវា យំកិញ្ចិ ឥន្ទ្រិយវេកល្លំ។ អង្គបច្ចង្គ សម្បត្តិជនកំបិ ហត្ថបាទាទិ អង្គវេកល្លំ ជនេតិ។ តថា អាយូហនកាលេ មហានិរយេសុ និព្ពត្តកំបិ អកុសលំ បច្ឆាកតេន ពលវកុសលេន វិពាធិយមានំ ឧស្សទេសុវា បេតេសុវា និព្ពត្តេតិ។ អជាតសត្តុ រាជា ចេត្ថ និទស្សនំ។ ឧស្សទេសុ និព្ពត្តកំបិ បេតេសុវា តិរច្ឆា នេសុវាតិ អាទិសព្ពំ វត្តព្ពំ។

ឧបត្ថម្ភកំបិ តព្ពិបរិយាយេន វេទិតព្ពមេវ។ តថា ហិ កម្មំ នាម កតកាលេទុព្ពលំបិសមានំ បច្ឆា សភាគេនពលវតាកុសលេនវា អកុសលេនវា ឧបត្ថម្ភិយមានំ សុដ្ឋុ ពលវំ ហោតីតិ។ កម្មនិព្ពត្ត ខន្ធសន្តានស្ស វិពាធនំនាម អញ្ញេន កម្មេន និព្ពត្តស្ស សត្តស្ស គហិតបដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ យទាកទាចិ សរីរេ នានាអន្តរាយេ ឧប្បាទេត្វាវា ឋានន្តរខេត្តវត្ថុ គោមហឹស ធន ធញ្ញភោគ សម្បត្តីនំ បុត្តទារញាតិ មិត្តានញ្ច វិបត្តឹ កត្វាវា ទុក្ខុប្បត្តិ ករណំ។ ទុវិធញ្ហិ កម្មផលំនាម វិបាកផលំ និសន្ទផលន្តិ។ តត្ថ វិបាកផលំនាម កម្មការកស្សេវ ហោតិ។ ន អញ្ញស្ស។ និសន្ទ ផលំ បន អញ្ញេសំបិ សាធារណមេវ។ ធម្មបទេ អានន្ទសេដ្ឋិវត្ថុ ឯត្ថ វត្តព្ពំ។ ចក្ខាទីសុ បន កម្មជសន្តថិសីសេសុ យេន កម្មេន យំកិញ្ចិ ឯកំវា ទ្វេវា តីណិវា សព្ពសោ ភិជ្ជន្តិ។ ចក្ខុបាលត្ថេរាទីនំ វិយ។ តំ កម្មំ ឧបឃាតកេ សង្គហិតន្តិ យុត្តំ។ ឧបឃា តកន្តិ បន ឧបច្ឆេទកន្តិច អត្ថតោ ឯកំ។ តថា ហិ មជ្ឈិមដ្ឋ កថាយំ បឋមំ ឧបច្ឆេទកនាមេន វត្វា ឧបឃាតកន្តិបិ ឯតស្សេវ នាមន្តិ វុត្តំ។ អង្គុត្តរដ្ឋកថាយំ បឋមំ ឧបឃាតកនាមេន វត្វា ឧបច្ឆេទកន្តិបិ តស្សេវេតំ នាមន្តិ វុត្តំ។ វិសុទ្ធិ មគ្គេបិ មរណស្សតិនិទ្ទេសេ តទេវ កម្មុបច្ឆេទកកម្មន្តិ វុត្តំ។ ឥធច បរតោ ឧបច្ឆេទកកម្មុនាតិ វក្ខតិ។

ឥមស្សាបិ កម្មន្តរុបច្ឆេទនំ មរណាសន្នកាលេ បាកដំ។ តទាហិ បឋមំ បាបកម្មពលេន ទុគ្គតិនិមិត្តេ ឧបដ្ឋហន្តេ បុន កល្យាណ កម្មំ តំ បដិពាហិត្វា សុគតិនិមិត្តំ ទស្សេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តេតិ។ កល្យាណកម្មពលេន សុគតិនិមិត្តេ ឧបដ្ឋហន្តេ បុន បាបកម្មំ តំ បដិពាហិត្វា ទុគ្គតិនិមិត្តំ ទស្សេត្វា អបាយេ និព្ពត្តេតិ។ ទុដ្ឋគាមណិរញ្ញោ សោណត្ថេរបិតុច វត្ថូនិ កថេតព្ពានិ។ អង្គុត្តរដ្ឋកថាយំ បន កុសលាកុសលកម្មក្ខយ ករស្ស មគ្គកម្មស្សាបិ កម្មន្តរុបច្ឆេទកតា វុត្តា។ អង្គុលិមាលត្ថេរាទីនំ វិយាតិ។ ឥមស្មឹ ភវេ លទ្ធានិ មហគ្គតកម្មានិ យេន អកុសលេន បរិហាយន្តិ។ តស្សាបិ កម្មន្តរុបច្ឆេទកេ សង្គហោ យុត្តោ។ ទេវទត្តស្ស វិយាតិ។ កម្មនិព្ពត្តខន្ធ សន្តានុបច្ឆេទនំ បន តស្មឹ តស្មឹ ភវេ អាយុ កម្មេសុ វិជ្ជមានេសុ លទ្ធោកាសស្ស កស្សចិ អបរាធកម្មស្ស ពលេន កលលកាលតោ បដ្ឋាយ អន្តរាវ កេនចិរោគេនវា ភយេនវា ឧបក្កមេនវា មរន្តានំ វសេន វេទិតព្ពំ។

ឯត្ថច កម្មន្តរស្សវា កម្មនិព្ពត្តខន្ធសន្តានស្សវា ឧបត្ថម្ភនា ទីនិ សន្ធាយ ឥមេសំ ចតុន្នំបិ កម្មានំ កុសលា កុសលភាវោ វិសុទ្ធិមគ្គេ អង្គុត្តរដ្ឋកថាយញ្ច វុត្តោ។ មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ បន សំវណ្ណេតព្ពសុត្តានុរូបំ កម្មនិព្ពត្តខន្ធ សន្តានស្សេវ ឧបត្ថម្ភនាទីនិ សន្ធាយ ឧបត្ថម្ភកស្ស កុសលភាវោ ឧបបីឡកឧបឃាតកានំ អកុសលភាវោ វុត្តោ។ សោ បន មជ្ឈិមដីកាយំ អង្គុត្តរដីកាយញ្ច អរុច្ចមានោ វិយ វុត្តោ។ មហាដីកាយំ បន សោ កេចិ វាទោបិ កតោ។ តត្ថបន សំវណ្ណេតព្ពសុត្តានុរូបំ វុត្តត្តា វិសុំ បាឡិនយោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ន ច កេចិវាទោ កត្តព្ពោ។ សុត្តស្មឹហិ អប្បាយុកសំវត្តនិកាឯសា មាណវបដិបទា, យទិទំ បាណាតិបាតី ហោតីតិអាទិនា ឧបឃាតកំ បាណាតិបាតវសេនេវ វុត្តំ។ ឧបបីឡកញ្ច ពហ្វាពាធសំវត្តនិកា ឯសា មាណវ បដិបទា, យទិទំ សត្តានំ វិហេឋកជាតិកោ ហោតីតិអាទិនា វិហឹសាទីនំ វសេន វុត្តំ។ ឧបត្ថម្ភកញ្ច ទីឃាយុកសំវត្តនិកា ឯសា មាណវ បដិបទា។ យទិទំ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតីតិអាទិនា បាណាតិបាតវិរតិអាទីនំ វសេន វុត្តំ។

សព្ពញ្ចេតំ មនុស្សត្តំ អាគតស្សេវ សត្តស្ស វសេនាតិ ឯវំ វិសុំ បាឡិនយោ វេទិតព្វោតិ។ មហាដីកាយំ បន អង្គុត្តរដីកាយញ្ច កម្មន្តរុបត្ថម្ភនាទីនិ អនិច្ចន្តេហិ ជនកាទិភាវេនាម វិបាកំ បដិគច្ឆិតព្ពោ។ នកម្មន្តិ វិបាកស្សេវ ឧបឃាតកតា យុត្តា វិយ ទិស្សតីតិ វុត្តំ។

កិច្ចវសេនាតិ ជននំ ឧបត្ថម្ភនំ ឧបបីឡនំ ឧបច្ឆិន្ទនន្តិ ចតុន្នំ កិច្ចានំ វសេន។ តត្ថ ឯកា បាណាតិបាតចេតនា ចត្តារិ កិច្ចានិ សាធេតិ។ សា ហិ យាវ វិបច្ចិតុំ ឱកាសំ នលភតិ។ តាវ ឧបត្ថម្ភនាទីសុ តីសុ កិច្ចេសុ យំកិញ្ចិ លទ្ធបច្ចយំ កិច្ចំ ករោតិ។ យទា វិបច្ចិតុំ ឱកាសំ លភតិ។ តទា ឯកាយ ចេតនាយ ឯកាឯវ បដិសន្ធិ ហោតីតិ ឯវំ សាកេតបញ្ហេ វុត្តនយេន ឯកំ អបាយភវំ ជនេតិ។ តតោ បរំ បន បដិសន្ធិជននកិច្ចំ នត្ថិ។ បវត្តិវិបាកជននេន សហ ឥតរានិ តីណិ កិច្ចានិ ភវសតសហស្សេបិ កប្បសតសហស្សេបិ សាធេតិយេវ។ ធម្មទិន្នាយ នាម ឧត្តសេន រញ្ញោ ទេវិយា វត្ថុ ឯត្ថ វត្តព្ពំ។ សា បន យទា អត្តនោ វិបាកវារតោ បុរេ អរិយភូតស្សវា បុថុជ្ជនភូតស្សបិ កល្យាណ ចិត្តសមង្គិនោវា ឧបច្ឆេទនំ ករោតិ។ តទា ឧបច្ឆិន្ទិត្វា កម្មន្ត រស្សេវ ឱកាសំ ករោតិ។ សយំ វិបាកំ នជនេតិ។ យទា បន បាបចិត្តសមង្គិនោ ខន្ធសន្តានំ ឧបច្ឆិន្ទតិ។ តទាឯវ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា អត្តនោ វិបាកំ ជនេតិ។ សកឹ លទ្ធបដិសន្ធិវារតោ បន បច្ឆាយ អនេកេសុ អត្តភាវ សតសហស្សេសុបិ ឧបច្ឆេទនាទីនិយេវ ករោតិ។ ឯត្ថ មហាមោគ្គលាន ត្ថេរ វត្ថុ សាមាវតិ វត្ថុ វត្ថុមុទាតីវិយភិក្ខុ វត្ថុ ទុស្សិមារ កលាពុរាជ វត្ថូនិ កថេតព្ពានិ។ យស្មា បន ឥទំ ឧបច្ឆេទកកម្មំ នាម តិរច្ឆានគតានំ ពហុលំ លព្ភតិ។ តស្មា សុដ្ឋុ ពលវំ អកុសលកម្មំ ទុព្ពលស្ស អកុសលកម្មស្សវា អកុសលកម្មនិព្ពត្តខន្ធសន្តានស្សវា ឧបច្ឆេទកំនាម ន ហោតីតិ ន វត្តព្ពំ។ តេនេវ ហិ មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ ពហុកស្មិញ្ហិ អកុសលកម្មេ អាយូហិតេ ពលវកម្មំ ទុព្ពល កម្មស្ស វិបាកំ បដិពាហិត្វា អត្តនោ វិបាកស្ស ឱកាសំ ករោតីតិ វុត្តំ។

អបិច បវត្តិយំបិ កម្មន្តរជនិតំ ភវង្គសន្តានំ អនុបច្ឆិន្ទិត្វា បញ្ចសុ ចក្ខុ សោត ឃាន ជិវ្ហា ភាវ ទសក សង្ខាតេសុ សន្តតិ សីសេសុ អញ្ញតរស្ស សន្តតិសីសស្ស សព្ពសោ ឧបច្ឆិន្ទនំបិ ឥមស្សេវ កិច្ចន្តិ យុត្តំ។ យំ បន មហាដីកាយំ អង្គុត្តរដីកាយញ្ច ឧបបីឡកំ អញ្ញស្ស វិបាកំ ឆិន្ទតិ។ ន សយំ អត្តនោ វិបាកំ ជនេតីតិ វុត្តំ។ តំ អដ្ឋកថាយំ សុខទុក្ខំ បីឡេតិ, អទ្ធានំ បវត្តិតុំ ន ទេតីតិ ឥទំ ទិស្វា វុត្តំ សិយា។ អទ្ធានំ បវត្តិតុំ នទេតីតិ ឯត្ថ បន សុខសន្តានំវា ទុក្ខសន្តានំវា ចិរកាលំ បវត្តិតុំ នទេតិ ឥច្ចេវត្ថោ។ ន បន ឧបឃាតកំ វិយ ភវង្គសន្តានេន សហ អញ្ញស្ស កម្មស្ស វិបាកំ ឆិន្ទតីតិ។

[១៤៣] យំបន **វិភាវនិយំ**

> "ជនកំ កម្មន្តរស្ស វិបាកំ អនុបច្ឆិន្ទិត្វាវ វិបាកំ ជនេតិ។ ឧបឃាតកំ ឧបច្ឆេទនបុព្ពកន្តិ ឥទំ តាវ អដ្ឋកថាសុ សន្និដ្ឋានន្តិ វុត្តំ"។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឥធ បុព្ពកតេន ឧបច្ឆេទកកម្មេន មរិត្វា សគ្គេ និព្ពត្តានំ វត្ថូនំ អដ្ឋកថាសុយេវ អាគតត្តាតិ។

[១៤៤] យញ្ច **តត្ថ**

> អបរេ បន អាចរិយា វទន្តីតិអាទិនា ឧបឃាតកស្ស សយំ វិបាកនិព្ពត្តកត្តា ភាវវចនំ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

តេនេវ កម្មេន អបាយេ និព្ពត្តានំ ទុស្សិមារ កលាពុរាជា ទីនំ តស្ស កម្មស្ស ឧបច្ឆេទកកម្មភាវេន អដ្ឋកថាសុ អាគតត្តាតិ។ [ជនកចតុក្កំ]

១៤៦. គរុកន្តិ អញ្ញេន កម្មេន បដិពាហិតុំ អសក្កុណេយ្យំ កុសលបក្ខេ មហគ្គតកម្មំ អកុសលបក្ខេ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិយា សហ បញ្ចានន្តរិយកម្មំ។ ឯត្ថ សិយា។ មហគ្គតកម្មន្តិ កស្មា វុត្តំ។ តញ្ហិ បមាទវសេនវា នីវរណធម្មបវត្តិយាវា បរិហាយិយមានំ និកន្តិពលេនវា បដិពាហិយមានំ វិបាកំ ន ទេតីតិ។ តថា ឯកស្ស ពហូសុ អានន្តរិយកម្មេសុ កតេសុ ឯកស្មឹ វិបច្ចន្តេ សេសានិ ន វិបច្ចន្តីតិ។ វុច្ចតេ, មហគ្គតកម្មំ តាវថបេត្វា បមាទធម្មនីវរណធម្មនិកន្តិធម្មេ អត្តនោ ពលវតរញ្ច មហគ្គតកម្មន្តរំ អញ្ញេន បុញ្ញកម្មេន អប្បដិពាហនិយដ្ឋេន គរុកំ នាម ហោតិ។ អានន្តរិយកម្មានិ បន ថបេត្វា អត្តនោ ពលវតរំ អានន្តរិយកម្មំ អញ្ញេន កេនចិ ធម្មេន អប្បដិពាហនិយដ្ឋេនាតិ ឯវំ យថារហំ តេសំ គរុកតា វេទិតព្ពាតិ។ **អាសន្ន**ន្តិ មរណកាលេ អនុស្សរិតំ តទា កតញ្ច។ តត្ថ តទាកតន្តិ អន្តិម ជវនវីថិតោ បុព្ពភាគេ អាសន្នេ កតំ យំកិញ្ចិ កុសលាកុសលកម្មំ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មំ បន វិបស្សនាទិវសេន បវត្តំ សម្មាទិដ្ឋិកម្មញ្ច អន្តិមជវនវីថិយំបិ កតន្តិ គហេតព្ពំ។

យថាហ-មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នាតិ។ ឯតេន តតោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មតោ អញ្ញំ អន្តិមជវនវីថិយំ បវត្តំ កម្មំ បដិសន្ធឹ ជនេតុំ ន សក្កោតីតិ សិទ្ធំ ហោតីតិ។ **អាចិណ្ណ**ន្តិ ទីឃរត្តំ អភិណ្ហសោ កតំ។ សតិ ករិត្វាបិវា បច្ឆា បុនប្បុនំ សោមនស្សជនកំ សន្តាបជនកញ្ច។ **កដត្តាកម្ម**ន្តិ ការិយិត្ថាតិ កម្មន្តិ ឯវំ កតការណាឯវ កម្មន្តិ វត្តព្ពំ កម្មំ។ គរុកាទិភាវេន វត្តព្ពំ កម្មំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ បុរិមានិ តីណិ ឥមស្មិំ ភវេ កតានិ ឧបបជ្ជវេទនីយកម្មានិឯវ។ កដត្តាកម្មំ បន អតីតភវេសុ កតេហិ អបរបរិយាយវេទនីយេហិ សហ ឥមស្មឹ ភវេ កតំ គរុកា សន្នាចិណ្ណភាវរហិតំ កម្មបថបត្តំ យំកិញ្ចិ ឧបបជ្ជវេទនីយកម្មំ។ មហាដីកាយំ បន កដត្តាកម្មំ បុរិម ជាតីសុ កតំឯវ គហិតំ។ តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។ ឯតេហិ បន តីហិ មុត្តំ បុនប្បុនំ លទ្ធាសេវនំ កដត្តាវា បន កម្មំនាម ហោតីតិ ហិ វុត្តំ។ ន ច អតីតភវេសុ កតានិ មាតុឃាតកាទីនិបិ អបរ បរិយាយ កម្មានិ ឯតេហិ តីហិ មុត្តានីតិវា អមុត្តានីតិវា បុនប្បុនំ លទ្ធាសេវនានីតិវា អលទ្ធាសេវនានីតិវា សក្កា វិសេសេតុំ។ តទា ហិ តានិ គរុក កម្មសន្តានេ បវត្តានិបិ ហោន្តិ។ អាសន្នវចិណ្ណកម្មសន្តានេ បវត្តានិបីតិ។

អង្គុត្តរដ្ឋកថាយញ្ច ឯតេហិ បន តីហិ មុត្តំ អញ្ញាណវសេនកតំ កដត្តាវា បន កម្មំនាមាតិ វុត្តំ។ ន តានិ អញ្ញាណវសេន កតានីតិ សក្កា វិសេសេតុំ។ តានិ ហិ បុរិមភវេសុ អញ្ញាណ វសេន កតានិបិ ហោន្តិ។ ញាណវសេន កតានិបីតិ។ តានិ បន វិសេសនានិ ឥមស្មឹ ភវេ កតានំ គរុកាទីហិ តីហិ មុត្តានំ សត្តមជវន កម្មានំ វសេន វុត្តានីតិ តេហិ សហ បុរិមជាតីសុ កតានិ អបរបរិយាយ កម្មានិ កដត្តា កម្មំនាមាតិ វេទិតព្ពានិ។ ឯវញ្ច កត្វា យត្ថ តំបុព្ពេកតំ កម្មន្តិ អាគតំ។ តត្ថបិ ឥមស្មឹ ភវេវា អតីតភវេសុវា បុព្ពកាលេ កតន្តិ អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ។ ឥមេសុ បន ចតូសុ កម្មេសុ វិជ្ជមានេសុ គរុកមេវ អនន្តរេ ភវេ បដិសន្ធឹ ទេតិ។ គរុកេ អសតិ អាសន្នំ។ អាសន្នេ អសតិ អាចិណ្ណំ។ អាចិណ្ណេ អសតិ កដត្តាកម្មំ។ តេនាហ **បាកទានបរិយាយេនា**តិ។ បាកទានវារេនាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ សិយា។ កស្មា ឥធ អាសន្នំ អាចិណ្ណតោ បឋមំ វុត្តំ។ ននុ បាឡិយំ អាសន្នតោ អាចិណ្ណមេវ បឋមំ វុត្តំ។ យថាហ-យំ គរុកំ យំ ពហុលំ។ យទាសន្នំ។ កដត្តាវា បន កម្មន្តិ។ អដ្ឋកថាសុច តេនេវ កមេន បាកទានវារោ វិហិតោតិ។ វុច្ចតេ, សភាវតោ ពលវទុព្ពលក្កមេន បាឡិយំ អាចិណ្ណំ បឋមំ វុត្តំ។ សោ បន កមោ កទាចិ បាក ទានបរិយាយោបិ សម្ភវតីតិ កត្វា អដ្ឋកថាសុ តេនេវ កមេន បាកទានវារោ វិហិតោ។ អាសន្នំបិ ហិសមានំ ចិត្តំ តោសេតុំវា សន្តាបេតុំវា អសក្កោន្តំ ហុត្វា ទុព្ពលំ ពលវតោ អាចិណ្ណស្ស និវត្តកំ ន ហោតីតិ។ យស្មា បន មហាកម្មវិភង្គសុត្តេ បុព្ពេវាស្សតំ កតំ ហោតិ កល្យាណកម្មំ សុខវេទនីយំ។ បច្ឆាវាស្សតំ កតំ ហោតិ កល្យាណ កម្មំ សុខវេទនីយំ។ មរណកាលេវាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នាតិ ឯវំ អាចិណ្ណទុច្ចរិតស្សបិ ឯកច្ចស្ស អាសន្នេន កល្យាណ កម្មេន សគ្គគមនំ វុត្តំ។ តថា បុព្ពេវាស្សតំ កតំ ហោតិ បាបកម្មំ ទុក្ខវេទនិយំ។ល។ មិច្ឆា ទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នាតិ ឯវំ អាចិណ្ណ សុចរិតស្សបិ ឯកច្ចស្ស អាសន្នេន បាបកម្មេន អបាយគមនំ វុត្តំ។ យស្មាច ឧភិន្នំបិ ពលវភាវេ សតិ អាសន្នមេវ បរិយត្តំ ភវិតុំ អរហតិ។ តស្មា ឥធ ថេរេន អាសន្នមេវ បឋមំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច បុព្ពេវាស្សកតំ ហោតីតិ ឥទំ អាសន្នានុស្សរិតកម្មវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តម្ពទាឋិកនាមស្ស ចោរ ឃាតកស្ស មហាវាតកាលនាមស្សច ឧបាសកស្ស វត្ថុ ឯត្ថ កថេតព្ពន្តិ។

[១៤៥] *វិភាវនិយំ* បន

> អដ្ឋកថាយំ អាគតំ ជរគ្គវោបមំ ទស្សេត្វា អាសន្នមេវ បឋមំ វិបាកំ ទេតីតិ ឯកំសេន វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អដ្ឋកថាយំ ឯវំ ឯកំសេន វុត្តំ។ នច ឧដ្ឋាតុំបិ អសក្កោន្តោ សោ ជរគ្គវោ បជទ្វារស្ស អាសន្នេ បិតោបិ បឋមតរំ និក្ខមិស្សតីតិ។ [គរុកចតុក្កំ]

១៤៧. ទិដ្ឋធម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខភូតោ បច្ចុប្បន្នោ អត្តភាវោ។ វេទិតព្ពំ អនុ ភវិតព្ពន្តិ វេទនីយំ។ ផលំ។ ទិដ្ឋធម្មេ វេទនីយំ ផលំ ឯតស្សាតិ **ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ**។

[១៤៦] *វិភាវនិយំ* បន

> “ទិដ្ឋធម្មេ វេទិតព្ពំ វិបាកានុភវន វសេនាតិ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ បដិសំវេទេតីតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហិ វិបាកំ បដិសំវេទេតីតិ ឯតេន ឥធ វេទនីយ សទ្ទោ កម្មសាធនោ វិបាកាតិធេយ្យោច ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ឯវញ្ច សតិ ឥធ អញ្ញបទត្ថសមាសោ ឯវ លព្ភតិ។ ន ឧត្តរបទត្ថសមាសោតិ។ ទិដ្ឋធម្មំ ឧបេច្ច តស្ស អនន្តរេ បជ្ជិត្វា បាបុណិត្វា វេទិតព្ពំ ផលំ ឯតស្សាតិ **ឧបបជ្ជវេទនីយំ**។ តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ ឧបបជ្ជ សទ្ទស្ស អត្ថំ វទន្តេន ឧបបជ្ជិត្វាតិ វុត្តំ។ សុត្តបទេសុ បន

ឧបបជ្ជេវាតិ បាឋោ ទិដ្ឋោ។ តស្មា ទិដ្ឋធម្មស្ស សមីបេ អនន្តរេ បដិគន្តព្ពោ គន្តព្ពោតិ ឧបបជ្ជោ។ ទុតិយោ អត្តភាវោ ឧបបជ្ជេវេទិតព្ពំ ផលំ ឯតស្សាតិ ឧបបជ្ជវេទនីយន្តិ ឯវមត្ថោ បាឋស្ស វសេន វេទិតព្ពោ។ ឧបបជ្ជាតិវា អនន្តរេ ភវេ បវត្តោ ឯកោ និបាតោ។ យថា បច្ចាតិ។

[១៤៧] វិភាវនិយំ បន

> “ទិដ្ឋធម្មតោ អនន្តរំ ឧបបជ្ជិត្វា វេទិតព្ពន្តិ ឧបវជ្ជវេទនីយ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឧបបជ្ជវា វិបាកំ បដិសំវេទេតីតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ បរិយាយតិ បុនប្បុនំ អាគច្ឆតីតិ បរិយាយោ។ អបរោច សោ បរិយា យោចាតិ **អបរបរិយាយោ**។ ទិដ្ឋធម្មា នាគតា នន្តរ ភវេហិ អញ្ញោ អត្ត ភាវ បរិវត្តោ។ តេ នេវ ហិ មហាដីកាយំ អង្គុត្ត រដីកាយញ្ច អបរបរិយាយេតិ ទិដ្ឋធម្មានន្តរានាគតតោ អញ្ញស្មឹ អត្តភាវបរិយាយេ អត្តភាវបរិវត្តេតិ វុត្តំ។ សុត្តបទេសុ បន អបរេវា បរិយាយេតិច អបរាបរេវា បរិយាយេតិច ទ្វិធា បាឋោ ទិដ្ឋោ។ តត្ថ បច្ឆិមស្មឹ បាឋេសតិ ឥធ មជ្ឈេ ឯកស្ស អបរសទ្ទស្ស លោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ សង្គហបោត្ថកេសុ បន មជ្ឈេ ទីឃោ យាការនង្គោច អបរាបរិយសទ្ទោ ទិស្សតិ។ សោ ពហូសុ អដ្ឋកថាសុ នត្ថិ។ បាឡិយាច ន សមេតិ។

[១៤៨] យញ្ច **វិភាវនិយំ**

> “អបរេ អបរេ ទិដ្ឋធម្មតោ អញ្ញស្មឹ យត្ថកត្ថចិ អត្តភាវេ វេទិតព្ពំ កម្មំ អបរាបរិយ វេទនីយ”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ទិដ្ឋធម្មតោតិ ឥទំ តាវ នយុជ្ជតិ។

ន ហិ មជ្ឈេ ឧបបជ្ជភវំ វជ្ជេត្វា បឋមោ ទិដ្ឋធម្មោវ ឥធ តតិយេ បទេ អធិកតោតិ យុត្តោ។

[១៤៩] អត្ថតោ បន ព្យញ្ជនតោច សព្ពំ បាឡិយា ន សមេតិ។

អបរេវា បរិយាយេ វិបាកំ បដិសំវេទេតីតិ ហិ បាឡិយំ វុត្តំ។ អបរាបរេវា បរិយាយេតិវា។ អហោសិនាមកំ កម្មំ **អហោសិកម្មំ**។ អហោសិកម្មំ។ ភវិស្សតិកម្មំ។ អត្ថិកម្មំ។ នតស្ស វិបាកោតិ ឯវំ វុត្តបាឋវសេន អាចរិយេហិ តថាគហិតនាម ធេយ្យំ សព្ពសោ អលទ្ធវិបាកវារំ កម្មន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ សត្តសុ កុសលាកុសលជវនេសុ បឋមជវនចេតនា ទិដ្ឋធម្មវេ ទនីយំនាម។ សា ហិ អលទ្ធាសេវនតាយ សព្ពទុព្ពលត្តា អចិរដ្ឋិ តិកាច ហោតិ អប្បតរវិបាកាចាតិ។ បច្ចយំ លទ្ធា ទិដ្ឋធម្មេឯវ អហេតុកមត្តំ ផលំ ទត្វា វិគច្ឆតិ។ ន ឯកំបិ មរណកាលំ អតិក្កម្ម សន្តានំ អនុពន្ធិតុំ សក្កោតិ។ បច្ចយំ បន អលភមានា អហោសិកំនាម ហោតិ។ បច្ចយោតិច អត្តនោ ផលុប្បត្តិយា ឱកាសទាយកោ នានា ឥរិយាបថេសុ ឥដ្ឋានិដ្ឋារម្មណសមា គមាទិកោ យោកោចិ បច្ចយោបិ យុជ្ជតិយេវ។ ដីកាសុ បន បដិបក្ខេហិ អនភិភូតតាយាតិអាទិនា មហន្តំ កត្វា បច្ចយោ វុត្តោ។ សោ កាកវលិយាទីនំ វិយ បាកដតរផលទានំ សន្ធាយ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ន ហិ កម្មបថជវនសន្តានេ បវត្តមានា ឥតរាបិវា បឋមជវនចេតនា ឥដ្ឋានិដ្ឋសមាយោគវសេនបិ លទ្ធ បច្ចយា កាចិ អត្តនោ ពលានុរូបំ ផលំ ន ទេតីតិ អត្ថិ។ នចតាយ ទិយ្យមានំ សព្ពំបិ ផលំ មហាជនស្សវា កម្មការកស្សេវ វាបាកដមេវ សិយាតិ សក្កា វត្តន្តិ។ យំ បន ញាណវិភង្គដ្ឋ កថាយំ ឯកំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ វិបាកំ ទេតិ។ សេសានិ អវិបាកានីតិ វុត្តំ។ តំ អលទ្ធ បច្ចយានិ សេសានិ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ន ហិ ឯកោ ទិដ្ឋធម្មោ ឯកស្សេវ ទិដ្ឋធម្មវេទនី យស្ស ឱកាសោតិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ។ អត្ថសាធិកា បន សន្និដ្ឋាបកភូតា សត្តមជវនចេតនា ឧបបជ្ជ វេទនីយំនាម។ សា ហិ លទ្ធាសេវនតាយ ថោកំ សារភូតា ហោតីតិ បឋមចេតនា វិយ សីឃតរំ វិបច្ចិតុំ នសក្កោតិ។ ពលវតីច ហោតីតិ ឯកំ ភវំ ជនេតុំ សក្កោតិ។ បតិត ជវ នេសុ បន អន្តិមជវនតាយ មជ្ឈិមចេតនាយោ វិយ ចិរដ្ឋិតិកា ន ហោតីតិ បច្ចយំ លទ្ធា អនន្តរេ ឯវ ភវេ បដិសន្ធីវា បវត្តិ ផលមេវវា ទត្វា វិគច្ឆតិ។ អលទ្ធា បន អហោសិកម្ម មេវ ហោតិ។ ន ទុតិយំ មរណកាលំ អតិក្កមិតុំ សក្កោតិ។ យំបន ញាណវិភង្គដ្ឋកថាយំ ឯកំ ឧបបជ្ជវេទនីយំ បដិសន្ធី អាកឌ្ឍតិ។ សេសានិ អវិបាកានីតិ វុត្តំ។ តំបិ បដិសន្ធិវិបាកំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ សេសានិបិ ហិ យាវ ទុតិយចុតិ នាគច្ឆតិ។ តាវ លទ្ធបច្ចយានិ បវត្តិ វិបាកំ ទេន្តិយេវ។ ឥធ មិស្សក កម្មានិ កត្វា អនន្តរភវេ មិស្សកកម្មផលំ អនុភោន្តានិ វេមានិក បេតវត្ថូនិ អញ្ញានិច តំតំកម្មំ កត្វា អនន្តរភវេ ឯវ សុគតិ យំ កព្ពិបាកភូតំ វិបត្តឹ អនុភវន្តានិ ទុគ្គតិយំវា តព្ពិបាកភូតំ សម្បត្តឹ អនុភវន្តានិ អនេកានិ វត្ថុសតានិ ឯត្ថ កថេ តព្ពានីតិ។

[១៥០] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“សាច បដិសន្ធី ទត្វារ បវត្តិវិបាកំ ទេតិ។ បដិសន្ធិយា បន អទិន្នាយ បវត្តិវិបាកំ ទេតីតិ នត្ថី”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

យថាវុត្តវត្ថុហិ សទ្ធឹ វិរុជ្ឈនតោ។

[១៥១] យញ្ច **តត្ថ**

“ចុតិ អនន្តរញ្ហិ ឧបបជ្ជវេទនីយស្ស ឱកាសោ”តិ ការណំ វុត្តំ។ តំបិ អការណំ។

ចុតិអនន្តរតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំបិ ឱកាសសម្ភវតោ។

[១៥២] យញ្ច **តត្ថ**

“បដិសន្ធិយា បន ទិន្នាយ ជាតិសតេបិ បវត្តិវិបាកំ ទេតីតិ វុត្តំ”។ តំបិ ន គហេតព្ពំ។

កម្មសង្គហបត្តិតោ។ អដ្ឋកថាយញ្ច ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ឧបបជ្ជវេទនីយំ អបរបរិយាយ វេទនីយន្តិ តេសំ សង្កមនំ នត្ថិ។ យថាឋានេយេវ បតិដ្ឋន្តីតិ វុត្តំ។ ន ចេត្ថ បដិសន្ធិវសេន ឯវំ វុត្តន្តិ សក្កា វត្តុំ។ តទត្ថសាធកស្ស អដ្ឋកថាបទេសស្សវា វត្ថុស្សវា យុត្តិយាវា អភាវតោតិ។ មជ្ឈេ បន បញ្ចជវន ចេតនា អបរបរិយាយ វេទនីយំ នាម។ ឯតា ហិ សុដ្ឋុ ពលវន្តី សារភូតាច ហោន្តីតិ ន សីឃំ វិបច្ចិតុំ សក្កោន្តិ។ ចិរដ្ឋិតិកា បន ហោន្តិ។ តស្មា តតីយភវតោ បដ្ឋាយ យទា ឱកាសំ លភន្តិ។ តទា បញ្ចវារេ បដិសន្ធី ទត្វា សំសារបវត្តិយា សតិ កប្បសត សហស្សេបិ បវត្តិវិបាកំ ទេន្តីតិ។ ឥមានិយេវ បន តីណិ កម្មានិ អត្ថនោ អត្ថនោ ខេត្តេ សព្ពសោ វិបាកវារំ អលភមានានិ អហោសិកម្មំនាម។ ខេត្តញ្ច នេសំ បឋមស្ស ទិដ្ឋ ធម្មចុតិយា បរិច្ឆិន្នំ។ ទុតីយស្ស អនាគតានន្តរភវចុតិយា។ តតីយស្ស បរិនិព្ពានចុតិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ [ទិដ្ឋធម្មចតុក្កំ]

១៤៨. បាកដ្ឋានវសេនាតិ អបាយាទិកស្ស វិបច្ចនដ្ឋានស្ស វសេន តថា ចត្តារិ កម្មានិនាម ហោន្តីតិ យោជនា។ **តត្ថា**តិ តេសុ អកុសលាទីសុ ចតូសុ កម្មេសុ។ **កម្មទ្វារវសេនា**តិ កម្មសិទ្ធិយា អង្គភូតានំ កាយាទិ កម្មទ្វារានំ វសេន។ បាណំ អតិបាតេន្តិ ឯតេនាតិ **បាណាតិបាតោ**។ អតិបាតនញ្ចេត្ថ សរសតោ បតិតុំ អទត្វា អន្តរាឯវ បយោគពលេន បាតនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អទិន្នំ អាទិយន្តិ ឯតេនាតិ **អទិន្នាទានំ**។ អគមនី យវត្ថុសង្ខាតេសុ វត្ថុកាមេសុ មិច្ឆា ចរន្តិ ឯតេនាតិ **កាមេសុមិច្ឆាចារោ**។ តត្ថ បរបាណេ បាណសញ្ញិនោ តស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយ សន្តានុបច្ឆេទកស្ស កាយវចីបយោគស្ស សមុដ្ឋាបិកា វធកចេតនា បាណាតិបាតោនាម។ សយមេវ អត្ថនោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ បាតេន្តស្ស បាណាតិបាតោនាម នត្ថិ។ បរបរិគ្គហិតេ បរបរិគ្គហិតសញ្ញិនោ តតោ វិយោគការណស្ស កាយ វចីបយោគស្ស សមុដ្ឋាបិកា អច្ឆិន្ទកចេតនា អទិន្នាទានំនាម។ អគមនីយវត្ថុសុ មគ្គេនមគ្គបដិ បាទកស្ស កាយបយោគស្ស សមុដ្ឋាបិកា អស្សាទចេតនា កាមេសុមិច្ឆាចារោនាម។ កេចិ បនឯត្ថបិ អគមនីយ វត្ថុសញ្ញិនោតិ បទំ ឥច្ឆន្តិ។ តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។ អគមយនីវត្ថុ តស្មឹ សេវនចិត្តន្តិ ហិ តត្ថ វុត្តំ។ ឯតេន អគមនីយវត្ថុម្ហិ សតិ គមនីយ សញ្ញាយវា អគមនីយ សញ្ញាយវា សេវន្តស្ស កម្មបថោ ហោតិ យេវាតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ ឥតរថា អគមនីយវត្ថុ តថា សញ្ញិតា តស្មឹ សេវនចិត្តន្តិ វុត្តំ សិយាតិ។

អបរេ បន សយំ បយោគំ កត្វា អត្តនិ បរេន ករិយមានំ មគ្គេន មគ្គបដិបាទនំ អស្សាទេន្តស្ស សេវន ចិត្តេ សតិបិ នត្ថិ កម្មប្បថភេទោ។ បយោគស្ស អភាវាតិ វទន្តិ។ សេវនចិត្តេ បន សតិ បយោគោ អប្បមាណន្តិ ឯកេ។ ឯវញ្ច សតិ តិយង្គិកោវ មិច្ឆាចារោ, ន ចតុរង្គិកោតិ អាបជ្ជតិ។ អដ្ឋកថាយំ បន សេវន បយោគេន សហ ចតុរង្គិកោវ វុត្តោតិ អញ្ញេ។ សេវនបយោគោ បន យេភុយ្យេន លព្ភមានត្តាយេវ វុត្តោ។ ន បន ឯកន្ត អង្គភាវតោ។ ឥតរថា ឥត្ថីនំ យេភុយ្យេន បយោគកិច្ចំ នត្ថីតិ តាសំ មិច្ឆាចារោ ទុល្លភោ សិយាតិ ច វទន្តិ។ ភិក្ខុនិទូសនំបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតិ។ សា ហិ រក្ខិតាសុ សង្គហិតាតិ។ ដីកាសុ បន សា ធម្មរក្ខិតាបិ ន ហោតិ។ កុតោ មាតាទិរក្ខិតា។ ធម្មោតិ ហិ ឥធ បាសណ្ឌិយធម្មោវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោតិ វទន្តិ។ សាសនធម្មោបិ នន យុត្តោ។ សព្រហ្មចារិ និយោបិ ឧបជ្ឈាយិនី អាទិកា តស្សា មាតាទិដ្ឋានិយាឯវ ហោន្តិ។ តថា ហិ សិក្ខាបទវិភង្គដ្ឋកថាយំ មិច្ឆាចារោបិ ទុស្សីលាយ។ល។ សាមណេរិយា, បុថុជ្ជនភិក្ខុនិយា, សោតាបន្នាយ, សកទាគាមិនិយា, តតោ អ នាគាមិនិយា វីតិក្កមោ មហាសាវជ្ជោ។ ខីណាសវាយ បន ឯកន្តមហាសាវជ្ជោវាតិ វុត្តំ។

កស្មាបនេត្ថ សុរាបានំ នគហិ តំ។ តំបិហិ អបាយសំវត្តនិ កភាវេន វុត្តំ។ យថាហ-សុរាមេរយបានំ ភិក្ខវេ អាសេវិតំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ និរយសំវត្តនិកំ តិរច្ឆានយោនិសំវត្តនិកំ បេត្តិវិសយសំវត្តនិកំ។ យោច

សព្ពលហុកោ សុរាមេរយ បានស្ស វិបាកោ។ សោ មនុស្សភូតស្ស ឧម្មត្តកសំវត្តនិកោ ហោតីតិ។ អដ្ឋកថាសុបិ កោដ្ឋាសតោ បញ្ចបិ បាណាតិបាតា ទយោ កម្មបថាឯវាតិ វុត្តន្តិ។ វុច្ចតេ, មូលដីកាយំ តាវ តស្ស សភាគត្តេន មិច្ឆាចារេ ឧបការកត្តេន ទសសុបិ កម្មបថេសុ អនុបវេសោតិ វុត្តំ។ តត្ថ សភាគត្តំ គហេត្វា វិភាវនិយំ សុរាបានំបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតីតិ វទន្តិ រសសង្ខាតេសុ កាមេសុ មិច្ឆាចារភាវតោតិ វុត្តំ។ ឧបការកត្តំ គហេត្វា បដិសម្ភិទាមគ្គដីកាយំ កុសលាកុសលាបិច បដិសន្ធិជនកាយេវ កម្មបថាតិ វុត្តា។ វុត្តាវសេសា បដិសន្ធិជននេ អនេកន្តិ កត្តា កម្ម បថាតិ ន វុត្តាតិ ឥមស្ស វាក្យស្ស សំវណ្ណនាយំ វុត្តាវសេ សាតិ សុរាបានាទយោ តព្ពិរមណាទយោច។ សុរាបានញ្ហិ មទស្ស បច្ចយោ។ មទោ អបុញ្ញបថស្ស។ តព្ពិរតិបិ និម្មទតាយ។ សាច បុញ្ញបថស្សាតិ កម្មបថូបនិស្សយានិ តានិ តទាសន្នកម្មវសេន សន្ធិជនកានិបិ ហោន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ តទាសន្នកម្មវសេនាតិ តស្ស សុរាបានស្សវា សុរាបានវិរតិយាវា អាសន្នេ បវត្តានំ តម្មូលកានំ អបុញ្ញកម្មានំវា បុញ្ញកម្មានំវា វសេនាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ-យោ សុរំ បិវិត្វា សុរាមទហេតុ បាណា បាតាទីសុ យំកិញ្ចិ កម្មំ ករោតិ, តស្ស សុរាបានំ តស្សតិ កម្មស្ស ពលវូបនិស្សយោ ហោតិ បុព្ពចេតនាឋានិយញ្ច។ តទេវ វិសុំ បដិសន្ធឹ ជនេតិ, ន ឥតរន្តិ។ យថា ហិ បុព្ពាបរចេតនា យោបិ កម្មបថបត្តស្ស កម្មស្ស បរិវារភូតាឯវ បដិសន្ធឹ ជនេន្តិ, ន ឥតរា។ ឯវមិទំបីតិ។ ន ហិ កម្មបថសុត្តេសុ សរូបតោ អាគតានិឯវ បដិសន្ធឹ ជនេន្តិ។ ន ឥតរានីតិ សក្កា និយមេតុំ។ យានិ បន ឯកន្តេន បដិសន្ធិជននសាមត្ថិយ យុត្តានិ, តានេវ តត្ថ សរូបតោ វុត្តានិ។ យានិបន បដិសន្ធិជននេ អនេកន្តិកានិ ហោន្តិ។ តានិ តត្ថសរូបតោ ន វុត្តានីតិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ តថា ហិ បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋកថាយំ កុសលាកុសលាបិច បដិសន្ធិជនកាយេវ កម្មបថាតិ វុត្តា។ វុត្តាវសេសា បដិសន្ធិជននេ អនេកន្តិកត្តា កម្មបថាតិ ន វុត្តាតិ វុត្តំ។ តស្មា ឥទំបិ បដិសន្ធិជននេ អនេកន្តិកត្តា តត្ថ សរូបតោ ន វុត្តន្តិច។ យំ តទា សន្នកម្មវសេន បដិសន្ធិជនកន្តិ បុព្ពេ វុត្តំ។ តំ តត្ថ សរូបតោ វុត្តេសុ តទា សន្នកម្មេសុ អនុបវិដ្ឋន្តិច សក្កា វត្តុន្តិ។ តស្ស បន ទុវិធំ កិច្ចំ បដិសន្ធិជននំ កម្មជននញ្ចាតិ។ តត្ថ បដិជននតោ កម្មជនននមេវស្ស មហន្តំ មហាវិប្ផារញ្ច ហោតីតិ កត្វា សក្កេន ទេវានមិន្ទេន កុម្ភជាតកេ –

យំ វេ បិវិត្វា ទុច្ចរិតំ ចរន្តិ,
កាយេន វាចាយ ចេតសាច;
និរយំ វជន្តិ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា,
តស្សា បុណ្ណំ កុម្ភមិមំ កិណាថាតិ។

ឯវំ តទាសន្នកម្មវសេនេវ តស្ស អបាយគាមិតា វុត្តា។ តទុភយំ បនស្ស កិច្ចំ គហេត្វា សុរាមេរយបានំ ភិក្ខវេ អាសេវិតំ។ល។ សំវត្តនិកន្តិ អង្គុត្តរេ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយញ្ហិសុត្តបទេសុ ធម្មតា។ យទិទំ សំវត្តនិកន្តិ វុត្តដ្ឋានេ យថាលាភយោជនាតិ។ តថាហិ មូលដីកាយំបុនព្ភវទេតិបុនព្ភវាយ សំវត្តេតីតិ បាបេ កម្មសហជាតា បុនព្ភវទេតិ។ កម្មសហាយភូតា អកម្មសហជា តាបុនព្ភវំ សំវត្តេតីតិ វុត្តំ។ កេចិ បន ឥមមត្ថំ អនុបធារេត្វា ឥមាយ បាឡិយា តស្ស វិសុំ ឯកន្តកម្មបថភាវំ មញ្ញន្តិ។ យំ បន កោដ្ឋាសតោ បញ្ចបិ កម្មបថាឯវាតិ អដ្ឋកថាវាក្យំ។ តត្ថ ឯវសទ្ទេន តេសំ ចេតនាធម្មត្តា ឈានាទិកោដ្ឋាសិកត្តំ និវត្តេតិ។ ចេតនា ហិ កម្មបថំ បត្តាបិ អបត្តាបិ កោដ្ឋាសតោ កម្ម បថកោដ្ឋាសិកាឯវ ហោតីតិ។ តេនេវ មូលដីកាយំ កម្មបថា ឯវាតិ កម្មបថកោដ្ឋាសិកាឯវាតិ វុត្តំ។ អនុដីកាយញ្ច កម្ម បថកោដ្ឋាសិកាឯវ។ ន ឈានាទិកោដ្ឋាសិកាតិ វុត្តំ។ កេចិបន ឥមមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា ឥមិនា វាក្យេន តស្ស វិសុំ កម្មបថភាវំ វទន្តិ។

ខុទ្ទកបាឋដ្ឋកថាយំ បន សព្ពេនសព្ពំ តស្ស កម្មបថភាវោ បដិក្ខិត្តោយេវ, តត្ថ ហិ បុរិមានំ ចតុន្នំ កាយកម្មាទិភាវញ្ច កម្មបថភាវញ្ច វិសុំ វត្វា សុរាបានំបត្វា កាយកម្មមេវាតិ វុត្តំ។ ឯតេន វចីកម្មភាវញ្ច កម្មបថភាវញ្ច បដិក្ខិបតីតិ។ ធាតុសំយុត្តដ្ឋកថា យញ្ច បដិក្ខិត្តោ។ យថាហ-តតីយំបញ្ចកម្មវសេន ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយវសេន វុត្តំ។ ចតុត្ថំ សត្តកម្មបថវសេន បញ្ចមំ ទស កម្មបថវសេនាតិ។ តត្ថ ហិ តតីយេ សុរាបានមិស្សកត្តា បញ្ចកម្មវសេន ឥច្ចេវ វុត្តំ។ ន បញ្ចកម្មបថវសេនាតិ។ ឯតាសុបិច បដិសន្ធិជននេ អនេកន្តិកត្តាឯវ បដិក្ខិត្តោតិ ន នសក្កា វត្តុំ ឯវញ្ហិ សតិ សព្ពា បាឡិដ្ឋកថាដីកាយោ សំសន្ទិតា ហោន្តីតិ។ **កាយកម្ម**ន្តិ ឯត្ថ កាយោ តិវិធោ សសម្ភារកាយោ បសាទកាយោ ចោបនកាយោតិ។ ឥធ កាយវិញ្ញត្តិសង្ខាតោ ចោបនកាយោ អធិប្បេតោតិ វុត្តំ **កាយវិញ្ញត្តិសង្ខាតេ**តិ។ ចោបនកាយោ ហិ កទាចិ កាយង្គេន អត្តនោអធិប្បាយំ បរស្ស វិញ្ញា បនត្ថាយបិ ករីយតីតិ កាយវិញ្ញត្តីតិ វុច្ចតីតិ។ សោ យេវច កម្មានំ បវត្តិមុខត្តា ទ្វារន្តិ កាយទ្វារំ។ តស្មិញ្ហិ តេន តេន ឧបក្កម កិច្ចេន បវត្តមានេឯវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទាទិកិច្ចសិទ្ធិតោ តំជន កស្ស ចេតនាធម្មស្ស អាយូហន កិច្ចនិព្ពត្តិច កាយកម្មនាម លាភោច ហោតីតិ។ តស្មឹ កាយទ្វារេ។ ឯត្ថច យស្មាសព្ពានិបិ កម្មានិ បុព្ពង្គមភូតេន សម្បយុត្តមនេន វិនា នសិជ្ឈន្តិ។ មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា។ មនោសេដ្ឋា មនោមយាតិ ហិ វុត្តំ។ ធម្មាតិ ចេត្ថ សុចរិតទុច្ចរិតធម្មា វុច្ចន្តិ។ តស្មា មនោទ្វារំ សព្ពកម្មសាធារណត្តា កម្មានិ វិសេសេតុំ នសក្កោតិ។ អសាធារណភូតា បន កាយវចីយោ ឯវ សកោន្តិ។ យស្មាច បុរិមានិ សត្តវិធានិ កម្មានិ កេវលំ មនោមត្តេន

នសិជ្ឈន្តិ។ តំសមុដ្ឋិតេហិ បន កាយ វចីបយោគេហិ ឯវ សិជ្ឈន្តិ។ តស្មា តេឯវ តេសំ កម្មានំ បវត្តិមុខសង្ខាំ គច្ឆន្តីតិ វុត្តំ **កាយទ្វារេ**តិ។ បរតោ **វចីទ្វារេ**តិ ច។

យស្មា បន កាយទ្វារេ វុត្តិតោ កាយកម្មំ នាម។ វចីទ្វារេ វុត្តិតោ វចីកម្មំនាមាតិ ឯត្ថកមត្តេ វុត្តេ បាណាតិបាតាទីនិ តីណិ កាយកម្មំនាម។ មុសាវាទាទីនិ ចត្តារិ វចីកម្មំនាមាតិ ឯវំ ទ្វារេន កម្មានំ នាមវវត្ថានំ អសិទ្ធំ សិយា។ កថំ។ យទា ហិ បុរិមានិ ទ្វេ អាណត្តិវសេន អប្បកេន វចីទ្វារេ ភិជ្ឈន្តិ។ តទា តានិ កាយកម្មន្តិ នាមំ ជហេយ្យុំ។ វចីកម្មន្តិ សង្ខំ គច្ឆេយ្យុំ កស្មា វចីទ្វារេ វុត្តិតោ វចីកម្មំនាមាតិ វុត្តត្តា។ ទ្វេវា នេសំ នាមានិ ភវេយ្យុំ។ ឧភយទ្វារេសុបិ សន្ទិស្សនតោ។ យទាបន មជ្ឈិមានិ ចត្តារិ ហត្ថមុទ្ធាទិវសេន អប្បកេន កាយទ្វារេ សិជ្ឈន្តិ។ តទា តានិបិ វចីកម្មន្តិ នាមំ ជហេយ្យុំ។ កាយកម្មន្តិ សង្ខំ គច្ឆេយ្យុំ។ កស្មា កាយទ្វារេ វុត្តិតោ កាយកម្មំនាមាតិ វុត្តត្តា។ ទ្វេវា នេសំ នាមានិ ភវេយ្យុំ។ ឧភយទ្វារេសុបិ សន្ទិស្សនតោ។ ឯវញ្ចសតិ បាណាតិបាតោ។ ល។ មិច្ឆាចារោចេតិ កាយកម្មំនាមាតិ ឥទំ វវត្ថានមេវ និរត្ថកំ សិយា។ តថា បរតោ មុសាវាទោ។ល។ ប្បលាបោចេតិ វចីកម្មំនាមាតិ។ **ពាហុល្លវុត្តិតោ**តិ វុត្តេបន ឯកមេកេន ពាហុល្លសទ្ទេន ឆព្ពិធានិ តានិ វជ្ជានិ វជ្ជេត្វា វុត្តប្បការំ ទ្វារេន កម្មវវត្ថានំ សិទ្ធំ ភវតិ។ យថា វនចរកោ សង្គាមាវចរោតិ។

មនោកម្មានិ បន ទ្វារន្តរេសុ ចរន្តានិបិ ចរណមត្តានិ ឯវ ហោន្តិ។ ន ទ្វារន្តរានិ តេសំ កម្មសិទ្ធិយា អង្គំ ហោន្តិ។ តស្មា តានិ វិសុំ កតានីតិ វេទិតព្ពំ។ យស្មា បន កាយទ្វារស្ស កាយោតិ នាមំ អនេកេសុ សុត្តសហស្សេសុ សយមេវ សិទ្ធំ បាកដញ្ច។ តថា វចីទ្វារស្ស វាចាតិ នាមំ។ កុសលាកុសល ជវនចិត្តសង្ខាតស្ស មនោទ្វារស្សច មនោតិ នាមំ។ តស្មា សព្ពត្ថ កាយទ្វារំ វចីទ្វារំ មនោទ្វារន្តិ វុត្តេ កម្មេន ទ្វារស្ស វវត្ថាន កិច្ចំនាម នត្ថិ។ យត្ថ បន កាយកម្មទ្វារំ វចីកម្មទ្វារំ មនោកម្មទ្វារន្តិ អាគតំ។ តត្ថេវ ទ្វារកថាទីសុ កម្មេន ទ្វារវវត្ថានំបិ វិសុំ វត្តព្ពំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

[១៥៣] ឯតេន យំ វុត្តំ ***វិភាវនិយំ***

“កាយកម្មស្សច បវត្តិមុខភូតំ កាយទ្វារន្តិ វុច្ចតីតិ”។ តំ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

[១៥៤] យញ្ច **តត្ថ**

“តថា មុសាវាទាទិ កាយវិការេន ករោន្តស្ស វចីកម្មំ កាយទ្វារេបិ បវត្តតីតិ កម្មេន ទ្វារវវត្ថានំបិ នសិយាតិ” វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ កាយវិការេន ករិយមានំ វចីកម្មំ កាយទ្វារេ បវត្តមានំបិ តស្ស ទ្វារស្ស នាមំ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ នាមំ ទាតុំវា សក្កោតិ។ សភាវ សិទ្ធត្តា តស្ស នាមស្សាតិ។

[១៥៥] ឯតេនេវ យញ្ច **តត្ថ**

វុត្តំ “តថា កាយកម្មមេវ យេភុយ្យេន កាយទ្វារេ បវត្តតិ។ ន ឥតរានិ។ តស្មា កាយកម្មស្ស យេភុយ្យេន ឯត្ថេវ បវត្តនតោ កាយកម្មទ្វារភាវោ សិទ្ធោ។ ព្រាហ្មណគាមាទីនំ ព្រាហ្មណគាមាទិ ភាវោវិយាតិ”។ តំបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

ន ហិ កាយកម្មទ្វារន្តិ នាមំ ឥធ វុត្តំ អត្ថីតិ។ [កាយកម្មំ]

១៤៩. មុសាតិ អភូតត្ថេ និបាតោ។ មុសា វទន្តិ ឯតេនាតិ **មុសាវាទោ**។ វិសតិ បរេសំ អញ្ញមញ្ញសម្មោទភាវសង្ខាតំ សាមគ្គិរសំ សំចុណ្ណេតិ បរិភិន្ទតិ មិថុ ភេទំ ករោតិ ឯតាយាតិ បិសុណា។ អត្តនោ បិយភាវំ បរេសញ្ច មិត្តសុញ្ញភាវំ ករោតិ ឯតាយាតិវា បិសុណា។ និរុត្តិនយេន។ វទន្តិ ឯតាយាតិ វាចា។ បិសុណាច សា វាចាចាតិ **បិសុណវាចា**។ យេន សុយ្យតិ, តស្ស ហទយំ ផរមានា ឧសតិ ទហតីតិ ផរុសា។ ផរុសាច សា វាចាចាតិ **ផរុសវាចា**។ សាធុជនេហិ អធិគន្តព្ពំ សំសុខំ ហិតញ្ច ផលតិ វិសរតិ វិនាសេតិ ហិតសុខមគ្គំ ភិន្ទតីតិ សម្ផំ។ តំវា ផលតិ ភិជ្ជតិ ឯតេនាតិ សម្ផំ។ អត្ថធម្មាបគតស្ស បដិភាណចិត្តស្ស ភារតយុទ្ធសីតាហរណា ទិកស្ស វាចា វត្ថុមត្តស្សេតំ នាមំ។ យត្ថ ទិដ្ឋធម្មហិតពុទ្ធិយាវា សម្បរាយិក ហិតពុទ្ធិយាវា ឧបាយទីបកំ កិញ្ចិ អត្ថធម្ម វិនយបទំ នត្ថិ។ សម្ផំ បលបន្តិ បកាសេន្ត កថយន្តិ ឯតេនាតិ **សម្ផប្បលាបោ**។ តត្ថ បរស្សវិសំ វាទនបុរេក្ខារេន វិសំ វាទក កាយវចីបយោគសមុដ្ឋាបិកា អកុសលចេតនា មុសាវាទោ។ សោ បរស្ស អត្ថភញ្ជនកោវ

កម្មបថភេទោ។ ឥតរោ កម្មមេវ។ ឯត្ថ ច កម្ម បថោតិ បដិសន្ធិជនកានំ កម្មានំ ឧដ្ឋានមុខមគ្គោ វុច្ចតិ។ យថា ហិ រជានំ ឧដ្ឋានបទេសោ រជបថោតិ វុច្ចតិ។ តថា លោកេ សន្ទិស្សមានេសុ សត្តានំ កាយវចីចិត្តាភិសង្ខរណកិច្ចេសុយេហិ កិច្ចេហិ បដិសន្ធិជនកានិ កម្មានិ ឧដ្ឋហន្តិ។ យេសុវា កិច្ចេសុ តានិ ឧដ្ឋហន្តិ បវត្តន្តិ។ តានិ កាយវចីចិត្តា ភិសង្ខរណកិច្ចានិ បដិសន្ធិជនកានំ កម្មានំ ឧដ្ឋានមុខមគ្គត្តា កម្មបថោតិ វុច្ចន្តិ។ កតមានិ បន តានីតិ។ អង្គសម្បន្នានិ អកុសលេសុ បាណឃាត កិច្ចាទីនិ កុសលេសុ តព្វិរមណកិច្ចាទីនិ ទសវិធានិ កិច្ចានីតិ។ កម្មានិយេវ សុគតិទុគ្គតីនំ តទុប្បជ្ជនកសុខទុក្ខានញ្ច បថភូតត្តា កម្មបថោនាមាតិបិ វទន្តិ។

បរស្ស ភេទបុរេក្ខារេន ភេទកកាយវចីបយោគសមុដ្ឋា បិកា សំកិលិដ្ឋចេតនា បិសុណាវាចា។ សាបិ បរេ ភិន្នេយេវ កម្មបថភេទោ។ អភិន្នេ កម្មមេវ។ បរស្ស មម្មច្ឆេទកកាយ វចីបយោគសមុដ្ឋាបិកា ទុដ្ឋចេតនា ផរុសវាចា។ ឯត្ថច មរន្តិ សត្តា, មរណមត្តំវា ទុក្ខំ និគច្ឆន្តិ ឯតស្មី យន្តិយមានេតិ មម្មំ។ ទុដ្ឋវណោ។ មម្មំ ឆិន្ទតិ ភិន្ទតិ យេន្តេតីតិ មម្មច្ឆេទកោ។ វណឃដ្ដនបយោគោ។ ឥធ បន មម្មំវិឃាតិ មម្មំ។ ជាតិអាទីសុ ទសសុ អក្កោសវត្ថូសុ យំកិញ្ចិ។ មម្មច្ឆេទកោតិ ជាតិអាទីសុ យដ្ដន វសេន បវត្តោ ផរុស កាយវចី បយោគោ។ អយ មត្ថោ សីលក្ខន្ធ ដីកា វសេន វេទិតព្ពោ។ អថវា។ មមាយតីតិ មមោ។ មិត្តោ។ មមស្ស ភាវោ មម្មំ។ មេត្តាចិត្តំ។ មម្មំ ឆិន្ទតីតិ មម្មច្ឆេទកោ។ អយំបិ អក្កោសិតព្ពស្ស សម្ពុខាឯវ កម្មបថភេទោតិ កេចិ។ បរម្ពុខាបីតិ អបរេ។ យថា បន បរំ អក្កោសិត្វា ខមាបេន្តស្ស ខមាបនកម្មំ បរស្ស ទូរេ ឋិតស្សបិ មតស្សបិ សម្បជ្ជតិ។ ឯវំ អក្កោសនកម្មំបីតិ ទីឃមជ្ឈិមដីកាការា ឥច្ឆន្តិ។ អក្កោសាធិប្បាយេន ចណ្ឌោ មហិសី តំ អនុពន្ធតូតិវា ចោរា តំ ខណ្ឌា ខណ្ឌិកំ ករោន្តូតិវា មុទ្ធា តេ ផលតុ សត្តធាតិវា ឯវមាទិនា នយេន បរំ អភិសបន្តស្សបិ កម្មបថភេទោ ហោតិយេវាតិច វទន្តិ។

អនត្ថវិញ្ញាបន កាយវចីបយោគ សមុដ្ឋាបិកា បាបចេតនា សម្ផប្បលាបោ។ សោបិ ភារតយុទ្ធសីតាហរណាទិកេសុ បដិភាណចិត្តេសុ វាចាវត្ថុមត្តេសុឯវ កម្មបថភេទោ។ សោចខោ បរេ តំ អនត្ថំ សច្ចតោ គណ្ហន្តេយេវ។ អគណ្ហន្តេ បន កម្មមេវ។ តថា រាជកថាទីសុ ទ្វត្តឹស តិរច្ឆាន កថាបភេទេសុបិ កម្មមេវ។ តញ្ច ខោ គទស្សាទវសេន កថេន្តស្សេវ។ អត្ថជម្មវិនយនិស្សិតំ កត្វា កថេន្តស្ស បន សព្ពំបិ សត្ថកមេវ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **វចីកម្មន្តិ** ឯត្ថ វចីតិ វាចាយេវ។ សា ចតុព្ពិធា សទ្ទវាចា វិរតិវាចា ចេតនាវាចា ចោបនវាចាតិ។ ឥធ បន សទ្ទសហិតា វចីវិញ្ញត្តិសង្ខាតា ចោបន វាចា អធិប្បេតាតិ វុត្តំ **វចីវិញ្ញត្តិសង្ខាតេ**តិ។ ចោបនវាចា ហិ កទាចិ វាចង្គេន អត្តនោ អធិប្បាយំ បរស្ស វិញ្ញាបនត្ថាយបិ ករិយតីតិ វចីវិញ្ញត្តីតិ វុច្ចតីតិ។ សាយេវច កម្មានំ បវត្តិ មុខត្តា ទ្វារន្តិ វចីទ្វារំ។ តាយ ហិ តំតំវចីបយោគកិច្ចេន បវត្តមានាយ ឯវ វិសំវាទនាទិកិច្ចសិទ្ធិតោ តំសមុដ្ឋាបកស្ស ចេតនាធម្មស្ស អាយូហនក្រិយានិព្ពត្តិច វចីកម្មនាមលាភោច ហោតីតិ។ តស្មី វចីទ្វារេ។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ កាយកម្មេ វុត្តមេវាតិ។ [វចីកម្មំ]

១៥០. អភិជ្ឈាយន្តិ អស្សាទមត្តេ អជ្ឈត្វា បរភណ្ឌស្ស អត្តនោ បរិណាមនវសេន អតិរេកតរំ ឈាយន្តិ និជ្ឈាយន្តិ ឯតាយាតិ **អភិជ្ឈា**។ ព្យាបាទេន្តិ បរសត្តេ វិនាសំ អាបន្នេ កត្វា ចិន្តេន្តិ ឯតេនាតិ **ព្យាបាទោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋីតិ** ឯត្ថ មិច្ឆាតិ វិបរីតត្ថេ និបាតោ។ អត្ថិទិន្នន្តិអាទិនយបវត្តំ សព្ពំ សប្បុរិស មគ្គំ សប្បុរិសបញ្ញត្តំ ភិន្ទិត្វា នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិនយេន តព្ពិបរិ តតោ បស្សន្តិ ឯតាយាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ តត្ថ បរសន្តកំ ទិស្វា កេវលំ អស្សាទនាភិនន្ទនវជ្ជនមត្តេសុ អជ្ឈត្វា អហោវត ឥទំ មមស្សាតិ ឯវំ អត្តនោ កត្វា ចិត្តេន បរិណាមេន្តស្សេវ អភិជ្ឈាកម្មបថភេទោ ហោតិ។ បរសន្តកភារវេយេវ ថបេត្វា លាភាវតិមេ។ យេ ឦទិសំ បរិភុញ្ជន្តិ។ អហោវតាហំបិ តាវកាលិកំ បរិភុញ្ជេយ្យំ។ យាចិត្វាវា កិណិត្វាវា អត្តនោ ករេយ្យំ។ អញ្ញំវា ឦទិសំ លភេយ្យន្តិ ឯវំ អស្សាទេន្តស្ស កម្មមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាសុ បរភណ្ឌវត្ថុកេ ហិ លោភេ ឧប្បន្នេបិ ន តាវ កម្មបថភេទោ ហោតិ។ យាវ ន អហោវត ឥទំ មមស្សាតិ អត្តនោ បរិណាមេតីតិ។ អន្តមសោ ខំសមកសាទិកេបិ អារព្ភ ឥមេ នស្សន្តុ វិនស្សន្តុ។ អហោវតិមេ នស្សេយ្យុំ វិនស្សេយ្យុំ។ អវឌ្ឍិតាវា ភវេយ្យុំ ចិរំវា នតិដ្ឋេយ្យុំ។ កទាវា នស្សន្តិ វិនស្សន្តីតិ ឯវំ បរសត្តស្ស ខន្ធជីវវិនាសំ ចិន្តេន្តស្សេវ ព្យាបាទោ។ ឥតរោ កម្មមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ បរសត្តវត្ថុកេ ហិ កោធេ ឧប្បន្នេបិ ន តាវ កម្មបថភេទោ ហោតិ។ យាវ ន អហោវតាយំ ឧច្ឆិជ្ជេយ្យ វិនាសេយ្យាតិ តស្ស វិនាសំ ចិន្តេតីតិ។ កម្មស្សវា កម្មវិបាកស្សវា សព្ពសោ បដិពាហិកា នត្ថិកាហេ តុកាក្រិយវសេន តិវិធា និយត មិច្ឆាទិដ្ឋិឯវ កម្មបថភេទោ។ ទសវត្ថុកមិច្ឆាទិដ្ឋិ បន នត្ថិកទិដ្ឋិបភេទាឯវ។ សព្ពញ្ញុទេសនំ បដិពាហិត្វា បវត្តា អរិដ្ឋកណ្ដកាទីនំ ទិដ្ឋិយោបិ កម្មបថាឯវាតិ វទន្តិ។ វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិវា ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិវាកម្មមេវាតិ។

និយតាតិ ចេត្ថ យថា តីណិ លក្ខណានិ យត្តកំ បស្សិត្វា សទ្ធាធិមោក្ខេន សន្និដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស ចិត្តុប្បាទោ អត្តនោ អនន្តរំ ផលទាននិយមេន និយតោ ហោតិ។ តត្តកំ បស្សន្តោ កុសលេសុ ធម្មេសុ និយាមំ ឱក្កមតីតិ វុត្តោ។ តថាទិដ្ឋិដ្ឋា នានិ ការណ បដិរូបកានិ យត្តកំ បស្សិត្វា មិច្ឆាធិមោក្ខេន សន្និដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស ចិត្តុប្បាទោ

ចុតិអនន្តរវេផលទាននិយមេន និយតោ ហោតិ។ តត្ថកំ បស្សិត្វា សន្និដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ អកុសលេសុ ធម្មេសុ និយាមំ ឱក្កមតិ, អតេកិច្ឆោនាម ហោតិ។ តថា បន អបស្សិត្វា កេវលំ មិច្ឆាធិមោក្ខមត្តេន ឯវមេវ ភវិស្សតីតិ សន្និដ្ឋានំ គន្ត្វា សកំ អាចរិយកំ សមយំ បគ្គណ្ហិត្វា ឋិតោ អតេកិច្ឆោនាម នហោតិ។ កស្មា, ផលទាន និយមាភាវាតិ។ អយញ្ច អត្ថោ មិច្ឆត្តត្តិកេន ទីបេតព្ពោ។ តត្ថ ហិ ផលទាន និយមវសេនេវ ឧភិន្នំបិ សម្មត្តមិច្ឆត្តធម្មានំ និយតសញ្ញាបដិលាភោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោតិ។ សុត្តន្តសំវណ្ណនាសុ បន គហណនិយមវសេនាបិ តស្សា និយតភាវោ វុត្តោតិ។

អញ្ញត្រាបិវិញ្ញត្តិយាតិ វិញ្ញត្តិទ្វយេន វិនាបិ។ វិញ្ញត្តិទ្វយំ អសមុដ្ឋាបេត្វាបីតិ អត្ថោ។ អបិសទ្ទេន បន វិញ្ញត្តិទ្វយេន សហាបីតិ ទស្សេតិ។ ឥមានិ ហិ តីណិ កម្មានិ យទា កាយង្គវា ចង្គានិ អចោបេត្វា មនស្មីឯវ សិជ្ឈន្តិ។ តទាវិញ្ញត្តិយា វិនាវ បវត្តន្តិ។ យទា បន តានិ ចោបេត្វា កាយវចីទ្វារេសុ សិជ្ឈន្តិ, តទា វិញ្ញត្តិយា សហេវ បវត្តន្តីតិ។ ឯតេន ឥមេសំ តីសុបិ ទ្វារេសុ បវត្តិ ទីបេតិ។ ឯវំសន្តេបិ ឥមានិ មនោទ្វារេឯវ ពហុលំ បវត្តន្តិ។ កាយវចីទ្វារេសុ បន អប្បកមេវ បវត្តន្តីតិ វុត្តំ **មនស្មីយេវពាហុល្លវុត្តិតោ**តិ។ តត្ថ មនស្មិ យេវាតិ កុសលាកុសលជវនចិត្តសង្ខាតេ មនោទ្វារេឯវ។ ឯតេន បុរិមេសុបិ កាយទ្វារេ វចីទ្វារេតិ បទេសុ ឯវសទ្ទសម្ភវោ ទីបិតោ ហោតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ តត្ថាបិ ទ្វារេន កម្មវវត្ថានំ សុដ្ឋុតរំ ឧបបន្នំ ហោតីតិ។ ឥតរថា ឧបលក្ខណាទិវសេន អត្ថន្តរបសង្គោបិ សិយាតិ។ អបិច, ឥធ ឯវសទ្ទេន អយំបិ វិសេសត្ថោ ទីបិតោ ហោតិ។ បាណវធាទីសុ ហិ វធាមិនំ អវហរាមិ ន ន្តិអាទិនា សំវិធានាការេន បវត្តា ចេតយិតក្រិយាឯវ បធានំ ហោតិ។ សាច កាយវចីបយោគេហិ វិនា នសិជ្ឈតិ។ តស្មា តេសុ កាយ វចី បយោគា កម្មសិទ្ធិយា ឯកំ អង្គំ ហោន្តិ។ តំ សហជាតាច អភិជ្ឈាទយោ ចេតនាបក្ខិកាឯវ ហុត្វា អព្ពោហារិកត្តំ គច្ឆន្តិ។ បរភណ្ឌា ភិជ្ឈាយនាទីសុ បន អភិជ្ឈាទីនំ អត្ត បធានានំ កាយវចីទ្វារេសុ បវត្តានំបិ កាយ វចីបយោគាកម្មសិទ្ធិយា អង្គមេវ នហោន្តិ។ តថា ចិន្តាបវត្តិមត្តេនេវ តត្ថ កម្មសិទ្ធិតោ។ ឥតិ ឥមេសុ កម្មេសុ កាយ វចីទ្វារានំ សព្ពេនសព្វំ អង្គភាវបដិក្ខិបនត្ថំ មនស្មី យេវាតិ ឯវ គហណំ ឥធេវ កតន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ តេសុ បន ទ្វារេសុ បវត្តិមត្ត សព្ភាវំ សន្ធាយ ពាហុល្លសទ្ទោបិ ឥធ គហិតោតិ។

[១៥៦] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

> “វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបក ចិត្តសម្បយុត្តាចេត្ថ អភិជ្ឈាទយោ ចេតនាបក្ខិការ ហោន្តីតិ” វុត្តំ។ តំ ឥធ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកចិត្តសម្បយុត្តាបិ កេវលំ មនោកម្ម កិច្ចវិសេសេន បវត្តមានា អភិជ្ឈាទយោ ចេតនាបក្ខិកា ហោន្តិ។ ចេតនាឯវ បន អភិជ្ឈាទិបក្ខិកា ហោតីតិ។ [មនោកម្មំ]

១៥១. ឯត្ថ ច ទសន្នំបិ ឥមេសំ កម្មបថានំ បុព្ពាបរចេតនាយោ បដិសន្ធិអាកឌ្ឍនេ អនេកន្តិកបក្ខំ គតាតិ បដិសម្ភិទា មគ្គដីកាយំ វុត្តា។ តស្មា តាបិ ឥមំ សត្តំ មារេស្សាមិ ឥមំ ភណ្ឌំ អទិន្នំ អាទិយិស្សាមីតិអាទិនា នយេន អាទិតោ បដ្ឋាយ បវត្តា ពលវបច្ចយេ លទ្ធា បដិសន្ធឹ អាកឌ្ឍន្តិ។ អលទ្ធា នាកឌ្ឍន្តីតិ យុត្តា។ យានិ បន កុសលាកុសលានិ កម្មបថភេទំ អប្បត្តានិ ហោន្តិ។ តានិ កាយទ្វារេ ទិស្សមានានិ កាយកម្មានិនាម ហោន្តិ។ វចីទ្វារេ ទិស្សមានានិ វចីកម្មានិនាម។ សុទ្ធេ មនោទ្វារេ ទិស្សមានានិ មនោកម្មានិនាមាតិ វេទិតព្ពានីតិ។ **ទោសមូលេនា**តិ ទោសសង្ខាតមូលេន ទោសមូលកចិត្តេនាតិ ទ្វិធា អត្ថោ។ តត្ថ បុរិមោ ព្យាបាទវជ្ជេហិ ទ្វីហិ យុជ្ជតិ, បច្ឆិមោ តីហិបិ។ **លោភមូលេនា**តិ ឯត្ថ ឯសនយោ។ តត្ថាបិតិ បុរិមោ អភិជ្ឈាវជ្ជេហិ ទ្វីហិ យុជ្ជតិ។ បច្ឆិមោ តីហីតិ។ **ទ្វីហិ មូលេហី**តិ កទាចិ ទោសមូលេន កទាចិ លោភមូលេនាតិ ឯវំ ទ្វីហិ មូលេហិ សម្ភវន្តិ។ មោហោ បន សព្ពសាធារណត្តា វិសេសករោ ន ហោតីតិ ឥធ ន គហិតោ។

[១៥៧] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

> “និធិបាឋកបមាណតោ ទុដ្ឋនិគ្គហត្ថំ បរសន្តកំ ហរន្តានំ រាជូនំ ព្រាហ្មណានញ្ច សព្ពមិទំ ព្រាហ្មណានំ រាជូហិ ទិន្នំ។ តេសំ បន សព្ពទុព្ពលភាវេន អញ្ញេ ភុញ្ជន្តិ។ អត្តសន្តកមេវ ព្រាហ្មណា បរិភុញ្ជន្តីតិ ឯវមាទីនិ វត្វា សកសញ្ញាយ ឯវ យំកិញ្ចិ ហរន្តានំ កម្មផលសម្ពន្ធាបវាទីនញ្ច មោហមូលេនា”តិ វុត្តំ។ តំ ឥធ ន យុជ្ជតិ។

សហជាតមូលញ្ហិ ឥធ អធិប្បេតំ អសាធារណភូតញ្ច។ តេសញ្ច តថាហរន្តានំ ហរណំ ហរណកាលេ កទាចិ ទោសមូលេន កទាចិ លោភមូលេនាតិ ឯវំ ទ្វីហិ មូលេហិ ឯវ សម្ភវតីតិ។ យោ បន មោហោ មហា

សម្មតាទីនំធម្មិករាជូនំ កាលេ បវត្តំ បោរាណក និធិសត្តំ ថបេត្វា បច្ឆា អធម្មិកានំរាជូនំ កាលេ បវត្តេសុ យេភុយ្យេន អធម្មិកេសុ ធម្មសត្ថ រាជសត្ថ សង្ខាតេសុ និធិបាឋេសុ ធម្មិកសញ្ញីនំ រាជូនំ ឧប្បន្នោ។ យោច រាជូនំ អភិសេកកាលេ ទិន្នញ្ញេវសមណព្រាហ្មណានំតិណកង្ខោទកន្តិ វចនំ ឧបាទាយ សព្ពមិទំ ព្រាហ្មណានំ រាជូហិ ទិន្នន្តិ ឯវំ សញ្ញីនំ ព្រាហ្មណានំ ឧប្បន្នោ។ យោច នត្ថិ សុកត ទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោតិ ឯវំ ទិដ្ឋិកានំ កម្មផលសម្ពន្ធា បវាទីនំ ឧប្បន្នោ។ សោសព្ពោបិ ឧបនិស្សយមោហោ នាម ហោតិ។ សោ ឥធ នាធិប្បេតោ។ ឥតរថា លោភោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ។ ទោសោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ។ មោហោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយាតិ វចនតោ សព្ពេបិ អកុសលកម្ម បថាតិ មូលកាឯវ ឥធ វត្តព្ពា សិយុន្តិ។ ឯវំបនេត្ថ វត្តព្ពំ សិយា, កម្មេសុច កម្មផលេសុច សញ្ជាតកង្ខានំ ជនានំ កង្ខា បរិយុដ្ឋាន ចិត្តេនសហេវតទនុរូបានិអទិន្នាទានាទីនិ ចត្តារិកម្មានិ ករោន្តានំ តានិ កម្មានិ សុទ្ធេន មោហមូលេន ជាយន្តីតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ បរតោ វិចិកិច្ឆា ចេតនាយ បដិសន្ធិជនកេសុ គហណំបិ ឧបបន្នំ ហោតីតិ។ [អកុសលកម្មំ]។

១៥២. កាមាវចរកុសលំបិ កាយទ្វារេ បវត្តំ កាយ កម្មន្តិ ឯត្ថ ទ្វេ បរិយាយា វេទិតព្ពា។ កថំ, វក្ខមានេសុ ហិ បុញ្ញក្រិយវត្ថូសុ យំកិញ្ចិ បុញ្ញក្រិយវត្ថុំ កាយង្គំ ចោបេត្វា បវត្តិតំ កាយកម្មំ នាម។ វាចង្គំ ចោបេត្វា បវត្តិតំ វចីកម្មំ នាម។ កាយង្គ វាចង្គានិ អចោបេត្វា មនោទ្វារេឯវ បវត្តិតំ មនោកម្មំ នាមាតិ អយមេកោ បរិយាយោ។ អយំ បន មេត្តំ កាយកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិចេវ រហោ ច។ មេត្តំ វចីកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិចេវ រហោច។ មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិចេវ រហោចាតិច។ សព្ពំ កាយកម្មំ ញាណបុព្ពង្គមំ ញាណានុបរិវត្តំ។ សព្ពំ វចីកម្មំ ញាណបុព្ពង្គមំ ញាណានុបរិវត្តំ។ សព្ពំ មនោកម្មំ ញាណបុព្ពង្គមំ ញាណានុបរិវត្តន្តិ ច។

បទក្ខិណំ កាយកម្មំ, វាចាកម្មំ បទក្ខិណំ;
បទក្ខិណំ មនោកម្មំ, បណីហិតេ បទក្ខិណេ តិច។

ឯវមាទីសុ សុត្តបទេសុ អាគតោ។ អបិច, អដ្ឋសាលិនិយំ សកលាយ នវកម្មទ្វារកថាយ អយមត្ថោ ទីបេតព្ពោ។ តត្ថ ហិ ទានមយំបិ កាយវចី មនោកម្មវសេន តិធា វិភត្តំ។ តថា សីលមយំ ភាវនាមយញ្ចាតិ។ យស្មិំ បន ទុស្សិល្យេ បវត្តមានេ កាយោ អបរិសុទ្ធោ ហោតិ។ កាយសំវរោ ភិជ្ជតិ។ យំ បន កុសលំ បវត្តមានំ តទង្គបហានាទិវសេន តំ ទុស្សិល្យំ បជហិត្វា កាយទ្វារំ សោធយមានំ កាយសំវរំ បូរយមានំ បវត្តតិ។ តំ កាយចោបន រហិតំបិ កាយង្គ សំវរណ កិច្ចត្តា កិច្ចសីសេន កាយទ្វារេ បវត្តំ កាយកម្មំនាម។ កាយសុចរិតន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថច តំ ទុស្សិល្យំ បជហិត្វាតិ យស្មិំ ចិត្តេ ឧប្បជ្ជមានេ បាណឃាតាទិកំ កាយទុស្សិល្យំ ឧប្បជ្ជេយ្យ។ តស្ស ចិត្តស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានវសេន តំ កាយទុស្សិល្យំ បជហិត្វា។ កាយទ្វារំ សោធ យមានន្តិ យស្មិំ ទុស្សិល្យេ ឧប្បជ្ជមានេ កាយង្គំ អសុទ្ធំ ហោតិ។ តស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានវសេន កាយទ្វារំ សោធយមានំ។ កាយសំវរំ បូរយមានន្តិ សយំ កាយង្គសំវរណកិច្ចសម្បាទនេន កាយសំវរំ បូរេន្តន្តិ អត្ថោ។ វចីកម្មេបិ ឯសេវ នយោ។ អវយេសំ បន សព្ពំបិ កល្យាណកម្មំ តីសុ ទ្វារេសុ បវត្តំបិ មនោទ្វារំឯវ សោធយមានំ មនោសំវរំឯវ បូរយមានំ បវត្តតីតិ មនោទ្វារេ បវត្តំ មនោកម្មំនាម។ មនោសុចរិតន្តិបិ វុច្ចតិ។ អយមេកោ បរិយាយោ។ អយំ បន អនេកសតេសុ កម្មបថសុត្តេសុ អាគតោ។ អបិច, អដ្ឋសាលិនិយំ សកលាយ ទ្វារកថាក អយមត្ថោ ទីបេតព្ពោតិ។ ឥមេសុ បន ទ្វីសុ បរិយាយេសុ សត្ថុសាសនេ កល្យាណធម្មបូរណំនាម យាវទេវ បាបធម្មបហានត្ថាយ ឯវ ហោតីតិ បច្ឆិមោយេវ បធានន្តិ វេទិតព្ពោតិ។ ទិយ្យតិ ឯតេនាតិ **ទានំ**។ វត្ថុបរិច្ចាគចេតនា។ សីលយតីតិ **សីលំ**។ កាយវចីកម្មានិ សាវជ្ជានិ នីវារេត្វា អនវជ្ជានិ សុសមាហិតានិ កត្វា សម្មាទហតិ ថបេតិ, ឧបរិមេ កុសលធម្មេច ឧបធារេតិ។ តេសំ បតិដ្ឋា ហុត្វា ធារេតីតិ អត្ថោ។ ភាវេន្តិ ឯតាយាតិ **ភាវនា**។ អធិកុសលធម្មេ អនុប្បន្នេវា ឧប្បាទេន្តិ ឧប្បន្នេវា វឌ្ឍេន្តីតិ អត្ថោ។ អបចាយន្តិ ឯតេនាតិ **អបចាយនំ**។ បូជេន្តិ កាយវាចាហិ អត្តានំ នីច វុត្តិំ ទស្សេន្តីតិ អត្ថោ។

វិសេសេន អាវរន្តិ ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តីតិ ព្យាវដានំ ភាវោ កម្មំវា **វេយ្យាវច្ចំ**។ បដ្ឋិត្វាតិ បត្តិ។ អត្តនិ លទ្ធបុញ្ញកោដ្ឋាសស្ស នាមំ។ បាបីយតីតិវា បត្តិ។ បរេហិ អនុមោទន្តេហិ លទ្ធព្ពស្ស បុញ្ញានិសន្ទស្សេតំ នាមំ។ បត្តឹ ទទន្តិ ឯតេនាតិ **បត្តិទានំ**។ តទេវ បរេហិ ទិន្នំ អនុមោទន្តិ។ សាធុការំ ទទន្តិ ឯតេនាតិ **បត្តានុមោទនំ**។ ធម្មំ សុណន្តិ ឯតេនាតិ **ធម្មសវនំ**។ ធម្មំ ទេសេន្តិ ឯតាយាតិ **ធម្មទេសនា**។ អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកត ទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោតិអាទិនា ទសវត្ថុកំ សម្មាទិដ្ឋឹ ឧជុំ ករោន្តិ ឯតេនាតិ **ទិដ្ឋិជុកម្មំ**។ សព្ពានិ បន តានិ បុនេន្តិ ចិត្តសន្តានំ សោធេន្តិ ឯតេហីតិ បុញ្ញានិ។ បូជនីយភាវំ និព្ពត្តេន្តីតិ បុញ្ញានីតិបិ វទន្តិ។ តានិឯវ អវស្សំ កត្តព្ពដ្ឋេន ក្រិយានិចាតិ បុញ្ញក្រិយានិ។ តានិយេវ សុខវិសេសានំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន វត្ថូនិចាតិ **បុញ្ញក្រិយវត្ថូនី**តិ។ ឯត្ថ ឯកមេកំ តិវិធំ ហោតិ បុរិមំ មជ្ឈិមំ បច្ឆិមន្តិ។ តត្ថ ទានេ តាវ បដិគ្គាហកស្ស បរិច្ចាគករណំ មជ្ឈិមំនាម។ តតោ បុព្ពេ ឥមិនា បច្ចយេន ទានមយំ បុញ្ញំ បវត្តយិស្សាមីតិ ឯវំ បច្ចុប្បាទនតោ បដ្ឋាយ

ទានំ អារព្ភ ទានំ ឧទ្ទិស្ស តីសុ ទ្វារេសុ បវត្តា កុសលចេតនា បុរិមំនាម។ បច្ឆា ភាគេ បន អត្តនា ទិន្នទានំ អារព្ភ បុនប្បុនំ អត្តមនចិត្តំ ឧប្បាទេន្តស្ស បវត្តា កុសលចេតនា បច្ឆិមំនាមំ។ សព្ពំបិ ចេតំ អកុសលេ វុត្តនយេន ពលវបច្ចយេ លទ្ធា បដិសន្ធឹ ទេតិ។ អលទ្ធា ន ទេតីតិ វេទិតព្ពំ។

បុន ហីន មជ្ឈិមបណីតវសេន តិវិធំ ហោតិ។ តត្ថ ហីនេន ឆន្ទេន ចិត្តេន វីរិយេន វីមំសាយវា បវត្តិតំ ហីនំ, មជ្ឈិមេន ឆន្ទាទិនា បវត្តិតំ មជ្ឈិមំ, បណីតេន បណីតំ។ យសកាមតាយវា បវត្តិតំ ហីនំ។ បុញ្ញផលកាមតាយវា បវត្តិតំ មជ្ឈិមំ។ កត្តព្ពមេ វិទន្តិ អរិយភាវំ និស្សាយ បវត្តិតំ បណីតំ។ អត្តុក្កំសន បរវម្ភនាទីហិ ឧបក្កិលិដ្ឋំវា ហីនំ។ អនុបក្កិលិដ្ឋំ លោកិយសុខភាគិតាយ បវត្តិតំ មជ្ឈិមំ។ មគ្គផលសុខភាគិតាយ បវត្តិតំ បណីតំ។ តណ្ហាវសេនវា ភវភោគត្ថាយ បវត្តិតំ ហីនំ។ អត្តនោ វិមោក្ខត្ថាយ បវត្តិតំ មជ្ឈិមំ។ សព្ពសត្តវិមោក្ខត្ថាយ បវត្តិតំ បារមិតានំ បណីតន្តិ អយមត្ថោ វិសុទ្ធិមគ្គេ សីលនិទ្ទេសំ និស្សាយ វេទិតព្ពោតិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ សេសេសុបិយថា សម្ភវំ តិកទ្វយំ វិភជិត្វា វត្តព្ពន្តិ។ តត្ថ សីលំ នាមភិក្ខុសីលំ, ភិក្ខុនិសីលំ, សាមណេរសីលំ, គហដ្ឋសីលន្តិ ចតុព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ បុរិមានំ ទ្វិន្នំ សមាទានកិច្ចំ កម្មវាចាយ សិទ្ធំហោតិ។ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នេនវា សិក្ខាបច្ចក្ខានេនវា កម្មវាចាយ ភិន្នាយ សព្ពំ សមាទានំ ភិន្នំ ហោតិ។ សព្ពានិ ឧបសម្បន្ន សីលានិ ភិន្នានិ ហោន្តិ។ តទា ភិក្ខុបដិញ្ញំ អវិជហិត្វា ឋិតោ ទុស្សីលោនាម ហោតិ។ ថបេត្វាបន អន្តិមវត្ថុំ អញ្ញសិក្ខា បទានិ វីតិក្កមន្តស្ស យំ វីតិក្កមតិ។ តស្មឹយេវ សំវរភេទោ ហោតិ។ ន សមាទាន ភេទោ។ ន ហិ តំ បុន កម្មវាចាយ សមាទាតព្ពន្តិ អត្ថីតិ។ បដិកម្មំ ករោន្តស្ស បន សំវរោ បាកតិកោ ហោតិ។ សញ្ចិច្ច វីតិក្កមន្តោវា បដិកម្មំ អករោន្តោវា អលជ្ជីនាម ហោតិ។ ន ទុស្សីលោតិ។ ឯសនយោ សាមណេរសីលេបិ។ តត្ថ បន សរណគមនេនេវ សមាទានំសិទ្ធំ ហោតិ។ លិង្គនាសនង្គំ កត្វា សរណគមនេ ភិន្នេ សព្ពំ សមាទានំ ភិជ្ជតិ។ ឥតរេសុ បន យំ វីតិក្កមតិ, តស្មឹយេវ សំវរភេទោ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

គហដ្ឋសីលេ បន បកតិ គហដ្ឋានំ គហណវសេនេវ សមាទានំ សិទ្ធំ ហោតិ។ តស្មា ឯកតោគណ្ហន្តេ សព្ពានិ សមាទិន្នានិ ហោន្តិ។ ឯកស្មឹច ភិន្នេ សព្ពានិ ភិន្នានិ ហោន្តិ។ សព្ពានិ បុន សមាទាតព្ពានិ។ វិសុំ វិសុំ គណ្ហន្តេ បន យំ វីតិក្កមតិ, ឯតទេវភិជ្ជតិ។ តទេវ បុន សមាទាតព្ពំ ហោតីតិ។ បរិច្ឆិន្នកាលា តិក្កមនេ បន សព្ពំ សមាទានំ វូបសម្មតិយេវ។ ទុស្សីលភាវោ បនេត្ថ បញ្ចន្នំ និច្ចសីលានំ ភេទេន វេទិតព្ពោ។ និច្ចានិច្ចេសុ បន យំ និច្ចមេវ វដ្ដតិ។ អនិច្ចំ នវដ្ដតិ សាវជ្ជំ ហោតិ។ តំ និច្ចសីលំ នាម។ យំ បន និច្ចំបិ វដ្ដតិ។ មហន្តំ បុញ្ញាភិសន្ទំ ហោតិ។ អនិច្ចំបិ វដ្ដតិ សាវជ្ជំ ន ហោតិ។ តំ អនិច្ចសីលំនាម។ តត្ថ ភិក្ខុ ភាវេ ឋិតស្ស ភិក្ខុសីលំ សាមណេរភាវេ ឋិតស្ស សាមណេរសីលំ បកតិគហដ្ឋានំបញ្ចសីលំ បព្ពជិតសង្ខេបគតានំ ឧបាសកានំ តាបសបរិព្ពាជកានញ្ច ទសសីលំ និច្ចសីលំនាម។ តេសញ្ហិ តំ តំ យថាសកំ សីលំ និច្ចំ សុទ្ធំ កត្វា រក្ខិតុមេវ វដ្ដតិ។ អរក្ខន្តានំ ភិក្ខុភាវាទិកោ សាវជ្ជោ ហោតិ អសុទ្ធោ។ កស្មា, អត្តនោ អនុរូបស្ស អាចារស្ស វិបត្តិតោ។ បកតិគហដ្ឋានំ បន អដ្ឋង្គុបោសថសីលំ អនិច្ចសីលំនាម។ តញ្ហិ តេសំ វុត្តនយេន និច្ចំបិ វដ្ដតិ។ អនិច្ចំបិ វដ្ដតិ។ តថា ទសសីលញ្ច។ តញ្ហិ បកតិ គហដ្ឋានំ អនិច្ចសីលមេវ ហោតិ។ គិហិនិវត្ថំ បហាយ កាសាយវត្ថធារណេន បព្ពជិតសង្ខេបគតានំ ឯវ និច្ចសីលំ។ យថា ហិ បកតិមនុស្សានំ បញ្ចសីលំ សមាទិន្នំបិ អសមាទិន្នំបិ និច្ចំ រក្ខិតុមេវ វដ្ដតិ។ វីតិក្កមិតុំ ន វដ្ដតិ។ តថា បព្ពជិតវេសធារីនំ ទសសីលំ សមាទិន្នំបិ អសមាទិន្នំបិ និច្ចំ រក្ខិតុមេវ វដ្ដតិ។ វីតិក្កមិតុំ នវដ្ដតិ។ វេសធារណេន សហ សិទ្ធត្តាតិ។

ឧបរិ វុច្ចមានា សមថវិបស្សនាវសេន ទុវិធា ភាវនា ភាវនានាម។ សា ឥធ អប្បនំ អបត្តាវ អធិប្បេតា។ ធម្មវិនយបរិ យត្តិយា សហ អនវជ្ជកម្មសិប្បវិជ្ជាឋានេសុ បរិចយករណ ចេតនាបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតិ។ រតនត្តយេ បន មាតាបិតូសុ កុលេជេដ្ឋេសុ អាចរិយេសុ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេសុ អញ្ញេសុច គុណវយវុឌ្ឍេសុ យថារហំ បច្ចុដ្ឋានំ វន្ទនំ អញ្ជលិករណំ សាមិចិករណំ វត្តបដិវត្តករណន្តិ ឯវមាទិសព្ពំ អបចាយនំនាម។ តេសញ្ញេវ អញ្ញេសញ្ច អាគន្តុកគមិកអទ្ធិកានំ គិលានានំ ជិណ្ណានំ កិច្ច ករណីយេសុ សព្រហ្មចារីនំ ចីវរកម្មាទីសុ បរេសំ តំតំបុញ្ញកម្មេសុច បរិសុទ្ធេន ហិតផរណចិត្តេន អត្តនោកិច្ចេសុ វិយ កាយវាចាហិ វាយាមករណំ វេយ្យាវច្ចំនាម។ អត្តនា កតស្ស យស្សកស្សចិ បុញ្ញស្ស បរេហិ សាធារណករណំ បត្តិទានំនាម។ បរេហិ ទិន្នាយ បត្តិយា អនុមោទនំ អត្តមនតាបវេទនំ បត្តា នុមោទនំនាម។ អទិន្នស្ស បុញ្ញស្ស អនុមោទនំ បន អនុមោទនមេវ ហោតិ។ ន បត្តានុមោទនំ។ បត្តិយាឯវ អភាវតោ។ បត្តិច ទុវិធា ឧទ្ទិសិកា អនុទ្ទិសិកាតិ។ តត្ថ អត្តានំ ឧទ្ទិសិកំ អនុមោទន្តស្សេវ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ជាតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥទំ បន ទ្វយំ ទានបុញ្ញេសុឯវ វិសេសតោ បាកដំ។ តញ្ហិ ឧទ្ទិសកំ កត្វា ទេវតានំវា បរទត្តុបជីវិបេតានំវា វេមានិកបេតានំវា វិនិបាតិកាសុរានំវា ទិន្នំ អនុមោទិតញ្ច តេសំ តង្ខណេឯវ ទិដ្ឋធម្ម វេទនីយំ ជាតន្តិ។ អត្ថហិត បដិសំយុត្តាយ ធម្មកថាយ យោនិសោ មនសិការេ ឋត្វា សវនញ្ច កថនញ្ច ធម្មសវនំ ធម្ម ទេសនាចនាម។ និរវជ្ជកម្មសិប្បវិជ្ជាឋានានំ សវនកថនចេតនាច ឯត្ថេវសង្គយ្ហន្តិ។

នត្ថិ ទិន្នំ នត្ថិយិដ្ឋន្តិអាទិនយប្បវត្តាយ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆា ទិដ្ឋិយាវា តស្សេវនិម្មានាទិទិដ្ឋិយាវា ទិដ្ឋមង្គលាទិទិដ្ឋិយាវា វិសុទ្ធំ កត្វា តេហិ តេហិ វត្ថុហិវា យុត្តីហិវា ការណេហិវា កម្មស្សកតា ញាណសង្ខាតាយ សម្មាទិដ្ឋិយា វោទានករណំ ទិដ្ឋុជុកម្មំនាមាតិ។ យត្ថ បន តិវិធមេវ បុញ្ញក្រិយវត្ថុ អាគតំ។ តត្ថ បត្តិទានានុមោទនានិ ទានេ សង្គយ្ហន្តិ។ តស្សាមច្ឆេរានំ បដិបក្ខភាវេន តំ សភាវត្តា។ អបចាយនវេយ្យាវច្ចានិ សីលេ សង្គយ្ហន្តិ។ តេសំ ចារិត្ត សីលត្តា។ សេសានិ តីណិ ភាវនាមយេ សង្គយ្ហន្តិ។ តំ សភាវត្តា។ កម្មដ្ឋានវិនិមុត្តោ ធម្មោនាម នត្ថីតិ ហិ វុត្តំ។ ទិដ្ឋុជុកម្មញ្ច ញាណ វឌ្ឍនមេវាតិ។ តីស្វេវវា ឯតំ សង្គយ្ហតិ។ ទិដ្ឋុជុកម្មំ សព្ពេសំ និយម លក្ខណន្តិតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សតិយេវ ហិ កម្មស្សកតាញាណេ ទានាទីនិ តីណិ សម្បជ្ជន្តីតិ។ **មនោកម្មមេវា**តិ មនស្មឹឯវ កម្មបថ កិច្ចសិទ្ធិតោ មនោកម្មំឯវ។

[១៥៨] វិភាវនិយំ បន

“វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកត្តា ភាវេន កាយ ទ្វារាទីសុ អប្បវត្តនតោតិ” វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកំ អភិញ្ញាកុសលំ កាយទ្វារាទីសុ បវត្តមានំបិ កាយវចីកម្មសង្ខ្យំ គច្ឆតិ, កាយវាចានំ កម្មបថ អង្គភាវាសម្ភវតោតិ។ តញ្ច **ភាវនាមយ**ន្តិ ទានសីលវសេន អប្បវត្តនតោ។ កេវលំ ភាវនាកម្មវិសេសត្តា តញ្ច មហគ្គត កុសលំ ភាវនាកម្ម មេវ ហោតិ។ យំ បន បដិសម្ភិទា មគ្គេ បឋមជ្ឈានេន នីវរណានំ។ ទុតិយេន វិតក្កវិចារានំ។ តតិយេន បីតិយា។ ចតុត្ថេន សុខទុក្ខានំ បហានំ សីលំ។ វេរមណិ សីលំ។ ចេតនា សីលំ។ សំវរោ សីលំ។ អវីតិក្កមោ សីលន្តិ វុត្តំ។ តំ បរិយាយេន វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។ **អប្បនាបត្ត**ន្តិ ភាវនា ពលេន អារម្មណេ អនុបវិសិត្វា អចលដ្ឋិតិភាវេន បវត្តនតោ អប្បនាបត្តំ កម្មំ ហោតិ។

[១៥៩] វិភាវនិយំ បន

“បុព្ពភាគបវត្តានំ កាមាវចរភាវតោតិ” ការណំ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ តេសំ កាមាវចរតាមត្តំ អប្បនាបត្តិយា ការណំ ហោតីតិ។ **ឈានង្គភេទេនា**តិ វុត្តំ។ ឈានភេទេនាតិ បន វត្តព្វំ។ ឈានង្គភេទេនាតិវា ឈានង្គសមុទាយភេទេនាតិ អត្ថោ, ឈានភេទេន តថ្វេវ វុត្តំ ហោតិ។ កុសលកម្មំ

១៥៣. **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មឹ បាកដ្ឋានចតុក្កេ។ **ឧទ្ធច្ចរហិត**ន្តិ ឧទ្ធច្ចសហគតចេតនាវជ្ជិតំ។ កស្មា បន ឧទ្ធច្ចចេតនា តជ្ជ បដ្ឋិតាតិ។ បដិសន្ធិអនាកឌ្ឍនតោ។ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ។ ធម្មសង្គហេ ទស្សនេន បហាតព្ពេសុ តំ អវត្វា ភាវនាយ បហាតព្ពេសុ ឯវ វុត្តត្តា។ យថាហ-ចត្តារោ ទិដ្ឋិគតសម្បយុត្តចិត្តុប្បាទា វិចិកិច្ឆាសហគតោ ចិត្តុប្បាទោ, ឥមេ ធម្មា ទស្សនេន បហាតព្ពាតិច, ឧទ្ធច្ចសហគតោ ចិត្តុប្បាទោ, ឥមេធម្មា ភាវនាយបហាតព្ពាតិច, សេសា បន ចត្តារោ ទិដ្ឋិគតវិប្បយុត្តចិត្តុប្បាទា ទ្វេ បដិឃសម្បយុត្តចិត្តុប្បាទាច សិយា ទស្សនេនបហាតព្ពា សិយា ភាវនាយ បហាតព្ពាតិ តត្ថ វុត្តា។ កថញ្ច វិញ្ញាយតិ។ យោ ទស្សនេនបហាតព្ពេសុ ន វុត្តោ, សោ អកុសលធម្មោ បដិសន្ធឹ នាកឌ្ឍតីតិ។ បដ្ឋានេ ទស្សនេនបហាតព្ពធម្មេសុឯវ នានាក្ខណិក កម្មបច្ចយស្ស ឧទ្ធដត្តា ឥតរត្ថ តស្ស អនុទ្ធដត្តាតិ។ យថាហ-សហជាតា ទស្សនេនបហាតព្ពា ចេតនា សម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ ចិត្តសមុដ្ឋានានញ្ច រូបានំ កម្មបច្ចយេនបច្ចយោ។ នានាក្ខណិកា ទស្សនេន បហាតព្ពា ចេតនា វិបាកានំ ខន្ធានំ កដត្តាច រូបានំ កម្មបច្ចយេន បច្ចយោតិច សហជាតា ភាវនាយ បហាតព្ពា ចេតនាសម្បយុត្តកានំធម្មានំ ចិត្តាសមុដ្ឋានានញ្ចរូបានំ កម្មបច្ចយេន បច្ចយោតិច។ នច នានាក្ខណិក កម្មបច្ចយសត្តិយា វិនា វិបាកុប្បាទនំនាម អត្ថីតិ។ យទិឯវំ សា បវត្តិវិបាកំបិ នជនេតីតិ សក្កា វត្តន្តិចេ។ន។ បដិសម្ភិទាវិភង្គេ តស្សា វិបាកស្ស ឧទ្ធដត្តា។ យថាហ-កតមេ ធម្មា អកុសលា។ យស្មឹ សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ ឧទ្ធច្ចសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំវា។ល។ ឥមេ ធម្មា អកុសលា។ ឥមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ ធម្មបដិសម្ភិទា។ តេសំ វិបាកេ ញាណំ អត្ថបដិសម្ភិទាតិ។ តេនាហ **បវត្តិយំ បន សព្វំបិ ទ្វាទសវិធ**ន្តិអាទិ។

[១៦០] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“អធិមោក្ខវិរហេន សព្ពទុព្ពលំបិ វិចិកិច្ឆាសហគតំ បដិសន្ធឹ អាកឌ្ឍតិ។ អធិមោក្ខសម្បយោគេន តតោ ពលវន្តំបិ ឧទ្ធច្ចសហគតំ នាកឌ្ឍតីតិ” វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អធិមោក្ខវិរហមត្តេន វិចិកិច្ឆាសហគតំ សព្ពទុព្ពលន្តិច អធិមោក្ខសម្បយោគមត្តេន ឧទ្ធច្ចសហគតំ តតោ ពលវន្តន្តិច សក្កា វត្តុំ។ សត្តរិ កង្ខតិ ធម្មេ កង្ខតីតិ ឯវមាទិនា នយេន វុត្តាយ វិចិកិច្ឆាយ អត្តនោ វិសយេ មហាហត្ថិនាគស្ស វិយ ពលវតរត្តា អតិវិយ កាឡកធម្មត្តាចាតិ។ តថា ហិសា ឯកន្តេន ទស្សនេនបហាតព្ពេសុ បធានភាវេន វុត្តា។ តតោយេវច បដិសន្ធិអាកឌ្ឍនំបិ តស្សា វិញ្ញាតព្ពំ ហោតីតិ។ សភាវវិរុទ្ធត្តាយេវ បន វិចិកិច្ឆាសហគតំ អធិមោក្ខរហិតំ ហោតីតិ យុត្តំ។ តស្មា ឧទ្ធច្ចសហគតមេវ សព្ពទុព្ពលន្តិ វេទិតព្ពំ។ **សព្ពត្ថាបី**តិ សុគតិទុគ្គតិវសេន សព្ពស្មឹបិ។ **យថារហ**ន្តិ តេសុ លោកេសុ លទ្ធវត្ថុទ្វារានុរូបំ។ **វិបច្ចតី**តិ វិបាចេតិ វិបក្កភាវំ អាបាទេតិ។ សព្ពំបិវាទ្វាទសវិធំ អកុសលកម្មំ សត្តា កុសលបាកានិ ហុត្វា វិបច្ចតិ, វិបក្កភាវំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

យស្មា កុសលកម្មានិ អបាយភូមិយំបិ បវត្តិយំ មហាសម្បត្តិយោ សមុដ្ឋាបេត្វា មហិទ្ធិកានំ នាគសុបណ្ណាទីនំ សន្តានេ សយមេវ អត្តនោវិបាកស្ស ឱកាសំ កត្វា សុខវិបាកំ ជនយន្តិ។ អញ្ញេសំបិ អាបាយិកានំ តេន តេន ការណេន ឥដ្ឋារម្មណ សមាយោគេ សតិ អត្តនោ វិបាកស្ស ឱកាសំ លភិត្វា សុខវិបាកំ ជនយន្តិ។ តស្មា តថាបវត្តិយញ្ចាតិអាទិ មាហ។ ន ហិ តានិ សុខវិបាកានិ អកុសកម្មស្ស វិបាកានិ ភវិតុំ អរហន្តិ។ វុត្តេញ្ចេតំ វិភង្គេ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ, យំ កាយទុច្ចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យាតិអាទិ។ តត្ថ មហាវិបាកានិ សុគតិ កាមលោកេ អហេតុកានិ អដ្ឋបិ សព្ពស្មឹ កាមលោកេ តេសុច បញ្ចចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ សម្បដិច្ឆន សន្តីរណ យុគឡានិ រូបលោកេ វិបច្ចតីតិ វុត្តំ យថារហំ វិបច្ចតីតិ។ រូបាវចរ កុសលញ្ហិ កម្មសមុដ្ឋានរូបានិ ជនយន្តំបិ សយំ វិបច្ចមានំ អារម្មណន្តរេ អញ្ញភូមិក វិបាកភាវេន នវិបច្ចតិ។ កាមវិរាគភាវនាភាវេន បន អប្បនាបត្ត កម្ម វិសេសត្តា កាមតណ្ហាយ អវិសយភូតេ និមិត្តា រម្មណេ អត្តនា សព្ពសោសទិសេន មហគ្គតភាវបត្តេន រូប វិបាកភាវេនេវ វិបច្ចតិ។ តស្មា រូបលោកេបិ តានិ បញ្ចវិបាកានិ កាមាវចរកុសលស្សេវាតិ វេទិតព្ពានីតិ។ ទ្វីសុ កម្មស្ស វិបច្ចនដ្ឋានេសុ បដិសន្ធិនាម មហន្តំឋានំ ហោតិ។ តស្មា តទាវិបច្ចន្តំ កម្មំ អត្តនោ សាមត្ថិយានុរូបំ នាតិហីនំ វិបាកំ ជនេតុំ សក្កោតិ។ បវត្តិយំ បន នានាឋានេសុ នានាកិច្ចេហិ វិបច្ចតិ។ តស្មា តទា វិបច្ចន្តំ កម្មំ អត្តនោ សាមត្ថិយានុរូបំ វិបច្ចេតុំ នសក្កោតិ។ បញ្ចវិញ្ញាណដ្ឋានាទីសុ បរិត្តកេសុ វិបច្ចមានំ ឋានា នុរូបំ វិបច្ចតិ។ តទារម្មណដ្ឋានេ វិបច្ចមានំ យេភុយ្យេន ជវនា នុរូបំ វិបច្ចតិ។ តស្មា សោឡសកមគ្គោ ទ្វាទសកមគ្គោ អហេតុ កដ្ឋកន្តិ ឯវំឯកេកស្ស កម្មស្ស វិបាកប្បភេទោ បវត្តោតិតំ បភេទំទស្សេតុំ តត្ថាបីតិអាទិមាហ។

កុសលំ ទុវិធំ សម្បជានកតំ អសម្បជានកតន្តិ។ តត្ថ កម្មា យូហនកាលេ អន្តមសោ ហេដ្ឋា វុត្តំ ទិដ្ឋធុកម្មញាណំបិ សុដ្ឋុ យោជេត្វា កតំ សម្បជានកតំនាម។ យថាហ-កម្មញ្ច កម្មផលញ្ច សទ្ទហិត្វា កតំ សម្បជានកតំនាមាតិ។ ទិដ្ឋធុកម្មញាណ មត្តំបិ អយោជេត្វា តំ អសម្បជានកតំ នាម។ យថាហ-កម្មំបិ កម្មផលម្បិ អជានិត្វា កតំ អសម្បជានកតំ នាមាតិ។ តត្ថ សម្បជានកតំ តិហេតុកំ ហោតិ។ អសម្បជានកតំ ទុហេតុកំ។ យថាហ-សម្បជានករណំ បន ចតុញាណសម្បយុត្តេហិ ហោតិ។ អសម្បជាន ករណំ ចតូហិ ញាណវិប្បយុត្តេហីតិ។ តត្ថ ឯកមេកំ ឧក្កដ្ឋំ ឱមកន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ កុសលសមយេ បរិយុដ្ឋិតេ នីវរណធម្មេវា អត្តុក្កំសន បរវម្ភនាទិកេ បាបធម្មេវា សុដ្ឋុ សោធេត្វា កតំ ឧក្កដ្ឋំ នាម។ អសោធេត្វា កតំ តេហិវោកិណ្ណំ ឱមកំនាម។ អបិច, យំ កត្វា បច្ឆា លាភា វត មេ។ នច វត មេ អលាភា។ សុលទ្ធំ វត មេ។ នច វត មេ ទុល្លទ្ធំ។ យស្ស មេ ឦទិសំ បុញ្ញំ បសុតន្តិ ឯវំ បុនប្បុនំ អនុមោទិតំ។ តំ ឧក្កដ្ឋំ។ យំ កត្វា បច្ឆា យេនកេនចិ ការណេន ទុដ្ឋុកតំ មយាតិ វិប្បដិសារោ ឧប្បជ្ជតិ។ តំឱមកំ។ ឯវំ ចតុព្ពិធស្ស កម្មស្ស វសេន ចតុព្ពិធំ វិបាក កោដ្ឋាសំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ តថាបីតិអាទិ មាហ។ **តត្ថាបី**តិ តស្មឹ កាមាវចរកុសលេបិ។ **តិហេតុកមុក្កដ្ឋ**ន្តិ ឧក្កដ្ឋភូតំ បណីតភូតំ ចតុព្ពិធំ តិហេតុកំ។ **តិហេតុកបដិសន្ធិ**ន្តិ ចតុព្ពិធំ តិហេតុក បដិសន្ធិវិបាកំ។ ឯត្ថច ឯកចេតនា ឯកមេវ បដិសន្ធឹ ទេតិ។ បវត្តិវិបាកំ បន អសង្ខ្យេយ្យេសុបិ ភវេសុ ទេតិយេវ។ ឯត្ថ សិយា –

ឯកបុប្ផំ យជិត្វាន, សហស្សកប្បកោដិយោ;
ទេវេសុច មនុស្សេសុ, សេសេន បរិនិព្ពុតោតិ ហិ វុត្តំ។

តស្មា ឯកា ចេតនា ឯកមេវ បដិសន្ធឹ ទេតីតិ ឥទំ ន យុជ្ជតីតិ។ ន ន យុជ្ជតិ។ បុព្ពាបរចេតនាហិ សទ្ធឹ សហស្សកប្ប កោដិ បរិមាណស្ស វត្តព្ពត្តា។ ចិត្តញ្ហិនាម ឯកច្ឆរក្ខណេបិ អនេកសត សហស្ស កោដិសង្ខំ ឧប្បជ្ជតិ។ តតោចិរតរេកាលេវត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។ សហស្ស កប្បកោដិយោតិ ច សហស្សអាយុកប្បកោដិយោ សហស្ស អត្តភាវកោដិយោតិ នេត្តិអដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ បុព្ពាបរចេតនានញ្ច បដិសន្ធិទានភាវោ កោសលសំយុត្តកេន ទីបេតព្ពោ។ ឯកបិណ្ឌបាតទានស្មឹហិ ឯកាចេតនាទ្វេ បដិសន្ធិយោ ន ទេតិ។ បុព្ពបច្ឆិមចេតនាវសេន សត្តក្ខត្តុំ សគ្គេ សត្តក្ខត្តុំ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តោតិ ហិ សំយុត្តដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តិហេតុ កំបិ កម្មំ បដិបក្ខេហិ អភិភុយ្យមានំ វិហតសាមត្ថិយំ ហុត្វា តិហេតុកវិបាកំ ជនេតុំ ន សក្កោតិ។ នច តំ អតិទុព្ពលំបិ

សមានំ កោសល្លសង្ខាតេន ញាណេន យុត្តត្តា អតិព្យាមុទ្ឡបច្ចយ ភូហំ ជច្ចន្ធាទិវិបត្តិសហិតំ អហេតុកវិបាកំ ជនេតីតិ វុត្តំ តិហេតុកមោមកន្តិអាទិ។ **ទ្វាទសវិបាកានិវិបច្ចតិ**។ អយំ ទ្វាទ សកមគ្គោនាម **អហេតុក វិបាកានេវ វិបច្ចតិ**។ ឥទំ អហេតុ កដ្ឋកំនាម។ ឯវំ តិបិដកចូឡនាគត្ថេរវាទវសេន វិបាកប្បវត្តិំ ទស្សេត្វា ឥ ទានិ មោរវាបិវាសិ មហាទត្តត្ថេរវាទំ ទស្សេតុំ គាថមាហ។ សោ ហិ ថេរោវិបាកានំ អសង្ខារិកតា សសង្ខារិកតាច កម្មវសេនេវ សិទ្ធាបិ កត្វា អសង្ខារំ កម្មំ សសង្ខារវិបាកានិ ន បច្ចតិ។ សសង្ខារំកម្មំ អសង្ខារវិបាកានិ នវច្ចតីតិ វទតិ។

យថា មុខនិមិត្តំ នាម មុខេ សន្ទិសិន្នេ សន្ទិសីទតិ។ ចលន្តេ ចលតិ។ ឯវំ បយោគេន អសាធនីយានំ វិបាកានំ តិក្ខមន្ទតា វិសេសភូតោ សង្ខារភេទោ កម្មវសេនេវ វត្តព្ពោ។ ន បយោគវសេន។ ឥតរថា កម្ម វិសេសេន តិក្ខមន្ទជាតានំ តេសំ សន្ទិហិតបច្ចយមត្តេន មន្ទតិក្ខតាបត្តិនាម សិយាតិ។ អហេតុ កវិបាកានំ បន បរិទុព្ពលត្តា អបរិព្យត្តោវ តិក្ខមន្ទតា វិសេសោតិ ឧភយកម្មនិព្ពត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ យស្មា បន តេសំ ស សង្ខារាសង្ខារភាវោ បដិសន្ធិវសេនវា តទារម្មណវសេនវា ឧប្បត្តិកាលេ បុព្ពបយោគសង្ខាតស្ស បច្ចយវិសេសស្ស ភាវាភាវេន វត្តុំ យុត្តោ។ ន កម្មាគមនវសេន, ន ហិ កម្មភវេ សង្ខារោ ភវន្តរេ វិបាកានិ វិសេសេតុំ យុត្តោ។ តស្មា ឥមំ វាទំ កេចិវាទំនាម ករោន្តោ **កេចនា**តិ អាហ។

ឥមស្មឹ កេចិវាទេ អសង្ខារិកកម្មេ សសង្ខារិក វិបាកានិ សសង្ខារិកកម្មេច អសង្ខារិកវិបាកានិ វជ្ជេត្វា ចតូសុ តិហេ តុកុក្កដ្ឋេសុ កម្មេសុ អសង្ខារិកទ្វយេ វិបាកានិ បដិសន្ធិយំ ទ្វេ, បវត្តិយំ ទ្វាទស។ សសង្ខារិកទ្វយេ បដិសន្ធិយំ ទ្វេ, បវត្តិយំ ទ្វាទស។ ចតូសុ ទ្វិហេតុកោមកកម្មេសុ អសង្ខារិកទ្វយេ បដិសន្ធិយំ ទ្វេ, បវត្តិយំ ទស។ សសង្ខារិកទ្វយេ បដិសន្ធិយំ ទ្វេ, បវត្តិយំ ទស។ តថា ចតូសុ ទ្វិហេតុកុក្កដ្ឋេសុ។ ចតូសុ ទ្វិហេតុកោមកេសុ បន បដិសន្ធិយំ ឯកំ អហេតុកំ បវត្តិយំ អដ្ឋអហេតុកានីតិ ឯវំ វិបាកានំ ទ្វេ ទ្វាទសកមគ្គា ចត្តារោ ទសកមគ្គា ឯកំ អហេតុកដ្ឋកញ្ច ហោន្តិ, តំសព្ពំ សង្គហេត្វា ទស្សេតុំ តេសន្តិ គាថមាហ។

តេសន្តិ តេសំ កេសញ្ចិ ថេរានំ វាទេ។ អដ្ឋសាលិនិយំ បន តិហេតុកេន កម្មេន បដិសន្ធិតិហេតុកាវ ហោតិ។ ន ទុហេតុកា នចអហេតុកា។ ទុហេតុកេន កម្មេន បដិសន្ធិ ទុហេតុកាបិ ហោតិ អហេតុកាបិ។ តិហេតុកា បន នហោតីតិ ឯវំ បវត្តោ មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរវាទោបិ អាគតោ។ តត្ថ យថា ទុហេតុកេន ហីនេន កម្មេន អហេតុកា បដិសន្ធិ អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពា ហោតិ។ តថា តិហេតុកេនបិ ហីនេន កម្មេន ទុហេតុកាបិ បដិសន្ធិ អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពាយេវាតិ កត្វា ឥធ អយំវាទោ ថេរេន ន គហិតោតិ វេទិតព្ពោ។ បដិសម្ភិទាមគ្គេ បន-គតិសម្បត្តិយា ញាណសម្បយុត្តេ អដ្ឋន្នំ ហេតូនំ បច្ចយា ឧបបត្តិ ហោតិ។ កុសលស្ស កម្មស្ស ជវនក្ខណេ តយោ ហេតូ កុសលា។ និកន្តិក្ខណេ ទ្វេ ហេតូ កុសលា។ បដិសន្ធិក្ខណេ តយោ ហេតូ អព្យាកតាតិច គតិ សម្បត្តិយា ញាណ វិប្បយុត្តេ ឆន្នំ ហេតូនំ បច្ចយា ឧបបត្តិ ហោហិ។ កុសលស្ស កម្មស្ស ជវនក្ខណេ ទ្វេ ហេតូ កុសលា។ និកន្តិក្ខណេ ទ្វេ ហេតូ អកុសលា។ បដិសន្ធិក្ខណេ ទ្វេ ហេតូ អព្យាកតាតិច ឯវំ តិហេតុកេន កម្មេន បដិសន្ធិ តិហេតុកាវ វុត្តា។ ទ្វិ ហេតុកេន កម្មេន ទ្វិហេតុកាវ។ ន បន គតិសម្បត្តិយា ញាណវិប្បយុត្តេ សត្តន្នំ ហេតូនំ បច្ចយាតិអាទិនា តិ ហេតុកេន កម្មេន ទ្វិហេតុកា បដិសន្ធិ វុត្តា។ នច ចតុន្នំ ហេតូនំ បច្ចយាតិអាទិនា ទ្វិហេតុកេន កម្មេន អ ហេតុកា បដិសន្ធីតិ។

តត្ថ បន តីសុ ខណេសុ សហជាត ហេតូនំ វសេន ហេតុ មូលកោវ អយំ ទេសនាវារោតិ កត្វា អនោកាសតាយ អហេតុកបដិសន្ធិ តត្ថ នវុត្តា។ ន បន អលព្ភមានតាយ។ ទ្វិហេតុក បដិសន្ធិ បន អនោកាសាយេវ នហោតិ។ អលព្ភ មានត្តាយេវ សា នវុត្តាតិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ តស្មា យុត្តិតោ បាឡិយេវ ពលវតរាតិ កត្វា មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរវាទោវ បាឡិយា សមេតីតិ បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋកថាយំ វុត្តោ។ ដីកាការា បន កម្មសរិក្ខក វិបាកទស្សនត្ថំ សាវសេស បាឋោវ មហាថេរេន វុត្តោតិ ឥច្ឆន្តិ។ ឯវញ្ច កត្វា អដ្ឋសាលិនិយំបិ តិ បិដកចូឡនាគត្ថេរវាទោវ បមាណំ កត្វា វុត្តោតិ។

វិភាវនិយំ ឥទានិ ឯកាយ ចេតនាយ ទ្វាទសវិបាកានិ ឯត្ថេវ ទសកមគ្គោបិ អហេតុកដ្ឋកម្បិតិ អាគតស្ស មោរវាបិវាសិ មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរស្សាតិ បាឋោ។

មោរវាបិវាសិមហាទត្តត្ថេរស្សាតិ បន វត្តព្ពោ។ មហាធម្ម រក្ខិតត្ថេរវាទោបិ បន ឯត្ថ ឯកទេសេន សង្គហិតោយេវ។ តស្មឹបិ ហិ អសង្ខារិកំ កម្មំ អសង្ខារិកវិបាកមេវ ទេតិ។ នោ សសង្ខារិកំ ។ សសង្ខារិកំ កម្មំ ស សង្ខារិកវិបាកមេវ ទេតិ។ នោ អសង្ខារិកន្តិ អាគតមេវាតិ។ [កាមាវចរកម្មំ]

១៥៤. រូបាវចរកម្មេ **បរិត្ត**ន្តិ ទុវិធំ បរិត្តំ អបគុណតា យវា ហីនតាយវា។ តត្ថ យំ បណីតេហិ ឆន្ទាទីហិ យុត្តំបិ អភាវិតំ ហោតិ បដិលទ្ធមត្តំ, តំ អបគុណតាយ បរិត្តំនាម។ យំ សន្ធាយ យំ អបគុណំ ហោតិ, ឧបរិ ឈានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, ឥទំ បរិត្តំនាមាតិ អដ្ឋសាលិនិយំ វុត្តំ។ យំ បន សុភាវិតំបិ សមានំ ហីនេហិ ឆន្ទាទីហិ យុត្តំ ហោតិ។ តំ ហីនតាយ បរិត្តំនាម។ យំ សន្ធាយ យស្ស អាយូហនក្ខណេ ឆន្ទោវា ហីនោ ហោតិ។ វីរិយំវា, ចិត្តំវា, វីមំសាវា, តំ ហីនំនាមាតិ តត្ថេវ វុត្តំ។ **មជ្ឈិមំ**បិ ទុវិធំ។ តត្ថ នាតិបគុណ តាយ មជ្ឈិមំ សន្ធាយ នាតិសុភាវិតោ មជ្ឈិមោតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តំ។ មជ្ឈិមេហិ ឆន្ទាទីហិ យុត្តតាយ មជ្ឈិមំ សន្ធាយ យស្ស អាយូហនក្ខណេ តេ ធម្មា មជ្ឈិមា ហោន្តិ។ តំ មជ្ឈិមន្តិ អដ្ឋ សាលិនិយំ វុត្តំ។ **បណីតំ**បិ ទុវិធំ។ តត្ថ អតិប គុណតាយ បណីតំ សន្ធាយ សុភាវិតោ វសិប្បត្តោ បណីតោតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តំ។ បណីតេហិ បន ឆន្ទាទីហិ យុត្តតាយ បណីតំ សន្ធាយ យស្ស អាយូហនក្ខណេ តេ ធម្មា បណីតា ហោន្តិ។ តំ បណីតន្តិ អដ្ឋសាលិនិយំ វុត្តំ។ តត្ថ យានិ អបគុណតាទិ វសេន បរិត្តាទីនិ វុត្តានិ, តានិ ឥធ នាធិប្បេតានិ។ យានិ បន ហីនាទីហិ ឆន្ទាទីហិ យុត្តតាយ បរិត្តាទីនិ វុត្តានិ, តានេវ ឥធាធិប្បេតានិ។ ឥមានេវ ហិ តិវិធាសុ ភូមីសុ តិវិធំ ព្រហ្មូបបត្តិភេទំ សាធេន្តីតិ។ ឥត្ថីនំ ឈានេសុ វសីបត្តានំបិ ឆន្ទាទីនំ អបណីតតាយ មហាព្រហ្មេសុ អនុប្បជ្ជនញ្ចេត្ថ សាធកំ។ តេនេវច អដ្ឋកថាយំ ឆន្ទាទិវសេន សិទ្ធានិ ហីន មជ្ឈិម បណីតានិ អដ្ឋារសបភេទេន វិភជិត្វា ឥមានិ អដ្ឋារស កម្មទ្វារានិ នាម ឥមេហិ បភាវិតត្តា ឥមេសំ វសេន អដ្ឋារសខត្តិយា អដ្ឋារស ព្រាហ្មណា អដ្ឋារស វេស្សា អដ្ឋារស សុទ្ទា អដ្ឋចត្តា លីស គោត្ត ចរណានិ វេទិតព្ពានីតិ វុត្តំ។ ឯតេន ហិ ទេវានំបិ ព្រហ្មូនំបិ លព្ភមានំ ឧបបត្តិភេទំ ឧបលក្ខេតីតិ។

[១៦១] វិភាវនិយំ បន

“បដិលទ្ធមត្តំ អនាសេវិតំ បរិត្តន្តិ អវិសេសតោវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តថា នាតិ សុភាវិតំ អមវិបុណ្ណវសីភាវំ មជ្ឈិមំ។ អតិវិយសុភាវិតំ បន សព្ពសោ បរិបុណ្ណ វសីភាវំ បណីត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ សព្ពំ ឥធ នយុជ្ជតិយេវ។

តញ្ហិ ឧបរិ ឈានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ សមត្ថាសមត្ថំវា ហាន ភាគិយតាទិ វិសេសំ វា សន្ធាយ វុត្តំ។ ន បន ឧបបត្តិ ភេទជនក វិសេសន្តិ។

[១៦២] យញ្ច **តត្ថ**

“អាចរិយេន បនេត្ថ បរិត្តំបិ ឦសកំ លទ្ធាសេវនមេវ អធិប្បេតន្តិ ទិស្សតិ។ តថា ហានេន នាមរូប បរិច្ឆេទេ-

សមានាសេវនេ លទ្ធេ, វិជ្ជមានេ មហព្ពលេ;
អលទ្ធា តាទិសំ ហេតុំ, មភិញ្ញា ន វិបច្ចតីតិ។

សមានភូមិកតោវ អាសេវន លាភេន ពលវ ភាវតោ មហគ្គតធម្មានំ វិបាកទានំ វត្វា តទភាវតោ អភិញ្ញាយ អវិបច្ចនំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ តំបិ វិចារេតព្ពមេវ។

យថា ហិ អរិយមគ្គចេតនា អត្តនា សមានភូមកជវនតោ អលទ្ធាសេវនាបិ សមានា វិបាកំ ន ទេតីតិ នត្ថិ។ តថា អាទិ កម្មិកវីថិយំ ឯកវារមត្តភូតា សព្ពសមាបត្តិ វីថីសុច សព្ពបថ មភូតា មហគ្គតចេតនាបិ សមានភូមកធម្មតោ អលទ្ធាសេវន តាយ ទុព្ពលត្តា វិបាកំ នទេតីតិ នត្ថីតិ ន ន សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ។ ឯត្ថ សិយា- តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិបាកំ។ល។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ វុត្តំ។ នច សា ចេតនា ឧបចិតានាម ហោតិ។ សមានភូមក ធម្មតោ អលទ្ធាសេវនត្តាតិ។ន។ មគ្គចេតនាយបិ អវិបាកតាបត្តិតោ។ សាបិហិ តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ។ ល។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ វុត្តា។ នច សាបិ សមានភូមកធម្មតោ លទ្ធាសេវនា ហោតីតិ។ ឧភយត្ថ បន បឋមសមន្នាហារតោ បដ្ឋាយ ឧបចិនិត្វា ភាវេត្វា អាគតត្តា អសមានភូមិក ជវនេហិបិ លទ្ធាសេវន ភាវំ បដិច្ច ឧបចិតតា ភាវិតតាច វុត្តាតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ តស្មា អាទិ កម្មិកភូតាបិ មហគ្គតចេតនា មរណា សន្នេ លទ្ធា អព្ពុណ្ណា អាសន្នកម្មភូតា វិបាកំ នទេតីតិ ន វត្តព្ពា។ អភិញ្ញាចេតនា ច សមានភូមកេហិបិ នានាវជ្ជន វីថិជវនេហិ សុដ្ឋុតរំ លទ្ធាសេវនត្តា តិក្ខតរភូតា កថំ ទុព្ពលានាម សិយា។ តេនេវ អយំ វាទោ អនុដីកាយំ បដិក្ខិត្តោ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ កេចិ បន សមាន ភូមកតោ អាសេវនលាភេន ពលវន្តានិ ឈានានីតិ តានិ វិបាកំ ទេន្តិ។ អភិញ្ញា បន សតិបិ ឈានភាវេ តទភាវតោ តស្មឹ តស្មឹ អារម្មណេ អាគន្តុកត្តាវា ទុព្ពលា។ តស្មា វិបាកំ ន

ទេន្តីតិ វទន្តិ។ តំ អការណំ។ បុនប្បុនំ បរិកម្មវសេន អភិញ្ញា យបិ វសីភាវសម្ភវតោតិ។ ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិស្ស បន អានិសំសភូតា អភិញ្ញាចេតនា តស្ស ផលសទិសា ផលដ្ឋានេ ឋិតា, តស្មា សា វិបាកំ នទេតីតិ ឥច្ចន្តិ ដីកាការា។ តស្ស បន ឥទ្ធិ វិកុព្ពនាទិកិច្ចំ វិបច្ចនកិច្ចតោបិ មហន្តតរំ ហោតិ។ សព្ពថា មេនេច វិកុព្ពនាទិកិច្ចំ សាធេន្តិយា វិបច្ចនថាមេបិ តេន ថាមេន សហ បរិក្ខយំ គច្ឆតិ។ តស្មា សា បុន វិបាកំ នទេតីតិបិ យុជ្ជតិយេវ។ **បញ្ចមជ្ឈាន**ន្តិ អភិញ្ញាភាវំ អបត្តំ បរិត្តាទិភេទេន តិវិធំ បញ្ចមជ្ឈានំ។ **តទេវា**តិ បញ្ចមឈានមេវ។ **សញ្ញាវិរាគំ ភាវេត្វា**តិ ចិត្តេ សតិ វដ្ដេន ទុស្សេន មុយ្ហនានិ ហោន្តិ។ តស្មិំ អសតិ ទិដ្ឋធម្មនិព្ពានប្បត្តោនាម ហោតីតិ ឯវំ ចិត្តេ ឯវ អាទីនវំ ទិស្វា អចិត្តកភវបត្ថនា សហិតំ វាយោកសិណេវា កេសញ្ចិ មតេន បរិច្ឆិន្នាកាស កសិណេវា សញ្ញាវិរាគំ ភាវេត្វា។ **អសញ្ញសត្តេសុ ឧប្បជ្ជន្តី**តិ យេន យេន ឥរិយាបថេន ឥធ មរន្តិ, តេនេវ តត្ថ ឧប្បជ្ជន្តិ។ កម្មកិរិយវាទិតិត្ថិយា ឯវាតិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ អកម្មកិរិយវាទីនំ ឈានភាវនា នាម អត្ថីតិ។ **អនាគាមិនោ បន សុទ្ធាវាសេសុ ឧប្បជ្ជន្តី**តិ សុទ្ធាវាសេសុ បន អនាគាមិនោ ឯវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ន អញ្ញេ សកទាគាមិអាទយោតិ អត្ថោ។ ឯតេន អនាគាមីនំ អញ្ញស្មឹបិ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បត្តិ អប្បដិសិទ្ធា ហោតិ។ អនាគាមីសុច សទ្ធាធិកោ អវិហេសុ ឧប្បជ្ជតិ, វីរិយាធិកោ អតប្បេសុ។ សតាធិកោ សុទស្សេសុ។ សមាធាធិកោ សុទស្សីសុ។ បញ្ញាធិកោ អកនិដ្ឋេសូតិ។ យថាក្កមំ ភាវេត្វា យថាក្កមំ អរូបេសុ ឧប្បជ្ជន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថច **បឋមជ្ឈានំ បរិត្តំ ភាវេត្វា**តិអាទិ សព្ពំ បឋមជ្ឈានាទីនំ យថា សកំ វិបច្ចនភូមិ វវត្ថានវសេន វុត្តំ។ សមាបត្តិលាភិនោ បន បុថុជ្ជន សោតាបន្ន សកទាគាមិនោ អត្តនា លទ្ធសមាបត្តីនំ វិបច្ចនភូមីសុ ឥច្ឆិតភូមិយំ និព្ពត្តន្តិ។ តេសុ បុថុជ្ជនោ និកន្តិយា សតិ កាមលោកេបិ និព្ពត្តតិយេវ។ ឥតរេ បន ឈានេ អបរិ ហីនេ សតិ កាមលោកេបិ និព្ពត្តតិយេវ។ ឥតរេ បន ឈានេ អបរិហីនេ សតិ កាមភវេ និកន្តិនាម តេសំ ន សម្ភវតីតិ បរិហីនជ្ឈានាឯវ តត្ថ និព្ពត្តន្តិ។

[១៦៣] វិភាវនិយំ បន

តេសំបិ សោតាបន្នសកទាគាមីនំ និកន្តិវសេន កាមភវេនិព្ពត្តិំ ឥច្ឆន្តេន “តថា កាមភវេបិ កាមាវចរ កម្មពលេន។ ឥជ្ឈតិ ភិក្ខវេ សីលវតោ ចេតោបណិធិ វិសុទ្ធត្តាតិ ហិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

តេហិ ឈានេ អបរិហីនេ ឯកន្តេន ព្រហ្មលោកគាមិនោឯវ ហោន្តិ។ យតោ តេ ឈានអនាគាមិនោ នាមាតិ វុច្ចន្តិ។ ឈានបរិ ហានិច តេសំ តំតំ បលិពោធ វសេនេវ ហោតិ។ ន បន កាម រាគាទិវសេន។ កស្មា, មគ្គសហាយេន ឈានេន សុដ្ឋុ វិក្ខម្ភិតត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ អង្គុត្តរេ-សហទស្សនុប្បាទា ភិក្ខវេ អរិយសាវកស្ស តីណិ សំយោជនានិ មហីយន្តិ។ល។ សោ វីវិច្ចេវ។ល។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្មិំ ចេ សមយេ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ កាលង្ករេយ្យ។ នត្ថិ តស្ស សំយោជនំ។ យេន សំយោជនេន សំយុត្តោ អរិយសាវកោ បុន យិមំ លោកំ អាគច្ឆេយ្យាតិ។ ឯត្ថច តស្មិំ ចេ សមយេតិអាទិនា សោ លទ្ធជ្ឈានំ អបរិហាបេត្វា ចេ កាលង្ករោតិ។ ឯកន្តេន ព្រហ្មលោកមេវ គមិស្សតិ។ បរិហាបេន្តស្ស បន តំ សំយោជនំ បាកតិមេវាតិ ទស្សេតិ។ បដិសម្ភិទា មគ្គដ្ឋកថាយញ្ច ឈានលាភីនំ បន អនាគាមិស្សច ព្រហ្មលោកេយេវ បដិសន្ធិទានតោ បច្ចយោ នហោតីតិ វុត្តំ។ តត្ថ ឈានលាភីនន្តិ មហគ្គតជ្ឈានលាភីនំ សោតាបន្ន សកទាគាមីនំ។ បច្ចយោ នហោតីតិ តេសំ វិបស្សនានិកន្តិ តណ្ហា កាមសុគតិបដិសន្ធិយា ន ហោតីតិ អត្ថោ។

តស្មា តេសំ ទ្វិន្នំ សេខានំ កុប្បជម្មានំបិ សតំ ឈានេ វិជ្ជមានេ កាមភវេ និកន្តិ នាម នត្ថីតិ វេទិតព្ពំ។ អនាគាមិស្ស បន និទ្ទាយន្តស្សេវ សត្ថេន គីវំ ឆិន្ទិត្វា មារិយមានស្សបិ ឈានំ អលភិត្វា ចវនំនាម នត្ថិ។ សោ ហិ សមាធិស្មឹ បរិបូរការីតិ វុត្តោ។ ឥត្ថិយោ បន អដ្ឋសមាបត្តិយោ លភិត្វា អនន្តរេ ភវេ អកនិដ្ឋេ និព្ពត្តមានាបិ អធិបតិភូតេសុ មហាព្រហ្មេសុ ន និព្ពត្តន្តិ។ ហីនជ្ឈាសយត្តា បុរោហិត បារិសជ្ជេសុឯវ និព្ពត្តន្តិ។ តថាហិ អដ្ឋកថាសុ យំ ឥត្ថី ព្រហ្មត្តំ ករេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិ សុត្តបទស្ស អត្ថវចនេ ព្រហ្មត្តន្តិ មហាព្រហ្មត្តំ អធិប្បេតំ។ ឥត្ថី ច ឥធ ឈានំ ភាវេត្វា កាលំ កត្វា ព្រហ្មបារិសជ្ជានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ, ន មហាព្រហ្មានន្តិ វុត្តំ។ ព្រហ្មបារិសជ្ជានន្តិ ចេត្ថ ព្រហ្មបុរោហិតានំបិ សង្គហណំ វេទិតព្ពំ។ តេ ហិ ព្រហ្មានំ បរិសភូតា ហោន្តីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ សំយុត្តកេ –

អថខោ ភិក្ខវេ សិខីភគវា អភិភុំ ភិក្ខុំ អាមន្តេសិ។ បដិភាតុ តំ ព្រាហ្មណ ព្រហ្មុនោច ព្រហ្មបរិសាយច ព្រហ្មបារិសជ្ជានញ្ច ធម្មិកថាតិ។

បរិសភាវេច សតិ បរិសាសុ ជាតាបិនាម ហោន្តីតិ។ តត្ថ ព្រហ្មុនោតិ មហាព្រហ្មុនោ។ ព្រហ្មបរិសាយាតិ ព្រហ្មបុរោហិត គណស្សាតិ អត្ថោ។ ននុ ព្រហ្មបារិសជ្ជានន្តិ វុត្តត្តា ន មហាព្រហ្មានន្តិ ឯត្ថេវ តេសំ សង្គហណំ យុត្តន្តិ ចេ។ ន។ យំ ឥត្ថី សក្កត្តំ ករេយ្យ, មារត្តំ ករេយ្យ, ព្រហ្មត្តំ ករេយ្យ, នេតំឋានំ វិជ្ជតីតិ ឯវំ អធិបតិ ភូតេហិ សក្កាទីហិ សហ វុត្តត្តា ឥធ អធិបតិបដិក្ខិបនស្សេវ សម្ភវតោ។ តេនេវ ហិ នេត្តិយំ-ឥត្ថី មហាព្រហ្មា សិយាតិ,

នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិ វុត្តំ។ ឯត្តាវតា វេហប្ផលាទីសុ ឧបរិព្រហ្មលោកេសុបិ បុរោហិតបារិសជ្ជព្រហ្មានំ អត្ថិតា សិទ្ធា ហោតិ។ តេនេវ សំយុត្តដ្ឋកថាយំ ថេរានញ្ហិ ភណ្ឌគាហកទហរា វិយ ព្រហ្មានំបិ បារិសជ្ជព្រហ្មានោ នាម ហោន្តីតិ វុត្តំ។

វិភាវនិយំ បន

“តត្ថិយោបិ បន អរិយាវា អនរិយាវា អដ្ឋសមាបត្តិលា ភិនិយោ ព្រហ្មបារិសជ្ជេសុយេវ និព្ពត្តន្តីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

តត្ថ ព្រហ្មបារិសជ្ជេសុយេវាតិ អកនិដ្ឋេ និព្ពត្តមានាបិ ព្រហ្មានំ បរិចារិក ព្រហ្មេសុឯវ និព្ពត្តន្តិ។ ន មហាព្រហ្មេសូតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

មណិមញ្ជូសាយំ បន

ព្រហ្មបារិសជ្ជេសុយេវ និព្ពត្តន្តិ, ន ព្រហ្មបុរោហិតាទីសូតិ វុត្តំ។ តំ ន គហេតព្ពំ។

យញ្ច **តត្ថ**

សាមាវតិយាទីនំ បឋមំ ព្រហ្មបារិសជ្ជេសុ និព្ពត្តនំ វុត្តំ។ តំបិ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។

យស្មា បន តា ឥមស្មឹ អត្តភាវេ អរិយផលានិ សច្ឆាកំសុ។ តស្មា តត្ថ អនាគាមិនិយោ សុទ្ធាវាសេសុ ឧប្បន្នា។ ឥតរា កាចិ តាវតឹសេសុ កាចិ បរនិម្មិតវសវត្តីសុ ឧប្បន្នា ឥច្ចេវ ឧទានដ្ឋកថាយំ វុត្តន្តិ។ អបិចេត្ថ វេហប្ផលេ អកនិដ្ឋេ ចតុត្ថារុប្បេតិ តីសុ ភវគ្គេសុ និព្ពត្តា អរិយា អញ្ញត្ថ នុប្បជ្ជន្តិ។ សេសព្រហ្មលោកេសុ និព្ពត្តា ហេដ្ឋាភូមិសុ នុប្បជ្ជន្តីតិ។ [កម្មចតុក្កំ]។

១៥៥. អាយុក្ខយេន មរណំ កម្មក្ខយេន មរណន្តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។ តត្ថ អបរិក្ខីណេយេវ កម្មានុភាវេ តស្មឹ តស្មឹ សត្តនិកាយេ យថានិយមិតស្ស អាយុបរិមាណស្ស បរិក្ខយេន បរិបុណ្ណេន មរណំ **អាយុក្ខយ មរណំនាម**។ តស្មឹ តស្មឹ ភវេ ទុព្ពលេន កម្មេន និព្ពត្តស្ស សត្តស្ស អបរិក្ខីណេយេវ អាយុបរិមាណេ កេវលំ កម្មសត្តិ បរិក្ខយេន អន្តរាវ មរណំ **កម្មក្ខយ មរណំនាម**។ តទុភយស្ស សមំ បរិក្ខយេន មរណំ **ឧភយក្ខយ មរណំនាម**។ ធរមានេបិ តទុភយេ បុរិមភវេសុវា ឥមស្មឹវាភវេ កតេន ឧបឃាតកកម្មេន អជ្ឈត្តពហិទ្ធាភូតេ នានា រោគាពាធ បថវិបវេស អសនិបាតាទិកេ ជីវិតន្តរាយេ សមុដ្ឋាបេត្វា ទុស្សិមារកលាពុរាជាទីនំវិយ អន្តរាវ ឧបរោធិត ខន្ធសន្តានស្ស សត្តស្ស មរណំ **ឧបច្ឆេទក មរណំនាម**។ ននុ ចេត្ថ មរន្តានំ នាម សព្ពេសំបិ តំតំភវំ ជនេន្តំ កម្មំ ខិយ្យតិយេវ។ អថកស្មា ឥតរេបិ វុត្តាតិ។ វុច្ចតេ, សរសវសេនេវ ហិ កម្មសាមត្ថិយស្ស ខយោ ឥធ កម្មក្ខយោតិ អធិប្បេតោ។ យេ បន ទសវស្ស វីសតិវស្ស យាវ អសង្ខ្យេយ្យ វស្សាទិ វសេន នានាអាយុកប្ប វិធាយកា តស្មឹ តស្មឹ សត្តនិកាយេ សព្ពជន សាធារណា សត្តានំ អជ្ឈត្តពហិទ្ធសម្ភូតា ឧតុអាហារានាម ហោន្តិ។ តេ តស្ស តស្ស អាយុកប្បស្ស ឋិតិករា វុទ្ធិករា ហានិករាចាតិ តិវិធា ហោន្តិ។ តត្ថ អកុសលមូលេសុ វឌ្ឍមានេសុ ហានិករា វឌ្ឍន្តិ។ កុសលមូលេសុ វឌ្ឍមានេសុ ពុទ្ធិករា វឌ្ឍន្តិ។ ឧភយមូលេសុ សមំ ឋិតេសុ ឋិតិករា សមំ បវត្តន្តិ។ តេសំ វសេន សត្តានំ អាយុកប្បោ កត្ថចិ សទា ឋិតិភាគោ ហោតិ។ កត្ថចិ កទាចិ ហានិភាគោ កទាចិ វុទ្ធិភាគោ ហោតិ។ តយោបិ ចេតេ ឋិតិករាទយោ តំតំសត្តនិកាយំ អជ្ឈោត្ថរមានា អាយុំ បរិច្ឆិន្ទន្តា បវត្តន្តីតិ អសង្ខ្យេយ្យាយុក សំវត្តនិកំ ចក្កវត្តិសម្បត្តិ សំវត្តនិកញ្ច កម្មំ ទសវស្សិកេ កាលេ វិបច្ចមានំ តទនុរូបំឯវ ភោគញ្ច ឥស្សរិយញ្ច ទត្វា ទសវសេន ខិយ្យតិ។ តំ តំ សត្តនិកាយ បរិយាបន្នា សត្តា សន្តានភូតា រូបធម្មា សព្ពញ្ញុ ពុទ្ធានំ ខន្ធសន្តាន ភូតាបិ តគ្គតិកា តទនុវត្តិកា ឯវ ហុត្វា បរិណមន្តិ អញ្ញត្រ ឥទ្ធិមយ វិជ្ជាមយ រសាយនវិធិ ជីវិត សង្ខារ វិទូហីតិ។ វុត្តញ្ហេតំ មហាបទានសុត្តដ្ឋកថាយំ –

សព្ពេបិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធា អសង្ខ្យេយ្យាយុកា។ កស្មា តេ អសង្ខ្យេយ្យំ ន អដ្ឋំសូតិ។ ឧតុភោជនវិបត្តិយា។ ឧតុភោជនវសេន ហិ អាយុ ហាយតិបិ វឌ្ឍតិបីតិ។

តស្មា បធាននិស្សយភូតេសុ ទ្វិសមុដ្ឋានិក រូបធម្មេសុ តំ តំ អាយុកប្បវសេន បរិណមន្តេសុ ជិយ្យមានេសុ យាវមហន្តំបិ កម្មំ អត្តនោ វិបាកាធិដ្ឋានស្ស អភាវា ខិយ្យតិយេវ។ សោចស្ស ខយោ ន សរសេន ហោតិ។ អថខោ អាយុសង្ខារវិបត្តិយា ឯវ ហោតីតិ ឥធ អាយុក្ខយោ វិសុំ គហិតោតិ។ ឯសនយោ ឧបច្ឆេទកមរណេបិ

នេតព្ពោ។ តត្ថ ឧបច្ឆេទកមរណន្តិ អកាលមរណំ វុច្ចតិ។ តញ្ហិបវត្តមានំ ឧបច្ឆេទកកម្មុនាវា បវត្តតិ។ អញ្ញេហិវា អនេក សហស្សេហិ ការណេហិ។ តានិ បន បាឡិយំ មូលភេទតោ សំខិបិត្វា អដ្ឋធា វុត្តានិ។ កតមានិ បន តានីតិ។ អត្ថិ វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា។ អត្ថិ បិត្តសមុដ្ឋានា។ អត្ថិ សេម្ហ សមុដ្ឋានា។ អត្ថិ សន្និបាតិកា។ អត្ថិ ឧតុសមុដ្ឋានា។ អត្ថិ វិសមបរិហារជា។ អត្ថិ ឱបក្កមិកា។ អត្ថិ កម្មវិបាកជា អាពាធាតិ។ តត្ថ កម្មវិបាកជា កេចិ ឧបបីឡកកម្មជាកេចិ ឧបច្ឆេទកកម្មជា។ យស្មា បន វាតោ កុប្បមានោ សីតុណ្ហាទីហិ ទសហិ ការណេហិ កុប្បតិ។ តេសុច ឯកមេវ កម្ម វិបាកជំ ហោតិ។ សេសានិ បន អកម្មវិបាកជានីតិ មិលិន្ទ បញ្ហេ វុត្តំ។ យស្មាច កម្មវិបាកជាបិ អាពាធា ឧប្បជ្ជមានា វាត កុប្បនាទីហិ វិនា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ តស្មា កេចិ វាត សមុដ្ឋានាទយោបិ កម្មវិបាកជា ហោន្តិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពា។

តត្ថ សន្និបាតិកាតិ វាតាទីនំ ទ្វិន្នំ តិណ្ណំវា សន្និបតិតានំ វសេន បវត្តា។ យេ បន លោកេ សត្តានំ បយោគ មុត្តា សយំ ជាតា នានាភយុបទ្ទវា។ តេ ឧតុសមុដ្ឋានេសុ សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វិសមបរិហារជាតិ អនិសម្ម ការីនំ អនេកវិធេ វិសមេ វិបត្តិមុខេ អត្តានំ បយោជន្តានំ តតោ តតោវា តត្ថ តត្ថ វា បតន បក្ខលនាទិវសេន បវត្តា។ ឱបក្កមិកាតិ អត្តនាវា បរេហិ រាជចោរវេរីហិវា អមនុស្សវាឡយក្ខទេវតាហិវា វាឡមិគាទីហិវា កតានំ បយោគានំ វសេន បវត្តា។ កុប្បិតា ហិ ទេវតា សកលំ រដ្ឋំវា រដ្ឋំវា ទីបកំវា ឯកប្បហារេន អសេសំ កត្វា វិនាសេន្តិ ទណ្ឌករដ្ឋ មជ្ឈរដ្ឋ កលិង្គរដ្ឋ មាតង្គរដ្ឋេសុ វិយ។ អនេកសហស្សេវា វាឡយក្ខេ វិស្សជ្ជន្តិ វេសាលិយំ វិយ។ រក្ខសេវា វិស្សជ្ជន្តិ សុវណ្ណភូមិយំវិយ។ វុត្តញ្ហេតំ អង្គុត្តរេ យក្ខា វាឡេ អមនុស្សេ ឱស្សជ្ជន្តិ។ តេន ពហុមនុស្សា កាលំ ករោន្តីតិ។ អដ្ឋកថាយំបិ យក្ខាតិ យក្ខាធិបតិនោ។ វាឡេ អមនុស្សេ ឱស្សជ្ជន្តីតិ ចណ្ឌេ យក្ខេ មនុស្សបថេ វិស្សជ្ជន្តិ។ តេ លទ្ធោកាសា មហាជនំ ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ វិស្សជ្ជន្តីតិ វិសមាចារ ពហុលេ មនុស្សេ ទិស្វា ភិន្នសទ្ធា យក្ខសេនាបតិនោ មនុស្សានំ អត្ថាយ បុព្ពេវិយ អារក្ខំន គណ្ហន្តីតិ អត្ថោ។ ជនបទនគរនិគមគាមេសុចេវ តស្មឹ តស្មឹ បុគ្គលេច វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ អង្គុត្តរេ វុត្តា សត្ថទុព្ភិក្ខរោគ កប្បាបិ ឥធ វត្តព្ពាតិ។ កម្មវិបាកជាតិ ឧបបីឡកោបឃាតកានំ កម្មានំ វិបច្ចនវសេន បវត្តា អាពាធាតិ អត្ថោ។ ឯវំ អកាលមរណំ ឧបច្ឆេទកម្មុនាវា អញ្ញេហិវា អនេកសហស្សេហិ ការណេហិ ហោតីតិ។ យេហិ កេចិ លោកេ ទិស្សន្តិ។ បាណហរា ជីវិតវិនាសកា នានារោគាវា នានាពាធាវា នានាភយា និវា នានា ទណ្ឌាវា នានា ឧបទ្ទវុ បសគ្គាវា។ សព្ពេ តេ សកកម្ម សមុដ្ឋិតាឯវ អត្តនោ សាធារណាតិ នត្ថិ។ បរកម្មសមុដ្ឋិតាបិ អត្តនោ សាធារណាឯវ។ សក កម្មសមុដ្ឋិតាបិ បរេសំ សាធារណាឯវ។ កម្មេន វិនា យតោ កុតោចិ សមុដ្ឋិតាបិ អត្តនោ វា បរេសំវា សាធារណាឯវ។ សព្ពសាធារណកម្មសមុដ្ឋិតេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ យថាហ-វិសុទ្ធិមគ្គេ។

យថា ចតុមហាបថេ ថបិតេ លក្ខម្ហិ សព្ពទិសាហិ អាគតា សរសត្តិតោមរបាសាណាទយោ និបតន្តិ។ ឯវំ កាយេបិ សព្ពុបទ្ទវា និបតន្តីតិ។

យេសុច រដ្ឋរដ្ឋាទីសុ តេ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តត្ថ យេជនា ឧបាយ កុសលាវា ន ហោន្តិ។ នច បដិការកុសលា។ នាបិ បរិហារ កុសលា។ កម្មញ្ច យេសំ ទុព្ពលំ ហោតិ។ ឧប្បន្នោ អនត្ថោ ពល វា។ តេជនា វិនាបិ ឧបច្ឆេទកកម្មុនា តតោ ន មុច្ចន្តិ។ មរណំ វា មរណមត្តំវា ទុក្ខំ បាបុណន្តិយេវ។ កល្យាណភូតំបិ ហិ កម្មំ អត្តនោ ពលវតរំ យតោកុតោចិ សមុដ្ឋិតំ រោគំវា អាពាធំ វា ភយំវា ទណ្ឌំវា ឧបទ្ទវុបសគ្គំវា បដិពាហិតុំ នសក្កោតិ។ រោគាទយោឯវ តំខេបេន្តា បវត្តន្តិ។ យថា ហិ ឧទកំ អត្តនោ ពលវតរំ អគ្គឹ បដិពាហិតុំ ន សក្កោតិ។ អគ្គិឯវ តំ ខេបេន្តោ បវត្តតីតិ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមេសញ្ច សត្តានំ បកតិយាបិ កម្មស្ស ទុព្ពលភាវោ មហានិទ្ទេសេ ជរា សុត្តនិទ្ទេសេន វិសុទ្ធិ មគ្គេច មរណស្សតិ និទ្ទេសេ អាយុ ទុព្ពលតោតិ បទស្ស និទ្ទេសេ ន ទីបេតព្ពោ។ យថាហ –

អាយុនាមេតំ អពលំ ទុព្ពលំ។ តថា ហិ សត្តានំ ជីវិតំ អស្សាសបស្សាសុបនិពន្ធញ្ចេវ ឥរិយាបថុប និពន្ធញ្ច សីតុណ្ហុ បនិពន្ធញ្ច មហាភូតុបនិពន្ធញ្ច អាហារុបនិពន្ធញ្ចាតិអាទិ។

តថា កាយពហុសាធារណតោ អនិមិត្តតោតិ ឥមេសំ បទានំ និទ្ទេសេនបិ បាកដោយេវ។ កម្មនិព្ពត្តស្ស ហិ អាយុនោ តិណគ្គេ ឧស្សាវពិន្ទុស្សេវ បរិទុព្ពលភាវេ បាឡិយំ អដ្ឋកថា យញ្ច វុត្តេ កម្មសាបិ តថេវ បរិទុព្ពលតា សិទ្ធា ហោតីតិ។ ឯវញ្ចេតំ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ ឥតរថា សព្ពំ បុព្ពេកតហេតុទិដ្ឋិនាម សិយា។ យថាហ –

ឥធេកច្ចោ សមណោវា ព្រាហ្មណោវា ឯវំវាទី ហោតិ ឯវំ ទិដ្ឋី។ យំ កិញ្ចាយំបុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំវា ទុក្ខំវា អទុក្ខមសុខំវា។ សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតូតិ។

អយញ្ច អត្ថោ មិលិន្ទបញ្ហេ តីសុ ឋានេសុ វិត្ថារតោ អាគតោ។ យថាវុត្តេហិ បន អនេកសហស្សេហិ ការណេហិ បវត្តមរណំបិ អកាលមរណតាសាមញ្ញេន ឥធ ឧបច្ឆេទកមរណេ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

វិភាវនិយំ

“ឥទំ បន នេរយិកានំ ឧត្តរកុរុវាសិនំ កេសញ្ចិ ទេវានញ្ច នហោតីតិ” វុត្តំ។

យថា បន មហាដីកាយំ កេសញ្ចិ បេតានំ ឥតោ ញាតកេ ហិ ទិន្នំ បុញ្ញបត្តិ អនុមោទិត្វា តង្ខណេយេវ ចវិត្វា សុគតិយំ និព្ពត្តានំ កុសលភូតំ ឧបច្ឆេទកំ វុត្តំ។ តថា កេសញ្ចិ នេរយិ កានំបិ យមរញ្ញោ សមនុយុញ្ជនកាលាទីសុ អត្តនា កតបុញ្ញំ អនុស្សរិត្វា តង្ខណេយេវ ចវិត្វា សុគតិយំ និព្ពត្តានំ ឧបច្ឆេ ទកមរណំនាម ន ន សក្កា វត្តុំ។ កេសញ្ចិ តាវតឹសាទីនំ ទេវានញ្ច តំ ឧបច្ឆេទកមរណំ ហោតិយេវ។ តថា ហិ សុព្រហ្មទេវ បុត្ត សំយុត្តដ្ឋកថាយំ អថ វុត្តំ អភិរូឡ្ហា ឧបច្ឆេទកកម្មាទិ វសេនឯកប្បហារេនេវ កាលង្កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តាតិ វុត្តំ។ តត្ថ វុត្តន្តិ តាវតឹសេ បារិច្ឆត្តកវុត្តំ។ អភិរូឡ្ហាតិ អារូឡ្ហា បញ្ច សតទេវច្ឆរាយោ។ មនោបទោសិក ខិឌ្ឌាបទោសិក ទេវានំ មរណំ មហាពោធិសត្តានំ ទិឃាយុកេ ទេវលោកេវា ព្រហ្មលោកេវា និព្ពត្តានំ អធិមុត្តិ កាលង្កិរិយា ឆន្ទត្ថេរគោធិកត្ថេរាទីនំវិយ សយមេវ សត្ថំ អាហរិត្វា បរិនិព្ពាយន្តានំ មរណញ្ច ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **តថាចា**តិ តេហិ បការេហិច។ មរន្តានំ ឆន្នំ ទ្វារានំ អញ្ញតរស្មឹ បច្ចុបដ្ឋាតីតិ សម្ពន្ធោ។ **មរណកាលេ**តិ មរណាសន្នកាលេ។ **យថារហ**ន្តិ សុគតិទុគ្គតិគាមីនំ អរហានុរូបំ។ យេបន ខីណាសវា កត្ថចិ នុប្បជ្ជន្តិ។ តេសុ សុក្ខវិបស្សកានំ បកតិយា យថោ បដ្ឋិតំ នាមរូប មេវ អន្តិម ជវនានំ អារម្មណំហោតិ។ សមាបត្តិលាភីនំ បន ឈានសមនន្តរេ បរិនិព្ពាយន្តានំ កសិណនិមិត្តាទិកំ។ បច្ចវេក្ខនសមនន្តរេ បរិនិព្ពាយន្តានំ ឈានង្គានិ អភិញ្ញាសមនន្តរេ បរិនិព្ពាយន្តានំ អត្តនោ ករជរូបំ។ ជីវិត សមសីសីនំ បន អគ្គមគ្គស្ស បច្ចវេក្ខនសមនន្តរេ បរិនិព្ពាយន្តានំ មគ្គង្គាទិនិ អន្តិមជវនានំ អារម្មណំ ហោតីតិ។ បរិនិព្ពានចុតិចិត្តស្ស បន សព្ពេសំបិ អាទិតោ អត្តនោ អត្តនោ បដិសន្ធិយាយថាគហិតំ កម្មាទីសុ អញ្ញតរមេវ អារម្មណំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យេបន អនេជោ សន្តិ មារព្ភយំ កាលមករីមុនីតិ ឥមំ សុត្តបទំ ទិស្វា និព្ពានមេវ ភគវតោ បរិនិព្ពានចុតិយា អារម្មណន្តិ វទន្តិ។ តេ តេន សយមេវ អភិធម្មេ អារម្មណត្តិកេសុ អត្តនោ អកោវិទតំ ទស្សេន្តិ។ យថាហ –

កតមេ ធម្មា បរិត្តារម្មណា, សព្ពោ កាមាវចរវិបាកោ ក្រិយមនោធាតុ ក្រិយាហេតុក មនោវិញ្ញាណធាតុ សោមនស្សសហគតា។ ឥមេ ធម្មា បរិត្តារម្មណាតិ។

យស្មា បន បរិនិព្ពានំនាម សន្តិ អត្ថាយេវ ហោតិ។ អជ្ឈាសយោ ចស្ស ឯកន្តេន សន្តិនិន្នោយេវ ហោតិ។ តស្មា អនេជោសន្តិ មារព្ភាតិ សុត្តបទំ វុត្តំ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ សន្តិមារព្ភាតិ អនុបាទិសេសំ និព្ពានំ អារព្ភ បដិច្ច សន្ធាយាតិ វុត្តំ។ ន បន វុត្តំ អារព្ភ អាលម្ពិត្វា អារម្មណំ កត្វាតិ។ ថេរគាថដ្ឋកថាយំ បន សន្តិមារព្ភាតិ សន្តិំ អនុបាទិសេសំ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វាតិ វុត្តំ។ តំ មហាបរិនិព្ពានបាឡិយា តទដ្ឋកថាយច នសមេតិ។ តាសុ ហិ ភគវតោ បរិនិព្ពានំ ឈានង្គ បច្ចវេក្ខនសមនន្តរន្តិ វុត្តំ។ ឯត្ថច បុរិមានិ ទ្វេ សមនន្តរានិ បរិនិព្ពានសុត្តដ្ឋកថាសុ វុត្តានិ។ អភិញ្ញាសមនន្តរំ ឧទានដ្ឋកថាទិសុ អាគតំ។ យថាហ-វុដ្ឋហិត្វា បរិនិព្ពាយីតិ ឥទ្ធិចិត្តតោ វុដ្ឋហិត្វា ភវង្គចិត្តេន បរិនិព្ពាយីតិ។ អគ្គមគ្គស្ស បច្ចវេក្ខនសមនន្តរំ បុគ្គលបញ្ញត្តិដ្ឋកថាទីសុ អាគតំ។ យថាហ-ឯកូនវីសតិ មេ បច្ចវេក្ខនញ្ញាណេ បតិដ្ឋាយ ភវង្គំ ឱតរិត្វា បរិនិព្ពាយតីតិ។ សំយុត្តដ្ឋកថាយំ បន អរហត្តមគ្គានន្តរំ ផលំ។ ផលានន្តរំ ភវង្គតោ វុដ្ឋាយ បច្ចវេក្ខនំ។ តំ បន បរិបុណ្ណំវា ហោតិ អបរិបុណ្ណំវា។ តិខិណេន អសិនា សីសេ ឆិជ្ជមានេបិ ឯកំវា ទ្វេវា បច្ចវេក្ខនានិ ឧប្បជ្ជន្តិយេវាតិ វុត្តំ។

[១៦៤] វិភាវនិយំ បន

ឯវំ វវត្ថានំ អកត្វា យំ វុត្តំ។ “កត្ថចិ បន អនុប្បជ្ជមានស្ស ខីណាសវស្ស យថោបដ្ឋិតំ នាមរូបធម្មាទិកមេវ ចុតិបរិយោសានានំ គោចរភាវំ គច្ឆតិ។ ន កម្ម កម្មនិ មិត្តាទយោតិ។” តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ តស្ស ចុតិចិត្តំ កម្មកម្មនិមិត្តាទយោ អារម្មណំ នករោតិ។ នច ចុតិយា គហិតានិ កម្មាទីនិនាម សព្ពសត្តានំបិ ភវន្តរស្ស អត្ថាយ ភវន្តីតិ។ **អភិមុខីភូត**ន្តិ កម្មន្តរស្ស ឱកាសំ អទត្វា អត្តនោ ឱកាសំ កត្វា បច្ចុបដ្ឋិតំ។ កម្មំវា បច្ចុបដ្ឋាតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧបលទ្ធបុព្ព**ន្តិ តស្ស កម្មស្ស អារម្មណ ភូតានិ ទេយ្យធម្ម វត្ថាទីនិ បរបាណាទីនិច សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧបករណភូត**ន្តិ កម្មសិទ្ធិយា ឧបករណភូតានិ បរិវារភូតានិច បដិគ្គាហកាទីនិ អាវុធភណ្ឌាទិនិច សន្ធាយ វុត្តំ។ យស្មាច លក្ខណ សំយុត្តេ គវាទីនិ វធិត្វា រាសិកតានិ អដ្ឋិបុញ្ជាទីនិ កម្មនិមិត្តានិ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តស្មា កម្មសម្ពន្ធានិ យានិ កានិចិ វត្ថូនិ វា អារម្មណានិវា ឥធ

ឧបករណេ សង្គហិ តានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ **ឧបលភិតព្ព**ន្តិ ទុគ្គតិនិមិត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧបភោគភូត**ន្តិ សុគតិនិមិត្តំ។ ឧភយំបិ វា យំ កាយបដិពទ្ធំ ហុត្វា លភិតព្ពំ ហោតិ។ តំ ឧបលភិតព្ពំនាម។ អបដិពទ្ធំ ហុត្វា កេវលំ សុខទុក្ខានុភវនត្ថាយ លភិតព្ពំ ឧបភោគ ភូតំនាម។ ឯត្ថច អគ្គិជាល លោហកុម្ភិ និរយបាល និរយសុនខាទីនិ និរយនិមិត្តំ។ តំ បន កេសញ្ចិ ជនានំ អគ្គនោ វសនដ្ឋានេវិយ ឧបដ្ឋាតិ។ កេសញ្ចិ តតោ តតោ អាគន្ត្វា អត្តានំ សំបរិវារេន្តំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ យថាហ-តស្ស គិលានសេយ្យាយ និប្បន្នស្ស និរយោ ឧបដ្ឋាតិ។ សោណគិរិបាទតោ មហន្តា មហន្តា សុនខា អាគន្ត្វា ខាទិតុកាមាវិយ សំបរិវារេសុន្តិ។ តថា ទេវ និមិត្តេបិ។ យថាហ-នន្ទវន ចិត្តលតាវន មិស្សកវន ផារុសកវន វិមានានិចេវ ទេវនាដកានិច បរិវារេត្វា ឋិតានិវិយ អហេសុន្តិ។ កេសញ្ចិ បន សយំ តត្ថ តត្ថ បត្វា ទិដ្ឋំវិយ ឧបដ្ឋាតិ។ កម្ពលយានសទិសោ មាតុកុច្ឆិវណ្ណោ មនុស្ស និមិត្តំ។ បព្ពតបាទ វនសណ្ឌ នរកបបាតាទីនិ តិរច្ឆានគតានំ និមិត្តានីតិ។ **កម្មពលេនា**តិ ឥទានិ បដិសន្ធិជនេតុំ បច្ចុបដ្ឋិតស្ស កម្មស្ស អានុភាវេន។ ឥទញ្ច យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ បកតិយា បន អាចិណ្ណ ភូតំវា តង្ខណកតំវា បរេន សរាបិតំវា សយមេវ អនុស្សរិតំវា បកតិយាវ កុក្កុច្ចំវា សោមនស្សំវា ជនេត្វា ឋិតំវា កម្មំវា តស្សនិមិត្តំវា អញ្ញេនបិ ការណពលេន បច្ចុបដ្ឋាតិយេ វាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **តមេវ តតោបដ្ឋិតំ អារម្មណំ អារព្ភា**តិ ឥទញ្ច យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។ តតោ ហិ កេសញ្ចិ បឋមំ កម្មពលេនវា ការណន្តរេនវា បាបបក្ខិយេសុ ឧបដ្ឋហន្តេសុ បុន ទុដ្ឋ គាមណិ រញ្ញោ វិយ បុព្ពកតំ ពលវន្តំ បុញ្ញំ អនុស្សរន្តានំវា សោណត្ថេរ បិតុ វិយ តង្ខណេយេវ បសាទជនកំ បុញ្ញំ ករោន្តានំវា បច្ឆា កល្យាណបក្ខិយានិ ឧបដ្ឋហន្តិ។ តថា កេសញ្ចិ បឋមំ កល្យាណ បក្ខិយេសុ ឧបដ្ឋហន្តេសុ ធម្មាសោករញ្ញោ វិយ បច្ឆា កេនចិ ការណេន ទោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា បាបកម្មស្ស ឱកាសំ ករោន្តានំ បាបបក្ខិយានិ ឧបដ្ឋហន្តីតិ។ **វិបច្ចមានក កម្មានុរូប**ន្តិ យស្ស វិបច្ចមានកំ កម្មំ កុសលំ ហោតិ។ តស្ស បរិសុទ្ធំ កុសលចិត្តសន្តានំ អភិណ្ហំ បវត្តតិ។ យស្ស តំ អកុសលំ ហោតិ។ តស្ស ឧបកិលិដ្ឋំ អកុសល ចិត្តសន្តានំ អភិណ្ហំ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំបិ សុគតិគាមីនំ កុសលុប្បត្តិ ហេតុភូតំ បណីតំ អារម្មណំ អាបាតមាគច្ឆតីតិច ទុគ្គតិគាមីនំ អកុសលុប្បត្តិ ហេតុភូតំ ហីនារម្មណំ អាបាត មាគច្ឆតី តិច វុត្តំ។ មូលដីកាយំ មហាដីកាយញ្ច អាសន្នេ អកុសលំ ទុគ្គតិយំ កុសលញ្ច សុគតិយំ បដិសន្ធិយា ឧបនិស្សយោ ហោតីតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ សិយា, យទា ទេវច្ឆរាទីនិ សគ្គនិមិត្តានិ ឧបដ្ឋហន្តិ។ តទា តានិ តណ្ហាយ អស្សាទេន្តស្សេវ សតោ ចវន្តស្ស កថន្តិ។ វុច្ចតេ។ ឧបកិលិដ្ឋំយេវ តស្ស ចិត្តំ។ តស្មា ទុគ្គតិឯវ តស្ស បាដិកង្ខិតព្ពាតិ វទន្តិ។ យស្មា បន បដិសម្ភិទា មគ្គេ តាទិសិយា តណ្ហាយ កុសលកម្មស្ស សហការិ ការណ ភាវោ វុត្តោ។ យថាហ-និកន្តិក្ខណេ ទ្វេ ហេតូ អកុសលាតិ។ តស្មា សុគតិភវនិព្ពត្តនេបិ អយំ តណ្ហា ឯកន្តេន កុសល កម្មស្ស និយាមកសហការិបច្ចយភូតាតិ កត្វា តស្ស តានិវា ទេវច្ឆរាទីនិ កុសលកម្ម កម្មនិមិត្តានិវា អស្សាទេន្តស្សេវ សតោ ចវន្តស្ស សាតណ្ហា តទុបត្ថម្ភិកាឯវ ភវិតុំ អរហតិ។ ន តំ បដិពាហិកាតិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ យញ្ច និមិត្តស្សាទគធិតំវា ភិក្ខវេ វិញ្ញាណំ តិដ្ឋមានំ តិដ្ឋតិ, អនុព្យញ្ជនស្សាទគធិតំ វា។ តស្មឹ ចេ ភិក្ខវេ សមយេ កាលង្ករេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។ យំ ទ្វិន្នំគតីនំ អញ្ញតរគតឹ គច្ឆេយ្យ, និរយំវា តិរច្ឆាន យោនឹវាតិអាទិត្ត បរិយាយេ វុត្តំ។ តំបិ អត្តនោ បរេសំ វា ហត្ថបាទាទីសុ គធិតំ តណ្ហំ សន្ធាយ វុត្តំ។ នកម្មាទីសូតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ **ឧបលភិតព្ព ភវានុរូប**ន្តិ ឧបលភិតព្ពោ ភវោ យទិ សុគតិភវោ ហោតិ, តំ អស្សាទនាការេន។ យទិ ទុគ្គតិភវោ ហោតិ, តំ អនស្សាទនាការេនាតិ ឯវំ ឧបលភិ តព្ពស្ស ភវស្ស អនុរូបំ។ **តន្តោណតំវា**តិ តស្មឹ យថោ បដ្ឋិតេ អារម្មណេ ឱណមន្តំឯវ។ តថា ហិ ពាលបណ្ឌិតសុត្តេ តានិស្ស តស្មឹ សមយេ ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ តានិស្សាតិ អស្ស បុគ្គលស្ស តានិ បុញ្ញាបុញ្ញ កម្មានិ។ កម្មសីសេន វុត្តានិ កម្មនិមិត្ត គតិនិមិត្តានិច។ ឱលម្ពន្តីតិ តស្ស ចិត្តសន្តានំ អត្តនិឯវ ឱណមន្តំ អជ្ឈោណមន្តំ អភិមុខីភូតំ កត្វា លម្ពន្តិ បលម្ពន្តិ។ ពន្ធិត្វា អាកឌ្ឍន្តានិ វិយ ឧបដ្ឋហន្តីតិ អត្ថោ។ ឯវំ បន តេសុ តថា ឱលម្ពន្តេសុ តំចិត្តសន្តានំ តេសុ និន្នបោណបព្ភារមេវ ហោតីតិ វុត្តំ តន្តោណតំវាតិ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ កិលេសពលវិនាមិតំ សុត្វា តទេវំ បវត្តមានំ តណ្ហាអវិជ្ជានំ អប្បហីនត្តា អវិជ្ជាយ បដិច្ឆា ទិតាទីនវេ តស្មឹ វិសយេ តណ្ហា នាមេតិ សហជាត សង្ខារា ខិបន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ តន្តិ វិញ្ញាណំ។ ចិត្តសន្តានំ ឥច្ចេវ អត្ថោ។ តស្មឹវិសយេតិ កម្មាទិអារម្មណេ។ តណ្ហានាមេតីតិ វដ្ដមូលក តណ្ហា តំ តស្មឹ ឱណមន្តំ កត្វា និយោជេតីតិ អត្ថោ។

[១៦៥] វិភាវនិយំ បន

"តន្តោណតំវាតិ តស្មឹ ឧបបជ្ជិតព្ពភវេ ឱណតំ វិយ ឱណតំឯវ វា"តិ វុត្តំ។ តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។

អភិណ្ហន្តិ និរន្តរំ។ តថាបវត្តំ បន សណិកំ មរន្តានំ ឯវ លព្ភតិ។ លហុក មរណេន មរន្តានំ បន ន លព្ភតីតិ វុត្តំ។ **ពាហុល្លេនា**តិ

[១៦៦] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“ពាហុល្លេនាតិឯត្ថ អធិប្បាយោ យេភុយ្យេន ភវន្តរេតិ ឯត្ថ វុត្តនយេន ទដ្ឋព្ពោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ តស្មឹ វុត្តានំ អសញ្ញិសត្តានំ ចិត្តសន្តានស្ស អភិណ្ហប្បវត្តិបសង្ខោនាម អត្ថិ។ ចិត្តសន្តានស្សេវ តេសំ អភាវតោតិ។ ឥទានិ អបរេន បការេន កម្មបដ្ឋានំ ទស្សេតុំ **តមេវវា បន។ល។ ទ្វារបត្តំ ហោតី**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **អភិនវករណវសេន ទ្វារប្បត្តំ ហោតី**តិ បុព្ពេ កតសញ្ញំ អជនេត្វា តង្ខណេ ឯវ ករណាការំ ជនេត្វា អត្តានំ អភិនវំ វិយ កត្វា មនោទ្វារេ តំសទិសជវនប្បវត្តិវសេន បត្តំ បាតុភូតំ ហោតីតិ អត្ថោ។ យថា ហិ ឥមស្មឹភវេប វត្តំ កិញ្ចិ បាកដំ កម្មំ អសុកស្មឹ កាលេ ឥទំនាមមយាកតន្តិ ឯវំ បុព្ពេកតសញ្ញំ ជនេត្វាបិ ឧបដ្ឋាតិ។ ន តថា ភវន្តរេ បវត្តំ ភវបដិច្ឆន្នំញ្ច ឥមស្មឹ ភវេ បវត្តំ អបាកដញ្ចាតិ។ អបិច, ឥធេកច្ចេ ពុទ្ធាទីសុ តីសុ វត្ថុសុ ទានបូជាទិវសេន អាចិណ្ណពហុលា ហោន្តិ។ តេ មរណន្តិ កាពាធពលេន វិសីទប្បត្តា កិញ្ចិ ទុក្ខំអជានិត្វា វិសីទន្តរេ បុព្ពេ វិយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទេន្តាចេតិយំ វន្ទន្តា បូជំ ករោន្តា វិប្បសន្នចិត្តា បមោទចិត្តា ឯវ ហោន្តិ។ តព្ពិបរីតេន បាបកម្មពហុលាបិ វត្តព្ពាតិ។ ឥទំបិ ទ្វារបត្តមេវាតិ។ សព្ពញ្ចេតំ លក្ខណ សំយុត្តដ្ឋកថាយ ទីបេតព្ពំ។ តត្ថ អសិលោមបេតាទិ បត្តូសុ តស្ស ឧក្ខិត្តាសិកភាវោវ និមិត្តំ អហោសីតិ ច។ តស្ស សត្តិយា វិជ្ឈនក ភាវោវ និមិត្តំ អហោសីតិច។ តស្ស ឧសុនា វិជ្ឈនកភាវោវ និមិត្តំ អហោសីតិច។ តស្ស បតោទសូចិយា វិជ្ឈនកភាវោវ និមិត្តំ អហោសីតិច។ តស្ស សូចីហិ បតោទនទុក្ខំ បច្ចនុភវិតុំ កម្មមេវ និមិត្តំ កត្វា សូចិលោមបេតោ ជាតោតិច ឯវំ ពហុំទ្វារ បត្តវសេន កម្មបដ្ឋានំ វុត្តន្តិ។ តត្ថ ហិ តស្ស ឧក្ខិត្តាសិក ភាវោវ និមិត្តំ អហោសីតិ តស្ស និរយេ បចិត្វា បុន អាសន្ន មរណស្ស តំកម្មំ តទា តស្ស ឧក្ខិត្តាសិកសញ្ញំ ជនេត្វា ទ្វារ បត្តវសេន និមិត្តំ អហោសីតិ អត្ថោ។ ឯសនយោ សេសេសុបីតិ។ សោច ទ្វារប្បត្តាការោ កម្មកោដ្ឋាសិកោ ឯវ ហោតិ។ តស្ស សត្តស្សេច អបាកដោនាម នត្ថីតិ តស្ស បដិសន្ធិយា គហណយោគ្យតា ជាតាតិ។ **បច្ចាសន្ន មរណស្សា**តិ អន្តិម ជវនបវត្តិវសេន បុន អាសន្នមរណស្ស។ **វីថិចិត្តា វសានេវា**តិ កាមភវតោ ចវិត្វា កាមភវេយេវ ឧប្បជ្ជមានានំ ជវន បរិយោសានានំវា តទារម្មណ បរិយោសានានំវា វីថិចិត្តានំ អវសានេ។ ឥតរេសំ បន ជវនបរិយោសានានំឯវ វីថិចិត្តានំ អវសានេតិ អត្ថោ។ អយមត្ថោ អដ្ឋកថាយំបិ វុត្តោយេវ។ យថាហ-តំ អារព្ភ ឧប្បន្នាយ តទារម្មណ បរិយោសានាយ សុទ្ធាយវា ជវនវីថិយា អនន្តរំ ចុតិចិត្តំ ឧប្បជ្ជតីតិ។

[១៦៧] វិភាវនិយំ បន

“តត្ថ កាមភវតោ ចវិត្វា តត្ថេវ ឧប្បជ្ជមានានំ តទារម្មណបរិយោសានានិ សេសានំ ជវន បរិយោសានានីតិ ធម្មានុសារណិយំ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

អដ្ឋកថាយញ្ហិ បរិបុណ្ណំ កត្វា វុត្តេ កីអបរិបុណ្ណាយ ធម្មា នុសារណិយាតិ។ **ភវង្គក្ខយេវា**តិ ភវង្គាវសានេវា ឥច្ចេវត្ថោ។ យទិ ទុវិធបីថិចិត្តតោ បរំ បញ្ចវោការេ វត្ថុរូបំ ចតុវោការេ ចិត្តសន្តានំ ទ្វិចិត្តក្ខណាយុសេសំ ហោតិ។ តទា ឯកស្ស ភវង្គស្ស អវសានេតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថច សោមនស្ស បដិសន្ធិកស្ស ទោមនស្សចិត្តេន ចវន្តស្ស អាគន្តុកភវង្គ សម្ភវោ។ តំ សម្ភវេច សតិ អញ្ញភវង្គសម្ភវោបិ អវារិ តោតិ សុវុត្តមេតំ ភវង្គក្ខយេវាតិ។ **តស្មឹនិរុទ្ធាវសានេ**តិ តស្មឹ និរុទ្ធេ តស្ស និរុទ្ធស្ស អវសានេ។ យេ បន លោកេ ចុតិ បដិសន្ធីនំ អន្តរេ ឯកោ អន្តរាភវោនាម អត្ថិ។ យត្ថ ឧប្បន្នោ សត្តោ ទិព្ពចក្ខុកោ វិយ ឥទ្ធិមា វិយ ច ខណេន ឥច្ឆិតំ ឋានំ គន្តុំ សមត្ថោ។ ឥតោ ចុតា កេចិ តត្ថ ឧប្បជ្ជិត្វា មាតាបិតុ សមាគមាទីនិ អាគមេន្តា សត្តាហំវា អតិរេក សត្តាហំវា តិដ្ឋន្តីតិ លទ្ធឹ គណ្ហន្តិ។ តេសំ តំនិសេធេតុំ **តស្សានន្តរមេវា**តិ វុត្តំ។ សវត្ថុកំ បញ្ចវោការេ អវត្ថុកមេវវា ចតុវោការេ។ **យថារហ**ន្តិ កុសលភូតស្សវា អកុសលភូតស្ស វា សង្ខារស្ស អរហានុរូបំ។ អវិជ្ជាតណ្ហានុសយា កុសលភូតស្ស អប្បហីនដ្ឋេន អកុសលភូតស្ស បន សហជាតភាវេនាបិ បរិវារភូតា មូលភូតាច ហោន្តីតិ អត្ថោ។ បរិយុដ្ឋានាវត្ថំ អបត្វា កុសលាព្យាកតចិត្តសន្តានេនបិ អវិរុទ្ធភាវេន អនុរូបំ។ អនុពន្ធមានោវា សេតិ, អនុអនុវានិវន្តរំ សេតីតិ អនុសយោ។ អនុសយភូតាយ អវិជ្ជាយ បរិក្ខិត្តោតិ **អវិជ្ជានុសយបរិក្ខិត្តោ**។ តណ្ហានុសយោ មូលំ ឯតស្សាតិ **តណ្ហានុសយ មូលកោ**។ អវិជ្ជានុសយ មូលកេន តណ្ហានុសយ បរិក្ខិត្តេនាតិ បន វុត្តេ សុដ្ឋុតរំ យុជ្ជតិ។ អវិជ្ជា ហិ តណ្ហាយបិ មូលភូតា ហោតិ។ តាយ បដិច្ឆាទិតាទីនវេ ឯវ អារម្មណេ តណ្ហាបវត្តិសម្ភវតោ។ តណ្ហា ច បន សហការិ ការណ ភាវេន តំ តំ សង្ខារំ និយោជេន្តី បវត្តតីតិ សង្ខារស្ស បរិវារភូតា ពលវ អាសន្ន សហាយភូតា ហោតីតិ។

ឯត្ថច អកុសលកម្ម សហជាតានំវា កម្មនិកន្តិ និមិត្តនិកន្តិ សហជាតានំវា វិប្បដិសារ សហ ជាតានំវា មរណាសន្ន ជវន សហជាតានំវា អវិជ្ជាតណ្ហានំបិ ធម្មតោ អនុសយសទិសតាយ អនុសយ វោហារសម្ភវោ វេទិតព្ពោ។ អបិច, អនុសយានាម បដិសន្ធិជននេ កុសលសង្ខារស្សបិ ពលវសហាយភូតា ហោន្តិ។ តស្មា ឥធ ឯកន្តានុសយភូតាឯវ បរិយត្តាតិ កីសហជាតានំ គហណេនាតិ។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំបិ តណ្ហា អវិជ្ជានំ អប្បហី

នត្ថាតិ ឯវំ អប្បហីនសទ្ទេន ឯកន្តានុសយាឯវ គហិតាតិ។ **សង្ខារេនា**តិ បដិសន្ធិជនកកម្មសង្ខាតេន ចេតនាសង្ខារេន។ តំ សហជាតផស្សាទិធម្មសមូហេនបិវា។ សោបិ ហិ ឧបនិស្សយភាវេ ន បដិសន្ធឹ ជនេតិយេវាតិ។ អថវា, សង្ខារេនាតិ មរណសន្ន ជវនវិញ្ញាណ សហជាតេន ចេតនាសង្ខារេន។ តំ សហជាត ផស្សាទិធម្មសមូហេនបិវា។ តទុភយំបិ ហិ កម្មាទិវិសយេ ខិបនក សង្ខារភាវេន បដិសន្ធឹ ជនេតីតិ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ តណ្ហា អវិជ្ជានំ អប្បហីនត្តា អវិជ្ជាយ បដិច្ឆាទិតាទីនវេ តស្មឹ វិសយេ តណ្ហា នាមេតិ។ សហជាតសង្ខារា ខិបន្តីតិ វុត្តំ។ មូលដីកាយញ្ច សហជាតសង្ខារាតិ ចុតិអាសន្នជវនវិញ្ញាណសហជាតា ចេតនា។ សព្ពេបិវា ផស្សាទយោតិ វុត្តំ។ សកលេន បន វចនេន អគ្គមគ្គេន អប្បហីនា អវិជ្ជាកម្មាទិវិសយេវា ភវន្តរេវា អាទីនវំ បដិច្ឆាទេតិ, តថា រូបាយេវ តណ្ហា តទុភយស្មឹ ចិត្តសន្តានំ នាមេតិ។ យថាវុត្តសង្ខារា តំ តត្ថ ខិបន្តិ។ តស្មឹ អភិនវ វិញ្ញាណបាតុភាវំ សាធេន្តីតិ ទស្សេតីតិ។

សម្បយុត្តេហិ បរិគ្គយ្ហមានន្តិ ផស្សាទីហិ សម្បយុត្តធម្មេហិ បរិវារេត្វា គយ្ហមានំ។ **សហជាតាន**ន្តិ នាមរូបធម្មានំ។ **អធិដ្ឋាន ភាវេនា**តិ និស្សយភាវេន។ **បុព្វង្គមភូត**ន្តិ បធានភូតំ។ បទ ទ្វយេន វិជាននជាតុយា អតិវិយ មហានុភាវភាវំ ទស្សេតិ។ យថា ហិ លោកេ ឯកស្មឹ មហានុភាវេ បុរិសវិសេសេ ជាយមានេ បរិវារភូតា សហជាតជនាច តស្ស ឧបភោគ បរិភោគភូតា បាសាទកប្បរុក្ខាទយោវ តេន សហ ជាយន្តិ។ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្វំ។ **ភវន្តរបដិសន្ធានវសេនា**តិ ឯកស្មឹភវេ និរុទ្ធេ តេន សហ និរន្តរំ កត្វា ភវន្តរស្ស បដិសន្ធហន វសេន។ **ឧប្បជ្ជមានមេវ បតិដ្ឋាតិ** ន បុរិមភវេ ឧប្បជ្ជិត្វា អនិរុជ្ឈិត្វា ឋិតិភាវេន គន្ត្វា ភវន្តរេ បតិដ្ឋាតីតិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ ឧប្បន្នុប្បន្នា ធម្មា បកតិកាលេបិ ទេសន្តរំវា ខណន្តរំវាសង្កន្តា នាម អត្ថិ។ កុតោ មរណកាលេ ភវន្តរំ។ យញ្ច អនមតគ្គោ យំ ភិក្ខវេ សំសារោ។ បុព្ពកោដិ នបញ្ញាយតិ អវិជ្ជានីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ សន្ធាវតំ សំសរតន្តិ វុត្តំ, តំបិ បរិយាយេន វុត្តំ។ យេសញ្ហិ អវិជ្ជា តណ្ហាសង្ខារានំ វសេន ភវន្តរេ បដិសន្ធិ បាតុភវតិ។ តេច បុព្ពេ យស្ស សន្តានេ បវត្តន្តិ, សោ តេសំ ហេតុផលសម្ពន្ធេន ភវន្តរំ សន្ធាវតិ សំសរតីតិ វុច្ចតីតិ។ តតោយេវច តស្សា បដិសន្ធិយា បុរិមភវបរិ យាបន្នេហិ ហេតូហិ វិនា អនុប្បជ្ជនំបិ សិទ្ធំ ហោតីតិ។ បដិឃោស បទីបមុទ្ទាទីនិ ចេត្ថ និទស្សនានីតិ។

ឯត្ថាតិ មរណុប្បត្តិដ្ឋានេ។ **មន្ទប្បវត្តានី**តិ កម្មទុព្ពលភាវេន វត្ថុទុព្ពលភាវេនច មន្ទំ ហុត្វា បវត្តានិ។ តស្មា បច្ចុប្បន្នា លម្ពណកា លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ធរន្តេស្វេវា**តិ តិដ្ឋន្តេសុ ឯវ។ **បដិសន្ធិ ភវង្គានំបី**តិ បដិសន្ធិយាបិ កតិបយភវង្គានំបិ។ **ឥតិ កត្វា**តិ ឥមិនា ការណេន។ កាមញ្ចេត្ថ អដ្ឋកថាយំ គតិនិមិត្តំនាម និព្ពត្តនកឱកាសេ ឯកោ វណ្ណោ ឧបដ្ឋាតីតិ វត្វា សព្ពេសុ គតិនិមិត្តវារេសុ គតិនិមិត្តំ វណ្ណាយតនមេវ មនោទ្វារ គហិតមេវ បច្ចុប្បន្នមេវច ទស្សិតំ។ តថាបិ ឆទេវលោកតោ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតេ ទិព្ពរថេយេវ គតិនិមិត្តំ កត្វា ចវន្តានំ ធម្មិកឧបាសក ទុដ្ឋគាមណិ អភយរាជាទីនំ វសេន តំបិ កម្មនិមិត្តំវិយ ឆព្វិធំបិ ឆទ្វារគហិតំបិ បច្ចុប្បន្នមតីតំបិ សម្ភវតីតិ អធិប្បាយេន តំកម្មនិមិត្តេន និព្វិសេសំ កត្វា **កាមាវចរបដិសន្ធិយា។ល។ ឧបលព្ភតី**តិ វុត្តំ។ តថា ចវន្តា ហិ ទិព្ពវណ្ណេបិ ទេវតានំ អានុភាវេន ចក្ខុនា ទិដ្ឋោយេវ ហោតិ។ ទិព្ពោ រថសទ្ទោវា តូរិយសទ្ទោវា វចនសទ្ទោវា សោតេន សុតោយេវ។ ទិព្ពគន្ធោបិ ឃានេន ឃាយិតោយេវ។ និរយតោ ឧគ្គតេន អគ្គិជាលេន ទយ្ហមានកាយេន ចវន្តានំ ទេវទត្ត នន្ទយក្ខ នន្ទមាណ វកាទីនំ ឧរុចក្កេ អាសជ្ជមានានំ មិត្តវិន្ទកាទីនញ្ច វសេន ផោដ្ឋព្វំបិ សម្ភវតិយេវ។ រសធម្មាបិ យថា សម្ភវំ យោជេតព្ពាតិ។ វុត្តញ្ច សច្ចសង្ខេបេ –

បញ្ចទ្វារេ សិយា សន្តិ, វិនា កម្មំ ទ្វិគោចរេតិ។

មហាដីកាយំបិ អយមត្ថោ វុត្តោយេវ។ យទា បន អន្តិម ជវនវីថិតោ បុព្ពភាគេ យថោបដ្ឋិតំ គតិនិមិត្តំ អន្តិមជវនស្ស អារម្មណំ ហោតិ។ តទា តំ អតីតំបិ ហោតិយេវាតិ។ អដ្ឋកថាយំ បន សន្តតិវសេន តស្ស បច្ចុប្បន្នតាវ វុត្តា។ តថា វណ្ណារម្មណភាវោ មនោទ្វារេន គហិតភាវោច យេភុយ្យេន វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ឥតរថា កម្មនិមិត្តំបិ បច្ចុប្បន្នភូតំ បញ្ចទ្វារេឯវ អដ្ឋកថាយំ ទស្សិតន្តិ តំបិ មនោទ្វារគហិតំ បច្ចុប្បន្នភូតំ បញ្ចារម្មណំវា ធម្មារម្មណំវា នសម្ភវតីតិ វត្តព្វំ សិយា។ នច សក្កា តថា វត្តុំ។ កស្មា, ចក្ខុំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សន្តីតិអាទិនា បដ្ឋានេ វុត្តស្ស ឆឡារម្មណ ភូតស្ស បុរេជាតបច្ចយស្ស មនោទ្វារិក មរណាសន្ន ជវនានម្បិ ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ តតោយេវច តទនុពន្ធាយ បដិសន្ធិយាបិ សម្ភវ តោតិ។

[១៦៨] វិភាវនិយំ បន

តថា អវិចារេត្វា យំវុត្តំ “បច្ចុប្បន្នារម្មណេសុ អាបាតមាគតេសុ មនោទ្វារេ គតិនិមិត្តវសេន បញ្ចទ្វារេ កម្មនិមិត្តវសេនា”តិ។ តំ ន សុន្ទរំ។

[១៦៩] យញ្ច **តត្ថ**

“ឆទ្វារគហិតន្តិ កម្មនិមិត្តំ ឆទ្វារគហិតំ គតិនិមិត្តំ ឆដ្ឋទ្វារគហិតន្តិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពំ”ន្តិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

ឯវញ្ហិ សតិ កម្មំ វិយ គតិនិមិត្តំបិ ថេរេន ភិន្ទិត្វា វុត្តំ សិយា។ នច តំ វុត្តនយេន បញ្ចទ្វារគហិតំ ន សម្ភវតីតិ។

[១៧០] យញ្ច **តត្ថ**

អដ្ឋកថាយំ មូល ដីកាទីសុច យេភុយ្យវសេន វុត្តំ សាវសេសបាឋំ អវិចារេត្វា “អដ្ឋកថាយំ បន គតិនិមិត្តំ មនោទ្វារេ អាបាតមាគច្ឆតីតិ វុត្តត្តា តទារម្មណាយច បញ្ចទ្វារិកបដិសន្ធិយា អទស្សិតត្តា មូលដីកាទីសុច កម្ម ពលេន ឧបដ្ឋាបិតំ វណ្ណាយតនំ សុបិនំ បស្សន្តស្សេវិយ ទិព្ព ចក្ខុស្ស វិយច មនោទ្វារេយេវ គោចរភាវំ គច្ឆតីតិ និយមេត្វា វុត្តត្តា តេសំ វចនំ នសម្បដិច្ឆន្តិ អាចរិយា”តិ វុត្តំ។ តត្ថាបិ អសម្បដិច្ឆន្តានំ អញ្ញំ ការណំ នត្ថិ អញ្ញត្រ អវិចារណាយាតិ។

បច្ចុប្បន្នមតីតន្តិ ឯត្ថ យស្ស ជវនាវសានាយ បញ្ចទ្វារិកវីថិយា ចវនំ ហោតិ។ តស្ស បដិសន្ធិយា ទ្វិន្នញ្ច ភវង្គានំ បច្ចុប្បន្នា រម្មណតា ឧបលព្ភតិ។ យស្ស តទារម្មណាវសានាយ, តស្ស បដិសន្ធិយា ឯវ។ យស្ស បន ជវនាវសានាយ បច្ចុប្បន្នារម្មណាយ មនោទ្វារិកវីថិយា ចវនំ ហោតិ, តស្ស បដិសន្ធិយា ឆន្នញ្ច ភវង្គានំ។ យស្ស បន តទារណាវសានាយ, តស្ស បដិសន្ធិយា ចតុន្នញ្ច ភវង្គានន្តិ។ ឯត្ថច អារម្មណេ ពហុតរាយុកេ ពលវន្តេបិ វត្ថុទុព្ពលភាវេ សតិ កាមសត្តានំបិ ជវនាវសានា វីថិ ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អដ្ឋកថាយំ បន តទារម្មណាវសានាយ ឯវ យោជិតត្តា មនោទ្វារេ បដិសន្ធិតោ បរំ ចតុន្នំ ភវង្គានំ បញ្ចទ្វារេ បដិសន្ធិយាឯវ បច្ចុប្បន្នារម្មណតា វុត្តា។ តទារម្មណ បរិយោសានាយវា សុទ្ធាយវា ជវនវីថិយាតិ វុត្តត្តា បន ឥធ ជវនាវសានាបិ យោជិតាតិ វេទិតព្ពា។

[១៧១] ***វិភាវនិយំ*** បន

ឯវំ អវិចារេត្វា យំ វុត្តំ “មនោទ្វារេ តាវ បដិសន្ធិយា ចតុន្នំ ភវង្គានញ្ច បញ្ចទ្វារេ បដិសន្ធិយាឯវ បច្ចុប្បន្នារម្មណតា លព្ភតី”តិអាទិ។ តំ អនុបបន្នំ។

ឯត្ថច យស្មា បដិសន្ធិជនកស្សេវ កម្មស្ស អារម្មណំវា ឧបករណំវា កម្មនិមិត្តន្តិ អធិប្បេតំ។ បញ្ចទ្វារិកកម្មញ្ច បដិសន្ធិជនកមេវ ន ហោតិ។ តស្មា តទា បដិសន្ធិជនកំ កម្មំ បុរិមភាគេឯវ មនោទ្វារវសេន សិទ្ធំ ហោតិ។ តស្សច អារម្មណភូតមេវ ឧបករណភូតមេវវា ឯកន្តេន កម្មនិមិត្តំនាម ហោតិ។ យំ បន បញ្ចទ្វារិកស្ស អន្តិមជវនស្ស អារម្មណំ ហោតិ។ តំ បុរិមេន និរុទ្ធេន អារម្មណេន វត្ថុតោ អភិន្នត្តាវា តស្សទិសត្តាវា កម្មនិមិត្តន្តេវ វុច្ចតីតិ។ តថា ហិ វុត្តំ មូលដីកាយំ បញ្ចទ្វារេ អាបាតំ អាគច្ឆន្តំ បច្ចុប្បន្នំ កម្មនិមិត្តំ អាសន្នកតកម្មារម្មណ សន្តតិយំ ឧប្បន្នំ តំសទិសញ្ច ទដ្ឋព្ពន្តិ។ តត្ថ យេសុ ទេយ្យធម្មវត្ថូសុ ចេតិយាទីសុវា យេហិ សត្ថាទីហិវា បុព្ពេ កម្មំ សិទ្ធំ។ តេសំ បច្ចក្ខេ ធរមានតំ សន្ធាយ សន្តតិយំ ឧប្បន្នន្តិ វុត្តំ។ តេហិ សទិ សវត្ថូនំ ធរមានតំ សន្ធាយ តំសទិសញ្ចាតិ វុត្តំ។ សទិសវត្ថូនិបិ ហិ កម្មស្ស លទ្ធោកាសការណានិ ហោន្តិយេវ។ យថា តំ ឥតោ បរិត្តកេន បាបកម្មេន និរយេ ឧស្សទសាមន្តេ និព្ពត្តានំ បុព្ពេ បុញ្ញករណកាលេ លទ្ធនិមិត្តសទិសំ និរយគ្គិជាលានំ សទ្ទំ សុត្វាវា វណ្ណំ ទិស្វាវា បុញ្ញំ សរិត្វា ចវិត្វា សគ្គេ និព្ពត្តានំ អគ្គិជាលានិ វិយាតិ។

[១៧២] ***វិភាវនិយំ*** បន

មូលដីកាបាឋំ អវិចារេត្វា តំសទិសញ្ចាតិឯត្ថ នដ្ឋចការំ បាឋំ ទិស្វា “មនោទ្វារិក ជវនានំ អារម្មណភូតេន សហ សមានត្តា តទេកសន្តតិបតិតំ ចុតិអាសន្នជវនគហិ តំបិ បច្ចុប្បន្នំ វណ្ណាទិកំ កម្មនិមិត្តភាវេន វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ អនុបបន្នមេវ។

អបិច, អដ្ឋកថាយំ អបរស្ស មរណសមយេ ញាតកា អយំ តាត តវត្ថាយ ពុទ្ធបូជា ករិយតិ។ ចិត្តំ បសាទេហីតិ វត្វា បុប្ផទាមធជបដាកាទិវសេន រូបារម្មណំវា ធម្មសវនតូរិយបូជាទិ វសេន សទ្ទារម្មណំវា ធូមវាសគន្ធាទិវសេន គន្ធារម្មណំវា ឥទំ តាវ សាយស្សុ, តវត្ថាយ ទាតព្ពំ ទេយ្យធម្មន្តិ វត្វា មធុផាណិ តាទិវសេន រសារម្មណំវា ឥទំ តាវ ផុសស្សុ, តវត្ថាយ ទាតព្ពំ ទេយ្យធម្មន្តិ វត្វា ចីនបដ សោមារបដាទិវសេន ផោដ្ឋព្ពា

រម្មណំវា បញ្ចទ្វារេ ឧបសំហរន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ រូបសទ្ទគន្ធារម្មណានិ សន្ធាយ ជីកាយំ សន្តតិយំ ឧប្បន្នន្តិ វុត្តំ។ រសផោដ្ឋព្ពា រម្មណានិ សន្ធាយ តំសទិសញ្ចាតិ វុត្តំ។ តានិ ហិ បឋមំ សាយិត ផុសិតានិ អញ្ញានិ ហោន្តិ។ បច្ឆា ទិដ្ឋានិ អញ្ញានីតិ ឯត្តច ឯវំ ឧបសំហដានិ រូបារម្មណាទីនិ បឋមំ បញ្ចទ្វារេន គហេត្វា អថវិត្វា បច្ឆា បុន អត្ថិ ទានិ ឯវរូបានីតិ សុទ្ធេន មនោទ្វារេន គហេត្វា ចវន្តានំ តានិ មនោទ្វារគហិតានិ បច្ចុប្បន្នភូតានិ កម្ម និមិត្តានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពានីតិ។ បឋមគតីយារុប្ប បដិសន្ធីនំ បញ្ញត្តិ ភូតំ ទុតីយចតុត្ថារុប្បបដិសន្ធីនំ មហគ្គតភូតន្តិ វុត្តំ **យថារហ**ន្តិ។ អារុប្បេសុ ឧបរិភូមិនិព្ពត្តានំ អរូបីនំ ហេដ្ឋិមជ្ឈានានិ បដិបស្សម្ភន្តិ។ ន ច តេ តានិ បុន អាយូហន្តីតិ វុត្តំ **ហេដ្ឋិមារុប្ប វជ្ជិតា**តិ។ បមាទបក្ខេ បតិត្វា វិស្សដ្ឋជ្ឈានានំ តតោយេវច អប្បហីនេហិ ឱរម្ភាគិយ សំយោជនេហិ ហេដ្ឋភាគំ អាកឌ្ឍិត មានសានំ កាមភវេ ឧប្បជ្ជមានានំ តេសំ ថបេត្វា តិហេតុ កុក្កុដ្ឋភូតំ ឧបចារជ្ឈានចេតនំ អញ្ញំ ទុព្ពលកម្មំ ឱកាសំ នលភតីតិ វុត្តំ **តថា កាមតិហេតុកា**តិ។ តថា ហិ អដ្ឋក្ថាវជ្ឈ កថាយំ-ន ហិ តស្ស ឧបចារជ្ឈានតោ ពលវតរំនាម កម្មំ អត្ថីតិ វុត្តំ។ ដីកាយញ្ច ន ហិ តស្សៗល។ អត្ថីតិ តមិនា តតោ ចវន្តានំ ឧបចារជ្ឈានមេវ បដិសន្ធិជនកំ កម្មន្តិ ទីបេតីតិ វុត្តន្តិ។ រូបាវចរបដិសន្ធិ បន តេសំ នត្ថិយេវ។ ឯវញ្ច កត្វា យមកេអរូបធាតុយា ចុតស្ស អរូបធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្សាតិវា អរូប ធាតុយា ចុតស្ស កាមធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្សាតិវា វុត្តំ។ ន បន វុត្តំ អរូបធាតុយា ចុតស្ស រូបធាតុំ ឧបបជ្ជន្តស្សាតិ។ រូប លោកតោ ចវន្តានំ បន អញ្ញំ ទុព្ពលកម្មំ ឱកាសំ នលភតីតិ នវត្តព្ពំ។ ឯវំសន្តេបិ សុដ្ឋុ វិក្ខម្ភិតនីវរណានំ តេសំ អប្បនា បត្តជ្ឈានវិសេសេន សុបរិភាវិតចិត្តសន្តានត្តា ជច្ចន្ធាទិវិបត្តិ ជនកំ ទ្វិហេតុកោមកកម្មំបិ ឱកាសំ ន លភតិ។ កុតោ អបាយគាមិកម្មន្តិ វុត្តំ **អហេតុក រហិតា សិយុ**ន្តិ។

[១៧៣] វិភាវនិយំ បន

“ឧបចារជ្ឈានា នុភាវេនេវ ទុហេតុក តិហេតុក បដិសន្ធិយោ សិយុ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ វិចារេតព្ពំ។

យទិ ហិ តំ បដិសន្ធិទានំ សន្ធាយ វុត្តំ សិយា។ ទុហេតុកបដិ សន្ធិ ន យុជ្ជតិ។ ន ហិ សុដ្ឋុ វិក្ខម្ភិតនីវរណានំ អប្បនាវីថិយំ បវត្តំ ឧបចារជ្ឈានំ តិហេតុកោមកំនាម សម្ភវតីតិ។ អថ កម្មន្តរស្ស ឧបត្ថម្ភនំ សន្ធាយ វុត្តំ សិយា។ សយំ ពលវតរស្សាបិ សតោ បដិសន្ធឹ អទត្វា ទុព្ពលស្ស កម្មន្តរស្ស ឧបត្ថម្ភនេ ការណំ នត្ថីតិ។ យស្មា បន រូបព្រហ្មានំ ឧបចារជ្ឈានតោ អញ្ញានិបិ កាយវចីមនោកម្មកុសលានិ ឧប្បជ្ជន្តិយេវ តានិយេវច កានិចិ តិ ហេតុកោមកានិបិ កានិចិ ទ្វិហេតុកុក្កដ្ឋានិបិ ភវន្តិ។ ឱឡារិកានំ បន នីវរណានំ សុដ្ឋុ វិក្ខម្ភិតត្តា សវិបត្តិកបដិ សន្ធិជនកានិ ទ្វិហេតុកោមកានិ តេសំ នុប្បជ្ជន្តិ។ អបរបរិយាយ ភូតានិច តាទិសានិ តេសំ ឱកាសំ នលព្ភន្តិ។ នានារម្មណេសុច នេសំ ឆន្ទោវា និកន្តិវា បវត្តតិយេវ។ យេន នានាកម្មានិបិ វិបច្ចិតុំ ឱកាសំ លភន្តិ។ យេនច តេ ចក្ខុ សោតទ្វារេហិបិ តតោ ចវន្តិ។ តស្មា ឯត្ថ ឧបចារជ្ឈានេន ការណំ អវត្វា វុត្តនយេនេវ តំការណំ វត្តុំ យុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ កាមតិហេតុម្ហា ចុតិយា បរំ សព្ពា វីសតិ បដិសន្ធិយោ សិយុំ។ ឥតរា ទុហេតុកាហេតុកចុតិតោ បរំ កាមេស្វេវ ភវេសុ ទសបដិសន្ធិយោ សិយុន្តិ យោជនា។ ឯវំ បដិសន្ធិក្ខណេ វិសយប្បវត្តិយា សហ វីថិមុត្ត ចិត្តានំ បវត្តាការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បវត្តិកាលេ បរំបរភវេសុច ទស្សេតុំ **ឥច្ចេវ**ន្តិអាទិមាហ។ **បដិសន្ធិ និរោធានន្តរតោ**តិ បដិសន្ធិយា និរោធស្ស ភង្គស្ស អនន្តរកាលតោ។ **តមេវចិត្ត**ន្តិ តស្សទិសេ តព្ពោហារោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា តានិយេវ ឱសធានីតិ។ **យាវ ចុតិចិត្តុប្បាទា**តិ ឯត្ថ ចុតិគ្គហណេន តទាសន្ន វីថិចិត្តានម្បិ គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ **អសតិ វីថិចិត្តុប្បាទេ**តិ អន្តរន្តរា វីថិចិត្តានំ ឧប្បត្តិយា អសតិ។ **ភវស្សអង្គភាវេនា**តិ ឧបបត្តិភវស្ស អវិច្ឆេទ ការណភាវេន។ តស្មីតិ អវត្តមានេ បច្ឆាជាតបច្ចយរហិតានំ រូបធម្មានំ វស្សោទក រហិតានំ តរុណ សស្សានំ វិយ មិលាត ភាវបត្តិយា ឧបបត្តិភវោ ឱច្ឆិជ្ជតីតិ។ ចុតិចិត្តំ ហុត្វា និរុជ្ឈតិ តមេវ ចិត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **យថាកម្មំ ឯវ បរិវត្តន្តា បវត្តន្តី**តិ យាវ បរិនិព្ពានចុតិយា យថាកម្មំ បរិវត្តន្តា បវត្តន្តិឯវ។ ន បន បរសមយេ វិយ កទាចិ កត្ថចិ និវត្តឹ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។

[១៧៤] វិភាវនិយំ បន

“យាវ វដ្ដ មូល សមុច្ឆេទា”តិ វុត្តំ, វដ្តមូលសមុច្ឆេទោ វុច្ចតិ អរហត្តមគ្គោ។ តតោ បរំបិ យាវខន្ធ បរិនិព្ពានា បវត្តន្តិយេវ។

ឥហាតិ ឥមស្មឹ ភវេ។ **ឥច្ចយ**ន្តិ ឥតិ អយំ។ ឥតិសទ្ទោ អាទិអត្ថោ។ យថា ឥហ បដិសន្ធិច ភវង្គញ្ច អាវជ្ជនាទិ វីថិយោច ចុតិចាតិ អយំ ចិត្តសន្តតិ បវត្តតិ។ តថា បុន ភវន្តរេបិ សន្ធិភវង្គាទិកា អយំចិត្តសន្តតិ បរិវត្តតិ បរិវត្តមានា បវត្តតីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ យស្ស វិបស្សនា មគ្គផលនិព្ពានស្ស អត្ថាយ ចិត្តចេតសិកានំ បភេទបវត្តិសង្គហា បដ្ឋបិយន្តិ។ តទត្ថំ ទស្សេន្តោ គាថមាហ។ តត្ថ **បដិសង្ខាយា**តិ បដិសង្ខាន សង្ខាតេន វិបស្សនា ញាណេន បុនប្បុនំ ញត្វា។ **ឯត**ន្តិ យថាវុត្តំ ចិត្តចេតសិកានំ បភេទបវត្តិវិធានំ។ **អធុវ**ន្តិ អនិច្ចំ។

អធិគន្ធាតិ អធិគមសង្ខាតេន ចតុមគ្គញ្ញាណេន បតិលភិត្វា សច្ឆិកត្វា។ **បទ**ន្តិ សឧបាទិសេសំ និព្ពានំ។ **ពុធា**តិ បណ្ឌិតា។ សុដ្ឋុ អនុសយ មត្តំបិ អសេសេត្វា សេសកិលេសេហិ សទ្ធឹ ឧច្ឆិន្នំ យថា វុត្តេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ អធិសយិតំ តណ្ហាសិនេហ សង្ខាតំ ពន្ធនំ ឯតេហីតិ **សុសមុច្ឆិន្ន សិនេហ ពន្ធនា**។ សមន្តិ វូបសមន្តិ វដ្ដទុក្ខ សន្តាបា ឯតស្មិន្តិ **សមោ**។ អនុបាទិសេសនិព្ពានំ។ **ឯស្សន្តី**តិ គមិស្សន្តិ។ **ចិរាយា**តិ ចិរកាលំ។ សុទ្ធំ អធិគមាវហំ សីល ធុតង្គសង្ខាតំ វតំ ឯតេសន្តិ **សុព្ពតា**។ សុបរិសុទ្ធសីលសល្លេខ វុត្តិនោតិ អត្ថោ។ ចិរាយ សុព្ពតា ពុធា ឯតំ អធុវំ បដិសង្ខាយ អច្ចុតំ បទំ អធិគន្ធា សុសមុច្ឆិន្នសិនេហពន្ធនា សមំ ឯស្សន្តីតិ យោជនា។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ វីថិមុត្ត សង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

រូប សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១៥៦. ឯវំ ចិត្តចេតសិកេ ទ្វីហិ បភេទប្បវត្តីហិ ទស្សេត្វា ឥទានិ យថានុប្បត្តំ រូបំ ទស្សេន្តោ អាទិគាថមាហ។ តត្ថ ឯតំ បរិមាណំ អស្សាតិ **ឯត្តាវំ**។ តេន ឯត្តាវតា។ និបាតបទំវា ឯតំ។ **ហិ** សទ្ទោ បទបូរណោ។ បភេទោច បវត្តិច បភេទប្បវត្តិយោ។ តាហិ សហ យេ វត្តន្តិ តេ **សប្បភេទប្បវត្តិកា**។ ឯត្តាវតា សប្បភេទប្បវត្តិកា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា មយា វិភត្តា។ ឥទានិ រូបំ បវុច្ចតីតិ យោជនា។ សង្ខេបតោ ឧទ្ទិសនំ កថនំ **សមុទ្ទេសោ**។ សមុទ្ទិដ្ឋស្ស រូបស្ស បុន វិភជនំ **វិភាគោ**។ សមុដ្ឋាតិ រូបំ ឯតេនាតិ **សមុដ្ឋានំ**។ កម្មាទិ។ កលា វុច្ចន្តិ អវយវា។ តា អប្បេន្តិ បវិសន្តិ ឯត្ថាតិ **កលាបោ**។ បិណ្ឌីតិ អត្ថោ។ **បវត្តិក្កមតោ**តិ ឧប្បត្តិក្កមតោ។ សលក្ខណតោ សសម្ភារតោច មហន្តានិ ហុត្វា ភវន្តិ បាតុភវន្តីតិ **មហាភូតានិ**។ តានិ ហិ អត្តនោ សភាវតោបិ មហន្តានិឯវ ហុត្វា បាតុភវន្តិ ឧបាទារូបានិ ឧបាទាយាតិ។

[១៧៥] វិភាវនិយំ បន **មហាដីកាយញ្ច**

“សសម្ភារធាតុវសេនាតិ” វុត្តំ។ តំ អនុបបន្នំ។

ន ហិ សសម្ភារវត្ថុវសេនេវ តេសំ អយំ វោហារោ បវត្តោតិ សក្កា វត្តុំ។ នច សលក្ខណតោ មហត្តេន វិនា តេសំ សសម្ភារតោ មហត្តំនាម សម្ភវតីតិ។ តស្មា យំ តេសំ ឥន្ទ្រិយានិន្ទ្រិយពទ្ធសន្តានេសុ បថវិបព្ពតាទិវសេន សមុទ្ទេ មច្ឆកច្ឆបាទិវសេន សសម្ភារតោ មហត្តំ។ តំបិ សលក្ខណមហត្តមូលកមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ មហាភូតាតិវា លោកេ វិសំវាទកដ្ឋេន មាយាការាវា អារិសេនគហណេសុ អចិន្តេយ្យដ្ឋានដ្ឋេន យក្ខាទយោវា វញ្ចកដ្ឋេន យក្ខិនិយោវា វុច្ចន្តិ។ តេនេវដ្ឋេន តេហិ សទិសត្តា ឥមានិបិ មហាភូតាវិយាតិ មហាភូតានិ។ ឧភយត្ថបិច មហន្តានិ អភូតានិ អព្ភុតានិវា ឯតេសូតិ និព្ពចនំ យុជ្ជតិយេវ។

[១៧៦] វិភាវនិយំ បន

យក្ខិនី វិសុំ ឧបមាមត្តំ កត្វា “មនាបវណ្ណសណ្ឋានា ទីហិវា សត្តានំ វញ្ចិកា យក្ខិនីអាទយោ វិយ មនាប ឥត្ថិបុរិសរូបទស្សនាទិនា សត្តានំ វញ្ចកត្តា មហន្តានិ អភូតានិ ឯតេសូតិ មហាភូតាតិ” វុត្តំ។ តំ អដ្ឋកថា យ ន សមេតិ។

អដ្ឋកថាយញ្ហិ មហាភូតសាមញ្ញតោតិ បទស្ស វិត្ថារេ ឯវំ មាយាការោ យក្ខោ យក្ខិនីតិ តយោ មហាភូតា វុត្តាតិ។ **ចតុន្នញ្ចមហាភូតាន**ន្តិ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ។ **ឧបាទាយា**តិ ទឡ្ហំ និស្សាយ។ បវត្តន្តិ បាឋសេសោ។ ឧបាទាយ រូបន្តិវា សមាសបទំ ទដ្ឋព្ពំ។

[១៧៧] វិភាវនិយំ បន

“ឧបាទាយ បវត្តំ រូបំ ឧបាទារូបន្តិ” វុត្តំ។ តំ ឥធ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ ឥមស្មឹ បាឋេ កត្ថចិ យការវិរហោ ទិដ្ឋោ។ តថា ហិ មូលដីកាយំ ឧបាទាយតិ និស្សយតីតិ ឧបាទាយំ។ តមេវ រូបន្តិបិ វុត្តំ។ បថយតីតិ បថវី។ សហជាតរូបានំ បតិដ្ឋាន ភាវេន បក្ខាយតិ ឧបដ្ឋាតីតិ អត្ថោ។ បុថុ មហន្តី ហុត្វា ជាយតីតិបិ បថវី។ បការេន ថរីយតិ សព្ពេសំ រូបសម្ភារានំ អធិដ្ឋានត្តា។ អយំ តេសំ អធិដ្ឋានា បតិដ្ឋានា វត្ថុភូតា ភូមិ ភូតាតិអាទិនា នានាប្បការេន គុណបទេន អភិត្ថវីយតីតិ បថវី។ សាឯវ និសត្តនិជីវដ្ឋេន ធាតូតិ **បថវីធាតុ**។ អាបេតិ សហជាតរូបានិ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ, អប្បាយតិ វា តានិ សុដ្ឋុ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតីតិ អាបោ។ តានិវា អវិប្បកិណ្ណានិ កត្វា កុសោ ជាតិ រក្ខតិ, បិវតិវា វិវន្តោ វិយ តានិ សង្គណ្ហតិ សម្បិណ្ឌេតីតិ អាបោ។ សោយេវ ធាតូតិ **អាបោធាតុ**។ តេ ជតិ តិក្ខភាវេន សមុជ្ជលន្តោ វិយ សហជាតធម្មានំ មជ្ឈេ បកាសតិ, តេជេតិវា និសេតិ សហជាតធម្មេ តិក្ខថាម ពលេ ករោតិ, បរិបាចេតិវា ឧស្មាបេតីតិ តេជោ, សោ ឯវ ធាតូតិ **តេជោធាតុ**។ វាយតិ សមីរេតិ ទេសន្តរុប្បត្តិ ហេតុភាវេន ភូតសង្ឃាដំ ទេសន្តរំ គមេតីតិ វាយោ។ វាយតិ វា សហជាតធម្មេ អបតមានេ កត្វា វហតីតិ វាយោ។ សោឯវ ធាតូតិ **វាយោធាតុ**។ តត្ថ កក្ខឡលក្ខណា បថវី។ អាពន្ធនលក្ខណោ អាបោ។ ឧណ្ហត្តលក្ខណោ តេជោ។ វិត្ថម្ភនលក្ខណោ វាយោ។ ឯត្ថ សិយា, កស្មា បថវី កក្ខឡលក្ខណាតិ វុត្តា។ ននុ សា មុទុភូតាបិ ហោតីតិ។ សច្ចំ, មុទុភូតាបិ បន សា សេសភូតត្តយំ ឧបាទាយ កក្ខឡា ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ អញ្ញមញ្ញំ ឧបាទាយេវ បន អយំមុទុ អយំ កក្ខឡាតិ ភវតិ។ តេនេវ

មុទុកក្ខឡានំ ទីឃរស្សានំ វិយ អនវដ្ឋានតា ហោតិ។ មុទុភូតាបិ ហិ តតោ មុទុតរំ បត្វា កក្ខឡានាម ជាតា។ កក្ខឡាបិ កក្ខឡតរំ បត្វា មុទុភូតានាម ជាតាតិ។ អាពន្ធនលក្ខណោ អាបោតិ វុត្តោ។ សោច បកតិឧទកេ អធិមត្តោតិ បកតិឧទកំ ពន្ធំ ឃនីភូតមេវ សិយាតិ ចេ។ ន។ អាពន្ធិតព្ពាយ បថវិយា តត្ថ បរិទុព្ពលត្តាតិ, យត្ថ បន បថវី ពលវតី ហោតិ តត្ថេវ សោ ពន្ធតរំ អាពន្ធតីតិ។ ឧណ្ហត្ត លក្ខណោ តេជោតិ វុត្តោ។ ឯវញ្ចសតិ សីតភាវោ តេជោយេវ ន សិយាតិ ចេ។ ន។ ឧសតិ ទហតិ បរិបាចេតិ បរិណ តភាវំ គមេតីតិ ឧណ្ហោនាម។ សីតភាវោច ទហតិ បរិបាចេតិ តព្ភាវំ គមេតិយេវាតិ។ វុត្តញ្ច មូលដីកាយំ តេជោឯវ ហិ សីតំ។ ហិមបាតសមយាទីសុ សីតស្ស បរិបាចកតាទស្សន តោតិ។ វិត្ថម្ភន លក្ខណោ វាយោតិ វុត្តោ។ សោ បន ឃន ថទ្ធេសុ សិលាថម្ភាទីសុ នលព្ភតីតិ ចេ។ ន។ តត្ថ ហិ បថវី អត្តនា សហជាតវាយុវិត្ថម្ភនំ លភិត្វា ថាមប្បត្តា ថិរតរប្បត្តាច ហុត្វា វហតីតិ។ ចក្ខតីតិ **ចក្ខុ**។ សមវិសមំ អាចិក្ខតិ សមវិសមជាននស្ស តម្មូលកត្តា។ រូបំវា អស្សាទេតិ អាបាតំ អាគតាគតស្ស រូបស្ស អនិរាករណតោ។ តំវា វិភាវេតីតិ អត្ថោ។ សុណាតីតិ **សោតំ**។ សុណន្តិ សុយ្យន្តិវា ឯតេ នាតិ សោតំ។ ឃាយតីតិ **ឃានំ**។ ឃាយន្តិ ឃាយិយន្តិវា ឯតេនាតិ ឃានំ។ ជីវិតនិមិត្តំ រសោ ជីវិតន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មឹ និន្នតាយ តំ អវ្ហាយតីតិ **ជិវ្ហា**។ អថវា។ ជីវិតំ វហតិ ឯតាយវា តំ វហន្តិ បវត្តេន្តិ ជីវិតវុត្តិ សម្បាទនត្តាតិ ជិវ្ហា។ ជីតិវា ជយោ បរាជយោវា វុច្ចតិ។ តទុភយំ វហតិ វហន្តិវា ឯតាយាតិ ជិវ្ហា។ សសម្ភារជិវ្ហា។ យថាហ –

បុរិសស្ស ហិ ជាតស្ស, កុទារី ជាយតេ មុខេ;
យាយ ឆិន្ទតិ អត្តានំ, នរោ ទុព្ភាសិតំ ភណន្តិ។

តថ បន តំ សហចរិតត្តា ជិវ្ហាតិ បសាទរូបមោ វុច្ចតិ។ កុច្ឆិតានំ កេសាទីនំ បាបធម្មានញ្ច អាយោ ឧប្បត្តិដ្ឋានន្តិ **កាយោ**។ សសម្ភារកាយោ។ តថ បន តំ សហចរិតោ បសាទ កាយោឯវ អធិប្បេតោ។ បសីទន្តីតិ **បសាទា**។ បសីទន្តិ វា ឯត្ថ ចន្ទមណ្ឌលាទីនិ អារម្មណនិមិត្តានិ តត្ថ សំសីទមានានិ វិយ សរូបតោ សន្ទិស្សន្តីតិ បសាទា, សុបរិសុទ្ធអាទាសមណ្ឌសទិសា កម្មជមណ្ឌា។ តមេ បន បញ្ច ទដ្ឋុកាមតាទិ និទាន កម្មសមុដ្ឋាន ភូតបសាទ លក្ខណា រូបាទិ អភិឃាតារហ ភូតបសាទលក្ខណា វា ចក្ខុបសាទាទយោ ទដ្ឋព្ពា។ តត្ថ ចក្ខុ តាវ សេតមណ្ឌល បរិក្ខិត្តស្ស កណ្ហមណ្ឌលស្ស មជ្ឈេ ឩកាសិរបមាណេ អតិមុខេ ឋិតានំ សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិ បទេសភូតេ ទិដ្ឋមណ្ឌលេ តេលមិវ សត្តបិចុបដលានិ សត្តអក្ខិបដលានិ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ។ សោតំ សោតពិលព្ភន្តរេ អង្គុលិវេឋនាការំ ឧបចិតតនុតម្ពលោមំ បទេសំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ។ ឃានំ នាសិកព្ភន្តរេ អជបទសណ្ឋានំ បទេសំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ។ ជិវ្ហា សសម្ភារ ជិវ្ហាមជ្ឈេ ឧប្បល ទលគ្គ សណ្ឋានំ បទេសំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ។ កាយោ បន មហន្តិ យា កប្បាស បដលវដ្ដិយំ អាសិត្តតេលំវិយ ថបេត្វា បាចក តេជស្ស បតិដ្ឋានដ្ឋានំ កេសគ្គ លោមគ្គ នខគ្គ សុក្ខចម្មានិច អវសេសំ សកលសរីរំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតីតិ។ តេ បន បញ្ច យថារហំ បញ្ចទ្វារិកចិត្តានំ វត្ថុទ្វារភាវំ សាធេន្តិ។ តេសុច ឯកេកស្ស ចតស្សោ ចតស្សោ ធាតុយោ សន្ធារណអាពន្ធន បរិបាចន សមុទីរណ កិច្ចេហិ ឧបការំ ករោន្តិ។ យថាខត្តិ យកុមារស្ស ចតស្សោ ធាតិយោ ធារណ នហាបន មណ្ឌន ពីជន កិច្ចេហីតិ។ ឧតុចិត្តាហារាច នំ ឧបត្ថម្ភេន្តិ។ យថា តំ ខត្តិយកុមារំ បិតុ ជេដ្ឋភាតុ ជេដ្ឋភគិនិយោវិយ។ អាយុច នំ សុដ្ឋុ អនុបាលេតិ។ យថា តំ ខត្តិយកុមារំ ទិសាបាមោក្ខោ រាជសម្មតោ មហាភិសក្កោវិយ។ វណ្ណាទយោច នំ បរិវារេន្តិ។ យថា តំ ខត្តិយកុមារំ សហជាតា អមច្ចបុត្តា វិយាតិ។ យស្មា បន សត្តានំ ចិត្តំ នាម វិចិត្តំ ហោតិ។ ចិត្តវិចិត្តតាយ សញ្ញាវិចិត្តា។ សញ្ញាវិចិត្តតាយ តណ្ហាវិចិត្តា។ តណ្ហាវិចិត្ត តាយ កម្មានិ វិចិត្តានិ។ កម្មវិចិត្តតាយ កម្មសមុដ្ឋានានិ ភូតានិ វិចិត្តានិ។ ភូតវិចិត្តតាយ តមេ បសាទា វិចិត្តា។ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសា ហោន្តិ។ តេហិ បសាទមណ្ឌភូតាបិ សមានា កេចិ រូបស្សេវ អភិឃាតារហា ហោន្តិ, ន សទ្ទាទីនំ។ កេចិ សទ្ទាទីនំ ឯវ, ន រូបស្សាតិ។ តស្មា តេសំ អញ្ញមញ្ញញ្ច អញ្ញរូបេហិច លក្ខណតោ អសំមិស្សតា វេទិតព្ពាតិ។

រូបយតីតិ **រូបំ**។ វណ្ណវិសេសំ អាបជ្ជិត្វា ហទយង្គតភាវំ បកាសេតិ។ បកតិយាបិ វា យំកិញ្ចិទព្ពំ សមវិសមំវា បកាសេ តីតិ អត្ថោ។ សប្បតិ សោតវិញ្ញេយ្យភាវំ គច្ឆតីតិ **សទ្ទោ**។ សទ្ទយតីតិ សទ្ទោ។ តំ តំ អត្ថំវា អត្តនោ វត្ថុំវា អាចិក្ខតីតិ អត្ថោ។ សទតិវា តំ តំ ទិសំវា ទេសំវា ខណេន វិស្សរតិ វិប្ផរតីតិ សទ្ទោ។ គន្ធយតីតិ **គន្ធោ**។ អត្តនោ វត្ថុំសូចេតីតិ អត្ថោ។ គច្ឆតីតិ គោ។ វាតោ។ តេន ធារិយតីតិ គន្ធោ។ រសីយតិ អស្សាទីយតីតិ **រសោ**។ រសន្តិវា តំ អស្សាទេន្តីតិ រសោ។ ផុសីយតីតិ **ផោដ្ឋព្ពំ**។ ផុសនព្ភេត្ថ បសាទេន សហ ឃដ្ដនំ កលាបន្តរភូតេហិ សទ្ធឹ បដិហននញ្ច វេទិតព្ពំ។ តទុភយំបិ អាបោ ធាតុយា នត្ថីតិ វុត្តំ **អាបោធាតុវិវជ្ជិត**ន្តិ។ កស្មា បន តំ តស្សា នត្ថិ។ ននុ សីតតាវា ទ្រវតាវា ផុសិត្វា គយ្ហតីតិ។ វុច្ចតេ, សីតតា ហិ តេជោយេវ, ន អាបោ។ យទិ ហិ សា អាបោយេវ សិយា។ បក្កមិតេ សន្តត្តេ លោហរសេបិស្ស សីតតា លព្ភមានា សិយា។ សោ ហិ រសោ អាបាធិកោ ហោតីតិ។ ឯវំ បន នលព្ភតិ។ តស្មា សា តេជោយេវ, ន អាបោតិ។ អបិច, សីតុណ្ហានំ ឯកស្មឹ កលាបេ សហ អប្បវត្តនតោ ឱវបារានំ វិយ តេសំ អនវដ្ឋានតោច វិញ្ញាយតិ។ ន ហិ សីតកលាបេ ឧណ្ហំ, ឧណ្ហកលាបេវា សីតំ សហ បវត្តតិ។

យស្មឹច វត្ថុម្ហិ បុព្ពេ សីតសញ្ញា សណ្ឋាតិ។ បច្ឆា តតោ សីតតរេ អាគតេ តស្មឹយេវ បុន ឧណ្ហសញ្ញា សណ្ឋាតិ។ បុព្ពេ ឧណ្ហសញ្ញាយំបិ ឯសេវ នយោ។ តថា ឧណ្ហេ មន្ទេ សីតសញ្ញា សណ្ឋាតិ។ សីតេ មន្ទេ ឧណ្ហសញ្ញាតិ។

អថ បន ទ្រវភាវភូតោ អាបោ ផុសិត្វា គយ្ហតិ។ អយោ បិណ្ឌាទីសុ អាពន្ធនភូតោបិ ផុសិត្វាវ គយ្ហេយ្យ។ ឯវញ្ច សតិ យថា តេសុ ឥតរានិ តីណិ ភូតានិ វិនា ឥតរិតរេន វិសុំ វិសុំ កាយិក សុខទុក្ខានំ អារម្មណភូតានិ ហោន្តិ។ តថា សោបិ វិនា ឥតរេហិ វិសុំ កាយិកសុខទុក្ខានំ អារម្មណភូតោឯវ សិយា។ ន បន ហោតិ។ យញ្ហិ តានិ អយោបិណ្ឌាទីនិ ផុសន្តានំ កាយិកំ សុខំវា ទុក្ខំវា ឧប្បជ្ជតិ, តំ សណ្ហថទ្ធតា វសេនវា ឧប្បជ្ជតិ។ សីតុណ្ហតាវសេនវា អព្ភន្តរថម្ភនស្ស មន្ទគាឡ្ហតាវសេនវា។ នោ អញ្ញថាតិ។ តស្មា បុរិមភាគេ តីណិ ភូតានិ ផុសិត្វាវា វណ្ណំ ទិស្វាវា បច្ឆា ភាគេ សុទ្ធេន មនោ វិញ្ញាណសន្តានេន ទីឃរស្សាទិសណ្ឋានំវា រត្តិយំ អលាតចក្កំ វា តំតំឆិទ្ទវិវរំវា ជានន្តា វិយ បឋមំ ទ្រវតាសហិតានិ វិលីនានិ មុទូនិ តីណិ ភូតានិ បថវី ឯវ វា ផុសិត្វា បច្ឆា សុទ្ធេន មនោ វិញ្ញាណសន្តានេន វិសុំ ទ្រវភាវំ អទ្ទតិន្តភាវំ ជានន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ តំ ផុសិត្វា ជានន្តា ឥច្ចេវ មញ្ញន្តិ អវិសេសវិទុនោតិ។ គុន្នំ អភិណ្ហំ ចរណដ្ឋានំ គោចរោ។ គោចរសទិសត្តា ឥធ គោចរោ។ គោតិវា ឥធ ចក្ខាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ វុច្ចន្តិ។ តានិ វិញ្ញាណាធិដ្ឋិតានិ ហុត្វា ឯតេសុ ចរន្តិ។ ឯតានិវាតេសុ ចរន្តិ បវត្តន្តិ យត្ថេន្តីតិ គោចរា។ តេយេវ ឥធ ឯកត្តំ ឧបនេត្វា **គោចររូប**ន្តិ វុត្តំ។ ឥមានិបន បញ្ច យថាក្កមំ ចក្ខាទីសុ បដិហនន លក្ខណានិ រូបាទីនីតិ វេទិតព្ពានិ។

ឥត្ថី វុច្ចតិ អវិសទាការសណ្ឋិតំ ខន្ធបញ្ចកំ។ យស្ស បន ធម្មស្ស អានុភាវេន តំ តថា សណ្ឋាតិ បវត្តតិ។ សោ ឥត្ថិ យា ភាវោតិ ឥត្ថត្តំ។ បុរិសោ វុច្ចតិ វិសទាការសណ្ឋិតំ ខន្ធបញ្ចកំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ តត្ថ ឥត្ថិលិង្គ ឥត្ថិនិមិត្ត ឥត្ថិ កុត្ត ឥត្ថាកប្បានំ ហេតុភាវ លក្ខណំ **ឥត្ថត្តំ**។ បុរិសលិង្គ បុរិសនិមិត្ត បុរិសកុត្ត បុរិសាកប្បានំ ហេតុភាវ លក្ខណំ **បុរិសត្តំ**។ តត្ថ លិង្គន្តិ បធានង្គភូតំ មហាសណ្ឋានំ។ និមិត្តន្តិ បច្ចង្គភូតំ ខុទ្ទកសណ្ឋានំ។ កុត្តន្តិ កីឡាលិលាទិ ក្រិយាវិសេសោ។ អាកប្បោតិ គមនាទិកោ អាការវិការោ។ សព្ពេបេតេ ខន្ធបញ្ចកស្ស បវត្តិវិសេសាឯវ។ យេ សទ្ទសត្ថេសុ លិង្គន្តិ វុច្ចន្តិ។ យេសញ្ច វសេន អយំ ឥត្ថីឯវ, ន បុរិសោ។ អយំ បុរិសោឯវ, ន ឥត្ថីតិ សញ្ជានន្តិ។ យស្មា បនេត្ថ សណ្ឋានាទីនំ អវិសទាទិភាវោឯវ អត្ថតោ ឥត្ថិបុរិសតា ហោតិ។ តទុភយមុត្តភាវោច នបុំសកតា។ សោច អក្ខរបទ សង្ខាតេសុ វចនេសុ ច វចនត្ថេសុច យថារហំ សន្ទិស្សតិយេវ។ តស្មា ឥន្ទ្រិយរហិតេសុបិ បទេសុច រុក្ខាទីសុ បទត្ថេសុច បរិយាយេន ឥត្ថិបុមនបុំសកតាសិទ្ធិ វេទិតព្ពាតិ។

[១៧៨] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

“ឥត្ថីនំ អង្គជាតំ ឥត្ថិលិង្គ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ កត្ថចិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាសុច និមិត្តសទ្ទោវិយ លិង្គសទ្ទោ អង្គជាតេ បាកដោ ទិដ្ឋោតិ។

[១៧៩] យញ្ច **តត្ថ**

“ឥត្ថិសណ្ឋានំ ឥត្ថាកប្បោ”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ លិង្គសទ្ទោ វិយ អាកប្បសទ្ទោ សណ្ឋានេ បាកដោ ទិដ្ឋោតិ។ សេសំបន តត្ថ វុត្តំ យំកិញ្ចិ អដ្ឋកថាយ អសមេន្តំបិ តេន បរិយាយេន យុជ្ជតិយេវ។ ភវន្តិ បវត្តន្តិ តំសហិតេ ខន្ធសន្តានេ ឯសា ឥត្ថី, ឯសោ បុរិសោតិ ឯវំ បវត្តា សទ្ទ ពុទ្ធិយោ ឯតេនាតិ ភាវោ ភវន្តិវា បាតុភវន្តិ តំសហិតេ ខន្ធសន្តានេ លិង្គាទីនិ ឯតស្មី សតីតិ ភាវោ។ សោ ឯវ រូបន្តិ **ភាវរូបំ**។ ហទន្តិ សត្តា តំតំអត្ថំវា អនត្ថំវា បូរេន្តិ ឯតេនាតិ ហទយំ។ ហទន្តិវា សត្តា ឥតោ នានាវិកក្កេ ឱសជន្តិ មុញ្ចន្តីតិ ហទយំ។ ហរន្តិវា បរិហរន្តិ តំ សត្តា ជីវិតំវិយ ទយន្តិ រក្ខន្តិចាតិ ហទយំ។ វសន្តិ និវសន្តិ ចិត្តចេតសិកាធម្មា ឯត្ថាតិ វត្ថុ។ ហទយញ្ច តំ វត្ថុចាតិ **ហទយវត្ថុ**។ ធាតុទ្វយនិស្សយលក្ខណំ **វត្ថុរូបំ**។ តំ បន ហទយកោសព្ភន្តរេ អឌ្ឍបសតមត្តំ លោហិតំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតីតិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មសង្គណិយំ បន ទេសនាភេទរក្ខនត្ថំ អវត្វា បដ្ឋានេឯវ តំ វុត្តំ។ យថាហ-វត្ថុ កុសលានំ ខន្ធានំ និស្សយបច្ចយេន បច្ចយោ។ វត្ថុ អកុសលានំ ខន្ធានំ និស្សយបច្ចយេន បច្ចយោតិអាទិ។ ឯត្ថច ឆហិ វត្ថូហិ អញ្ញំ វត្ថុនាម នត្ថិ។ តេសុច បុរិមានិ បញ្ច កុសលាទីនំ និស្សយាឯវ ន ហោន្តិ។ តស្មា តេសំ និស្សយភាវេន តត្ថ វុត្តំ វត្ថុនាម វិសុំ ឯកំ វត្ថុរូបមេវាតិ សិទ្ធន្តិ។

[១៨០] ***វិភាវនិយំ*** បន

យំ រូបំ និស្សាយាតិ បាបស្ស ឧទ្ទដត្ថា រូបសាមញ្ញបសង្គោ ហោតីតិ តំ វិសោធេតុំ យុត្តិនាម វុត្តា។ ប
ង្ខានេ បន ពហូសុ អនញ្ញសាធារណេសុ ឋានេសុ វត្ថុនាមេន វិសេសេត្វា វុត្តត្តា សោបសង្គោ នត្ថិយេវាតិ
ទដ្ឋព្ពំ។

ជីវន្តិ សហជាតធម្មា យេនាតិ ជីវិតំ។ តេសំ ជីវនេ អាធិបច្ចយោគេន តេសុ ឥន្ទំ ឥស្សរំ អត្តានំ ករោតីតិ
ឥន្ទ្រិយំ។ ជីវិតញ្ច តំ ឥន្ទ្រិយញ្ចាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ សហជាតា នុបាលន លក្ខណំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ យថា ហិ ពីជនិព្ពត្តានិ
ឧប្បលាទីនិ ពីជេវិនដ្ឋេបិ ឧទកានុបាលិតានិ ចិរំបិ កាលំ ជីវន្តិ។ ឯវមេវំ និរុទ្ធ កម្មនិព្ពត្តានិ កម្មជរូបានិ កម្មេ
អសន្តេបិ ជីវិតានុបាលិតានិ សន្តតិវសេន វស្សសតំបិ វស្សសហស្សំបិ កប្បំបិ សោឡសកប្បសហស្សានិបិ
ជីវន្តិយេវ, តថា ហិ ជីវិតរហិតានិ ឥតររូបានិ ជីវន្តានិនាម នហោន្តិ។ តានិ ហិ យេន ឯកេន ចិត្តេនវា ឧតុនាវា
អាហារេនវា ជាយន្តិ។ តស្មឹ និរុទ្ធេ និរុជ្ឈន្តិ, បរំ មុហុត្តមត្តំបិ សន្តានំ ឃដេតុំ នសក្កោន្តិ។ តេសុ ហិ ចិត្តជរូបានំ
សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ ឯកវីថិ ឯកជវនវារ ឯកសមាបត្តិវារេន បរិច្ឆិន្នំ ហោតិ។ ឧតុជាហារជានញ្ច សភាគេក ឧតុ
អាហារ វសេន បរិច្ឆិន្នំ ហោតិ។ កម្មជរូបានំ បន វិសុំ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំនាម នត្ថិ។ តេសំ ឯកភវបរិច្ឆិន្នំ អទ្ធា
បច្ចុប្បន្នមេវ ហោតីតិ។ យទិ ឯវំ អរូបធម្មានំ កថន្តិ។ តេហិ ជីវិតយោគេន ជីវន្តាឯវ ហោន្តិ។ ឯវំសន្តេបិ តេសំ
សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ ទិស្សតីតិ។ វុច្ចតេ, អរូបធម្មេសុ វិបាកានិ តាវ កម្មជរូបសទិសានិ។ តានិបិ ហិ អសតិ វីថិ
ចិត្តុប្បាទេ យាវជីវំបិ ឯកសន្តតិវសេន បវត្តិស្សន្តិយេវ។ ឥតរានិ បន យស្ស អារម្មណស្ស អាបាតាគតត្តា
ឧប្បជ្ជន្តិ។ តស្មឹ និរុទ្ធេ តទភាវេបិ តទារម្មណា ពហូ ចិត្តសន្តតិយោ ជីវិតស្សអទ្ធានផរណានុភាវេន បវត្តន្តិយេវ។
អបិច, យាវខន្ធបរិនិព្ពានា អនន្តរបច្ចយុបនិពន្ធេន អព្ពោច្ឆិន្នំ បវត្តមានាយ ចិត្តសន្តតិយាវសេនបិ
អយមត្ថោ វត្តព្ពោ។ តេនេវ ហិ កិលេសសីសំ អវិជ្ជា។ បវត្តសីសំ ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ។

[១៨១] **វិភាវនិយំ** បន

អាហារជាទីនំ អាហារាទិយេវ ឧប្បត្តិយាបិ ឋិតិយាបិ ការណំ ហោតិ។ កស្មា, តង្ខណេ ធរមានត្តា។
កម្ម ជានំ បន កម្មំ ឧប្បត្តិយាឯវ ការណំ, ន ឋិតិយា។ កស្មា, តង្ខណាភាវតោ។ ជីវិតេន បន អនុ
បាលិតត្តា ឯវ តេសំ ខណដ្ឋិតិ សិទ្ធាតិ ឥមិនា ធិប្បាយេន យំ វុត្តំ "យថាសកំ ខណមត្តដ្ឋាយីនំបិ ហិ
សហជាតានំ បវត្តិហេតុភាវេន អនុបាលកំ។ ន ហិ តេសំ កម្មំយេវ ឋិតិការណំ ហោតិ។ អាហារជាទីនំ
អាហារាទិ វិយ កម្មស្ស តង្ខណាភាវ តោតិ"។ តំ ន យុត្តំ។

ធម្មានញ្ហិ ខណដ្ឋិតិនាម ឯកកលាបគតសហជាតបច្ចយា យត្តាឯវ ហោតិ។ ន នានា
កលាបគតជនកបច្ចយាយត្តា។ ឥតរថា ឧប្បាទក្ខណេ លព្ភមានានំ ឧបចយសន្តតីនំ វិយ ឋិតិក្ខណេ លព្ភ
មានាយ ជរតាយបិ កុតោចិសមុដ្ឋានតា បាឡិយំ វុត្តា សិយាតិ។ អបិច, ខណដ្ឋិតិនាម សភាវសិទ្ធាឯវ។ ន ហិ
ឧប្បន្នា ធម្មា បច្ចយវេកល្លេន អត្តនោ ខណេសុ បរិបុណ្ណំ អដ្ឋត្វា អន្តរាវ ភិជ្ជន្តីតិ អត្ថិ។ នច បច្ចយាធិមត្តេន
អតិរេ កតរំ តិដ្ឋន្តីតិ អត្ថិ។ តស្មា ខណដ្ឋិតិយំ ឧបត្ថម្ភយមានាបិ អាហារាទយោ អនុបាលយមានញ្ច ជីវិតំ
បច្ឆា ពលវរូបសន្តតិ បវត្តិអត្ថាយឯវ ឧបត្ថម្ភេន្តិ បាលេតិច។ ន ខណដ្ឋិតិបវត្តិយាតិ។ ឯត្តាវតា សព្ពេសំបិ
ខណដ្ឋិតិនាម ធរមានជនកាយត្តា វា ជីវិតាយត្តាវា នហោតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ យទិ បន តំ សន្តតិបវត្តិមេវ
សន្ធាយ វុត្តំ សិយា, ឯវំសតិ យុជ្ជេយ្យាតិ។ អដ្ឋ កថាយំបិ សន្តេបិច អនុបាលន លក្ខណាទិម្ហិ វិធានេ
អត្ថិក្ខណេយេវ តំ តេធម្មេ បាលេតីតិអាទិវចនេ យថាសន្តតិដ្ឋិតិ លព្ភតិ។ តថា វិចារេត្វា គហេតព្ពាតិ។ ឥទំ
បន បាចកគ្គិនា សហ សកលំ ឧបាទិន្នកសរីរំ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតីតិ។ កពឡំ ករីយតីតិ កពឡីការោ។ អាហរីយតិ
អជ្ឈោហរីយតីតិ អាហារោ។ កពឡីការោច សោ អាហារោចាតិ **កពឡីការាហារោ**។ កពឡីការោ អាហារោតិបិ
បាឋោ។ ឥទញ្ច សវត្ថុក វចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អថវា, កពឡីការាហារភក្ខានំ សត្តានំ អត្តភាវំ ភុសោ ហរតិ អទ្ធានំ ប
វត្តេតីតិ អាហារោ។ ខជ្ជ ភោជ្ជាទិកេ កពឡីការេ អាហារោ តន្និស្សិតត្តា តប្បរិយា បន្នត្តាចាតិ កពឡី
ការាហារោ។ ឥមស្មឹអត្ថេ សតិ និព្ពត្តិត ឱជា ឯវ លព្ភតិ។ អត្ថតោ បន អង្គមង្គានុសារិនោ រសស្ស សារភូតោ
ឧបត្ថម្ភពលការោ ភូតនិស្សិតោ បរមសិនិទ្ធសិ នេហោ ឥធ **អាហាររូបំនាម**។ តត្ថ អង្គមង្គានុសារិនោ រ
សស្សាតិ អជ្ឈោហរិត្វា អាមាសយេ បតិដ្ឋិតានិ អាហារវត្ថូនិ បាចកតេជេន វិវេចិតានិ រសាទិភាវេន បញ្ចធា
វិភាគំ គច្ឆន្តិ។ តត្ថ បណីត សិនិទ្ធ លហុក សិនេហ កោដ្ឋាសោ រសោនាម។ យេ លោកេ រសធាតូតិ វុច្ចតិ។ សោ
បាចក តេជពលេន តតោ ឧត្តរិត្វា រសហរណិធមនិជាលានុសារេន ហេដ្ឋាច ឧទ្ធញ្ច សកលសរីរេ អង្គមង្គានិ
អនុសរន្តោ អនុផរន្តោ អង្គមង្គានុសារីតិ វុច្ចតិ។ តស្ស សារភូតោ ឧបត្ថម្ភំ ពលំ ករោតីតិ ឧបត្ថម្ភពលការោ។
សោ ហិ អាមាសយេ បតិដ្ឋិត មត្តោវ សកលសរីរេ ភូតេសុ ឧបត្ថម្ភកពលំ ជនេតីតិ។

[១៨២] **វិភាវនិយំ** បន

“អង្គមង្គា នសារិ វសហរ សង្ខាតាតិ” បាឋោ។ សោ ទុប្បាឋោ។

តំ បន សេន្ទ្រិយកាយោបត្ថម្ភនលក្ខណំ អាហាររូបំ។ ឱជាលក្ខណំ វា។ តត្ថ ឧទយតិ បសវតីតិ **ឱជា**។ អវ
សទ្ទោវា រក្ខណោ។ រក្ខណញ្ចេត្ថ ឧបត្ថម្ភនមេវ។ អវតិ ជនេតិចាតិ ឱជា។ កឹ អវតិ។ អត្តនោ និស្សយវត្ថុំ។ កឹច
ជនេតិ។ អាហារសមុដ្ឋានរូបំ។ ឧទយានន្តរំ រូបំ ជនេតីតិ ឱជាតិបិ វទន្តិ។ អញ្ញាបទេសរហិតេន កក្ខឡត្តាទិនា
អត្តនោ ភាវេន សិទ្ធំ រូបំ **សភាវរូបំ**។ ឧប្បាទាទិនា អនិច្ចតាទិនាច សង្ខតលក្ខណេន សហិតំ រូបំ **សលក្ខណរូបំ**។
ឧជុកតោវ កម្មាទីហិ បច្ចយេហិ និប្ផាទិតំ រូបំ **និប្ផន្នរូបំ**។ រុប្បនលក្ខណសម្បន្នំ និប្បរិយាយរូបំ **រូបរូបំ**។ យថា
ទុក្ខទុក្ខំ អជ្ឈត្តអជ្ឈត្តន្តិ។ សង្ខតលក្ខណយុត្ត តាយ អនិច្ចតាទិកំ លក្ខណត្តយំ អារោបេត្វា សម្មសនារហំ រូបំ
សម្មសនរូបំ។ តេ តេ ទព្ពសម្ភារវា រូបកលាបាវា វិសុំវិសុំ ភុសោ កាសន្តិ បកាសន្តិ ឯតេនាតិ អាកាសោ។ និសត្ត
និជីវដ្ឋេន ធាតុ។ អាកាសសង្ខាតា ធាតូតិ **អាកាសធាតុ**។ បរិតោ សមន្តតោ ឆិន្ទតិ កលាបន្តរភូតានិ
កលាបន្តរ ភូតេហិ សទ្ធឹ អសំមិស្សំ ឯកត្តំ អនុបគមនំ ករោតីតិ បរិច្ឆេទោ។ តេហិវា បរិច្ឆិន្ទីយតិ អត្តនោវា
បរេសំវា អកត្វាមជ្ឈេ វិសុំ ថបីយតិ។ តេសំវា ឆិទ្ទវិវរមត្តភូតោ។ ន វិសុំ ឯកោ ឧប្បាទសហិតោ សភាវធម្មោ។
នាបិ កស្សចិ រូបកលាបស្ស បក្ខភូតោតិ បរិច្ឆេទោ។ វិការលក្ខណរូបានិ ហិ អសភាវធម្មភូតានិបិ តំតំ រូប
កលាបេសុ សន្និស្សមានតា តំតំរូបកលាបបក្ខិកានិឯវ ហោន្តិ។ អយំ បន តេហិ រូប កលាបេហិ សព្ពសោ
វិមុត្តភាវេន ពហិភូតត្តា កស្សចិ រូប កលាបស្ស បក្ខភូតោ ន ហោតីតិ។ អសភាវធម្មត្តាច បន កេនចិ រូបេន
ផុសន បរិយាយោបិ តស្ស សព្ពសោ នត្ថីតិ កត្វា សោ អសំផុដ្ឋំ ចតូហិ មហាភូតេហីតិ បាឡិយំ វុត្តោ។
អដ្ឋកថាយំ បន យនបិណ្ឌវត្ថូសុ បដិឃផោដ្ឋព្ពសភាវានំ នានា កលាបគតភូតានំ អញ្ញមញ្ញសំផុដ្ឋតា អត្ថីតិ ក
ត្វា អសំផុដ្ឋំ ចតូហិ មហាភូតេហីតិ ឯតេហិ អសំផុដ្ឋំ អជដាកាសំ កំថិតន្តិ វុត្តំ។ ដីកាយំ បន អយំ និទ្ទេសោ
អជដាកាសនិទ្ទេសោ នហោតិ, បរិច្ឆេទរូបនិទ្ទេសោយេវ។ សោច យនបិណ្ឌ វត្ថូសុឯវ វេទិតព្ពោ។ តេសុច ភូតានំ
អសំផុដ្ឋតានាម នត្ថិ។ តស្មា ភូតានំ អញ្ញមញ្ញអព្យាបិតា ឯកត្តំ អនុបគតតាឯវ។ តត្ថ អសំផុដ្ឋតានាម យុត្តា
សិយាតិ អធិប្បាយេន អព្យាបិកតា ហិ អសំផុដ្ឋតាតិ វុត្តំ។ អត្ថោ បន នានាកលាបគតានំ ភូតានំ បរិ
យន្តតា សង្ខាតោ អន្តរាឡធម្មោ។ រូបបរិច្ឆេទលក្ខណំ **បរិច្ឆេទរូបំ**។ យា បន ចលមានេន កាយង្គេន អត្តានញ្ច
អត្តសមង្គិនោ បុគ្គលស្ស អធិប្បាយញ្ច បច្ចក្ខេ ឋិតេ ជនេ វិញ្ញាបេតិ បាកដំ កត្វា ទស្សេតិ។ សយញ្ច តេន
កាយង្គេន តេហិ ជនេហិ វិញ្ញាយតិ។ សា **កាយវិញ្ញត្តិនាម**។ យា ឧច្ចារិយមានេន វាចង្គេន សទ្ទេន អត្តានញ្ច
អត្តសមង្គិនោ បុគ្គលស្ស អធិប្បាយញ្ច សោតបថេ ឋិតេ ជនេ វិញ្ញាបេតិ។ សយញ្ច តេនវាចង្គេន តេហិ ជនេហិ
វិញ្ញាយតិ។ សា **វចីវិញ្ញត្តិនាម**។ អថវា, វិញ្ញាបេន្តិ ជនា វិញ្ញាយន្តិវា ជនេហិ អញ្ញមញ្ញស្ស ចិត្តានិ ឯតាយាតិ វិញ្ញត្តិ។
សសម្ភារេ អង្គបច្ចង្គភូតេ កាយេ បវត្តា វិញ្ញត្តិ កាយវិញ្ញត្តិ។ ចោបន កាយសង្ខាតោ កាយោ ឯវវា វិញ្ញត្តិ កាយ
វិញ្ញត្តិ។ ចិត្តជសទ្ទសង្ខាតាយ វាចាយ បវត្តា វិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ។ ចោបនវាចា សង្ខាតា វាចា ឯវវា វិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ។
តត្ថ ចិត្តវសេន យំកិញ្ចិ កាយង្គវិការំ ករោន្តស្ស តំតំអង្គំ សន្ថម្ភន្តា សន្ធារេន្តា ចាលេន្តា អង្គ
មង្គានុសារិសង្ខាតា ចិត្តជវាតកលាបា តំតំអង្គំ បូរេត្វា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧប្បជ្ជន្តាច យថាវា តថាវា អនុប្បជ្ជិត្វា
យស្ស តេហិ ចិត្តជវាតកលាបេតិ សហជាតស្ស ចោបនកាយស្ស អានុភាវេន សព្ពេ តេ កលាបា យថាធិប្បេត
ទិសាភិមុខាឯវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អយំ ចោបនកាយសង្ខាតោ អាការវិការោ កាយវិញ្ញត្តិ នាម។ និយាមកសទិសី ហិ
អយំ កាយវិញ្ញត្តិ។ តេច នាវាសទិ សាតិ។ យថា ហិ និយាមកោ នាវាយ មូលភាគេ ឋត្វា ឯកំ មហាផិយំ ទឡ្ហំ
គហេត្វា នទិសោតេ ចារេត្វា សកលំ មហានាវំ ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ និយោជេតិ។ ន យំវា តំវា ទិសំ គន្តុំ ទេតិ។ ឯវំ
សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯកចិត្តក្ខណិកា ហិ វិញ្ញត្តិ តេសំ មូលភាគេឯវ លព្ភមានា តេ យថាធិប្បេតទិសាភិមុខេ ឯវំ
កត្វា និយោជេតីតិ សា និយាមកសទិសី ហោតីតិ។ ឯត្ថច យទេតំ អដ្ឋកថាយំ។ ឯកជវនវីថិយំ សត្តសុ ជវនេសុ
បឋម ជវនសមុដ្ឋិតា វាយោធាតុ អត្តនា សហជាតរូបកាយំ សំថម្ភេតុំ សន្ធារេតុំ សក្កោតិ។ អបរាបរំ បន
ចាលេតុំ នសក្កោតិ។ ទុតីយាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ សត្តមចិត្តេន បន សមុដ្ឋិតា វាយោធាតុ ហេដ្ឋា ឆហិ
ចិត្តេហិ សមុដ្ឋិតំ វាយោធាតុំ ឧបត្ថម្ភនបច្ចយំ លភិត្វាអត្តនាសហជាតំ រូបកាយំ សំថម្ភេតុំ សន្ធារេតុំ ចាលេតុំ
អភិក្កមាបេតុំ សក្កោតីតិ វុត្តំ។ តំ អភិក្កមាមីតិ កាយំ បគ្គណ្ហន្តានំ អនេកសហស្សេសុ ជវន វារេសុ បវត្ត
មានេសុ យស្មឹវារេ ចលនសង្ខាតំ ទេសន្តរបាបនំ ជាយតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ កតិបយជវនវារេហិ ចលនំ
ជាយតិ។ យទិ ជាយេយ្យ, ឥទ្ធិមន្តានំ ឥទ្ធិយាគមនំ វិយ សព្ពេសំបិ សីឃតរំ គមនំ បញ្ញាយេយ្យ។ កស្មា,
ឯកច្ឆរក្ខណេបិ អនេកកោដិសតសហស្សចិត្តុប្បត្តិយា សម្ភវតោ។ អយញ្ច អត្ថោ ឧបរិ អក្ខរុប្បត្តិវិចារណាយំ
បាកដោ ភវិស្សតីតិ។ តស្មា តតោ បុរិមវារេសុ សំថម្ភនសន្ធារណានិឯវ សម្បជ្ជន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ យា ចេត្ថ
សត្តយុគសកដោបមា វុត្តា, សាបិ នានាជវនវីថីសុ សមុដ្ឋិតានំ វាយោធាតូនំ អបរាបរំ ឧបត្ថម្ភនេច
យុជ្ជតិយេវ។ តថា ហិ ចលនចិត្តជរូបសន្តតិយំ បវត្តានិ ឧតុជរូបសង្ឃាដានិបិ វិញ្ញត្តិសហិតានិ វិយ តទាការ
វត្តានិ សវេគានិ សវិប្ផារានិឯវ បវត្តន្តិ។ តស្មា បុព្ពាបរបវត្តានំ នានា ជវនវីថីនំ អន្តរន្តរា ភវង្គសមយេសុបិ
អភិក្កមនាទិកំ ចលនំ សម្បជ្ជតិយេវ។ ឯកាពទ្ធបវត្តានិច ចតុសមុដ្ឋានិករូបានិនាម ឯកស្ស វិសយេ ឥតរានិ
ឯកសមុដ្ឋានានិ វិយ សព្ពសោ តទនុ បរិវត្តីនិ ហោន្តីតិ ចិត្តជេ ចលន្តេ ឥតរានិបិ ចលន្តិ យេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ចលនញ្ចេត្ថ បច្ឆិមបច្ឆិមានំ រូបកលាបសង្ខាតានំ បុរិម បុរិមានំ ឧប្បន្នទេសតោ ទេសន្តរេ យថាបវត្តសន្និវេសាការេន អបរាបរំ ឧប្បជ្ជមានំ វេទិតព្វំ។ ន ហិ រូបារូបធម្មានំ ឧប្បន្ន ទេសេ អនិរុជ្ឈិត្វា កេសគ្គមត្តំបិ ទេសន្តរ សង្កមនំនាម អត្ថិ។ ឥតរថា ខណិកធម្មតា អព្យាបារធម្មតា អវសវត្តិតាច តេសំ នសិយាតិ។ យំកិញ្ចិ វចីភេទំ ករោន្តស្ស កណ្ឋដ្ឋានាទិ គតឧបាទិន្នក បថវីធាតូសុ ចលមានកណ្ឋបទេសាទិគតចិត្តជ បថវីធាតូនំ សង្ឃដ្ដនសង្ខាតេន ឋានករណសន្និបាតេន សហេវយោ វចីឃោសសង្ខាតោ ចិត្តជសទ្ទោ ជាយតិ។ សោ យេន អត្តនា សហ ជាតេន អាការវិការេន យថាធិប្បាយំ តំតំ វណ្ណវិសេសត្តំ ឧបគច្ឆតិ។ យេនច សុណន្តានំ តំតំអត្ថជោតកោ អក្ខរសន្និបាតភូតោ បទព្យញ្ជនវិសេសោ ឧបលព្ភតិ។ សោ ចោបនវាចាសង្ខាតោ អាការវិការោ វចីវិញ្ញត្តិនាម។ អដ្ឋកថាយំ បន តស្សា បន ចិត្តសមុដ្ឋានាយ បថវីធាតុយា ឧបាទិន្នឃដ្ដនស្ស បច្ចយភូតោ ឯកោ អាការវិការោ វចី វិញ្ញត្តិនាមាតិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧបាទិន្នឃដ្ដនស្ស បច្ចយភូតោតិ កម្មជភូតាយ ចតុជភូតាយឯវវា ឧបាទិន្នបថវីធាតុយា សហឃដ្ដនំ បដិច្ច សទ្ទវិសេសបវត្តិយា បច្ចយភូតោតិ អត្ថោ។ ឃដ្ដនស្ស បច្ចយោ បន ចលមានកណ្ឋបទេសាទិវិការភូតោ កាយង្គវិសេសោឯវ សិយា។ វិការទ្វយញ្ច អសំមិស្សំ កត្វា វេទិតព្វន្តិ។ ឯត្ថច ឧបាទិន្នកបថវីហិ សហ ឃដ្ដនំ ចិត្តជបថវីនំ កិច្ចំ។ យំ បន តាសំ យថាវា តថាវា អឃដ្ដេត្វា យថា ឥច្ឆិតក្ខរំ សម្បជ្ជតិ។ តថា ឃដ្ដនបការវិធានំ។ ឥទំ កាយវិញ្ញត្តិយា កិច្ចំ។ ឃដ្ដនេន សហេវ ឧប្បន្នសទ្ទានំ តំតំវណ្ណត្ត បត្តិយា វិទហនមេវ វចីវិញ្ញត្តិយា កិច្ចំ។ កុម្ភថុនគលំ វិយច ឧបាទិន្នកបថវី។ បហរណហត្ថោ វិយ ចិត្តជបថវី។ ហត្ថបរិ វត្តន វិការោ វិយ កាយវិញ្ញត្តិ។ សទ្ទវិការោ វិយ វចីវិញ្ញត្តិ។ កុម្ភថុនស្ស នានាសទ្ទបភេទោវិយ នានាវណ្ណភេទោតិ។ ឯត្ថច យទេតំ អដ្ឋកថាយំ ឥទំ វក្ខាមិ ឯតំ វក្ខាមីតិ ឧប្បជ្ជមានំ ចិត្តំ អដ្ឋរូបានិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តេសំ អព្ភន្តរេ ចិត្ត សមុដ្ឋានា បថវីធាតុ ឧបាទិន្នកំ ឃដ្ដយមានាវ ឧប្បជ្ជតិ។ តេន ធាតុឃដ្ដនេន សហេវ សទ្ទោ ឧប្បជ្ជតីតិច បុរិមចិត្តសមុដ្ឋា នាយ ឧបត្ថម្ភនកិច្ចំបិ នត្ថីតិច វុត្តំ។ តំបិ អនេកសតេសុ ជវនវារេសុ បវត្តមានេសុ យស្មឹវារេ បរិព្យត្តំ អក្ខរំ បវត្តតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្វំ។ តេនេវ ហិ មូល ដីកាយំ ឧបត្ថម្ភនកិច្ចំ នត្ថិ លទ្ធាសេវនេន ចិត្តេនេវ ឃដ្ដនស្ស ពលវភាវតោតិ វុត្តំ។ ឯត្ថច លទ្ធាសេវនេនាតិ ឯតេន បុព្ពភាគេ នានាជវនវីថីហិ លទ្ធាសេវនភាវំ ទស្សេតិ។ បឋម ជវនចិត្តស្សបិ លទ្ធាសេវនតាយ អធិប្បេតត្តា។ នច ឯកជវន វារមត្តេន បរិព្យត្តំ ឯកក្ខរំ សម្បជ្ជតីតិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ កស្មា, តស្ស ឯកទ្វិអច្ឆរក្ខណមត្តេន កាលេន វត្តព្ពត្តា ឯកច្ឆរក្ខណេច អនេកសតសហស្សានំ ជវនវីថីនំ បវត្តិសម្ភវតោ។ វុត្តញ្ច –

ឯកមត្តា តយោ រស្សា, ទ្វិមត្តា ទីឃមុច្ចរេ;
តិមត្តោ តុ គីតោ ញេយ្យោ, ព្យញ្ជនា អឌ្ឍមត្តិកាតិ។

មិលិន្ទបញ្ហេច សាធិកេ វីហិវាហសតេ វីហិពីជានិ ឯកច្ឆរក្ខណេ ឧប្បន្នស្ស ចិត្តស្ស កលំបិ នឧបេន្តិ។ កលភាគំបិ នឧបេន្តីតិ ទីបិតំ។ ឯកក្ខរំ ឧច្ចារេន្តស្សច តត្តកំបិ កាលំ ឧច្ចារណចិត្តព្យាបារោ សន្និស្សតិយេវ។ នច បរមត្ថតោ ឯកមេវ សទ្ទំ ឧច្ចារេមីតិវា សុណោមីតិវា សក្កា និយមេត្វា ឧច្ចារេតុំ សោតុញ្ច។ តថា និយមេន្តស្សបិ សទ្ទានំ បុព្ពាបរតោ អនេកសតសហស្សស្សេវ ឧច្ចារណ សវន សម្ភវតោ។ ឯកមេវាតិ អភិមានោ បន សម្ពូហយន សន្តតិឃនេហិ បដិច្ឆន្នត្តាឯវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្វំ។ សេសមេត្ថ កាយវិញ្ញត្តិយំ វុត្តន យេន យថាសម្ភវំ វេទិតព្វន្តិ។ ឯត្ថច វិញ្ញត្តិសទ្ទោ កាយេន វិញ្ញាបេតិ វាចាយ វិញ្ញាបេតីតិអាទិសុ ពោធនត្ថោ។ សុទិន្ន កណ្ឋេ តិក្ខត្តុំ វិញ្ញាបេតីតិអាទីសុ បវត្តនត្ថោ។ ឥធ បន ទុវិធោបិ យុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ បរំ ពោធេតុកាមតារហិ តេសុ សព្ពេសុ កាយង្គវាចង្គចោបនេសុបិ បវត្តកវិញ្ញត្តិយា លព្ភមានតា វេទិតព្វា ហោតីតិ។ មូលដីកាយំ បន បរំ ពោធេតុកាមតាយ វិនាបិ អភិក្កមនាទិបវត្តនេន សោ ចិត្ត សហភូវិការោ អធិប្បាយំ វិញ្ញាបេតិ។ សយញ្ច វិញ្ញាយតីតិ ទ្វិធាបិ វិញ្ញត្តិយេវាតិ វុត្តំ, តត្ថ ទ្វីសុ ពោធនវិញ្ញត្តីសុ បុរិមា កាយវិញ្ញត្តិ អង្គបច្ចង្គស្ស ចលមានវណ្ណំ ចក្ខុវិញ្ញាណវីថិយា ចលមានង្គបច្ចង្គំ កាយវិញ្ញាណវីថិយា គហេត្វា បច្ឆា សុទ្ធេន មនោទ្វារិកជវនេនេវ វិញ្ញាយតិ បច្ឆិមាច វចីវិញ្ញត្តិ ឧច្ចារិយមានំ សទ្ទំ សោតវិញ្ញាណវីថិយា គហេត្វា បច្ឆា សុទ្ធេន មនោទ្វារិកជវនេនេវ វិញ្ញាយតិ, ន បញ្ចទ្វារិកជវនេន។ សា ហិ អត្ថានំ ជាននេ្តឯវ បរសត្តេ អត្តនា សមង្គិនោ បុគ្គលស្ស ចិត្តំ វិញ្ញាបេតិ, ន អជានន្តេ។ ញាបក ហេតុ ហិ នាម អត្ថានំ ជានន្តេឯវ ញាបេតព្វំ ញាបេតិ, នោ អជានន្តេ។ ឯវញ្ច កត្វា កាយង្គ ចោបនំ ទិស្វាវា បរាមសិត្វាវា សទ្ទំ សុត្វាវា បរស្ស តំតំអធិប្បាយំ ជានន្តានំ តិរច្ឆាន គតានំបិ បឋមំ វិញ្ញត្តិជាននំ សិទ្ធំ ភវតិ។ តំជាននេន វិនា អធិប្បាយជាននស្ស អសម្ភវតោ។ វិញ្ញត្តិជានន្តានំច បុរិមសិទ្ធសង្កេត សម្ពន្ធ ជាននេន វិនា អធិប្បាយជាននំ ន សម្ភវតីតិ មជ្ឈេ វិសុំ បុព្ពសង្កេតសម្ពន្ធគហនំបិ ឥច្ឆន្តិ, ទ្វីសុ បន បវត្តកវិញ្ញត្តីសុ បរំ អភិក្កមន្តំ ចក្ខុវិញ្ញាណវីថិយា ទិស្វា អភិក្កមនវិញ្ញត្តិញ្ច អភិក្កមនចិត្តញ្ច មនោវិញ្ញាណវីថិយា ជានន្តិ។ ឯសនយោ បដិក្កមនាទីសុ។ តថា បរស្ស កថំ សោតវិញ្ញាណវីថិយា សុត្វា កថនវិញ្ញត្តិញ្ច កថនចិត្តញ្ច មនោវិញ្ញាណវីថិយា ជានន្តិ។ បរំ រត្តចិត្តេន កាយង្គំ ចាលេន្តំ ទិស្វា ចលនវិញ្ញត្តិញ្ច រាគចិត្តញ្ច ជានន្តិ។ រត្តស្ស កថំ សុត្វា កថន វិញ្ញត្តិញ្ច រាគចិត្តញ្ច ជានន្តិ។ ឯសនយោ សព្ពាសុ

កាយិកវាចសិកក្រិយាសូតិ។ លហុនោ ភាវោ **លហុតា**។ មុទុនោ ភាវោ **មុទុតា**។ កម្មនិ សាធុ កម្មញ្ញំ។ កម្មយោគ្យន្តិ អត្ថោ។ កម្មញ្ញស្ស ភាវោ **កម្មញ្ញតា**។

អទន្ធតាលក្ខណា រូបស្ស លហុតា។ អថទ្ធតា លក្ខណា រូបស្ស មុទុតា។ សរីរក្រិយានុកូលកម្មញ្ញភាវលក្ខណា រូបស្ស កម្មញ្ញតា។ អញ្ញមញ្ញំ អវិជហន្តិយោបិ ឯតា វិរុទ្ធបច្ចយសប្បាយ បច្ចយានំ វសេន អសំមិស្សតោ វេទិតព្ពា។ តថា ហិ អត្តនោ កាយវិរុទ្ធំ ឧតុំវា អាហារំវា ចិត្តក្រិយំវា សេវន្តានំ សរីរគតា ធាតុយោ កទាចិ សកលសរីរំវា សរីរេកទេសំវា ខោភេត្វា វិសេសតោ បូតិមុខ សប្បសង្ខាតអាបោ បរិយុដ្ឋានំ កត្វា កាយំ អសយ្ហភារំ វិយ គរុំ ភារិយំ ករោន្តិ។ ឥរិយា បថបរិវត្តនេ កាយភារិយនិមិត្តំ ទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តិ។ តទារូបស្ស លហុតា នបវត្តតិ។ បុន អត្តនោ សរីរសប្បាយំ ឧតុំវា អាហារំវា ចិត្តកិរិយំវា សេវន្តានំ សោ ធាតុក្ខោភោ វូបសម្មតិ។ កាយោ សល្លហុកោ ហោតិ។ ឥរិយាបថបរិវត្តនេ កាយ ភារិយនិមិត្តំ ទុក្ខំនាម នត្ថិ។ តទា សា បវត្តតិ។ ឯសនយោ សេសាសុបិ។ វិសេសនតោ បនេត្ថ មុទុភាយំ កដ្ឋមុខសប្បសង្ខាត បថវីបរិយុដ្ឋានំ កត្វា សុក្ខកដ្ឋំវិយ កាយំ ថទ្ធំ កក្ខឡំករោន្តិ។ ឥរិយាបថបរិវត្តនេ អង្គមង្គានំផិជ្ជនភិជ្ជនាការបត្តំ ថទ្ធំ កក្ខឡនិមិត្តំ ទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តីតិ វត្តព្ពំ។ កម្មញ្ញតាយំ សត្ថមុខសប្បសង្ខាត វាយោ បរិយុដ្ឋានំ វាយោវិសមំ កត្វា ទាមរិកចោរបរិយុដ្ឋិតំ បច្ចន្តរដ្ឋំវិយ កាយំ វិរដ្ឋមានំ ករោន្តិ, សព្ពឥរិយាបថេសុ សុខំនាម នត្ថីតិ វត្តព្ពំ។ តេជោធាតុ បន តាសំ សព្ពាសំបិ មូលភូតា ហោតីតិ វេទិតព្ពា។

ឥមា បន អរោគិនោ កល្លភាវោវិយ សុបរិមទ្ទិតចម្មស្ស មុទុភាវោវិយ សុទន្ធសុវណ្ណស្ស កម្មក្ខមភាវោវិយ រូបកាយស្ស ឥរិយាបថបរិវត្តនេ សល្លហុកតាទិវសេន សន្ទិស្សមានា វិសេសាការា ហោន្តីតិ កត្វា **វិការរូបំ នាម**។ ចយនំ ចយោ។ បិណ្ឌវសេន អភិនិព្ពត្តីតិ អត្ថោ។ អាទិតោ ឧបរិតោច ចយោ **ឧបចយោ**។ បឋមាភិនិព្ពត្តិ ឧបរុបរិវឌ្ឍិចាតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ ឧបសទ្ទោ ឧបញ្ញត្តន្តិអាទីសុ វិយ បឋមត្ថោ ឧបសិត្តន្តិអាទីសុ វិយច ឧបរិអត្ថោតិ។ វុត្តញ្ច មូលដីកាយំ ឧបសទ្ទោ បឋមត្ថោ ឧបរិអត្ថោច ហោតីតិ។ តេនេវហិ បាឡិយំ យោ អាយតនានំ អាចយោ, សោ រូបស្ស ឧបចយោ។ យោរូបស្ស ឧបចយោ, សា រូបស្ស សន្តតីតិ វុត្តំ។ តននំ វិត្ថារណំ តតិ។ សម្ពន្ធា តតិ បុនប្បុនំវា តតិ **សន្តតិ**។ យថា បវត្តានំ អាយតនានំ អទ្ធានបូរណវសេន បវត្តីតិ អត្ថោ។ តត្ថ គព្ភសេយ្យកានំ សត្តានំ បដិសន្ធិក្ខណេ រូបានំ ឧប្បាទោ បឋមានិព្ពត្តិអត្ថេន ឧបចយោនាម។ តតោ បរំ យាវ សព្ពបឋមំ ឧប្បន្នានំ ចក្ខុ សោត ឃានជិវ្ហានំ ឧប្បាទោ, ឯត្ថន្តរេ រូបានំ ឧប្បាទោ ឧបរិ វឌ្ឍិអត្ថេន ឧបចយោនាម។ តតោ បរំ យាវជីវំ ចតុសន្តតិរូបានំ ឧប្បាទោ សន្តតិនាម។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ នទីតីរេ និខាតកូបស្មឹ ឧទកុគ្គមនកាលោវិយ អាចយោ និព្ពត្តិ។ បរិបុណ្ណកាលោវិយ ឧបចយោ វឌ្ឍិ។ អជ្ឈោត្ថរិត្វា គមនកាលោ វិយ សន្តតិ បវត្តីតិ។

វិភាវនិយំ បន

បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ យាវចក្ខាទិ ទសកានំ ឧប្បត្តិ។ ឯត្ថន្តរេ រូបុប្បាទោ ឧបចយោនាម។ តតោ បរំ សន្តតិ នាមាតិ វុត្តំ។ តំបិ តេន បរិយាយេន យុជ្ជតិយេវ។

សំសេទជោបបាតិកានំ បន បដិសន្ធិក្ខណេ រូបានំ ឧប្បាទោ បឋមា ភិនិព្ពត្តិ អត្ថេន បរិបុណ្ណ វឌ្ឍិអត្ថេនច ឧបចយោ នាម, តតោ បរំ រូបានំ ឧប្បាទោ សន្តតិនាម។ អបិច, តិសមុដ្ឋានិក រូបានំបិ វិសុំ វិសុំ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំនាម អត្ថិ។ តស្សច ឯកេកស្ស និព្ពត្តិ វឌ្ឍិ បវត្តិ វសេន តិស្សោ តិស្សោអវត្ថា ហោន្តិ។ តត្ថ ឯកេកសន្តតិយំ អាទិម្ហិ សន្តតិសីសរូបានំ សព្ពបឋមំ ឧប្បាទោ និព្ពត្តិនាម។ តតោ វឌ្ឍនរូបានំ ឧប្បាទោ វឌ្ឍិនាម។ វឌ្ឍនេ សមត្តេ អវឌ្ឍិត្វា បពន្ធដ្ឋិតិវសេន វត្តនវសេនឧប្បាទោបវត្តិនាម។ តត្ថ ច និព្ពត្តិវឌ្ឍិយោ ឧបចយោនាម។ បវត្តិសន្តតិ នាម។ សង្ខេបតោ បន លោកេ សព្ពាសុ ឥន្ទ្រិយានិន្ទ្រិយពទ្ធរូបបវត្តីសុ សន្ទិស្សមានេ ជាយន វឌ្ឍន បវត្តនសង្ខាតេ អវត្ថាភេទេ ទិស្វា ឧបចយសន្ត តិយោ វេទិតព្ពា។ តត្រាយំ នយោ-រុក្ខតិណាទីនិវា សាខា បត្តបុប្ផផលាទីនិវា អាទិម្ហិ ជាយន្តិ។ ជាយិត្វា វឌ្ឍន្តិ។ វឌ្ឍនេ សមត្តេ អវឌ្ឍិត្វា បពន្ធវសេន បវត្តិត្វា ភិជ្ជន្តីតិ។ ជីរណំ ជរា, ជីរន្តិ ជិណ្ណភាវំ គច្ឆន្តិ ឯតាយាតិ ជរា។ សាយេវ **ជរតា**។ ឧប្បាទជរាភង្គេហិ និច្ចលតិ នកម្បតីតិ និច្ចោ អសង្ខត ធម្មោ។ ន និច្ចោ អនិច្ចោ, សង្ខតធម្មោ។ អនិច្ចស្ស ភាវោ **អនិច្ចតា**, ភង្គោ។

[១៨៣] វិភាវនិយំ បន

“និច្ចធុវភាវេន ន ឥច្ចំ អនុគន្តព្ពន្តិ អនិច្ច”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

និច្ចសទ្ទោ ហិ សាសនេ លោកេច បាកដោ។ សោ ឯវ តេច នការយុត្តោ អនិច្ចោតិ វុត្តោតិ។ លក្ខីយន្តិ សល្លក្ខីយន្តិ វិនិច្ឆីយន្តិ ធម្មា ឥមេ សង្ខតាតិ ឯតេនាតិ លក្ខណំ។ សង្ខត ភាវជាននននិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ យថាហ-អង្គុត្តរេ តីណិ មានិ ភិក្ខវេ សង្ខតស្ស សង្ខតលក្ខណានិ។ កតមានិ តីណិ, ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ, វយោ បញ្ញាយតិ, ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតីតិ។ ននុ បាឡិយំ ជាតិនាម អាគតា។ តស្មា សាបិ តេច វត្តព្ពាតិ វុត្តំ **ជាតិរូបមេវា**តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ រូបសមុទ្ទេសេ។ ជននំ បាតុភវនំ ជាតិ។ ជាយន្តិវា ឯតាយាតិ ជាតិ, **ឧបចយ សន្តតិនាមេនបវុច្ចតិ** តស្សាជាតិយាតថា អវត្ថាភេទយោគតោតិ អធិប្បាយោ។ សា ហិ អាទិតោ បដិសន្ធិរូបានិ បាតុភវន្តានិ ករោតិ។ បុន អបរិបុណ្ណានិច អាយតនានិ បូរេតិ។ បូរិតានិ ច ទីឃំបិ អទ្ធានំ អព្ពោច្ឆិន្នំ កត្វា បវត្តេតិ បពន្ធយតីតិ។ **ឯកា ទសវិធំបី**តិ មហាភូតាទិភាវេន ឯកត្តំ ឧបនយនវសេន ឯកា ទសបភេទំបិ។ កថំ សរូបវសេន អដ្ឋវីសតិវិធំ ហោតីតិ បុច្ឆិត្វា **ភូតប្បសាទ វិសយា**តិអាទិនា ឯកាទសវិធស្សេវ សរូបតោ ទស្សនំ អន្តោគធភេទានំ បុព្ពេ វុត្តភាវេន សុបាកដត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហ-**អដ្ឋារសវិធ**ន្តិ។

ចត្តារិ ភូតានិ បញ្ចបសាទា អគហិតគហណេន ចត្តារោ វិសយា គោចរា។ ទុវិធោ ភាវោ។ ឯកំ ហទយំ។ ឥតិ ឥទំ សោឡសវិធំ រូបំ ជីវិតាហាររូបេហិ សហ អដ្ឋារសវិធំ ហោតិ តថា ឯកោ បរិច្ឆេទោ។ ទុវិធា វិញ្ញត្តិ។ អគហិតគហណេន តិវិធោ វិការោ។ ចតុព្ពិធំ លក្ខណន្តិ ទស អនិប្ផន្នាចាតិ រូបំ សរូបតោ អដ្ឋវីសតិវិធំ ភវតិ យោជនា។ ឯត្ថច បច្ឆិមានិ ទសរូបានិ សភាវតោ អនុបលព្ភមានត្តា បច្ចយេហិ និប្ផាទិតានិ រូបានិ ន ហោន្តីតិ **អនិប្ផន្នានិ នាម**។ អបិ ចេត្ថ អភិធម្មេ វិសុំ ឧទ្ទិដ្ឋានិ និទ្ទិដ្ឋានិច ឯតានិ សភាវតោ អនុបលព្ភមានានីតិ វា បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានានីតិវា នសក្កា វត្តុំ។ វោហារសិទ្ធ មត្តភាវំ អតិក្កម្ម តាទិសេន សុទ្ធធម្មគតិយា សិទ្ធេន បរមត្ថ លក្ខណេន ឧបលទ្ធត្តា។ តតោ ថា និព្ពត្តិលក្ខណរហិតំ អសង្ខត និព្ពានំបិ សភាវតោ អនុបលព្ភមានំ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានញ្ច នាម សិយាតិ។ តស្មា និព្ពត្តិ លក្ខណរហិតត្តាឯវ ឯតានិ អនិប្ផន្នានិនាម។ ន សភាវតោ អនុបលព្ភមានត្តាតិ យុត្តំ សិយាតិ។ [រូបសមុទ្ទេសោ]

១៥៧. រូបវិភាគេសព្ពញ្ច បន ឯតំ យថាសមុទ្ទិដ្ឋំ អដ្ឋវីសតិ វិធំ រូបំ អហេតុកដ្ឋេន ឯកវិធមេវ។ ន សហេតុកា ហេតុក វសេន ទុវិធំ។ តថាសប្បច្ចយដ្ឋេន ឯកវិធមេវ។ ន សប្បច្ចយាបច្ចយ វសេន ទុវិធន្តិ ឯវំ បវត្តំ ឯកវិធនយំ តាវ ទស្សេតុំ **សព្ពញ្ចា**តិអាទិមារទ្ធំ។

[១៨៤] វិភាវនិយំ បន

ឯកវិធនយោបិ រូបវិភាគោឯវាតិ កត្វា “យថា ឧទ្ទិដ្ឋ រូបានំ ឯកវិធាទិនយំ ទស្សេតុំ សព្ពញ្ច បនេតន្តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ន សមេតិ។

វក្ខតិ ហិ –

អជ្ឈត្តិកាទិភេទេន, វិភជន្តិ យថារហន្តិ។

ឯតេន អជ្ឈត្តិកាទិភេទោ ឯវ រូបវិភាគោនាមាតិ វិញ្ញាយតិ។

តត្ថ សព្ពំបិ រូបំ ហេតុសម្បយោគា ភាវតោ អហេតុក មេវ, ន កិញ្ចិ សហេតុកំ។ កិញ្ចិ អហេតុកន្តិ ឯវ វិភាគោ អត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ សប្បច្ចយំ សាសវំ សង្ខតំ លោកិយន្តិ បាឋោ។ សប្បច្ចយំ សង្ខតំ លោកិយំ សាសវន្តិ បន យុត្តោ។ បាឡិយំបិ តថា ទិដ្ឋត្តា សភាគយុគឡសម្ភវតោចាតិ។ ឥតរានិ បន បាឡិកមេន អសមេន្តានិបិ សភាគ យុគឡត្តា ភាគតោ យុត្តានិឯវ។ តត្ថ អត្តនោ ជនកេន បច្ចយេន សហេវ វត្តតីតិ **សបច្ចយំ**។ បច្ចយេហិ សង្គម្ម ករិយតីតិ **សង្ខតំ**។ បញ្ចុបាទា នក្ខន្ធសង្ខាតេ លោកេឯវ បរិយាបន្នន្តិ **លោកិយំ**។ អត្តានំ អារព្ភ បវត្តេហិ អាសវេហិ សហេវ វត្តតីតិ **សាសវំ**។ អកនិដ្ឋ ព្រហ្មសន្តាន ភូតំបិ រូបំ កាមតណ្ហា វិសយភាវេន កាមេឯវ បរិយាបន្នត្តា **កាមាវចរំ**។ នត្ថិ អត្តនា គហិតំ កិញ្ចិ អារម្មណំនាម អស្សាតិ **អនារម្មណំ**។ យោ ធម្មោ អញ្ញេន បយោគេន បហីនោបិ សមុទយបហានេ អសតិ អបហីនោវ ហោតិ។ បុន អវស្សំ ឧប្បជ្ជមានត្តា។ អប្បហីនោបិ តស្មឹ សតិ បហីនោវ ហោតិ។ បុន អនុប្បជ្ជមានត្តា។ តាទិសោ ធម្មោ បហានវាយាមស្ស អដ្ឋានត្តា អប្បហាតព្ពោនាម។ រូបំបិ ឯទិសមេវ ហោតីតិ វុត្តំ **អប្បហាតព្ព មេវា**តិ។ អដ្ឋានត្តា បហាន វាយាមំ ន អរហតីតិ អត្ថោ។ អថវា, វិនា សមុទយបហានេន បហាតុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ។ យទិ ឯវំ រូបំ ភិក្ខវេ ន តុម្ហាកំ។ តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតីតិ ឥទំ កថន្តិ។ តំបិ តព្ពិសយស្ស រាគស្ស បហានំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ –

រូបេ ខោ រាគ យោ ឆន្ទោ, យោ រាគោ, យានន្ទី, យា តណ្ហា, តំ បជហថ។ ឯវំ តំរូបំ បហីនំ ភវិស្សតិ ឧច្ឆិន្នមូលំ តាលាវត្ថុកតំ អនភាវំកតំ អាយតឹ អនុប្បាទធម្មន្តិ។

អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ កុសលាទីសុ អប្បហាតព្ពេសុ វេទិតព្ពោតិ។ ឯវសទ្ទោ ចេត្ថ បុរិមបទេសុបិ យោជេតព្ពោ។ ឥតិសទ្ទោ អាទិអត្ថោ, បការត្ថោវា។ តេន បាឡិយំ អាគតំ ន ហេតុ ហេតុវិប្បយុត្តន្តិអាទី សង្គណ្ហាតិ។ តស្ស តស្ស បុគ្គលស្ស អត្តភាវបរិយាបន្នោ ធម្មសមូហោ អជ្ឈត្តំនាម។ តស្មិំបិច យត្ថ តណ្ហាយ អតិរេកតរំ ទឡ្ហបរិគ្គហោ ហោតិ។ សោ ចក្ខាទិកោ ចិត្តេន សហ ឆព្ពិធោ ធម្មោ **អជ្ឈត្តិកោ នាម**។ អជ្ឈត្ត វិទិតោ បាកដោតិ កត្វា។ តថា ហិ សោ អជ្ឈត្តជ្ឈត្តន្តិបិ វុត្តោ។ ឥតរានិ បន រូបាទិនិ ផស្សាទីនិច តទុបាទាយ តណ្ហាបរិគ្គហស្ស មន្ទត្តា ពាហិរានិ នាម។ យថា ហិ លោកេ មណិវា សុវណ្ណំវា រជតំវា ពហិគេហេ និទហិត្វា ថបិតំ ហោតិ។ បច្ឆិវា សុប្បំវា ឃដោវា សរាវោវា អន្តោ គេហេ ថបិតោ។ តត្ថ បច្ឆិមានិ ឆឌ្ឌេត្វាបិ បុរិមានិ រក្ខន្តិ។ តស្មា តានេវ តណ្ហាបរិគ្គហទឡ្ហតាយ អន្តោបរិភោគាភ្វេវ វុច្ចន្តិ។ បច្ឆិមានិ បន ពាហិរ បរិភោគាភ្វេវ។ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥធបិ ហិ យទិ សក្កុណេយ្យ។ រូបាទីនិ ផស្សាទិនិច សព្ពានិ ឆឌ្ឌេត្វាបិ ចក្ខាទិកំ ឆព្ពិធមេវ អវស្សំ រក្ខិស្សន្តីតិ។ ឥតិ តណ្ហា បរិគ្គហស្ស ទឡ្ហមន្ទតា វសេនេវ តេសំ ទ្វិន្នំ អជ្ឈត្តិក ពាហិរតា វុត្តា។ ន បវត្តិទេសវសេនាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

[១៨៥] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

“អជ្ឈត្តិករូបំ អត្តភាវសង្ខាតំ អត្តានំ អធិកិច្ច ឧទ្ទិស្ស បវត្តត្តា។ កាមំ អញ្ញេបិ អជ្ឈត្តសម្ភូតា អត្ថិ។ រុឡ្ហីវសេន បន ចក្ខាទិកមេវ អជ្ឈត្តិកន្តិ” វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

[១៨៦] យញ្ច **តត្ថ**

“អត្តសង្ខាតំបា ចិត្តំ អធិកិច្ច តស្ស ទ្វារភាវេន បវត្តតីថិ អជ្ឈត្តំ។ តទេវ អជ្ឈត្តិកន្តិ” វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

តស្មិំ អត្ថេ ហិ សតិ ចិត្តស្ស អជ្ឈត្តតា ន សម្បជ្ជតិ។ អជ្ឈត្តធម្ម អជ្ឈត្តិកម្មោនញ្ច អវិសេសោ អាបជ្ជតីតិ។

យំ បន **តត្ថ**

អថវា យទិ មយំ ន ហោម, តុំ កដ្ឋកលិង្គរូបមោ ភវិស្សតីតិ វទន្តា វិយ អត្តភាវស្ស សាតិសយំ ឧបការកត្តា ចក្ខាទិនេវ វិសេសតោ អជ្ឈត្តិកានីតិ វុត្តំ។ តំ យុត្តតរំ។

តថា ឧបការាតិសយត្តាឯវ ហិ តេសុ សត្តានំ បរិគ្គហ ទឡ្ហតា ហោតីតិ។ សត្តវិធំបិ **ទ្វាររូបំនាម**។ យថាក្កមំ វីថិ ចិត្តានំ បាណាតិបាតាទិកម្មានញ្ច បវត្តិមុខត្តា។ តត្ថ បន បញ្ច វិធំ បសាទរូបំ ឧបបត្តិទ្វារំនាម។ វិញ្ញត្តិ ទ្វយំ កម្មទ្វារំនាមាតិ **ឱឡារិករូបំ** បកតិយា ថូលសភាវត្តា យដ្ឋនសង្ខាតស្សច អត្ថនោ កិច្ចស្ស ឱឡារិកត្តា។ **សន្តិកេរូបំ** ទូរេ បវត្តស្សបិ សីឃតរំ ញាណេន គហណយោគ្យត្តា។ **សប្បដិឃរូបញ្ច**តិ ឯត្ថ បដិហននំ បដិឃោ។ សោ ទុវិធោ វិសយវិសយីនំ បដិឃដ្ដនំ មហា ភូតានំ អញ្ញមញ្ញបដិឃដ្ដនន្តិ។ តត្ថ យេន បដិឃដ្ដនេន បសាទ ទ្វារានំ ភវង្គស្សច វិការប្បត្តិ ហោតិ។ ឥទំ វិសយវិសយីនំ បដិឃដ្ដនំនាម។ យេន វុប្បនលក្ខណានំ រូបធម្មានំ វុប្បន កុប្បន ឃដ្ដន បីឡន ភិជ្ជនាទយោ បវត្តន្តិ។ ឥទំ មហាភូតានំ អញ្ញមញ្ញបដិឃដ្ដនំ នាម។ បដិឃេន សហ វត្តតីតិ សប្បដិឃំ។

[១៨៧] ***វិភាវនិយំ*** បន

“យោ សយំ និស្សយវសេនច សម្បត្តានំ អសម្បត្តានញ្ច បដិមុខភាវោ អញ្ញមញ្ញបតនំ។ សោ បដិឃោ វិឃាតិ បដិឃោ។ យថាហិ បដិឃាតេ សតិ ទុព្ពលស្ស ចលនំ ហោតិ។ ឯវំ អញ្ញមញ្ញបដិមុខភាវេ សតិ អរូបសភាវត្តា ទុព្ពលស្ស ភវង្គស្ស ចលនំ ហោតីតិ” ឯវំ មហាភូតឃដ្ដនំ ឧបមាមត្តំ កត្វា វិសយ វិសយិឃដ្ដនមេវ គហិតំ។ តំ អនុបបន្នំ។

ឯវញ្ហិ សតិ យានិ លោកេ អជ្ឈត្តពាហិទ្វាសន្តានេសុ ឃដ្ដនានិ ទិស្សន្តិ។ យេសំ វសេន រូបធម្មេសុ អញ្ញមញ្ញំ លគ្គន ពន្ធន ថម្ភន ធារណ ចលនាទីនិវា វឌ្ឍន ហាយន ឆេទន ភេទន វិលីន វិកិរណាទីនិវា បវត្តន្តិ។ តានិ ឥធ អសង្គហិតានិ សិយុំ។ នច តានិ អនុគ្គហ ឧបឃាត វសេន បវត្តិភូត សន្និបាត សង្ខាតំ ឃដ្ដនំវិនា អញ្ញប

ការានិឯវ សក្កា ភវិតុន្តិ។ ឥតរំ សោឡសវិធំ វុត្តបដិបក្ខវសេន **សុខុមរូបំ ទូររូបំ អបដិឃរូបញ្ច**។ ឧបាទិន្នរូបំ នាម កត្ថចិ យំកិញ្ចិ សរីរដ្ឋករូបំ វុច្ចតិ។ កត្ថចិ កម្មសមុដ្ឋាន មេវ តទុភយំបិ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ តុសំ អាទិន្នបរាមដ្ឋត្តា ឧបាទិន្នំ នាម និប្បរិយាយតោ បន កម្មសមុដ្ឋានមេវ ឧបាទិន្នំនាម។ កស្មា តស្សេវ សត្តសន្តានេ និច្ចកាលំ បវត្តិវសេន សាតិសយំ ភុសំ អាទិន្នគហិតបរាមដ្ឋតាសម្ភវតោតិ វុត្តំ **កម្មជំឧបាទិន្នរូប**ន្តិ។ ឯតំ មមាតិអាទិនា តណ្ហាទិដ្ឋីហិ ភុសំ អាទិយតីតិ ឧបាទិន្នំ។ អដ្ឋកថាយំ បន តណ្ហាទិដ្ឋីហិ ឧបេតេន កម្មុនា អត្តនោ ផលភាវេន អាទិន្នំ គហិតន្តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ សហ និទស្សនេន **សនិទស្សនំ**។ និទស្សនន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណេន ទដ្ឋព្ពភាវោ វុច្ចតិ។ សោ បន ធម្មតោ អនញ្ញត្តេបិ អញ្ញោ វិយ កត្វា ឧបចរីយតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ អត្ថវិសេសពោធោ ហោតីតិ។ និទស្សនន្តិវា ចក្ខុវិញ្ញាណកិច្ចំ វុច្ចតិ។ តេន សហ វត្តតីតិ សនិទស្សនន្តិបិ យុជ្ជតិយេវ។ ចក្ខាទិទ្វយំ អសម្បត្តវសេន គោចរគ្គាហិកំ។ ឃានាទិត្តយំ សម្បត្តវសេន គោចរគ្គាហិកន្តិ បញ្ចវិធំបិ គោចរគ្គាហិករូបន្តិ យោជនា។ តត្ថ បសាទេ អល្លីយិត្វា លគ្គិត្វា ឧប្បន្នំ អារម្មណំ សម្បត្តំនាម។ កេសគ្គមត្តំបិ មុញ្ចិត្វា ឧប្បន្នំ អសម្បត្តំនាម។ កស្មា បនេត្ថ ចក្ខាទិទ្វយំ អសម្បត្តមេវ គណ្ហាតិ។ ឃានាទិត្តយំ សម្បត្តមេវាតិ, បច្ចយវិសេសតោ។ អាលោកោ ហិ រូបគហណេ ចក្ខុស្ស បច្ចយោ។ អាកាសោច សទ្ទគហណេ សោតស្សាតិ ចក្ខុរូបេសុច អញ្ញមញ្ញំ លគ្គិត្វា ឧប្បជ្ជមានេសុ អាលោកបរិវារស្ស ឱកាសោ នត្ថិ។ តថា សោតសទ្ទេសុច អាកាសបរិវារស្សាតិ។ វាយុអាបបថវិយោ បន ឃានាទិត្តយស្ស គន្ធាទិគហណេ បច្ចយា ហោន្តិ។ តត្ថ វាយុនាម គន្ធាកឌ្ឍនកោ នាសវាតោយេវ, សោច សម្បត្តស្សេវ បច្ចយោ។ អាបោនាម ជិវ្ហាតេមនកោ អាបោ, សោបិ សម្បត្តស្សេវ បច្ចយោ។ ន ហិ រសោ សុក្ខជិវ្ហាយ ផរតីតិ។ បថវីច យដ្ឋនត្ថាយ បច្ចយោ។ ន ហិ ទុព្ពលបថវីសន្និស្សយោ អាលោកោវា រជោវាកាយេ បតមានោបិ បសាទេ ឃដ្ដេតីតិ។ ឥតិ បច្ចយវិសេសតោ តេសំ សម្បត្តាសម្បត្តវសេន គហណ វិសេសោ ហោតីតិ។ តត្ថ ចក្ខុស្ស តាវ អសម្បត្តគហណំ បាកដំ។ តញ្ហិ សមីបេ អក្ខិវណ្ណំវា ភមុកមូលំវា នបស្សតិ។ ទូរេ បន មហន្តំ ចន្ទមណ្ឌលាទិកំវា ផលិកាទិតិរោហិតំវា វណ្ណំ បស្សតិ។ ទិសាទេសវវត្ថានញ្ចស្ស បញ្ញាយតីតិ។ សោតស្ស បន កថន្តិ, តត្ថ ហិ ទូរេ សទ្ទោ ចិរេន សុយ្យមានោ ទិស្សតិ បច្ឆិមទិសាភាគេ ឧប្បន្នោបិ សទ្ទោ អន្តរា មហន្តេ ចេតិយាទិកេ អន្តរិតេ សតិ ទក្ខិណបស្សតោវា សុយ្យតិ។ ឧត្តរបស្សតោវា។ អសុយ្យមានោវា ហោតីតិ។ វុច្ចតេ, ឧប្បន្នោ សទ្ទសង្ឃាដោ អាសន្នេ ឋិតានំ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ អវសានា កមេន បាកដីភូតោ ហោតិ។ បដិឃដ្ដនានិឃំសោច ពលវា ហោតិ។ អឋំ សុណោមីតិ បវត្តា សល្លក្ខណវីថិយោ សីឃតរំ និរន្តរំ វិយ បវត្តន្តិ។ ទូរេ ឋិតានំ បន បដិឃដ្ដនានិឃំសោ មន្ទតរោ ហោតិ។ អាទិតោ អបាកដោ។ មជ្ឈេវា អវសានេវា បិណ្ឌវសេន បាកដីភូតោ។ សល្លក្ខណវីថិយោ ចិរេន បរេន បវត្តន្តិ។ តស្មា តេសំ លហុំ សុតោ។ ចិរេន សុតោតិ អតិមានោ ហោតីតិ។ អបិច, សទ្ទោនាម និស្សយធាតុបរំបរាយ បវត្តិត្វា ទូរំបិ ទេសំ គច្ឆតិយេវ។ ឯវំ គច្ឆន្តោច គតគតដ្ឋានេឯវ បត្វា សវន្ទូបចារេ ឋិតានំ សោតសហស្សំបិ ឃដ្ដេតិ។ មហន្តេ បន ចេតិយាទិកេ អន្តរិតេ សតិ យតោ អាកាសោ ឧជុំ វិវដោ ហោតិ។ តតោ ទក្ខិណបស្សតោវា ឧត្តរបស្សតោវា គតគតឋានតោវសោតំ ឃដ្ដេតិ។ មន្ទតរោ បន សទ្ទោអសុយ្យ មានោបិ ហោតិ។ ឯវំ គច្ឆន្តោច យាវ សោតបសាទេ អល្លីយិត្វា នុប្បជ្ជតិ។ តាវ អសម្បត្តោយេវ ហោតិ។ យោ បន អល្លី យិត្វា ឧប្បជ្ជតិ។ សោ សម្បត្តោនាម ហោតិ។ ន សោ សុយ្យតីតិ។ យទិ បន សោតំ សម្បត្តវិសយំ សិយា។ យថា អន្តោ កុច្ឆិគតោ គន្ធោ ពហិ នឃាយិយតិ។ តថា អន្តោ កុច្ឆិគតោ សទ្ទោបិ ពហិ នសុយេយ្យ។ គន្ធស្ស វិយ ទិសាទេសវវត្ថានំ វិស្សេន សិយាតិ។

[១៨៨] វិភាវនិយំ បន

“គន្ធា វិសយទេសំ តំ, ផរិត្វា គណ្ហតីតិ ចេ។ អធិដ្ឋាន វិធា នេបិ, តស្ស សោ គោចរោ សិយា។” តិបិ វិចារិតំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ ចក្ខាទិទ្វយស្ស ពហិទ្ធា វិសយទេសគមនសង្កោ អត្ថីតិ។ គោចរំ គណ្ហាតីតិ **គោចរគ្គាហិកំ**។ បសាទមណ្ឌភូតត្តា អាបាតមាគតំ អារម្មណនិមិត្តំ សម្បដិច្ឆតីតិ អត្ថោ។

វិភាវនិយំ បន

វិញ្ញាណាធិដ្ឋិតំ ហុត្វា តំតំ គោចរគហណ សភាវត្តាតិ វុត្តំ។

វណ្ណោតិ រូបារម្មណស្សេតំ នាមំ។ **ឱជា**តិ អាហារ រូប មាហ។ វិនិភុជ្ជតីតិ វិនិព្ភោគោ។ ឋានតោ ទេសតោ ឧប្បត្តិការណតោ វិសុំវិសុំ វវត្ថបីយតីតិ អត្ថោ។ នវិនិព្ភោ គោតិ អវិនិព្ភោគោ។ សោ ឯវ រូបន្តិ **អវិនិព្ភោគរូបំ**។ អាចរិយានន្ទត្ថេរេនបនេត្ថ គន្ធរសឱជា កត្ថចិ វិនីភុត្តា ទិស្សន្តីតិ បញ្ចវិធមេវ អវិនិព្ភោគរូបំ ឥច្ឆិតំ។ តំ បរតោ អាគមិស្សតីតិ។ [រូបវិភាគោ]។

១៥៨. កម្មន្តិ ឯកា ចេតនាឯវ។ សាយេវ ហិ បដ្ឋានេ នានាក្ខណិក កម្មបច្ចយភាវេន វុត្តា។ យថាហ- នានាក្ខណិកា កុសលាកុសលា ចេតនា វិបាកានំ ខន្ធានំ កដត្តាច រូបានំ កម្មបច្ចយេន បច្ចយោតិ។ **ចិត្តន្តិ** បន សសម្បយុត្តធម្មំ អធិប្បេតំ។ បដ្ឋានេ ចេតសិកធម្មានំបិ រូបសមុដ្ឋាបនភាវេន វុត្តត្តា។ យថាហ-ហេតូ ហេតុសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំ សមុដ្ឋានានញ្ច រូបានំ ហេតុ បច្ចយេន បច្ចយោតិអាទិ។ **ឧតូតិ** តេជោយេវ។ សោ ហិ កប្បសណ្ឋាបនវសេន សកលំ ឱកាស លោកំបិ នានាសរីរសណ្ឋាបនវសេន សក លំ រូបមយំ កាយំ សត្ត លោកំបិ នានារុក្ខតិណាទីនំ អព្ភបដលមេឃវុដ្ឋិជលអគ្គិ វាតាទីនញ្ច សណ្ឋាបនវសេន សកលំ សង្ខារលោកំបិ ឧទយតិ បសវតិ ជនេតិ វឌ្ឍេតិ។ តស្មា ឧតូតិ វុច្ចតីតិ។ អវតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ឧតូតិបិ វទន្តិ។ **អាហារោតិ** ឱជាឯវ។ រូបវិវាគភាវនាភូតំ អរូបកុសលំ កម្មជរូបំ នជនេតីតិ វុត្តំ **បញ្ចវីសតិវិធំបីតិ**។ **អតិសង្ខតន្តិ** អតីត កាលេ យថាកា លន្តរេ រូបំ ជនេតិ, តថា វិសេសេត្វា សុដ្ឋុកតំ។ **អជ្ឈត្តំ កសន្តានេតិ** វុត្តំ, អជ្ឈត្តសន្តានេតិ បន វត្តព្ពំ។ អជ្ឈត្ត មេវ អជ្ឈត្តិកន្តិវា កកសទ្ទស្ស អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **បដិសន្ធិមុបាទាយាតិ** បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណំ ឧបាទាយ។ **ខណេខណេតិ** ឯកេកស្ស ចិត្តស្ស តីសុ តីសុ ខណេសុ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរោ បន សព្ពេសំបិ ចតុសមុដ្ឋានិករូបានំ ឯកេកស្ស ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេឯវ ឧប្បាទំ ភង្គក្ខណេឯវ និរោធញ្ច អាហ។ អហំ បនស្សា ធិប្បាយោ-សព្ពានិបិ ចតុសមុដ្ឋានិករូបានិ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេឯវ ឧប្បជ្ជន្តិ, ន ភង្គក្ខណេ។ យថាហ –

យស្សវា បន សមុទយសច្ចំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ នោតិ។

តថា តានិ ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេឯវ និរុជ្ឈន្តិ។ ន ឧប្បាទក្ខណេ។ យថាហ –

យស្ស កុសលា ធម្មា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ, តស្ស អព្យាកតា ធម្មា និរុជ្ឈន្តីតិ។ នោតិ។

អរូបភវំ សន្ធាយ ឯតំ យមកទ្វយំ វុត្តំ។ រូបានិ បន ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេបិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧប្បាទក្ខណេបិ និរុជ្ឈន្តីតិ ចេ។ ន។ ឯវញ្ហិ សតិ –

យស្សវា បន សមុទយសច្ចំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ អរូបេ តណ្ហាយ ភង្គក្ខណេ តេសំ សមុទយសច្ចំ និរុជ្ឈតិ។ នោច តេសំ ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជតិ។ បញ្ចវោការេ តណ្ហាយ ភង្គក្ខណេ តេសំ សមុទយសច្ចញ្ច និរុជ្ឈតិ, ទុក្ខសច្ចញ្ច ឧប្បជ្ជតីតិច។

កតរត្ថុច

អរូបេ កុសលានំ ឧប្បាទក្ខណេ តេសំ កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ នោច តេសំ អព្យាកតា ធម្មា និរុជ្ឈន្តិ។ បញ្ចវោការេ កុសលានំ ឧប្បាទក្ខណេ តេសំ កុសលា ធម្មាច ឧប្បជ្ជន្តិ។ អព្យាកតា ធម្មាច និរុជ្ឈន្តីតិច។

ឯវំ បរិបុណ្ណបញ្ហាឯវ ឧទ្ធដា សិយុំ។ នោតិ បន បដិសេធោវ ឧទ្ធដោ។ តស្មា នយិទំ អរូបភវំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ សក្កា វត្តុន្តិ។ ចិត្តជរូបំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ចេ។ តម្បិ ន។ កម្មជរូបស្ស វិគហណេ វិរោធស្ស យមកបាឋន្តរស្ស អភាវតោ។ អនុលោមស្សេវច ភាវតោ។ យថាហ –

យស្សវាបន យត្ថ មនិន្ទ្រិយំ ន ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស តត្ថ ជីវិតិន្ទ្រិយំ នឧប្បជ្ជតីតិ។ អសញ្ញសត្តានំ តេសំ តត្ថ មនិន្ទ្រិយំ ន ឧប្បជ្ជតិ។ នោច តេសំ តត្ថ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

សព្ពេសំ ចវន្តានំ បវត្តេ ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេ តេសំ តត្ថ មនិន្ទ្រិយញ្ច នឧប្បជ្ជតិ។ ជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច នឧប្បជ្ជតីតិ។

ឯត្ថ ហិ អសញ្ញសត្តានន្តិ ឯតេន រូបជីវិតិន្ទ្រិយ មេវ វុត្តំ។ យទិច តំ ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេបិ ឧប្បជ្ជេយ្យ, បុរិម កោដ្ឋាសេ បវត្តេ ចិត្តស្ស ភង្គក្ខណេ អសញ្ញសត្តានំ តេសំ។ល។ ជីវិតិន្ទ្រិយំ នឧប្បជ្ជតីតិ វុត្តំ សិយា, បច្ឆិម កោដ្ឋាសេច សព្ពេសំ ចវន្តានំ តច្ចេវ វុត្តំ សិយាតិ។ បច្ឆិមកោដ្ឋាសេ បន អរូប ជីវិតិន្ទ្រិយំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ចេ។ ន។ តថា គហណត្ថំ យមក បាឋន្តរាភាវតោ សព្ពញ្ញុវិសយេច ឋានេ បាឡិយោ សំសន្ទិត្វា ពលវតិយា បាឡិយុត្តិយាឯវ ឋាតព្ពតោតិ។ យស្មាច រូបធម្មា នាម ទន្ធបវត្តិនោ ហោន្តិ។ អរូបធម្មា លហុបវត្តិនោ ឋិតិក្ខណោច តេសំ វិសុំ គណនូបគោ នត្ថិ។ តស្មា អញ្ញោយេវ រូប ធម្មានំ ខណបពន្ធោ។ អញ្ញោ អរូបធម្មានំ។

តត្ថ សព្ពេបិ រូបធម្មា ឯកចិត្តក្ខណបរិមាណេន អត្តនោ ឧប្បាទក្ខណេន យុត្តា ខណេ ខណេ និរន្តរមេវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ សហុប្បន្នត្តាច បន ទ្វិន្នំ តេសំ ឧប្បាទាទិវា និរោធន្តោវា យាវជីវំបិសហេវ ហោតីតិបិ តស្ស អធិប្បាយោតិ។ យមក បាឡិយោ បន នានាត្ថា, នានាព្យញ្ជនា, គម្ភីរោច សត្ថុ អធិប្បាយោ។ តស្មា សុដ្ឋុ វិចារេត្វា សល្លក្ខេតព្ពោ។ ន បន ធម្មតា ឯសា យមកស្ស។ យទិទំ យថាលាភយោជនាតិ កត្វា អត្តនោ អធិប្បាយេ ឋត្វា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ យមកបាឋំ យថាលាភយោ ជនាយឯវ សក្កា យោជេតុន្តិ។ រូបវិរាគភាវនា វិសេសភូតំ អរូបកុសលំ តស្មឹ លោកេ រូបសហិតំ បដិសន្ធឹ នជនេតិ។ សុទ្ធអរូបមេវ ជនេតិ។ តស្មា រូបសន្តតិសីសស្ស សព្ពសោ អភាវា តត្រុប្បន្នានិ សព្ពានិ ឆចត្តាលីសចិត្តានិ រូបំ ជនេតុំ ន ន សក្កោន្តិ។ អរូបវិបាកា បន តត្ថេវ និយមុប្បន្នាតិ អរូបបាកស្សេវ គហណំ កតំ, តេនេវ អដ្ឋកថាយំ, អញ្ញានិបិ ពហូនិ អារុប្បេ ឧប្បន្នានិ អនោកាសត្តា រូបំ នសមុដ្ឋាបេន្តីតិ វុត្តំ តត្ថ អនោកាសតានាម អាទិតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នស្ស រូបសន្តតិសីសស្ស អភាវោ ឯវ ទដ្ឋព្ពោតិ។

[១៨៩] **វិភាវនិយំ** បន

“រូបវិរាគភាវនានិព្ពត្តត្តា ហេតុនោ តព្ពិធុរតាយា”តិបិ ការណំ វុត្តំ។ តំ អការណំ។

រូបារូបវិរាគភាវនាភូតមគ្គនិព្ពត្តស្ស លោកុត្តរវិបាកស្ស រូបោកាសេ សតិ រូបជនកតាទស្សនតោតិ។ ឈានង្គវិរហេន អង្គទុព្ពលានិបិ រូបំ ន ជនេន្តីតិ ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណគហណំ កតំ។ ឥតរា និបិ បន បន្នរសកាមរូបបដិសន្ធិចិត្តានិ ខីណាសវានំ បរិនិព្ពានចុតិ ចិត្តន្តិ ឥមានិ ចិត្តានិ រូបំ ន សមុដ្ឋាបេន្តិយេវ។ ឯវំសន្តេបិ តានិ សព្ពានិបិ ភវង្គកាលេ អខីណាសវានញ្ច ចុតិកាលេ សមុដ្ឋាបេន្តីតិ តេសំ ឥធ អគហណំ ទដ្ឋព្ពំ។

[១៩០] **វិភាវនិយំ** បន

បដិសន្ធិចិត្តំ បន ចុតិចិត្តញ្ច ឯកូនវីសតិ ភវង្គស្សេវ អន្តោគធត្តា ចិត្តន្តរំ ន ហោតីតិ ន តស្ស វជ្ជនំ កត”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឯកូនវីសតិ ភវង្គស្សេវាតិ ន វត្តព្ពំ។

អរូបវិបាកស្ស សរូបតោ វជ្ជិតត្តាតិ។ កស្មា បន យថា វុត្តានិ បន្នរស បដិសន្ធិចិត្តានិ បដិសន្ធិក្ខណេ រូបំ ន សមុដ្ឋាបេន្តីតិ, បរិទុព្ពលត្តា។ ចិត្តញ្ហិនាម ឧប្បាទក្ខណេឯវ បរិបុណ្ណំ បច្ចយំ លភិត្វា ពលវំ ហោតិ។ រូបញ្ច ឋិតិក្ខណេវ។

តស្មា អត្តនោ ពលវន្តក្ខណេ ឧប្បជ្ជមានភាវេន ទុព្ពលំ វត្ថុំ និស្សាយ ឧប្បន្នត្តា សយំបិ បរិទុព្ពលំ ហោតីតិ សព្ពានិបិ តានិ តទា រូបំ នសមុដ្ឋា បេន្តីតិ។ ឯត្ថច កេចិ អនន្តរាសេវនាទិបច្ចយា ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេឯវ ផរន្តិ។ រូបស្ស បន ឧបត្ថម្ភកភូតា ឧតុអាហារា បច្ឆាជាតបច្ចយធម្មាច ឋិតិក្ខណេឯវផរន្តីតិ តេសំ យថាក្កមំ ឧប្បាទក្ខណេ ឋិតិក្ខណេច បរិបុណ្ណបច្ចយលាភោ វេទិតព្ពោ។

[១៩១] **វិភាវនិយំ** បន

“បច្ឆាជាត បច្ចយរហិតំ បន អាហារាទីហិច អនុបត្ថទ្ធំ ទុព្ពលវត្ថុំ និស្សាយ បវត្តត្តា អត្តនោច អាគន្តុកតាយ កម្មជរូបេហិច ចិត្តសមុដ្ឋានរូបានំ ឋានំ គហេត្វា ឋិតត្តា”តិ ការណំ វុត្តំ។ តត្ថ បច្ឆាជាត បច្ចយ រហិតន្តិ ឥទំ វិចារេតព្ពំ។

បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឋិតិក្ខណេ បច្ឆាជាត បច្ចយ រហិតស្ស បិឧតុស្ស រូបជនកភាវស្ស វក្ខមានត្តា។ ន ហិ អត្តនា អវិជ្ជមានំ បច្ឆិមចិត្តំ បុរិមចិត្តក្ខណេ ឋិតស្ស កស្សចិ រូបស្ស បច្ឆាជាត បច្ចយោ ហោតិ។ អត្ថិ បច្ចយេកទេសត្តា តស្ស បច្ចយស្សាតិ។ ខីណាសវានំ ចុតិចិត្តំ បន បកតិយាវ រូបសន្តវដ្តមូលេ សន្តានេ បវត្តត្តា សន្តតរំ ហោតិ។ បុន អាយុសង្ខារានំ បរិក្ខយេន ទុព្ពលតរេ បរិយន្តគតេ ច វត្ថុម្ហិ និស្សិតត្តា ទុព្ពលតរញ្ច ហោតីតិ តំ រូបំ នសមុដ្ឋាបេតីតិ, អាចរិយានន្ទត្ថេរោ បន សព្ពសត្តានំបិ ចុតិចិត្តំ រូបំ នសមុដ្ឋាបេតីតិ ឥច្ឆតិ។ យថាហ-ខីណាសវានំ ចុតិចិត្តន្តិ វិសេសេត្វា វុត្តំ។

កាមាវចរានំ បច្ឆិមចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេ យស្ស ចិត្តស្ស អនន្តរា កាមាវចរានំ បច្ឆិមចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ រូបាវចរេ អរូបាវចរេ បច្ឆិមភវិកានំ យេច រូបាវចរំ អរូបាវចរំ ឧបបជ្ជិត្វា បរិនិព្ពាយិស្សន្តិ, តេសំ, ចវន្តានំ តេសំ វចី សង្ខារោ និរុជ្ឈិស្សតិ, នោច តេសំ កាយសង្ខារោ និរុជ្ឈតីតិ –

បន វចនតោ អញ្ញេសំបិ ចុតិចិត្តំ រូបំ នសមុដ្ឋាបេតីតិ វិញ្ញាយតិ។ ន ហិ រូបសមុដ្ឋាបក ចិត្តស្ស គព្ភគមនាទិ វិនិពទ្ធាភាវេ កាយសង្ខារសមុដ្ឋាបនំ អត្ថិ, ន ច យុត្តំ ចុតោច ចិត្តសមុដ្ឋានញ្ចស្ស បវត្តតីតិ។ នាបិ ចុតិចិត្តំ រូបំ សមុដ្ឋាបេតីតិ បាឡិ អត្ថីតិ។

អនុដីកាយំ បន

តស្មឹ បាឋេ តេសំ ចវន្តានំ នោច កាយសង្ខារោ និរុជ្ឈតីតិ វចនំ ន កេវលំ ចុតិចិត្តស្សេវ រូបសមុដ្ឋាបនាភាវំ សាធេតិ, អថខោ តតោ បុរិមានំ សព្ពេសំ មរណាសន្ន ចិត្តានំ រូបសមុដ្ឋាបនាភាវំបិ សាធេតិយេវាតិ ទីបេតិ។ ចុតិ ចិត្តស្មឹហិ កាយសង្ខារស្ស និរោធេ បដិសិទ្ធេ តតោ បុព្ពេ យាវ សត្តរសម ចិត្តា ឯត្ថន្តរេ តស្ស ឧប្បាទោបិ បដិសិទ្ធោឯវ ហោតីតិ។ សព្ពញ្ចេតំ វិចារេតព្ពំ។

កាយសង្ខារោតិ ហិ អស្សាសបស្សាសោ វុច្ចតិ។ សោច សុដ្ឋុ ឱឡារិកោ រូបធម្មោតិ នចុតិចិត្តេ តន្និរោធាភាវវចនេន ឥតរានិ សុខុមានិបិ រូបានិ ចុតិចិត្តំ នជនេតីតិ សក្កា វត្តុំ។

[១៨២] យញ្ច **តត្ថ**

ន ហិ រូបសមុដ្ឋាបកចិត្តស្ស គព្ភគមនាទិ វិនិពទ្ធាភាវេ កាយសង្ខារសមុដ្ឋាបនំ អត្ថីតិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

តានិឯវ ហិ គព្ភគមនាទីនិ ឥមស្សត្ថស្ស សាធកានិ ភវិតុំ អរហន្តិ ឱឡារិកស្ស កាយសង្ខារស្ស អសមុដ្ឋាបកំបិ ចិត្តំ ឥតរំ សុខុមរូបំ បន សមុដ្ឋាបេតិយេវាតិ។

[១៨៣] យំបិ **តត្ថ**

ន ច យុត្តំ ចុតោច ចិត្តសមុដ្ឋានញ្ចស្ស បវត្តតីតិ វុត្តំ។ តំបិ អការណំ។

ន ហិ ចុតិតោ បរំ កតិបយខណមត្តំ ចិត្តជរូបបវត្តិយា កោចិ វិរោធោ អត្ថីតិ។

យញ្ច **តត្ថ**

នាបិ ចុតិចិត្តំ រូបំ សមុដ្ឋាបេតីតិ បាឡិ អត្ថីតិ វុត្តំ។ តត្ថបិ ចុតិចិត្តំ រូបំ នសមុដ្ឋាបេតីតិបិ នត្ថិ, អញ្ញត្រ កាយសង្ខារាតិ ន ន សក្កា វត្តុន្តិ។

ឯវំ បន យុត្តំ សិយា, យថា រូបធម្មា អាទិតោ បដិសន្ធិកាលេ ឯកចិត្តក្ខណមត្តេ បច្ចយបរិត្តតាយវា អត្តនោ ទន្ធវុត្តិ តាយវា ទុព្ពលា ហោន្តិ, តថា បរិយោសានេបិ មរណកាលេ បរិក្ខីយមានបច្ចយតាយវា និរោធាសន្នតាយវា បរិទុព្ពលាឯវ ហោន្តីតិ សក្កា វត្តុំ។ តស្មា វត្ថុស្ស អាទិអន្តនិស្សិតានិ បដិសន្ធិចុតិចិត្តានិ សមទុព្ពលានិឯវ ហោន្តីតិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ។

វិភាវនិយំ បន

អភិធម្មត្ថវិកាសនិយញ្ច បាឡិវិរោធំ មញ្ញមានោ កិញ្ចិមត្តម្បិ អវិចារេត្វា ដីកាសុ វុត្តនយមេវ សុដ្ឋុ វិកាសយិត្វា គតោតិ។

បឋមភវង្គមុបាទាយាតិ បឋម ភវង្គចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណតោ បដ្ឋាយ។ **ឋាយន្តមេវា**តិ ឧប្បាទក្ខណេ ឧប្បាទក្ខណេ ឧប្បជ្ជ មានមេវ, ន តិដ្ឋន្តំ។ នច ភិជ្ជមានន្តិ អត្ថោ។ ការណំ វុត្តមេវ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បញ្ច សត្តតិវិធេ ចិត្តេ។ **អប្បនាជវន**ន្តិ អភិញ្ញាទ្វយវជ្ជិតំ ឆព្ពីសតិវិធំ អប្បនាជវនចិត្តំ។ **ឥរិយាបថ**ន្តិ គមនវជ្ជិតំ តិវិធំបិ ឥរិយាបថំ។

[១៨៤] **វិភាវនិយំ** បន

“គមនាទី”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ អង្គបច្ចង្គានំ ចលនផន្ទនមត្តំបិ វិញ្ញត្តិយា វិនា សិជ្ឈតិ។ កុតោ គមនំ។ នច យថាវុត្តំ អប្បនាជវនំ វិញ្ញត្តឹ សមុដ្ឋាបេតុំ សក្កោតីតិ។ **បិ** សទ្ទេន តំ នកេវលំ រូបសមុដ្ឋាបកមត្តំតិ ទស្សេតិ។ **សន្ធាមេតីតិ** សន្ធារេតិ អយមេវវា បាឋោ សិយា, វត្តមានេហិ ចិត្តេហិ អភិសង្ខតំ យថាបវត្តំ ឥរិយាបថំ អបតមានំ អចលមានំ ធារេតិ ឧបត្ថម្ភេតីតិ អត្ថោ។ ឧបត្ថម្ភនញ្ចេត្ថ យថាបវត្តស្ស ឥរិយាបថស្ស វត្តនមត្តំ ទដ្ឋព្ពំ។ នឧក្ខិបិត្វា វិយ អភិនីហរណំ។ ឥតរថា ថម្ភនវិញ្ញត្តិយា បសង្គោ សិយាតិ។ ឯត្ថច យថានិសិន្នស្សវា ឋិតស្សវា ភវង្គ ចិត្តេ អព្ពោកិណ្ណេ បវត្តមានេ អង្គានិ ឱសីទន្តិ បតន្តិ។ ន តថា តេមស្មឹ ឆព្ពីសតិវិធេ ជាគរណចិត្តេ វត្ត មានេសុចទ្វត្តឹស វិធេសុ ជាគរណចិត្តេសុបវត្តមានេសុ។ តេសុ បន បវត្តមានេសុ អង្គានិ ឧបត្ថទ្ធានិ ហោន្តិ។ ន ឱសីទន្តិ ន បតន្តិ។ បុព្ពេ យថា ឋបិតានេវ បវត្តន្តីតិ វេទិតព្ពំ។

[១៩៥] វិភាវនិយំ បន

“ន ឯវ មេតេសុ ទ្វត្តឹសវិធេសុ វត្តមានេសុ ច ឆព្ពីសតិ យា ជាគរណចិត្តេសុ បវត្តមានេសូ”តិ បាឋោ។

ន ឯវមេតេសុ ឆព្ពីសតិយា ជាគរណចិត្តេសុ វត្តមានេ សុច ទ្វត្តឹស វិធេសុ បវត្តមានេសូតិ បន បាឋោ យុត្តោ។ **វោដ្ឋព្ពន**ន្តិ មនោទ្វារេ អាវជ្ជនមាហ។ ន ហិ បញ្ចទ្វារិកានិ ជវន ចិត្តានិបិ វិញ្ញត្តឹ សមុដ្ឋាបេន្តិ។ ឥរិយាបថុបត្ថម្ភន មត្តំ វា បិសទ្ទេន គហិថំ សន្ធាយ វោដ្ឋព្ពនាទីនិ បញ្ចទ្វារិកានិបិ គហិតានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថច ឥរិយាបថោនាម គមនាទិនា តេន តេន អវត្ថាវិសេសេន បវត្តា រូបធម្មាឯវ។ ឯវំ សន្តេបិ កិញ្ចិចិត្តំ រូប សាមញ្ញមេវ ជនេតិ ន តតោបរំ។ កិញ្ចិ អញ្ញចិត្តស្ស វសេន យថាបវត្តំ ឥរិយាបថំ រក្ខិតុំឯវ សក្កោតិ, ន អប្បវត្តំ ឥរិយាបថំ បវត្តេតុំ។ កិញ្ចិ វិញ្ញត្តឹ សមុដ្ឋាបេត្វា អប្បវត្តញ្ច ឥរិយាបថំ បវត្តេតុំ សក្កោតិ។ អញ្ញានិច កាយិក វាចសិក វិការានិ ជនេតុំ សក្កោតិ។ យានិច ចិត្តានិ ឧត្តរកិច្ចំ ជនេតុំ សក្កោន្តិ។ តានិ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមំ កិច្ចំ ជនេតុំ សក្កោន្តិយេវាតិ ទស្សនត្ថំ អយំ វិភាគោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។

[១៩៦] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“យំបន ចិត្តំ វិញ្ញត្តិជនកំ, តំ ឯកំសតោ ឥរិយាបថុ បត្ថម្ភកំ។ ឥរិយា បថស្ស វិញ្ញត្តិយា សហ អវិនាភាវតោ”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

តេច ហិ ឥរិយាបថុបត្ថម្ភនំនាម វិញ្ញត្តិរហិតមេវា ធិប្បេតំ, ន វិញ្ញត្តិសហិតំ។ ឥតរថា អប្បនាជវនានំបិ វិញ្ញត្តិជនកតា អាបជ្ជេយ្យាតិ។ **សោមនស្សជវនានិ តេរសា**តិ ហសិតុប្បាទេន សទ្ធឹ លោភមូលតោ មហា កុសលតោ មហា ក្រិយតោ ច ចត្តារិចត្តារីតិ តេរស សោមនស្សជវនានិ។ តេសុបន កុសលា កុសលតោ អដ្ឋ បុថុជ្ជនានំ។ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តា កុសលកុសលតោ ឆសេក្ខានំ។ ក្រិយតោ បញ្ចខីណាសវានន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សព្ពំ កាយវចីមនោកម្មំ ញាណបុព្ពង្គមំ ញាណានុបរិវត្តន្តិ វចនតោ វិចារណកិច្ចរហិតោ ហសិតុប្បាទោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ នសម្ភវតីតិ ឯវំ បវត្តោ វាទោ អដ្ឋកថាយំ បដិក្ខិត្តោយេវ។ តស្មឹវាទេ ហិ សតិ ឥតរេសំបិ អហេតុកចិត្តានំ ញាណវិប្បយុត្តមហា ក្រិយជវនានញ្ច ពុទ្ធានំ អសម្ភវោ អាបជ្ជតិ។ តស្មា តេសំ ហសិតុប្បាទចិត្តេន បវត្តស្ស សិត កម្មស្ស បុព្ពាបរបវត្តានំ ញាណានំ វសេន ញាណបុព្ពង្គមតា ញាណានុបរិវត្តតា ច វេទិតព្ពាតិ។ **សីតុណ្ហោតុ សមញ្ញាតា**តិ តទំ សីតំ តទំ ឧណ្ហន្តិ ឯវំ សព្ព លោកិយមហាជនេហិ សុដ្ឋុ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ញាតា។ **ឋិតិប្បត្តាវា**តិ អត្តនោ ឋិតិភាវំ ឋិតិក្ខណំវា បត្តាឯវ។ ន បន ចិត្តមិវ ជាយន្ត មត្តាតិ អត្ថោ។ ការណំ វុត្តមេវ។

[១៩៧] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“បច្ឆាជាតាទិបច្ចយុបត្ថម្ភលាភេន ឋិតិក្ខណេឯវ ឧតុឱជានំ ពលវភាវោតិ វុត្តំ តេជោធាតុ ឋិតិប្បត្តាតិអាទិ”។ តត្ថ បច្ឆាជាតបច្ចយវចនំ ហេដ្ឋា វិចារិតមេវ។

អបិច, យទិ ឧតុនោ ពលវភាវោ រូបុប្បាទនញ្ច បច្ឆាជាតបច្ចយាយត្តំ សិយា។ ឯវំ សតិ សោ បដិសន្ធិ ចិត្តស្ស ឋិតិក្ខណេ រូបំ ន សមុដ្ឋាបេយ្យ, តទា បច្ឆាជាតបច្ចយស្សេវ អភាវតោ។ វក្ខតិច **ឋិតិកាលមុបាទាយ ឧតុសមុដ្ឋានា**តិ។ ឯត្ថច **ឋិតិកាល**ន្តិ បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឋីតិកាលោ វុត្តោតិ។ តស្មា បច្ឆាជាតបច្ចយវចនំ វិចារេ ត្វា សម្បដិច្ឆិតព្ពន្តិ។ **ឱជាសង្ខាតោ អាហារោ**តិ កម្មសមុដ្ឋានាទិវសេន ចតុព្ពិធោ អជ្ឈត្តសន្តាន គតោអសិតបីតខាយិតសាយិតវសេន ចតុព្ពិធោ, ពហិទ្ធសន្តា នគតោច ឱជាសង្ខាតោ ទុវិធោហារោ។ តទុភយាបិច សំសគ្គ វសេន លទ្ធុបត្ថម្ភា ឯវរូបំ សមុដ្ឋាបេន្តីតិ វុត្តំ **អជ្ឈោហរណ កាលេ**តិ។ ឯត្ថច

ពហិទ្ធាសម្ភូតេន ឧតុនា សហ អជ្ឈត្ត សម្ភូតានំ ចតុសមុដ្ឋានានំ ឧតុឱជានំ វិយ ពហិទ្ធាសម្ភូតាយ ឱជាយបិ អជ្ឈត្តំ រូបសមុដ្ឋានំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។

យថាហ-មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ

> កពឡីការាហារោ តាវ មុខេ ថបិតមត្តោ ឯវ អដ្ឋរូបានិ សមុដ្ឋាបេតិ។ ទន្តវិចុណ្ណិតំ បន អជ្ឈោហរិយមានំ ឯកេកំ សិត្ថំ អដ្ឋ អដ្ឋ រូបានិ សមុដ្ឋាបេតីតិ។

អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន បន យទិ ពហិទ្ធសម្ភូតា ឱជា រូបំ សមុដ្ឋាបេយ្យ, ឯវំ សតិ យថា ពហិទ្ធសម្ភូតោ ឧតុ អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធាច រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា សា ពហិទ្ធាបិ រូបំ សមុដ្ឋាបេយ្យ។ ន បន សមុដ្ឋាបេតិ។ តស្មា សា អជ្ឈត្តំ បត្វាបិ រូបំ ន សមុដ្ឋា បេតិយេវ។ ឯកន្តេន បន អជ្ឈត្តឱជាឯវ សមុដ្ឋាបេតិ។ សា បន តស្សា ឧបត្ថម្ភនបច្ចយោឯវ ហោតីតិ អធិប្បាយេន មុខេ ថបិតមត្តោឯវ។ ន សង្ខាទិតោ។ តត្តកេនបិ អព្ភន្តរស្ស បច្ចយោ ហោតិយេវ, កេនាហ អដ្ឋ អដ្ឋ រូបានិ សមុដ្ឋាបេតីតិ មជ្ឈិមដីកាយំ វុត្តំ។ យស្មា បន ឧបាទិន្នកា ឧតុឱជានាម សុដ្ឋុ បណីតរូបា ហោន្តិ, តស្មា ពហិទ្ធា ឱជាបិ អជ្ឈត្តំ បត្វា តេន ឧតុនា សុដ្ឋុ សេទិយមានា តាយច ឱជាយ សុដ្ឋុ ឧបត្ថម្ភិយ មានា សរីរេ មេទសិនេហុបចយវសេន រូបំ សមុដ្ឋាបេតិយេវាតិ យុត្តំ។ អជ្ឈោហរណកាលេតិ ឥទញ្ច សុដ្ឋុ ពលវភាវប្បត្ត កាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ បន មាតរា បរិភុត្តាហារោបិ ទារកស្ស សរីរំ ផរិត្វា រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ សរីរេ មក្ខិតាហា រោបិ រូបំ សមុដ្ឋាបេតីតិ វុត្តំ។ មុខេ ថបិតមត្តោឯវ អដ្ឋរូបានិ សមុដ្ឋាបេតីតិច បុព្ពេ វុត្តន្តិ។ **ឋាន បត្តោវា**តិ អត្តនោ ឋិតិក្ខណំ បត្តោឯវ។ ឯត្ថច ចតូសុ សមុដ្ឋានេសុ ឧតុឯវ មហន្តោ មហាថាមោ មហាវិប្ផារោច ហោតិ។ សោ ហិ សកលស្សបិ ឱកាសលោកស្ស ពហិទ្ធា សង្ខារលោកស្សច សមុដ្ឋា បកោ វិនាសកោ ច ហោតិ។ សត្តលោកស្សច សោឯវ មហន្តោ អជ្ឈត្តសម្ភារភូតោ ហោតិ។ ឥតរានិ បន តីណិ តស្ស បរិវារមត្តានិឯវ សម្បជ្ជន្តីតិ។

ហទយ ឥន្ទ្រិយ រូបានិ កម្មជានេវ, ន ចិត្តជាទិនិ។ យទិឯវំ វិប្បសន្នានិ ខោ តេ អាវុសោ សារិបុត្ត ឥន្ទ្រិយានិ។ កតរេន ត្វំ ឯតរហិ វិហារេន វិហរសីតិ កស្មា វុត្តន្តិ។ ឥន្ទ្រិយសម្ភារានំ វណ្ណានំ សមាបត្តិ ចិត្តសមុដ្ឋិតានំ វិសទវិប្បសន្នតាវសេន ឧបចរិ តត្តាតិ។ តថា ហិ ឯកាពទ្ធបវត្តានិ ចតុជរូបានិ ឯកស្មឹ វិប្បសន្នេ សព្ពានិ វិប្បសន្នានេវ ហោន្តិ។ មិលាតេច មិលាតានេវាតិ។ ឧតុចិត្តាហារា បន តេសំ នវន្នំ ឧបត្ថម្ភនបច្ចយា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច ឧប្បលបទុមានិ វិយ កម្មជរូបានិ ទដ្ឋព្ពានិ។ តេសំ ពីជំ វិយ កម្មំ។ កទ្ទមោទកានិ វិយ ឧតុអាហារាទីនិ។ **វិញ្ញត្តិ ទ្វយំ ចិត្តជមេវ**។ តថា ហិ តំ ចិត្តសហភូ ចិត្តានុបរិវត្តិធម្មេសុ ភគវតា និទ្ទិដ្ឋន្តិ។ **សទ្ទោចិត្តោតុជោ**តិ កស្មា វុត្តំ។ ននុនិជ្ឈកណ្ណសុត្តេ សុវណ្ណតា សុសរតា សុសណ្ឋានំ សុរូបតាតិអាទិនា តាទិសេន កម្មវិសេសេន សទ្ទសម្បត្តិនាម វុត្តាតិ។ សច្ចំ, កម្មវិសេសេន បន យថា សុវិសទោ សុមធុរោ សទ្ទោ បវត្តតិ, តថា ឋានករណគតានំ ឧបាទិន្នកសរីរានំ សុសណ្ឋិតតា វាត សេម្ហាទីហិ អបលិពុទ្ធតាច ហោតិ។ តស្មា តម្មូលិកាសទ្ទសម្បត្តិ កម្មផលេសុ បក្ខិបិត្វា សុសរតាតិ វុត្តា។ ន ឯកន្តេន សទ្ទស្ស កម្មជនិតត្តាតិ វេទិតព្ពា។

លហុតាទិត្តយំ ឧតុចិត្តាហារេហិ សម្ភោតីតិ កស្មា វុត្តំ។ ននុ អប្បាពាធសំវត្តនិកា ឯសា មាណវ បដិបទា, យទិទំ អវិហឹសាតិ វុត្តំ។ អប្បាពាធ បច្ចយសមុដ្ឋិតញ្ច ឯតំ រូបត្តយំ។ តថា ហិ ទន្ធត្តាទិ ករ ធាតុក្ខោភ បដិបក្ខ បច្ចយ សមុដ្ឋានតា ឯតស្ស វុត្តាតិ។ វុច្ចតេ, កម្មជរូបានិនាម ឧទកេ បក្ខិត្តានិ សតបាកតេលានិ វិយ បកតិយាវ កម្មានុរូបំ លហុ មុទុ កម្មញ្ញ ភូតានិ ហោន្តិ។ តស្មា តេសំ វិសុំ លហុតាទិ វិការោនាម នត្ថិ។ យតោ តេសំ ឯកស្មឹភវេ ឯកាអទ្ធា បច្ចុប្បន្នតាវ លព្ភតីតិ។ ឯវញ្ច កត្វា យមកេសុបិ តេសំ កាលភេទោ បដិសន្ធិវុតិបរិច្ឆិន្នេន អទ្ធា បច្ចុប្បន្នេនេវ គហិតោតិ។ យស្មា បន ចិត្តំនាម នានានីវរណភេទវសេនវា សុខ ទុក្ខ បីតិ បស្សទ្ធិ សទ្ធា បញ្ញាទិ វសេនវា នានា ខណេសុ នានា អវត្ថា យុត្តំ ហោតិ។ តថា ឧតុអាហារាច សប្បាយា សប្បាយភេទវសេន។ តស្មា តេហិ តីហិ សមុដ្ឋិត រូបានិឯវ នានាខណេសុ គរុកលហុកាទិ វសេន នានាវិការយុត្តានិ ហោន្តិ។ យតោ តេសំ សន្តតិ សមយ វសេន កាលភេទោ លព្ភតិ។ ឯវញ្ច កត្វា យមកេសុបិ អកម្មជានំ បវត្តិកាលេ ខណសន្តតិវសេនបិ កាលភេទោ គហិតោតិ។ ននុ កម្មវិបាកជា អាពាធាតិ វុត្តំ។ សតិច កម្មសមុដ្ឋានេ អាពាធរូបេ តតោវុដ្ឋានភូតោ កម្មជោ លហុតាទិ គុណោបិ វិសុំ លព្ភមានោ សិយាតិ។ ន។ យេសញ្ហិ វសេន ឥមស្មឹ សរីរេ កម្មវិបាកជានាម អាពាធា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តានិ ឧបបីឡកុប ឃាតកកម្មានិបិ គតិ កាលបយោគ វិបត្តិយោ លភមានានិ ឯវ សរីរដ្ឋកា បថវាទយោ វាតបិត្តាទយោច ឧតុសមុដ្ឋានា ធាតុយោ ខោភេត្វា នានាពាធេ ឧប្បាទេន្តិ។ ឧតុសមុដ្ឋានាសុ បន ខុព្ភិតាសុ ឥតរានិ តទនុគតិកានិ ឯវ ហោន្តិ។ តេនេវ ហិ សីតេនបិ រុប្បតិ, ឧណ្ហេនបិ រុប្បតិ, ជិគច្ឆាយបិ រុប្បតិ, វិបាសាយបិ រុប្បតីតិអាទិនា ឧតុបធានោវ រូបធម្មានំ រុប្បនបច្ចយោ វុត្តោតិ។ តស្មា កេវលំ កម្មសមុដ្ឋានោ អាពាធោនាម នត្ថិ។ យតោ យថាវុត្តោ កម្មជោ លហុតាទិគុណោនាម វិសុំ លព្ភមានោ សិយាតិ។

យស្មា បន អវិហឹសា កម្មនិព្ពត្តា សត្តា តេសំ ឧបបីឡកាទីនំ កម្មានំ សុវិទូរតាយចេវ សរីរកោដ្ឋាសានំ ឃនសិនិទ្ធសណ្ឋិតិយា ទុក្ខោភនិយតាយច និព្ពត្តភវេ និរាពាធា ហោន្តិ។ តស្មា តទត្ថំ សន្ធាយ អប្បាពាធសំវត្តនិកា ឯសា មាណវបដិបទា។ យទិទំ អវិហឹសាតិ វុត្តំ, ន បន អប្បាពាធនិមិត្តស្ស លហុតាទិត្តយស្ស កម្មសមុដ្ឋានតាយ។ ឯវញ្ច កត្វា រូបកណ្ឌេន កម្មស្សកដត្តារូបេសុ ឯវ ឯតំ រូបត្តយំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ រូបកលាបា នាម ឯកស្មឹ បរមាណុស្មឹបិ ពហុវិធា ហុត្វា បវត្តន្តិ។ តស្មា ចតុជរូប កលាបេសុ ឃនភាវេន បវត្តមានេសុ កលាបន្តរភូតា អាកាសធាតុបិ ទិស្សមានាឯវ ហោតីតិ កត្វា ចតុជេសុ តស្សា គហណំ កតំ។ កាមំ សព្ពានិបិ អនិប្ផន្នរូបានិ កេនចិ បច្ចយេន អនិប្ផាទិតានិ ហោន្តិ។ តេសុ បន ន តថា លក្ខណរូបានិ។ យថា ឥតរានិ ចិត្តាទិ បច្ចយ វិសេសេន ទិស្សមាន វិសេសានិ ហោន្តីតិ វុត្តំ **លក្ខណរូបានិ ន កុតោចិ ជាយន្តី**តិ។ **ជាយមានាទិរូបាន**ន្តិ ជាយមាន ជិយ្យមាន មិយ្យមានានំ រូបកលាបានំ។ **សភាវត្តា**តិ ជាតិជរាមរណសង្ខាតលក្ខណសភាវមត្តត្តា។ ឯត្ថច រូបកណ្ឌេ ឧតុសមុដ្ឋានន្តិ ច អាហារសមុដ្ឋានន្តិ ច វុត្តំ នត្ថិ។ បដ្ឋានេ ឯវ វុត្តំ។

ឯត្ថ សិយា, ជរតា អនិច្ចតា បាឡិយមេវ ន កុតោចិ សមុដ្ឋានាតិ វុត្តា។ តស្មា ឥធបិ តាសំ នកុតោចិសមុដ្ឋានេសុ គហណំ យុត្តំ។ ឧបចយសន្តតិយោ បន បាឡិយំបិ កុតោចិ សមុដ្ឋានេសុ វុត្តា។ អដ្ឋកថាយំបិ តាហិ សទ្ធឹ វិសតិ កម្មជរូបានិ សត្តរស ចិត្តជរូបានិ ចុទ្ទស ឧតុជរូបានិ តេរស អាហារជ រូបានិ វុត្តានិ។ តស្មា ឥធ តាសំ នកុតោចិសមុដ្ឋានតា នវត្តព្ពាតិ។ វុច្ចតេ, រូបជនកានំ ជននព្យាបារោនាម អត្តនា ជនិតរូបានំ ឧប្បាទក្ខណេ ឯវ ផរតិ។ ន-តតោ បរំ, តស្មា តស្មឹ ខណេ លព្ភមានា ឧបចយសន្តតិយោយេវ កុតោចិ ជាតបរិយាយំ អរហន្តិ, ន ជរតា អនិច្ចតាយោតិ កត្វា បាឡិយំ អដ្ឋកថា យំច តាសំឯវ កុតោចិ សមុដ្ឋានេសុ គហណំ កតំ។ អបិច, បុព្ពេ អជាតា ធម្មា បច្ចយេ សតិ ជាយន្តិ។ អសតិ ន ជាយន្តីតិ អត្ថិ។ ជាតា បន ធម្មា បច្ចយេ សតិ ជិយ្យន្តិ, មិយ្យន្តិ។ អសតិ នជិយ្យន្តិ នមិយ្យន្តីតិ នត្ថិ, តស្មា បុរិមានំ ទ្វិន្នំ បវត្តិ ឯកន្តេន បច្ចយាយត្តា ហោតិ។ បច្ឆិមានំ ទ្វិន្នំ បវត្តិ បន ឯកន្តេន បច្ចយ និរបេក្ខា ហោតីតិ ឥមិនា បរិយាយេន តាសំ តេសុ គហណំ អគហណញ្ច វេទិតព្ពំ។ យំ បន សុត្តបទេសុ ជរាមរណំ ភិក្ខវេ សង្ខតំ បដិច្ច សមុប្បន្នន្តិ វុត្តំ។ តំ ជាតិយា សតិឯវ តទុភយំ បញ្ញាយតិ។ អសតិ ន បញ្ញាយតីតិ ឥមិនា បរិយាយេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥធ បន បុព្ពេ វុត្តនយេន ឥតរ អនិប្ផន្នរូបានិ វិយ ចត្តារិបិ ឯតានិ ចិត្តាទិបច្ចយវិសេសេន ទិស្សមានវិសេសានិ ន ហោន្តីតិ ចតុន្នំបិ ន កុតោចិ ជាតតា វុត្តា។ ឯវំសន្តេបិ សារតរំ បាឡិនយំ អតិធាវន្តោ វិយ ហោតីតិ ឧបចយសន្ត តីនំ កុតោចិ សមុដ្ឋានេសុ សង្គហោឯវ សេយ្យោតិ។ [រូបសមុដ្ឋាននយោ]

១៥៩. ឯកោ ឯវ ជាតិ សង្ខាតោ ឧប្បាទោ ឯតេសន្តិ **ឯកុប្បាទា**។ ឯកោឯវ អនិច្ចតាសង្ខាតោ និរោធោ ឯតេសន្តិ **ឯកនិរោធា**។ ឯកសទ្ទោ ចេត្ថ សង្ខានេ បវត្តោ។ តស្មា តេន យានិ រូបានិ ឯកាយឯវ ជាតិយា ជាយន្តិ។ ឯកាយ ឯវ អនិច្ចតាយ និរុជ្ឈន្តិ។ តេសំ បិណ្ឌិ ឥធ រូបកលាបោនាមាតិ ទស្សេតិ។ យេ បន កលាបគតរូបគណនាយ ឯកស្មឹ កលាបេបិ អនេកានិ ជាតិអាទីនិ កប្បេន្តិ, តេសំ មូលដីកាយ នសមេតិ។ យុត្តិច នត្ថិ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ ឯកេកកលាប បរិយាបន្នានំ រូបានំ សហេវ ឧប្បាទាទិបវត្តិតោ ឯកេកកលាបស្ស ឧប្បាទាទយោ ឯកេកាវ ហោន្តីតិ យថា ឯកេកស្ស កលាបស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយំ កលាបា នុបាលកំ ឧបាទាយ រូបន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ កលាបុប្បាទាទិ សភាវា ជាតិអាទយោ ឧបាទាយរូបានិច្ចេវ វុច្ចន្តិ។ ឯវំ វិការបរិច្ឆេទ រូបានិច យោជេតព្ពានីតិ។ យទិច យោ អាយតនានំ អាចយោ។ សោ រូបស្ស ឧបចយោតិច យោ រូបស្ស ឧបចយោ។ សារូបស្ស សន្តតីតិច វុត្តត្តា តានិ ជាតិអាទីនិ លក្ខណរូបានិ វិសុំវិសុំ រូបានំឯវ, នកលាបស្សាតិ វុច្ចេយ្យុំ។ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ បសាទោ រូបីនំ ធម្មានំ អាយូតិអាទិនា វុត្តត្តា ចក្ខាទិ ជីវិតាទីនិបិ ឯកស្មឹ កលាបេ អនេកានិឯវ អាបជ្ជេយ្យុំ។ តស្មា តថា កប្បនំ អកត្វា ឯកស្មឹ កលាបេ អញ្ញានិ ឧបាទារូបានិ វិយ លក្ខណរូបានិបិ ឯកេកានិឯវាតិ និដ្ឋំ គន្តព្ពន្តិ។

ឯកោ សមានោ មហាភូតសង្ខាតោ និស្សយោ ឯតេសន្តិ **ឯកនិស្សយា**។ ឯត្ថ បន សមានត្ថេ ឯកសទ្ទោ យុត្តោ។ ចតុន្នំ ភូតានំ និស្សយតាសម្ភវតោ។ យានិចឯកុប្បាទតាទីហិតីហិលក្ខណេហិ យុត្តានិ។ តានិ ឯកន្តេន សហវុត្តីនិ នាម ហោន្តីតិ វុត្តំ **សហវុត្តិនោ**តិ។ ទសបរិមាណានិអស្សាតិទសកំ។ ទសន្នំ សមូហោ វា ទសកំ។ ចក្ខុនា ឧបលក្ខិតំ ទសកន្តិ **ចក្ខុទសកំ**។ ចក្ខុបធានំវា ទសកំ ចក្ខុទសកំ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។ យស្មា បន ចិត្តជោ សទ្ទោ វិញ្ញត្តិវិការេន វិនា នបវត្តតិ។ វិញ្ញត្តិវិការោច តេន សទ្ទេន វិនា នបវត្តតិ។ តស្មា ចិត្តជំ សទ្ទនវកំវា វចីវិញ្ញត្តិនវកំវា នសម្ភវតីតិ អធិប្បាយេន **វចីវិញ្ញត្តិ សទ្ទោ ហិ ច សហវចីវិញ្ញត្តិ ទសក**ន្តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន វិញ្ញត្តិ វិការោ សទ្ទេន វិនា នបវត្តតីតិ ឥទំ តាវ យុជ្ជតិ។ យា តាយ វាចាយ វិញ្ញត្តិ វិញ្ញាបនា វិញ្ញាបិតត្តំ។ ឥទំ តំរូបំ វចីវិញ្ញត្តីតិ ហិ វុត្តំ។ វិញ្ញត្តិវិការរហិតំ បន ចិត្តជំ សទ្ទនវកំ។ អដ្ឋកថាសុ អាគតមេវ។ យថាហ-បដិច្ចសមុប្បាទ និទ្ទេសេសុ បដិសន្ធិក្ខណតោ ឧទ្ធំ បវត្តឧតុតោចេវ ចិត្តតោច សទ្ទនវកន្តិ។

មហាអដ្ឋកថា នយេន វិញ្ញត្តិ រហិតោ វិតក្ក វិប្ផារ សទ្ទោនាម អសោត វិញ្ញេយ្យោ ចិត្តជោ សទ្ទោ លព្ភតិ។ សោ បន សង្គហការេន បដិសិទ្ធោ។ យថាហ-បដ្ឋានេបិ ចិត្តសមុដ្ឋានំ សទ្ទាយតនំ សោតវិញ្ញាណស្ស អារម្មណ បច្ចយេន បច្ចយោតិ អាវតំ។ តស្មា វិនា វិញ្ញត្តិយដ្ឋនាយ ឧប្បជ្ជមានោ អសោត វិញ្ញេយ្យោ វិតក្កវិប្ផារសទ្ទោនាម នត្ថីតិ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ អស្សាស បស្សាសេ ចិត្តជំ សទ្ទនវកំ វុត្តំ។ យថាហ-ចិត្តជេ អស្សាស បស្សាស កោដ្ឋាសេបិ ឱជដ្ឋមកញ្ចេវ សទ្ទោចាតិ នវាតិ, សទ្ទនវកេច អាគតេ សទ្ទលហុតាទិ ទ្វាទសកំបិ អាគតមេវ ហោតិ។ តស្មា សុទ្ធដ្ឋកំ, សទ្ទនវកំ, កាយវិញ្ញត្តិ នាកំ, វចីវិញ្ញត្តិ ទសកំ, លហុតាទេកា ទសកំ, សទ្ទលហុតាទិទ្វាទសកំ, កាយវិញ្ញត្តិ លហុតាទិ ទ្វាទសកំ, វចីវិញ្ញត្តិសទ្ទលហុតាទិ តេ រសកន្តិ អដ្ឋចិត្តជកលាបា បច្ចេកពា្ភតិ។ សច្ចសង្ខេបេ បន សទ្ទ លហុតាទិ ទ្វាទសកំ វិសុំ អគហេត្វា ចិត្តជ កលាបា សត្តេវ វុត្តា។

ដីកាសុ បនស្ស **បោរាណដីកាយំ**

> មហាដ្ឋកថានយេន វិញ្ញត្តិរហិតេ អសោត វិញ្ញេយ្យេ វិតក្ក វិប្ផារសទ្ទេ សទ្ទនវកំ ទស្សេត្វា បុន វា ទន្តរំ ទស្សេន្តេន។ អបិច, មហាជនសន្និបាតស្ស ទូរតោ អបញ្ញាយមានក្ខរបទព្យញ្ជនត្តោ ចិត្តសមុដ្ឋាននិយោសសទ្ទោ អវិញ្ញត្តិកោ ឯវាតិ វទន្តិ។ តថា មិគបក្ខីនំច អញ្ញមញ្ញំ ភាសំ អជានន្តានំ អន្ទទមិឡាទិនំ អវិញ្ញត្តិកោ ចិត្តសមុដ្ឋានសទ្ទោ អត្ថីតិ វុត្តំ។

តត្ថ វិញ្ញត្តិរហិតោ អសោតវិញ្ញេយ្យោ វិតក្កវិប្ផារ សទ្ទោ អដ្ឋសាលិនិយំ បដិក្ខិត្តោ។ មហាជនសន្និបាតស្ស ចិត្ត សមុដ្ឋាន និយោសសទ្ទោបិ អាសន្នេ ឋិតានំ បញ្ញាយមានក្ខរបទ ព្យញ្ជនត្តោ សវិញ្ញត្តិកោឯវ ហោតិ។ ឥតរេថា សព្ពេបិ ចិត្ត ជសទ្ទា ទូរតរេ ឋិតានំ អបញ្ញាយមាន បទព្យញ្ជនាឯវ ហោន្តីតិ សព្ពេបិ វិញ្ញត្តិរហិតា សិយុន្តិ។ នច មិគបក្ខិអាទីនំ ចិត្តជោ សទ្ទោ វិញ្ញត្តិរហិតោ ហោតិ។ សមានជាតិយានំ បរេសំ អធិប្បាយត្ថ វិញ្ញាបនតោតិ។

បច្ឆិម ដីកាយំ បនស្ស

> សទ្ទនវកំ បនេត្ថ អច្ឆរា សង្ឃាត បាណិប្បហារាទិ សទ្ទ សហិតំ អដ្ឋកមេវាតិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុត្តំ។

តាទិសោ ហិ សទ្ទោ ចិត្តបច្ចយោ ឧតុសមុដ្ឋានោឯវ។ តស្មា វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តនយេន អស្សាសបស្សាសេវា អវចីឃោសេសុ កទាចិ ចិត្តសហិតេសុ ឧក្កាសិត ខិបិត វមិត ឆឌ្ឌិតសទ្ទាទីសុ បិវា ឯតំ សទ្ទនវកំ វេទិតព្ពន្តិ។ ឧតុជកលាបេសុ បច្ឆិមា ទ្វេបិ កស្មា ពហិទ្ធា នលព្ភន្តិ។ ននុ ពហិទ្ធាបិ រូបានំ លហុ គរុ មុទុ ថទ្ធ កម្មញ្ញតាទិស្សន្តីតិ។ សច្ចំ, តា បន ភូតានំ ឱមត្តាធិមត្ត វសេន ហោន្តិ, ន បន លហុតាទិត្តយវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កស្មា បន អាកាសធាតុច លក្ខណរូបានិច រូបកលាបេសុ នគហិតានីតិ វុត្តំ **កលាបាន**ន្តិអាទិ។ អាកាសធាតុ កលាបានំ បរិច្ឆេទ មត្តត្តា កស្សចិ រូបកលាបស្ស អង្គភូតា អវយវភូតា ន ហោតិ, លក្ខណរូបានិច សព្ពេសំបិ កលាបានំ ឧប្បាទាទិ លក្ខណ មត្តត្តា វិការរូបានិ វិយ កលាបានំ ភេទករានិ អង្គភូតានិ កលាបវិសេស បញ្ញាបនស្ស ការណភូតានិ ន ហោន្តិ។ តស្មា តានិ តេសុ នគហិតានីតិ ទស្សេតិ។ ឯតេន ឯកុប្បាទាតិអាទិនា បុព្វេ វុត្តនិយមោ និប្ផន្នរូបានញ្ញេវ, ន អនិប្ផន្នរូបានំ។ តេសំ បន កលាប ភេទ ករណ មេវ កលាបង្គន្តិ ច ទីបេតិ។ ឯវញ្ច កត្វា ឯកនិរោធង្គរហិតស្សបិ វិញ្ញត្តិទ្វយស្ស កលាបភេទ ករត្តាឯវ តេសុ គហណំ សុដ្ឋុ ឧបបន្នំ ហោតីតិ វេទិតព្ពន្តិ។ [កលាបយោជនា]

១៦០. **យថារហ**ន្តិ សភាវកា ភាវកានំ បរិបុណ្ណាបរិ បុណ្ណិន្ទ្រិយានញ្ច អរហានុរូបតោ។ **អនូនានី**តិ បរិបុណ្ណានិ។ នញ្ហិ ឥទំ នាមរូបំ កាមលោកេ បវត្តិយំ ន លព្ភតីតិ អត្ថីតិ។

[១៩៨] វិភាវនិយំ បន

> “យថារហន្តិ សភាវកបរិបុណ្ណាយតនានំ អនុរូបតោ”តិ វុត្តំ, តំ ន សុន្ទរំ។

ន ហិ អនូនានីតិ ឥទំ បុគ្គលវសេន វិសេសនំ ហោតីតិ។ **សំសេទជានញ្ចេវឱបបាតិកានញ្ចា**តិ ឯត្ថ មហាសីហនាទសុត្តេ-

> ចតស្សោ ខោ ឥមា សារិបុត្ត យោនិយោ។ កតមា ចតស្សោ, អណ្ឌជា យោនិ ជលាពុជា យោនិ សំសេទជាយោនិ ឱបបាតិកា យោនីតិ។ យេ ខោ តេ សារិបុត្ត សត្តា អណ្ឌកោសំ អភិនិព្ភិជ្ជ អភិនិព្ភិជ្ជ

ជាយន្តិ, អយំ វុច្ចតិ សារិបុត្ត អណ្ឌជា យោនិ។ យេ ខោ តេ សារិបុត្ត សត្តា វត្ថិកោសំ អភិនិព្ភិជ្ជ អភិនិព្ភិជ្ជ ជាយន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ សារិបុត្ត ជលាពុជា យោនិ។ យេ ខោ តេសារិ បុត្តសត្តាបូតិមច្ឆេវា ជាយន្តិ។ បូតិកុណបេវា បូតិកុម្មាសេវា ចន្ទនិកាយវា ឱឡិគល្លេវា ជាយន្តិ, អយំ វុច្ចតិ សារិបុត្ត សំសេទជា យោនិ។ ទេវា នេរកា ឯកច្ចេ ច មនុស្សា ឯកច្ចេច វិនិបាតិកា អយំ វុច្ចតិ សារិបុត្ត ឱបបាតិកា យោនីតិ វុត្តំ។

អដ្ឋកថាយញ្ច អណ្ឌេ ជាតា អណ្ឌជា។ ជលាពុម្ហិ ជាតា ជលាពុជា។ សំសេទេ ជាតា សំសេទជា។ វិនា ឯតេហិ ការណេហិ ឧប្បត្តិត្វា វិយ និព្ពត្តា អភិនិព្ពត្តាតិ ឱបបាតិកា។ អភិនិព្ភិជ្ជ ជាយន្តីតិ ភិន្ទិត្វា និក្ខមនវសេន ជាយន្តិ។ បូតិ កុណបេតិអាទីហិ អនិដ្ឋដ្ឋានានេវ ទស្សិតានិ។ គន្ធេសុ សប្បិ តេលមធុផាណិតាទីសុ សត្តា ជាយន្តិឯវាតិ វុត្តំ។ ឯត្ថច បុរិមេសុ ទ្វីសុ បាឡិនយេន អណ្ឌំ វុច្ចតិ អណ្ឌកោសោ។ ជលាពុវុច្ចតិ វត្ថិកោសោ, តតោ ជាតា វិជាតា និក្ខន្តាតិ អណ្ឌជា ជលាពុជាតិច វុច្ចន្តីតិ វេទិតព្ពា។ តត្ថ ជរំ ជីរណំ ភេទំ យាតិ ឧបេតីតិ ជលាពូតិ សទ្ទនីតិយំ វុត្តំ។ ជលំ វុច្ចតិ កលលំ។ តំ អាវុនាតិ បដិច្ឆាទេតិ អវតិវា រក្ខតីតិ ជលាពុ, គព្ភបលិវេឋនាសយោ។ សំសីទន្តិ ឯត្ថាតិ សំសេទោ។ បូតិមច្ឆា ទិកោ សប្បិតេលាទិកោ បទុមគព្ភវេឡុគព្ភរុក្ខសុសិរបុប្ផផលាទិ កោច អល្លកិលិន្នបទេសោ។ ឧបបត្តិក្ខណេឯវ បរិបុណ្ណអង្គបច្ចង្គត្តា តតោ តតោ ឧប្បតិត្វា វិយ ជាយន្តីតិ ឱបបាតិកា។

វិភាវនិយំ បន

អណ្ឌជាទយោបិ អណ្ឌកោសាទិម្ហិ ឱក្កមន្តា ឧប្បតន្តា ឯវ នាម ហោន្តីតិ តេសំបិ ឱបបាតិកត្តបសង្គំ មញ្ញមានោ ឧបបាតោ នេសំ អត្ថីតិ ឱបបាតិកាតិ វត្វា ឧក្កំសគតិ បរិច្ឆេទវសេន ចេត្ថ វិសិដ្ឋឱបបាតោ គហិតោ។ យថា អភិរូបស្ស កញ្ញា ទាតព្ពាតិ វទតិ។

ឧក្កដ្ឋវសេនាតិ បរិបុណ្ណាយតនភាវសង្ខាតេន ឧក្កំសតាវេន, តត្ថ ឱបបាតិកា អង្គបច្ចង្គេហិ សហ សព្ពសោ បរិបុណ្ណេន អត្តភាវេន ជាយន្តិ។ បុន តេសំ វឌ្ឍនកិច្ចំ នត្ថិ។ សំសេទជានំ បន អាយតនានិ ឯវ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តិ។ អង្គបច្ចង្គានិ បន បុន វឌ្ឍិត្វាឯវ បរិបុណ្ណានិ ជាតានីតិ វេទិតព្ពំ។ **ឱមកវសេនា**តិ អវកំសវសេន។ **ចក្ខុសោតឃានភាវសេកានិកទាចិបិ ន លព្ភន្តិ** ជាតិពធិរ ជច្ចឃានកានំ អភាវកានញ្ច សម្ភវតោតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ តានិ សព្ពានិបិ សុគតិ ទុគ្គតិ ជាតិយានំ អហេតុកសំសេទជានំ កទាចិ នលព្ភន្តិ។ សុគតិយំ បន ឱបបាតិកភាវោនាម សេដ្ឋោ អត្តភាវ បដិលាភោតិ នយេន កេនចិ ឱមកេន កម្មេន លព្ភតិ។ តស្មា សុគតិជាតិ យានំ ឱបបាតិកានំ អបរិបុណ្ណិន្ទ្រិយតានាម នត្ថិ អញ្ញត្រ អភាវកេហិ អាទិកប្បិកេហិតិ។ ទុគ្គតិជាតិយានំបិ បន តេសំ កទាចិ ចក្ខុ សោត ភាវ វេកល្លតាឯវ វត្តព្ពា។ ន ឃានវេកល្លតា។ កាមធាតុយំ បន អឃានកោ ឱបបាតិកោ នត្ថីតិ ហិ អដ្ឋ កថាយំ វុត្តំ។ ជិវ្ហាវេកល្លតានាម សព្ពេសំបិ នត្ថិយេវាតិ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ ធម្មហទយវិភង្គេ –

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណេ កស្សចិ ឯកាទសា យតនានិ បាតុភវន្តិ។ កស្សចិ ទស។ កស្សចិអបរានិ ទស។ កស្សចិ នវ។ កស្សចិ សត្តាយតនានិ បាតុភវន្តីតិ វុត្តំ។

តត្ថ កាមធាតុយន្តិ កាមលោកេ។ ឧបបត្តិក្ខណេតិ បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេ។ កស្សចិ ឯកាទសាយតនានីតិអាទិសុ ចតូសុ វាក្យេសុ សំសេទជោបបាតិកា វុត្តា។ កស្សចិ សត្តាយតនានីតិ ឯត្ថ បន គព្ភសេយ្យកោវ វុត្តោ។ តត្ថ យស្មា សត្តាយតនំ នាម បដិសន្ធិក្ខណេ ន លព្ភតិ។ បវត្តិ កាលេយេវ លព្ភតិ។ តស្មា ឯកាទសយតនានីតិ វុត្តំ។ កស្សចិ ទសាតិ ចក្ខុវេកល្លវសេន។ កស្សចិ អបរានិ ទសាតិ សោត វេកល្លវសេន។ កស្សចិ នវាតិ ចក្ខុសោត ទ្វយ វេកល្ល វសេន វុត្តំ។ យទិច អឃានកោ ឱបបាតិកោនាម សិយា។ តទា សុទ្ធជច្ចឃានកេន សទ្ធឹ តយោ ទសកវារា វុត្តា សិយុំ។ តថា ជច្ចន្ធឃានក ជច្ចពធិរឃានកេហិ សទ្ធឹ តយោ នវកវារា ឯកោច អដ្ឋកវារោ វុត្តោ សិយា តិណ្ណំ វិបន្នានំ វសេន។ តថា អវុត្តត្តា បន នត្ថិ អឃានកោ ឱបបាតិកោតិ វិញ្ញាយតីតិ។ តស្មឹ បន វិភង្គេ ឥន្ទ្រិយវារេ នបុំសកានំ ឱបបាតិកានន្តិ អវុត្តត្តា ឋបេត្វា អាទិកប្បិកេ អភាវកោបិ ឱបបាតិកោ នត្ថិយេវាតិ។ បាឡិយំ អវុត្តំបិ បន សំសេទជានំ វុត្តបការំ ចក្ខាទិវេកល្លំ អដ្ឋកថាវសេន វេទិតព្ពំ។ យថាហ-សត្តតិ ឧក្កំសតោវ រូបានិ សំសេទជោបបាត យោនីសុ។ អថវា, អវកំសតោ តឹសាតិ។ តត្ថ តឹសាតិ ជិវ្ហាកាយ វត្ថុ ទសកានំ វសេន តឹសរូបានីតិ ច វុត្តំ។ ឥទញ្ហិ វចនំ សំសេទជានំ វសេន វុត្តន្តិ មហាដីកាយំ វុត្តំ។ អាចរិយា នន្ទត្ថេរេន បន យមកេ ឃានជិវ្ហានំ អញ្ញមញ្ញំ អវិនាភាវ វុត្តិតា វុត្តាតិ ជិវ្ហាវេកល្លតា វិយ ឃានវេកល្លតាបិ នត្ថីតិ ឥច្ឆិតំ។ ឥន្ទ្រិយ យមកេ បន –

យស្សវា បន ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ឃានិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ អឃានកានំ ឥត្ថីនំ ឧបបជ្ជន្តីនំ តាសំ ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, នោច តាសង្ឃានិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិច។ យស្សវា បន បុរិសិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ឃានិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ អឃានកានំ បុរិសានំ ឧបបជ្ជន្តានំ តេសំ បុរិសិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតិ, នោច តេសំ ឃានិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិច វុត្តំ។

តស្មា អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន ឃានវេកល្លតាបិ អត្ថីតិ យុត្តំ។

វិភាវនិយំ បន

អបរេ បន យមកេ ឃានជិវ្ហានំ សហចារិតា វុត្តាតិ អជិវ្ហស្ស អសម្ភវតោ អឃានកស្សបិ អភាវមេវ វណ្ណេន្តិ។ តត្ថាបិ យថា ចក្ខុសោតានិ រូបភវេ ឃាន ជិវ្ហាហិ វិនា បវត្តន្តិ។ ន ឯវំ ឃានជិវ្ហា អញ្ញមញ្ញំ វិនា បវត្តន្តិ។ ទ្វិន្នំបិ រូបភវេ អនុប្បជ្ជនតោតិ ឯវំ វិសុំ វិសុំ កាមភវេ អបវត្តិ វសេន តេសំ សហចារិតា វុត្តាតិ ន ន សក្កា វត្តុន្តិ វុត្តំ។ តំ យុត្តំ។

ឱកាសវារេ ហិ ឯកន្តសហចារិតា វុត្តមត្តេន បុគ្គលេសុ ឯកន្តសហចារិតា ន សក្កា វត្តុន្តិ។ គព្ភេ មាតុកុច្ឆិម្ហិ សេន្តីតិ គព្ភសេយ្យកា។ រូបាទីសុ ខន្ធេសុ សញ្ជន្តិ លគ្គន្តីតិ សត្តា។ យថាហ-រូបេ ខោ រាធ យោ ឆន្ទោ, យោ រាគោ, យា នន្ទិ, យា តណ្ហា, តត្រ សត្តោ, តត្រ វិសត្តោ, តេន សត្តោតិ វុច្ចតីតិអាទិ។ គព្ភសេយ្យាច តេ សត្តាចាតិ សមាសោ។ អណ្ឌជាចេវ ជលាពុជាច។ **តីណិទសកានិ បាតុ ភវន្តិ**។ យានិ កលលន្តិ វុច្ចន្តិ។ **ភាវទសកំ កទាចិ នលព្ភតិ** នបុំសកស្សាតិ អធិប្បាយោ។ ឯវញ្ចកត្វា ធម្មហទយវិភង្គេ គព្ភសេយ្យកានំ សត្តានំ អហេតុកានំ នបុំសកានំ ឧបបត្តិក្ខណេ ចត្តារិន្ទ្រិយានិ បាតុភវន្តិ កាយិន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ។ **តតោបរ**ន្តិ គព្ភសេយ្យកានំ បដិសន្ធិក្ខណតោ បរំ។ **បវត្តិកាលេ**តិ ឯកទសមេ សត្តាហេ។ តថា ហិ កថាវត្ថុអដ្ឋកថាយំ សេសានិ ចត្តារិ សត្តសត្តតិ រត្តិម្ហិ ជាយន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ សេសានីតិ កាយាយតន មនាយតនតោ អវសេសានិ ចត្តារិ ចក្ខុសោតឃានជិវ្ហា យតនានិ។ សត្តសត្តតិរត្តិម្ហីតិ ឯកាទសមសត្តាហស្ស បរិយោសានរត្តិម្ហិ។ អយញ្ច អត្ថោ យមកដីកាយ ទីបេតព្វោ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

គព្ភសេយ្យកស្ស បច្ឆិមភវិកស្ស ឧបបជ្ជន្តស្ស ឯកទស មសត្តាហា ឱរតោ ឋិតស្ស រូបាយតនំ នុប្បជ្ជិស្សតិ, នោច ចក្ខាយតនំ នុប្បជ្ជិស្សតីតិ។

យំ បន យស្សវា បន យត្ថ រូបាយតនំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, តស្ស តត្ថ ឃានាយតនំ ឧប្បជ្ជតីតិ។ កាមាវចរា ចវន្តានំ អឃានកានំ កាមាវចរំ ឧបបជ្ជន្តានំ រូបាវចរានំ តេសំ តត្ថ រូបាយតនំ ឧប្បជ្ជិត្ថ។ នោច តេសំ តត្ថ ឃានាយតនំ ឧប្បជ្ជតីតិ ឯត្ថ អឃានកានំ កាមាវចរំ ឧបបជ្ជន្តានន្តិ វុត្តំ។

តំ យេ ឯកាទសមសត្តាហា ឱរតោ កាលង្ករិស្សន្តិ។ តេសំ ឃានាយតនាទិព្ពត្តកកម្មេន គហិត បដិសន្ធិកានំ វសេន វុត្តន្តិច វុត្តំ។ ឯត្ថច ចក្ខុឃានេសុ វុត្តេសុ សោតជិវ្ហា អវុត្តាបិ អត្ថតោ សិទ្ធាឯវ ហោន្តីតិ។

[១៩៩] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“បវត្តិកាលេតិ សត្តមេ សត្តាហេតិ” វុត្តំ។ តំ ន គហេតព្វំ។

អដ្ឋកថា វិរោធតោ ព្ឌទិសេសុ ច ឋានេសុ អដ្ឋកថា បមាណតោតិ។

[២០០] យញ្ច **តត្ថ**

“ដីកាការមតេន ឯកាទសមេ សត្តាហេ វាតិ” វុត្តំ។ តម្បិ ន សុន្ទរំ។

នហិ អដ្ឋកថាយំ និទ្ទិដ្ឋតោ វុត្តោ វិនិច្ឆយោ ដីកាការ មតោនាម សក្កា វត្តុន្តិ។

[២០១] យញ្ច **តត្ថ**

“កមេនាតិ ចក្ខុទសកបាតុភាវតោ សត្តាហាតិក្កមេន សោតទសកំ។ តតោ សត្តាហាតិក្កមេន ឃាន ទសកំ។ តតោ សត្តាហា តិក្កមេន ជិវ្ហាទសកន្តិ ឯវំ អនុក្កមេនាតិ វុត្តំ”។ តំបិ ន ទដ្ឋព្វំ។

យថាវុត្ត អដ្ឋកថាវិរោធត្តា ឯវ។

[២០២] យំបិ **តត្ថ**

“អដ្ឋកថាយំបិ ហិ អយមត្ថោ ទស្សិតោ វា”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុត្តំ។

ន ហិ សានាម អដ្ឋកថា អត្ថិ។ យត្ថ ឦទិសោ ឧប្បត្តិក្កមោ ទស្សិតោ សិយា។ ននុ បដិច្ចសមុប្បាទដ្ឋកថាសុ គព្ភលេយ្យកវសេនវា បុរិមំភវចក្កំ វុត្តំ។ អនុបុព្ពបវត្តិទីបនតោតិ វុត្តន្តិ ចេ។ន។ តញ្ហិ វិញ្ញាណាទីនំ បញ្ចន្នំ អង្គានំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភាវបវត្តិក្កមេន ជាឡិយំ អាគតំ បញ្ចបទំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។ អាយតននិទ្ទេសដ្ឋកថាសុ បន សោ បដិក្ខិត្តោយេវ។ នច អដ្ឋកថាសុ បដិក្ខិត្តោ ឧប្បត្តិក្កមោ ថេរេន តជ កមេនាតិ តមិនា បាឋេន ទស្សិតោតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ តស្មា **កមេនា**តិ តជបិ ទេសនក្កមេនាតិ អត្ថោ។ ទេសិតានីតិ សម្ពន្ធោច វេទិតព្ពោ។

សច្ចសង្ខេប ដីកាយំ បន

សាខាវត្ថុំ អតិក្កម្ម បច្ឆា សត្តមេ សត្តាហេ ចក្ខុ សោតឃានជិវ្ហាទសកាច ឧប្បជ្ជន្តិ។ ដីកាការោបន ឯកាទសមេ សត្តាហេតិ អាហាតិ វុត្តំ។ តំបិ នយុជ្ជតិ យេវាតិ។

ឯត្ថ ច កលលាទីនំ ឧប្បត្តិក្កមោ សំយុត្តកេ វុត្តោ។ យថាហ –

បឋមំ កលលំ ហោតិ, កលលា ហោតិ អព្ពុទំ;
អព្ពុទា ជាយតេ បេសិ, បេសិយា និព្ពត្តតេ ឃនោ;
ឃនា បសាខា ជាយន្តិ, កេសា លោមា នខាបិចាតិ។

អដ្ឋកថាយញ្ច វុត្តំ។ តត្ថ បឋមន្តិ បឋមេន បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន តិស្សោតិ វា ផុស្សោតិវា នាមំ នត្ថិ។ អថខោ តីហិ ជាតិឧណ្ណំសូហិ កតសុត្តគ្គេ សណ្ឋិតតេលពិន្ទុបមាណំ កលលំ ហោតិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
ឯវំ វណ្ណបដិភាគំ, កលលំ សំបវុច្ចតីតិ។

កលលា ហោតិ អព្ពុទន្តិ តស្មា កលលា សត្តាហច្ចយេន មំសធោវនឧទកវណ្ណំ អព្ពុទំនាម ហោតិ, កលលន្តិ នាមំ អន្ត រធាយតិ។ វុត្តំបិ ចេតំ –

សត្តាហំ កលលំ ហោតិ, បរិបក្កសមូហកំ;
វិវត្តមានំ តព្ភាវំ, អព្ពុទំនាម ជាយតីតិ។

អព្ពុទា ជាយតេ បេសីតិ តស្មាបិ អព្ពុទា សត្តាហច្ចយេន វិលីន តិបុសទិសា បេសិនាម សញ្ជាយតិ។ សា មរិចផាណិតេន ទីបេតព្ពា។ គាមទារកា ហិ សុបក្កានិ មរិចានិ គហេត្វា សាដកន្តរេ ភណ្ឌិកំ កត្វា បីឡេត្វា មណ្ឌំ អាទាយ កបាលេ បក្ខិបិត្វា អាតបេ ថបេន្តិ។ តំ សុក្ខមានំ សុក្ខមានំ សព្ពភាគេហិ មុច្ចតិ។ ឯវរូបា បេសិ ហោតិ។ អព្ពុទន្តិ នាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តំបិ ចេតំ –

សត្តាហំ អព្ពុទំ ហោតិ, បរិបក្កសមូហកំ;
វិវត្តមានំ តព្ភាវំ, បេសិនាម បជាយតីតិ។

បេសិយា និព្ពត្តតេ ឃនោតិ តតោ បេសិតោ សត្តាហច្ច យេន កុក្កុដណ្ឌសណ្ឋានោ ឃនោនាម មំសបេសិ បិណ្ឌោ និព្ពត្តតិ។ បេសីតិនាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តំបិ ចេតំ –

សត្តាហំ បេសិ ភវតិ, បរិបក្កំ សមូហកំ;
វិវត្តមានំ តព្ភាវំ, ឃនោតិនាម ជាយតីតិ;
យថា កុក្កុដិយា អណ្ឌំ, សមន្តំ បរិមណ្ឌលំ;
ឯវំ ឃនស្ស សណ្ឋានំ, និព្ពត្តំ កម្មបច្ចយាតិច។

យនា បសាខា ជាយន្តីតិ បញ្ចមេ សត្តាហេ ទ្វិន្នំ ហត្ថបាទានំ សីសស្សច អត្ថាយ បញ្ចបីឡកា ជាយន្តិ។ យំ សន្ធាយេតំ វុត្តំបញ្ចមេ ខោ ភិក្ខវេ សត្តាហេ បញ្ចបីឡកា ជាយន្តិ។ សណ្ឋន្តិ កម្ម តោតិ។ កេសា លោមា នខាបិចាតិ ទ្វាចត្តាលីសមេ សត្តាហេ ឯតានិ ជាយន្តីតិ។ ឯត្ថ ច ឆដ្ឋសត្តាហាទយោ ឆសត្តាហា បសាទនិស្សយានំ អង្គបច្ចង្គានំ អនុក្កមេន វឌ្ឍិត្វា បរិណតកាលា ហោន្តិ។ ចក្ខាទីនិ បន ឯកាទសម សត្តាហស្ស បរិយោ សានទិវសេ ឯកតោ ជាយន្តីតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។ យំ បនេត្ថ តិលតេលស្ស យថាពិន្ទូតិអាទិនា កលលស្ស វណ្ណសណ្ឋានំ វុត្តំ។ តំ ថោកំ វឌ្ឍិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន បដិសន្ធិក្ខណេ បវត្តមានំ។ ន ហិ តទា តាទិសំ បកតិចក្ខុនា ទិដ្ឋំ វណ្ណជាតំវា សណ្ឋានំវា តស្ស បញ្ញាយេយ្យាតិ។ អនុមានតោ បន ឯវំ វេទិតព្ពំ។ ឯកាយ ឩកាយ សត្តមោ ភាគោ លិក្ខានាមំ។ លិក្ខាយ ឆត្តឹសតិមោ ភាគោ រថរេណុនាមំ។ រថរេណុស្ស ឆត្តឹសតិមោ។ តជ្ជារីនាមំ។ តជ្ជារិយា ឆត្តឹសតិមោ អណុនាមំ។ អណុស្ស ឆត្តឹសតិមោ ភាគោ បរមាណុនាមំ។ សោ បន អាកាស កោដ្ឋាសិកោ មំសចក្ខុស្ស អាបាតំ នាគច្ឆតិ។ ទិព្ពចក្ខុស្សេវ អាគច្ឆតីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តេសំ ឆត្តឹស បរិមានោ អណុ បន តិត្តិច្ឆិទ្ទ តាលច្ឆិទ្ទេហិ បវិដ្ឋសូរិយរស្មីសុ វដ្ដិវដ្ដិ ហុត្វា បរិព្ភមន្តោ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ។ សកលំ បន កលាបត្តយបរិមាណមត្តភូតំ បដិសន្ធិក្ខណេ បរមាណុតោបិ បរិត្តកមេវ សិយា។ សោ ហិ សន្តានានុពន្ធវសេន បវត្តត្តា ខណេ ខណេ ឧបចិតរូបកលាបសមូហោឯវ ហោតីតិ ហេដ្ឋិម កោដិយា ឯកូនបញ្ញាស កលាបបរិមាណោឯវ សិយា។ តតោ បរិត្តកេ សតិ សន្តាន យដនស្សេវ អសម្ភវតោតិ។ យំ បន មហាដីកាយំ តេ បន កលាបា បរមាណុបរិមាណា ហោន្តីតិ វុត្តំ។ តំ ធាតូនំ ចុណ្ណមនសិការានុរូបមត្តវសេន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ **ទុតីយចិត្តន្តិ** បឋម ភវង្គចិត្តំ។ **ឋិតិកាលន្តិ** បដិសន្ធិ ចិត្តស្ស ឋិតិកាលំ។ **ឱជាផរណមុបាទាយាតិ** គព្ភសេយ្យកានំ តាវ អព្ភូទភាវ បេសិភាវ ឃនភាវាទិ បត្តកាលេ មាតុយា អាមាសយគតាយ អជ្ឈោហដាហារ សិនេហភូតាយ ឱជាយ ជលាពុម្ពូលា នុសារេន វត្ថុស្មឹ ផរណកាលំ ឧបាទាយ, យថាហ –

យញ្ចស្ស ភុញ្ជតិ មាតា, អន្នំ បានញ្ច ភោជនំ;
តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, មាតុកុច្ឆិគតោ តិរោតិ។

អដ្ឋកថាយញ្ច តេន សោ តត្ថ យាបេតីតិ តស្ស ហិ នាភិតោ ឧដ្ឋិតោ នាឡោ មាតុឧទរ បដលេន ឯកាពទ្ធោ ហោតិ។ សោ ឧប្បលទណ្ឌកោ វិយ ឆិទ្ទោ។ តេន អាហាររសោ សំសរិត្វា អាហារសមុដ្ឋានរូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ ឯវំ សោ ទសមាសេ យាបេតិ។ មាតុកុច្ឆិគតោ តិរោតិ មាតុយា តិរោ កុច្ឆិគតោ។ មាតុកុច្ឆិយា អព្ភន្តរគតោតិ អត្ថោតិ វុត្តំ។ តត្ថ បន នាភិនាឡស្ស ឧដ្ឋិតកាលំ សន្ធាយ នាភិតោ ឧដ្ឋិតោ នាឡោតិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ន ហិ អព្ភុទាទិកាលេ តស្ស នាភិនាឡោនាម ឧដ្ឋិតោ សិយាតិ។ សំសេទជោបបាតិកានំ បន យំកិញ្ចិ លទ្ធំវា អត្តនោ ខេឡំវា អជ្ឈោហរណកាលេ ឱជាផរណំ ឧបាទាយ។ តេន វុត្តំ **ឱជាផរណមុបាទាយអាហារសមុដ្ឋានាតិ** ។ **ចុតិចិត្តោបរិ សត្តរសមចិត្តស្សាតិ** ចុតិចិត្តតោ ឧបរិ បុព្ពកាលេ សត្តរសមស្ស ភវង្គចិត្តស្ស។ **កម្មជរូបានិ ន ឧប្បជ្ជន្តិ** តេសំ តតោ បដ្ឋាយ អនុប្បន្នត្តាយេវ តតោ សត្ត រសមំ ចុតិចិត្តំនាម ហោតិ។ នោ អញ្ញថាតិ។ **បុរេតរន្តិ** តស្ស សត្តរសមស្ស ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណំឯវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តតោបរន្តិ** ចុតិចិត្តតោ បរស្មឹ សោឡសចិត្តក្ខណបរិមាណេ ខណេ។ **ចិត្តជាហារជរូបញ្ចាតិ** ចិត្តជរូបសន្តានំ អាហារជ រូបសន្តានញ្ច វោច្ឆិជ្ជតិ អនុបាទិន្នកសន្តានេ តេសំ ឧប្បត្តិយា អសម្ភវតោ។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ តំ រូបសមុដ្ឋានេ វុត្តមេវ។ ភាវទសកំនាម កាមរាគនិទានកម្មសមុដ្ឋានំ ហោតីតិ តព្ពិរាគ ភាវនាកម្មនិព្ពត្តេ រូបលោកេ តស្ស អលាភោ វុត្តោ។ **អាហារជកលាបានិច ន លព្ភន្តិ** អជ្ឈោហដា ហារា ភាវតោ, តតោយេវច សរីរគតស្ស អជ្ឈត្តាហារស្សបិ រូបសមុដ្ឋានា ភាវតោ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរោ បន តត្ថ លព្ភមាន រូបកលាបេសុបិ គន្ធរសានំ ឱជាយច អភាវំ វណ្ណេតិ។ រូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណេ បញ្ចាយតនានិ បាតុភវន្តិ ចក្ខាយតនំ រូបាយតនំ, សោតា យតនំ, មនា យតនំ, ធម្មាយតនន្តិ ច, បញ្ចធាតុយោ បាតុភវន្តិ ចក្ខុធាតុ, រូបធាតុ, សោតធាតុ, មនោវិញ្ញាណ ធាតុ, ធម្មធាតូតិច, តយោ អាហារា បាតុភវន្តិ ផស្សាហារោ, មនោសញ្ចេតនា ហារោ, វិញ្ញាណា ហារោតិ ច វិភង្គេវុត្តត្តា។ ឯត្ថច បាឡិយំ រូបលោកេ ផោដ្ឋព្ពេ បដិក្ខិត្តេបិ កិច្ចន្តរសព្ភាវា មហាភូតានំ តត្ថ បដិលាភោ អវារិតោ ឯវ ហោតិ។ គន្ធាទីនំ បន កិច្ចន្តរមេវ នត្ថិ។ យេន តេ ធម្មមត្តភាវេបិ តិដ្ឋេយ្យុំ តស្មា តេសំ អវចនំ តត្ថ អភាវមេវ ទីបេតីតិ អាចរិយស្ស អធិប្បាយោ។ តថា បន ភូតចតុក្កំ តត្ថ អត្ថិយេវ, យថាហ-អសញ្ញសត្តានំ ឯកំ មហាភូតំ បដិច្ច តយោ មហាភូតាតិអាទិ។ ផោដ្ឋព្ពាយតនំ បន ផោដ្ឋព្ព ធាតុច តត្ថ បដិក្ខិត្តា។ តស្មា សព្ពេសំ សភាវធម្មានំ ធម្មភាវេ សមានេបិ យេន កិច្ចវិសេសេន គន្ធោ រសោ ផោដ្ឋព្ពំ កពឡីការាហារោតិច វុច្ចតិ។ តស្ស នត្ថិតាយ តេសំ តេន នាមេ ន តត្ថ អនុបលព្ភមានតំ សន្ធាយ វិភង្គេ កថាវត្ថុម្ហិ យមកេ សូតិ សព្ពត្ថ តេសំ តត្ថ បដិក្ខេបោ។ មហាភូតានំ បន និសន្ទ ធម្មមត្តភាវេន វិជ្ជមានានំ តេសំ ធម្មាយតនធម្មធាតូសុ អនុបវេសោតិ យុត្តោ សិយាតិ វទន្តិ។ **តីណិទសកានិ ជីវិតនវកញ្ចាតិ** ឯត្ថ អាចរិយានន្ទ មតិយា ចក្ខុសត្តកំ សោតសត្តកំ វត្ថុសត្តកន្តិ ឯវំ តីណិ សត្តកានិ ជីវិតឆក្កញ្ចាតិ វត្តព្ពំ។ **អភិវិច្ចតីតិ** អលព្ភមានេ បឋមំ វជ្ជិតេ តត្ថ លព្ភមានតាវសេន អវសិស្សតិ។ អតិរេកំវា ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថច រូបលោកេ វិយ កាមលោកេ ជីវិតនវកំ កស្មា វិសុំ ន វុត្តន្តិ។ រូបលោកេ បន អាហារុបត្ថម្ភកស្ស អញ្ញស្សច សកលសរីរព្យាបិនោ អនុបាលក ជីវិតស្ស

អភាវា ឯតទេវ តទុភយដ្ឋានេ បត្វា សកលសរីរំ អនុបាលេតីតិ បាកដំ តត្ថ ជីវិតនវកន្តិ វិសុំ វុត្តំ។ កាមលោកេ បន អញ្ញានិ ឧបត្ថម្ភកា នុបាលកានិ ពហូនិ បាកដានិច ហោន្តិ។ តស្មា ជីវិតនវកំ អបាកដន្តិ កត្វា វិសុំ ន វុត្តំ សិយា។ កាមលោកេបិ បន ឯតំ អសិតាទិបាចកគ្គិវសេន តស្សេវច ឧទយភូតស្ស សកលសរីរានុបាលកស្ស ឧស្មាសង្ខាតស្ស កាយគ្គិនោ វសេន បាកដមេវ។ យំ សន្ធាយ –

អាយុ ឧស្មាច វិញ្ញាណំ, យទា កាយំ ជហន្តិមំ;
អបវិទ្ធោ តទា សេតិ, និរត្ថំវ កលិង្គរន្តិ វុត្តំ។

តត្ថ អាយូតិ តេសុ ទ្វីសុ អគ្គីសុ បតិដ្ឋិតំ ជីវិតមេវ វុច្ចតិ។ ឧស្មាតិ តេ ទ្វេ អគ្គយោ វុច្ចន្តិ។ យេសុ តិក្ខមន្ទវសេន វិសម ភូតេសុ កាយេ នានាពាធា ឧប្បជ្ជន្តិ។ យថាហ-ពហ្វាពាធោ ហោតិ ពហ្វាតង្កោ។ វិសមវេបាកិនិយា គហណិយា សមន្នា គតោ ហោតិ អតិឧណ្ហាយអតិសីតលាយាតិ។ សមភូតេសុ បន សត្តា និរាពាធា ហោន្តិ។ យថាហ-អប្បាពាធោ ហោតិ។ អប្បាតង្កោ។ សមវេបាកិនិយាគហណិយា សមន្នាគតោហោតិ។ នាតិសីតាយ នច្ចុណ្ហាយ មជ្ឈិមាយ បធានក្ខមាយាតិ។ កេចិ បន អសិតាទិបាចកគ្គិស្មឹ ឯវ ឯតំមញ្ញន្តិ។ ថេរេនចនាមរូបបរិច្ឆេទេជីវិតនវកំ នាម, រូបលោកេ វិសុំ សិយាតិ វុត្តំ។

វិសុទ្ធិមគ្គេ បន សេសេសុ ចតុសមុដ្ឋានេសុ អដ្ឋសុ ជីវិតនវ កញ្ចេវ តីណិ ឱជដ្ឋមកានិ ចាតិ តេត្តឹស តេត្តឹស រូបានិ បាកដានិ ហោន្តីតិ វុត្តំ។ តត្ថ អដ្ឋសូតិ បាចកគ្គិអស្សាស បស្សាសវជ្ជិតេសុ តីសុ តេជោកោដ្ឋាសេសុ បញ្ចសុ វាយោ កោដ្ឋាសេសូតិ អដ្ឋសុ។ ឥតិ កាមលោកេបិ សកលសរីរព្យាបីសុ តេជោវាយោកោដ្ឋាសេសុ លព្ភមានត្តា ឯតំ សកល សរីរេឯវ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ ឯត្ថ សិយា, កស្មា បនេត្ថ កាមលោកេ វិយ រូបលោកេ រូបកលាបានំ និរោធក្កមោ ន វុត្តោតិ។ វិសេសាភាវតោ, រូបលោកេបិ ហិ មរណកាលេ បន ចុតិចិត្តោ បរិសត្តរសមចិត្តស្ស ឋិតិកាល មុបាទាយ កម្មជរូបានិ នុប្បជ្ជន្តីតិអាទិកោ និរោធក្កមោ កាមលោកសទិសោយេវ។ កេវលំ បនេត្ថ អាហារជរូប និរោធោនាម នត្ថិ, តថា កឡេវរ និក្ខេបោច។ តស្មា តត្ថបិ ចុតិចិត្តតោ បរំ សោឡសចិត្តក្ខណ បរិមាណេ ឯកស្មឹ ខណេ ចិត្តជរូបសន្តានំ វោច្ឆិជ្ជតិ។ តតោ បរំ ឧតុសមុដ្ឋានរូបបរំបរា ឯកទ្វិតិ អច្ឆរាកាលមត្តំបិ បវត្តិត្វា វោច្ឆិជ្ជតីតិ យុត្តំ។ នច ឯត្តកមត្តេន កាលេន បវត្តមានាយបិ រូបសន្តតិយា មតកឡេវរំនាម សក្កា លទ្ធុំ។ បស្សន្តានំ ឯកក្ខណេន វិយ សរីរស្ស អន្តរធានស្ស បញ្ញាយនតោតិ។ យថាច រូបលោកេ, តថា កាមលោកេបិ ឧបបត្តិទេវានំ អញ្ញេសញ្ច ឱបបាតិកានន្តិ។ តេសញ្ហិ សរីរានិ បដិសន្ធិក្ខណេយេវ សព្ពសោ បរិបុណ្ណេន កម្មជកាយេន និព្ពត្តត្តា កម្មជរូបេហិ ឃនបូរិតានិ សល្លហុកភរានិ ច ហោន្តិ។ ឥតររូបានិ កម្មជរូបេសុ បតិដ្ឋាយ បវត្តន្តិ។ តស្មា តេសំ ចុតិកាលេ កម្មជរូបេសុ និរុទ្ធេសុ តានិ តិន្ទ បតិដ្ឋានិ ហុត្វា ចិរំ សន្តានំ ឃដ្តេតុំ នសក្កោន្តិ។ ថោកំ បវត្តិត្វា សព្ពសោ និរុជ្ឈន្តិ។ សរីរនិក្ខេបោនាម តេសំ នត្ថីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

[២០៣] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

“មរណកាលេ បន ព្រហ្មានំ សរីរនិក្ខេបាភាវតោ សព្ពេសំបិ តិសមុដ្ឋានានិ ទ្វិសមុដ្ឋានានិច សហេវ និរុជ្ឈន្តី”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ សព្ពេសំ រូបព្រហ្មានំ មរណាសន្នចិត្តានិ រូបំ នសមុដ្ឋាបេន្តីតិ អាបជ្ជតិ។ ន ហិ មរណាសន្ន ចិត្តសមុដ្ឋិតានិ រូបានិ កម្មជរូបេហិ សហេវ និរុជ្ឈន្តីតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ យថាចតានិ កម្មជរូបនិរោធតោ ថោកំ បវត្តិត្វា និរុជ្ឈន្តិ។ តថា ឧតុជរូបានិបិ ចិត្តជរូបនិរោធតោ ថោកំ បវត្តិត្វា និរុជ្ឈន្តីតិ ន ន សក្កា វិញ្ញាតុំ។ នច តាវត្តកេន កាលេន តេសុ បវត្ត មានេសុបិ សរីរនិក្ខេបោនាម សក្កា ភវិតុន្តិ។ ព្រហ្មានំ បន ចិន មិទ្ធាទីនំ នីវរណជាតិយានំ អត្ថិតាយ តទនុរូបំ ចិត្តជរូបានំ តទនុគតិកានញ្ច ឧតុជរូបានំ លហុកគរុកតាទិវិការោ ន ន សម្ភវតីតិ លហុតាទិត្តយំបិ គហេត្វា វុត្តំ **តេវីសរូបេសូ**តិ។ ឃានាទិត្តយភាវទ្វយវជ្ជានិ តេវីសរូបានិ ហោន្តិ។ តានិយេវ ចក្ខុ សោតវត្ថុ វិញ្ញត្តិទ្វយវជ្ជានិ អសញ្ញីនំ សត្តរសេវ រូបានិ ហោន្តីតិ យោជនា។ អសញ្ញីនំ បន គរុលហុតាទិបការោ ចិន្តេ តព្ពោ។ ន វា ចិន្តេតព្ពោ រូបធម្មានំ រុប្បនវិការស្ស ពហុការណត្តាតិ។ **ឧបបត្តិយ**ន្តិ កាមរូបាសញ្ញីនំ បដិសន្ធិយា ឧប្បាទក្ខណេ។ ឧប្បាទក្ខណោឯវ ហិ ឯកន្តេន ឧបបត្តិខណោនាម ហោតីតិ។ **បវត្តេតូ**តិ បដិសន្ធិយា ឋិតិក្ខណតោ បដ្ឋាយ សកលេ បវត្តិកាលេ បន **នកិញ្ចិបិ នលព្ភតិ**។ លព្ភតិយេវាតិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ ឥទំនាម រូបំ បវត្តេ នលព្ភតិ។ បដិសន្ធិយំឯវ លព្ភតីតិ អត្ថីតិ។ [រូបបវត្តិក្កមោ]

១៦១. ឯវំ ចិត្តចេតសិក រូបសង្គហំ កត្វា ឥទានិ យថា នុប្បត្តំ និព្ពានសង្គហំ ករោន្តោ **និព្ពានំបនា**តិអាទិមាហ។ និព្ពានំ បន និព្ពានន្តិ បវុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ **លោកុត្តរសង្ខាត**ន្តិ លោកុត្តរន្តិ ភគវតា កថិតំ, យថាហ-កតមេ ធម្មា លោកុត្តរា។ ចត្តារោច អរិយមគ្គា ចត្តារិច សាមញ្ញផលានិ អសង្ខតាច ធាតុ, ឥមេ ធម្មា

លោកុត្តរាតិ។ ឯតេន និព្ពានស្ស បញ្ញត្តិមត្តភាវំ និវត្តេតិ។ ន ហិ លោកវោហារសិទ្ធា បញ្ញត្តិ លោកុត្តរានាម
សក្កា ភវិតុន្តិ។ **ចតុមគ្គញាណេន សច្ឆិកាតព្ពន្តិ** ចក្ខុមន្តេន ចន្ទមណ្ឌលំវិយ ចក្ខុនា បដិលទ្ធមគ្គញាណេហិ
អរិយជនេហិ ចតូហិ អរិយមគ្គញាណេហិ បច្ចក្ខតោ ទដ្ឋព្ពំ។ បដិវិជ្ឈិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ **ចតុមគ្គញាណេនាតិ**
ឯតេន តាទិ សម្មា បដិបត្តិមគ្គតោ វិមុខានំ អន្ធបុថុជ្ជនានំ ជច្ចន្ធានំ វិយ ចន្ទ មណ្ឌលស្ស តស្ស អវិសយភាវំ
ទស្សេតិ។ ន ច ជច្ចន្ធានំ ចក្ខុម្ហិ អនុបលទ្ធមត្តេន ចន្ទមណ្ឌលំ នត្ថិនាម ហោតីតិ។ **សច្ឆិកាតព្ពន្តិ** ឯតេន
បរមត្ថតោ វិជ្ជមានភាវំ ទស្សេតិ។ យញ្ហិ កិញ្ចិ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានំ នហោតិ។ តំ សរូបតោ កស្ស បច្ចក្ខំនាម
ភវិស្សតីតិ។ តទុភយេន បនស្ស បញ្ញវន្តានំ កល្យាណកបុថុជ្ជនានំ អនុមានតោ សិទ្ធតំ ទីបេតិ, ន ហិ អនុ
មានតោបិ អត្តនោ ពុទ្ធិយំ អសិទ្ធស្ស អបាកដស្ស សច្ឆិកិរិយាយ វាយាមោបិនាម អត្ថិ។ យេន សច្ឆិកិរិយា
សិទ្ធិយាតិ។ ឯវំ និព្ពានស្ស បរមត្ថតោ វិជ្ជមានតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ កេវលំ វិជ្ជមានមត្តមេវ ន ហោតិ។ អថខោ
មហាតេជវន្តំ មហោជវន្តញ្ច តំ ហោតីតិ ទស្សេតុំ **មគ្គផលានមាលម្ពណភូតន្តិ** វុត្តំ។ ឯតេន និព្ពានេន វិនាមគ្គ
ផលានំ អកិច្ចសិទ្ធី ទស្សេតិ។ តតោ តស្ស មហាតេជវន្ត តំ មហោជវន្តតញ្ច ទីបេតិ។ យថា ហិ មហិទ្ធិកោ ឯកោ
រាជា ហោតិ។ តស្ស រដ្ឋេ ឯកស្មឹ មហាគាមេ ឯកោ គាមភោជកោ ឯកោច ចោរជេដ្ឋកោ មហាបរិវារោ វសតិ។
តេច អញ្ញមញ្ញំ វធាយ បរិសក្កន្តា វិចរន្តិ។ តត្ថ គាមភោជកោ នគរំ គន្ត្វា រាជានំ ឧបដ្ឋហិ។ សោ ន ចិរស្សេវ
រាជវល្លភោ ហោតិ។ រាជតោ មហតី អាណំ លភតិ។ តំ សុត្វា ចោរជេដ្ឋកោ ឥទានិ ឥធវសន្តស្ស មមជីវិតំ នត្ថីតិ
អត្តនោ បរិវារេន សទ្ធឹ អដ្ដវឹ បវិដ្ឋោ។ គាមភោជកោច តំអដ្ដវឹ បវិដ្ឋំបិ មុញ្ចិតុំ អទត្វា គហេត្វា វធិ។ ឯវំ
សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ មហិទ្ធិករាជា វិយ ហិ និព្ពានំ។ គាម ភោជកោ វិយ ញាណំ។ ចោរជេដ្ឋកោ វិយ មោហោ។
បរិវារ ចោរា វិយ សេសកិលេសា។ បុព្ពេ រញ្ញោ អនុបដ្ឋា នកាលេ គាមភោជកោ វិយ បុថុជ្ជនញាណំ។ ឧបដ្ឋាន
កាលេ គាម ភោជកោ វិយ មគ្គញាណន្តិ។ តណ្ហា បវត្តមានា អជ្ឈត្តពាហិទ្ធាទិ ភេទេសុ ខន្ធាទិធម្មេសុ វិនន្ធ
មានាវ បវត្តតិ។ យថាហ –

អន្តោជដា ពាហិជដា, ជដាយ ជដិតា បជាតិ។

តស្មា សា វេឡុគុម្ពេ វេឡុសាខា វិយ វិនននដ្ឋេន សំសិព្ពនដ្ឋេន វានសមញ្ញំ លភតីតិ វុត្តំ **វានសង្ខាតាយ
តណ្ហាយាតិ**។ **និក្ខន្តត្តាតិ** និស្សដត្តា។ តស្សា វិសយភាវំ អតិក្កមិត្វា ឋិតត្តាតិ អត្ថោ។ ឯតេន វានតោ និក្ខន្តន្តិ
និព្ពានន្តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ **សភាវតោតិ** សន្តិលក្ខណេន។ អជ្ឈត្តសម្ភូតានំ តិវិធវដ្ដសន្តាបានំ និព្ពុតិអត្ថេន។
តេសំ សព្ពសោ អភាវដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ **ឯកវិធំបីតិ** យថា ចិត្តំ សភាវតោ ឯកវិធំបិ ជាតិធម្មត្តា ជាតិភូមិ
សម្បយោគាទិ ភេទេន កាល ទិសាទេសបុគ្គលភេទេនច វត្ថុតោ ភិន្នមេវ ហោតិ។ ន តថា ឥទំ និព្ពានំ។ ឥទំ
បន សភាវតោបិ វត្ថុតោបិ អភិន្នមេវ ហុត្វា ឯកវិធំ ហោតិ។ ឥទញ្ហិ អនមតគ្គេ សំសារេ អតីតេ ឯតរហិ
អនាគតេច បរិនិព្ពុតានំ ពុទ្ធានំវា បច្ចេកពុទ្ធានំវា ពុទ្ធសាវកានំវា សព្ពេសំបិ ឯកមេវ ហោតិ។ កស្មា,
អនិទ្ទិសិតព្ពធម្មត្តា។ វិញ្ញាណំ អនិទស្សនំ អនន្តំ សព្ពតោបភន្តិ ហិ ភគវតា វុត្តំ។ តត្ថ វិញ្ញាណន្តិ សង្ខតធម្មានំ
ខយនិរោធភាវេន សិទ្ធត្តា ឯតំ តព្ភាវេនឯវ សុដ្ឋុ អភិព្យត្តំ កត្វា ញាតព្ពំ។ អនិទស្សនន្តិ អនិមិត្តធម្មត្តា ពាល
បុថុជ្ជនានំ ទស្សនវិសយភូតេន កេនចិនិមិត្តេន និទស្សិតុំវា កាលភេទេន ទិសាទេសបុគ្គលសន្តាន ភេទេន
ហីនបណីតាទិភេទេន ច ភិន្នំ កត្វា និទស្សិតុំវា នារហតីតិ អត្ថោ។ អនន្តន្តិ បុព្ពន្តាបរន្តវិរហិតំ។
សព្ពតោបភន្តិ វដ្ដទុក្ខបដិបក្ខសិទ្ធេហិ អនន្តេហិ គុណោភាសេហិ សព្ពតោ បភាវន្តន្តិ អត្ថោ។ តថា
អនិទ្ទិសិតព្ពធម្មត្តាច បន អនមតគ្គេ សំសារេ សព្ពាសុច ទិសាសុ អសុកស្មឹ នាម កាលេ អសុកាយនាម
ទិសាយ នត្ថីតិ នវត្តព្ពំ។ កស្មា, អរិយមគ្គំ ភាវេន្តេន យទា កទាចិ យត្ថ កត្ថចិ អវស្សំ អធិគន្តព្ពតាវសេន
សព្ពទា សព្ពត្ថ ច លព្ភមានត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ វិនយេ, អង្គុត្តរេ, ឧទានេច –

សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ យាកាចិ លោកេ សវន្តិយោ មហាសមុទ្ទំ អប្បេន្តិ។ យាច អន្តលិក្ខា ធារា
បបតន្តិ។ ន តេន មហាសមុទ្ទស្ស ឩនត្តំវា បូរត្តំវា បញ្ញាយតិ។ ឯវំ មេវ ខោ ភិក្ខវេ ពហូចេបិ ភិក្ខូ អនុ
បាទិសេសាយ និព្ពាន ធាតុយា បរិនិព្ពាយន្តិ។ ន តេន និព្ពានធាតុយា ឩនត្តំ វា បូរត្តំវា បញ្ញាយតីតិ។

អដ្ឋកថាសុច ន តេន និព្ពានធាតុយា ឩនត្តំវា បូរត្តំវា បញ្ញាយតីតិ អសង្ខ្យេយ្យេបិ មហាកប្បេ ពុទ្ធេសុ
អនុប្បជ្ជន្តេសុ ឯកសត្តោបិ បរិនិព្ពាតុំ នសក្កោតិ។ តទាបិ តុច្ឆា និព្ពាន ធាតូតិ នសក្កា វត្តុំ។ ពុទ្ធកាលេ បន
ឯកេកស្មឹ សមាគមេ អសង្ខ្យេយ្យាបិ សត្តា អមតំ អារាធេន្តិ។ តទាបិ នសក្កា វត្តុំ បូរា និព្ពានធាតូតិ វុត្តំ។ ព្រហ្ម
និមន្តនសុត្តេច វិញ្ញាណំ អនិទស្សនំ អនន្តំ សព្ពតោបភន្តិ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយញ្ច សព្ពតោបភន្តិ សព្ពតោ
បភាសម្បន្នំ។ និព្ពានតោ ហិ អញ្ញោ កោចិ ធម្មោ បភស្សរតរោវា ជោតិវន្តតរោវា បរិសុទ្ធតរោវា បណ្ឌរ តរោវា
នត្ថិ។ សព្ពតោវា បភូតមេវ ហោតិ។ នកត្ថចិ នត្ថីតិ សព្ពតោបតំ។ បុរត្ថិមទិសាទីសុ ហិ អសុកទិសាយំនាម
និព្ពានំ នត្ថីតិ នវត្តព្ពន្តិ វុត្តំ។

ឯវំសន្តេបិ ឯតំ និរុទ្ធតេកាលិកធម្ម សន្និស្សយេន វិញ្ញាយ មានត្តា និរុទ្ធធម្មភេទេន ភិន្នំ កត្វា ឧបចរិតុំ លព្ភតីតិ វុត្តំ **សឧបាទិសេសា**តិអាទិ។ តត្ថ ឧបាទីយតិ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ ភុសំ គណ្ហីយតីតិ ឧបាទិ។ ឧបាទិន្នខន្ធបញ្ចកំ។ សោយេវ ឯកទេសេនវា អនវសេសេនវា បហីនេហិ កម្មកិលេសេហិ សេសោតិ ឧបាទិសេសោ។ សំវិជ្ជតិ តស្មិំ សន្តានេ ឧបាទិសេសោ យស្សា អធិគតកាលេតិ សឧបាទិសេសា។ **និព្ពានធាតូ**តិ និព្ពុតិស ភាវោ។ សឧបាទិសេសាច សា និព្ពានធាតុចាតិ សមាសោ។ នត្ថិ តស្មិំ សន្តានេ ឧបាទិសេសោ យស្សា អធិគតកាលេតិ អនុបាទិសេសា, អនុបាទិសេសាច សា និព្ពានធាតុចាតិ វិគ្គហោ។ វុត្តញ្ចេតំ ឥតិ វុត្តកេ-ទ្វេ មា ភិក្ខវេ និព្ពានធាតុយោ។ កតមា ទ្វេ, សឧបាទិសេសាច និព្ពានធាតុ, អនុបាទិសេសាច និព្ពានធាតូតិអាទិ។ តត្ថ បុរិមា កិលេសនិព្ពានំនាម។ បច្ឆិមា ខន្ធនិព្ពានំនាម។ បុរិមាវា ទិដ្ឋធម្មិក និព្ពានំនាម។ បច្ឆិមា សម្បរាយិក និព្ពានំនាម។ យថាហ-ឯកា ហិ ធាតុ ឥធ ទិដ្ឋធម្មិកា សឧបាទិសេសា ភវនេត្តិ សង្ខយា។ អនុបាទិសេសា បន សម្បរាយិកាតិ។ អង្គុត្តរេ បន សត្តនិបាតេ ឧភតោភាគវិមុត្ត បញ្ញាបិ មុត្តានំ ទ្វិន្នំ ខីណាសវានំ ខន្ធបាទិសេសវសេន កាយសក្ខិទិដ្ឋិបត្ត សទ្ធាវិមុត្តធម្មានុសារិសង្ខាតានំ ចតុន្នំ សេក្ខានំ អារទ្ធវិបស្ស កស្សច យោគីកល្យាណបុថុជ្ជនស្ស កិលេសុ បាទិសេសវសេន សឧបាទិសេសតា អនុបាទិសេសតាច វុត្តា។ តត្ថេវ នវនិបាតេ អន្តរាបរិនិព្ពាយិ, ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយិ, អសង្ខារបរិនិព្ពាយិ, សសង្ខារបរិនិព្ពាយិ, ឧទ្ធំ សោត អកនិដ្ឋគាមីតិ បញ្ចន្នំ អនាគាមីនំ សកទាគាមិស្ស តិណ្ណំ សោតាបន្នានន្តិ នវន្នំ សេក្ខបុគ្គលានំ កិលេសុ បាទិសេសវសេន សឧបាទិសេសតា វុត្តា។

នេត្តិយំ បន អរហត្តផលំបិ សឧបាទិសេសនិព្ពានន្តិ វុត្តំ។ តំ ឥធ នាធិប្បេតំ។ ឯត្ថច មគ្គក្ខណេ កិលេសានំ ខយោ សឧបាទិ សេសំនាម។ ចុតិ អនន្តរេ ខន្ធានំ អនុប្បាទោ អនុបាទិសេសំនាម។ យស្មា បន បដិសន្ធិវន្ធានាម កិលេសេសុ សតិឯវ ជាយន្តិ។ អសតិ នជាយន្តិ, តស្មា តេបិ កិលេសក្ខយេន សហេវ ខិយ្យន្តិ។ យាវចុតិយា បវត្តមានំ បច្ចុប្បន្នខន្ធសន្តានំ បន ខីណាសវស្សបិ បុរិមភវេ បវត្តកម្មកិលេសានំ ផលនិសន្ទភូតំ សព្ពសត្តានំ ធម្ម តាសិទ្ធំ។ តស្មា តំ ខីណេសុបិ កិលេសេសុ យាវចុតិយា បវត្ត តិយេវ។ ចុតិក្ខណេ តស្ស និរោធោបិ ធម្មតានិរោធោ ឯវ។ យោ បន តទនន្តរេ បុនភវស្ស អនុប្បាទោ។ សោ កិលេសក្ខយេន សហេវ សិទ្ធោ។ ន កេវលំ តទនន្តរេ បុន ភវស្សេវ។ តតោ បរំបិ អនមតគ្គ សំសារេ ភវបរំបរាយ អនុប្បាទោបិ តេន សហេវ សិទ្ធោ។ សព្ពញ្ចេតំ ឯកមេវ និព្ពានំ។ ឯវំសន្តេបិ ខន្ធាវសេសស្ស ភាវា ភាវលេសំ ឧបាទាយ អយំ ភេទោ វុត្តោតិ វុត្តំ **ទុវិធំ ហោតិ ការណបរិយាយេនា**តិ ទុវិធ បញ្ញាបនស្ស ការណលេសេនាតិ អត្ថោ។

យស្មា បន សង្ខតធម្មានាម សបលិពោធធម្មត្តា នានាបលិពោធេហិ និច្ចកាលំ ជនំ បីឡេន្តិ។ សន្តសុខំ នាម លទ្ធុំ នទេន្តិ។ សនិមិត្ត ធម្មត្តាច កិលេសានំ ជរាមរណាទីនញ្ច សព្ពេសំ អនត្ថានំ វត្ថុ ភូតា ភូមិភូតា ហោន្តិ។ សបណិហិតធម្មត្តាច សព្ពទុក្ខានំ មូលភូតំ អាសាទុក្ខំនាម និច្ចកាលំបិ ជនេន្តិ។ តស្មា តប្បដិបក្ខសិទ្ធេន គុណភេទេន តិវិធំភេទំ ទស្សេតុំ **សុញ្ញត**ន្តិអាទិ មាហ។ តត្ថ សព្ពបលិពោធ វិវិត្តត្តា សុញ្ញតំ។ សក្កាយទិដ្ឋិយា ហិ សតិ ពាលានំ យត្តកា បាបកម្មបលិពោធា អបាយ ទុក្ខបលិពោធាច សន្និស្សន្តិ។ បណ្ឌិតានំច តតោ អត្តានំ រក្ខនត្ថំ យត្តកា កល្យាណកម្មបលិពោធា សន្និស្សន្តិ។ សក្កាយទិដ្ឋិនិរោធោយេវ សព្ពេតេ សក្កាយទិដ្ឋិមូលកេ បលិពោធេ និរោធេតុំ សក្កោតិ។ ន វិនា តេន អញ្ញោ កោចិ។ តស្មា សោនិរោធោ តេហិ បលិពោធេហិ វិវិត្តោ ហោតិ, តថា រាគក្ខយោយេវ រាគមូលកេ បលិពោធេ និរោធេតុំ សក្កោតិ។ ន វិនា តេន អញ្ញោ កោចិ។ ទោសក្ខយោយេវ ទោសមូលកេ។ មោហក្ខយោយេវ មោហមូលកេតិអាទិ វត្តព្វំ។ ឥតិ និព្ពានំ សព្ពបលិ ពោធេហិ វិវិត្តត្តា សុញ្ញតំនាម។

និមិត្តំ វុច្ចតិ ឧប្បាទបវត្តមូលកោ ឱឡារិកាការោ។ យេន សមន្នាគតា សង្ខតធម្មា សព្ពេសំ កិលេសានំ ជរាមរណានញ្ច វត្ថុភូតា ភូមិភូតា ហោន្តិ។ តថា សព្ពេសំ មារានំ សព្ពេសំ វេរានំ សព្ពេសំ រោគាទិ អនត្ថានំ វត្ថុភូតា ភូមិភូតា ហោន្តិ។ យតោ តេ មារធេយ្យាតិបិ មច្ចុធេយ្យាតិបិ វុច្ចន្តិ។ កាល ទិសា ទេស សន្តានាទិ ភេទេន ហីនបណីតាទិ ភេទេនច ភេទំ គច្ឆន្តិ។ និព្ពានំ បន សព្ពេសំ និមិត្តធម្មានំ ខយនិរោធភាវេន សិទ្ធត្តា នត្ថិ។ តស្មិំ និមិត្តន្តិ **អនិមិត្តំ**។ តញ្ហិ សព្ពេសំ កិលេ សាទីនំ អនត្ថានំ វត្ថុភូតេ និមិត្តធម្មេ វិទ្ធំសេត្វា តេសំ អនត្ថានំ អភាវំ សាធេន្តំ និច្ចំ តិដ្ឋតិ។ នច តំ កាលភេទេន ភិន្នំ ហោតិ។ ឥទំ អតីតេ អសុកកប្បេ អសុកពុទ្ធស្ស និព្ពានំ, ឥទំ អនាគតេ, ឥទំ ឯតរហីតិ។ នាបិ ទិសាភេទេន ភិន្នំ។ ឥទំ ទសសុ ទិសាសុ អសុកាយនាម ទិសាយ និព្ពានំ, ឥទំ អសុកាយ នាមាតិ។ នចាបិ ទេសភេទេនវា សន្តានភេទេនវា ភិន្នំ។ ឥទំ មនុស្សលោកេ ឥទំ ទេវលោកេ ឥទំ ព្រហ្មលោកេតិ វា ឥទំ មនុស្សានំ ឥទំ ទេវានំ ឥទំ ព្រហ្មានន្តិវាតិ។ តថា បណីតាទិ ភេទេន ភិន្នំ ន ហោតិ។ ឥទំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ។ ឥទំ បច្ចេកពុទ្ធានំ។ ឥទំ ពុទ្ធសាវកានន្តិ។

បណិហិតំ, បណិធានំ, បណិធិ, បត្ថនា, អាសា, ជិឃច្ឆា, បិបាសាតិ អត្ថតោ ឯកំ។ សង្ខតធម្មាច លព្ភមានាបិ ភិជ្ជនធម្មត្តា បុនប្បុនំ លទ្ធុំ អាសា ទុក្ខំនាម វឌ្ឍេន្តិ។ អាសាទុក្ខស្ស បរិយន្តោនាម នត្ថិ។ សព្ពញ្ច ទុក្ខំ

អាសាមូលកំ ហោតិ។ អាសាសទិសំ ទុក្ខនិទានំនាម នត្ថិ, និព្ពានំ បន សយំ បិបាសវិនយធម្មត្តា អាសាសង្ខាតំ សព្ពំ តណ្ហាបណិធីវា ឆន្ទបណិធីវា វិនេន្តំ វិធមេន្តំ វត្តតីតិ នត្ថិ។ តស្មិំ បណិហិតន្តិ **អប្បណិហិតំ**។ ឯត្ថច ទុវិធំ សុខំ វេទយិតសុខំ សន្តិសុខន្តិ។ តត្ថ មនុស្ស ទិព្ព ព្រហ្ម សម្បត្តិយោ លភិត្វា អនុភវនវសេន បវត្តំ បីតិសោមនស្ស សុខំ វេទយិតសុខំនាម។ តំ បន ខណេខណេ វិជ្ជុវិយ ភិជ្ជនធម្មំ។ សម្បត្តិយោច អនិច្ចធម្មា។ សព្ពេតេ អបរិយន្តំ អាសាទុក្ខំ ភិយ្យោ វឌ្ឍេន្តិយេវ។ តស្មា សព្ពំ វេទយិតសុខំនាម អាសា ទុក្ខជនកត្តា ឯកន្តេន ទុក្ខមេវ ហោតិ។ យថាហ-យំកិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្ពំ តំ ទុក្ខស្មិន្តិ។ ធម្មសេនាបតិនាច កតមំ តំ អាវុសោ សារិបុត្ត និព្ពានេ សុខំ, យទេត្ថ វេទយិតំ នត្ថីតិ បុដ្ឋេន ឯតទេវេត្ថ អាវុសោ និព្ពានេ សុខំ, យទេត្ថ វេទយិតំ នត្ថីតិ វុត្តំ។ សន្តិសុខំនាម អត្តនិ ឧប្បន្នានំវា ឧប្បជ្ជិតុំ បច្ចុបដ្ឋិ តានំវា កិលេសាទីនំ អបាយទុក្ខាទីនញ្ច អត្តនោ សម្មាបយោគំ បដិច្ច វិមុច្ចនសុខំ។ ឯតទេវេត្ថ ឯកន្តសុខំ អចលសុខំ។ ឯតស្មិញ្ហិ អសតិ បុថុជ្ជនានំ មនុស្ស ទិព្ពព្រហ្មសម្បត្តិយោ អនុភវន្តានំបិ អវស្សំ បត្តព្ពដ្ឋេន បច្ចុបដ្ឋិតានេវ ហោន្តិ អវិចិនិរយ ភយាទីនីតិ។ តស្មា សព្ពស្ស វេទយិតសុខមូលកស្ស អាសាទុក្ខស្ស សន្តិសុខទីបកំ ឥទំ អប្បណិហិតបទំ និព្ពានស្ស ឯកំ មហន្តំ គុណបទំ ហោតីតិ។

អាការ ភេទេនាតិ តិវិធស្ស សុញ្ញតាទិកស្ស គុណកោដ្ឋាសស្ស ភេទេន។ ឯត្ថច យទេតំ អនមតគ្គេ សំសារេ អជ្ឈត្តំ អនុសយិត្វា អាគតានំ កិលេសានំ មគ្គក្ខណេ អជ្ឈត្តមេវ និរុជ្ឈនំ ខិយ្យនំ។ តំ ខយធាតុ និរោធធាតុ សង្ខាតំ ឯកំ ធម្មាយតនំ ហោតិ។ ឯកា ធម្មធាតុ ហោតិ។ ឯកោ បរមត្ថធម្មោ ហោតិ។ ខយដ្ឋេន និរោធដ្ឋេន សភាវតោ វិជ្ជមានត្តា, ន ហិ តំ បញ្ញត្តិរូបំ ហោតិ។ កាយេ ញាណេច សរូបតោ ឧបលទ្ធត្តា, ទុវិធញ្ហិ និព្ពានស្ស សច្ឆិករណំ កាយសច្ឆិករណំ ញាណសច្ឆិករណញ្ច។ យថាហ-ឆន្ទជាតោ ឧស្សហតិ។ ឧស្សហិត្វា តុលេតិ។ តុលយិត្វា បទហតិ។ បហិតត្តោ សមានោ កាយេនចេវ បរមត្ថសច្ចំ សច្ឆិករោតិ។ បញ្ញាយច តំ បដិវិជ្ឈ បស្សតីតិ។ តត្ថ អនមតគ្គេ សំសារេ អជ្ឈត្តំ និច្ចំ សន្តាបេត្វា បរិទយ្ហិត្វា អាគតានំ កិលេសានំ មគ្គក្ខណេ អជ្ឈត្តមេវ និរុជ្ឈនំ និព្ពាយនំ កាយសច្ឆិករណំនាម។ ឯវំ កាយេន សច្ឆិកត្វា បុន បច្ចវេក្ខន្តោ អជ្ឈត្តំ តំ និរុជ្ឈនំ ញាណេន បច្ចក្ខតោ បស្សតិ។ និរុទ្ធា មេ កិលេសាតិ ជានាតិ, ឥទំ ញាណសច្ឆិករណំនាម។ តេសុ កាយ សច្ឆិករណំ អនន្តំ អបរិមាណំ វដ្ដទុក្ខំ ខេបេតិ។ ញាណសច្ឆិករណំ អនប្បកំ បីតិសោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ។ បញ្ញត្តិធម្មេសុ ឯវំ រូបំ សច្ឆិករណំនាម នត្ថីតិ។ តស្ស បន និរុជ្ឈនស្ស សុញ្ញតធម្មត្តា មន្ទពុទ្ធីនំ តស្មិំ តុច្ឆសញ្ញា និរត្ថកសញ្ញា សណ្ឋាតិ។ អនិមិត្ត ធម្មត្តា តស្មិំ អភាវមត្តសញ្ញា បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានសញ្ញា សណ្ឋាតិ។ អប្បណិហិតធម្មត្តា តណ្ហាវសិកា ជនា តស្មិំ សុខំ នាម កិញ្ចិ នត្ថីតិ មញ្ញន្តិ។

យេ បន យថាវុត្តំ ខយនិរោធមត្តំ និព្ពានំនាម នហោតិ។ តញ្ហិ អភាវមត្តំ បញ្ញត្តិរូបំ ហោតិ។ និព្ពានញ្ច នាម គម្ភីរាទីនំ អនន្តគុណានំ វត្ថុ ហោតិ, នច អភាវមត្តំ តេសំ វត្ថុ ភវិតុំ អរហតិ។ និព្ពានំ បរមំ សុខន្តិ វុត្តំ។ នច អភាវមត្តេ កិញ្ចិ សុខំនាម សក្កាលទ្ធុំ។ តស្មា យោ តស្ស ខយនិរោធស្ស បច្ចយោ អត្ថិ។ យស្សច អានុភាវេន សោ ខយនិរោធោ សិជ្ឈតិ។ ឯត ទេវ និព្ពានំ នាមាតិ ឥច្ឆន្តិ។ តេសំបិ វដ្ដទុក្ខ សន្តិតោ អតិរេកបយោជនំនាម នលព្ភតិ។ និព្ពានស្សច គុណបទានិ នាម អនន្តានំ វដ្ដធម្មានំ បដិបក្ខវសេន សិជ្ឈន្តិ, នោ អញ្ញថា។ តស្មា យត្តកានិ អគុណបទានិ វដ្ដធម្មេសុ លព្ភន្តិ, តត្តកានិ តេសំ ខយ និរោធេ អនន្តានិ គុណបទានិ ហុត្វា សិជ្ឈន្តិ។ យោ ខយនិរោធោបិ តាវ វិសុំ ធម្មភាវេនវិញ្ញាតុំ ទុក្ករោគម្ភីរោ ហោតិ។ យតោ តំ អភាវមត្តំ បញ្ញត្តិរូបំ មញ្ញន្តិ។ គុណបទានំ បនស្ស គម្ភីរភាវេ វត្តព្ពមេវនត្ថិ។ សន្តិសុខញ្ច នាម វដ្ដទុក្ខានំ វូបសន្តតាឯវ។ តេសំ វូបសមោ សុខោតិ ហិ វុត្តំ។ វូបសន្តតាតិច តេសំ សព្ពសោ ខយនិរោធោឯវាតិ វដ្ដទុក្ខ បរិយាបន្នានំ សព្ព វេទយីតសុខានំ ឧក្កំសគតា តស្ស ខយនិរោធស្ស បរមសុខតា សិទ្ធា ហោតីតិ។ តស្ស បន បរមត្ថតោ វិជ្ជមានភាវេ តាវ ឥទំ សុត្តំ។

អត្ថិ ភិក្ខវេ អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខតំ។ នោ ចេ តំ ភិក្ខវេ អភវិស្ស អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខតំ, ន យិមស្ស ជាតស្ស ភូតស្ស កតស្ស សង្ខតស្ស និស្សរណំ បញ្ញាយេថ។ យស្មាច ខោ ភិក្ខវេ អត្ថិ អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខតំ, តស្មា ជាតស្ស ភូតស្ស កតស្ស សង្ខតស្ស និស្សរណំ បញ្ញាយតីតិ។

តត្ថ អជាននំ អជាតំ។ ជាតិក្ខយោតិ អត្ថោ។ អភវនំ អភូតំ។ អភាវោតិ អត្ថោ។ អករណំ អកតំ។ អសង្ខរណំ អសង្ខតំ។ ឧប្បាទេតុំវា បវត្តេតុំវា សង្ខារទុក្ខស្ស អភាវោតិ អត្ថោ។ ជាតិក្ខយោតិវា វិសុំ ឯកា ធម្មធាតុ ហោតិ។ តស្មា វិសុំ ធម្មភាវំ សន្ធាយ នត្ថិ ជាតំ ឯត្ថាតិ អជាតន្តីបិ យុជ្ជតិយេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, សង្ខតធម្មានាម បច្ចយេ សតិ ជាយន្តិ។ អសតិ ន ជាយន្តីតិ ជាតំ វិយ អជាតំបិ តេសំ អត្ថិ។ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានំ ហោតីតិ អត្ថោ។ យទិច អជាតំនាម នត្ថិ, ជាតមេវ អត្ថិ។ ឯវំសតិ អត្តនិ កិលេសានំ អជាតត្ថាយ សម្មា បដិបជ្ជន្តានំបិ សព្ពេ កិលេសធម្មា ជាតាយេវ សិយុំ។ នោ អជាតា។ កស្មា, អជាតស្សនាម នត្ថិតាយាតិ។ ឯសនយោ សព្ពេសុ ទុច្ចរិតធម្មេសុ អបាយទុក្ខវដ្ដទុក្ខេសុ, ទិដ្ឋធម្មេច សព្ពេសុ រោគាពាធភយុបទ្ទវេសុ។ ឯវញ្ច

សតិ លោកេ សព្ពេ បុរិសការា បុរិសថាមា បុរិសបរក្កមា និរត្ថកា ឯវ សិយុន្តិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ នោ ចេតំ ភិក្ខវេ។ល។ បញ្ញាយេថាតិ វុត្តំ។ យស្មា បន អជាតំនាម ឯកន្តេន អត្ថិយេវ។ តស្មា អត្តនិ អជាតត្តាយ សម្មា បដិបជ្ជន្តានំ តេ ឯកន្តេន នជាយន្តិ។ ឯវំ សតិ សព្ពេ បុរិសការា បុរិសថាមា បុរិសបរក្កមា សត្ថកា ឯវ ហោន្តីតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ យស្មាច ខោ ភិក្ខវេតិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្តាវតា អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារ និរោធោ។ សង្ខារ និរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ។ល។ ទុក្ខក្ខន្ធស្ស និរោធោ ហោតីតិ ឯវំ វុត្តស្ស និរោធស្ស បរមត្ថតោ វិជ្ជមានភាវំ ទស្សេតិ។ អត្ថិ សទ្ទស្ស វិជ្ជមានត្ថវចនត្តា។ តត្ថ និរោធោ ទុវិធោ ជាតនិរោធោ អជាតនិរោធោតិ។ តត្ថ ឧប្បជ្ជិត្វា និរោធោ ជាតនិរោធោនាម។ មច្ចូតិច មរណន្តិច ឯតស្សេវនាមំ។ អជ្ឈត្តបរិយា បន្នានំ កិលេសាទីនំ ឧប្បាទស្សបិ សព្ពសោ អភាវោ អជាត និរោនាម។ យោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានន្តិ វុច្ចតិ។ អយមិធាធិប្បេតោ, អយមេវ ហិ សព្ពបលិពោធេហិ សុញ្ញត្តា សុញ្ញតោនាម។ កិលេសានំ ជារាមរណាទីនញ្ច វត្ថុភូតស្ស និមិត្តស្ស អភាវា អនិមិត្តោនាម។ សព្ពទុក្ខានំ និទានភូតស្ស អាសាទុក្ខស្ស អភាវា អប្បណិហិតោនាម។ តេន វុត្តំ **សុញ្ញតំអនិមិត្តំ អប្បណិហិតញ្ចេ**តិ តិវិធំ ហោតីតិ។ **បទ**ន្តិអាទិ និព្ពានស្ស វេវចនានិ។ តញ្ហិ វិសុំ អសំមិស្សោ កេវលោ ឧបលព្ភមានោ ឯកោ បរមត្ថ ធម្មោតិ បទំ នាម។ កោដ្ឋាសត្ថោ ហិ បទសទ្ទោ។ យថា បទសោ ធម្មំ វាចេយ្យាតិ។ ចវនាភាវេន **អច្ចុតំ**។ បុព្ពន្តាបរន្តេ អតិក្កម្ម បវត្តត្តា **អច្ចន្តំ**។ សង្ខរណកិច្ចរហិតត្តា **អសង្ខតំ**។ អត្តនោ ឧត្តរិតរស្ស កស្សចិ ធម្មស្ស អភាវតោ **អនុត្តរ**ន្តិ។ **វានមុត្តា** តណ្ហា វិមុត្តា, មហន្តេ សីលក្ខន្ធាទិកេ ធម្មេ ឯសីសុ អធិគច្ឆីសូតិ **មហេសយោ**, ពុទ្ធា។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ រូបនិព្ពាន សង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

១៦២. ឯវំ ឆហិ បរិច្ឆេទេហិ ចត្តារោ បរមត្ថេ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសំ តំតំវាសិសង្ខាតំ សមុច្ចយំ ទស្សេន្តោ អាទិគាថ មាហ។ យេ សលក្ខណា ទ្វាសត្តតិវិធា វត្ថុធម្មា មយា វុត្តា។ ឥទានិ តេសំ សមុច្ចយំ យថាយោគំ បវក្ខាមីតិ យោជនា។ តត្ថ **សលក្ខណាវត្ថុធម្មា**តិ បទេហិ ទសវិធានិ អនិប្ផន្នរូបានិ បដិក្ខិបតិ។ ន ហិ តានិ អត្តនោ អាវេនិកភូតេន សភាវ លក្ខណេន អនិច្ចតាទិ សាមញ្ញលក្ខណេនច សលក្ខណានិ ហោន្តិ។ ឯកន្តបរមត្ថតាយ អភាវតោ។ តតោយេវច វត្ថុធម្មាច នហោន្តិ។ សរូបតោ អនុបលព្ភមានត្តា។ ទព្ពវាចកោហិ ឥធ វត្ថុសទ្ទោ។ ទព្ពញ្ចនាម ឥធ សរូបតោ លព្ភមានោ សភាវោ ឯវ។ ឯតេន និព្ពានស្សបិ មគ្គផលបច្ចវេក្ខនញាណេសុ សរូបតោ លព្ភមាន សភាវតា វុត្តា ហោតិ។ អនិប្ផន្នរូបានំ វិយ ច វត្ថុធម្ម សន្និស្សយេន ទិស្សមានធម្មមត្តភាវំ វា បញ្ញត្តិធម្មានំ វិយ បរិកប្បិតាការមត្តភាវំវា សសវិសាណ កច្ឆបលោមាទីនំ វិយ សព្ពសោ អភូត បរិកប្បិត មត្តភាវំវា និវារេតីតិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថច **ទ្វាសត្តតិវិធាសលក្ខណាវត្ថុធម្មា**តិ វចនេ បយោជនំ នទិស្សតិ។ តេសុ ហិ ទ្វាសត្តតិវិធេសុ ឯកច្ចេ ឯវ ធម្មា បុរិមេសុ តីសុ សង្គហេសុ អាគតា។ បច្ឆិមេច សព្ពសង្គហេ អនិប្ផន្នរូបានិបិ អធិប្បេតានិឯវាតិ។ ឯត្ថច វត្ថុធម្មាសលក្ខណាតិ បទេហិ អនិប្ផន្នរូបានំ សលក្ខណតា បដិក្ខិបនេ យំ វត្តព្ពំ។ តំ រូបសមុទ្ទេស ទីបនិយំ វុត្តមេវាតិ។ ឯកន្តាកុសលជាតិយានំ អាសវចតុក្កាទីនំ សង្គហោ **អកុសលសង្គហោ**, ន អកុសល សម្បយុត្តត្តាយេវ អកុសលភូតានំ ចិត្តជស្សាទីនន្តិ។ កុសលា កុសលាព្យាកតមិស្សកានំ សង្គហោ **មិស្សកសង្គហោ**។

ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, ពុជ្ឈន្តិ ឯតាយាតិ កត្វា។ ពោធិយា បក្ខា ពោធិបក្ខា។ ពោធិសម្ភារាតិ អត្ថោ។ ពោធិ បក្ខេសុ ភវា អន្តោគធាតិ ពោធិបក្ខិយា។ តេសំ សង្គហោតិ **ពោធិបក្ខិយសង្គហោ**។ សព្ពេសំ អនវសេសានំ បរមត្ថធម្មានំ សង្គហោ **សព្ពសង្គហោ**។ ចិរបារិវាសិយដ្ឋេន មទនិយដ្ឋេនច អាសវ សទិសត្តា **អាសវា**។ យទិច តទុភយដ្ឋេន អាសវានាម សិយុំ។ ឥមេ លោភាទយោ ឯវ អាសវានាម សិយុំ។ បុប្ផាសវាទយោ ហិ លោកេ ឆ បញ្ច វត្តិមត្តំ វា សត្តដ្ឋវត្តិមត្តំ វា សយំបិ កុម្ភេសុ បរិវាសំ គណ្ហន្តិ។ កុម្ភេច បរិវាសំ គាហាបេន្តិ។ ឥមេ បន អនមតគ្គេ សំសារេ សយំបិ សត្តសន្តានេ បរិវាសំ គណ្ហន្តិ។ សត្តសន្តានញ្ច បរិវាសំ គាហាបេន្តិ។ សកលំ សត្តសន្តានំ សទា អាសវបូរិតមេវ ហោតិ។ យថាហ-ចក្ខុំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ ឯត្ថេសា តណ្ហា ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្ថ និវិសមានា និវិសតីតិអាទិ។ តត្ថ ឯសា តណ្ហា បរិយុដ្ឋានវសេន ឧប្បជ្ជមានា ឯត្ថេវ ឧប្បជ្ជតិ។ ឧប្បជ្ជិត្វាច បុន អនុសយភាវេន បរិវាសំ កត្វា និវិសមានា ឯត្ថេវ និវិសតីតិ អត្ថោ។ យាវច អរិយមគ្គជោវនំ នលព្ភតិ។ តាវ សន្តានំ គូថបូរិតកូបំ វិយ ទុព្ពិសោធំ កត្វា បវត្តតិ។ បុប្ផាសវាទយោច មទំ ជនេន្តា មុហុត្តមេវ ជនេន្តិ។ ឥមេ បន យាវ អរិយមគ្គំ នលភតិ។ តាវ និច្ចមទំ ជនេន្តិ។ តស្មា ឯកន្តេន ឥមេយេវ ចិរបារិវាសិយដ្ឋេន មទនិ យដ្ឋេនច អាសវានាម ភវិតុំ អរហន្តីតិ។

វិសន្ទនដ្ឋេនវា អាសវសទិសត្តា អាសវា, យថា ហិ កុធិត កុដ្ឋិនោ មហាវណមុខេហិ យូសសង្ខាតោ អាសវោ វិសន្ទិត្វា បិលោតិកខណ្ឌានិ ទូសេតិ, ឯវំ ឥមេបិ ឆហិទ្វារេហិ វិសន្ទិត្វា ឆឡារម្មណានិទូសេន្តីតិ។ អាយតំវា សំសារទុក្ខំ សវន្តិបសវន្តិ វឌ្ឍេន្តីតិ អាសវា។ អថវា, ភវតោ អាភវគ្គា ធម្មតោ អាគោត្រភុម្ហា សវន្តិ អារម្មណករណវសេន បវត្តន្តីតិ អាសវា។ អាសទ្ទស្ស អវធិអត្ថជោតកត្តា។ អវធិច ទុវិធោ មរិយាទវិសយោ អភិវិធិវិសយោចាតិ តត្ថ យស្ស សម្ពន្ធិនីក្រិយា អវធិភូតំ អត្ថានំ ពហិកត្វា បវត្តតិ។ សោ មរិយាទវិសយោ នាម។ យថា អាបាតលិបុត្តា ទេវោ វុដ្ឋោតិ។ យស្ស សម្ពន្ធិនីក្រិយា អវធិភូតំ អត្ថានំ ព្យាបេត្វា អន្តោ កត្វា បវត្តតិ, សោ អភិវិធិវិសយោនាម។ យថា អាព្រហ្មលោកា ភគវតោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោតិ។ ឥធ បន អភិវិធិវិសយោ ទដ្ឋព្ពោ។ តស្មា ភវគ្គញ្ច គោត្រភុញ្ច ព្យាបេត្វា អន្តោ កត្វា សវន្តីតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

[២០៤] វិភាវនិយំ បន

អវធិច មរិយាទអភិវិធិវសេន ទុវិធោតិ វត្វា បុន តំ វិភាវេន្តោ "តត្ថ អាបាតលិបុត្តា ទេវោ វុដ្ឋោតិអាទីសុវិយ ក្រិយំ ពហិកត្វា បវត្តោ មរិយាទោ។ អាភវគ្គាសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោតិអាទីសុវិយ ក្រិយំ ព្យាបេត្វា បវត្តោ អភិវិធី"តិ វទតិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ អវធិវិសយភូតោ ភវគ្គោ លោកត្តយព្យាបកំ សទ្ទស្ស អព្ភុគ្គមនក្រិយំ ព្យាបេត្វា បវត្តតិ។ នច អវធិភូតោ អត្ថោ ក្រិយំ ពហិវា អន្តោវា កត្វា បវត្តតីតិ យុត្តោ។ ក្រិយាឯវ បន តំ ពហិវា អន្តោវា កត្វា បវត្តតីតិ យុត្តោ។ ឯវញ្ច កត្វា មូលដីកាយំ-ទុវិធោហិ អវធិ អភិវិធិវិសយោ អនភិវិធិវិសយោច។ អភិវិធិវិសយំ ក្រិយាព្យាបេត្វា បវត្តតិ, អាភវគ្គា ភគវតោ យសោ គតោតិ។ ឥតរំ ពហិកត្វា, អាបាតលិបុត្តា វុដ្ឋោ ទេវោតិ។

កាមេតិ ឥច្ឆតីតិ កាមោ។ សោឯវ អាសវោតិ **កាមាសវោ**។ កាមីយតីវា ឱឡារិកេន កាមេន ឥច្ឆីយតីតិ កាមោ។ បញ្ចកាមគុណមុខេន ទេសិតោ សព្ពោ កាមាវចរធម្មោ។ ឥធ បន តំ នាមេន តទារម្មណា តណ្ហាឯវ អធិប្បេតា, កាមោឯវ អាសវោតិ កាមាសវោ។ កាមាវចរធម្មេសុ អស្សាទនាភិនន្ទន វសេន បវត្តោ កាមរាគោ។ ថេរេន បន អយមត្ថោវ ឥច្ឆិតោ។ វុត្តិ ហិ **កាមភវ នាមេន តព្ពត្ថុកា តណ្ហា អធិប្បេតា**តិ។

[២០៥] **វិភាវនិយំ** បន

បុរិមត្ថោវ វុត្តោ។ សោ អនុបបន្នោ, ថេរមតានុគតស្ស ឥធាធិប្បេតស្ស អត្ថស្ស អវុត្តត្តា។

ភវាសវោតិ ឯត្ថ ទុវិធោ ភវោ កម្មភវោ ឧបបត្តិភវោ ច។ តត្ថ មហគ្គតកុសលធម្មា កម្មភវោ។ តំនិព្វត្តា វិបាក ធម្មា ឧបបត្តិភវោ។ ឥធបិ ភវសទ្ទេន តទារម្មណា តណ្ហាឯវ អធិប្បេតា។ ភវោឯវ អាសវោតិ ភវាសវោ។ តស្មឹ ទុវិធេ ភវេ និកន្តិវសេន បវត្តោ រូបារូបរាគោ។

[២០៦] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“សស្សត ទិដ្ឋិសហគតោច រាគោ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតី”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុត្តំ។

ភវាសវោ ចតូសុ ទិដ្ឋិគត វិប្បយុត្ត លោភសហគតេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជតីតិ ហិ អដ្ឋកថាកណ្ឌេ វុត្តំ។ យត្ថ បន កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហាតិ អាគតំ។ តត្ថេវ សស្សតទិដ្ឋិ សហគតោ រាគោ យាកាចិ កុសលា កុសល កម្មភវនិកន្តិ យាកាចិ ឧបបត្តិភវបត្ថនា។ សព្ពា ភវតណ្ហាយំ សង្គហិតាតិ យុត្តា។ ឥធ បន យថាវុត្តំ ភវាសវំ ថបេត្វា សព្ពោ លោភោ កាមាសវេ ឯវ សង្គហិតោតិ យុត្តោតិ។

[២០៧] ឯតេនេវ យញ្ច **តត្ថ** វុត្តំ។

“តតិយោ ភាទិដ្ឋិសហគតោ”តិ។ តំបិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។

យាកាចិ ទិដ្ឋិ **ទិដ្ឋាសវោ**។ យោកោចិ មោហោ **អវិជ្ជាសវោ**។ ឯត្ថ សិយា, កស្មា ឥមេ ឯវ អាសវាតិ វុត្តា។ ននុ អញ្ញេបិ មានាទយោ ចិរបារិវាសិយដ្ឋាទិយុត្តា ឯវ ហោន្តីតិ។ សច្ចំ។ ឥមេសុ បន កាមាសវេ បរិវុឌ្ឍេ សតិ សព្ពេកាមវិសយា មានាទយោ បរិវុឌ្ឍាឯវ ហោន្តិ។ តស្មឹ វិមុត្តេ វិមុត្តាឯវ, តថា ភវាសវេ បរិវុឌ្ឍេ សតិ ភវវិសយា។ ទិដ្ឋាសវេច បរិវុឌ្ឍេ សតិ ទិដ្ឋិវិសយាតិ។ អវិជ្ជាបន តេសំ តិណ្ណំបិ មូលភូតាតិ។ ឥតិ ឥមេ ឯវ បារិវាសិយដ្ឋាទីសុ បធានភូតា ហោន្តិ។ ឥតរេ បន តទនុពន្ធមត្តាឯវ សម្បជ្ជន្តីតិ ន តេ អាសវាតិ វិសុំ វុត្តំ អរហន្តីតិ។ អត្ថនិ បតិតំ ជនំ អនស្សាសិកំ កត្វា អជ្ឈោត្ថរន្តោ ហនតិ មារេតីតិ **ឱឃោ**។ បកតិមហោឃោ។ តថា អវហននដ្ឋេន ទុត្តរដ្ឋេនច ឱឃសទិសាតិ ឱឃា។ យទិច អវហញ្ញនដ្ឋេច ទុត្តរដ្ឋេនច ឱឃានាម សិយុន្តិអាទិកោ បសង្គោ មានាទីនញ្ច ឱឃភាវ បរិហារោ វុត្ត នយេន វេទិតព្ពោ។

វដ្ដស្មឹវា ភវយន្តកេវា សត្តេ យោជេន្តីតិ **យោគា**។ ភវន្តរចុតិយា សហ ភវន្តរបដិសន្ធឹ គន្ថេន្តិ ឃដេន្តីតិ **គន្ថា**។ **អភិជ្ឈា**តិ សព្ពស្ស រាគស្សេតំ នាមំ។ តស្មា រូបារូប រាគាបិ ឯត្ថ សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ **ព្យាបាទោ**តិបិ សព្ពោ ទោសោ ឯវ។ **ឥទំ សច្ចាតិ និវេសោ**តិ ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញន្តិ បវត្តោ មិច្ឆាភិនិវេសោ។ វដ្ដទុក្ខតោ វិមុត្តិយា អមគ្គភូតំយេវ គោសីលគោវតាទិកំ បរតោ អាមសនំ តថា តថា កប្បេត្វា គហណំ **សីលព្ពតបរាមាសោ**។ ឯត្ថច បរតោតិ ភូតសភាវបច្ចនិកតោតិ អត្ថោ។ កាយសទ្ទោ បន សព្ពត្ថ រូបកាយេ នាមកាយេច បវត្តោតិ អតិតកាយេន បច្ចុប្បន្ន កាយំ បច្ចុប្បន្នកាយេនច អនាគតកាយំ គន្ថេតិ ឃដេតីតិ **កាយគន្ថោ**។ អថវា, កាយេ គណ្ឋោតិ កាយគណ្ឋោ។ អជ្ឈត្ត គណ្ឋោតិ អត្ថោ។ និគណ្ឋោនាដបុត្តោតិអាទីសុវិយ គណ្ឋសទ្ទោ គន្ថិយំ បវត្តោ។ ភុសំ អាទិយន្តិ អមុញ្ចនគាហំ គណ្ហន្តីតិ **ឧបាទានានិ**។ កិលេសភូតោ កាមោឯវ ឧបាទានំ **កាមុ បាទានំ**។ វត្ថុភូតំវា កាមំ ឧបាទិយតីតិ កាមុបាទានំ។

ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ តិវិធ មហាទិដ្ឋិយោ អញ្ញាបិវា សាសនេ លោកេច សន្ទិស្សមានា វិបរីតគាហភូតា ទិដ្ឋិយោ **ទិដ្ឋុបាទានំ**។ យថាគហិតំវា បុរិមទិដ្ឋឹ ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ ឧបាទិយតីតិ ទិដ្ឋុបាទានំ។ គោណកុក្កុរាទីនំ តំតំបកតិចារិត្តំ សីលំ នាម។ តមេវ សុឌ្ឍំ សមាទិន្នំ វតំនាម។ តទុភយំ សំសារមុត្តិយា មគ្គោតិ ទឡ្ហគហណំ **សីលព្ពតុ បាទានំ នាម។ អត្តវាទុបាទាន**ន្តិ ឯត្ថ អត្តា វុច្ចតិ បរិកប្បពុទ្ធិយា គហិតោ ឯកេកស្មឹ សត្ត សន្តានេ បធានិស្សរោ។ យំ លោកិយមហាជនា សត្តោតិវា បុគ្គលោតិវា ជីវោតិវា តថាគតោតិវា លោកោតិវា សញ្ជានន្តិ។

យញ្ច នានាតិត្ថិយា ឥស្សរនិម្មិតំវា អធិច្ចសមុប្បន្នំវា អច្ចន្តសស្សតំវា ឯកច្ចសស្សតំវា ឧច្ឆេទំវា បញ្ញបេន្តីតិ។ តំ
អត្តានំ អភិវទន្តិចេវ ឧបាទិយន្តិច សត្តា ឯតេនាតិ អត្តវា ទុបាទានំ។ វីសតិវិធា សក្កាយទិដ្ឋិ។ តត្ថ អភិវទន្តីតិ
វិសិដ្ឋំ បធានំ កត្វា វទន្តិ។ ឧបាទិយន្តីតិ ទឡ្ហំ អាទិយន្តិ។ យថាហ –

តត្ថ កតមា សក្កាយទិដ្ឋិ។ ឥធ អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ រូបវន្តំវា អត្តានំ។ អត្តនិ
វា រូបំ។ រូបស្មឹវា អត្តានំ។ វេទនំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ វេទនាវន្តំវា អត្តានំ។ អត្តនិវា វេទនំ។ វេទនាបវា
អត្តានំ។ សញ្ញំ។ សង្ខារេ។ វិញ្ញាណន្តិ។

តត្ថ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ រូបមេវ អត្តាតិ គណ្ហាតិ។ រូបវន្តំវា អត្តានន្តិ អត្តា មេ រូបវាតិ គណ្ហាតិ។
អត្តនិ វា រូបន្តិ អត្តានំ បដិច្ច រូបំ តិដ្ឋតីតិ គណ្ហាតិ។ រូបស្មឹវា អត្តានន្តិ រូបំ បដិច្ច អត្តា តិដ្ឋតីតិ គណ្ហាតិ។ កថំ
រូបកាយំ ឧទ្ទិស្ស អជ្ជ អហំ ថទ្ធោម្ហីតិ វា អជ្ជ អហំ មុទុកោម្ហីតិវា វទន្តោ បថវិ សង្ខាតំ រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតិនាម។ អជ្ជ មម កាយោ ថទ្ធោតិវា មុទូតិវា វទន្តោ សេសធម្មេវា ធម្មមុត្តកំវា អត្តានំ គហេត្វា តំ
អត្តានំ បថវីវន្តំ សមនុបស្សតិនាម។ អជ្ជ ថទ្ធភាវោវា មុទុភាវោវា មយិ ជាតោតិ វទន្តោ អត្តនិ បថវិស
មនុបស្សតិនាម។ អជ្ជាហំ ថទ្ធភាវេ ឋិតោម្ហិ មុទុភាវេ ឋិតោ ម្ហីតិ វទន្តោបថវិម្ហិ អត្តានំ សមនុស្សតិនាម។ អយំ
បថវិម្ហិ ចតុរាវត្តិកាយ សំក្កាយទិដ្ឋិយា បវត្តាការោ។ សេសេសុ សត្តវីសតិរូបេសុ យថាសម្ភវំ វត្តព្វោ។ អហំ មរាមិ
មរិស្សាមីតិអាទិនា ហិ អនិច្ចតាយំបិ សាទិដ្ឋិ បវត្តតិយេវ។ សេសរូបេសុ វត្តព្ពំ នត្ថិ។ ឥទំ នាម អហំ បុព្ពេ
សំភុញ្ជឹ។ អជ្ជ សំភុញ្ជាមិ។ បរតោ សំភុញ្ជិស្សាមីតិវា សុខិតោម្ហិ ទុក្ខិតោម្ហីតិវា វេទនំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ អជ្ជ
មម កាយោ សុខិតោ ទុក្ខិតោតិវា មមចិត្តំ សុខិតំ ទុក្ខិតន្តិវា អត្តានំ វេទនាវន្តំ សមនុបស្សតិ។ អជ្ជសុខំវា
ទុក្ខំវា មយិជាតន្តិ អត្តនិ វេទនំ សមនុបស្សតិ។ អជ្ជាហំ សុខិត ភាវេ ឋិតោម្ហិ ទុក្ខិតភាវេ ឋិតោម្ហីតិ វេទនាយ
អត្តានំ សមនុបស្សតីតិ។

សញ្ញាយ សព្ពេសុច បញ្ញាសមត្តេសុ សង្ខារេសុ វិសុំ វិសុំ វិត្ថារេត្វា វត្តព្វោ។ អហំ បស្សាមីតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ
អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ ទស្សនំ មេតិ អត្តានំ វិញ្ញាណវន្តំ សមនុបស្សតិ។ មយិទស្សនំនាម អត្ថីតិ អត្តនិ
វិញ្ញាណំ សមនុបស្សតិ, អហំ ទស្សនេ សមត្ថោម្ហីតិ វិញ្ញាណស្មឹ អត្តានំ សមនុបស្សតិ។ ឯសេ វនយោ សេសេសុ
បញ្ចសុ វិញ្ញាណេសូតិ។ អហ មស្មិ អហំ ឯកោ សត្តោ ឯកោបុគ្គលោ ឯកោ ជីវោ ឯកោ លោកោ ឯកោ នរោ
មនុស្សោ ទេវោសក្កោ ព្រហ្មាតិវា អហំគច្ឆាមិ អហំ តិដ្ឋាមិ អហំ និសីទាមិ អហំ និប្បជ្ជាមិ អហំ សមិញ្ជេមិ
បសារេមីតិអាទិនា វា ខន្ធបញ្ចកំវា ឯកមេកំវា ខន្ធំ សមូហតោ គហេត្វា បវត្តិបិ វត្តព្វា។ អបរិញ្ញាតវត្ថុកានញ្ហិ
ឯកមុហុត្ត មត្តេបិ យំកិញ្ចិ អត្តនោវា បរស្សវា អត្តបដិសំយុត្តវចនំ កថេន្តានំ ចិត្តំវា វចនំវា យថាវុត្តេ រូបារូប
ធម្មេ កទាចិ អត្តតោ ឧបាទិយិត្វា បវត្តតិ។ កទាចិ អត្តបរិវារ ភាវេន។ កទាចិ អត្តនិស្សិតភាវេន។ កទាចិ
អត្តនិស្សយភាវេន។ កទាចិ ឯកេកធម្មវសេន។ កទាចិ សមូហធម្មវសេនាតិ។

យស្មា បន អត្តនិមិត្តំនាម វសវត្តនាការំ បដិច្ច ឧបដ្ឋាតិ។ វសវត្តនា ការោច រូបារូបធម្មានំ បច្ចយាយត្ត
វុត្តិកត្តំ ខណិ កត្តញ្ច សុដ្ឋុ បស្សន្តានំ នត្ថិ។ តស្មា បរិញ្ញាតវត្ថុកានំ អត្ត បដិសំយុត្តវចនំ កថេន្តានំបិ ចិត្តំ
បទុមិនិបត្តេ ឧទកពិន្ទុ វិយ តេសុ ធម្មេសុ អលគ្គិត្វាឯវ បវត្តតីតិ វេទិតព្ពំ។ សត្តានំ ចិត្តសន្តានេ កុសលេ
ធម្មេ អនុប្បន្នេវា ឧប្បាទេតុំ ឧប្បន្នេវា វា សេតុំ អទត្វា នីវារេន្តីតិ **នីវរណានិ**។ កាមនដ្ឋេន កាមោ, ឆន្ទនដ្ឋេន
ឆន្ទោតិ កាមច្ឆន្ទោ។ ពលវរាគោ។ សោឯវនីវរណន្តិ **កាមច្ឆន្ទនីវរណំ**។ បដ្ឋានេអារុប្បេកាមច្ឆន្ទំ នីវរណំ បដិច្ច
ឧទ្ធច្ចនីវរណន្តិ វុត្តត្តា បន ថបេត្វា រូបារូបរាគេ អវសេសោ សព្ពោលោភោ កាមច្ឆន្ទេ អសង្គហិតោនាម នត្ថិ។
ឈានបដិបក្ខភាវោបន បញ្ចកាមគុណិករាគស្សេវ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ ព្យាបជ្ជនំ **ព្យាបាទោ**។ ចិត្តស្ស
បូតិភាវោតិ អត្ថោ។ យោកោចិទោសោ។ កស្មា បនេត្ថ **ថិនមិទ្ធ នីវរណ**ន្តិ ច **ឧទ្ធច្ច កុក្កុច្ច នីវរណ**ន្តិ ច ទ្វេ ទ្វេ
ធម្មា ឯកំ នីវរណំ កត្វា វុត្តាតិ។ កិច្ចតោ បច្ចយតោ បដិបក្ខតោច សទិសត្តា។ តថា ហិ កិច្ចតោ តាវ
ថិនមិទ្ធទ្វយំ ចិត្តប្បាទានំ លីនភាវា បាទនកិច្ចំ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចទ្វយំ អវូបសន្តភាវាបាទនកិច្ចំ។ បច្ចយតោ
បុរិមទ្វយំ តន្ទិវិជម្ភិ តតាបច្ចយំ។ បច្ឆិមទ្វយំ ញាតិព្យសនាទិវិតក្កបច្ចយំ។ បដិបក្ខតោ បុរិមទ្វយំ វីរិយ
បដិបក្ខំ។ បច្ឆិមទ្វយំ សមថបដិបក្ខន្តិ។

អនុសេន្តីតិ **អនុសយា**។ អនុរូបំ ការណំ លភិត្វា ឧប្បជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។ អនុអនុ សេន្តីតិវា អនុសយា។ យាវ
មគ្គំ នបដិលភតិ។ តាវ អន្តរា អបរិក្ខិយ្យមានា ហុត្វា ការណលាភេ សតិ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។
ឧប្បជ្ជនញ្ចេត្ថ អប្បហីនដ្ឋេន ឧប្បជ្ជនា រហភាវោ វេទិតព្វោ។ ន បន សរូបតោ ឧប្បត្តិ, កថំ វិញ្ញា យតីតិ ចេ។
យស្ស កាមរាគានុសយោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្សេវ បដិឃានុសយោ ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្តត្តា។ ឯវញ្ច កត្វា បាឡិយំ បុថុជ្ជនស្ស
សត្តបិ អនុសយា អនុសយវារេ សហ អនុសេន្តីតិ ឧប្បជ្ជនវារេ សហ ឧប្បជ្ជន្តីតិ វុត្តា។ យថាហ បុថុជ្ជនស្ស អ

វិជ្ជានុសយោច អនុសេតិ។ កាមរាគ។ បដិឃ។ មាន។ ទិដ្ឋិ។ វិចិកិច្ឆា។ ភវរាគនុសយោច អនុសេតីតិ។ តថា ឧប្បជ្ជនវារេបិតិ។

អបិច, សរូបតោ បរិយុដ្ឋានំ អបត្វា សន្តានេ បវត្តមានេហិ កុសលាកុសលា ព្យាកតចិត្តប្បាទេហិ សហ អនរូបា អវិទ្វា ហុត្វា សេន្តិ។ វិសុំ សម្បយុត្តធម្មភាវេន អវុដ្ឋិតា ហុត្វា សយិតា ហោន្តីតិ អនុសយា។ អនុ អនុ សេន្តីតិវា អនុសយា។ បកតិយា យថានុសយិតេសុឯវ កាមរាគាទីសុ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជិត្វា ទិគុណ តិគុណាទិ វសេន បុនប្បុនំ សេន្តិ។ សយនាការេន ឧបរុបរិ បលិវេឋេន្តីតិ អត្ថោ។

តីសុ វាគាទីនំ អវត្ថាសុ បឋមាវត្ថាយ ឋិតានំ កាមរាគា ទីនមេតំ អធិវចនំ។ តិស្សោ ហិ អវត្ថា អនុសយា វត្ថា បរិយុដ្ឋានាវត្ថា វីតិក្កមាវត្ថាតិ។ តត្ថ យេ កាមរាគាទយោ ឧប្បជ្ជិត្វា កាយង្គវាចង្គំ ចាលេន្តិ, តេសំ តថាប វត្ថា អវត្ថា វីតិក្កមាវត្ថានាម។ យេ មនស្មឹ ឯវ ជវនចិត្តសហជាតា ហុត្វា បវត្តន្តិ, តេសំ តថាបវត្ថា អវត្ថា បរិយុ ដ្ឋានាវត្ថានាម។ យេ បន ជវនសហជាតភាវំបិ អបត្វា វាសនាធាតុយោ វិយ ចិក្កសន្តានា នុសយិតា ហុត្វា បរិយុដ្ឋានបវត្តិយា ពីជភាវេន តិដ្ឋន្តិ, សុភនិមិត្តាទិកេច អារម្មណេ អាបាតមាគតេ យេសំ វសេន អាវជ្ជនំ រាគាទិបាតុភាវត្ថាយ អយោនិសោ ភវង្គំ អាវដ្ដេតិ, អភាវិតញ្ច ចិត្តំ យេសំ វសេន ទមថំ នឧបេតិ, តេសំ តថា បវត្ថា អវត្ថា អនុសយាវត្ថានាម។ តទវត្ថិកា កាមរាគាទយោ អនុសយានាម។ តេ បន អបរមត្ថភូតាបិ ន ហោន្តិ។ ឯកន្តបរមត្ថជាតិកត្តា។ នច កុសលាព្យាកតភូតា ឯកន្តាកុសលជាតិកត្តា។ នាបិ កុសលាព្យាកត វិរុទ្ធា, វិសុំ សម្បយុត្តធម្មភាវេន អនុបលទ្ធត្តា។ នាបិ កាលត្តយវិនិមុត្តា, តេកាលិកធម្មសន្និស្សយេន ប វត្តនតោ។ យទា បន តេ សមុដ្ឋ ហិត្វា បរិយុដ្ឋានភាវំ គច្ឆន្តិ, តទា វិសុំ សម្បយុត្តធម្ម ភាវញ្ច គច្ឆន្តិ។ សារម្មណាទិភាវោច តេសំ បរិព្យត្តោ ហោតិ។ ឯតទត្ថំ សន្ធាយ កថាវត្ថុម្ហិ តេសំ សារម្មណធម្មភាវោ សង្ខារក្ខន្ធភាវោច បតិដ្ឋាបិតោ ហោតីតិ។

យថា បន ផលធារិម្ហិ រុក្ខម្ហិ វិសកណ្ដកេ ទិន្នេ រុក្ខានុសយិតោ ផលុប្បត្តិយា បច្ចយភូតោ សិនេហោ បរិក្ខយំ គច្ឆតិ។ សមយេ ឧប្បជ្ជិស្សមានានិ ផលានិ នុប្បជ្ជន្តិ។ ឯវំ សានុសយេ ចិត្ត សន្តានេ យស្មឹ ខណេ មគ្គោ បាតុភវតិ, តស្មឹ សហមគ្គុប្បាទា សោ សោ អនុសយោ បរិក្ខយំ គច្ឆតិ។ បរិក្ខីណស្ស បន បុន បរិយុដ្ឋានំនាម នត្ថិ, កុតោ វីតិក្កមោតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ មគ្គោ អនាគតសាមញ្ញំ កិលេសជាតំ បជហតីតិ តត្ថ តត្ថ វុត្តោ។ តត្ថ អនាគតសាមញ្ញន្តិ អនាគតសម្មតំ, ន ឯកន្ត អនាគតំ។ តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ មគ្គោ យេកិលេសេ បជហតិ, តេ អតីតាតិវា អនាគតាតិវា បច្ចុប្បន្នាតិវា នវត្តព្ពាតិ វុត្តំ។ ឯតេនេច មគ្គោ កិលេសមុខេន យានិ កុសលាកុសលកម្មានិច ឧបាទិន្នកខន្ធបញ្ចកេច បជហតិ, តេ អតីតាតិវាអនាគតាតិវា បច្ចុប្បន្នាតិវា ន វត្តព្ពាតិ ទីបេតិ។ យទិ ឯវំ មគ្គេន បហីនា សព្ពេ តេភូមកធម្មា កាលវិមុត្តានាម អតង្ខតា នាម អបច្ចយា នាម សិយុន្តិ។ន។ តេកាលិកជាតិកត្តា សង្ខត សបច្ចយជាតិកត្តា ច។ តេ ហិ មគ្គេ អនុប្បន្នេ ឥមេ នាមធម្មា ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ និរុជ្ឈិស្សន្តីតិ ឯវំ សង្ខតលក្ខណំ អាហច្ច ញាណេន គហិតត្តា លក្ខណវសេន តេភូមកាទិភាវំ ភជន្តីតិ។ ឯវញ្ច កត្វា វិសុំ សម្បយុត្តធម្មភាវំ អបត្តានំ អនុសយាវត្ថាយ វា វាសនាវត្ថាយវា កម្មសមង្គីតា វត្ថាយវា អាសយជ្ឈាសយា ធិមុត្តិចរិតវត្ថាសុវា ឋិតានំ សភាវានំ ជាតិវសេន បរមត្ថ ធម្មតា អកុសលាទិតាច បច្ចេតព្ពា ហោតីតិ។

[២០៨] វិភាវនិយំ បន

“អប្បហីនា ហិ កិលេសា ការណលាភេ សតិ ឧប្បជ្ជនា រហា សន្តានេ អនុអនុសយិតា វិយ ហោន្តីតិ តទវត្ថា អនុសយាតិ វុច្ចន្តិ។ តេ បន និប្បរិយាយតោ អនាគត កិលេសា។ អតីតបច្ចុប្បន្នាបិ តំសភា វត្ថា តថា វុច្ចន្តី”តិ វុត្តំ។ តត្ថ អនុសយានាម សន្តានេ កទាចិបិ អនុប្បន្ន បុព្ពា អនាគត កិលេសា ឯវាតិ កត្វា សន្តានេ អនុ អនុសយិតា វិយ ហោន្តីតិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ តេ អនុអនុសយិតា វិយ ហោន្តិ។ ឯកន្តេន អនុសយិតាឯវ ហោន្តីតិ។

[២០៩] យញ្ច **តត្ថ**

“តេ បន និប្បរិយាយតោ អនាគតកិលេសា”តិ វុត្តំ។ តំបិ ន យុត្តំ។

ន ហិ មគ្គេន អប្បហីនា អនុសយា អនាគតានាម ហោន្តិ។ បហីនាបិច និប្បរិយាយតោ អនាគតាតិ ន សក្កា វត្តុំ។ អនាគត សាមញ្ញស្ស អធិប្បេតត្តាតិ។ ឯតេន អតីតបច្ចុប្បន្នាបិ តំសភាវត្ថាតថា វុច្ចន្តីតិ

តទំវិបជិក្ខិត្តំ ហោតិ។ អបិច, ឧប្បាទដ្ឋិតិភង្គ បត្តានំឯវ ឯកន្តេន តេកាលិកតា ហោតីតិ តទបត្តានំ អនុសយានំ បច្ចុប្បន្នតា បរិយាយេន វុត្តំ យុត្តោ។ ឯវញ្ច កត្វា បាឡិយំ យស្ស កាមរាគនុសយោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស បដិឃានុសយោ ឧប្បជ្ជតីតិអាទិនា បច្ចុប្បន្នកាលិកោ ឧប្បាទវារោ ឯវ វុត្តោ, ន និរោធវារោ, នច អតីតានាគត វារាតិ។ យំ បន បដិសម្ភិទាមគ្គេ ហញ្ចិ បច្ចុប្បន្នេ កិលេសេ បជហតិ។ តេន ហិ រត្តោ រាគំ បជហតិ, ទុដ្ឋោ ទោសំ, មុឡ្ហោ មោហន្តិ វុត្តំ។ តំ បរិយុដ្ឋានបត្តានំ ឯកន្តបច្ចុប្បន្នក្ខណំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ វត្តមានុប្បន្នំ ភុត្វា វិគតុប្បន្នំ ឱកាសកតុប្បន្នំ សមុទាចារុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ ន មគ្គវជ្ឈំ។ ភូមិលទ្ធុប្បន្នំ អារម្មណា ធិគ្គហិ តុប្បន្នំ អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ អសមុគ្ឃាដិតុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ មគ្គវជ្ឈន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ វត្តមានុប្បន្នំ សមុទា ចារុប្បន្នន្តិ ឥទំ ទ្វយំ ខណបច្ចុប្បន្នមេវ។ ភុត្វាវិគតុប្បន្នំ អតីតមេវ។ ឱកាស កតុប្បន្នំ អនាគតមេវ។ តទុភយំ បន បច្ចុប្បន្នសមីបត្តា ឧប្បន្នន្តិ វុត្តំ។ សមីបបច្ចុប្បន្នន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ភូមិលទ្ធុប្បន្នំនាម អត្តនោ ខន្ធេសុ អនុសយិតានំ មគ្គេន អប្បហីនានំ អនុសយានំឯវ នាមំ។ អារម្មណាធិគ្គហិតុប្បន្នំ នាម សុភនិមិត្តាទិកេ អារម្មណេ សកឹ ជវិត្វា យាវ តម្មូលកោ បរិយុដ្ឋានវេគោ ន វូប សម្មតិ, តាវ អធិមត្តថាមគត ភាវេន ឋិតានំ តេសញ្ញេវ នាមំ។ អនុសយា ហិ នាម អនមតគ្គេ សំសារេ បុនប្បុនំ បរិយុដ្ឋានបត្តានំ កិលេសានំ វសេន ឧបរុបរិ ចិរ តរ ទឡ្ហតរ បត្តិយា បកតិយាបិ ថាមគតាឯវនាម ហោន្តិ។ ន យេនវា តេនវា វាយាមេន បជហិតុំ សក្កុណេយ្យា។ ឯវំ សន្តេបិ យទា យោ យោ អនុសយោ បច្ចយលាភេន បរិយុដ្ឋាន ពហុលោ ហោតិ, តទា សោ សោ វិសេសេន អធិមត្តថាម គតភាវំ បត្វា ឋិតោ ហោតិ។ យទា យោ យោ បដិបក្ខធម្ម សមាទានេន និគ្គហបត្តោ ហោតិ, តទា សោ សោ មន្ទថាម គតភាវំ បត្វា ឋិតោ ហោតីតិ។ អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំនាម សមថ វិបស្សនាហិ សុដ្ឋុអនិគ្គហិតានំ តេសញ្ញេវ នាមំ។ អសមុគ្ឃាដិ តុប្បន្នំនាម មគ្គេន អប្បហីនានំ ភូមិលទ្ធានំ តេសំឯវ នាមន្តិ។ យស្មា បន លោកុត្តរធម្មានាម កិលេសានំ អច្ចន្តបដិបក្ខា ហោន្តីតិ ហេដ្ឋិមា មគ្គដ្ឋផលដ្ឋា សេក្ខា អត្តនោ មគ្គផលក្ខណេសុ ឧបរិ មគ្គាជ្ឈេហិបិ អនុសយេហិ សានុសយាតិវា និរានុសយាតិវា ថាមវតាតិវា អថាមគតាតិវា នវត្តព្វា។ តស្មា អនុសយានំ តាទិសេ បច្ចុប្បន្ន ភាវេ សតិបិ ហញ្ចិ បច្ចុប្បន្នេ កិលេសេ បជហតិ។ តេនហិ ថាមគតោ អនុសយំ បជហតីតិ វុត្ត ទោសោ នត្ថីតិ វេទិតព្វោតិ។ កាមរាគោឯវ អនុសយោ **កាមរាគានុសយោ**។

សំយោជេន្តិ ពន្ធន្តីតិ **សំយោជនានិ**, តានិ បន សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាសោ កាមច្ឆន្ទោ ព្យាបាទោតិ បញ្ច ឱរម្ភាគិយានិ។ រូបរាគោ អរូបរាគោ មានោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជាតិ បញ្ច ឧទ្ធំភាគិយានីតិ សុត្តន្តេ អភិធម្មេច ទសសំយោជនានិ អាគតានិ។ ឥតរានិ បន អភិធម្មេឯវ អាគតានីតិ តតោ វិសេសករណត្ថំ **សុត្តន្តេ**តិ វុត្តំ។ កមោ បន ទ្វិន្នំបិ បាឡិយា នសមេតិ។ សភាគ ធម្មសង្គហវសេន បន ឥធ អញ្ញថា កមោ វុត្តោ សិយាតិ។ ចិត្តំ កិលិស្សន្តិ វិពាធេន្តិ ឧបតាបេន្តិចាតិ **កិលេសា**។ កិលិស្សន្តិវា មលីនភាវំ និហីនភាវញ្ច គច្ឆន្តិ សត្តា ឯតេហីតិ កិលេសា។ **កាមភវនាមេនា**តិ វត្ថុកាមទីបកេន កាមនាមេន រូបារូបភវទីបកេន ច ភវ នាមេន។ តាទិសំ កាម ភវសង្ខាតំ អារម្មណភូតំ វត្ថុ ឯតិស្សាតិ **តព្វត្ថុកា។ តថា បវត្តន្តិ** សីលព្វតានិ បរតោ អាមសនាការេន ឥទំ មេ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ អភិនិវិសនាការេន ខន្ធេសុ អត្តាភិនិវេសាការេនច បវត្តំ។ **វត្ថុតោ**តិ សភាវធម្មតោ។ អយំ បាបសង្គហោ អកុសលង្គហោ នវជា វុត្តោតិ យោជនា។ [អកុសលសង្គហោ]

១៦៣. មិស្សក សង្គហេ បាណាតិបាតាទីនិ បាបកម្មានិ ករោន្តានំបិ ចិត្តស្ស អារម្មណេ ឧជុករណំនាម ឈានេន វិនា ន សិជ្ឈតីតិ វុត្តំ **សត្តឈានង្គានី**តិ។ កល្យាណេវា បាបកេវា អារម្មណេ ឧជុកំ ចិត្តបដិ បាទនសង្ខាតស្ស ឧបនិជ្ឈាយន កិច្ចស្ស អង្គានីតិ អត្ថោ។ តត្ថ ទោមនស្សំ អកុសលជ្ឈានង្គំ។ សេសានិ កុសលា កុសលាព្យាកតានីតិ។ កល្យាណកម្ម បាបកម្មសង្ខាតាសុ សុគតិ ទុគ្គតិ វិវដ្តសង្ខាតាសុច នានាទិសាសុ តំតំ ទិសាតិ មុខប្បវត្តិសង្ខាតា ចិត្តស្ស គតិនាម សម្មាវា មិច្ឆាវា បវត្តេហិ ទស្សនាទីហិ ឯវ សិជ្ឈតីតិ វុត្តំ **ទ្វាទ សមគ្គង្គានី**តិ។ ចិត្តស្ស ឧជុគតិយាវា វង្កគតិយាវា គមនស្ស បថង្គានិ ឧបាយង្គានីតិ អត្ថោ។ តត្ថ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មិច្ឆាសង្កប្ប មិច្ឆាវាយាម មិច្ឆាសមាធយោ បាបកម្ម ទុគ្គតិភវ សង្ខាតាសុ អហិតទិសាសុ ចិត្តស្ស វង្កគតិយា គមនស្ស ឧបាយង្គានិ, ឥតរានិ កល្យាណកម្ម សុគតិភវ វិវដ្តធម្មសង្ខាតាសុ ហិតទិសាសុ ឧជុគតិយាតិ ទដ្ឋព្វំ។ តត្ថ បាណាតិបាតកម្មេ វិតក្ក វិចារ ទោមនស្សេកគ្គតា សង្ខាតំ ចតុរង្គិកជ្ឈានំ មិច្ឆាសង្កប្ប មិច្ឆាវាយាម មិច្ឆា សមាធិ សង្ខាតោ តិយង្គិកមគ្គោច វេទិតព្វោ។ ឯវំ សេសេសុ សុចរិតទុច្ចរិតកម្មេសុ ឈានមគ្គា ឧទ្ធរិតព្វា។ វិភង្គេ បន សុត្តន្តេសុច មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាកម្មន្តោ មិច្ឆាអាជីវោ មិច្ឆាសតីតិ ឥមេបិ ចត្តារោ អាគតា។ ឥមេ បន វិសុំ ចេតសិកធម្មា នហោន្តិ។ តថា តថា បវត្តានំ ចតុន្នំ ខន្ធានំ អធិវចនន្តិ កត្វា ឥធ នគហិតា។

[២១០] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“សុគតិ ទុគ្គតីនំ និព្ពានស្ស ច អភិមុខំ បាបនតោ មគ្គា; តេសំ បថភូតានិ អង្គានិ មគ្គានី”តិ វុត្តំ; តំ ន សុន្ទរំ;
ន ហិ អង្គានិ មគ្គានំ បថភូតានិនាម ហោន្តិ; មគ្គសទ្ទោយេវ បថបរិយាយោ អដ្ឋកថាសុ វុត្តោ ន អង្គសទ្ទោតិ;

[២១១] យញ្ច **តត្ថ**

“មគ្គស្សវា អដ្ឋង្គិកស្ស អង្គានិ មគ្គង្គានី”តិ វុត្តំ។ តំបិ អនុបបន្នំ។

ឥធ ហិ កត្ថចិ ចិត្តេ តិយង្គិកោ កត្ថចិ ចតុរង្គិកោតិអាទិនា នានាមគ្គោវ អធិប្បេតោតិ។ អាធិបច្ចដ្ឋេន **ឥន្ទ្រិយានិ**។ កិញ្ច អាធិបច្ចំ។ អត្តាធីនវុត្តិកេ ធម្មេ អត្តនោ គតិយំ សព្ពសោ វត្តេតុំ សមត្ថភាវោ។ ឥតិ តេសុ តេសុ កិច្ចេសុ អត្តនោ អាធិបច្ចសង្ខាតំ ឥន្ទដ្ឋំ ករោន្តិ សាធេន្តីតិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ឥន្ទដ្ឋំ ការេន្តីតិបិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ឥស្សរា អធិបតិនោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ បញ្ចចក្ខាទីនិ ទស្សនាទិកិច្ចេសុ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ ឥស្សរាហោន្តិ។ ពលវទុព្ពលមន្ទ តិក្ខាទីសុ អត្តាការានុវត្តាបនតោ។ ភាវទ្វយំ ឥត្ថាការាទិវសេន បវត្តិយំ ចតុសមុដ្ឋានិក រូបានំ សកលខន្ធបញ្ចកស្សេវ វា ឥស្សរោ ហោតិ។ អញ្ញថា អប្បវត្តិតោ។ តថា ហិ យស្មិំ សន្តានេ បដិសន្ធិយំ ឥត្ថិភាវោ បវត្តតិ។ តស្មិំ សព្ពេ កម្មាទិបច្ចយា ចតុសមុដ្ឋានរូបសន្តតី សមុដ្ឋាបេន្តា ឥត្ថាការសហិតមេវ សមុដ្ឋាបេន្តិ, នោ អញ្ញថា។ ឆន្ទចិត្តាធិប្បាយាបិ តស្មិំ មន្ទាការសហិតាវ បវត្តន្តិ។ តព្ពិបរីតេន បុរិសសន្តានំ វេទិតព្ពំ។ ជីវិតទ្វយំ រូបា រូបសន្តតីនំ វត្តិ ទិវ មាស សំវច្ឆរានុក្កមេន អទ្ធានផរណេ សហជាតធម្មានំ ឥស្សរោ ហោតិ។ តេសំ តទាយត្តវុត្តិ កត្តា។ មនោ វិជាននកិច្ចេ។ វេទនាបញ្ចកំ តថា តថា អារម្មណរសានុភវនេ។ សទ្ធា អារម្មណាធិមុច្ចនេ។ វីរិយំ កម្មនិ អលីន វុត្តិភាវេ។ សតិ អារម្មណុបដ្ឋានេ។ សមាធិ អារម្មណេ និច្ចលដ្ឋិ តិយំ។ បញ្ញា អសម្មោហកិច្ចេ សម្បយុត្តធម្មានំ ឥស្សរោ ហោតិ។ អនញ្ញាភិភវនីយភាវេន បវត្តនតោ។ យថា ហិ សិលាយំ បថវី សហជាតេហិ អនភិភវនីយា ហោតិ។ អត្តនាវតេ អភិភវិត្វា វិសុំ អវិជ្ជមានេវិយ កត្វា បវត្តតិ។ យថា ច ឧទកេ អាបោ អគ្គិម្ហិ តេជោ វាតេ វាយោ។ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

អញ្ញាយិត្ថ បដិវិជ្ឈិត្ថាតិ អញ្ញាតំ។ ន អញ្ញាតំ អនញ្ញាតំ។ ចតុសច្ចធម្មោ។ អមតំវា បទំ។ អនញ្ញាតំ ញស្សាមិ ជានិស្សាមីតិ អនញ្ញាតញ្ញស្សាមិ។ អាខ្យាតិកំបិ ហិ បទំ សញ្ញាសទ្ទភាវេ ឋិតំ នាមិកដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ យថា មក្ខលិគោសាលោ ឯហិបស្សិ កោតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ តស្ស បទន្តរេន សហ សមាសភាវោ នវិរុជ្ឈតីតិ។ អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិ ឯវំ បដិបន្នស្ស ឥន្ទ្រិយំ **អនញ្ញា តញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ**។ អាទិមនសិការតោ បដ្ឋាយ តាទិសេន ឧស្សាហេន សហ វិបស្សនំ អារភន្តស្ស តស្មិំ ឧស្សាហេ អបដិបស្សទ្ធេយេវ សោតាមគ្គិមគ្គំ បដិលភន្តស្ស ឥន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អាជានាតីតិ អញ្ញំ។ តមេវ ឥន្ទ្រិយន្តិ **អញ្ញិន្ទ្រិយំ**, បឋមមគ្គេន អនញ្ញាតំ ញត្វាបិ កិលេសប្បហានកិច្ចស្ស អបរិនិដ្ឋិតត្តា តស្ស ជាននកិច្ចស្ស វិប្បកតភាវេន យថា ទិដ្ឋេ តស្មិំ ចតុសច្ចធម្មេ អមតបទេឯវ វា បុនប្បុនំ ជាននកិច្ច យុត្តានំ ឥន្ទ្រិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយ**ន្តិ អញ្ញា តាវិនោ បរិនិដ្ឋិត អាជានន កិច្ចស្ស ខីណាសវស្ស ឥន្ទ្រិយន្តិ អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។ តិវិធំ បេតំ តថារូបេ ជាននេ សម្បយុត្តធម្មានំ ឥស្សរោ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ឥមេសំ សត្តានំ បាកដេ រូបកាយេ អត្តគាហទឡ្ហត្តំ តព្ពិមុត្តិច ឥមេសំ អបរិញ្ញាយ បរិញ្ញាយច ហោតីតិ ទីបេតុំ អាទិតោ បញ្ច បសាទិន្ទ្រិយានិ វុត្តានិ។ តស្ស អត្តស្ស ឥត្ថិបុម គាភេទោ ឥមេសំ វសេន ហោតិ។ តស្មិំ វា ឥត្ថិបុរិស គាហោ តព្ពិមុត្តិច ឥមេសំ អបរិញ្ញាយ បរិញ្ញាយច ហោតីតិ ទីបេតុំ តទនន្តរំ ភាវិន្ទ្រិយទ្វយំ វុត្តំ។ សោច អត្តា ឥមស្ស វសេន ជីវសញ្ញំ លភតិ។ តស្មិំវា ជីវគាហោ តព្ពិមុត្តិច ឥមស្ស អបរិញ្ញាយ បរិញ្ញាយច ហោតីតិ ទីបេតុំ តទនន្តរំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ វុត្តំ។ ឥទំ បន ភាវិន្ទ្រិយតោ បុរេ វត្តព្ពំបិ រូបារូប មិស្សកត្តា ឥធ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ នាមកាយេ អត្តគាហទឡ្ហត្តំ តព្ពិមុត្តិច ឥមស្ស អបរិញ្ញាយ បរិញ្ញាយច ហោតីតិ ទីបេតុំ នាមិន្ទ្រិយេសុ មនិន្ទ្រិយំ អាទិតោ វុត្តំ។ សោច អរូបី អត្តា ឥមេសំ វសេន សំកិលិដ្ឋោ វិសុទ្ធិតោច ហោតិ។ តស្មិំវា សុខិតទុក្ខិតគាហោ តព្ពិមុត្តិច ឥមេសំ អបរិញ្ញាយ បរិញ្ញាយច ហោតីតិ ទីបេតុំ តទនន្តរំ វេទនិន្ទ្រិយបញ្ចកំ វុត្តំ។ តស្ស សំកិលិដ្ឋស្ស វោទានប្បត្តិយា តំតំគាហវិមុត្តិយាវា បដិបត្តិទស្សនត្ថំ តទនន្តរំ សទ្ធាទិបញ្ចិន្ទ្រិយំ វុត្តំ។ តាយ បដិបត្តិយា វោទានប្បត្តិ យា អាទិ មជ្ឈ បរិយោសាន ទស្សនត្ថំ អន្តេ តីណិ លោកុត្តរិន្ទ្រិយានិ វុត្តានីតិ។

[២១២] **វិភាវនិយំ** បន

“ឯត្តាវតា អធិប្បេតត្ថសិទ្ធីតិ អញ្ញេសំ អគហណន្តិ” វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

នហិ សន្តេសុបិ អញ្ញេសុ ឥន្ទ្រិយភាវាវហេសុ ធម្មេសុ ឯត្តាវតា អធិប្បេតត្ថសិទ្ធិយា តេសំ អញ្ញេសំ ភគវតោ ថេរស្សច អគហណន្តិ យុត្តំ វត្តុំ។ ឥន្ទ្រិយភាវាវហស្ស អញ្ញស្ស អសម្ភវតោ។ យទិ ហិ សម្ភវេយ្យ, សតំបិ សហស្សំបិ គណ្ហិស្សតិយេវាតិ។ ពលិយន្តិ ឧប្បន្នុប្បន្នេ បដិបក្ខធម្មេ សហន្តិ មទ្ទន្តីតិ **ពលានិ**។ យថា អពលានំ ពលិយន្តិ។ មទ្ទន្តេនំ បរិស្សយាតិ។ ឯត្ថច អពលាតិ ទុព្ពលា។ នន្តិ ហីនវីរិយំ ជនំ។ ពលិយន្តីតិ ពលសា ករោន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ។ បរិស្សយាតិ អពលា វាគាទិ បរិស្សយាតិ អត្ថោ។ អបិច, បដិបក្ខធម្មេហិ អកម្បិយដ្ឋេន អត្ថោ ភណិយដ្ឋេន ពលានិនាម។ តស្មា អស្សទ្ធិយសង្ខាតេន បដិបក្ខធម្មេន កម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យតា **សទ្ធាពលំ**នាម។ កោសជ្ជសង្ខាតេន កម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យតា **វីរិយពលំ**នាម។ មុដ្ឋសច្ចេន កម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យតា**សតិពលំ**នាម។ ឧទ្ធច្ចេន កម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យតា**សមាធិពលំ**នាម។ អវិជ្ជាយកម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យតា **បញ្ញាពលំ**នាម។ សេសទុកទ្វយំ បន អញ្ញមញ្ញំ បដិបក្ខេនយោជេតព្ពំ។

[២១៣] **វិភាវនិយំ** បន

> បាបពលទុកំ បដិបក្ខេន យោជេតុំ នលព្ភតីតិ កត្វា “អហិរិកានោត្តប្បទ្វយំ បន សម្បយុត្តធម្មេសុ ថិរភាវេ នេវាតិ” វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

សម្បយុត្តធម្មេសុ ថិរភាវោតិច បដិបក្ខេហិ អកម្បិយតា តិច អត្ថតោ នានត្តាភាវតោតិ។ វីរិយសមាធិពលានិ កុសលាកុសលាព្យាកតានិ។ អហិរិកានោត្តប្បានិ អកុសលពលានិ។ សេសានិ កុសលាព្យាកតានីតិ។ **អធិបតី**តិ ឯត្ថ បតីតិ សាមិ ឥស្សរោ។ សោ បន បទេស ឥស្សរោ សកលិស្សរោតិ ទុវិធោ។ តត្ថ ឥន្ទ្រិយានិ បរេសំ វិសយេ សយំ បរវសេ វត្តិត្វា អត្តនោ វិសយេឯវ បរហេ អត្តនោ វសេ វត្តាបេន្តីតិ បទេសិស្សរានាម។ បុព្ពាតិ សង្ខារវសេន បុព្ពាគមនវសេន វា វិសេសេត្វា បវត្តុំ អធិបតិដ្ឋានំ បត្វា បន អញ្ញោ ទុតិយោ ឥស្សរោនាម នត្ថិ។ តស្មា អធិកោ បតីតិ អធិបតិ។ អត្ថា ធីនវុត្តីនំ បតីតិ អធិបតីតិច វទន្តិ។

ឆន្ទោឯវ អធិបតីតិ ឆន្ទាធិបតិ។ ឆន្ទវតោ កីនាម កម្មំ នសិជ្ឈតីតិ ឯវំ បុព្ពាភិសង្ខារវសេនវា បុព្ពេ អតីតភវេសុ សុដ្ឋុ អាសេវិតឆន្ទាគមនវសេនវា តេសុ តេសុ កល្យាណ បាបកម្មេសុ សម្បយុត្តធម្មេ មហោឃោវិយ តិណបណ្ណកសដេ អត្តបរាធីនេ និច្ចំ បគ្គហិតធុរេ កត្វា បវត្តោ កត្តុកម្យតា ឆន្ទោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ននុ ចេត្ថ បច្ឆិមា តយោ ធម្មា អធិបតិភាវំ គណ្ហន្តា ឥន្ទ្រិយភាវំ អវិជហិត្វាវ គណ្ហន្តីតិ អធិបតិភូតាវ សមានា ឥន្ទ្រិយកិច្ចវសេន បរវសេបិ វត្តន្តីតិ។ សច្ចំ, អញ្ញំ បន អធិបតិកិច្ចំ, អញ្ញំ ឥន្ទ្រិយកិច្ចន្តិ នត្ថេត្ថ ទោសោតិ។ យថា ហិ រាជា ចក្កវត្តិ ឯកស្ស អត្តនោ បុរោហិតស្ស សន្តិកេ ឯកំ ទិព្ពវិជ្ជំ គណ្ហាតិ។ ន ឯត្តាវតា រាជា ចក្កវត្តិនាម នហោតិ។ នច វិជ្ជាហេតុ អញ្ញស្ស វសេន វត្តតិ។ អញ្ញញ្ហិ ចក្កវត្តិ រជ្ជកិច្ចំ, អញ្ញំ វិជ្ជាគហណ កិច្ចន្តិ។ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ អធិបតិកិច្ចំនាម តំតំកិច្ច វិសេសំ អនបេក្ខិត្វា អតុល្យពលេន អភិភវិត្វា សហជាត ធម្មេ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចេសុ អនិវត្តមានេ កត្វា ធុរ វាហិតា។ ឥន្ទ្រិយកិច្ចំ បន វិជាននាទិកិច្ចំ អារព្ភ បវុច្ចតីតិ។

អាហរន្តិ សហជាតាទិបច្ចយសាមញ្ញតោ អតិរេកេន អសាធារណបច្ចយសត្តិវិសេសេន ហរន្តិ បវត្តេន្តីតិ **អាហារា**។ អាហរន្តិវា អជ្ឈត្តសម្ភូតា តេ តេ បច្ចយធម្មា បច្ចយុប្បន្នធម្មាច អត្តានញ្ចេវ អត្តនោ អត្តនោ បច្ចយកិច្ចំ បច្ចយុប្បន្នកិច្ចញ្ច សុដ្ឋុ ហរន្តិ វហន្តិ ឯតេហីតិ អាហារា។ យថាហសព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកាតិ។ ឯត្ថច សព្ពេ សត្តាតិ ឯតេន សព្ពេ អជ្ឈត្តសម្ភូតា បច្ចយបច្ចយុប្បន្នធម្មា វុត្តា។ អាហារដ្ឋិតិកាតិ បច្ចយដ្ឋិតិកា។ យថារហំ ចតុវីសតិបច្ចយេហិ ឋិតិសភាវាតិ អត្ថោ។ ននុចេត្ថ បច្ចយាហារោវ វុត្តោ។ ន អាហារបច្ចយោ។ ឥធ បន ចតុព្ពិធោ អាហារបច្ចយធម្មោវ វុត្តោតិ។ សច្ចំ, បច្ចយដ្ឋេន បន អាហារនាមកានំ សព្ពេសំ ចតុវីសតិបច្ចយធម្មានំ មជ្ឈេ យេធម្មា ចត្តារោ អាហារាតិ វិសេសេត្វា វុត្តា។ តេ តេសំ បច្ចយាហារានំបិ អាហារភូតាតិ សិទ្ធា ហោន្តីតិ។ ឥមស្មឹ អត្ថេ ចតុន្នំ អាហារានំ មហន្ត ភារោ បាកដោ ហោតីតិ។

តត្ថ យថា យវពីជានំវា សាលិពីជានំវា អានុភាវោ នាម កឡិរង្កុរានំ ឧប្បាទាន បធានំ ហោតិ។ តតោបរំ បន សស្សភាវំ បត្វា ឆ បញ្ច មាសេ វឌ្ឍិយាវា ឋិតិយាវា បថវិ រសអាបោរសានំ អានុភាវោ បធានំ ហោតិ។ ឯវមេវំ កពឡី ការាហារូបជីវីនំ កាមសត្តានំ កម្មស្ស អានុភាវោនាម បដិសន្ធិរូបុប្បាទនេ បធានំ ហោតិ។ តតោបរំ បន យាវតាយុកំ វឌ្ឍិយាវាឋិតិយាវា ឧតុអាហារានំ អានុភាវោ បធានំ ហោតិ។ កម្មជរូបានិ ហិ យាវ អាសន្នមរណា បវត្តមានានិបិ ឧតុអាហារេហិ អនុគ្គហិតានិឯវ បវត្តន្តិ។ ឧតុច អាហារុ បត្ថម្ភិតោយេវ អត្តនោ កិច្ចំ ករោតិ។ តស្មា តេសំ សត្តានំ ចតុសន្តតិរូបំ កពឡីការាហារេន អនុបត្ថម្ភីយមានំ ចិរំ នបវត្តតិ។ ឧបត្ថម្ភីយមានំឯវ យាវតាយុកំ បវត្តតិ។ យថាច សកុណាវា ឌំសមកសា ទយោវា តុណ្ហេន អាហារំ គហេត្វា អត្តភាវំ បោសេន្តិ។ តុណ្ហេ អសន្តេ អាហារំ អលភន្តា មរន្តិ។ ឯវមេវ ឥមេ សត្តា ផស្សេន អារម្មណេសុ រសំ គហេ

ត្វា វេទនាសង្ខាតំ ឧបភោគបរិភោគំ សម្បាទេត្វា តណ្ហាវេបុល្លំ បត្វា តិវិធំ វដ្ដំ បូរេត្វា យាវជ្ជតនាបិ វដ្ដេ អនុកណ្ហមានា បវត្តន្តិ។

យទិ ហិ ផស្សោនាម ន សិយា, អារម្មណរសំ អលភិត្វា វេទនា បរិភោគរហិតេន តណ្ហុប្បត្តិយា ឱកាសោ នត្ថីតិ តិវិធវដ្ដមេវ នសិយាតិ។ យថាច តេ សកុណាទយោ បក្ខេ វិយូហិត្វា អន្តរា អបតមានា រុក្ខតោ រុក្ខំ វនតោ វនំ វិចរិត្វា អត្តានំ យាបេន្តិ។ បក្ខេសុ អសន្តេសុ គមនំ អសម្បាទេន្តា បតិត្វា មរន្តិ។ ឯវមេវ តមេ សត្តា អាយូហនលក្ខណាយ ចេតនាយ ចេតយិត្វា កម្មសមង្គិតំ សម្បាទេត្វា ភវតោ ភវំ វិចរិត្វា យាវជ្ជតនា វដ្ដេ សំសរន្តិ។ យទិ ហិ ចេតនានាម ន សិយា, កម្មវដ្ដស្ស អភាវោ។ តទភាវេច វិបាកវដ្ដស្ស អភាវោ។ តទភាវេច តទនុសយិតស្ស កិលេសវដ្ដស្ស អភាវោតិ វដ្ដំនាម ន សិយាតិ។ យថាច តេ សកុណាទយោ ចក្ខុនា គោចរដ្ឋានំវា តំតំទិសាភាគំវា វិភាវេត្វា យាវជីវំ អត្តានំ យាបេន្តិ។ ចក្ខុស្មិំ អសន្តេ កិញ្ចិកហេតព្ពវត្ថុំវា គន្តព្ពដ្ឋានំវា អលភិត្វា តត្ថេវ មរន្តិ។ ឯវមេវ សម្បយុត្តា ធម្មា អារម្មណវិជាននលក្ខណេន វិញ្ញាណេន តំតំអារម្មណំ លភិត្វា តស្មិំ តស្មិំ ផស្សាទយោ ឧប្បាទេត្វា តិវិធំ វដ្ដំ វដ្ដេន្តិ។ យទិ ហិ វិញ្ញាណំនាម ន សិយា, ផស្សាទីនំ អារម្មណលាភោយេវ នត្ថីតិ វដ្ដមេវ ន សិយាតិ។ តេនាហ **ចត្តារោ អាហារា។ល។ វិញ្ញាណំ ចតុត្ថ**ន្តិ។ សំយុត្តកេច –

> ចត្តារោមេ ភិក្ខវេ អាហារា ភូតានំ វា សត្តានំ ឋិតិយា សម្ភវេសីនំវា សត្តានំ អនុគ្គហាយ កពឡីការោ អាហារោ ឱឡារិកោវា សុខុមោវា, ផស្សោ ទុតីយោ, មនោសញ្ចេតនា តតីយា, វិញ្ញាណំ ចតុត្ថន្តិ វុត្តំ។

តត្ថ ភូតានន្តិ វុទ្ធិប្បត្តានំ។ សម្ភវេសីនន្តិ កលលាទិ កាលេ ឋិតានំ។ ចតុន្នំបន អាហារានំ យថាសម្ភវំ អនមតគ្គេ សំសារវដ្ដេវា តស្មិំ តស្មិំ ភវេវា ឋិតិយាវា អនុគ្គហាយវា បវត្តិ អាការោ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ អដ្ឋកថាយំ បន កោបនេត្ថ អាហារោ។ កឹ អាហារេតីតិ។ កពឡីការា ហារោ ឱជដ្ឋមករូបានិ អាហារេតិ។ ផស្សាហារោ តិស្សោ វេទនា។ មនោសញ្ចេតនាហារោ តយោ ភវេ។ វិញ្ញាណា ហារោ បដិសន្ធិនាមរូបន្តិ វុត្តំ។ តំ បាកដផលវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឱជដ្ឋមករូបុប្បាទនំ បន កពឡីការាហារស្ស មហន្តំ កិច្ចំ នហោតិ។ ចតុសន្តតិរូបុបត្ថម្ភនមេវ មហន្តំ។ តេនេវ ហិ បាឡិយំ ឋិតិយាតិច អនុគ្គហាយាតិច វុត្តំ។

អបិច យថា ឧបនិស្សយាសេវនបច្ចយា សុត្តន្តិ កបរិយាយា អភិធម្មបរិយាយាតិច ទុវិធា ហោន្តិ។ តថា អាហារបច្ចយោបិ ទុវិធោ។ តត្ថ យំ វុត្តំ មនោសញ្ចេតនាហារោ តយោភវេតិ។ តំ សុត្តន្តិកបរិយាយំ សន្ធាយ វុត្តំ។ នហិ បដ្ឋានេ អរូបា ហារា អសហជាតានំ ធម្មានំ អាហារវសេន បច្ចយានាម ហោន្តីតិ។ **បញ្ចវិញ្ញាណេសុ ឈានង្គានិ នលព្ភន្តិ**។ តានិ ហិ ទុព្ពលកិច្ចដ្ឋានវត្តកត្តា រូបាទីសុ អភិនិបាតមត្តានិ ហោន្តីតិ ន តេសុ វិជ្ជមានា វេទនា ឯកគ្គតា ឈានកិច្ចំ សាធេន្តីតិ។ វិតក្កបច្ឆិមកំ ឈានន្តិច វុត្តំ។ ឈានង្គានំ នាយកភូតោច វិតក្កោ តេសុ នត្ថីតិ តត្ថ តាវេទនា ឯកគ្គតាយោ តំ ន សាធេន្តីតិ។ វីរិយុបត្ថម្ភរហិតា ធម្មា សម្បយុត្តធម្មេសុ ថិរភាវប្បត្តា នហោន្តីតិ អវីរិយេសុ សោឡសាហេតុកចិត្តេសុ សមាធិពលកិច្ចំ ន សាធេតិ។ វីរិយបច្ឆិមកំ ពលន្តិ ហិ វុត្តន្តិ អាហ **អវីរិយេសុ ពលានិ នលព្ភន្តី**តិ។ ហេតុរហិតា ច ធម្មា វដ្ដស្ស វិវដ្ដស្សច បត្ថិយា បថភាវំ នគច្ឆន្តិ។ ហេតុបច្ឆិមកោ មគ្គោតិ ហិ វុត្តន្តិ អាហ **អហេតុកេសុ មគ្គង្គានិ ន លព្ភន្តី**តិ។ វិចិកិច្ឆាសម្បយុត្តេចិត្តេ ឯកគ្គតា អធិមោក្ខរហិ តត្តា ឯកន្តេន សំសប្បនសភាវាយ វិចិកិច្ឆាយ អភិភូតត្តា ច មគ្គិន្ទ្រិយពលភាវាយ ពលវតី នហោតីតិ វុត្តំ **វិចិកិច្ឆា ចិត្តេ ឯកគ្គតា មគ្គិន្ទ្រិយពលភាវំ ន គច្ឆតី**តិ។ **ទ្វិហេតុក តិហេតុក ជវនេស្វេវា**តិ ឯត្ថ ទ្វិហេតុក តិហេតុកសទ្ទេន មោមូហទ្វយហសនជវនានិ និវត្តេតិ។ ជវនសទ្ទេន តិភូមកានិ ទ្វិហេតុកតិហេតុកវិបាកានិ និវត្តេតិ។

[២១៤] **វិភាវនិយំ** បន

> “ទ្វិហេតុកតិហេតុកគហណេន ឯកហេតុកេសុ អធិបតីនំ អភាវំ ទស្សេតី”តិ វុត្តំ, ជវនភាវសាមញ្ញត្តា បន ហសនចិត្តេបិ តេសំ អភាវោ ទស្សេតព្ពោយេវ ហោតីតិ។

យថាសម្ភវន្តិ លទ្ធបុព្ពាតិ សង្ខារស្ស លទ្ធបុព្ពាគមស្ស ច ឯកេកស្ស អធិបតិនោ សម្ភវានុរូបំ **ឯកោវ លព្ភតិ**។ ន ទុតិយោ។ ឥតរថា អធិបតិឯវ នសិយាតិ។ ឯវញ្ច កត្វា បដ្ឋានេ យថា ឥន្ទ្រិយបច្ចយវិភង្គេ អរូបិនោ ឥន្ទ្រិយា សម្បយុត្តកានំធម្មានំ តំសមុដ្ឋានានញ្ច រូបានំ ឥន្ទ្រិយបច្ចយេន បច្ចយោតិ វុត្តំ។ ន តថា អធិបតិបច្ចយវិភង្គេ។ តត្ថ បន ឆន្ទាធិបតិ ឆន្ទសម្បយុត្តកានន្តិអាទិនា ឯកេកាធិបតិ វិភាគវសេនេវ វុត្តន្តិ។ ឯវញ្ហិ សតិ អធិបតិ ឥន្ទ្រិយានំ វិសេសោ បាកដោ ហោតីតិ។ **នវេរិតា**តិ នវ ឦរិតា កថិតា។ កុសលា កុសលា ព្យាកតេហិ សមាកិណ្ណោ **កុសលាទិ សមាកិណ្ណោ**។ [មិស្សកសង្គហោ]

១៦៤. ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ។ ពុជ្ឈន្តិវា តានិ តំ សមង្គិនោ ឯតាយាតិ ពោធិ។ ចតុមគ្គញាណំ។ វុត្តញ្ហេតំ មហា និទ្ទេសេ ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ-ញាណន្តិ។ បក្ខោតិ កោដ្ឋាសោ សម្ភារោ។ ពោធិយា បក្ខេ ភវាតិ ពោធិបក្ខិយា។ អធិសីលា ធិចិត្តា ធិបញ្ញា សង្ខាតាសុ តីសុ សិក្ខាសុ បរិយាបន្នានំ សត្ថុសាសនធម្មានំ ឯតំនាមំ។ តេ បន កោដ្ឋាសតោ សត្ត វិធា ហោន្តីតិ អាហ **ចត្តារោសតិបដ្ឋានា**តិអាទិ។ សម្បយុត្ត ធម្មេសុ ប មុខា បធានា ហុត្វា កាយាទីសុ អារម្មណេសុ តិដ្ឋន្តិ នានារម្មណេសុ ចិត្តគមនំ និវត្តេត្វា តេស្វេវ កាយាទីសុ ចិត្ត និពន្ធនវសេន បវត្តន្តីតិ បដ្ឋានានិ។ សតិឯវ បដ្ឋានានីតិ សតិ បដ្ឋានានិ។ ចត្តារិសតិបដ្ឋានានីតិ វត្តព្ពេ ធម្មភាវំ អបេក្ខិត្វា ចត្តារោសតិបដ្ឋានា តិវុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ កាយេអនុបស្សនា **កាយា នុបស្សនា**។ រូបកាយេ រូប សមូហេ អស្សាសបស្សាសាទិកស្ស អវយវកាយស្ស តំតំកាយភាវេនវា អនិច្ចាទិភាវេនវា យាវ តស្មឹ តស្មឹ កាយេ សម្មោហោ បហិយ្យតិ។ តាវ បុនប្បុនំ និរន្តរំ សមនុបស្សនាតិ អត្ថោ។ នវប្បភេទាសុ វេទនាសុ សុខវេទនាទិ កាយអវយវវេទនាយ តំតំ វេទនាភាវេន ឧទយព្ពយវសេន ច អនុបស្សនា **វេទនានុបស្សនា**។ សោឡស បភេទេសុ សរាគា ទីសុ ចិត្តេសុ សរាគាទិកស្ស អវយវចិត្តស្ស តំតំ ចិត្តភាវេន ឧទយព្ពយវសេនច អនុបស្សនា **ចិត្តានុបស្សនា**។ បញ្ចបភេទេសុ នីវរណាទីសុ ធម្មេសុ កាមច្ឆន្ទាទិកស្ស អវយវធម្មស្ស តំ តំ ធម្មភាវេន ឧទយព្ពយវសេនច អនុបស្សនា **ធម្មានុបស្សនា**។

[២១៥] យំ បន **វិភាវនិយំ**

"កុច្ឆិតានំ កេសាទីនំ អាយោតិ កាយោ។ អស្សាស បស្សាសានំវា សមូហោ កាយោ"តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរ មេវ។

[២១៦] យញ្ច **តត្ថ**

"កាយស្ស អនុបស្សនា កាយានុបស្សនា"តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។

កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតីតិ ហិ វុត្តំ។ ឯតេន ហិ កាយេ អនុបស្សនា កាយានុបស្សនាតិ អយមត្ថោវ បធានតោ ទស្សិតោតិ។

[២១៧] យញ្ច **តត្ថ**

"វេទនានំ វសេន អនុបស្សនា"តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរំ។ វេទនាសុ វេទនានុបស្សីតិ ហិ វុត្តំ។ តថា ចិត្តានុបស្សនា បទេបិ។

[២១៨] យំបិ **តត្ថ**

"សញ្ញាសង្ខារានំ ធម្មានំ ភិន្នលក្ខណានមេវ អនុបស្សនា ធម្មានុបស្សនា"តិ វុត្តំ។ តំបិ ន សុន្ទរ មេវ។

ន ហិ កត្ថចិ បាឡិយំ សញ្ញាសង្ខារាវ វិសេសេត្វា ធម្មាតិ វុត្តា អត្ថីតិ។ បាឡិយញ្ហិ ឆនីវរណា បឋមំ ធម្មាតិ វុត្តា។ តតោ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ តតោ ទ្វាទសាយតនានិ។ តតោ សត្តពោជ្ឈង្គា។ តតោ ចត្តារិ សច្ចានីតិ។ យទិឯវំ ឯកាយ ធម្មានុបស្សនាយ វុត្តាយ ឥតរាបិ សិទ្ធាតិ សតិបដ្ឋានំ ឯកមេវ វត្តព្វំ, ន ចត្តារោតិ។ន។ យោ ហិ ធម្មានុបស្សនាយំ រូបក្ខន្ធោ វុត្តោ។ សោ រុប្បនលក្ខណានុបស្សនវសេន វុត្តោ។ រុប្បនលក្ខណញ្ហិ និព្ផត្តិតបរ មត្ថធម្មោ។ សោច តថា អនុបស្សន្តស្ស វិសេសតោ សុខុមស្ស អត្តវិបល្លាសស្ស បហានាយ ហោតីតិ។ កាយោតិ បន តំតំ សមូហភូតរូបធម្មវសេន វេទិតព្ពោ។ នរុប្បនលក្ខណវសេន។ នច តំតំ កាយភាវេន គហិតោ តំតំ រូប ធម្មសមូហោ និព្ផត្តិត បរមត្ថធម្មោនាម ហោតិ។ បញ្ញត្តិមិស្សកត្តា។ សោច តថា អនុបស្សន្តស្ស វិសេសតោ ឱឡារិកស្ស សុភាទិ វិបល្លាសស្ស បហានាយ ហោតីតិ។ តថា វេទនាចិត្តេសុបិ ឱឡារិកវិបល្លាសោ សុខុមវិបល្លាសោតិ ទ្វេ ទ្វេ វិបល្លាសា ហោន្តិ។ តត្ថ អត្តបនិពន្ធា និច្ចសុខ វិបល្លាសា ឱឡារិកា។ អត្តវិបល្លាសោ សុខុមោ។ តត្ថ វេទនា ចិត្តា នុបស្សនា ឱឡារិកវិបល្លាសានំ បហានាយ វិសុំ វុត្តា។ ធម្មេសុ វេទនាក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធា សុខុម វិបល្លាស បហានាយាតិ។ តស្មា ចត្តារោវ សតិបដ្ឋានា វត្តព្ពាតិ។ សម្មា បទហន្តិ ឯតេហីតិ **សម្មប្បធានានិ**។ កាមំ តចោច ន្ហារុច, អដ្ឋិច អវសិស្សតុ។ ឧបសុស្សតុ មេ សរីរេ មំសលោហិតំ។ យន្តំ បុរិសថា មេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្វំ។ ន តំ អបត្វា វីរិយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតីតិ ឯវំ អនិវត្តនវុត្តិ វសេន បវត្តស្ស សម្មា

វាយាមស្ស ឯតំ នាមំ។ សោ បន តថា បវត្តោ ឯកោបិ សមានោ កិច្ចសិទ្ធិវសេន ចតុធា ហោតីតិ។ វុត្តំ **ឧប្បន្នាន**ន្តិអាទិ។

តត្ថ **ឧប្បន្នានំបាបកាន**ន្តិ អសុកស្មឹ កាលេ ទេសេ ឋានេ វា អហំ ឥទញ្ចិទញ្ច នាម បាបំ អកាសឹ, ឥទញ្ចិទញ្ចនាម មយ្ហំ ឧប្បន្នន្តិ ឯវំ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បន្នភាវេន វិទិតានំ អកុសលានំ។ **បហានាយា**តិ តេសំ អត្តនោ សន្តានេ អជ្ឈតគ្គេ យាវបរិនិព្ពានាបុន អនុប្បាទធម្មតាបាទនករណត្ថំ។ **វាយាមោ**តិ សីល បូរណ សមថ វិបស្សនាភាវនាកម្មេសុ ទឡ្ហំ វាយាមោ។ **អនុប្បន្នាន**ន្តិ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បន្នបុព្ពន្តិ អវិទិតានំ បរ សន្តានេសុវា សុត្តន្តេសុវា ទិស្វាវា សុត្វាវា វិទិតានំ។ **អនុប្បាទាយា**តិ យេសំ អកុសល មូលានំ អត្ថិតាយ ឥមេសំ សត្តានំ ឦទិសានិ កិលេសជាតានិ វា បាបកម្មានិវា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តានិ មយិ វិជ្ជន្តិឯវ។ អហំបិ តេហិ កិលេសេហិវា កម្មេហិវា អបរិមុត្តោយេវ។ អហំបិ ស្វេវា បរសុវេវា ភវន្តរេសុវា តានិ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បាទេស្សា មិយេវាតិ ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា តេសំ អកុសលមូលានំ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បត្តិយា បច្ចយសមុច្ឆិន្ទនត្ថំ។ **អនុប្បន្នានំកុសលាន**ន្តិ ចតុភូមកេសុ កុសលធម្មេសុ សត្តវិសុទ្ធិបភេទេសុ ឥមេនាម វិសុទ្ធិធម្មា មយា អប្បត្តា អនធិគតាឯវ ហោន្តីតិ ឯវំ ញត្វា សមយេ អនតិក្កន្តេឯវ អប្បត្តានំ អនធិគតានំ ឧបរិ វិសុទ្ធិធម្មានំ អធិគមនត្ថាយ។

ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ភិយ្យោ ភាវាយាតិ យានិ សីលាទីនិ កុសលានិ មយិ ឧប្បន្នានិ។ តានិ យាវ និយាមំ នឱក្កមន្តិ, តាវ មយ្ហំ ឯតានីតិ វត្តុំ នារហន្តិ។ ស្វេវា បរសុវេវា ភវន្តរំ បត្វាវា ភិជ្ជិស្សន្តិ យេវាតិ ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បន្នានំ តេសំ សព្ពសោ អកុប្បធម្មតាបាទនវសេន សុដ្ឋុតរំ វឌ្ឍនត្ថាយ។ ឯតេសុ បន ចតូសុ មុខេសុ យេន កេនចិ ឯកេន មុខេន ឧប្បន្នោ វាយាមោ ចតុកិច្ចសាធកោឯវ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ អដ្ឋកថាយំ បន មគ្គក្ខណេ ឯវ ឯកស្ស តស្ស ចតុកិច្ចសាធកតា វុត្តាតិ។

ឥជ្ឈនំ ឥទ្ធិ, តស្ស តស្ស យោគកម្មស្ស សិទ្ធិ សមិទ្ធិ និព្ពត្តីតិ អត្ថោ។ សា បន សង្ខេបតោ អភិញ្ញេយ្យានំ ធម្មានំ អភិញ្ញាសិទ្ធិ, បរិញ្ញេយ្យានំ បរិញ្ញាសិទ្ធិ, បហាតព្ពានំ បហានសិទ្ធិ, សច្ឆិកា តព្ពានំ សច្ឆិករណសិទ្ធិ, ភាវេតព្ពានំ ភាវនាសិទ្ធីតិ បញ្ចវិធា ហោតិ។ ឥជ្ឈតីតិវា ឥទ្ធិ សត្ថុសាសនេ យោគកម្មេន ឥជ្ឈន្តានំ សព្ពេសំ មហគ្គត លោកុត្តរធម្មានំ នាមំ។ បជ្ជតិ ឯតេនាតិ បាទោ។ ឥទ្ធិយា បាទោតិ **ឥទ្ធិបាទោ**។ ឥទ្ធិបត្តិយា ពលវុបាយោ បធានការណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ បន ចតុន្នំ អធិបតិធម្មានំ វសេន ចតុធា ហោតីតិ វុត្តំ **ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា**តិអាទិ។ អធិបតិភូតោ ឆន្ទោវ ឥទ្ធិបាទោតិ **ឆន្ទិទ្ធិបាទោ**។ ឯសនយោ សេសេសុបីតិ។ ឯត្ថច សព្ពេ មហគ្គតានុត្តរភូតា ឧត្តរិមនុស្ស ធម្មានាម នបាកតិកេន ឆន្ទេនវា វីរិយេនវា ចិត្តេនវា បញ្ញាយ វា អធិគន្តព្ពា ហោន្តិ។ យេន កេនចិ បលិពោធេន បដិពាហិតុំ អសក្កុណេយ្យេន អធិបតិភាវបត្តេន ឆន្ទាទិនាឯវ អធិគន្តព្ពា។ តស្មា ឥមេ ចត្តារោ ធម្មា អធិបតិភូតាវ ឥធ អធិប្បេតាតិ ទដ្ឋព្ពាតិ។

[២១៩] យំបន **វិភាវនិយំ**

> “ឥជ្ឈតិ អធិដ្ឋានាទិកំ ឯតាយាតិ ឥទ្ធិ, ឥទ្ធិវិធញ្ញាណំ។ ឥទ្ធិយា បាទោ ឥទ្ធិបាទោ”តិ វុត្តំ។ តំ សំយុត្តកេ កតមាច ភិក្ខវេ ឥទ្ធិ។ ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ បច្ចនុភោតិ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ។ល។ យាវ ព្រហ្មលោកាបិ កាយេន វសំ វត្តេតិ។ អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ ឥទ្ធីតិ ឥមាយ បាឡិយា សមេតិ។ ឯវំសន្តេបិ ឥធ អភិធម្មបរិយាយោវ អធិប្បេតោតិ តំ ន យុជ្ជតិយេវ។

វិភង្គេ បន បឋមវារេ លោកិយ លោកុត្តរមិស្សកា ចិត្ត ចេតសិករាសីឯវ ឥទ្ធិបាទាតិ វុត្តា។ អដ្ឋកថាយញ្ច-បឋមជ្ឈាន បរិកម្មំហិ ឥទ្ធិបាទោនាម។ បឋមជ្ឈានំ ឥទ្ធិនាម។ល។ នេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនជ្ឈានបរិកម្មំ ឥទ្ធិបាទោនាម។ នេវសញ្ញានាសញ្ញា យតនជ្ឈានំ ឥទ្ធិនាម។ សោតាបត្តិមគ្គស្ស វិបស្សនា ឥទ្ធិបាទោ នាម។ សោតាបត្តិមគ្គោ ឥទ្ធិនាម។ល។ អរហត្តមគ្គស្ស វិបស្សនា ឥទ្ធិបាទោនាម។ អរហត្តមគ្គោ ឥទ្ធិនាមាតិច។ បឋមជ្ឈានំ ឥទ្ធិបាទោនាម។ ទុតិយជ្ឈានំ ឥទ្ធិនាម។ ល។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈានំ ឥទ្ធិ បាទោនាម។ នេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនជ្ឈានំ ឥទ្ធិនាម។ សោតា បត្តិមគ្គោ ឥទ្ធិបាទោនាម។ សកទាគាមិមគ្គោ ឥទ្ធិនាម។ល។ អរហត្តមគ្គោ ឥទ្ធិនាមាតិ ច វុត្តំ។ តំតំ បាទកជ្ឈានំ ឥទ្ធិបាទោនាម។ តតោ តតោ វុដ្ឋហិត្វា ឧប្បាទិតមគ្គោ ឥទ្ធិនាមាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិយេវ។ ឥធ បន ឧត្តរចូឡភាជនិយេ អាគតនយេន ចត្តារោ អធិបតិធម្មាឯវ ឥទ្ធិបាទាតិ វុត្តា។

តត្ថ បន លោកុត្តរភូតាឯវ អធិប្បេតា។ ឥធ លោកិយ លោកុត្តរ មិស្សកភូតាតិ។ ឥន្ទ្រិយពលានិ អត្ថតោ ហេដ្ឋា វុត្តានេវ។ បាកដដ្ឋានតោ បន ចតូសុ សោតាបត្តិយង្គេសុ សទ្ធាយ ថាមោ វេទិតព្ពោ។ យថាហ-កត្ថ ភិក្ខវេ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ ចតូសុ សោតាបត្តិយង្គេសុ ឯត្ថ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ ចតូសុ សម្មប្បធានេសុ វីរិយស្ស។ យថាហ-កត្ថ ភិក្ខវេ វីរិយិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ ចតូសុ សម្មប្បធានេសុ ឯត្ថ វីរិយិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុ

សតិយា។ យថាហ-កត្ថ ភិក្ខវេសតិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុឯត្ថ សតិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ ចតូសុ ឈានេសុ សមាធិស្ស។ យថាហ-កត្ថ ភិក្ខវេ សមាធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ ចតូសុ ឈានេសុ ឯត្ថ សមាធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ បញ្ញាយ ថាមោ វេទិតព្ពោ។ យថាហ-កត្ថ ភិក្ខវេ បញ្ញិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ ឯត្ថ បញ្ញិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ សម្ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, សមន្តតោ ពុជ្ឈតិ បដិវិជ្ឈតិ ពុជ្ឈន្តិ វា ឯតាយាតិ កត្វា។ សា ហិ ចតុសច្ចធម្មំ ពុជ្ឈមានា ឯកក្ខណេ សោឡសហិ អត្ថេហិ សទ្ធឹ សមន្តតោ ពុជ្ឈតិ, ន ឯកទេស តោតិ តស្សា សម្ពោធិយា សមុដ្ឋាបនង្គេន សម្ពោធិយា អង្គោ សហការីពលវបច្ចយោតិ **សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សតិឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោ **សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សា ហិ កាយាទីសុ ចតូសុ អត្តនោ គោចរេសុ ភាវនាវសេន សុដ្ឋសំវឌ្ឍមានា អនុបុព្ពេន សព្ពបមាទ បក្ខំ វិធមេត្វា សព្ពំ អប្បមាទបក្ខញ្ច បូរេត្វា ចតុមគ្គញាណ សង្ខាតំ សម្ពោធឹ សមុដ្ឋាបេតីតិ។ វិបស្សនាយ ភូមិភូតេ អជ្ឈត្ត ពហិទ្ធាធម្មេ វិចិនាតិ កក្ខឡត្ត ផុសនាទីហិ អនិច្ចតាទីហិច វីមំសា ការេហិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករុមានោវិយ តេសុ ទដ្ឋព្ពាការំ អសេសំ ឧបធារេតីតិ ធម្មវិចយោ។ សោឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោតិ **ធម្មវិចយ សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សោបិ ហិ អត្តនោ គោចរភូតេសុ តេសុ ធម្មេសុ ភាវនាវសេន សុដ្ឋសំវឌ្ឍមានោ អនុបុព្ពេន សព្ពំសម្មោហ បក្ខំ វិធមេត្វា សព្ពំ អសម្មោហបក្ខំ បូរេត្វា សយំ ចតុមគ្គញាណ សម្ពោធិ ហុត្វា សមុដ្ឋហតីតិ។ សម្មប្បធានវីរិយមេវ សម្ពោជ្ឈង្គោតិ **វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ**។ តម្បិ ហិ ចតុព្ពិធេសុ អត្តនោ គោចរេសុ ភាវនាវសេន សុដ្ឋុ សំវឌ្ឍមានំ អនុបុព្ពេន សព្ពំ កុសលេសុ ធម្មេសុ លីនសង្កោច កោសជ្ជបក្ខំ កិលេសជាតំ វិធមេត្វា សព្ពំ ធុរសំបគ្គហបក្ខំ បូរេត្វា វុត្តប្បការំ សម្ពោធឹ សមុដ្ឋាបេតីតិ។

បីតិយេវ សម្ពោជ្ឈង្គោ **បីតិ សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សាបិ ហិ វុត្តប្បការេសុ គោចរេសុ សុដ្ឋុ សំវឌ្ឍមានា កុសលេសុ ធម្មេសុ សព្ពំ ចិត្តស្ស អរតិឧក្កណ្ឋបក្ខំ វិធមេត្វា សព្ពំ ធម្មរតិ ធម្មនន្ទិធម្មារាម បក្ខំ បូរេត្វា វុត្តប្បការំ សម្ពោធឹ សមុដ្ឋាបេតិ។ បស្សទ្ធិឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោ **បស្សទ្ធិ សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សាបិ ហិ វុត្តបការេសុ គោចរេសុ ភាវនាវសេន សុដ្ឋុ សំវឌ្ឍមានា សព្ពំ ចិត្តស្ស សារម្ភ ទរថបក្ខំ វិធមេត្វា សព្ពំ វូបសន្តសីតលបក្ខំ បូរេត្វា វុត្តប្បការំ សម្ពោធឹ សមុដ្ឋាបេតិ។ សមាធិឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោតិ **សមាធិ សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ តស្ស សម្ពោធិសមុដ្ឋាបនតា បាកដា។ តត្រមជ្ឈត្តតា សង្ខាតា ឧបេក្ខាឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោតិ **ឧបេក្ខា សម្ពោជ្ឈង្គោ**។ សាបិហិ វុត្តប្បការេសុ សតិអាទីនំ គោចរេសុ ភាវនាវសេន សុដ្ឋុ សំវឌ្ឍមានា សព្ពំ ចិត្តស្ស លីនុទ្ធច្ចបក្ខំ វិធមេត្វា សមវាហិតបក្ខំ បូរេត្វា វុត្តប្បការំ សម្ពោធឹ សមុដ្ឋាបេតីតិ។ សម្មា អវិបរីតតោ ទស្សនំ **សម្មាទិដ្ឋិ**។ សា បន ទុក្ខេ ញាណំ, ទុក្ខសមុទយេ ញាណំ, ទុក្ខនិរោធេ ញាណំ, ទុក្ខនិរោ ធគាមិនិបដិបទាយ ញាណន្តិ ចតុព្ពិធា ហោតិ។ សម្មា អវិបរីតតោ សំកប្បនំ **សម្មាសង្កប្បោ**។ យថា សម្មាទិដ្ឋិ ទដ្ឋព្ពសភាវេសុ ផរមានា បវត្តតិ តថា តស្សា សំវិធានន្តិ អត្ថោ។ តេនេវ ហិ សោ បញ្ញាក្ខន្ធេ សង្គហិតោតិ។ យថាហ-យាចាវុសោ វិសាខ សម្មាទិដ្ឋិ, យោច សម្មាសង្កប្បោ, ឥមេ ធម្មា បញ្ញាក្ខន្ធេ សង្គហិតាតិ។ **សម្មាវាចា** ទយោ បុព្ពេ វុត្តត្ថាយេវ។ សម្មា វាយមន្តិ ឯកេនាតិ **សម្មាវាយាមោ**។ ចតុកិច្ចសាធកំ សម្មប្បធាន វីរិយំ។ បស្សទ្ធិទ្វយំ បស្សទ្ធិសាមញ្ញេន ឯកំ កត្វា **ចុទ្ទសេតេ សភាវតោ**តិ វុត្តំ។ **សត្តធា**តិ វុត្តប្បការានំ សតិបដ្ឋានចតុក្កំ សម្មប្បធានចតុក្កាទីនំ វសេន សត្តធា។ ឥទានិ តេសំ ចុទ្ទសន្នំ កិច្ចានំ ឋានភេទំ ទស្សេតុំ **សង្កប្បបស្សទ្ធិចា**តិអាទិមាហ។

[២២០] យំបន **វិភាវនិយំ**

“សត្តធា តត្ថ សង្គហោតិ វត្វា បុន តំ ទស្សេតុំ សង្កប្បបស្សទ្ធិចាតិអាទិមាហា”តិ វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

ន ហិ តត្ថ សត្ត សរូបំ លព្ភតីតិ។ សង្កប្បោ វិរតិត្តយញ្ច ឯកំ មគ្គង្គដ្ឋានំ បាបុណាតិ។ បស្សទ្ធិច បីតិច ឧបេក្ខាច ឯកំ ពោជ្ឈង្គដ្ឋានំ។ ឆន្ទោច ចិត្តញ្ច ឯកំ ឥទ្ធិបាទដ្ឋានន្តិ ឯវំ នវធម្មា ឯកដ្ឋានិកា ហោន្តិ។ ឯកំ វីរិយំ ចតុសម្មប្បធាន ឥទ្ធិ បាទិន្ទ្រិយ ពលពោជ្ឈង្គ មគ្គង្គ វសេន នវដ្ឋានិកំ។ ឯកា សតិ ចតុសតិបដ្ឋាន ឥន្ទ្រិយ ពល ពោជ្ឈង្គ មគ្គង្គ វសេន អដ្ឋដ្ឋានិកា។ ឯកោ សមាធិ ឥន្ទ្រិយ ពល ពោជ្ឈង្គ មគ្គង្គ វសេន ចតុដ្ឋានិកោ។ ឯកាបញ្ញា ឥទ្ធិបាទិន្ទ្រិយ ពល ពោជ្ឈង្គ មគ្គង្គ វសេន បញ្ចដ្ឋានិកា។ ឯកា សទ្ធា ឥន្ទ្រិយ ពល វសេន ទុដ្ឋានិកាតិ។ តេ បន សត្តតឹស បភេទា ធម្មា បុព្ពភាគេ នានារម្មណា នានាខណិកាច ហោន្តិ។ មគ្គផលេសុ បន នវដ្ឋានិកំ វីរិយំ ឯកមេវ និព្ពានំ អារម្មណំកត្វា នវសុឋានេសុ អត្ត បដិបក្ខានំ បាប ធម្មានំ បច្ចយ យមុគ្ឃាតវសេន នវ កិច្ចានិ សាធយមានំ ឯកមេវ បវត្តតិ។ ឯស នយោ អដ្ឋដ្ឋានិកាទីសុ។ តស្មា តេ ឯកក្ខណេ ឯកចិត្តេ សព្ពេ ឯកតោ ឧបលព្ភន្តីតិ វុត្តំ **សព្ពេ លោកុត្តរេ ហោន្តី**តិ។ **នវាសង្កប្ប បីតិយោ**តិ ឯត្ថ វាសទ្ទោ ក្វចិ សទ្ទត្ថោ។ សង្កប្បោ ក្វចិ ទុតិយជ្ឈានិកា ទិកេបីតិច ក្វចិ ចតុត្ថជ្ឈានិកាទិកេ លោកុត្តរេ នហោន្តីតិ អត្ថោ។

លោកិយេបីតិ សីលវិសោធនាទិវសេន បវត្តេ កាមាវចរកុសលាទិកេ លោកិយកុសល ក្រិយចិត្តុប្បាទេបិ។ **យថា យោគ**ន្តិ សីលវិសោធនកម្ម សមថកម្មនាមរូបបរិគ្គហាទិកម្មេសុ យុជ្ជិតព្ពានំ វិរតិត្តយាទីនំ អនុរូបំ។ **ឆព្ពិសុទ្ធិបវត្តិយ**ន្តិ សីល វិសុទ្ធាទីនំ ឆន្នំ វិសុទ្ធីនំ អនុក្កមេន បវត្តិកាលេ។ ឯតេន ទិដ្ឋេវ ធម្មេ មគ្គផលបតិដ្ឋាភាវត្ថាយ បូរិតេ ចតុបារិសុទ្ធិ សីលេបិ សទ្ធាសតិអាទយោ ពោធិបក្ខិយេសុ សង្គហិតា ឯវ ហោន្តិ។ តថា មគ្គបាទកត្ថាយ ឧប្បាទិតេសុ មហគ្គតជ្ឈានេសុ មីតិ ទស្សេតិ។ តថា ហិ ពោជ្ឈង្គសំយុត្តកេ –

> ឯវំ ភាវិតោ ខោ កុណ្ឌលិយ ឥន្ទ្រិយសំវរោ តីណិ សុចរិតានិ បរិបូរេតិ។ ឯវំ ភាវិតានិ តីណិ សុចរិតានិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ បរិបូរេន្តិ។ ឯវំ ភាវិតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ។ ឯវំ ភាវិតា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ វិជ្ជាវិមុត្តិយោ បរិបូរេន្តីតិ វុត្តំ។

អដ្ឋកថាយំបិ នកេវលំ ពលវវិបស្សនា មគ្គផលេសុឯវ ពោជ្ឈង្គេ ឧទ្ធរន្តិ។ វិបស្សនាបាទក កសិណជ្ឈាន អានាបាណា សុក ព្រហ្មវិហារជ្ឈានេសុបិ ឧទ្ធរន្តីតិ វុត្តំ។ [ពោធិបក្ខិយសង្គហោ]

១៦៥. សព្ពសង្គហេ **បញ្ចក្ខន្ធា**តិ បញ្ច រាសយោ។ អតីតាទិ ភេទ ភិន្នានំ រូបានំ ខន្ធោ រាសីតិ **រូបក្ខន្ធោ**។ ឯកស្មឹ រុប្បន លក្ខណេ រាសី កត្វា ញាណេន បរិគ្គហិតា រូបធម្មាឯវ។ តថា ឯកស្មឹ វេទយិតលក្ខណេ សញ្ជាននលក្ខណេ រាសី កត្វា បរិគ្គហិតា អតីតាទិភេទភិន្នា វេទនាសញ្ញាយោ **វេទនាក្ខន្ធោ សញ្ញាក្ខន្ធោ** ចនាម។ សង្ខរោន្តីតិ សង្ខារា។ ផស្ស ចេតនា ទយោ។ តេហិ ឆសុវា ឧបបត្តិទ្វារេសុ តីសុវា កម្មទ្វារេសុ ឯកតោ សង្គម្ម សមាគម្ម ផុសនចេតយិតាទីហិ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចេហិ ទស្សនសវនាទីនិ សាធារណកិច្ចានិវា កាយិក វាចសិកមានសិកានិវា សយន និសជ្ជដ្ឋាន គមន កថន ចិន្តនាទីនិ សព្ពានិ កិច្ចានិ ករោន្តិ វិទហន្តីតិ។ វុត្តញ្ចេតំ សំយុត្តកេ –

> កិញ្ច ភិក្ខវេ សង្ខារេ វទេថ។ សង្ខតំ អភិសង្ខរោន្តីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា សង្ខារាតិ វុច្ចន្តិ។ កិញ្ច សង្ខតំ អភិ សង្ខរោន្តិ, រូបំ រូបត្ថាយ សង្ខតំ អភិសង្ខរោន្តិ។ វេទនំ វេទនត្ថាយ សង្ខតំ អភិសង្ខរោន្តិ។ សញ្ញំ សញ្ញត្ថាយ សង្ខត អភិសង្ខរោន្តិ។ សង្ខារេ សង្ខារត្ថាយ សង្ខត មភិសង្ខរោន្តិ។ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណត្ថាយ សង្ខត មភិ សង្ខរោន្តីតិ។ សង្ខត មភិសង្ខរោន្តីតិ ខោ ភិក្ខវេ តស្មា សង្ខារាតិ វុច្ចន្តីតិ។

តត្ថ រូបំ រូបត្ថាយ សង្ខតមភិសង្ខរោន្តីតិ យស្មឹ យស្មឹ កាលេ សយន និសជ្ជាទិវសេន បវត្តា យា យា រូបវិកតិ ឥច្ឆីយតិ, តស្មឹតស្មឹ កាលេ តស្សា តស្សា រូបវិកតិយា ជាតត្ថាយ ឥរិយាបថ បរិវត្តនាទិ វសេន តំ តំ រូបវិកតឹ សង្ខតំ អភិសង្ខរោន្តីតិ អត្ថោ។ ខជ្ជភោជ្ជាទិកំ វត្ថាលង្ការាទិកំ មញ្ច បីឋ គេហ រថាទិកំ សព្ពំ ឧបភោគ បរិភោគភូតំ ពាហិរ រូបំបិ គហេត្វា យោជេតុំ វដ្តតិយេវ។ វេទនន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកំ សម្បរាយិកញ្ច សព្ពំបិ វេទនំ។ តត្ថ ទិដ្ឋធម្មិកំ វេទនំ សង្ខតំ អភិសង្ខរោន្តា ចិត្តកម្មនច្ចគីតាទីនិ តំ តំ វេទនុបករណានិ សម្បាទន វសេន សម្បរាយិកញ្ច អភិសង្ខរោន្តា មានុសកំវា ទិព្ពំវា តំតំ វេទនំ បត្ថេត្វា ទាន សីលាទិ សម្បាទន វសេន អភិសង្ខរោន្តិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។ សង្ខារេសុ បន ផស្សំ ផស្សត្ថាយ ចេតនំ ចេតនត្ថាយាតិអាទិនា ទានំ ទានត្ថាយ សីលំ សីលត្ថាយ បាណាតិបាតំ បាណាតិបាតត្ថាយាតិអាទិនា វា សព្ពំ លោកបវត្តឹ ញត្វា វិត្ថារេតព្ពាតិ។ ឯត្ថ សិយា, កស្មា សង្ខារេសុ បាកដា ចេតនាទយោ វិតក្កាទយោ លោភាទយោ សទ្ធាសតិ បញ្ញាទយោច ធម្មេ វិសុំ វិសុំ ខន្ធភាវេន អវត្វា វេទនាសញ្ញាវ វុត្តាតិ។ វុច្ចតេ។

យថា ហិ ឆេកោ មហាភិសក្កោ ភេសជ្ជមូលានិ គហេត្វា ចុណ្ណំ ករោន្តោ តេសុ មូលេសុ ឥមានិ ថូលានិបិ មុទូនិ ហោន្តិ។ ឥមានិ ខុទ្ទកានិបិ កក្ខឡានិ ហោន្តីតិ ញត្វា តតោ បឋមតរំ កក្ខឡានិ វិសុំ ឧទ្ធរិត្វា សុដ្ឋុ កោដ្ដេត្វា ចុណ្ណំ ករោតិ។ សេសានិ បន សព្ពានិ មុទូនិ ឯកតោ កត្វា កោដ្ដេត្វា ចុណ្ណំ ករោតិ។ តតោ ឧភយានិ មិស្សេត្វា សិលាយំ បិសេត្វា ភេសជ្ជកម្មេ ឧបនេតិ។ ឯវំ ករោន្តោ នកិលមតិ។ ឯវមេវ ភគវាបិ នាមរូបធម្មេសុ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា និច្ចសុខអត្ត វិបល្លាសានំ បហានត្ថាយ អនុយុញ្ជន្តា ទេវមនុស្សា វិភាគេ អកតេ តីសុ ធម្មេសុ កិលមិស្សន្តីតិ ញត្វា នាមធម្មេសុ វេទនាសញ្ញាចិត្តសង្ខាតេ តយោ ធម្មេ វិសុំ ឧទ្ធរិត្វា ឯកមេកំ ខន្ធំ នាម កត្វា ទេសេសិ។ តថា ហិ យថា មច្ឆានាម ឧទកេ សតិ ឧក្កណ្ឋិតា នាម នត្ថិ។ អសតិ បន ឯកន្តេន ឧក្កណ្ឋិតាយេវ ហោន្តិ។ យថាវា មធុករាវា ភមរាវា យស្មឹ វនេ បុប្ផរស ផលរសេ លភន្តិ, តត្ថ ឧក្កណ្ឋិតានាម នត្ថិ។ អលភមានា បន ឯកន្តេន ឧក្កណ្ឋិតាឯវ ហោន្តិ។ ឯវមេវ ឥមេសំ សត្តានំ សុខ សញ្ញិតេសុ បតិសរណេសុ វេទនា សទិសំ បតិសរណំនាម នត្ថិ។ មនុស្សទេវព្រហ្មសម្បត្តិយោ អស្សាទេន្តាបិ សុខវេទនត្ថាយឯវ អស្សាទេន្តិ។ យទិច តាហិ វិនា យថិច្ឆិតំ សុខវេទនំ លភេយ្យុំ។ កោនាម តា សាទិយិស្សតិ។ តថា ផស្សចេតនាទីហិ វិតក្កវិចារ វីរិយាទីហិ លោភទោសាទីហិ សទ្ធាសតិបញ្ញាទីហិ ច សង្ខារក្ខន្ធធម្មេហិ ទិដ្ឋធម្មិកំ សម្បរាយិកញ្ច យំកិញ្ចិ សង្ខតំ

អភិសង្ខរោន្តាបិ សុខវេទនត្ថាយឯវ អភិសង្ខរោន្តិ។ យទិច តាទិសេន អភិសង្ខរណេន វិនាបិ យថិច្ឆិតំ សុខំ លភេយ្យុំ, តេហិ ធម្មេហិ អត្ថោ នត្ថីតិ កោនាម តេ ធម្មេ អភិសង្ខរិស្សតីតិ។

ឥតិ សុខសញ្ញិតេសុ ធម្មេសុ វេទនានាម ឥមេសំ សត្តានំ បរមុក្កំសគតំ សុខសញ្ញិតដ្ឋានំ ហោតិ។ តស្មា ភគវា តំ វិសុំ ឯកំ ខន្ធំ កត្វា ខន្ធទេសនំ ទេសេតីតិ។ តថា ឥមេសំ សត្តានំ អត្តសញ្ញិតេសុ បតិសរណេសុ សញ្ញាសទិសំ បតិសរណំ នាម នត្ថិ។ តថា ហិ តស្មិំ តស្មិំ សត្តនិកាយេ ឧប្បន្នា តេ តេ សត្តា អត្តានោ អត្តនោ វិសយេសុ សព្ពំ ជានិតព្ពំ សញ្ញាយ សញ្ជានិត្វា វិញ្ញត្តំ អាបជ្ជន្តិ។ តថា វិញ្ញត្តំ អាបជ្ជន្តា យត្តកំ បរេ ជានន្តិ។ តត្តកំ មយំបិ ជានាម។ កោ អម្ហាកំ ឧត្តរិតរោតិ ឯវំ លោកេ ញាណសម្មតំ សញ្ញំ បរមំ អត្តានំ កត្វា វិចរន្តិ។ ឥតិ អត្តសញ្ញិតេសុ ធម្មេសុ សញ្ញានាម ឥមេសំ សត្តានំ បរមុក្កំ សគតំ អត្តសញ្ញិតដ្ឋានំ ហោតិ។ តស្មា ភគវាតំបិ វិសុំ ឯកំ ខន្ធំ កត្វា ខន្ធទេសនំ ទេសេតីតិ។ តថា ឥមេសំ សត្តានំ និច្ចសញ្ញិតេសុ បតិសរណេសុ ចិត្តសទិសំ បតិសរណំ នាម នត្ថិ។ តថា ហិ សត្តា សុខំ ទុក្ខំនាម អនិច្ចំ សុខបត្តានំ ទុក្ខំ នត្ថិ។ ទុក្ខ បត្តានំ សុខំ នត្ថីតិវា។ សញ្ញានាម អនិច្ចា, កទាចិ បមុស្សតិ កទាចិ នបមុស្សតីតិវា។ វីរិយំនាម អនិច្ចំ។ កទាចិ អារភតិ, កទាចិ ន អារភតីតិវា។ លោភោនាម អនិច្ចោ។ កទាចិ ឧប្បជ្ជតិ, កទាចិ នឧប្បជ្ជតីតិវា។ ទោសោនាម អនិច្ចោ។ កទាចិ ឧប្បជ្ជតិ, កទាចិ ន ឧប្បជ្ជតីតិវា។ សទ្ធានាម អនិច្ចា។ កទាចិ បសន្នចិត្តោ ហោតិ, កទាចិ អប្បសន្នចិត្តោ ហោតីតិវា។ បញ្ញានាម អនិច្ចា។ ជានិតព្ពំបិ កទាចិ ជានាតិ, កទាចិ ន ជានាតីតិវា ឯវំ ចេតសិកធម្មានំ អនិច្ច ភាវោនាម កេសញ្ចិ លោកិយជនានំបិ បាកដោ ហោតិ។ ន បន ចិត្តស្ស។ ន ហិ សត្តា ចិត្តំនាម អនិច្ចំ។ កទាចិ ឧប្បជ្ជតិ, កទាចិ ន ឧប្បជ្ជតីតិ គណ្ហន្តិ។ តំ បន សយំ និច្ចំ បវត្តមានំ ហុត្វា កទាចិ សុខេន យុត្តំ ហោតិ, កទាចិ ទុក្ខេនាតិអាទិនា តស្មិំ និច្ចសញ្ញមេវ ឧប្បាទេន្តីតិ។ ឥតិ ចិត្តំនាម និច្ចសញ្ញិតេសុ ធម្មេសុ បរមុក្កំ សគតំ និច្ចសញ្ញិតដ្ឋានំ ហោតិ។ តស្មា ភគវា តំបិ វិសុំ ឯកំ ខន្ធំ កត្វា ខន្ធទេសនំ ទេសេតីតិ។

[២២១] យំបន **វិភាវនិយំ**

“ភាជន ភោជន ព្យញ្ជន ភត្តការក ភុញ្ជក វិកប្បវសេន បញ្ចេវ វុត្តា”តិ វត្វា តំ វិភាវន្តេន “រូបញ្ហិ វេទនា និស្សយត្តា ភាជនដ្ឋានិយំ។ វេទនា ភុញ្ជិតព្ពត្តា ភោជនដ្ឋានិយា។ សញ្ញា វេទនស្សាទ លាភហេតុត្តា ព្យញ្ជនដ្ឋានិយា។ សង្ខារា អភិសង្ខរណតោ ភត្តការកដ្ឋានិយា។ វិញ្ញាណំ ឧបភុញ្ជកត្តា ភុញ្ជកដ្ឋានិយំ។ ឯត្តាវតាច អធិប្បេ តត្ថសិទ្ធីតិ បញ្ចេវ វុត្តា”តិ វុត្តំ។ តំ សារតោ នទដ្ឋព្ពំ។

ន ហិ តំ អដ្ឋកថាយំ ឯតប្បរមវិនិច្ឆយេ អាគតំ។ ឧបមាទីបនេឯវ អាគតំ។ ន ច ភគវតា ភាជនាទិវិកប្បសិទ្ធិមត្តំ ឧទ្ទិស្ស បញ្ចេវ ខន្ធា វុត្តាតិ សក្កា វត្តុំ។ តថាសិទ្ធស្ស អត្ថស្ស បយោជនាភាវតោតិ។

[២២២] យញ្ច **តត្ថ**

“ទេសនាក្កមេបិ ឥទមេវ ការណំ។ យត្ថ ភុញ្ជតិ, យញ្ច ភុញ្ជតិ, យេនច ភុញ្ជតិ, យោច ភោជកោ, យោច ភុញ្ជិតា។ តេសំ អនុក្កមេន ទស្សេតុកាមត្តា”តិ វុត្តំ។ តំបិ អសារំ។

ចតុន្នំ ឧបាទានានំ វិសយភូតា ខន្ធា ឧបាទានក្ខន្ធា។ សព្ព សភាគធម្ម បរិយាទានវសេន សាសវា អនាសវាច ធម្មា បញ្ចក្ខន្ធាតិ វុត្តា, វិបស្សនា ភូមិបរិគ្គហវសេន សាសវាឯវ **បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា**តិ វុត្តា។ អាយតន្តិ អត្តនោ ផលុប្បត្តិយា ភុសំ ឧស្សហន្តា វិយ ហោន្តីតិ **អាយតនានិ**។ អាយតនសទ្ទោ បន ឆសុ អជ្ឈត្តិកេសុ ទ្វារធម្មេសុ បវត្តមានោ សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន និវាសដ្ឋានដ្ឋេន អាករដ្ឋេន, ឆសុ ពាហិរេសុ អារម្មណធម្មេសុ បវត្តមានោ សមោសរណដ្ឋេន, ឧភយត្ថបិ ការណដ្ឋេន បវត្តតិ។ តត្ថ ចិត្ត ចេតសិកា ធម្មា ឯកស្មិំវា ភវេ អនមតគ្គេវា សំសារេ បុនប្បុនំ សហ ជាយមានា ចក្ខាទីសុ ឆសុ ទ្វារបទេសេសុឯវ ជាយន្តិ, ន អញ្ញត្ថ។ សន្តានានុពន្ធវសេន និវសន្តាបិ តេស្វេវ និវសន្តិ, ន អញ្ញត្ថ។ អាកិរិត្វា ថបិតា វិយ បវត្តមានាបិ តេស្វេវ បវត្តន្តិ, ន អញ្ញត្ថ។ តស្មា ចក្ខាទីនិ ឆសញ្ជាតិទេសដ្ឋេន និវាសដ្ឋានដ្ឋេន អាករដ្ឋេនច អាយតនានិនាម។ ទេវាយតនំ វិយ អធិដ្ឋានដ្ឋេនាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិយេវ។

យថាច សម្បន្នបុប្ផផលេសុ ខេមេសុ រុក្ខេសុ តតោ តតោ បក្ខិនោ និលិនត្ថាយ អាហារត្ថាយច និច្ចំ សមោសរន្តិ។ ឯវំ រូបាទីសុ ឆសុបាទេសុ តតោ តតោ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា អារម្មណករណត្ថាយ និច្ចំ សមោសរន្តិ។ តស្មា រូបាទីនិ ឆ សមោសរណដ្ឋេន អាយតនានិនាម។ តទុភយានិ បន តេសំ ចិត្ត ចេតសិកានំ ការណដ្ឋេន អាយតនានិនាម។ ចក្ខុច តំ អាយតនញ្ចាតិ **ចក្ខាយតនំ**។ ឯវំ សេសានិ។ តត្ថ ចក្ខុសោតានិ សត្តានំ ហិតក្រិយាសុ ពហុបការត្តា កាមរូប ព្យាបិតត្តា ច បាកដានីតិអាទិម្ហិ វុត្តានិ។ តេហិ អាសន្នត្តា

តទនន្តរំ ឃានំ។ តតោ ជិវ្ហាតិ ឥមានិ ចត្តារិ បទេសាយតនានិនាម។ តតោ សកលកាយព្យាបកោ កាយោ។ តតោ តេសំ សព្ពេសំ គោចរវិសយគ្គាហកំ មនោតិ។ សេសានិ បន តេសំ វិសយត្តា តទនុក្កមេនេវ វុត្តានីតិ។

កស្សចិ បន បុគ្គលស្សវា សត្តស្សវា មនុស្សស្សវា ទេវស្សវា ព្រហ្មុនោវា វសេ អវត្តិត្វា អត្តនោឯវ សភាវំ ធារេន្តីតិ **ធាតុយោ**។ វិសុំ វិសុំ វវត្ថិតសភាវត្តាវា យថាសភាវំ ធារីយន្តិ សល្លក្ខីយន្តិ វវត្ថបីយន្តីតិ ធាតុយោ។ អបិច, និស្សត្ត និជ្ជីវដ្ឋេន ធាតុយោ។ តត្ថ និស្សត្តដ្ឋេនាតិ សត្តាការា ភាវដ្ឋេន សត្តកិច្ចាភាវដ្ឋេន។ កោ បនេត្ថ សត្តាការោ កឹ សត្តកិច្ចន្តិ។ ជីវយោគោ សត្តាការោ។ ឦហាច ព្យាបារោ ច សត្តកិច្ចំ។ និជ្ជីវដ្ឋេនាតិ ឯកស្មឹ ភវេ យាវ នមរតិ។ ភវបរំបរាយវា យាវ សំសារោ ន និវត្តតិ។ តាវ អភិជ្ជមានោ អច្ឆិជ្ជមានោ ឯកោវ វត្តតីតិ ឯវំ គហិតស្ស ជីវស្ស អភាវដ្ឋេន។ ចក្ខាទយោច ធម្មា សព្ពសោ សត្តាការរហិតា សត្ត កិច្ចរហិតាច ហោន្តិ។ នច សយំ ជីវានាម ហោន្តិ។ នាបិ ជីវយោគាតិ។ ឥតិ និស្សត្តដ្ឋេន និជ្ជីវដ្ឋេនចតេធាតុយោនាមាតិ។ តេសំ បន ទដ្ឋព្ពាការោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ។ យថាហ-ភេរិតលំ វិយ ចក្ខុធាតុ ទដ្ឋព្ពា។ ទណ្ឌោ វិយ រូបធាតុ។ សទ្ទោវិយ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ។ តថា អាទាសតលំ វិយ ចក្ខុធាតុ។ មុខំ វិយ រូបធាតុ។ មុខនិមិត្តំ វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ។ អថវា, ឧច្ឆុយន្តកិលយន្តំ វិយ ចក្ខុធាតុ។ យន្តចក្កយដ្ឋិ វិយ រូបធាតុ។ ឧច្ឆុរស តេលានិ វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ។ តថា អធរារណិ វិយ ចក្ខុធាតុ។ ឧត្តរារណិ វិយ រូបធាតុ។ អគ្គិ វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ។ ឯសនយោ សោតវិញ្ញាណធាតុអាទីសុ។ មនោធាតុ បន យថាសម្ភវតោ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុអាទីនំ បុរេចរានុចរា វិយ ទដ្ឋព្ពា។

ធម្មធាតុយា វេទនាក្ខន្ធោ សល្លមិវ សូលមិវច ទដ្ឋព្ពោ។ សញ្ញា សង្ខារក្ខន្ធា វេទនាសល្ល សូលយោគា អាតុរា វិយ ទដ្ឋព្ពា។ បុថុជ្ជនានំវា សញ្ញា អាសា ទុក្ខជននតោ រិត្តមុដ្ឋិ វិយ អយថាភុច្ចនិមិត្តគាហតោ វនមិគោវិយ។ សង្ខារា បដិសន្ធិយំ បក្ខិបនតោ អង្គារកាសុយំ ខិបនបុរិសា វិយ។ ជាតិទុក្ខានុពន្ធតោ រាជបុរិសានុពន្ធចោរោ វិយ។ សព្ពានត្ថាវហស្ស ខន្ធសន្តានស្ស ហេតុតោ វិសរុក្ខពីជានិ វិយ។ រូបំ នានាវិធុបទ្ទវនិមិត្តតោ ខុរ ចក្កំវិយ ទដ្ឋព្ពំ។ អសង្ខតាបិធាតុ អមតតោ សន្តតោ ខេមតោ ច ទដ្ឋព្ពា។ កស្មា, សព្ពានត្ថបដិបក្ខភូតត្តា។ មនោវិញ្ញាណធាតុ គហិតារម្មណំ មុញ្ចិត្វាបិ អញ្ញំ គហេត្វា បវត្តនតោ វនមក្កដោ វិយ, ទុទ្ទមនតោ អស្សខលុង្កោ វិយ, យត្ថ កាមនិបាតិតោ វេហាសំ ខិត្តទណ្ឌោ វិយ, លោភទោសាទិ នានាប្បការ កិលេសយោគតោ រង្គនដោ វិយ ទដ្ឋព្ពាតិ។ **អរិយសច្ចានី**តិ ឯត្ថ សន្តស្ស ធម្មស្ស ភាវោ សច្ចំ។ សន្តស្សាតិ ភូតស្ស តថស្ស អវិបរីតស្ស។ អបិច, កេនដ្ឋេន សច្ចន្តិ។ តថដ្ឋេន អវិតថដ្ឋេន អនញ្ញថដ្ឋេន។ យញ្ហិ ចក្ខុស្ស ទុក្ខត្តំ, តំ តថំ ហោតិ អវិតថំ អនញ្ញថំ។ ទុក្ខទុក្ខ សង្ខារទុក្ខ វិបរិណាមទុក្ខ សង្ខាតេហិ តីហិ ទុក្ខេហិ តំ សមង្គិបុគ្គលស្ស អភិណ្ហបីឡនតោ។ តត្ថ សង្ខារទុក្ខំ នាម កម្មជានំ ឧប្បត្តិយា បគេវ តំតំកម្មា ភិសង្ខរណទុក្ខំ។ តថា ឧតុជាទីនំ ឧប្បត្តិយា បគេវ តំតំ ឧតុចិត្តាហារានំ អភិសង្ខរណទុក្ខំ។

ចក្ខុ ហិ នាម រូបិព្រហ្មានំបិ បុរិមភវេ ឈានភាវនា សង្ខាតំ មហន្តំ កម្មាភិសង្ខរណ ទុក្ខំ អនុភវន្តានំយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ នោ អញ្ញថា។ កាមសត្តានំ បន បុរិមភវេ កម្មសង្ខារទុក្ខំ អនុភវិត្វា ឧប្បន្នំបិ យាវជីវំ បវត្តិយា អាហារាទិសង្ខារទុក្ខញ្ច បដិជគ្គន ទុក្ខញ្ច អនុភវន្តានញ្ញេវ បវត្តតិ, នោ អញ្ញថា។ បវត្តមានញ្ច បច្ចយវេកល្លេវា ជាតេ អន្តរាយេវា អាគតេ យទាកទាចិ ភិជ្ជតិ។ មរណកាលំ បត្វា បន ឯកន្តេន ភិជ្ជតិយេវ។ តស្មា តំ អស្សាទេត្វា តទត្ថាយ កម្មំវា អាហារាទិបច្ចយំវា បដិជគ្គនំ វា សង្ខរោន្តានំ អនមតគ្គេ សំសារេ សង្ខារទុក្ខស្ស បរិយន្តោ នាម នត្ថិ។ ឥតិ សព្ពំ ចក្ខុ អបរិយន្តេន សង្ខារទុក្ខេន បុគ្គលំ អភិណ្ហំ បីឡេតិយេវ។ ឥទមស្ស សង្ខារទុក្ខំ។ ឥទំ ចក្ខុ នាម បច្ចយវេកល្លេវា ជាតេ អន្តរាយេវា អាគតេ យទា កទាចិ ភិជ្ជនជាតិកំ។ តស្មា តស្ស ភិជ្ជនភយេន បគេវ បច្ចយ សម្បាទនទុក្ខំ រក្ខាវរណគុត្តិសំវិធានទុក្ខំ ភិជ្ជននិមិត្តានិ ទិស្វា វា ភិជ្ជមានេវា ភិន្នេវា សោចនបរិទេវនាទិទុក្ខញ្ច វិបរិណាម ទុក្ខំនាម។ ឥតិ សព្ពំ ចក្ខុ អបរិយន្តេន វិបរិណាមទុក្ខេន បុគ្គលំ អភិណ្ហំ បីឡេតិយេវ។ ឥទមស្ស វិបរិណាមទុក្ខំ។ ទុក្ខទុក្ខំ បន តទុភយេន ទុក្ខេន សហេវ សិជ្ឈតិ។ ឯវំ ចក្ខុ ទុក្ខទុក្ខ សង្ខារ ទុក្ខ វិបរិណាម ទុក្ខសង្ខាតេហិ តីហិ ទុក្ខេហិ តំ សមង្គិបុគ្គលំ អភិណ្ហំ បីឡេតិយេវ។ យញ្ច តស្ស តថាបីឡនំ, តំ តថំ ហោតិ, អវិតថំ, អនញ្ញថំ។ តស្មា ចក្ខុ ទុក្ខសច្ចំនាម។ ឯស នយោ សោតាទីសុ តេភូមកធម្មេសុ។

សេសសច្ចេសុបិ យំ លោភស្សេវ ទុក្ខសមុទយត្តំ។ យំ និព្ពានស្សេវ ទុក្ខនិរោធត្តំ។ យំ អដ្ឋង្គិកមគ្គស្សេវ ទុក្ខនិរោធមគ្គត្តំ តំ កថំ ហោតីតិអាទិនា វត្តព្ពំ។ យាវច លោភោ ន បហិយ្យតិ។ តាវ ចក្ខាទីនិ អស្សាទេតិយេវ។ យាវច តានិ អស្សាទេតិ។ តាវ តេសំ បវត្តិយា កម្មាទីនិ សង្ខរោន្តិយេវ។ យាវច កម្មាទីនិ សង្ខរោន្តិ។ តាវ ចក្ខាទីនិ បវត្តន្តិយេវ។ យាវចតានិ បវត្តន្តិ។ តាវ តេសំ វុត្តប្បការេហិ សង្ខារ ទុក្ខាទីហិ នមុច្ចតិយេវ។ តស្មា លោភស្ស ទុក្ខសមុទយត្តំ តថំ ហោតិ។ ចក្ខាទីសុច បវត្តមានេសុ វុត្តប្បការំ សព្ពំ ទុក្ខំ អាគច្ឆតិយេវ។ អបវត្តមានេសុ នាគច្ឆតិ។ តស្មា តេសំ បវត្តិនិរោធភូតស្ស និព្ពានស្សេវ ទុក្ខនិរោធត្តំ តថំ ហោតិ។ តថា

លោភបហានតោ អញ្ញោ ទុក្ខមុត្តិមគ្គោនាម នត្ថិ។ អដ្ឋង្គិកមគ្គោច ឧប្បជ្ជ មានោ ឯកន្តេន តំ បជហតិ។ តស្មា អដ្ឋង្គិកមគ្គស្សេវ ទុក្ខនិរោធមគ្គត្តំ តថំ ហោតិ, អវិតថំ, អនញ្ញថន្តិ។

ឯវំសន្តេបិ សច្ចសទ្ទោ បរិយាយ សច្ចេសុបិ វត្តតីតិ វុត្តំ **ចត្តារិអរិយសច្ចានី**តិ។ តត្ថ ទុក្ខសច្ចេ តាវ សក្កាយបរិយា បន្នា អជ្ឈត្តធម្មាឯវ អរិយសច្ចំនាម។ តេយេវ ហិ អស្មិមានស្ស អធិដ្ឋានភូតា ហុត្វា យាវតំ មានំ ន សមូហនតិ។ តាវ ទុក្ខកិច្ចំ ករោន្តិ។ ទុក្ខបរិញ្ញាចនាម យាវទេវ អស្មិមានសមុគ្ឃាតាយ ហោតិ។ អស្មិមានោច តេស្វេវ អជ្ឈត្តធម្មេសុ និវិសតីតិ តេសុ បរិញ្ញាតេសុ បរិញ្ញាកិច្ចំ សិទ្ធមេវ ហោតីតិ។ តព្ពិបរី តេន បន អនិន្ទ្រិយពទ្ធធម្មា មគ្គផលធម្មាច អដ្ឋង្គិកវជ្ជា ឧទយព្ពយ បីឡនតោ សង្ខារទុក្ខវិបរិណាមទុក្ខេហិច អបរិមុត្តត្តា ទុក្ខសច្ចំ នាម។ សមុទយសច្ចេ ឯកោ លោភោយេវ អរិយសច្ចំនាម។ សោហិ អត្តសមង្គិនោ សត្តេ អត្តនិច អារម្មណធម្មេសុច អស្សាទំ ជនយិត្វា និច្ចំ វដ្ដទុក្ខតោ អនុក្កណ្ឋមានេ ករោតីតិ តេសំ លោភសទិសោ អញ្ញោ ញាតិវា មិត្តោវា សហាយោវា អត្តាវា អត្តនិយំវា នត្ថិវិយ ខាយតិ។ តស្មា តំសទិសោ អញ្ញោ កោចិ វដ្ដទុក្ខសំវិធាយកោ នាម នត្ថិ។ តញ្ច បជហិតុំ សក្កោន្តស្ស អញ្ញោ ទុជ្ជហោនាម នត្ថិ។ អវសេសាបន សព្ពេបិ សាសវា កុសលាកុសលធម្មា សមុទយសច្ចំនាម។

ឯត្ថ សិយា, ននុ អវិជ្ជាបិ សព្ពស្ស វដ្ដទុក្ខស្ស មូលភាវេន វុត្តាតិ សាបិ សមុទយេ អរិយសច្ចេឯវ វត្តព្ពាតិ។ វុច្ចតេ, យថាហិ ឯកោ ឆេកោ ឧយ្យានបាលោ សម្បត្តិយុត្តំ ភូមិ ភាគំ លភិត្វា អត្តនោ ញាណពលេន ភូមិភាគញ្ច នានាពីជានិច អភិសង្ខរិត្វា នន្ទនសទិសំ ឧយ្យានំ មាបេសិ។ តត្ថ ភូមិ ឧយ្យាន បាលស្ស ពីជានំ រុក្ខានញ្ច បតិដ្ឋានកិច្ចំ សាធេតិ។ ពីជានិច អង្កុរុប្បាទនកិច្ចំ សាធេន្តិ, ឧយ្យានបាលោយេវ បន សព្ពកិច្ចានិ សាធេតិ។ សោ ហិ ភូមិយំ ពីជេសុ រុក្ខេសុច យំយំ កត្តព្ពំ ហោតិ។ តំ សព្ពំ ករោតិ។ មមេតន្តិ បរិគ្គណ្ហាតិ រក្ខតិ។ តតោ ឧប្បន្នេ ភោគេ ភុញ្ជតិ។ តស្មា កោ ឥទំ មាបេសិ, កស្សេទំ ឧយ្យានន្តិ វុត្តេ ឧយ្យានបាលោយេវ មាបេសិ។ តស្សេទំ ឧយ្យានំ ឥច្ចេវ វុច្ចតិ។ ន ភូមី មាបេសិ។ ពីជានិ មាបេន្តិ។ តេសំ ឥទំ ឧយ្យានន្តិ វុច្ចតិ។ កា បន ឧយ្យានសម្បត្តិយា បច្ចយបរំបរាតិ វុត្តេ បន ភូមិឯវ អាទិតោ វត្តព្ពា។ ន ឧយ្យានបាលោ។ នច ពីជានីតិ។ ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ បដិច្ចសមុប្បាទ នយញ្ហិ បត្វា បច្ចយបរំ បរវសេន ទុក្ខ ធម្មានំ បវត្តិ និវត្តិវិធានេ អវិជ្ជាឯវ អាទិ បភវបធានភូតា ហោតិ, ន តណ្ហា។ សច្ចទេសនាយំ បន តេសំ និព្ពត្តកធម្មវិធានេ តណ្ហាឯវ សាមិជេដ្ឋកបធានភូតា ហោតិ។ ន អវិជ្ជាតិ នត្ថិ សមុទយារិយសច្ចភាវេ អវិជ្ជាយ ឱកាសោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ កិលេសានំ តទង្គនិរោធវិក្ខម្ភន និរោធា និរោធសច្ចំនាម។ និព្ពានំ និរោធារិយសច្ចំនាម។ ឆសុ លោកិយវិសុទ្ធីសុ មគ្គង្គានិ មគ្គសច្ចំ នាម។ អដ្ឋង្គិកោ លោកុត្តរមគ្គោឯវ មគ្គអរិយសច្ចំនាមាតិ។

អរិយសទ្ទោ ចេត្ថ កត្ថចិ កទាចិ កេសញ្ចិ កុតោចិ កថញ្ចិ អវិតថភាវេន ឧត្តមត្ថវាចកោតិ។ វិភាវនិយំ បន អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន សច្ចសទ្ទស្ស អត្ថោ វិភាវិតោ **ទុក្ខំអរិយ សច្ច**ន្តិ ឯត្ថ បីឡនដ្ឋោ, សង្ខតដ្ឋោ, សន្តាបដ្ឋោ, វិបរិណាមដ្ឋោតិ ឥមេហិ ចតូហិ អត្ថេហិ ចក្ខាទិកស្ស ឯកេកស្ស តេភូមកធម្មស្ស ទុក្ខសច្ចតា វេទិតព្ពា។ តត្ថ សង្ខតដ្ឋ វិបរិណាមដ្ឋា បុព្ពេ សង្ខារ ទុក្ខវិបរិណាមទុក្ខេសុ វុត្តនយាឯវ។ បទត្ថតោបន បច្ចយេហិ សង្ខរិយតីតិ សង្ខតោ។ បគេវ កម្មាទិបច្ចយាភិសង្ខរណទុក្ខេន វិនា ន ឧប្បជ្ជតិ, នបវត្តតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិរូបោ ហុត្វា បរិណាមោ វិបរិណាមោ។ បរិហានិចេវ បរិភេទោច។ បីឡនដ្ឋោតិ ឯត្ថ បីឡិតព្ពន្តិ បីឡនំ។ បីឡេតីតិ បីឡនំ។ បីឡីយតេ បីឡនំ។ អត្ថោតិ សភាវោ។ បីឡនំ អត្ថោ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ តត្ថ យថា ឯកិស្សា ទុគ្គតិត្ថិយា កុច្ឆិម្ហិ បុត្តោ ឧប្បជ្ជតិ។ សោច នានារោគេហិ សយំ និច្ចំ បីឡិតោ ហុត្វា បដិជគ្គនទុក្ខេហិ មាតរញ្ច និច្ចំ បីឡេតិយេវ។ យញ្ច តស្សា កុច្ឆិម្ហិ តាទិសស្ស បុត្តស្ស ឧប្បជ្ជនំ, តញ្ច តស្សា ឥត្ថិយា បីឡនកិច្ចមេវ ហោតិ។ ឯវមេវំ យេ ចក្ខាទយោ ធម្មា ជរាមរណេហិ និច្ចំ បីឡីយន្តិ, តេ បដិជគ្គនទុក្ខេហិ តំ សមង្គីនំ បុគ្គលំ និច្ចំ បីឡេន្តិយេវ។ យញ្ច តស្ស សន្តានេ តេសំ ឧប្បជ្ជនំ, តញ្ច តស្ស បីឡនកិច្ចមេវាតិ។ យថាហយោ ភិក្ខវេ ចក្ខុស្ស ឧប្បាទោ ឋិតិ អភិនិព្ពត្តិ បាតុភាវោ។ ទុក្ខស្សេសោ ឧប្បាទោ។ រោគានំ ឋិតិ ជរាមរណស្ស បាតុភាវោ។ យោ ភិក្ខវេ សោតស្ស ឃានស្ស ជិវ្ហាយ កាយស្ស មនស្ស ឧប្បាទោតិអាទិ។

សន្តាបដ្ឋោតិ រាគគ្គិអាទីហិ ឯកាទសហិ អគ្គីហិ ភុសំ បរិទយ្ហនដ្ឋោ។ យថាហ –

ចក្ខុំ អាទិត្តំ។ កេន អាទិត្តំ។ រាគគ្គិនា អាទិត្តំ។ ទោសគ្គិនា។ មោហគ្គិនា។ ជាតិយា។ ជរាយ។ មរណេន។ សោកេន។ បរិទេវេន។ ទុក្ខេន។ ទោមនស្សេន។ ឧបាយាសេន អាទិត្តន្តិ វទាមិ។ សោតំ អាទិត្តំ។ ឃានំ អាទិត្តំ។ ជិវ្ហា អាទិត្តា។ កាយោ អាទិត្តោ។ មនោ អាទិត្តោតិ។

អាទិបនំ សន្តាបនំ បរិទយ្ហនន្តិ ឥឆ អត្ថតោ ឯកន្តិ។ ឯត្ថ សិយា, អរិយមគ្គោបិ ចិរកាលំ បារមិតាភិសង្ខរណទុក្ខេន អន្តិមភវេច សីលាទិវិសុទ្ធិភាវនាភិសង្ខរណទុក្ខេន បុគ្គលំ សុសំ បីឡេតិយេវ។ តថា

វិបរិណាមជម្មោច។ តស្មា សោបិ បិឡនាទិអត្ថេន ទុក្ខសច្ចសង្គហោ សិយាតិ។ន។ សព្ពទុក្ខសន្តិ វំហត្វា។ សោ ហិ វុត្តប្បការំ អភិសង្ខរណទុក្ខំ បរិបុណ្ណំ អនុភូតស្ស បុគ្គលស្ស សកឹ ឧប្បជ្ជមានោ សព្ពំ កិលេសជាតំ ខេបេន្តោ ឧប្បជ្ជតិ។ និរុជ្ឈមានោច សព្ពំ អាយតឹ អនមតគ្គេ សំសារេ វដ្ដទុក្ខំ វូបសមេន្តោ និរុជ្ឈតិ។ វូបសន្តំច អនាគត ទុក្ខំ ឧបាទាយ វុត្តប្បការំ អភិសង្ខរណទុក្ខំ គណនុបគំ នហោតិ។ ភិជ្ជន្តោច អនុត្តរំ វិមុត្តិសុខំ ទត្វាវ ភិជ្ជតិ។ តស្មា តស្ស វិបរិណាមបច្ចយាបិ បុគ្គលស្ស កាចិ ហានិនាម នត្ថីតិ ន សោ ទុក្ខសច្ចសង្គហោតិ។ លោកិយធម្មា បន ឧប្បជ្ជមានា បវត្ត មានាច បុព្ពេ វុត្តបការេហិ សង្ខារទុក្ខេហិ ភុសំ បីឡេត្វា ឯវ ឧប្បជ្ជន្តិ បវត្តន្តិច។ និរុជ្ឈមានា មហន្តំ បរិឡាហទុក្ខំ ជនេត្វា អបរិយន្តេ ខុរចក្កសទិសេ វដ្ដទុក្ខយន្តេ បុគ្គលំ យោជេន្តាវ និរុជ្ឈន្តិ។ តស្មា តេឯវ បីឡនាទិអត្ថេហិ ឯកន្តទុក្ខា ហោន្តីតិ។ ឯតេន និព្ពានស្សបិ សម្បាបកបច្ចយាភិសង្ខរណលេសំ គហេត្វា ទុក្ខសច្ចត្តបសង្គោ និវត្តិតោ ហោតីតិ។

ទុក្ខសមុទយោ អរិយសច្ចន្តិ ឯត្ថ ភវាភវសង្ខាតំ ទុក្ខក្ខន្ធំ សមុទេតិ។ បុនប្បុនំ អព្ពោច្ឆិន្នំ កត្វា ឧទយតិ ឧដ្ឋាបេតិ វឌ្ឍេតិវាតិ ទុក្ខសមុទយោ, អាយូហនដ្ឋោ, និទានដ្ឋោ, សំយោគដ្ឋោ, បលិពោធដ្ឋោតិ ចត្តូហិ អត្ថេហិ លោភស្ស ទុក្ខសមុទយតា វេទិតព្ពា។ តត្ថ អាយូហនដ្ឋោតិ ភវាភវ សង្ខាតស្ស ឯកេកស្មឹ ភវេបិ វត្ថុកាមបដិសំយុត្តស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស ភិយ្យោ បរិព្យូហនដ្ឋោ រាសិករណដ្ឋោ និទានដ្ឋោតិ តទេវ និរន្តរំ កត្វា អនុប្បទានដ្ឋោ និយ្យាតនដ្ឋោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សំយោគដ្ឋោតិ ទុក្ខក្ខន្ធស្មឹឯវ ទឡ្ហំ ពន្ធនដ្ឋោ។ បលិពោធដ្ឋោតិ តតោ តស្ស តស្ស មុច្ចនុបាយស្ស នីវារណ វសេន បលិពុន្ធនដ្ឋោ ឧបរុន្ធនដ្ឋោតិ អត្ថោ។ **ទុក្ខនិរោធោ អរិយសច្ចន្តិ** ឯត្ថ វដ្ដទុក្ខស្ស និរុជ្ឈនំ អនុប្បាទ ធម្មតាបត្តិ វសេន ខិយ្យានំ ទុក្ខនិរោធោ។ ទុក្ខំ វា និរុជ្ឈតិ នបវត្តតិ ឯតស្មិន្តិ ទុក្ខនិរោធោ។ និស្សរណដ្ឋោ វិវេកដ្ឋោ, អសង្ខតដ្ឋោ, អមតដ្ឋោតិ ចត្តូហិ អត្ថេហិ និព្ពានស្ស ទុក្ខនិរោធតា វេទិតព្ពា។ តត្ថ និស្សរណដ្ឋោតិ និស្សរណ វិមុត្តិយា វិមុច្ចនដ្ឋោ។ វិវេកដ្ឋោតិ វដ្ដទុក្ខបលិពោធតោ វិវិច្ចនដ្ឋោ។ អសង្ខតដ្ឋោតិ សង្ខារទុក្ខស្ស អភាវដ្ឋោ។ អមតដ្ឋោតិ មរណទុក្ខស្ស អភាវដ្ឋោតិ។

ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបទាតិ ឯត្ថ ទុក្ខនិរោធំ គមេតិ សម្បាបេតីតិ ទុក្ខនិរោធគាមិនី។ អត្តនោ សន្តានេ បដិលាភករណ វសេន បដិបជ្ជិតព្ពាតិ បដិបទា។ ទុក្ខនិរោធគាមិនីច សា បដិបទា ចាតិ វិគ្គហោ។ និយ្យានដ្ឋោ, ហេត្វដ្ឋោ, ទស្សនដ្ឋោ, អធិបតេយ្យដ្ឋោតិ ចត្តូហិ អត្ថេហិ អដ្ឋង្គិកមគ្គស្ស ទុក្ខនិរោធមគ្គតា វេទិតព្ពា។ តត្ថ និយ្យានដ្ឋោតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិអាទិកំ វដ្ដសោតំ បដិនិវត្តេត្វា អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារ និរោធោតិអាទិកំ វដ្ដបដិសោតំ អភិមុខំ និគ្គមនដ្ឋោ។ ហេត្វដ្ឋោតិ សព្ពេសំ អរិយគុណានំ សុប្បតិដ្ឋិតភាវ សាធនដ្ឋោ។ ទស្សនដ្ឋោតិ អញ្ញាណអទស្សនសង្ខាតស្ស សម្មោហស្ស បហាន វសេន ចតុសច្ចធម្មស្ស បដិវិជ្ឈនដ្ឋោ។ អធិបតេយ្យដ្ឋោតិ តណ្ហា ទាសព្យវិមុត្តិយា ភុជិស្សភាវបត្តិវសេន សយមេវ អត្តនោ អធិបតិ ហុត្វា វិរោចនដ្ឋោ។ លោកិយមគ្គា ហិ តណ្ហាយ អារម្មណភាវេ ឋិតា តណ្ហាទាសព្យំ នាតិវត្តន្តីតិ។ ឯត្ថច ឥមេ សត្តា នាម ឯកន្តេន ទុក្ខបដិកូលា ហោន្តិ ទុក្ខភីរុកា។ យេច អត្តនិ ទុក្ខំ ជនេន្តិ។ តេសុ វេរិសញ្ញំ ឧប្បាទេន្តិ។ អត្តនោ បន ឯកន្តទុក្ខំវា ឯកន្តទុក្ខជនកំវា តេ នជានន្តិ។ តស្មា តេ អត្តនោ ទុក្ខមុត្តិយា យំ យំ កម្មំ អាយូហន្តិ។ តំ តំ អត្តនោ ទុក្ខវឌ្ឍិយាឯវ សម្បជ្ជតិ។ កឹ បន ឯកន្តទុក្ខំ, កឹច ឯកន្ត ទុក្ខជនកន្តិ។ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នភូតា អត្តនោ អត្តនោ អត្តហាវបរិយាបន្នា តេភូមកធម្មាឯវ អត្តនោ អត្តនោ ឯកន្តទុក្ខានាម។ កស្មា, តេហិ មុត្តេឯវ សព្ពទុក្ខេហិ មុច្ចនតោ, អមុត្តេច អមុច្ចនតោតិ។ អត្តនោ តណ្ហាឯវ អត្តនោ ឯកន្តទុក្ខជនកំនាម។ កស្មា, តាយ បហីនាយឯវ ឯកន្ត ទុក្ខេហិ មុច្ចនតោ, អបហីនាយច អមុច្ចនតោតិ។

តថា ឥមេ សត្តា ឯកន្តេន សុខកាមា ហោន្តិ សុខាភិនន្ទិនោ។ យេច អត្តនិ សុខំ ជនេន្តិ។ តេសុ បិយមិត្ត សញ្ញំ ឧប្បាទេន្តិ។ អត្តនោបន ឯកន្តសុខំវា ឯកន្តសុខមគ្គំវាតេ នជានន្តិ។ តស្មា តេ អត្តនោ សុខវឌ្ឍិយា យំ យំ កម្មំ អាយូហន្តិ។ តំ តំ អត្តនោ ទុក្ខវឌ្ឍិយាឯវ សម្បជ្ជតិ។ កឹ បន ឯកន្តសុខំ កោច ឯកន្ត សុខមគ្គោតិ។ ឯកន្តទុក្ខធម្មស្ស អភាវោឯវ អត្តនោ ឯកន្ត សុខំនាម។ ឯកន្តទុក្ខជនកស្ស បហានមគ្គោឯវ អត្តនោ ឯកន្ត សុខមគ្គោនាមាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេន្តោ ឥមានិ ចតុសច្ចបទានិ កថេសីតិ វេទិតព្ពំ។

[២២៣] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“ទុក្ខស្ស អនុប្បាទនិរោធោ ឯត្ថ ឯតេនាតិវា ទុក្ខនិរោធោ”តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឯតេនាតិ ឥទំ នយុជ្ជតិ។

ន ហិ និព្ពានំ ទុក្ខស្ស អនុប្បាទនិរោធ ក្រិយាសាធនេ ទុក្ខេន សហការី ការណំ ហោតីតិ។ **សេស ចេតសិកា**តិ វេទនា សញ្ញាហិ សេសា បញ្ញាស ចេតសិកា។ អតីតាទិវសេន តិវិធ ភិន្នានំ អជ្ឈត្តាទិ ឱឡារិកាទិ ហីនាទិ ទូរាទិវសេន ទុវិធភិន្នានញ្ច ធម្មានំ រាសដ្ឋេន ខន្ធវោហារោ ហោតិ។ និព្ពានស្ស បន តាទិ សោ ភេទោ នត្ថីតិ វុត្តំ **ភេទាភាវេនា**តិអាទិ។ តញ្ហិ អតីតាទិកេ តិវិធភេទេ ឯកំបិ ន ហោតិ។ កស្មា។ អនិទ្ទិសិតព្ព ធម្មត្តា។

តញ្ហិ តេកាលិកធម្មានំ ខយវិរាគនិរោធភូតោ អនិមិត្ត ធម្មោយេវ ហោតិ។ តស្មា ឥទំ អតីតេ អសុកពុទ្ធកាលេ និព្ពានំ។ ឥទំ អនាគតេ។ ឥទំ ឯតរហីតិ ឯវំ កាលភេទេន និទ្ទិសិតព្ពំ នហោតិ។ តថា ទិសា ទេសឋានភេទេន បរិនិព្ពុតបុគ្គលភេទេន ច។ កេវលំ បន អនមតគ្គេ សំសារវដ្ដេ យត្តកានិ អនត្ថ បទានិ ទិស្សន្តិ។ តប្បដិបក្ខ សិទ្ធេហិ គុណបទេហិឯវ តំ កថេ តព្ពន្តិ។ ទុកេសុ បន អជ្ឈត្តទុកំ បត្វា តំ ពហិទ្ធាឯវ ហោតិ។ ន អជ្ឈត្តំ។ ឱឡារិកទុកំ បត្វា សុខុមមេវ ហោតិ, ន ឱឡារិកំ។ ហីនទុកំ បត្វា បណីតមេវ ហោតិ, ន ហីនំ។ ទូរេ ទុកំ បត្វា ទូរេឯវ ហោតិ, ន សន្តិកេតិ។ **ខន្ធសង្គហនិស្សដ**ន្តិ ខន្ធសង្គហតោ វិមុត្តំ។

ទ្វារាលម្ពណភេទេនាតិ ទ្វារឆក្ក អារម្មណឆក្កានំ ភេទេន។ អាយតនានិ ទ្វាទស ភវន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថច ទ្វារឆក្កំ ធម្មារម្មណំឯវាតិ សេសធម្មាលម្ពណំ សន្ធាយ អារម្មណឆក្កំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទ្វារា។ល។ បរិយាយេនា**តិ ឆន្នំ ទ្វារានំ ឆន្នំ អាលម្ពណានំ តេសុ ទ្វារាលម្ពណេសុ ឧប្បន្នានំ វិញ្ញាណានញ្ច កមេន ធាតុយោ អដ្ឋារស ភវន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថបិ ទ្វារឆក្កេ មនោទ្វារំ វិញ្ញាណេកទេសមេវ ហោតិ។ ទ្វារឆក្កំ វិញ្ញាណសត្តកញ្ច ធម្មា លម្ពណេក ទេសមេវាតិ។ មគ្គោ លោកុត្តរោ មគ្គោនាម មតោតិ យោជនា។ មគ្គយុត្តា ឯកូនតឹសធម្មា ផលភូតាច សត្តតឹស ធម្មា ចតុសច្ច វិនិស្សដា ចតូហិ អរិយសច្ចេហិ វិនិស្សដា វិមុត្តា។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវាតិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ សមុច្ចយ សង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

បច្ចយ សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១៦៦. ឯវំ សត្តហិ បរិច្ឆេទេហិ បឋមស្ស នាមរូបបរិច្ឆេទ ញាណស្ស វិធានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទុតិយស្ស បច្ចយបរិគ្គហញាណស្ស វិធានំ ទស្សេន្តោ **យេសំសង្ខតធម្មាន**ន្តិអាទិ មាហ។ ឥទានិ យេសំ សង្ខតធម្មានំ សង្ខតាសង្ខតភូតា យេធម្មា យថា យេហិ ហេតាទីហិ បច្ចយាការេហិ បច្ចយា ឧបការកា ហោន្តិ។ តំ វិភាគំ តេសំ សង្ខតធម្មានំ បច្ចយុប្បន្នភូតានំ វិភាគញ្ច តេសំ បច្ចយធម្មានំ វិភាគញ្ច តេសំបច្ចយាការានំ ឥហ វិភាគញ្ច ឥមស្មឹ វុច្ចមានេ បច្ចយសង្គហេ យថារហំ បវក្ខាមីតិ យោជនា។

[២២៤] វិភាវនិយំ បន

“បច្ចយេ ទស្សេតុ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ តំ វិភាគន្តិ ឥមិនា ន សមេតិ។

[២២៥] យញ្ច **តត្ថ**

“ឥហ ឥមស្មឹ សមុច្ចយ សង្គហានន្តរេ ឋានេ”តិ ឥហ សទ្ទស្ស អត្ថវិភាវនំ វុត្តំ។ តំបិ ន យុជ្ជតិ។

ឯតស្មិញ្ហិ អត្ថេ សតិ ឥទានិ សទ្ទោ និរត្ថកោ ហោតីតិ, បដិច្ច ផលំ សមុប្បជ្ជតិ ឯតស្មាតិ បដិច្ចសមុប្បាទោ។ តត្ថ បដិច្ចាតិ អវិនា, អមុញ្ចិត្វាតិ អត្ថោ។ អវិជ្ជាទិកោ បច្ចយធម្មោតិ វណ្ណេន្តិ។ អថវា, សមុប្បជ្ជនំ សមុប្បាទោ។ សហជាតធម្មេហិ សហេវ កលាបវសេន អភិនិព្ពត្តិ បាតុភាវោតិ អត្ថោ។ យថាសកំ បច្ចយំ បដិច្ច តេន អវិនាភាវីហុត្វា សមុប្បាទោ បដិច្ច សមុប្បាទោ, អត្ថតោ បន សព្ពេសំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភូតានំ សង្ខត ធម្មានំ បច្ចយាយត្តវុត្តិតាសង្ខាតំ សព្ពសង្ខតសាធារណំ ឯកំ សាមញ្ញលក្ខណំ។ យំ ឥទប្បច្ចយតាតិច វុច្ចតិ។ តត្ថច ឥទប្បច្ចយ តាតិ អយំ ឥមស្ស បច្ចយោ អយំ ឥមស្ស បច្ចយោតិ ឯវំ និទ្ទិសិតព្ពោ អយំ បច្ចយោ ឯតេសន្តិ ឥទប្បច្ចយា។ សង្ខតធម្មា។ ឥទប្បច្ចយានំ ភាវោ ឥទប្បច្ចយតា។ យថាវុត្ត សាមញ្ញលក្ខណំ ឯវាតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ, ន បដិច្ច ផលំ សមុប្បជ្ជតិ ឯតស្មាតិ បដិច្ចសមុប្បាទោ។ អវិជ្ជាទិកោ បច្ចយធម្មោតិច ឥមេសំ បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា។ ឥទប្បច្ចយាឯវ ឥទប្បច្ចយតាតិច។ វិសុទ្ធិមគ្គេ បន សមុប្បជ្ជនំ សមុប្បាទោតិ អយមត្ថោ បដិក្ខិត្តោ។ បាឡិយំ បន អយមេវ អធិប្បេតោ វិយ ទិស្សតិ។ យថាហ –

> កតមោច ភិក្ខវេ បដិច្ចសមុប្បាទោ។ ជាតិបច្ចយា ភិក្ខវេ ជរាមរណំ, ឧប្បាទាវា តថាគតានំ អនុប្បាទាវា តថាគតានំ ឋិតាវ សា ធាតុ, ធម្មដ្ឋិតតា ធម្មនិយាមតា ឥទប្បច្ចយតាតិ។ល។ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា ឧប្បាទាវា។ល។ ឥទប្បច្ចយតា។ ឥតិ ខោ ភិក្ខវេ តត្រ តថតា អវិតថតា អនញ្ញថតា ឥទប្បច្ចយតា។ អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ បដិច្ចសមុប្បាទោតិ។

ឯត្ថ ហិ ឋិតាវ សា ធាតូតិអាទិនា តត្រ តថតា អវិតថតាតិអាទិនាច យថាវុត្តំ ឥទប្បច្ចយតា សង្ខាតំ សាមញ្ញ លក្ខណមេវ បដិច្ចសមុប្បាទោនាមាតិ ទស្សេតិ។ ន ចេត្ថ ភាវសាធនេ កតេ សតិ បដិច្ចសទ្ទេន សហ សមុប្បាទសទ្ទស្ស អសមានកត្តុតាសង្ខាតោ ព្យញ្ជនយុត្តិវិរោធោ អត្ថិ។ យោ បដិច្ច ក្រិយាយ កត្តា, តស្សេវ សមុប្បាទក្រិយាយបិ កត្តុតា សម្ភវតោ។ ន ហិ ក្រិយានាម កត្តុរហិតាសម្ភវតីតិ។ សង្ខតធម្មេសុច តម្ពិរេសុ សតិ អនិច្ចតាទិលក្ខណំ វិយ ឥទំបិ សង្ខតលក្ខណំ គម្ភីរមេវ ហោតីតិ នយិធ គម្ភីរវចនវិរោធោ សម្ភវតិ។ អថខោ សង្ខតធម្មតោ សង្ខតលក្ខណមេវ គម្ភីរតរំ ហោតីតិ។ តាទិសេន បន សាមញ្ញលក្ខណេន សម្បន្នា យថាវុត្តា អវិជ្ជាទយោ សង្ខតធម្មា បដិច្ចសមុប្បន្នានាម។ យថាហ-កតមេច ភិក្ខវេ បដិច្ចសមុប្បន្នាធម្មា ជរាមរណំ ភិក្ខវេ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ល។ អវិជ្ជា ភិក្ខវេ បដិច្ចសមុប្បន្នាតិ។ ឥតិ សព្ពេសំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្ន ភូតានំ សង្ខតធម្មានំ បច្ចយា សត្ត វុត្តិតាសង្ខាតោ បដិច្ចសមុប្បាទោច សោ នីយតិ ញាយតិ បដិវិជ្ឈីយតីតិ កត្វា នយោចាតិ **បដិច្ចសមុប្បាទនយោ**។ បឋបេតិ សង្ខតធម្មេ នានាបការេហិ បច្ចយភេទេហិ បវត្តេតិ ទេសេតិ ឯត្ថាតិ បដ្ឋានំ។ មហាបករណំ។ បដ្ឋានេ ទេសិតោ នយោ **បដ្ឋាននយោ**។

តស្មឹ តស្មឹ បច្ចយធម្មេ ភាវេ វិជ្ជមានេ សតិ តេ តេ ភវន្តិ សីលេនាតិ តព្ភាវភាវិនោ។ សង្ខតធម្មា។ តេសំ ភាវោ តព្ភាវភាវិភាវោ, ឥមស្មឹ សតិ ឥទំ ហោតិ។ ឥមស្ស ឧប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ជតីតិ ឯវំ បវត្តោ សង្ខតធម្មនិយាមោ។ តព្ភាវភាវិភាវោឯវ អាការោ តព្ភាវភាវិភាវាការោ។ សោ ឯវ **តព្ភាវភាវិភាវាការមត្តំ**។ មត្តសទ្ទេន ហេតាទិបច្ចយ សត្តិនិយមំ និវត្តេតិ។ តេន ឧបលក្ខិតោ នយោ បដិច្ចសមុប្បាទ នយោ។ **អាហច្ចបច្ចយដ្ឋិតឹ អារព្ភា**តិ ឯត្ថ ហេតុ អារម្មណា ទិវសេន តថាតថា ឧបការកតាសង្ខាតោ បច្ចយសត្តិ វិសេសោ អាហច្ចបច្ច

យន្តីតិនាម។ សោ ហិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិអាទីសុ វិយ បច្ចយធម្មទ្វារមត្តេ អដ្ឋត្វា ហេតុបច្ចយោ អារម្មណបច្ចហោតិអាទិនា បច្ចយសត្តិ វិសេសុទ្វារវសេន អាហច្ច មត្ថកំ បាបេត្វា ទេសិតត្តា អាហច្ចបច្ចយដ្ឋិតីតិ វុច្ចតិ។ បច្ចយធម្មា តិដ្ឋន្តិ អត្តនោ បច្ចយុប្បន្នាភិសង្ខរណ កិច្ចំ បត្វា អនោសក្កមានា ហុត្វា បវត្តន្តិ ឯតាយាតិ កត្វា។ **អារព្ភា**តិ បដិច្ច។ **វុច្ចតី**តិ ភគវតា កថីយតិ។

ឧភយំ បន វោមិស្សិត្វា បបញ្ចេន្តិ អាចរិយាតិ ឥទំ បដិច្ច សមុប្បាទំ បបញ្ចេន្តេ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេហិ តំ បបញ្ចយន្តា បដ្ឋាន នយំបិ អាហរិត្វា បបញ្ចេន្តីតិ។ យថា សូរិយោ ឧទយន្តោ អន្ធការេ វិធមេត្វា ទព្ពសម្ភារេ មហាជនស្ស បាកដេ ករោតិ។ ឯវមេវ ឧប្បន្នំ ចតុសច្ចញាណំ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា ចតុសច្ច ធម្មំ វិទតិ បាកដំ ករោតីតិ វិជ្ជា។ តប្បដិបក្ខត្តា មោហោ អវិជ្ជានាម។ សោ ហិ ឧប្បជ្ជមានោ ធម្មេសុ អញ្ញាណអទស្សន សង្ខាតំ អន្ធការំ ជនេត្វាវ ឧប្បជ្ជតិ។ បដិច្ច ផលំ ឯតិ អាគច្ឆតិ ឯតស្មា ឯតេនាតិ វា បច្ចយោ។ អវិជ្ជាច សា បច្ចយោ ចាតិ **អវិជ្ជាបច្ចយោ**។ តស្មា អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា សម្ភវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ សង្ខតំ កាយវចីមនោកម្មំ អភិសង្ខរោន្តិ សត្តា ឯតេហីតិ **សង្ខារា**។ វិជានាតីតិ **វិញ្ញាណំ**។ វិជានន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ វា វិញ្ញាណំ។ អារម្មណេ នមតីតិ **នាមំ**។ រុប្បតិ វិការំ អាបជ្ជតីតិ **រូបំ**។ អធិដ្ឋានដ្ឋេន **អាយតនំ**។ ទេវានំ ទេវាយតនមិវ។ ផុសតីតិ **ផស្សោ**។ ផុសន្តិ សម្បយុត្តកា ធម្មា ឯតេនាតិ វា ផស្សោ។ វេទយតីតិ **វេទនា**។ វេទយន្តិ បច្ចនុភវន្តិ សត្តា ឯតាយាតិវា វេទនា។ តស្សតិ បរិតស្សតីតិ **តណ្ហា**។ និច្ចបិបាសវសេន អារម្មណហេតុ និច្ចំ ចញ្ចលតិ បត្ថេតិ វាតិ អត្ថោ។ តស្សន្តិ បរិតស្សន្តិ ចញ្ចលន្តិ សត្តា ឯតាយាតិ វា តណ្ហា។ ឧបាទិយតីតិ **ឧបាទានំ**។ អមុញ្ចគាហំ គណ្ហាតីតិ អត្ថោ។ ឧបាទិយន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ វា ឧបាទានំ។

ភវតិ វឌ្ឍតីតិ **ភវោ**។ ភវន្តិ ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ សុខទុក្ខានិ ឯតេនាតិ វា ភវោ។ ជននំ **ជាតិ**។ ជាយន្តិ បាតុភវន្តិ សង្ខត ធម្មា ឯតាយាតិ វា ជាតិ។ ជីរណំ **ជរា**។ ជីរន្តិ ជិណ្ណភាវំ គច្ឆន្តិ ឯតាយាតិ វា ជរា។ សោចនំ **សោកោ**។ សោចន្តិ ចិត្តបរិឡាហំ គច្ឆន្តិ ឯតេនាតិ វា សោកោ។ បរិទេវនំ **បរិទេវោ**។ តំ តំ បវត្តឹ បរិកិត្តេត្វា ទេវន្តិ កន្ទន្តិ ឯតេនាតិ វា បរិទេវោ។ ខមិតុំ សហិតុំ ទុក្ករន្តិ **ទុក្ខំ**។ ទុម្មនស្ស វិរូបចិត្តស្ស ភាវោ **ទោមនស្សំ**។ ភុសោ អាយាសនំ **ឧបាយាសោ**។ អាយាសនន្តិ អនស្សាសនំ។ វិសីទនន្តិ អត្ថោ។ **ឯវ**ន្តិ ឥមិនា យថាវុត្តេន។ អវិជ្ជាទិសង្ខារាទិបច្ចយបច្ចយុប្បន្ន បរំបរវិធិនា សមុទយោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឯតស្សកេវលស្សទុក្ខក្ខន្ធស្សា**តិ អវិជ្ជាទិកស្ស ឯតស្ស សកលស្ស ទុក្ខរាសិស្ស កេនចិ សុខេន អសំមិស្សស្ស វា ទុក្ខរាសិស្ស អភិនិព្វត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថច ទុវិធោ បដិច្ចសមុប្បាទនយោ សុត្តន្តិកនយោ អភិធម្មនយោតិ។ តត្ថ សុត្តន្តិកនយេន តាវ អវិជ្ជា ចតុព្វិធា ទុក្ខបដិច្ឆាទិកា សមុទយបដិច្ឆាទិកា និរោធបដិច្ឆាទិកា មគ្គបដិច្ឆាទិកាចាតិ។ អភិធម្មនយេន បន បុព្ពន្តបដិច្ឆាទិកា អបរន្ត បដិច្ឆាទិកា បុព្ពន្តាបរន្តបដិច្ឆាទិកា បដិច្ចសមុប្បាទបដិច្ឆាទិកាតិ ចតូហិ សទ្ធឹ អដ្ឋ វិធាតិ វេទិតព្ពា។

សង្ខារា សុត្តន្តិកនយេន សាសវា កុសលាកុសលចេតនា អបុញ្ញាភិសង្ខារោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោតិ បន តិវិធា ហោន្តិ។ តត្ថ ទ្វាទស អកុសលចេតនា អបុញ្ញាតិ សង្ខារោនាម។ កាមរូប កុសលចេតនា បុញ្ញាភិសង្ខារោនាម។ អរូបកុសលចេតនា អានេញ្ជាតិសង្ខារោនាម។ អភិធម្មនយេន បន សព្ពាបិ លោកិយលោកុត្តរភូតា កុសលាកុសលចេតនា សង្ខារានាម។ កិរិយចេតនា បន សព្ពាបិ វិភង្គេ នគហិតា។ អដ្ឋកថាយញ្ច កិរិយធម្មានំ បន យស្មា នេវ អវិជ្ជា ន កុសលា កុសលមូលានិ ឧបនិស្សយបច្ចយត្តំ លភន្តិ។ តស្មា កិរិយវសេន បច្ចយាការោ នវុត្តោតិ វុត្តំ។ អវិជ្ជាច កុសលាកុសលមូលា និច កិរិយធម្មានំ ឧបនិស្សយ បច្ចយា ន ហោន្តិ។ តស្មា កិរិយធម្មា បដិច្ចសមុប្បាទទេសនាយំ នគហិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សំយុត្តេបិ យតោ ខោ ភិក្ខវេ ភិក្ខុនោ អវិជ្ជា បហីនា ហោតិ។ វិជ្ជាឧប្បន្នា។ សោ អវិជ្ជា វិរាគា វិជ្ជុប្បាទា នេវ បុញ្ញាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរោតិ។ ន អបុញ្ញាភិសង្ខារំ។ ន អានេញ្ជាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរោតីតិ វុត្តំ។ អត្តនោ អនុរូបបច្ចយវសេន បន តេសំបិ បដិច្ច សមុប្បាទោ អវារិតោយេវ។ នហិ កោចិ បដិច្ចសមុប្បាទរហិតោ សង្ខតធម្មោនាម អត្ថីតិ។ ឯស នយោ វិញ្ញាណាទីសុបីតិ។ **វិញ្ញាណ**ន្តិ ពាត្តឹសវិធំ លោកិយវិបាកវិញ្ញាណំ សុត្តន្តិកនយេន។ អភិធម្មនយេន បន កិរិយចិត្តវជ្ជិតំ ឯកូនសត្តតិវិធំ លោកិយលោកុត្តរវិញ្ញាណំ។ **នាមរូប**ន្តិ លោកិយ វិញ្ញាណ សហជាតំ វេទនាទិខន្ធត្តយំ បដិសន្ធិយំ កម្មជរូបំ បវត្តិយំ ចិត្តជ រូបញ្ច សុត្តន្តិកនយេន។ អភិធម្មនយេន បន សព្ពំ កុសលាកុសល វិបាកសម្បយុត្តំ ខន្ធត្តយំ វុត្តប្បការរូបញ្ច។ អដ្ឋកថាយំ បន លទ្ធបច្ចាជាតបច្ចយំ សព្ពំបិ ចតុសមុដ្ឋានរូបំ គហិតមេវ។

[២២៦] **វិភាវនិយំ** បន

"តទុភយំបិ តជ បដិសន្ធិវិញ្ញាណសហគត"ន្តិ វុត្តំ។ តំ អនុបបន្នំ។

សឡាយតនន្តិ ឆ អជ្ឈត្តិកាយតនានិ ឯវ សព្ពត្ថ បាឡិយំ វិភត្តានិ។ ឯកច្ចេ បន អាចរិយា ពាហិរាយតនានិ ផស្សស្ស បច្ចយា ហោន្តីតិ កត្វា តានិបិ ឥធ គណ្ហន្តិ។ តំបិ និទានវគ្គ បាឡិយា សមេតិយេវ។ យថាហ –

> កតមោច ភិក្ខវេ លោកស្ស សមុទយោ។ ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ ផស្សបច្ចយា វេទនា។ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា។ល។ ទោមនស្សុបាយាសា សម្ភវន្តីតិ អយំ លោកស្ស សមុទយោ។ សោតញ្ច។ល។ មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ។ តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ល។ លោកស្ស សមុទយោតិ។

ផស្សវេទនាទយោបិ នយទ្វយេ តំ តំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តា វេទិតព្ពា។ **តណ្ហុបាទានានិ** បាកដានិ។ **ភវោ** ទុវិធោ កម្មភវោ ឧបបត្តិភវោច។ លោកិយកុសលាកុសលភូតា ចេតនាច។ ចេតនាសម្បយុត្តា អភិជ្ឈាទយោ អនភិជ្ឈាទយោច កម្មភវោ។ យថាហ-សព្ពំបិ ភវគាមិកម្មំ កម្មភវោតិ។ កម្មនិព្ពត្តា បន សព្ពេបិ លោកិយ វិបាកក្ខន្ធា សព្ពានិច កម្មជរូបានិ ឧបបត្តិភវោ សុត្តន្តិកនយេន។ អភិធម្មនយេន បន លោកុត្តរ ខន្ធាបិ វិភង្គេ អាគតាឯវ។ **ជាតិជរាមរណានិ** សព្ពេសំ សង្ខត ធម្មានំ លក្ខណបត្តានិ។ សោកាទីសុ ញាតិព្យសនាទីហិ ផុដ្ឋស្ស សោចនាការេន បវត្តា ទោមនស្សវេទនា **សោកោនាម**។ រោទនាការេន បវត្តោ អនិដ្ឋោ ចិត្តជសទ្ទោ **បរិទេវោនាម**។ កាយិកា ទុក្ខវេទនា **ទុក្ខំនាម**។ ចេតសិកា ទុក្ខវេទនា **ទោមនស្សំនាម**។ ញាតិព្យសនាទិនិមិត្តំ សំសីទនវិសីទនាការបវត្តោ ទោសោ **ឧបាយាសោនាម**។ អយមេត្ថ វិភាគោ។ យេសំ បន ខន្ធទុក្ខេ អវិជ្ជា អប្បហីនា ហោតិ។ តេសំ ឥតរសច្ចេសុបិ សា អប្បហីនាឯវ ហោតីតិ តេ ខន្ធបវត្តិយំឯវ សុខសញ្ញំ លភន្តិ។ ខន្ធនិរោធេ ទុក្ខសញ្ញំ។ ខន្ធបវត្តិមគ្គេឯវ សុខមគ្គសញ្ញំ លភន្តិ។ ខន្ធនិរោធមគ្គេ ទុក្ខមគ្គសញ្ញំ។ តស្មា ខន្ធបវត្តិបច្ចយភូតា បុញ្ញា បុញ្ញានេញ្ជាភិសង្ខារធម្មាឯវ តេសំ អវិជ្ជានិវុដានំ សុខកាមានំ ទុក្ខបដិកូលានំ សត្តានំ បដិសរណា ហោន្តីតិ វុត្តំ **អវិជ្ជាបច្ច យាសង្ខារា**តិ។ ឯត្ថច វិសេសតោ បច្ចុប្បន្នខន្ធបដិច្ឆាទិកាយ អវិជ្ជាយ ទុច្ចរិតភូតា អបុញ្ញាភិសង្ខារា សម្ភវន្តិ។ អនាគត ខន្ធបដិច្ឆាទិកាយ អវិជ្ជាយ សុចរិតភូតា បុញ្ញានេញ្ជាភិសង្ខារា សម្ភវន្តីតិ វេទិតព្ពា។ សង្ខារេសុ សតិ អប្បហីនភវតណ្ហានំ សត្តានំ ចុតិអនន្តរំ បុនភវាភិនិព្ពត្តិយា កោចិ វិពន្ធោ នាម នត្ថិ។ តស្មា សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ នាមរូបំ សឡាយតនំ ផស្សោ វេទនាតិ ឥមេ អត្តភាវសញ្ញិតា បញ្ចធម្មា ភវន្តរេ បាតុ ភវន្តិ។ តត្ថ បន វិញ្ញាណមេវ បធានំ ជេដ្ឋកំ ហោតីតិ វុត្តំ។ **សង្ខារបច្ចយាវិញ្ញាណ**ន្តិ វិញ្ញាណេច សតិ តស្ស ឧទយភូតានំ នាមរូបានំ ឧប្បត្តិយា វិពន្ធោនាម នត្ថីតិ វុត្តំ។ **វិញ្ញាណបច្ចយានាម រូប**ន្តិ។ ឯត្តាវតា សាមញ្ញតោ បរិបុណ្ណោនាម កាយោ រូប កាយោច វុត្តោ ហោតិ។ ឯវំសន្តេបិ តេសុ ទ្វីសុ កាយេសុ យេធម្មា សត្តបញ្ញត្តិយា បធានង្គភូតា ហោន្តិ។ យេហិច ផស្សា ទីនិ ឧបរិ អង្គានិ អាគតានិ ហោន្តិ។ យេសុច សត្តា អត្តគាហំ ទឡ្ហតរំ គណ្ហន្តិ។ តេ វិសុំ នីហរិត្វា ទស្សេតុំ **នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន**ន្តិ វុត្តំ។ នាមរូបេ សតិ តេសំបិ ឧប្បត្តិយា វិពន្ធោ នត្ថិយេវ។ សឡាយតនសមុដ្ឋិតោច ផស្សោ សឡាយតនេ សតិ ឯកន្តេន សម្ភវតីតិ វុត្តំ **សឡាយតនបច្ចយាផស្សោ**តិ។ ផស្សសមុដ្ឋិតាច វេទនា ផស្សេ សតិ ឯកន្តេន សម្ភវតិយេវាតិ វុត្តំ **ផស្សបច្ចយាវេទនា**តិ។ សុខវេទនាសទិសោ តណ្ហាយ អវស្សយោនាម នត្ថីតិ វុត្តំ **វេទនាបច្ចយាតណ្ហា**តិ។ កាមុបាទានញ្ចនាម ឯកស្មឹ អារម្មណេ បុនប្បុនំ សមុទាចរិត្វា ទឡ្ហត្តប្បត្តា តណ្ហាឯវ, ទិដ្ឋិយោច អត្តនិច អត្តនោ អារម្មណេសុច អស្សាទន ខមន រោចន ភូតាយ តណ្ហាយ វសេន ទឡ្ហត្តំ អាបជ្ជន្តីតិ វុត្តំ **តណ្ហាបច្ចយាឧបាទាន**ន្តិ។ ឧបាទិយន្តាច តស្ស តស្ស ឧបាទានិយស្ស អត្ថស្ស ហិតវុឌ្ឍិសញ្ញិតំ តំតំ កម្មភវំ អាយូហន្តិយេវាតិ វុត្តំ **ឧបាទានបច្ចយាភវោ**តិ។ ភវសទ្ទោ ហេត្ថ វឌ្ឍិបរិយាយោ។ យថា –

> សុវិជានោ ភវំ ហោតិ, ទុវិជានោ បរាភវោតិ។

កម្មភវេ សតិ ឯកន្តេន បុនភវោបិ សម្ភវតីតិ វុត្តំ **ភវបច្ចយាជាតី**តិ។ ជាតិយាច សតិ ឯកន្តេន ជរាមរណំ ហោតិយេវាតិ វុត្តំ **ជាតិបច្ចយាជរាមរណ**ន្តិ។ អយមេត្ថ តព្ភាវភាវិភាវវិធិ។ សោកាទិវចនញ្ចេត្ថ ផ្លទិសេន តព្ភាវ ភាវិភាវេន បវត្តស្ស សកលស្ស វដ្ដធម្មស្ស អាទីនវរាសិទស្ស នត្ថំ វុត្តន្តិ។ **ឯត្តា**តិ ឥមស្មឹ បច្ចយសង្គហេ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បដិច្ចសមុប្បាទនយេ។ អទ្ធានវន្តេ ធម្មេ ភុសោ ធារេតីតិ អទ្ធា។ កាលោ។ សោ ហិ តេកាលិកេ ធម្មេ សន្តានានុបពន្ធវសេន កប្បបរំបរា វស្ស ឧតុ មាស បក្ខ រត្តិ ទិវ បរំបរាច ហុត្វា អបតមានេ ធារេន្តោ វិយ ឧបដ្ឋាតីតិ។ អថវា, ភុសោ ទហន្តិ តិដ្ឋន្តិ បវត្តន្តិ តេកាលិកា ធម្មា ឯត្ថាតិ អទ្ធា។ កាលោយេវ។ សោ បន សយំ អភិន្នោបិ ភេទវន្តេ ធម្មេ ឧបាទាយ ភិន្នោ វិយ ឧបចរិតុំ យុត្តោតិ វុត្តំ **តយោអទ្ធា**តិ។

[២២៧] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

> “អតតិ សតតំ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ អទ្ធាតិ វុត្តំ”។ តំ ន សុន្ទរំ។

ឯវញ្ហិ សតិ អទ្ធានន្តិ នសិជ្ឈតិ។ យថា អទ្ធានមគ្គបដិបន្នោតិ។ **អង្គានី**តិ អវយវបធានង្គានិ។ បធានសម្ភារាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាការា**តិ អវយវកោដ្ឋាសា។ កោដ្ឋាសត្ថោ ហេត្ថ អាការសទ្ទោ។ យថា ទ្វត្តិំសាការាតិ។ អាកិរន្តិ តត្ថ តត្ថ បកិរិត្វា ថបិតា វិយ ហោន្តីតិ អាការាតិបិ វទន្តិ។ **សន្ធី**តិ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ សង្ខេបានំ សង្ឃដនដ្ឋានំ។ សង្ខេបាតិ បធានធម្មសង្គហា។ វដ្តន្តិ បុនប្បុនំ អាវដ្តន្តីតិ **វដ្តានិ**។ មូលយន្តិ សព្ពេបិ វដ្តធម្មា ឯត្ថ តិដ្ឋន្តិ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ **មូលានិ**។ បតិដ្ឋា។ បភវាតិ អត្ថោ។ យស្មា ឯកោ បុរិសោ ឯកាយ អង្គុលិយា សមុទ្ទោ ទកំ គហេត្វា មហាជនស្ស មុខេ បក្ខិបិត្វា ចតូសុ មហាសមុទ្ទេសុ ឧទកស្ស លោណភាវំ សញ្ញាបេន្តោ វិយ ភគវាបិ អវិជ្ជា បច្ចយា សង្ខារាតិអាទិនា ឯកមេវ បច្ចុប្បន្នភវំ បរិបុណ្ណំ ទេសេត្វា អនមតគ្គស្ស សកលស្ស សំសារវដ្តស្ស បវត្តិំ ញាបេសិ។ បរិបុណ្ណំ ទេសេន្តេនច នាម តស្ស ឯកស្ស ភវស្ស ហេតុច ទេសេតព្ពោ ហោតិ។ ផលញ្ច ទេសេតព្ពំ ហោតិ។ តត្ថ ហេតូ នាម បុរិមភវេ សិទ្ធា អវិជ្ជា សង្ខារា។ ផលំនាម អនាគតភវេ ជាតិ។ ឥតិ ឯកភវវិសយាបិ អយំ ទេសនា ឯកទេសេន អតីតានាគត សាធារណាច ហោតីតិ វុត្តំ **អវិជ្ជាសង្ខារាអតីតោ អទ្ធា**តិអាទិ។ ឯត្ថច អទ្ធុនោ អទ្ធាវន្តានញ្ច អភេទំ វិយ កត្វា វចនំ ធម្មតោ វិសុំ អទ្ធាសង្ខាតស្ស កាលស្ស អភាវំ ទស្សេតិ។ កាលោយេវ លោកំ បវត្តេតិ និវត្តេតីតិ បវត្តំ មិច្ឆាវាទញ្ច នីវារេតិ។ ន ហិ សយំ អភាវភូតោ កាលោ កស្សចិ បវត្តកោ និវត្តកោច ភវិតុំ យុត្តោតិ។ កស្មា បនេត្ថ ឯកមេកស្ស បច្ចុប្បន្នស្ស អត្តភាវស្ស បវត្តិំ ទស្សេន្តោ ភគវា អតីតភវេ ហេតុញ្ច អនាគតភវេ ផលញ្ច ទស្សេតីតិ។ អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋីនំ នីវារណត្ថំ អតីតហេតុ ទស្សនំ។ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ នីវារណត្ថំ អនាគតផលទស្សនំ។ សស្សត ទិដ្ឋិនីវារណត្ថំ ឧភយទស្សនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ អហេតុ អបច្ចយា សត្តា បវត្តន្តិ និវត្តន្តិ សំកិលិស្សន្តិ វិសុជ្ឈន្តីតិ បវត្តា ទិដ្ឋិ អហេតុទិដ្ឋិនាម។ ព្រហ្មា បជាបតិ ឥស្សរនិម្មានាទិវសេន អភូត ហេតុទស្សនំ វិសមហេតុទិដ្ឋិនាម។ សត្តា មរណេ ឧច្ឆិជ្ជន្តិ, អនាគតេ ជាតិនាម នត្ថីតិ បវត្តា ទិដ្ឋិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិនាម។ អត្តានិច្ចោ ធុវោ, សោវ ភវតោ ភវំ សន្ធាវតិ សំសរតីតិ បវត្តា ទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិនាម។ ឯវំ និច្ចោ ហុត្វា សន្ធាវន្តោបន អវិជ្ជាទីហិ សាធេតព្ពោ នហោតិ។ តស្មា អវិជ្ជាសង្ខារេហិ ភវន្តរេ បុន វិញ្ញាណុប្បត្តិំ វទន្តេន សស្សតទិដ្ឋិ នីវារិតា ហោតីតិ។

កស្មា បនេត្ថ សោកាទយោ អង្គេសុ នគហិតាតិ។ ជាតិយា សតិ សោកាទយោ ឯកន្តេន សម្ភវន្តីតិ ឯវំ តព្ភាវ ភាវិភាវ លក្ខណស្ស អភាវតោ។ សតិបិ ហិ ជាតិយា រូប លោកេ អរូបលោកេច តេ ន សម្ភវន្តិ។ កាម លោកេបិ កេសញ្ចិ ន សម្ភវន្តិយេវាតិ។ យទិឯវំ កិមត្ថំ តេសំ វចនន្តិ។ ជាតិយាវា អវិជ្ជាទិកស្សវា វុត្តប្បការស្ស សកលស្ស វដ្តបវត្តស្ស មហាអាទីនវរាសិទស្សនត្ថន្តិ ទស្សេតុំ **សោកាទិវចនំ បនេត្ថ និស្សន្ទ ផលនិទស្សន**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ និស្សន្ទផលនិទស្សនន្តិ ជាតិយា មហាអាទីនវ រាសិសង្ខាតស្ស ឧទយផលស្ស និទស្សនន្តិ អត្ថោ។ កស្មា បន ឥមស្ស បច្ចុប្បន្ន ភវស្ស អតីតបច្ចយា ទ្វេ អវិជ្ជា សង្ខារា ឯវ បាឡិយំ វុត្តា។ កិំ បន តេ ឯវ ទ្វេ ឥមស្ស បច្ចយា ហោន្តីតិ។ អញ្ញេបិ ហោន្តិយេវ។ អថ កស្មា តេ បាឡិយំ ន វុត្តាតិ។ អវុត្តានំបិ តេសំ អត្ថតោ លទ្ធត្តាតិ។ កថញ្ច តេ អវុត្តាបិ លទ្ធាតិ។ តព្ភាវ ភាវិភាវលក្ខណេន តទវិនាភាវិភាវលក្ខណេនច លទ្ធាតិ ទស្សេន្តោ **អវិជ្ជាសង្ខារគ្គហណេនា**តិអាទិ មាហ។ ឯស នយោ បរត្ថបិ។ តត្ថ អវិជ្ជា សង្ខារគ្គហណេនាតិ បាឡិយំ អាទិតោ វុត្តេន អវិជ្ជាសង្ខារ វចនេន។ **តណ្ហុបាទានភវាបិ គហិតា ភវន្តី**តិ អវិជ្ជាភាវេ ភាវតោ, អភាវេច អភាវតោ អវិជ្ជាគហណេន តណ្ហុបាទានានិបិ គហិតានិ ភវន្តិ។ សង្ខារភាវេច ភាវតោ, អភាវេច អភាវតោ សង្ខារគ្គហណេន កម្មភវោបិ គហិតោ ភវតីតិ អត្ថោ។

វិភាវនិយំ បន

> កិលេសភាវសាមញ្ញតោ អវិជ្ជាគហណេន តណ្ហុបាទានានិ។ កម្មភាវ សាមញ្ញតោ សង្ខារគ្គហណេន កម្មភវោ គហិតោតិ វុត្តំ។ តំបិ យុជ្ជតិ។

តថា អវិជ្ជា សង្ខារា គហិតា ភវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ តទវិនា ភាវិភាវេន តណ្ហុបាទានវចនេន អវិជ្ជាច ភវវចនេន សង្ខារាច គហិតាតិ អត្ថោ។ លក្ខណធម្មានំ លក្ខិតព្ពធម្មេហិ អវិនាភាវិភាវតោ តទវិនាភាវិភាវេន **ជាតិជរា។ល។ គហិត**ន្តិ វុត្តំ។ **ឥតិកត្វា**តិ ឥមិនា ការណេន។ វីសតាការា ភវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ បឋមំ ហេតុបញ្ចកំ ឯកោ សង្ខេបោ។ ទុតិយំ ផលបញ្ចកំ ឯកោ។ តតិយំ ហេតុបញ្ចកំ ឯកោ។ ចតុត្ថំ ផលបញ្ចកំ ឯកោ សង្ខេបោតិ ចតុសង្ខេបា ហោន្តិ។ ចត្តារោ សង្គហា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ ចតូសុ បន សង្ខេបេសុ សិទ្ធេសុ បឋមេន ទុតិយស្ស ទុតិយេន តតិយស្ស តតិយេន ចតុត្ថស្សាតិ ឯវំ តិស្សោ សន្ធិយោបិ សិជ្ឈន្តិយេវាតិ វុត្តំ **តិសន្ធិ ចតុសង្ខេបាច ភវន្តី**តិ។ ឯត្ថច ហេតុបញ្ចកំ ផលបញ្ចកន្តិ ឯតំ លោកស្ស បាកដវោហារវសេន វុត្តំ។ ហេតុផល សទ្ទា បន បច្ចយបច្ចយុប្បន្នបរិយាយា ឯវ ហោន្តីតិ ទុតិយបញ្ចកស្ស បឋមំ ឧបាទាយ ផលបញ្ចកតា តតិយំ ឧបាទាយ ហេតុបញ្ចកតាច ន ន សម្ភវតិ។ តថា តតិយស្សបិ ចតុត្ថំ ឧបាទាយ ហេតុបញ្ចកតា ទុតិយំ ឧបាទាយ ផល បញ្ចកតាចាតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ ហេតុតោ ផលមេវ សិយា។ ន ផលតោ ហេតូតិ ចោទនា អនោកាសាឯវ ហោតីតិ។ ទ្វីសុ បន ហេតុបញ្ចកេសុ សង្ខារកម្មភវានំ វិសេសោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោយេវ។ យថាហ-ទានំ ទស្សាមីតិ ចិត្តំ ឧប្បា

ទេត្វា មាសំបិ សំវច្ឆរំបិ ទានុបករណានិ សជ្ជន្តស្ស ឧប្បន្នា បុរិមចេតនាយោ អាយូហនសង្ខារានាម។ បដិគ្គាហកានំ បន ហត្ថេ ទក្ខិណំ បតិដ្ឋាបយតោ ឧប្បន្នា ចេតនា ភវោតិ វុច្ចតិ។ ឯកាវជ្ជនេសុវា ឆសុ ជវនេសុ ចេតនា អាយូហន សង្ខារានាម។ សត្តមជវនចេតនា ភវោ។ យាកាចិវា បន ចេតនា ភវោ។ តំសម្បយុត្តា អាយូហន សង្ខារានាមាតិ។ កម្មភវោ ឧបបត្តិភវោតិ ទ្វេ ភវា ទ្វាទសសុ អង្គេសុ ឯកស្សេវ ភវ អង្គស្ស អវយវា នាម ហោន្តីតិ វុត្តំ **កម្មភវសង្ខាតោភវេ កទេសោ**តិអាទិ។ ឯត្ថច សង្ខារកម្មភវានំ វិសេសោ វុត្ត នយេនេវ វេទិតព្ពោ។

[២២៨] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“កម្មភវសង្ខាតោ ភវេកទេសោតិ ឯត្ថ អាយតី បដិសន្ធិយា បច្ចយចេតនា សង្ខារាតិ វេទិតព្ពា”តិ វុត្តំ។ តំ តជ ន យុជ្ជតិ។

តេសំ ទ្វិន្នំបិ ទ្វីសុ ហេតុបញ្ចកេសុ សង្គហិតត្តាតិ។ យថា វុត្តបាឡិនយេនវា ឯតំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អវសេសាចា**តិ ឥទំ ជាតិជរាមរណេហិ សទ្ធឹ វិញ្ញាណាទិផលបញ្ចកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯត្ថច យទេតំ បុព្ពេ ជាតិជរាមរណគ្គហណេន វិញ្ញាណាទិ ផល បញ្ចកំ គហិតំ។ តំ អត្ថតោ ឧបបត្តិភវោឯវ។ នហិ ផលបញ្ចកតោ អញ្ញោ ឧបបត្តិភវោនាម អត្ថីតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ធម្មវិភាគ វក្ខណត្ថំ ឧបបត្តិភវសទ្ទេន ចតុត្ថបញ្ចកំ គហិតន្តិ យុត្តំ។ ទ្វាទសសុ អង្គេសុ អវិជ្ជានាម មោហោ។ សោច អកុសលមូលំ។ តណ្ហានាម លោភោ។ សោច អកុសល មូលន្តិ វុត្តំ **អវិជ្ជា តណ្ហាវសេន ទ្វេ មូលានី**តិ។ អថវា, មូលន្តិ សីសំ។ ទ្វេ វដ្ដសីសានីតិ អត្ថោ។ អដ្ឋកថាយំ បន បុរិមំ បញ្ចកទ្វយំ ឯកំ ភវចក្កំ បច្ឆិមំ បញ្ចកទ្វយំ ឯកំ ភវចក្កន្តិ កត្វា បុរិមំ អវិជ្ជាមូលំ។ តញ្ច ទិដ្ឋិចរិតានំវា អបាយគាមិនំវា ចក្កំ។ បច្ឆិមំ តណ្ហាមូលំ។ តញ្ច រាគចរិតានំវា សុគតិគាមិនំវា ចក្កន្តិ ទស្សិតំ។ ចក្កន្តិ បន យតោ បដ្ឋាយ វដ្ដសន្តានស្ស អារព្ភោ ហោតិ។ តស្មឹ បុន អាគតេឯវ ចក្កំនាម សិយា។ តស្មា ឥជ ទុតីយេន ហេតុផល យុគឡេន សទ្ធឹ សព្ពំ ឯកមេវ ចក្កន្តិ យុត្តំ។

កស្មា បនេត្ថ អាគមនសម្ភារេសុ អវិជ្ជាឯវ សីសំ កត្វា វុត្តា។ គមនសម្ភារេសុច តណ្ហាឯវ។ ននុ ឧភយត្ថ ឧភយំបិ សីសំ កត្វា វត្តព្ពន្តិ។ វុច្ចតេ, សុខវេទនាសទិសោ ហិ តណ្ហាយ អាហារោនាម នត្ថិ។ តស្មា វេទនង្គតោ បរំ វដ្ដង្គំ យដេន្តេន វេទនា ន្វរូបាតណ្ហាឯវ វត្តព្ពា។ ន អវិជ្ជាតិ គមនសម្ភារេសុ តាវ អវិជ្ជាយ ឱកាសោ នត្ថិ។ សព្ពបឋមំ អារព្ភដ្ឋានេច សព្ពបធានា អវិជ្ជាឯវ វត្តព្ពា ហោតិ។ សាច សង្ខារុប្បាទនេ អវិរជ្ឈនកង្គភូតាតិ ន តេសំ អន្តរេ ឯកស្ស អង្គស្ស អត្ថាយ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថីតិ អាគមនសម្ភារេសុ តណ្ហាយ ឱកាសោ នត្ថីតិ។ អយញ្ហិ បដិច្ចសមុប្បាទទេសនានាម បធានង្គបរិគ្គហ វសេន បវត្តា។ ន លព្ភមាន សព្ពធម្ម បរិគ្គហ វសេនាតិ។

យំ បន **វិភាវនិយំ**

បុព្ពន្តស្ស អវិជ្ជាមូលំ។ អបរន្តស្ស តណ្ហាមូលន្តិ វុត្តំ។

តត្ថ បុព្ពន្តស្សាតិ បុព្ពស្ស ហេតុផលកោដ្ឋាសស្ស។ អបរន្តស្សាតិ បច្ឆិមស្ស ហេតុផល កោដ្ឋាសស្សាតិ អត្ថោតិ។ កស្មា បនេតានិ ទ្វេមូលានិនាម ហោន្តីតិ អាហ –

តេសមេវច មូលានំ, និរោធេន និរុជ្ឈតីតិ។

តេសំ សមុទយេន សកលវដ្ដំ សមុទេតិ។ និរោធេនច និរុជ្ឈតិ។ តស្មា តានិ ទ្វេមូលានិនាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេចិ បន បដិលោម បដិច្ចសមុប្បាទ ទស្សនមេតន្តិ វទន្តិ។ បដិលោម បដិច្ច សមុប្បាទោនាម អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោតិអាទិកោ និរោធវារោ។ ឥទានិ សោកាទិ វចនំ ន កេវលំ និស្សន្ទផល និទស្សនត្ថមេវ ហោតិ។ អថខោ ជរាមរណេន សទ្ធឹ ឯកំ អង្គំ ហុត្វា ឧបរិ វដ្ដមូលធម្មបដិបាទកានំ ទុក្ខធម្មានំ និទស្សនត្ថំបិ ហោតីតិ ទស្សេន្តោ **ជរាមរណ មុច្ឆាយា**តិអាទិ មាហ។ តត្ថ មុច្ឆាសទ្ទេន សោកាទីនំ គហណំ។ តេបិ ហិ សយំ អាសវសម្ភូតា ហុត្វា បុន អាសវុប្បាទាយ បច្ចយា ហោន្តីតិ ឯតេន តេសំ ជរាមរណង្គេ គហណំ សិទ្ធំ ភវតិ។ ជរាមរណមុច្ឆាយ អភិណ្ហសោ បីឡិតានំ ពាលានំ អាសវា អភិណ្ហសោ សមុប្បជ្ជន្តិ។ **អាសវានំសមុប្បាទាអវិជ្ជាច បវត្តតិ**។ អាសវសមុទយា អវិជ្ជាសមុទយោតិ ហិ វុត្តំ។ ឯវញ្ច សតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិ បុន អាពន្ធមេវ វដ្ដន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថច –

នានា ព្យសនផុដ្ឋស្ស, សោកាទីនំ បវត្តិតោ;

អវិជ្ជា តណ្ហា វឌ្ឍន្តិ, យតោ វដ្ដំ បវត្តតី តិបិ។

វត្តព្ពំ។ យថាហ-កតមោច ភិក្ខវេ ទុក្ខស្ស វិបាកោ។ សម្មោហវេបក្កំ វាហំ ភិក្ខវេ ទុក្ខំ វទាមិ។ បរិយេដ្ឋិវេបក្កំវាតិ តត្ថ សម្មោហោ អវិជ្ជា។ បរិយេដ្ឋិ តណ្ហា។ តទុភយំ វិបាកំ ឯតស្សាតិ កត្វាជរាមរណសោកាទិកំ ទុក្ខំ សម្មោហវេបក្កំ បរិយេដ្ឋិវេបក្កន្តិច វុច្ចតីតិ។ តត្ថ សម្មោហោនាម ញាតិព្យសនា ទិនា ផុដ្ឋោសោចតិ បរិទេវតិ ឧរតាឡិ កន្ទតិ, សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ ឯវំ អាគតោ សម្មោហោ។ បរិយិដ្ឋិនាម យថា ជិគច្ឆាតិ បីឡិតោ។ ភោជនំ បត្ថេតិ បរិយេសតិ បិបាសាភិបីឡិតោ។ បាណិយំ បត្ថេតិ បរិយេសតិ, ឯវំ កេនចិ ទុក្ខេន ផុដ្ឋោ សុខំ បត្ថេតិ បរិយេសតីតិ ឯវំ បវត្តា បរិយិដ្ឋិតណ្ហា។ ឯត្ថ បន យស្មា ជរាមរណសទិសំ មហន្តំ វិសដំ និយតញ្ច ឥមស្ស លោកស្ស ទុក្ខដ្ឋានំនាម នត្ថិ។ ទុក្ខនិស្សរណត្ថញ្ច សត្ថុសាសនំ។ តស្មា អយំ បដិច្ចសមុប្បាទទេសនា ជរាមរណនិទានា ហោតិ។ យថាហ-កិច្ឆំ វតាយំ លោកោ អាបន្នោ ជាយតិច ជិយ្យតិច មិយ្យតិច ចវតិច ឧបបជ្ជតិច។ អថច បនិមស្សំ ទុក្ខស្ស និស្សរណំ នប្បជានាតិ ជរាមរណស្សាតិអាទិ។ យេសុ បន អង្គេសុ អាទិតោ បដ្ឋាយ ញាតេសុ ជរាមរណំ សមូលំ ខនិត្វា តតោ អត្តានំ មោចេតុំ សក្កោតិ។ តានិ ទស្សេតុំ ជាតិអាទីនិ បុរិមានិ អង្គានិ ទេសិតានិ។ អបិច។ ឯកស្មឹ ភវេ បត្វា អាគមនសម្ភារេហិច គមនសម្ភារេហិច អាគតិយាច គតិយាច សទ្ធឹ អត្តភាវនិព្ពត្តិយា ទស្សិតាយ អតីតេ អនាគតេច សកលសំសារេ តស្មឹ តស្មឹ ភវេ តស្ស តស្ស អត្តភាវស្ស និព្ពត្តិ ទស្សិតាឯវ ហោតិ។ សព្ពានិច ទិដ្ឋិគតានិ និវត្តិតានិ។ ភវចក្កញ្ច អនាទិមន្តំ ហុត្វា អាពន្ធតិយេវ។ តស្មា ជរាមរណវចនេនវា សោកាទិវចនេនវា អវិជ្ជំ អចិន្តេត្វា វដ្ដបវត្តស្ស មហាអាទីនវរាសិទស្សនមេវ បច្ចេតព្ពន្តិ។ **ឥច្ចេវ**ន្តិអាទិ និគមនំ។ ឥច្ចេវំ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិអាទិនា នយេន បឋបេសីតិ សម្ពន្ធោ។ ឥច្ចេវំ អាពន្ធំ អនាទិកំ តេភូមកំ វដ្ដន្តិបិ យោជេន្តិ។

តត្ថ ឥច្ចេវំ អាពន្ធន្តិ ជរាមរណមុច្ឆាយាតិអាទិនា វុត្ត នយេន បុនប្បុនំ អាពន្ធំ។ **អនាទិក**ន្តិ កស្មា វុត្តំ។ ននុ អវិជ្ជា អាទិម្ហិ វុត្តាតិ។ វុច្ចតេ, វដ្ដស្ស អាទិភូតត្តា សា អាទិម្ហិ វុត្តា ន ហោតិ។ វដ្ដកថាយ សីស ភូតត្តាឯវ សា អាទិម្ហិ វុត្តា។ ឯវំ វុត្តាយ បន តាយ វដ្ដស្ស អនាទិកភាវោបិ ទស្សិតោ។ អវិជ្ជា ហិ នាម ពហិទ្ធា ន លព្ភតិ។ សត្តសន្តានេ ឯវ លព្ភតីតិ បច្ចក្ខតោវ សិទ្ធមេតំ។ តស្មា ឥធ អតីតភវេ អវិជ្ជាយ សិទ្ធាយ តស្សាអធិដ្ឋានភូតោ អត្តភាវោបិ តស្មឹ ភវេ សិជ្ឈតិយេវ។ សិជ្ឈន្តោ ច ឥមស្សំ ទសនោយំ វុត្ត នយេន អញ្ញាយ អវិជ្ជាយ ឯវ សិជ្ឈតិ, ន អញ្ញថា។ ឯវញ្ច សតិ បុន តស្សបិ អធិដ្ឋានភូតោ អត្តភាវោ សិជ្ឈតិយេវាតិ អវិជ្ជា អត្តភាវោចាតិ ឧភយំ បេតំ អនវដ្ឋិតំ អនាទិកមេវ ហោតីតិ។ វដ្ដស្ស បន តិវិធស្សបិ បធានបច្ចយភូតត្តា សា វដ្ដកថាយ សីសភូតា ហោតិ។ យទិ សា វដ្ដស្ស អាទិភូតា ន ហោតិ។ អថ តស្សាបិ បច្ចយោ វត្តព្ពោតិ។ សច្ចំ។ តស្សា បន បច្ចយេ វុត្តេបិ តស្ស បច្ចយស្សបិ បច្ចយោ វត្តព្ពោតិ អាគច្ឆតិយេវ។ ឯវញ្ច សតិ តស្ស តស្សាតិ និដ្ឋានមេវ នបញ្ញាយេយ្យាតិ។ អញ្ញត្ថ បន វុត្តោយេវ។ យថាហ-អាសវសមុទយា អវិជ្ជាសមុទយោតិ។ យថាចាហ-អវិជ្ជំ បាហំ ភិក្ខវេ សាហារំ សនិទានំ វទាមិ។ កោចស្សា អាហារោ។ បញ្ចនីវរណា តិស្ស វចនីយន្តិ។ យថាចាហ-អវិជ្ជា បច្ចយោ, សង្ខារា បច្ចយុប្បន្នា។ ឧភយមេតំ បដិច្ច សមុប្បន្នន្តិ។ **បឋបេសី**តិ បញ្ញាបេសិ ទេសេសីតិ អត្ថោ។ [បដិច្ចសមុប្បាទនយោ។]

១៦៧. ឥទានិ បដ្ឋាននយំ ទស្សេតុំ **ហេតុបច្ចយោ**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថហេតុច សោ បច្ចយោចាតិ **ហេតុបច្ចយោ**, ហេតុ ហុត្វា បច្ចយោ ហេតុភាវេន បច្ចយោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ កេនដ្ឋេន ហេតូតិ មូលដ្ឋេន, កោច មូលដ្ឋោតិ។ រុក្ខានំ រុក្ខមូលស្ស វិយ ភូមិយំ សហជាតធម្មានំ អារម្មណេសុ សុប្បតិដ្ឋិ តភាវសាធនដ្ឋោ មូលដ្ឋោនាម។ សហជាតធម្មានំ កុសលាទិ ភាវសាធនដ្ឋោ មូលដ្ឋោនាមាតិបិ វទន្តិ។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ សទ្ធត្ថតោ បន ហិនោន្តិ វុទ្ធិវិរុឡ្ហិវេបុល្លបត្តិវសេន សុដ្ឋុ បតិដ្ឋហន្តិ សហជាតធម្មា ឯត្ថ ឯតេនវា អារម្មណេ ទឡ្ហនិបាតិនា ថាមពលសម្បន្នេនាតិ ហេតុ។ បច្ចយ សទ្ទោ បន ឧបការកដ្ឋោ។ ឧបការកោតិច សយំ យាទិសេន សភាវេន ឧបលព្ភមានេ អនុប្បន្នាវា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧប្បន្នាវា តិដ្ឋន្តិ ឋិតាវា ឧបរុបរិវុទ្ធិវិរុឡ្ហិយា បច្ចយត្តំ ឧបគច្ឆន្តិ។ តាទិ សេនសភាវេន ឧបលទ្ធិយេវ។ នហិ សភាវធម្មេសុ ព្លហាវា ព្យាបារោវា ឧបលព្ភតិ។ យេន កត្តាវា ការេតាវា ឧបលព្ភេយ្យាតិ។ តថា ឧបលទ្ធិយំ បន សតិ អនុរូបានំ បច្ចយុប្បន្នធម្មានំ អនុប្បន្នានំវា ឧប្បជ្ជនតោ ឧប្បន្នានំវា ឋិតិភាវបត្តិតោ ឋិតានំ វា ឧបរុបរិវុទ្ធិវិរុឡ្ហិយា បច្ចយត្តុបគមនតោ សុដ្ឋុ ករន្តោ វិយ សាធេន្តោ វិយ ហោតីតិ កត្វា ឧបការកោ ត្វេវ វុច្ចតីតិ។ ឥតិ អារម្មណេ ថិរភាវវុទ្ធិ វិរុឡ្ហិភាវសាធន សង្ខាតេន មូលភាវេន ឧបការកា ឆហេតុធម្មា ហេតុបច្ចយោ នាម។

អារមន្តិ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា សុដ្ឋុ រតឹ អនុភវន្តា វិយ អជ្ឈោលម្ពមានា បវត្តន្តិ ឯត្ថាតិ អារម្មណំ។ អារម្មណភាវេនេវ ឧបការកា ឆឡារម្មណធម្មា **អារម្មណបច្ចយោ**។ អធិបតិ សទ្ទត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ អធិបតិភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **អធិបតិបច្ចយោ**។ សោ ទុវិធោ អារម្មណាធិបតិ សហជាតាធិបតិវសេន។ អារម្មណធម្មាបិ ហិ កេចិ គរុកតា អត្តនោ អារម្មណិកធម្មេ សាមិនោ វិយ ទាសេ អត្តនោ វសេវត្តយមានា អត្តនិ និច្ចំ

និទ្ទបោណបព្ភារេឯវ ករោន្តីតិ។ នត្ថិ អន្តរំ ឯតស្សាតិ អនន្តរោ, អនន្តរភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **អនន្តរ បច្ចយោ**។ សុដ្ឋុ អនន្តរភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **សមនន្តរបច្ចយោ**។ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ បច្ចយានំ ធម្មតោ វិសេសោ នត្ថិ។ អត្ថតោ បន បុរិមចិត្តេ និរុទ្ធេបិ បច្ឆា សន្តានំ ឧច្ឆិជ្ជិតុំ អទត្វា សន្តានានុពន្ធវសេន សារម្មណធម្ម ភាវេន អត្តសទិសស្ស ធម្មន្តរស្ស ឧប្បាទនំ អនន្តរបច្ចយតា។ ធម្មន្តរេ ឧប្បាទិយមានេបិ យំកិញ្ចិ ធម្មំ អនុប្បា ទេត្វា បដិសន្ធាទីនំ កិច្ចដ្ឋានានំ បដិបាដិយា ចិត្តនិយាមំ នាម សាធេត្វា អនុរូបស្សេវ ធម្មន្តរស្ស ឧប្បាទនំ សមនន្តរបច្ចយតាតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស អសញ្ញសត្តា ចវន្តស្សច បុរិមបច្ឆិមភាគបវត្តានំ ចិត្តុប្បា ទានំបិ អនន្តរតា សមនន្តរតាច ឧបបន្នា ហោតីតិ។ នហិ អភាវ ភូតោ អន្តរេ កាលោ តេសំ អន្តរំ ករោតិ នាម។ នច អញ្ញសន្តានភូតោ អន្តរេ រូបធម្មោ។ អញ្ញញ្ហិ រូបសន្តានំ, អញ្ញំ អរូបសន្តានំ។ អដ្ឋកថាយំ បន កាលានន្តរតា សមនន្តរបច្ចយោតិ វាទំ បដិក្ខិបិត្វា សណ្ឋានាភាវតោ សុដ្ឋុ អនន្តរាតិ សមនន្តរាតិ វុត្តំ។ ឯតេន យថាសណ្ឋានវន្តានំ រូបធម្មានំ អនន្តរតានាម មជ្ឈេ បរិច្ឆេទសហិតាយេវ ហោតិ។ ន តថា សណ្ឋានរហិតានំ អរូបធម្មានំ។ តស្មា បុរិមបច្ឆិមានំ តេសំ ឯកីភូតានំ វិយ បវត្តិសមនន្តរតានាម។ តថា បវត្តន សមត្ថតា សមនន្តរបច្ចយតាតិ ទស្សេតិ។

យេ បន ធម្មា អត្តនិ ជាតេ ឯវ ជាយន្តិ, នោ អជាតេ។ អត្តនា សហេវច ជាយន្តិ, នោ បុរេ បច្ឆាច, តេសំ ជាតត្តាយ វិយ សយំ តេហិ សហ ជាតភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **សហជាតបច្ចយោ**។ បកាសស្ស បទីបោ វិយ។ បទីបជាលញ្ហិ ឧប្បជ្ជមានំ បកាសសង្ខាតេន អាលោកេន សហេវ ឧប្បជ្ជតីតិ។ អញ្ញមញ្ញំ ឧបត្ថម្ភន្តំ តិទណ្ឌំ វិយ អញ្ញមញ្ញំ ឧបត្ថម្ភនវសេន ឧបការកោ ធម្មោ **អញ្ញមញ្ញបច្ចយោ**។ ឯវញ្ច សតិ ឥមស្ស បច្ចយស្ស បុរិមេន សហ វិសេសោ បាកដោ ហោតិ។ នហិ សហ ជាតសទ្ទោ ឯវរូបំ អញ្ញមញ្ញោបត្ថម្ភនំ ពោធេតីតិ។ និស្សយន្តិ ឯត្ថាតិ និស្សយោ។ និស្សយភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **និស្សយបច្ចយោ**។ សោ បន សហជាតនិស្សយោ វត្ថុបុរេជាត និស្សយោតិ ទុវិធោ ហោតិ។ តត្ថ សហជាតោវ សមានោ បដកោដ្ឋកោ វិយ ចិត្តកម្មានំ បតិដ្ឋាភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ សហជាតនិស្សយោ។ បថវី វិយ តិណរុក្ខាទីនំ បុរេ ជាតោ ហុត្វា អធិដ្ឋានភាវេន ឧបការកោ វត្ថុបុរេជាត និស្សយោ។ ពលវតរោ បន និស្សយោ **ឧបនិស្សយោ**។ យថា ហិ សាលិភត្តស្ស ឧប្បត្តិយា សូទោវា ឧក្ខលិវាកដ្ឋំវា អគ្គិវានិស្សយោ ឯវ ហោតិ, ន ឧបនិស្សយោ។ សាលិខេត្តវុដ្ឋិធារា ឯវ បន ឧបនិស្សយោ, ន ហិ តាសុអសតិ ភត្តុប្បត្តិយា សូទាទីនំបិ ថាមោនាម អត្ថីតិ។ តថា យហឹ បច្ចយេ អសតិ និស្សយធម្មាបិ នត្ថិ។ កុតោ និស្សិតធម្មា។ សោ បច្ចយោ និស្សយតោបិ ពលវតរដ្ឋេន ឧបនិស្សយោតិ វុច្ចតីតិ។

សោ បន អារម្មណូបនិស្សយោ អនន្តរូបនិស្សយោ បកតូបនិស្សយោតិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ គរុកតា អារម្មណ ធម្មា គរុកតត្តាឯវ អធិបតិភូតា ពលវ និស្សយភូតាច ហោន្តិ។ អនន្តរបច្ចយធម្មាច តេហិ វិនា ចិត្ត សន្តានបវត្តិយា ឯវ អភាវតោ ពលវនិស្សយាឯវ ហោន្តិ។ បកតូបនិស្សយោតិ ឯត្ថ បន បកតោ ឧបនិស្សយោតិ បកតូបនិស្សយោ។ បកតោតិច យថា កតេ សតិ អនុរូបេ កាលេ តស្មឹសន្តានេ ឯកន្តេន បច្ចយុប្បន្នធម្មា បាតុភវន្តិ, តថា សុដ្ឋុ កតោតិ អត្ថោ។ ករណញ្ចេត្ថ សទ្ធា សីលំ សុតំ ចាគោ បញ្ញាតិច រាគោ ទោសោ មោហោ មានោ ទិដ្ឋិ បត្ថនាតិច វុត្តានំ ធម្មានំ អត្តនោ សន្តានេ បុព្ពភាគេ វុត្តប្បការេន សុដ្ឋុ ឧប្បាទនំ។ កាយិកំ សុខំ កាយិកំ ទុក្ខំ បុគ្គលោ ឧតុ ភោជនំ សេនាសនន្តិ ឯវំ វុត្តានំ ធម្មានំ សុដ្ឋុ ឧបសេវនញ្ច វេទិតព្ពំ។

បុរេតរំ ឧប្បជ្ជិត្វា វត្តមានភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **បុរេជាតបច្ចយោ**។ សោ ទុវិធោ អារម្មណបុរេជាត និស្សយ បុរេជាត វសេន។ និស្សយារម្មណធម្មា ឯវ ហិ កេចិ បុរេជាត តាមត្តវិសិដ្ឋា បុរេជាតបច្ចយោតិ វុត្តាតិ។ អាចរិយានន្ទត្ថេរេន បន និស្សយារម្មណាការាទីហិ វិសិដ្ឋា បុរេជាតាការេន ឧបការកតា បុរេជាតបច្ចយតាតិ វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ បុរេ ជាតតាវិសិដ្ឋេហិ និស្សយារម្មណសត្តិវិសេសេហិ អញ្ញោ វិសុំ បុរេជាតសត្តិវិសេសោនាម នទិស្សតិយេវ។ បុរេ រោបេត្វា ជាតានំ រុក្ខបោតកានំ វិយ បច្ឆា អាសិញ្ចិយមានំ ឧទកំ បុរេ ជាតានំ ចតុ សមុដ្ឋានិករូបធម្មានំ វុទ្ធិវិរុឡ្ហិភាវញ្ច បច្ឆាបិ អត្តនា សទិសស្ស រូបសន្តានស្ស បវត្តិយា បច្ចយភាវញ្ច បាបេត្វា ឧបត្ថម្ភនវសេន ឧបការកោ បច្ឆាជាតោ អរូបធម្មោ **បច្ឆា ជាតបច្ចយោ**។ អដ្ឋកថាយំ បន គិជ្ឈបោតក សរីរានំ អាហារាសា ចេតនាវិយាតិ វុត្តំ។ មូលដីកាយញ្ច ឯតេន មនោសញ្ចេ តនាហារវសេន បវត្តមានេហិ អរូប ធម្មេហិ រូបកាយស្ស ឧបត្ថម្ភិត ភាវំ ទស្សេតិ, តេនេវ អាហារាសា វិយាតិ អវត្វា ចេតនាគហណំ ករោតីតិ វុត្តំ។ សា បន បច្ឆាជាតា សសម្បយុត្តា អាហារាសា ចេតនា បុរេជាតានំ តេសំ គិជ្ឈសរីររូបានំ ចិរកាលំ កពឡី ការាហារេន វិនាបិ អមិលាត ភាវំ ឧបរូបរិច វុទ្ធិវិរុឡ្ហិរូបសន្តានុប្បត្តិយា បច្ចយភាវំ បាបេត្វា ឧបត្ថម្ភតិយេវ។ យស្មា សុបាកដេន បច្ឆាជាតបច្ចយេក ទេសេន សកលស្ស បច្ឆាជាតបច្ចយស្ស សាធនត្ថាយ អយំ ឧបមា ឥធ វុត្តា វិយ ទិស្សតិ។ ចេតនា គហណញ្ច បច្ឆាជាត បច្ចយំ បត្វាបិ ចេតនាឯវ បធានា ជាតាតិ ទស្សនត្ថំ គហិតន្តិ ន ន សក្កា វត្តុំ។ ឯវញ្ហិ សតិ បច្ឆាជាតស្ស អត្ថស្ស បច្ឆា ជាតាយ ឯវ ឧបមាយ សាធនំ ឧបបន្នំ ហោតីតិ។ យថា វុត្ត ដីកាបាឋេបិ អយមត្ថោ លព្ភតិយេវ។

អាសេវន្តិ តំ សុដ្ឋុ ភជន្តិ អបរាបរំ ឧប្បជ្ជមានា ធម្មា សុដ្ឋុ សេវមានា វិយ ភជមានា វិយ តស្ស បុរិមស្ស សព្ពបារិបូរំ អាការំ គហេត្វា ឯវ បុនប្បុនំ បវត្តន្តីតិ អាសេវនំ។ អាសេវេតិវា តេ ធម្មេ អត្តនោ បរិវាសំ សុដ្ឋុ គាហាបេតិ។ វឌ្ឍេតីតិវា អាសេវនំ។ អបិច កុសលាទិភាវេន អត្តនា សទិសស្ស បយោគេន ករណីយស្ស អនន្តរ ធម្មស្ស បុនប្បុនំ ករណំ បវត្តនំ អត្តសទិសស្សវា អត្តសទិសភាវាបាទនំ វាសនំ អាសេវនដ្ឋោតិ មូលដីកាយំ វុត្តំ។ តត្ថ បយោគេន ករណីយស្សាតិ ឯតេន អាវជ្ជនទ្វយញ្ច សព្ពវិបាកធម្មេច និវត្តេតិ។ នហិ អាវជ្ជន ទ្វយស្ស ទុត្តិក្ខត្តុំ បវត្តមានស្សបិ វឌ្ឍេតុំវា ហាបេតុំវា បយោគេន ករណីយតានាម អត្ថិ បរិទុព្ពលត្តា។ វិបាកេសុច អរិយផលានិ បរិកម្មបយោគេន ករណីយានិបិ មគ្គចេតនានុភាវេន វិនា កេវលេន តេន បយោគេនេវ សាធេតព្ពានិ ន ហោន្តិ។ កេវលំ កម្មវេគេន សន្តានេ បាតិតេសុ លោកិយវិបាកេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។ បុនប្បុនំ ករណំ បវត្តនន្តិ ឧបរុបរិ បគុណ ពលវភាវាបាទនេន សហ បវត្តនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវញ្ហិ សតិ បរិយត្តិធម្ម វិជ្ជា សិប្បគ្គហណេសុ បុរិមាភិយោគោ វិយ អាសេវនដ្ឋេន អនន្តរេ បវត្តានំ សជាតិយានំ ធម្មានំ បគុណពលវភាវាយ ឧបការកោ ធម្មោ **អាសេវនបច្ចយោ** នាមាតិ សិទ្ធំ ហោតីតិ។

កាយង្គវាចង្គចិត្តង្គាភិសង្ខរណភូតេន ចិត្តប្បយោគសង្ខាតេ ន កិរិយាភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **កម្មបច្ចយោ**។ សោ ទុវិធោ សហជាតនានាក្ខណិកវសេន។ តត្ថ ជេដ្ឋសិស្ស មហា វឌ្ឍកិអាទយោ វិយ សកិច្ចបរកិច្ច សាធនវសេន បវត្តា សព្ពាបិ សហជាតចេតនា សហជាតបច្ចយោ។ យថា បន ឥត្ថិបុរិសានំ សកឹ សន្និបាតប្បយោគោ កាមសុខានុភវនកិច្ចញ្ច កាលន្តរេ បុត្តបាតុភាវត្ថាយវត្ថុម្ហិ ពីជនិធាន កិច្ចញ្ច សម្បា ទេតិ។ ឯវមេវំ យថាវុត្តាភិសង្ខរណកិច្ចញ្ច តទភិសង្ខរណវេគជនិតំ កាលន្តរេ វិបាកកដត្តារូបានំ បាតុភាវត្ថាយ សន្តានេ កិរិយា វិសេសនិធាន កិច្ចញ្ច សម្បាទេត្វា និរុទ្ធា កុសលាកុសល ចេតនា នានាក្ខណិកកម្មបច្ចយោ នាម។ វិបច្ចនមត្តភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ វិបាកបច្ចយោ។ វិបច្ចន ភាវោច នាម លោកេ សព្ពេសំ បុប្ផផលាទីនំ សុដ្ឋុ វិបក្កភាវំ បត្តកាលេ សព្ពាការេន មន្ទភាវោ ហោតិ។ ឯវំ និរុស្សាហសន្ត ភាវសង្ខាតេន មន្ទមន្ទាការេន សន្តានេ បាតុភាវោ។ តតោយេវច វិបាកានំ បវត្តិ អវិភូតា ហោតិ។ សព្ពរត្តឹ និទ្ទាយន្តស្ស បុរិមភវសិទ្ធេ កម្មាទិ អារម្មណេ បវត្តានិបិ តានិ វុឌ្ឋិតកាលេ កិញ្ចិជាននចិត្ត បវត្តិយា បច្ចយា នហោន្តីតិ។ បញ្ចវិញ្ញាណាទីនិ បន បច្ឆាជាននចិត្ត បវត្តិយា បច្ចយា ហោន្តានិបិ វត្ថារម្មណ យដ្ឋនានុភាវ ពលេន សហេវ ហោន្តិ។ ន តេសំ ឧស្សាហព្យាបារមត្ត វសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អរូបិនោ តយោ អាហារា សហជាតធម្មានំ ជននដ្ឋេន ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេនច, កពឡីការាហារោ បន ឥមស្ស ចតុសមុដ្ឋានិ កស្ស កាយស្ស ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេនេវ ឧបការកតា **អាហារបច្ចយោ**។ អបិច, អាហារដ្ឋោនាម ឧបត្ថម្ភនប្បធានោ ហោតិ។ តេនេវ ហិ បាឡិយំ កពឡីការោ អាហារោ អាហារសមុដ្ឋានស្ស រូបស្ស អាហារ បច្ចយេន បច្ចយោតិ អវត្វា ឥមស្ស កាយស្ស អាហារបច្ចយេន បច្ចយោត្វេវ វុត្តំ។ តស្មា អរូបាហារានំបិ អាហារដ្ឋោ ឧបត្ថម្ភនវសេនេវ វេទិតព្ពោ។ ជនយន្តាបិ ហិ អាហារា អត្តនា ជនិតានញ្ច តទញ្ញេសញ្ច សន្តានដ្ឋិតិយា បច្ចយភាវត្ថាយ ឧបត្ថម្ភនេន សហេវ ជនេន្តីតិ។

ឥស្សរិយដ្ឋេន ឧបការកោ ធម្មោ **ឥន្ទ្រិយបច្ចយោ**។ សោ តិវិធោ សហជាតាទិវសេន។ តត្ថ សហជាត ធម្មានំ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចេសុ ឥស្សរភូតា អរូបិន្ទ្រិយធម្មា សហជាតិន្ទ្រិយបច្ចយោ។ បច្ឆា ជាតានំ បញ្ចវិញ្ញាណ ធម្មានំ ទស្សនាទិ កិច្ចេសុ ឥស្សរភូតា បុរេ ជាតា បញ្ចបសាទិន្ទ្រិយធម្មា បុរេ ជាតិន្ទ្រិយបច្ចយោ។ សហជាតានំ កដត្តារូបានំ ចិរតរបវត្តិយំ ឥស្សរភូតំ រូបជីវិតំ រូបជីវិតិន្ទ្រិយបច្ចយោ។ កស្មា បនេត្ថ ភាវិន្ទ្រិយទ្វយំ ឥធ ន គហិតន្តិ។ វុច្ចតេ, យស្ស ជនកត្តំវា ឧបត្ថម្ភកត្តំវា អនុបាលកត្តំវា អត្ថិ។ សោ បច្ចយធម្មោ នាម។ ភាវទ្វយស្ស បន សហជាត ធម្មានំ អត្ថាយ ឯតំ តយំបិ នត្ថិ។ កេវលំ បន តំសហិតេ សន្តានេ កម្មាទីហិ អត្តនោ អត្តនោ បច្ចយេហិ បវត្តមានានំ ចតុសមុដ្ឋានិកធម្មានំ ឥត្ថាការាទិវសេនេវ យោ បវត្តិនិយមោ អត្ថិ, សោ ភាវរូបា នុភាវេន សិទ្ធោ។ តស្មា តេសំ ធម្មានំ តាទិសេ និយាមកិច្ចេ ឥស្សរត្ថាយេវ ទ្វយំ ឥន្ទ្រិយំនាម ហោតិ។ ន ឥន្ទ្រិយបច្ចយត្តេ នាតិ តំ ឥធ នគហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អារម្មណំ ឧបគន្ត្វា តស្មឹ ភុសំ ទន្ធំ និបតិត្វា វិយ ឈាយនដ្ឋេន ឱលោកនដ្ឋេន ឧបការកោ ធម្មោ **ឈានបច្ចយោ**។ ទុគ្គតិ សុគតិ និព្ពាន សម្បាបកដ្ឋេន ឧបការកោ ធម្មោ **មគ្គបច្ចយោ**។ ឯត្ថច យេនយេន សម្មាទស្សនាទិនា លក្ខណវិសេសេន សម្បន្នត្តា កុសលភូតា សម្មាទិដ្ឋាទយោ សុគតិ និព្ពាន សម្បាបកដ្ឋេន មគ្គបច្ចយានាម ហោន្តិ។ អព្យាកតភូតានំបិ តេសំ សោ សោ លក្ខណវិសេសោ អត្ថិយេវាតិ តេសម្បិ តេនេវដ្ឋេន មគ្គបច្ចយតា វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ សតិបិ មគ្គង្គានំ តំតំ សម្បាបកដ្ឋេនច ឧបការកត្តេ តំសមុដ្ឋិតានំ រូបធម្មានំ សោ អត្ថោ ន បាបុណាតិ។ តេសំ បន មគ្គបច្ចយធម្មេហិ សមុដ្ឋិតត្តាយេវ មគ្គបច្ចយុប្បន្នតា បច្ចេតព្ពា។ ឯសនយោ ហេតុកម្មិន្ទ្រិយឈាន បច្ចយេសុ បីតិ។

ឯកុប្បាទតាទីហិ បការេហិ សមំ ឯកីភូតោ វិយ ហុត្វា អញ្ញមញ្ញយុត្តភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **សម្បយុត្ត បច្ចយោ**។ សមានេបិ សហជាតភាវេន និស្សយ និស្សិត ភាវេនច យុត្តភាវេ ឯកុប្បាទតាទិកស្ស សម្បយោគ លក្ខណស្ស វិរហតោ វិប្បយុត្តភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ ***វិប្បយុត្តបច្ចយោ***។ យត្ថ សម្បយុត្តា សង្កា សម្ភវតិ, តត្ថេវ តទាសង្កា វិគមនត្ថំ អយំ វិប្បយុត្តបច្ចយោនាម វុត្តោតិ តទាសង្ខា រហិតេសុ អារម្មណានន្តរាទីសុ វិប្បយុត្តបច្ចយបសង្គោ នត្ថីតិ វេទិតព្ពោ។ ហេដ្ឋាវុត្តប្បការេសុ ឯវ បច្ចយធម្មេសុ យោ យោ អត្ថិតា សង្ខាតេន ខណបច្ចុប្បន្ន សមង្គិភាវេន តាទិសស្សេវ ខណបច្ចុប្បន្ន សមង្គិនោ ធម្មស្ស សហជាតាទិវសេន ឧបការកោ សោ សោ **អត្ថិបច្ចយោ**។ យស្មឹ វិជ្ជមានេ សតិ អញ្ញោ ឧប្បជ្ជិតុំ ឱកាសំ នលភតិ។ សោ តស្ស អញ្ញស្ស ឱកាស ទាន សង្ខាតេន សយំ អន្តរហិតភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ **នត្ថិបច្ចយោ**។ អយំបិ វិសុំ សត្តិវិសេសោ ន ហោតិ។ តេនេវ ចិត្តេន គច្ឆតិ និសីទតិ តិដ្ឋតីតិអាទិនា បច្ឆិមចិត្តេ ឋិតានំបិ បុរិមចិត្តំ វត្តតិយេវាតិ លោកស្ស អភិ មានោ ហោតិ។ តស្មា យត្ថ អត្ថិតាសង្កា សម្ភវតិ។ តត្ថ តទាសង្កា និវត្តនត្ថំ អយំ បច្ចយោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

វិនាសំ គតោ វិគតោ។ យស្មឹ អវិគតេ អញ្ញោ ឧប្បជ្ជិតុំ ឱកាសំ នលភតិ, សោ តស្ស ឱកាសទានសង្ខាតេន សយំ វិគតភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ ***វិគតបច្ចយោ***។ វត្តមានតា សង្ខាតេន អវិគតភាវេន តាទិសស្សេវ ធម្មស្ស ឧបការកោ ធម្មោ ***អវិគតបច្ចយោ***។ បុរិមបច្ចយ ទុកមេវ ចេត្ថ នានត្ថ បសង្គនិវត្តនត្ថំ ញាណវិសទត្ថញ្ច បរិយាយន្តរេន វិគតទុកំនាម កត្វា ទេសិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ អត្ថីតិ ខោ កច្ចាន អយមេកោ អន្តោ។ នត្ថីតិ អយំ ទុតីយោ អន្តោតិអាទិនា នានាអត្ថទីបកា អត្ថិ នត្ថិ សទ្ទា សាសនេ លោកេច ទិស្សន្តិ។ បុព្ពេ វុត្តស្សេវ ច អត្ថស្ស បុន បរិយាយន្តរេន វចនំ សោតូនំ ញាណវិសទត្ថាយ ហោតីតិ។ ដីកាការា បន ពហុំ តេសំ បច្ចយ ទុកានំ នានត្ថសម្ភវំ វណ្ណេន្តិយេវាតិ។ [បច្ចយុទ្ទេសោ]

១៦៨. ឥទានិ យថា ឧទ្ទិដ្ឋេ ចតុវីសតិបច្ចយេ បឋមំ ឆហិ រាសីហិ សង្គហេត្វា បុន រាសីនំ អនុក្កមេន តេសំ បច្ចយានំ និទ្ទេសំ ទស្សេន្តោ **ឆធានាមន្តុនាមស្សា**តិ គាថាទ្វយ មាហ។ នាមំ នាមស្ស ឆធា ឆព្ពិធេហិ បច្ចយេហិ បច្ចយោ ហោតិ។ នាមំ នាមរូបីនំ បញ្ចធា។ បុន នាមំ រូបស្ស ឯកធា, រូបំ នាមស្ស ឯកធាឯវ។ បញ្ញត្តិនាមរូបានិ នាមស្ស ទុវិធា, ទ្វយំ នាមរូបំ ទ្វយស្សេវ នាមរូបស្ស នវធាតិ ឯវំ ឆក្កបញ្ចកាទិវសេន បច្ចយា ឆព្ពិធា ហោន្តិ។ កថំ ហោន្តីតិ យោជនា។

[២២៩] យំបន ***វិភាវនិយំ***

"បញ្ញត្តិនាមរូបានិ នាមស្ស ទ្វិធា ទ្វិបការា បច្ចយា ហោន្តីតិ វុត្តំ"។ តំ ន សុន្ទរំ។

បច្ចយកថា ហិ នាម បច្ចយតោ បច្ចយុប្បន្នតោ បច្ចយសត្តិតោតិ តីហិ បការេហិ វុត្តាយេវ សុវុត្តា ហោតីតិ។ យស្មា បន អនន្តរាទិបច្ចយានាម ចិត្តសន្តានស្ស អវិច្ឆេទាយ កិច្ចដ្ឋានានុក្កមបដិបាទនាយ ឯវ ច ហោន្តិ។ តស្មា កុសលាទីសុ អរូបធម្មេសុ យោកោចិ ធម្មោ យស្ស កស្សចិ អវិរុទ្ធស្ស ធម្មស្ស បច្ចយោ ន ន ហោតីតិ វុត្តំ **អនន្តរនិរុទ្ធាចិត្តចេតសិកាធម្មា**តិអាទិ។ តត្ថ អវិរុទ្ធស្សាតិឯតេន អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធានំ កុសលា កុសលានំ សោមនស្សទោមនស្សានញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អនន្តរ បច្ចយបដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ។ **បដុប្បន្នាន**ន្តិ បុនុប្បន្នានំ បដិបាដិយា ឧប្បន្នានំវា។ បុនប្បុនំ សន្តានបរិភាវនាវសេន បវត្តោ អាសេវនបច្ចយោនាម, កេវលំ បយោគសាធនីយេសុ ជវវេគ សហិតេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឯវ លព្ភតីតិ វុត្តំ ***បុរិមានិ ជវនានី***តិអាទិ។ តត្ថ ***ជវនានី***តិ មគ្គផលជវនវជ្ជានិ លោកិយ កុសលា កុសលក្រិយជវនានិ **បច្ឆិមានំជវនាន**ន្តិ ផលជវនវជ្ជានំ កុសលាកុសលក្រិយជវនានំ។ ភិន្នជាតិកា ហិ ធម្មា អញ្ញមញ្ញំ សព្ពាការបារិបូរំ បរិវាសំនាម គហេតុំវា គាហាបេតុំបា ន សក្កោន្តិ។ យទិ សក្កុណេយ្យុំ, ជាតិមត្តេនបិ ធម្មា បុព្ពាបរំ អភិន្នាឯវ សិយុន្តិ។ តស្មា ភិន្ន ជាតិកំ ផលជវនំ មគ្គតោ បរិវាសំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។ មគ្គោបិ អត្តនោ បរិវាសំ ផលស្ស ទាតុំ ន សក្កោតិ។ ផលចិត្តានិច បរិកម្មបយោគពលេន ជវន កិច្ចានិ ហោន្តិ, ន អញ្ញមញ្ញំ បរិវាសទាន គហណ ពលេនាតិ។ យស្មា កាមាវចរភាវតោ មហគ្គតា នុត្តរ ភាវប្បត្តិនាម អាសេវនពលេន ហោតិ, តស្មា គោត្រភុ ឈាន មគ្គានំ ភូមិ ភេទោ ឥធ អប្បមាណន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ហេតុ។ល។ នាមរូបានន្តិ ឯត្ថ ហេតុមគ្គង្គានិ អហេតុកវជ្ជិតានំ, ឈានង្គានិ បញ្ចវិញ្ញាណវជ្ជិតានំ សហជាតានំ នាមរូបានំ។ សហជាតរូបលក្ខណំ បន សយមេវ វក្ខតិ។ ចេតនានាម បវត្តមានា ទ្វេ កិច្ចានិ សាធេតិ សហជាតានំ សំវិធានញ្ច អាយតឹ វិបាកបាតុ ភាវត្ថាយ តស្មឹ សន្តានេ អត្តនោ បវត្តា ការសង្ខាត ពីជនិធានញ្ចាតិ។ តត្ថ សំវិធានកិច្ចំ សព្ពចេតនា សាធារណំ ហោតិ។ ពីជនិធានកិច្ចំ បន កុសលាកុសលភា វប្បត្តាយឯវ ចេតនាយ ហោតីតិ វុត្តំ សហជាតាចេតនាតិអាទិ។ តត្ថ **សហជាតាចេតនា**តិ អន្តមសោ បញ្ច វិញ្ញាណ សហជាតាបិ ចេតនា។ សាបិ ហិ សហជាតានំ សំវិទហនសង្ខាតេន កម្មភាវេន បវត្តត្តា កម្មំឯវនាម

ហោតីតិ។ យស្មា អត្តនោ បវត្តាការសង្ខាតស្ស វិបាកពីជស្ស និទហនំនាម, ន តាវទេវ ពីជកិច្ចំ សម្បាទេតិ។ អម្ពពីជាទីនិ វិយ បរិណតភាវំ បត្វា ខណន្តរេឯវ សម្បាទេតីតិ វុត្តំ នានាក្ខណិកា ចេតនាតិអាទិ។ តត្ថ **នានាក្ខណិកាចេតនា**តិ អត្តនោ បច្ចុប្បន្នធម្ម បវត្តិក្ខណតោ វិសុំ ភូតេ អតីតកាលេ សិទ្ធា កុសលា កុសលចេតនា។ កុសលាកុសលចេតនាតិវា បាឋោ សិយា។

វិបាកក្ខន្ធាអញ្ញមញ្ញំសហជាតានំរូបានន្តិ ឯត្ថ អញ្ញមញ្ញស្សេច សហជាតរូបានញ្ចាតិ អត្ថោ។ យថានាម បុរេជាតា សាលរុក្ខបោតកា បច្ឆា អនុវស្សំ វស្សន្តានំ វុឌ្ឍិធារានំ វសេន វុទ្ធី វិរុឡ្ហី វេបុល្លំ បត្វា តស្មិំ ឋានេ យាវ កប្បាវសានាបិ មហន្តស្ស សាលវនសណ្ឌស្ស បវត្តិយា បច្ចយា ហោន្តិ។ ឯវំ បដិសន្ធិក្ខណតោ បដ្ឋាយ បុរិមចិត្តក្ខណេសុ ឧប្បន្នា សកលសរីរេ កម្មជកាយោ ចិត្តជកាយោ ឧតុជកាយោ អាហារជ កាយោតិ សព្ពេ សកលសរីរដ្ឋកា ចតុសមុដ្ឋានិក រូបធម្មា បច្ឆាជាតានំ បឋមភវង្គាទីនំ ចិត្តចេតសិកានំ វសេន វុទ្ធី វិរុឡ្ហី វេបុល្លំ បត្វា ឧបរុបរិ ចតុសមុដ្ឋានិក រូបបរំបរាបវត្តិយា បច្ចយត្តំ ឧបគច្ឆន្តីតិ វុត្តំ **បច្ឆាជាតា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា**តិអាទិ។ តត្ថ **បុរេជាតស្សា**តិ អាតីតានន្តរចិត្តេ ជាតស្សាតិ វទន្តិ។ យាវ អដ្ឋមចិត្តាវា បុរេជាតស្ស។ ឯត្តកោ ហិ កាលោ រូបធម្មានំ វឌ្ឍនកាលោនាម។ តតោបរំ ហាយនកាលេ បច្ឆាជាតេន បយោជនំ នត្ថីតិ។ យាវ សោឡសមចិត្តា ឯវ វា បុរេជាតស្ស។ យទគ្គេន ហិ មរណាសន្នកាលេ វត្ថុរូបំ ចុតិចិត្តស្ស បុរេជាតបច្ចយតំ ឧបគច្ឆតិ។ តទគ្គេន ចុតិចិត្តំបិ តស្ស វត្ថុរូបស្ស បច្ឆាជាតបច្ចយោ ន ហោតីតិ នវត្តព្ពោ។ តថា សេសរូបានញ្ច។ យថា ហិ ឧបត្ថម្ភន្តោ អាហារោ វឌ្ឍនបក្ខេ ឋិតមេវ ឧបត្ថម្ភតិ។ ហាយនបក្ខេ ឋិតំ នុបត្ថម្ភតីតិ នត្ថិ។ តទាបិ តទនុរូបស្ស ឧបត្ថម្ភនស្ស ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ ឯវមេយំបីតិ។

អរូបធម្មានំ អានុភាវោនាម មហាវិប្ផារោ ហោតិ។ តស្មា តេ កាយេកទេសេ វត្ថុម្ហិ ឧប្បន្នាបិ សកលំ ឥមំ ចតុជកាយំ ឧបត្ថម្ភេតុំ សក្កោន្តិយេវាតិ វុត្តំ **ឥមស្សកាយស្សា**តិ។ ចក្ខាទីនិ បសាទវត្ថូនិ រូបាទីហិ សហ លទ្ធឃដ្ដនានិឯវ វិញ្ញាណស្ស អាធារភាវំ គច្ឆន្តិ។ យដ្ឋនញ្ច ឋិតិបត្តកាលេឯវាតិ តេសំ និច្ចកាលំបិ អត្តនោ វិញ្ញាណស្ស បុរេជាតបច្ចយតា សិទ្ធិ ហោតិ។ វិញ្ញាណញ្ចនាម បញ្ចវោការភវេ វត្ថុនិស្សយេន វិនា ឧប្បជ្ជិតុំ ន សក្កោតីតិ, យទា បុរេជាតំវា វឌ្ឍនបក្ខេ ឋិតំវា វត្ថុំ ន លភតិ, តទា បដិសន្ធិកាលេវា មរណាសន្នកាលេវា យំ យំ លភតិ, តំ តំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិយេវ។ យទា បន បុរេ ជាតំ សុដ្ឋុ ពលវន្តញ្ច វត្ថុំ លភតិ, តទា តទេវ និស្សាយ បវត្តតិ។ តញ្ច និយមតោ បវត្តិកាលេឯវ លព្ភតិ, នោ បដិសន្ធិកាលេ។ នហិ តទា វិញ្ញាណបច្ចយេន ឧប្បន្នំ វត្ថុបុរេជាតំ ភវិតុំ សក្កោតីតិ វុត្តំ **ឆវត្ថូនិ បវត្តិយ**ន្តិ។

បញ្ចាលម្ពណានិច បញ្ចវិញ្ញាណវីថិយាតិ ឥទំ និយមសិទ្ធិគហណ វសេន វុត្តំ។ សព្ពានិ បន បច្ចុប្បន្នភូតានិ និប្ផន្នរូបានិ មនោវិញ្ញាណ វីថិយា បុរេជាតបច្ចយា ហោន្តិយេវ។ ឯវញ្ច កត្វា បដ្ឋានេ បច្ចុប្បន្នោ ធម្មោ បច្ចុប្បន្នស្ស ធម្មស្ស បុរេជាតបច្ចយេន បច្ចយោ។ អារម្មណបុរេជាតំ ចក្ខុំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតិ។ សោតំ, ឃានំ, ជិវ្ហំ, កាយំ, រូបេ, សទ្ទេ, គន្ធេ, រសេ, ផោដ្ឋព្ពេ, វត្ថុំ, បច្ចុប្បន្នេ ខន្ធេ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតិ, បច្ចុប្បន្នំ ចក្ខុំ អស្សាទេតិ អភិនន្ទតីតិអាទិ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយញ្ច ឧប្បាទក្ខណំ អតិក្កមិត្វា ឋិតិបត្តំ អដ្ឋារសវិធំ រូបមេវ បុរេជាតបច្ចយោតិ វុត្តន្តិ។ ឯត្ថច កិញ្ចាបិ បដ្ឋានេ បច្ចុប្បន្នារម្មណំ បដិសន្ធិចិត្តំ បច្ចុប្បន្នារម្មណស្ស ភវង្គស្សអនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោតិ ឯវំ បដិសន្ធិភវង្គានំបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណតាយ វុត្តត្តា បច្ចុប្បន្នភូតានិ កម្មនិមិត្ត គតិនិមិត្តានិ អារព្ភ បវត្តិ កាលេ បដិសន្ធិចិត្តានំបិ អារម្មណបុរេជាតំ លព្ភមានំ វិយ ទិស្សតិ។ ឯវំសន្តេបិ បុរេជាតបច្ចយស្ស បច្ចនិយេ បដិសន្ធិក្ខណេ វិបាកា ព្យាកតោ ឯកោ ខន្ធោតិអាទិនា បាឡិយំឯវ តំ បដិក្ខិត្តន្តិ។ ឯត្ថច អារុប្បេ វិយ បដិសន្ធិក្ខណេបិ វត្ថុបុរេ ជាតស្ស អភាវា អបរិព្យត្តត្តាវា តស្ស អារម្មណស្ស អារម្មណមត្តភាវេឯវ ឋិតត្តា បដិក្ខិត្តន្តិ ការណំ វទន្តិ។ **អារម្មណមេវគរុកត**ន្តិ បច្ចវេក្ខនវសេន អស្សាទនាទិវសេនច គរុកតំ ឥដ្ឋារម្មណ មាហ។ តញ្ច ខោ តស្សតស្ស បុគ្គលស្ស ឥច្ឆាវសេន វេទិតព្ពំ។ គូថកុណបាទីនិបិ ហិ តទភិនន្ទន្តានំ កិមិមក្ខិក សុនខ គិជ្ឈ កាកាទីនំ គរុកតានិឯវ អារម្មណានិ ហោន្តីតិ។

[២៣០] យំ បន **វិភាវនិយំ**

“គរុកតន្តិ គរុំ កត្វា បច្ចវេក្ខិត”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តំ អនុបបន្នំ។

ចក្ខុំ គរុំ កត្វា អស្សាទេតិ អភិនន្ទតីតិអាទិនា អស្សា ទនាទិវសេនបិ អស្ស និទ្ទេសស្ស បវត្តត្តាតិ។ **រាគាទយោ បន ធម្មា**តិ ឯតេន រាគោ ទោសោ មោហោ មានោ ទិដ្ឋិ បត្ថនាតិ ឯវំ វុត្តេហិ ធម្មេហិ សហ ទស អកុសលកម្មបថា បញ្ចអនន្តរិយ កម្មានិច គហិតានិ ហោន្តិ។ តត្ថ អនន្តរិយវជ្ជានិ តានិ សមតិក្កមមុខេន យថារហំ អជ្ឈត្តំ សព្ពេសំ ចតុភូមក កុសលានំ អនន្តរិយកម្មានិ បន កាមាវចរកុសលានមេវ ឧប្បត្តិយា ពលវនិស្សយា ហោន្តិ។ តានិយេវច សព្ពានិ យថារហំ អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធាច រាគាទីនំ បាណាតិបាតាទីនញ្ច សព្ពេសំ

អកុសលានំ កាយិកសុខទុក្ខាទីនញ្ច អព្យាកតធម្មានំ ឧប្បត្តិយា ពលវ និស្សយា ហោន្តិ។ **សទ្ធាទយោ**តិ ឯតេន សទ្ធា សីលំ សុតំ ចាគោ បញ្ញាតិ ឯវំ វុត្តេហិ ធម្មេហិ សហ សព្ពេ ទានសីលាទយោ ចតុភូមកកុសលានំ រាគាទិអកុសលានំ សុខទុក្ខាទិចតុភូមក អព្យាកតា នញ្ច ឧប្បត្តិយា ពលវនិស្សយា ហោន្តីតិ។ **សុខំ ទុក្ខំ បុគ្គលោ ភោជនំ ឧតុសេនាសន**ន្តិ ឯតេន និព្ពានវជ្ជា សព្ពេ ចតុភូមកា ព្យាកតា គហិតា, តេបិ ហិ យថារហំ អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធាច កុសលាកុសលា ព្យាកតធម្មានំ ឧប្បត្តិយា ពលវនិស្សយា ហោន្តីតិ។ **កម្មំវិបាកាន**ន្តិ ឯត្ថ សុដ្ឋុ ពលវំ កម្មំ អធិប្បេតំ, ន ទុព្ពលន្តិ។ កស្មា បនេត្ថ រូបធម្មា បច្ចយុប្បន្នេសុ ន គហិតា។ ននុ តេសំបិ ពហិទ្ធា វុក្ខតិណាទីនំ វុទ្ធិវិរូឡ្ហិ វេបុល្លត្ថាយ អជ្ឈត្តញ្ច អារោគ្យាទិអត្ថាយ បថវិរស អាបោរស វស្សោទក ពិជមូល ភេសជ្ជាទយោ ពលវនិស្សយា ហោន្តីតិ។ អយំ បនត្ថោ មូលដីកាយំ កថិតោយេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

> នហិ រូបាព្យាកតំ បកតូបនិស្សយំ លភតិ។ អចេតនេនេ រូបសន្តានេន បកតស្សេវ អភាវតោ។ យថា ហិ អរូបសន្តានេន កត្តុភូតេន សទ្ធាទយោ និប្ផាទិតា ឧតុភោជនាទយោច ឧបសេវិតា។ ន ឯវំ រូបសន្តានេន។ យស្មិញ្ច ឧតុពីជាទិកេ កម្មាទិកេច សតិ រូបំ បវត្តតិ។ ន តំ តេន រូបេន បកតំ ហោតិ។ សចេតនស្សេវ ហិ ឧប្បាទនុបសេវនបយោគវសេន ចេតនំ បកប្បនំ បករណំ។ រូបញ្ច អចេតនន្តិ។

ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, ទុវិធំ សន្តានំ រូបសន្តានំ អរូបសន្តានន្តិ។ តត្ថ យេន សន្តានេន បុព្ពេ កិញ្ចិ សុដ្ឋុឧប្បាទិតំវា ហោតិ ឧបសេវិតំវា, តស្សេវ បុព្ពេ អត្តនា ឧប្បាទិតុបសេវិតា ធម្មា កាលន្តរេ អត្តនោ ឧបនិស្សយបច្ចយា ហោន្តិ។ បករណសង្ខាតញ្ច តថា ឧប្បាទនុបសេវនំនាម សចេតនេ អរូបសន្តានេឯវ លព្ភតិ, ន អចេតនេ រូបសន្តានេតិ។ តស្មា រូបធម្មា ឧបនិស្សយំនាម នលព្ភន្តីតិ។ ឥមស្មឹ សតិ ឥទំ ហោតិ, អសតិ ន ហោតីតិ ឯវំ វុត្តេន សុត្តន្តិកបរិយាយេន បន ឧបនិស្សយោ នាម រូបធម្មានំ មជ្ឈេបិ វត្តព្វោយេវាតិ។

[២៣១] ***វិភាវនិយំ*** បន

> “យថារហំ អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធាច រាគាទយោ។ល។ សេនាសនញ្ចាតិ” វិយោជេត្វា “រាគាទយោ ហិ អជ្ឈត្តំ និប្ផាទិកា។ បុគ្គលាទយោ ពហិទ្ធា សេវិតាតិ” វុត្តំ។ តំ នសុន្ទរំ។

ន ហិ អត្តនោ បរស្សច ឧប្បន្នា រាគាទយោ បរស្ស អត្តនោ ច សន្តានេ រាគាទីនំ ពលវនិស្សយា ន ហោន្តិ។ សមានច្ឆន្ទានំ ឥត្ថិ បុរិសាទីនំ មនោបទោសិក ទេវាទីនញ្ចេត្ថ រាគាទយោ និទស្សនំ។

[២៣២] យាច ***តត្ថ***

> “យថាបិតវសេន យោជនំ” កត្វា “អត្តនោហិ រាគាទយោ”តិអាទិនា អត្ថវិភាវនា កតា។ សាបិ អនុបបន្នាយេវ។

តាយ ហិ អត្តនោ រាគាទយោ សទ្ធាទយោច អជ្ឈត្តំ កុសលាទីនំ អត្តនោ សទ្ធាយោ បន ពហិទ្ធា កុសលស្សាតិ ឯវំ អបរិបុណ្ណស្ស អត្ថស្ស វិភាវិតត្តាតិ។

[២៣៣] យញ្ច

> ‘តត្ថា’តិអាទិនា អត្តនោរាគាទយោនិស្សាយអជ្ឈត្តំ កុសលាកុសលានមេវ ឧប្បត្តិវិធានំ វុត្តំ។ តំបិ អនុបបន្នមេវ។

នយទស្សនមត្តភូតំបិ ហិ សំវណ្ណនាវាក្យំនាម នយមុខំ បរិបុណ្ណំ កត្វា វត្តព្វំ ហោតីតិ។ **គរុកតំអារម្មណ**ន្តិ ឯត្ថ សព្វំ លោកិយកុសលំ ហេដ្ឋិមមគ្គផលនិព្ពានានិ ច កាមាវចរ កុសលស្ស អរហត្តមគ្គផលនិព្ពានានិ ចតុន្នំ ញាណសម្បយុត្ត មហាក្រិយជវនានំ។ និព្ពានំ អដ្ឋវិធលោកុត្តរស្ស ថបេត្វា បដិឃទ្វយ មោមូហ ទ្វយ ទុក្ខសហគត កាយវិញ្ញាណានិ អវសេសំ សព្ពំ លោកិយ កុសលាកុសលាព្យាកតធម្មជាតំ លោភសហគតចិត្តស្សាតិ ឯវំ បច្ចយ បច្ចយុប្បន្ន វិភាគោ វេទិតព្ពោ។

[២៣៤] យំ បន ***វិភាវនិយំ***

> “គរុក តំអាលម្ពណន្តិ បច្ចវេក្ខនអស្សាទាទិនា គរុកតំ អារម្មណ”ន្តិ វត្វា តំ វិភាវេន្តេន “តញ្ហិ ឈានមគ្គ ផលវិបស្សនា និព្ពានាទិភេទំ បច្ចវេក្ខន អស្សាទាទិមគ្គផលាទិធម្មេ អត្តាធីនេ ករោតីតិ

អារម្មណាធិបតិនាមា”តិ វុត្តំ។ តំ ន សុន្ទរំ។

ទាន សីល ឧបោសថកម្ម បុព្ពេ សុចិណ្ណគោត្រភុ វោទាន មគ្គផល និព្ពានានិចេវ រាគទិដ្ឋិចក្ខុសោតាទីនិចាតិ បន វត្តព្ពំ។ វិបស្សនាតិច ឥទំ គោត្រភុវោទានានិយេវ សន្ធាយ វុត្តំ សិយា។ នច តានិ និព្ពានារម្មណានិ វិបស្សនានាម ហោន្តីតិ។ **សហជាតានំនាមរូបានន្តិ** ទ្វិហេតុក តិហេតុក ជវនសហ ជាតានន្តិ អធិប្បាយោ។ **អញ្ញមញ្ញំ សហជាត រូបានញ្ចាតិ** អញ្ញមញ្ញស្សេច បដិសន្ធិក្ខណេ កម្មសមុដ្ឋានរូបានំ បវត្តិយំ ចិត្តសមុដ្ឋានរូបានញ្ច។ ឯស នយោ បរត្ថបិ។ បញ្ចវោការភវេ បដិសន្ធិក្ខណេ វិញ្ញាណំ វត្ថុនា វិនា បតិដ្ឋំ នលភតិ។ វត្ថុចតេន វិនា បតិដ្ឋំ នលភតីតិ វុត្តំ **បដិសន្ធិក្ខណេ វត្ថុវិបាកា អញ្ញមញ្ញន្តិ**។ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេ យោ អត្តនោ ឧបត្ថម្ភកំ បច្ចុបត្ថម្ភតិ។ សោឯវ បច្ចយុប្បន្នភាវំ គច្ឆតិ។ ចិត្តសមុដ្ឋាន រូបានិច ចិត្តំ កិញ្ចិ ឧបត្ថម្ភេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តថា ឧបាទារូបានិច មហាភូតេតិ វុត្តំ **ចិត្តចេតសិកាធម្មាអញ្ញមញ្ញន្តិ**អាទិ។

[២៣៥] វិភាវនិយំ បន

“យស្មា បន អញ្ញមញ្ញវត្ថុម្ភនវសេនេវ អញ្ញមញ្ញបច្ចយតា។ ន សហជាតមត្តតោតិ បវត្តិយំ រូបំ នាមានំ អញ្ញមញ្ញបច្ចយោ ន ហោតិ។ តស្មា វុត្តំ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា អញ្ញមញ្ញន្តិ” វុត្តំ។ តត្ថ ន សហជាតមត្តតោតិ ឯតេន យទិ សហជាតមត្តតោ អញ្ញមញ្ញបច្ចយតាសិយា។ ឯវំសតិ បវត្តិយំ រូបំ នាមានំ អញ្ញមញ្ញបច្ចយោ សិយាតិ អនុញ្ញាតំ ហោតិ។ សហជាតបច្ចយេបិ បន បវត្តិយំ រូបំ នាមានំ បច្ចយោ នហោតិយេវ។ តស្មា ន សុន្ទរមេតន្តិ។

ឆវត្ថូនិ សត្តន្នំ វិញ្ញាណធាតូនន្តិ ឯត្ថ វត្ថុសហជាត និស្សយោ វត្ថុបុរេជាតនិស្សយោ វត្ថារម្មណបុរេជាតនិស្សយោតិ តិវិធោ វត្ថុនិស្សយោ។ តត្ថ បដិសន្ធិក្ខណេ វត្ថុ វិបាកានំ ខន្ធានំ វត្ថុសហជាតនិស្សយោ។ យំ បន បវត្តិយំ បុរេជាតំ, វត្ថុំ និស្សាយ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តស្ស ចិត្តស្ស វត្ថុបុរេជាតនិស្សយោនាម។ យំ បន បុរេជាតំ វត្ថុ យស្ស ចិត្តស្ស និស្សយោចេវ ហោតិ អារម្មណញ្ច, តំ តស្ស វត្ថារម្មណ បុរេជាតនិស្សយោនាម។ វុត្តញ្ចេតំ បដ្ឋានេ អារម្មណ និស្សយ បុរេជាតវិប្បយុត្ត អត្ថិអវិគតន្តិ តីណីតិ។ កថញ្ច តំ ចិត្តស្ស និស្សយោច អារម្មណញ្ច ហោតីតិ។ បច្ចុប្បន្នំ វត្ថុំ អារព្ភ សម្មសនវសេនវា អស្សាទនាទិវសេនវា ឥទ្ធិវិធកិច្ចាធិដ្ឋានវសេនវា ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ តំ ចិត្តស្ស និស្សយោច អារម្មណញ្ច ហោតីតិ។ វុត្តញ្ចេតំ បដ្ឋានេ-អជ្ឈត្តំ វត្ថុំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ វិបស្សតិ, អស្សាទេតិ។ អភិនន្ទតិ។ តំ អារព្ភ រាគោ ឧប្បជ្ជតិ, ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ, វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ, ឧទ្ធច្ចំ ឧប្បជ្ជតិ។ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតីតិ។

ឯត្ថ បន អាចរិយា ឥមំ វត្ថារម្មណបុរេជាតនិស្សយំនាម មរណាសន្នកាលេឯវ វាចនាមត្តំ អារោបយឹសុ។ អយំបនេត្ថ តេសំ អធិប្បាយោ។ អដ្ឋកថាយំ តាវ អនិដ្ឋេ ឋានេ អាវជ្ជនេន វិនា វីថិចិត្តានំ បវត្តិ បដិសិទ្ធា ហោតិ។ តថា ឯកាវជ្ជនវីថិ យញ្ច ចិត្តានំ អារម្មណំនាម ធម្មតោច កាលតោច អភិន្នមេវ ឥច្ឆន្តិ អដ្ឋកថាចរិយា។ បកតិកាលេច ចិត្តានិនាម បច្ចេក វត្ថុនិស្សយានិ ហោន្តិ។ តស្មា យទា បច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វត្ថុំ អារព្ភ អនិច្ចាទិវសេន សម្មសន្តិ, ឯតំ មមាតិវា អស្សាទេន្តិ, តទាយំ វត្ថុ អាវជ្ជិតំ ហោតិ។ ជវនានិបិ តទេវ គណ្ហន្តិ។ ន អត្តនោ អត្តនោ និស្សយវត្ថូនិ។ យទិ ហិ តានិវា អញ្ញំវា អារម្មណំ គណ្ហេយ្យុំ។ និរាវជ្ជនានិនាម ជវនានិ ហោន្តិ។ កស្មា, អាវជ្ជនេន អាវជ្ជិតំ អគហេត្វា អញ្ញំ គហេត្វា បវត្តនតោតិ។ ភិន្នា រម្មណានិចនាម ហោន្តិ។ បច្ឆាឧប្បន្នានិ បច្ចេកវត្ថូនិវា អញ្ញំវា គហេត្វា បវត្តនតោតិ។ នច តថា សក្កា ភវិតុំ អដ្ឋកថា វិរោធតោ។ តស្មា សោ វត្ថារម្មណ បុរេជាតបច្ចយោ បកតិ កាលេ ន សក្កា លទ្ធុន្តិ។ មរណាសន្នកាលេ បន សព្ពានិ អាវជ្ជនាទីនិ ចិត្តានិ ឯកមេវ វត្ថុំ និស្សាយ បវត្តន្តីតិ តំ អារព្ភ បវត្តានំ អាវជ្ជនាទីនំ តេសំ តទេវ វត្ថុច អារម្មណញ្ច ហោតិ។ ឯវញ្ហិសតិ តេសំ និរាវជ្ជនតាវា ភិន្នារម្មណតាវា នត្ថីតិ អយំ តេសំ អធិប្បាយោតិ។

តត្ថ បន យទិ អាវជ្ជនេន អាវជ្ជិតំ វត្ថុំ អគហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ និស្សយវត្ថូនិ គណ្ហេយ្យុំ។ និរាវជ្ជនានិនាម ជវនានិ ភវេយ្យុន្តិ ឥទំ តាវ ន យុជ្ជតិ។ អាវជ្ជនេន អាវជ្ជិ តប្បការស្សេវ គហណតោ។ យថា ហិ អាវជ្ជនំបិ វត្ថុន្តរេ អាវជ្ជតិ។ តថា ជវនានិច វត្ថុន្តរេ ជវន្តិ។ នោ អញ្ញថាតិ នត្ថិ ជវនានំ និរាវជ្ជនតាតិ។ យថា ច និរាវជ្ជនតា នត្ថិ, តថា ភិន្នារម្មណតាបិ តេសំ នត្ថិយេវ។ កស្មា, វិភាគស្ស អសម្ភវតោ។ នហិ សន្តតិឃនវសេន ឯកីភូតមិវ បុព្ពាបរំ បវត្ត មានេសុ ពហូសុ វត្ថុសុ ឯកមេកំ វត្ថុំ ឥទមេវាតិ វិសុំ កត្វា អាវជ្ជនំវាជវនានិវា គហេតុំ សក្កោន្តិ។ នច តថា អសក្កុណេយ្យេសុ ឋានេសុ ឯកន្តេន ធម្មតោវា កាលតោវា ភិន្នា រម្មណតានាម សក្កា លទ្ធុន្តិ ឥតិ ភិន្នារម្មណតាបិ តេសំ នត្ថិ យេវាតិ។ ឯត្តាវតា ឥមស្ស វត្ថារម្មណបុរេជាតនិស្សយ វិធានស្ស បកតិកាលេបិ លព្ភមានតា សាធិតា ហោតីតិ។

អបិច, សព្ពំ បច្ចុប្បន្នំ អត្តនោ រូបកាយំ អារព្ភ រូបំ មេ អនិច្ចន្តិវា ឯតំ មមាតិវា សមនុបស្សន្តានំ អជ្ឈត្ត រូបេសុ ឥទំ នាមរូបំ តស្សចិត្តស្ស អារម្មណំ នហោតីតិ នវត្តព្វំ។ អារម្មណ ភូតេសុ បន តេសុ កិញ្ចិ អារម្មណមត្តំ កិញ្ចិ អារម្មណបុរេជាតំ កិញ្ចិ វត្ថារម្មណបុរេជាតំ ហោតីតិ សក្កា វត្តុន្តិ។ **កពឡីការោ អាហារោ**តិ កាមាវចរ សត្តានំ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោ ចតុសមុដ្ឋានិក រូបាហារោចេវ ពហិទ្ធាហារោច។ គព្ភសេយ្យកានញ្ហិ យាវ មាតុយា អាហារផរណំ នលព្ភតិ, តាវ កលលាទិកាលេសុ តិសមុដ្ឋានិកោ អជ្ឈត្តាហារោយេវ ឧបត្ថម្ភនកិច្ចំ សាធេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ បដ្ឋានេ-បដិសន្ធិក្ខណេ កពឡីការោ អាហារោ ឥមស្ស កាយស្ស អាហារបច្ចយេន បច្ចយោតិ, ឱជដ្ឋមករូបសមុដ្ឋាបនំ បនស្ស ពហិទ្ធាហារុបត្ថម្ភនំ លទ្ធកាលេយេវាតិ ទដ្ឋព្វំ។ យទិឯវំ –

យញ្ចស្ស ភុញ្ជតិ មាតា, អន្នំ បានញ្ច ភោជនំ។ តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, មាតុកុច្ឆិគតោ នរោតិ

កស្មា វុត្តន្តិ។ បាកដាហារេន តស្ស យក្ខស្ស ពោធនត្ថន្តិ។ **ឥមស្សកាយស្សា**តិ គព្ភសេយ្យកានំ តាវ បដិសន្ធិចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេ ឯកសមុដ្ឋានិកស្ស ឋិតិភង្គក្ខណេសុ ទ្វិសមុដ្ឋានិ កស្ស តតោបរំ តិ សមុដ្ឋានិកស្ស ឱជាផរណកាលេ ចតុសមុដ្ឋានិកស្សច កាយស្ស។ ឥតរេសំបិ យថាសម្ភវំ វត្តព្វំ។ រូបលោកេ បន វិនាបិ ទុវិធេន ឱជាហារកិច្ចេន អប្បនាបត្ត កម្មវិសេសេន សិទ្ធស្ស សុចិរំបិ អទ្ធានំ ផរិតុំ សមត្ថស្ស រូប ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស តថារូបានញ្ច ភវង្គបរិយាបន្នានំ អរូបាហារានំ វសេន អនេកកប្បានិបិ អត្តភាវស្ស បវត្តិ វេទិតព្វា។ ឯតេនុបាយេន កម្មជកាយពហុតរេសុ ទេវេសុ បេតនិរយេសុច សុចិរំបិ កាលំ ពហិទ្ធាហារេន វិនា អត្តភាវស្ស បវត្តិ វត្តព្វា។ តេសុ បន អជ្ឈត្តាហារោបិ លព្ភតិយេវាតិ កិញ្ចាបិ ឱក្កន្តិក្ខណេ វិបាកក្ខន្ធាបិ វត្ថុស្ស វិប្បយុត្តបច្ចយា ហោន្តិ។ តេ បន **ចិត្តចេតសិកាធម្មា សហជាតរូបាន**ន្តិ ឯត្ថ សង្គយ្ហិស្សន្តីតិ កត្វា **ឱក្កន្តិក្ខណេ វត្ថុវិបាកាន**ន្តិ វុត្តំ។

សព្ពថាតិ សព្ពបការំ សហជាតន្តិអាទិនា យោជេតព្វំ។ បការោច តិវិធោ ហោតិ សហជាត បច្ចយោតិអាទិវសេន វេទិតព្ពោ។ **រូបជីវិតមិច្ចយ**ន្តិ ឯវំ បោរាណេហិ វុត្តោ អយំ អត្ថិបច្ចយោ អវិគតបច្ចយោចាតិ យោជេតព្វំ។ ននុ កពឡីការាហារោ រូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច សហជាតេ សង្គហេតព្វំ។ ឯវញ្ហិ សតិ តិវិធោវ អត្ថិបច្ចយោ សិយាតិ។ន។ សហជននសង្ខាតស្ស សហុប្បាទនលក្ខណស្ស អភាវា។ សហុប្បាទនលក្ខណោ ហិ សហជាតបច្ចយោ។ កពឡីការាហារោច ឱជដ្ឋមករូបានិ ឧប្បាទេន្តោបិ អត្តនោ ឋិតិក្ខណេឯវ ឧប្បាទេតិ, នោ ឧប្បាទក្ខណេ។ យថាច មហាភូតា សហជាតរូបានិ ឧបត្ថម្ភន្តា អត្តនា សហ ឧប្បាទនបុព្ពកាឯវ ឧបត្ថម្ភន្តិ, ន តថា សោ អាហារោ។ សោ បន វិនាវ សហុប្បាទនកិច្ចេន សហជាតានិបិ អសហជាតានិបិ ឧបត្ថម្ភតីតិ រូបជីវិតំបិ សហ ឧប្បាទនកិច្ចេន វិនាវ សហ ជាតរូបានិ អនុបាលេតិ។ ឥតិ ឥមេ ទ្វេបិ ធម្មា សហជាត លក្ខណាភាវាឯវ សហជាតបច្ចយេ អសង្គហិតា។ ឥទានិ សព្ពេបិ ចតុវីសតិបច្ចយា សង្គយ្ហមានា ចត្តារោបច្ចយា ហោន្តីតិ ទស្សេតុំ **អារម្មណូបនិស្សយ។ល។ សមោធានំ គច្ឆន្តី**តិ វុត្តំ។ តត្រាយំ សមោធានវិធិ, ចតុវីសតិយា បច្ចយេសុ អធិបតិ បច្ចយោ តាវ ទុវិធោ អារម្មណសហជាតវសេន។ តត្ថ អារម្មណាធិបតិ តីសុ កម្មវជ្ជេសុ សមោធានំ គច្ឆតិ។ អារម្មណ មត្តំបិ ហិ កម្មេន សហ សមោធានំ នគច្ឆតិ។ កុតោ អធិបតិ ភូតន្តិ។

ឯត្ថ សិយា, កស្មា អារម្មណមត្តំបិ។ល។ ន គច្ឆតីតិ វុត្តំ។ ននុ កម្មារម្មណាបិ បដិសន្ធិភវង្គចុតិយោ ហោន្តីតិ។ សច្ចំ។ ឯត្ថ បន មូលដីកាយំ កម្មំ បន តស្មិំ កតេ បវត្តមានានំ កតូបចិត ភាវេន កម្មបច្ចយោ ហោតិ។ ន អារម្មណាការេន។ វិសយ មត្តតាវសេនច អារម្មណបច្ចយោ ហោតិ។ ន សន្តានវិសេសនំ កត្វា ផលុប្បាទនសង្ខាតេន កម្មបច្ចយាការេន។ តស្មា តេ បច្ចយាការវិសភាគត្តា សហ យដនំ នគច្ឆន្តីតិ វិសជ្ជិតន្តិ។ សហជាតាធិបតិ បន អត្ថិបច្ចយេ។ និស្សយបច្ចយោ តិវិធោ សហជាតោ វត្ថុបុរេជាតោ វត្ថារម្មណបុរេជាតោតិ។ តត្ថ បុរិមា ទ្វេ អត្ថិបច្ចយេ, បច្ឆិមោ បន ទ្វីសុ អារម្មណត្ថិ បច្ចយេសុ។ សោ ចេ គរុកតោ ហោតិ ឧបនិស្សយេបីតិ។ បុរេជាតបច្ចយោ តិវិធោ អារម្មណបុរេជាតោ វត្ថុបុរេ ជាតោ វត្ថារម្មណបុរេ ជាតោតិ។ តត្ថ វត្ថុបុរេជាតោ អត្ថិបច្ចយេ។ ឥតរេ ទ្វេ ទ្វីសុ អារម្មណត្ថិបច្ចយេសុ។ តេចេ គរុកតា ហោន្តិ។ ឧបនិស្សយេបីតិ។ កម្មបច្ចយោ ទុវិធោ សហជាតោ នានាក្ខណិកោតិ។ តត្ថ សហជាតោ អត្ថិបច្ចយេ។ នានាក្ខណិកោ បន ទុវិធោ ពលវា ទុព្ពលោច។ តត្ថច ពលវា ទុវិធោ អកាលិកោ កាលិកោច, តទុភយាបិ ឧបនិស្សយេ។ ទុព្ពលោ បន វិសុំ កម្មបច្ចយោយេវ។ សព្ពោ អាហារបច្ចយោ សព្ពោច ឥន្ទ្រិយបច្ចយោ អត្ថិបច្ចយេ។

វិប្បយុត្តបច្ចយោ ចតុព្ពិធោ សហជាតោ វត្ថុបុរេជាតោ វត្ថារម្មណបុរេជាតោ បច្ឆាជាតោតិ។ តត្ថ បុរិមា ទ្វេ បច្ឆិមោច អត្ថិបច្ចយេ។ តតិយោ បន ទ្វីសុ អារម្មណត្ថិ បច្ចយេសុ។ សោ ចេ គរុកតោ ហោតិ, ឧបនិស្សយេ បីតិ។ សេសេសុ បន សត្តរសបច្ចយេសុ ហេតុ, សហជាត, អញ្ញមញ្ញ, វិបាក, ឈាន, មគ្គ, សម្បយុត្ត, អវិគតវសេន អដ្ឋបច្ចយា បច្ឆា ជាតោច អត្ថិបច្ចយេ។ អនន្តរ សមនន្តរ អាសេវន នត្ថិ វិគត វសេន បញ្ច

បច្ចយា ឧបនិស្សយេតិ។ ឥតិ សព្ពេបិ ចតុវីសតិបច្ចយា សភាគសង្គហវសេន សំខិប្បមានា អារម្មណាទិសុ ចតូសុ បច្ចយេសុ សមោធានំ គច្ឆន្តីតិ។

[២៣៦] វិភាវនិយំ បន

តេសុ ចតូសុ ឯកេកស្មឹបិ សព្ពេ ចតុវីសតិបច្ចយា សមោធានំ គច្ឆន្តីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន យំ វុត្តំ "នហិ សោ កោចិបច្ចយោតិ"អាទិ។ តំ សព្ពំបិ អាចរិយស្ស មតិមត្តមេវ។

[២៣៧] យញ្ហិ **តត្ថ**

"នហិ សោ កោចិបច្ចយោ អត្ថិ។ យោ ចិត្តចេតសិ កានំ អារម្មណភាវំ នគច្ឆេយ្យាតិ" វុត្តំ, តំ តាវ ន យុជ្ជតិ។ នហិ ឥធ ធម្មសរូបមត្តេន សមោធានំ អធិប្បេតំ។ បច្ចយង្គេន សហេវ អធិប្បេតំ។ នច ហេតាទិបច្ចយង្គោ អារម្មណាទិបច្ចយង្គោ ហោតីតិ។ ឯសនយោ "សក សកបច្ចយុប្បន្នស្សច ឧបនិស្សយភាវំ នគច្ឆតីតិ" ឯត្ថាបិ។

ឯត្ថ បន យោ សកសកបច្ចយុប្បន្នស្ស ឧបនិស្សយភាវំ នគច្ឆតិ។ នហិ សោ កោចិ បច្ចយោ អត្ថីតិ យោជនា។

[២៣៨] យញ្ច **តត្ថ**

"កម្មហេតុកត្តាច លោកប្បវត្តិយា ផលហេតូបចារ វសេន សព្ពេបិ កម្មសភាវំ នាតិវត្តន្តីតិ" វុត្តំ។

[២៣៩] យញ្ច

"តេច បរមត្ថតោ លោកសម្មុតិវសេនច វិជ្ជមានា យេវាតិ" វុត្តំ។ តទុភយំ បន សព្ពសោ សាសនយុត្តិ យាបិ វិរុទ្ធមេវាតិ។

ឯត្ថាតិ ឯតស្មឹ បដ្ឋាននយេ។ **សព្ពត្ថាបីតិ** សព្ពេសុ សហ ជាតសភាគេសុ បច្ចយេសុ។ យស្មា បន បដិសន្ធិ វិញ្ញាណំនាម នាមរូបានំ អញ្ញមញ្ញបដិពទ្ធឱកាសេ ចុតិបរិច្ឆិន្នស្ស សកលស្ស តស្ស តស្ស ភវស្ស សីសភូតំ ពីជភូតញ្ច ហោតិ។ យតោ សកលកាយភូតស្ស នានារូបារូបសន្តានស្ស និព្ពត្តិ ហោតិ។ ពីជតោ វិយ មហារុក្ខស្ស។ យថាហ –

វិញ្ញាណញ្ច ហិ អានន្ទ មាតុកុច្ឆិស្មឹ ន ឱក្កមិស្សថ។ អបិនុខោ នាមរូបំ មាតុកុច្ឆិស្មឹ សមុច្ចិស្សថាតិ។ នោ ហេតំ ភន្តេ។ វិញ្ញាណញ្ច ហិ អានន្ទ មាតុកុច្ឆិស្មឹ ឱក្កមិត្វា វោក្កមិស្សថ។ អបិនុខោ នាមរូបំ ឥត្ថត្តាយ អភិនិព្ពត្តិស្សថាតិ។ នោហេតំ ភន្តេ។ វិញ្ញាណញ្ច ហិ អានន្ទ ទហរស្សេវ សតោ វោច្ឆិជ្ជិស្សថ កុមារស្សវា កុមារិកាយវា។ អបិនុខោ នាមរូបំ វុទ្ធឹ វិរុឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជិស្សថាតិ។ នោហេតំ ភន្តេ។ តស្មា ហិ អានន្ទ ឯសេវ ហេតុ ឯស និទានំ ឯស សមុទយោ ឯស បច្ចយោ នាមរូបស្ស។ យទិទំ វិញ្ញាណន្តិ។

តត្ថ សមុច្ចិស្សថាតិ វឌ្ឍិស្សថ។ នាមរូបញ្ហិ វិញ្ញាណស្ស វឌ្ឍិយេវាតិ។ វោក្កមិស្សថាតិ ភិជ្ជិស្សថ។ ឥត្ថត្តាយាតិ ឰទិសស្ស អត្តភាវស្ស អត្ថាយាតិ អត្ថោ។ វុទ្ធឹ វិរុឡ្ហឹ វេបុល្លន្តិ បឋមវយវសេន វុទ្ធឹ។ មជ្ឈិមវយវសេន វិរុឡ្ហឹ។ បច្ឆិមវយវសេន វេបុល្លន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តស្មា បដិសន្ធិក្ខណេ រូបុប្បត្តិយា ឯកន្តេន វិញ្ញាណបច្ចយតា វេទិតព្ពា។ ឯវំ ឧប្បន្នញ្ច បនេតំ បដិសន្ធិរូបំ បុន សយំ តស្មឹ ភវេ យាវ ចុតិយា បវត្តមានានំ សព្ពាសំ ចតុ សមុដ្ឋានិករូបសន្តតីនំ សិត ភូតំ ពីជភូតញ្ច ហោតិ។ អតិពលវន្តំបិ ហិ ចិត្តំ បុរិមុប្បន្នាយ រូបបវេណិយា អសតិ រូបំ ជនេតុំ នសក្កោតិ។ ឯវំ ឧតុ អាហារាបីតិ។ តតោយេវ ហិ អរូបភវេ កាមាវចរាទីនិ រូបជនកចិត្តានិបិ តត្ថ រូបំ នជនេន្តីតិ។ អសញ្ញសត្តេបិ ឧតុ សមុដ្ឋានរូបសន្តតិយោ បឋមុប្បន្នាយ កម្មជរូបសន្តតិយា វិជ្ជ មានត្តាឯវ ឧប្បជ្ជន្តីតិ។ វុត្តញ្ហិ វិភង្គដីកាយំ អរូបំ បន រូបស្ស ឱកាសោ ន ហោតីតិ យស្មឹ រូបេ សតិ ចិត្តំ អញ្ញំ រូបំ ឧប្បា ទេយ្យ។ តទេវ តត្ថ នត្ថីតិ អត្ថោ។ បុរិមរូបស្សាបិ ហិ បច្ចយភាវោ អត្ថិ បុត្តស្ស បិតិសទិសតាទស្សនតោតិ។ ឯត្ថច បុត្តស្ស បិតិសទិសតាទស្សនតោតិ ឯតេន ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ យថា តិណរុក្ខានំ ពីជភាវសង្ខាតំ និយាម រូបំនាម អត្ថិ។ យស្ស អានុភាវេន តន្និព្ពត្តាតិណរុក្ខា វឌ្ឍន្តា យថាវា តថាវា អវឌ្ឍិត្វាអត្តនា សមានពីជេហិឯវ តិណរុក្ខេហិ សព្ពសោ សទិសា ការំ គហេត្វា វឌ្ឍន្តិ។ ឯវមេវ គព្ភសេយ្យកានំ សត្តានំ យោនិ ភាវសង្ខាតំ និយាម រូបំនាម អត្ថិ។ យស្សានុភាវេន តេ សមាន ជាតិកេហិឯវ កុលេហិ វិសេសតោ មាតាបិតូហិ ឯវ សព្ពសោ សទិស

រូបសណ្ឋានា ហោន្តិ។ ឥតិ ពីជនិយាមោ វិយ យោនិនិយាមោបិ ហោតិ។ សោច បដិសន្ធិរូបស្សេវ អានុភាវោតិ វេទិតព្ពោ។

អបិច, អយំ យោនិនិយាមោនាម កលលកាលាទីសុ បុត្តានំ សរីរេសុ មាតាបិតូហិ សមុទាគតំ ឧតុជរូបសន្តានំឯវ។ យស្ស អានុភាវេន តំសន្តានំ សមានជាតិកសត្តសណ្ឋានសទិសំ អត្តនោ ញាតិកុលសទិសញ្ច ហោតិ។ យថាហិឥត្ថិភាវាទិរូបំ សត្តានំ ឥត្ថិលិង្គាទីនិ ពីជរូបញ្ច តិណរុក្ខានំ តំតំវណ្ណសណ្ឋានា ទីនិ និយាមេតិ។ ឯវំ យោនិរូបំ នានាជាតិវសេន សត្តានំ និយាមកំ វវត្ថាបកំ ហោតីតិ។ ឯត្ថាវតា បវត្តិយំ ថបេត្វា ចិត្តជរូបំ សព្ពេសំ តិសមុដ្ឋានិករូបានំ ឧប្បត្តិយា ចិត្តនិរបេក្ខតា បុរិមុប្បន្ន រូបបវេណិ បដិពទ្ធតាច សាធិតា ហោតិ។ តេនេវច តេសំ ចិត្តស្ស ឋិតិភង្គក្ខណេសុបិ ចិត្តរហិតេ និរោធសមាបត្តិ កាលេបិ ឧប្បត្តិ ហោតីតិ។ តេន វុត្តំ **សហជាតរូបន្តិ បនេត្ថា**តិអាទិ។ **ឥតី**តិអាទិ និគមនំ។ តត្ថ **សម្ភវំ**តិ យថា សម្ភវំ។ សម្ភវាតិវា សម្ភូតា។ **អជ្ឈត្តញ្ចា**តិ អជ្ឈត្តភូតាច។ **ពហិទ្ធាចា**តិ ពហិទ្ធាភូតាច។ **សង្ខតា**តិ សង្ខតភូតា។ **អសង្ខតា**តិ អសង្ខតភូតា។ ឯវំ តេកាលិកាច កាលមុត្តាច អជ្ឈត្តពហិទ្ធា សម្ភូតាច។ តថា សង្ខតាសង្ខតភូតាច បញ្ញត្តិ នាមរូបានំ វសេន តិវិធា ឋិតា ធម្មា បដ្ឋានេ សព្ពថា ចតុវីសតិ បច្ចយានាម ហោន្តីតិ យោជនា។ ឯត្តូច តិវិធា ឋិតានំ ធម្មានំ តេកាលិកាទិភាវេ សតិ ចតុវីសតិបច្ចយានំបិ យថាសម្ភវំ តេកាលិកាទិភេទោ សិទ្ធោ ហោតិ។ តត្ថ អារម្មណ អធិបតិ ឧបនិស្សយបច្ចយា តេកាលិកា កាលមុត្តាច ហោន្តិ។

[២៤០] ***វិភាវនិយំ*** បន

“អារម្មណអធិបតិឧបនិស្សយបច្ចយានំ តិកាលិកានន្តិ” វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

បញ្ញត្តិនិព្ពានានំបិ កាលមុត្តានំ តេសុ បរិវជ្ជត្តាតិ។ តត្ថ ឥមស្មិំ ភវេ អភិនវានំ ធនធញ្ញភោគានំវា វិជ្ជាសិប្បសុតបរិ យត្តីនំវា សីលសមាធិបញ្ញានំវា ភវន្តរេ ភវសម្បត្តិភោគ សម្បត្តិ មគ្គផលសម្បត្តីនំវា បដិលាភត្ថាយ បុព្ពយោគំ ករោន្តស្ស អនាគតានំ តាសំ ឧបនិស្សយបច្ចយតា វេទិតព្ពា។ បដ្ឋានេ បន អនាគតំ ចក្ខុសម្បទំ បត្ថយមានោ សោត, ឃាន, ជិវ្ហា, កាយសម្បទំ, វណ្ណសម្បទំ, សទ្ទ, គន្ធ, រស, ផោដ្ឋព្ពសម្បទំ បត្ថយមានោ អនាគតេ ខន្ធេ បត្ថយមានោ ទានំ ទេតិ សីលំ សមាទិយតីតិអាទិនា ភវន្តរបរិយាបន្នាឯវ សម្បត្តិយោ វុត្តា។ តា បន ទានាទីនំ កម្មានំ អនុរូបវសេន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។ កម្មបច្ចយោ បន បច្ចុប្បន្នាតីតវសេន ទ្វិកាលិកោ។ អនន្តរ សមនន្តរ អាសេវន នត្ថិ វិគត បច្ចយា អតីតកាលិកា។ សេសា បន្នរស បច្ចយា បច្ចុប្បន្នកាលិកាតិ។ អជ្ឈត្តពហិទ្ធាទុកេ អារម្មណា ធិបតិ សហជាត អញ្ញមញ្ញ និស្សយ ឧបនិស្សយ បុរេជាត អាហារ អត្ថិ អវិគតា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ហោន្តិ។ សេសា ចុទ្ទស បច្ចយា អជ្ឈត្តាវ។ អារម្មណ អធិបតិ ឧបនិស្សយា សង្ខតា អសង្ខតាច ហោន្តិ។ សេសា សង្ខតាវាតិ។ **បញ្ញវិធំបិអរូប**ន្តិ បរុច្ចតិ។ កស្មា, កទាចិបិ រូបសង្ខាតំ សណ្ឋានត្តំ អនុបគមនតោ នាមន្តិច បរុច្ចតិ។ កស្មា, អធិវចនសង្ខាតនាមាភិធានវសេនេវ សុណន្តេហិ គហេតព្ពភាវុបគមនតោតិ។

១៦៩. បញ្ញាបីយតីតិ បញ្ញត្តិ។ អយំបិ ឯកោ វចនត្ថោតិ លោកិយមហាជនេហិ ឋបីយតិ។ វោហរីយតិ ចេវ សម្បដិច្ឆី យតិចាតិ អត្ថោ។ យោកោចិ សម្មុតិសច្ចភូតោ ព្យញ្ជនត្ថោ។ តថា បញ្ញាបេតព្ពា អត្ថា បញ្ញាបីយន្តិ ឯតាយាតិ បញ្ញត្តិ។ ព្យញ្ជនត្ថជោតកោ បញ្ញត្តិសទ្ទោតិ ឯវំ ទុវិធា បញ្ញត្តីតិ វុត្តំ **តតោអវសេសា។ល។ ទុវិធាហោតី**តិ។ តត្ថ **បញ្ញាបីយត្តា បញ្ញត្តី**តិ អត្ថ បញ្ញត្តិមាហ។ **បញ្ញាបនតោបញ្ញត្តី**តិ សទ្ទបញ្ញត្តិ។ **តំតំភូតវិបរិណាមាការ**ន្តិ បថវិយាទីនំ តេសំ តេសំ មហាភូតានំ អធិមត្តភាវប្បការសង្ខាតំ តថា តថា បរិណាមាការំ។ បវត្តិវិសេសាការន្តិ អត្ថោ។ **ឧបាទាយា**តិ បដិច្ច។ និស្សាយ។ បឋមំ ចិត្តេន គហេត្វាតិ អត្ថោ។ **តថាតថា បញ្ញត្តា**តិ អយំ បថវីនាម អយំ បព្ពតោនាមាតិ ឯវមាទិ នយេន មហាជនេន បញ្ញត្តា, កថិតា, វោហរិតាតិ អត្ថោ។ **បថវីបព្ពតាទិកា**តិអាទិសទ្ទេន នទិ សមុទ្ទាទិកាយោ សង្គណ្ហាតិ។ អយំ សមូហបញ្ញត្តិនាម។

[២៤១] ***វិភាវនិយំ*** បន

“សណ្ឋានបញ្ញត្តីតិ” វុត្តា។ សា យុត្តា វិយ នទិស្សតិ។

នហិ តជ សណ្ឋានំ បធានំ ហោតីតិ។ **សម្ភារសន្និវេសាការ**ន្តិ កដ្ឋាទីនំ សម្ភារានំ តថា តថា សន្និវេសាការំ។ ឯត្ថាបិ អាទិសទ្ទេន នាវាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ អយំ សណ្ឋាន បញ្ញត្តិ។ កដ្ឋាទយោ ឯវ ហិ គេហាការេន សណ្ឋិតា គេហន្តិ រថាការេន សណ្ឋិតា រថោតិ វុច្ចន្តីតិ។

[២៤២] វិភាវនិយំ បន

“សមូហបញ្ញត្តីតិ” វុត្តំ។ តំ ន យុជ្ជតិ។

នហិ តេជ សមូហោ បធានន្តិ។ បុរិសបុគ្គលាទិកា សត្តបញ្ញត្តិ ឧបាទាបញ្ញត្តីតិបិ វុច្ចតិ។ **ចន្ទាវដ្តនាទិក**ន្តិ ចន្ទសូរិយាទីនំ សិនេរុំ បទក្ខិណំ កត្វា អាវដ្តនាទិកំ។ យតោ ចន្ទិមសូរិយា ឧទេន្តិ, សា បុព្ពទិសានាម។ បុព្ពតរំ លទ្ធប្បកាសត្តា។ យត្ថ បន អត្ថំ គច្ឆន្តិ, សា បច្ឆិមទិសានាម។ បច្ឆាលទ្ធបកាសត្តា។ តាសំ ទក្ខិណបស្សា ទិសា វុឌ្ឍិអត្ថេន ទក្ខិណទិសានាម។ ឥតរា បន ឧច្ចតរដ្ឋេន ឧត្តរាទិសាតិ វុច្ចតិ។ យទា សូរិយោ ឧទេតិ, តទា សកលស្ស អហស្ស បុព្ពភាគត្តា បុព្ពន្ហោតិ វុច្ចតីតិ។ ឯវមាទិកា ទិសា បញ្ញត្តិ កាលបញ្ញត្តិយោនាម។ អាទិសទ្ទេន ថលនិន្នាទិកា ទេសបញ្ញត្តិ សង្គហិតាតិ។ **អសម្ផុដ្ឋាការន្តិ** មហាភូតានំ អញ្ញមញ្ញំ អសម្ផុសនាការំ។ អយំ អាកាសបញ្ញត្តិនាម។ **តំ តំ ភូតនិមិត្ត**ន្តិ បឋវីកសិណាទិកំ ឧទ្ធុមាតកាទិកញ្ច ភូតនិមិត្តំ។ នីលកសិណាទិកំ វណ្ណនិមិត្តញ្ច ឯត្ថេវ សង្គយ្ហតិ។ **ភាវនា វិសេស**ន្តិ បរិកម្មាទិកំ ភាវនាវិសេសំច។ ឯតេន បរិកម្មនិមិត្ត ឧគ្គហនិមិត្ត បដិភាគនិមិត្តានំ សិទ្ធការណំ វទតិ។ អយំ និមិត្តបញ្ញត្តិនាម។

ឯវមាទិភេទាតិ ឯត្ថ អាទិសទ្ទេន អដ្ឋកថាយំ អាគតា ឧបាទាបញ្ញត្តិ ឧបនិធាបញ្ញត្តិអាទយោ សង្គហិតា។ **បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានាបី**តិ ឯតេន សម្មុតិតោ លទ្ធភាវំ ទស្សេតិ។ តេនេវ ហិ តាសំ វិជ្ជមានភាវំ គហេត្វា តថា តថា វោហរន្តានំ មុសាវាទោនាម នហោតីតិ។ **អត្ថច្ឆាយាការេនា**តិ តំ តំ ភូតាទីនំ បរមត្ថានំ សមូហសណ្ឋានាទិឆាយាការេន។ អត្ថច្ឆា យាការេនាតិវា សទ្ទាភិធេយ្យសង្ខាតេន ទព្ពបដិពិម្ពាការេន សវិគ្គហាការេនាតិ អត្ថោ, **តំតំឧបាទាយា**តិ បរមត្ថធម្មានំ តំតំបវត្តិវិសេសំ ឧបាទាយ។ **ឧបនិធាយា**តិ ឱលុម្ពិយ។ **បរិកប្បិយមានា**តិ បរិកប្បពុទ្ធិយា បរិកប្បេត្វា គយ្ហមានា។ ឯត្ថ បន ឯវមាទិបភេទា អាលម្ពណភូតា បរិកប្បិយមានា សព្ពា បញ្ញត្តិ បញ្ញាបីយតីតិ អត្ថេន បញ្ញត្តីតិ យោជនា។ **សង្ខាយតី**តិ គណីយតិ។ គណនុបគំ កត្វា ថបីយតីតិ អត្ថោ។ **សមញ្ញាយតី**តិ សម្មន្នីយតិ។ នាមំ, នាមកម្មំ, នាមធេយ្យំ, និរុត្តិ, ព្យញ្ជនំ, អភិលាបោតិ ឥមេ ឆ **នាម នាមកម្មា**។ តត្ថ អត្ថេ នមតីតិ នាមំ។ អត្ថវិសយំ ឯវ ហុត្វា បវត្តតីតិ អត្ថោ។ អត្ថនិច អត្តំ នាមេតីតិ នាមំ។ បិដកត្តយសង្ខាតេ ហិ នាមេ សតិ តទុគ្គណ្ហន្តានំ សព្ពេ តទត្ថា បទេបទេ វាក្យេវាក្យេ អាគច្ឆន្តិ យេវាតិ។

អបិច សុណន្តានំ ញាណំ តំតំអត្ថាភិមុខំ នាមេតីតិ នាមំ នាមគហណវសេន កត្តព្ពត្តា នាមមេវ កម្មន្តិ នាមកម្មំ។ ធីយតិ ធារីយតីតិ ធេយ្យំ។ នាមមេវ ធេយ្យន្តិ នាមធេយ្យំ។ អវិទិតបក្ខេ ឋិតោ អត្ថោ ឯតាយ តតោ នីហរិត្វា វុច្ចតិ កថីយតីតិ និរុត្តិ។ អត្ថស្ស ព្យញ្ជនតោ បាកដករណតោ ព្យញ្ជនំ។ អភិព្យត្តំ កត្វា លបីយតិ កថីយតិ អត្ថោ ឯតេនាតិ អភិលាបោ។ ឯត្ថច វណ្ណបញ្ញត្តិ, អក្ខរបញ្ញត្តិ, សរបញ្ញត្តិ, ទីឃបញ្ញត្តិ, រស្ស បញ្ញត្តិ។ ព្យញ្ជនវគ្គឃោសាឃោសបញ្ញត្តិ, លិង្គបញ្ញត្តិ។ បទបញ្ញត្តិ, វាក្យបញ្ញត្តិយោបិ ឯតស្សេវ បភេទាតិ ទដ្ឋព្ពា។ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានេសុ អត្ថេសុ បវត្តា បញ្ញត្តិ **វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ** នាម។ អវិជ្ជ មានេសុ ភូមិបព្ពតាទីសុ បវត្តា បញ្ញត្តិ **អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ** នាម។ ឯតា ឯវ សមាសដ្ឋានំ បត្វា ទ្វិបទសំយោគវសេន ឥតរា ចតស្សោបិ ហោន្តីតិ ទស្សេតុំ **តត្ថា**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯតាយ បញ្ញាបេន្តី**តិ ឯតេន វិជ្ជមានំ អត្ថំ បញ្ញាបេន្តិ ឯតាយាតិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តីតិ ឥមមត្ថំ វទតិ។ ឯសនយោ បរត្ថបិ។ ឆ អភិញ្ញា អស្សាតិ ឆឡភិញ្ញោតិ កត្វា វិសេសនភូតានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ វិជ្ជមានត្តា វិសេសិតព្ពភូតស្ស បុគ្គលស្ស អវិជ្ជមានត្តា ឆឡ ភិញ្ញោតិ **វិជ្ជមានេនអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ** នាម។ ឥត្ថី អវិជ្ជមានា សទ្ទោ វិជ្ជមានោតិ ឥត្ថិយាសទ្ទោ ឥត្ថិសទ្ទោតិ **អវិជ្ជមានេន វិជ្ជមាន បញ្ញត្តិ** នាម។ ចក្ខុច ចក្ខុវិញ្ញាណញ្ច ឧភយំបិ វិជ្ជមានន្តិ ចក្ខុស្មិំ វិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណន្តិ **វិជ្ជមានេនវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ** នាម។ រាជាច បុត្តោច ទ្វេបិ អវិជ្ជមានាឯវាតិ រញ្ញោ បុត្តោ រាជបុត្តោតិ **អវិជ្ជមានេនអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ**នាមាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេន្តោ **ឧភិន្ន**ន្តិអាទិមាហ។

ឯត្ថ បន វចនតោ ច វចនត្ថតោច វិនិមុត្តា សទ្ទសភាវា នាមបញ្ញត្តិនាម វិសុំ នត្ថីតិ វទន្តិ។ តំ ន យុជ្ជតិ។ អត្ថជោតក ភាវេន វិសុំ សិទ្ធត្តា។ សទ្ទោ ហិ នាម អក្ខរបទព្យញ្ជនភាវំ ឧបគតោយេវ អត្ថជោតនេ សមត្ថោ ហោតិ។ បរមត្ថ សទ្ទោច ខណិកោ ចុណ្ណវិចុណ្ណភូតោ តញ្ភាវំ ឧបគតោ នហោតីតិ។ តស្មា សទ្ទសភាវា នាម បញ្ញត្តិនាម វិសុំ អត្ថិយេវ។ អត្ថិភាវោចស្សា វចនសទ្ទំ សុត្វា អនន្តរេ អក្ខរ បទ ព្យញ្ជនគោចរចិត្តស្ស តទនន្តរេច តទត្ថវិជាននចិត្តស្ស បវត្តិយា បាកដោតិ ទស្សេន្តោ គាថាទ្វយំ អាហ។ តត្ថ **វចីឃោសានុសារេនា**តិ ឧច្ចារិយមានសទ្ទសង្ខាតស្ស វចីឃោសស្ស អារម្មណករណសង្ខាតេន អនុសារេន ឧប្បន្នាយ សោតវិញ្ញាណ វីថិយា បវត្តិយា អនន្តរេ ឧប្បន្នស្ស មនោទ្វារស្ស គោចរ ភូតា សាយំ បញ្ញត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ កីទិសី បន សាយំ បញ្ញត្តីតិ អាហ **អត្ថាយស្សា។ល។ តតោបរ**ន្តិ។ តត្ថ **តតោបរ**ន្តិ តតោ នាមបញ្ញត្តារម្មណស្ស មនោទ្វារស្ស

ឧប្បត្តិតោ បរំ អត្ថា វិញ្ញាយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ យស្សា នាមបញ្ញត្តិយា អនុសារេន បរមត្ថបញ្ញត្តិភូតា អត្ថា វិញ្ញាយន្តិ។ សា អយំ បញ្ញត្តិ លោកសង្កេតនិម្មិតាតិ វិញ្ញេយ្យាតិ យោជនា។

ឯត្ថច **សោតវិញ្ញាណវីថិយា**តិ ឯត្ថ អតីតសទ្ទមត្តា រម្មណា តទនុវត្តិកានាម មនោវិញ្ញាណវីថិបិ សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ សារត្ថទីបនិយំ-តេន វុត្តវចនេ យត្តកានិ អក្ខរានិ ហោន្តិ។ តេសុ ឯកមេកំ បច្ចុប្បន្នំ អតីតញ្ច គហេត្វា សោត វិញ្ញាណវីថិយា មនោវិញ្ញាណវីថិយាច ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធាយ អវសានេ តានិ អក្ខរានិ សម្បិណ្ឌេត្វា អក្ខរសមូហំ គហេត្វា ឯកា មនោវិញ្ញាណវីថិ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ។ តទនន្តរំ អយំ អក្ខរសមូហោ ឯតស្ស នាមន្តិ នាមបញ្ញត្តិគហណវសេន អបរាយ មនោវិញ្ញាណ វីថិយា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធាយ តទនន្តរំ ឧប្បន្នាយ មនោវិញ្ញាណ វីថិយា អយមេតស្ស អត្ថោតិ បកតិយា តទត្ថវិជាននំ សម្ភវតីតិ។ មណិសារមញ្ជូសាយំ បន តទនុវត្តិកវីថិតោ បរំ ឯកំ វិនិច្ឆយវីថី វិញ្ញត្តិគហណវីថិញ្ច វទតិ។ តតោ បរំ ឯកក្ខរេ សទ្ទេ ឯកត្ថជោតិកាយ នាមបញ្ញត្តិយា គហណំ ហោតិ។ យា វទន្តស្ស បុព្ពភាគេ មនសា វវត្ថាបិតោ បញ្ញត្តិសទ្ទោនាម វុច្ចតិ។ តតោបរំ តទត្ថគហណន្តិ។ ព្លទិសេសុ បន ឋានេសុ តត្ថ តត្ថ ជវនវីថិវារានំ បដិបាដិកថនំនាម បធានបាកដគហណវសេនេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯកច្ឆរក្ខណេ អនេក កោដិសតសហស្សានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ ហិ វុត្តំ។ តថា –

ឯកមត្តោ ភវេ រស្សោ, ទ្វិមត្តោ ទីឃមុច្ចតេ;
តិមត្តោតុប្លុតោ ញេយ្យោ, ព្យញ្ជនំ អឌ្ឍមត្តិកន្តិចំ។

ន ច បរមត្ថសទ្ទសង្ខាដានំ សតសហស្សំបិ ឯកក្ខរំនាម ភវិតុំ បហោតិ។ តស្មា ឥធ ពហុំ វិចារណា អម្ហេហិ នកតាតិ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ អដ្ឋមស្ស បច្ចយសង្គហស្ស

បរមត្ថទីបនា និដ្ឋិតា។

កម្មដ្ឋាន សង្គហ បរមត្ថទីបនី

១៧០. ឯវំ អដ្ឋហិ បរិច្ឆេទេហិ សបច្ចយបភេទំ នាមរូប វិភាគំ ទស្សេត្វា ឥទានិ វិទិតនាមរូប វិភាគស្ស កម្មដ្ឋានវិធានំ ទស្សេន្តោ **សមថវិបស្សនាន**ន្តិអាទិ មាហ។ ឥតោ បច្ចយ សង្គហតោ បរំ សមថវិបស្សនានំ ភាវនានំ ទុវិធំបិ កម្មដ្ឋានំ យថាក្កមំ បវក្ខាមីតិ យោជនា។ តត្ថ កិលេសេ អញ្ញេបិវា វិតក្កាទយោ ឱឡារិកធម្មេ សមេតីតិ **សមថោ**។ តថា បវត្តោ ឯកគ្គតាសង្ខាតោ សមាធិ។ វិសេសេន បស្សន្តិ ឯតាយាតិ **វិបស្សនា**។ អនិច្ចានុបស្សនាទិកា ភាវនាបញ្ញា។ តាយ ហិ យោគិនោ ខន្ធេសុ លោកិយមហាជនេន បស្សិតំ ឥត្ថិបុរិសាទិកំ និច្ចសុខាទិកញ្ច អតិក្កមិត្វា វិសេសេន អនិច្ចាទិកមេវ បស្សន្តីតិ។ ភាវេតព្ពាតិ **ភាវនា**។ ភាវេន្តិវា ចិត្តសន្តានំ ឯតាហីតិ ភាវនា។ កិរិយា កម្មំ។ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ ឋានំ។ កម្មស្ស ឋានន្តិ **កម្មដ្ឋានំ**។ វីរិយារព្ភសង្ខាតស្ស យោគកម្មស្ស បវត្តិដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ កសិណមណ្ឌលាទិកំ កសិណភាវនាទិកញ្ច។ អាទិមជ្ឈ បរិយោសានានញ្ហិ សមុទាយភូតំ ឯកមេតំ បឋវីកសិណ ភាវនាទិកំ ភាវនាកម្មំបិ អត្តនោ អវយវភូតស្ស យោគ កម្មស្ស បវត្តិដ្ឋានំ សម្ភវតីតិ។

វិភាវនិយំ បន

ឧត្តរុត្តរ យោគកម្មស្ស បទដ្ឋានតាយ កម្មដ្ឋានភូតំ ភាវនាវិធិញ្ចាតិបិ វុត្តំ។ តម្បិ យុជ្ជតិយេវ។

យោគកម្មមេវវា សុខវិសេសានំ អធិដ្ឋានដ្ឋេនឋានន្តិ កម្មដ្ឋានំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ ទុវិធេបិ កម្មដ្ឋានេ។ **សមថសង្គហេ**តិ សមថ កម្មដ្ឋានសង្គហេ។ **ទសកសិណានី**តិ ទសកសិណមណ្ឌលានិ កសិណជ្ឈានានិច។ តទុភយានិបិ ហិ យោគានុយោគសង្ខាតស្ស សមថ កម្មស្ស បវត្តិដ្ឋានត្តា សមថកម្មដ្ឋានានិនាម ហោន្តីតិ។ **ទសអសុភា**តិ ទសអសុភវត្ថូនិ អសុភជ្ឈានានិច។ **ទសអនុស្សតិ យោ**តិ ពុទ្ធគុណាទីនិ ទសអនុស្សតិដ្ឋានានិ អនុស្សរណសតិ យោច។ សេសានិបិ យថានុរូបំ វត្តព្ពានីតិ។ ចរណំ ចរិយា។ សមុទាចរណន្តិ អត្ថោ។ បវត្តិ ពហុលតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ រាគស្ស ចរិយា **រាគចរិយា**។ រាគចរិតាតិ បាឋោ, សោ អដ្ឋកថាយំ នត្ថិ, បុគ្គលដ្ឋានេឯវ សោ យុត្តោតិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។

[២៤៣] យោ បន **វិភាវនិយំ**

ចរិយានំ សំសគ្គភេទោ វុត្តោ។ សោ ឥធ នាធិប្បេតោ។

នហិ កម្មដ្ឋានានំនាម សំសគ្គចរិតស្សបិ ឯកស្ស ទ្វេ តីណិ ទាតព្ពានិ ហោតីតិ។ តេនេវ ហិ សោ ភេទោ អដ្ឋកថាយំ នគរុកតោតិ។ សព្ពាបិ អប្បនាយ បុព្ពភាគបវត្តា កាមាវចរ ភាវនា បរិកម្មភាវនានាម។ សា បន អប្បនាយ អាសន្នេ ទូរេតិ ទុវិធា ហោតិ។ តត្ថ យា អាសន្នេ, សា អប្បនំ ឧបេច្ច សមីបេ ឋត្វា បវត្តត្តា ឧបចារ ភាវនាតិ វុច្ចតិ។ ឥតរា បន បរិកម្ម ភាវនាឯវនាម។ ឥតិ បរិកម្មភាវនាបិ សមានា បុព្ពាបរវិសេស បាកដភាវត្ថំ អដ្ឋកថាសុ ទ្វីហិ នាមេហិ គហិតាតិ វុត្តំ **បរិកម្មភាវនា។ល។ តិស្សោភាវនា**តិ តាសំ បន វិសេសោ បរតោ អាគមិស្សតិ។ **បរិកម្មនិមិត្ត**ន្តិ បរិកម្មភាវនាយ អារម្មណភូតំ កសិណមណ្ឌលាទិនិមិត្តំ។ តញ្ច តស្សា អារម្មណ ភាវេន ឯកំបិ សមានំ បុព្ពាបរវិសេសបាកដភាវត្ថំ បរិកម្មនិមិត្តំ ឧគ្គហនិមិត្តន្តិ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា វុត្តំ។ តេសំបិ វិសេសោ អាគមិស្សតិ។ វិទត្ថិចតុរង្គុលសង្ខាតេន បរិត្តបមាណេនវា ខល មណ្ឌលាទិសង្ខាតេន មហន្តបមាណេនវា កតំ អកតំវា បឋវី មណ្ឌលតលមេវ អសេសផរិតព្ពដ្ឋេន កសិណន្តិ បឋវីកសិណំ។ សកល សទ្ទបរិយាយោ ហិ កសិណសទ្ទោ។ យថា កសិណេន ជម្ពុទីបស្សាតិ។ តស្មា យត្ថកេ បឋវីតលេ និមិត្តំ គណ្ហាតិ, តត្តកំ ចិត្តេន អសេសំ ផរិត្វា ឯវ គហេតព្ពំ ហោតិ។ ន បន តស្ស ឯកទេសេ ឋត្វាតិ, តេន វុត្តំ បឋវី មណ្ឌលតលមេវ អសេសផរិតព្ពដ្ឋេន កសិណន្តិ បឋវីកសិណន្តិ។ ឯសនយោ សេសកសិណេសុបីតិ។ ឯត្ថច, អ វិភូតវណ្ណាយ បឋវិយា ឯក តលភាវេនសន្និវិដ្ឋាសណ្ឋានបញ្ញត្តិឥធ**បឋវីកសិណំ**នាម ។ តថា **អាបោកសិណំ តេជោកសិណញ្ច**។ ផុដ្ឋដ្ឋានេ ចិត្តេន សណ្ឋានំ កត្វា គហិតា វាយុវដ្ដិ **វាយោកសិណំ**នាម។ នីលវណ្ណវិសិដ្ឋាឯកា សណ្ឋានបញ្ញត្តិ **នីលកសិណំ**នាម។ តថា **បីតលោហិតោ ទាតកសិណានិ**បិ។ ចន្ទសូរិយអគ្គោភាសវិសិដ្ឋា កត្ថចិ ទិស្សមានា សណ្ឋានបញ្ញត្តិ **អាលោកកសិណំ**នាម។ តិត្តិឆិទ្ទវាត បានឆិទ្ទាទីសុ ទិស្សមានា អាកាសវិសិដ្ឋា សណ្ឋានបញ្ញត្តិ **អាកាសកសិណំ**នាមាតិ។ អតិវិយ ធុមាតំ សុនភាវំ គតន្តិ ឧទ្ធុមាតំ។ តទេវ កុច្ឆិតត្តា **ឧទ្ធុមាតកំ**។ តថាភូតស្ស ឆវសរីរស្សេតំ នាមំ។ តទេវ បូតិភាវំ គតកាលេ បុរិមវណ្ណំ វិជហិត្វា បុន នីលភាវំ បត្តំ **វិនីលកំ**។ តទេវ បុន បច្ចិត្វា តតោ តតោ វិសន្ទមានបុព្ពយុត្តំ **វិបុព្ពកំ**។ យុទ្ធភូមិយាទីសុ សត្ថេន មជ្ឈេ ឆិន្ទិត្វា ឋបិតំ វិរូបឆិន្នសរីរំ **វិច្ឆិន្នកំ**នាម។ សោណ សិង្គាលាទីហិ វិវិធាការេន ខាយិតបទេសយុត្តំ សរីរំ **វិក្ខាយិតកំ**នាម។

សោណសិង្គាលាទីហិ ឯវ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា អបកឌ្ឍិត្វា តតោ តតោ ខិត្តអង្គបច្ចង្គយុត្តំ សរីរំ **វិក្ខិត្តកំ** នាម។ អង្គបច្ចង្គេសុ សត្ថេន ហនិត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា តតោ តតោ ខិត្តអង្គបច្ចង្គយុត្តំ សរីរំ **ហតវិក្ខិត្តកំ**នាម។ បគ្ឃរិត លោហិតសរីរំ **លោហិតកំ** នាម។ បុឡុវបរិបូរំ សរីរំ **បុឡុវកំ**។ សកលោ អដ្ឋិសង្ខាដោវា ឯកមេកំវា អដ្ឋិ **អដ្ឋិកំ** នាម។ បុនប្បុនំ និរន្តរំ សរណំ អនុស្សតិ។ ពុទ្ធគុណស្ស អនុស្សតិ **ពុទ្ធានុស្សតិ**។ ឯស នយោ សេសាសុបិ។ តត្ថ អរហតាទិគុណោ ពុទ្ធគុណោនាម។ ស្វាក្ខាតតាទិគុណោ ធម្មគុណោនាម។ សុប្បដិបន្នតាទិគុណោ សង្ឃគុណោ នាម។ អត្តនោ សីលស្ស អខណ្ឌតាទិ គុណោ សីលគុណោនាម។ អត្តនោ ទានស្ស វិគតមលមច្ឆេរតាទិ គុណោ ចាគគុណោនាម។ អត្តានំ ទេវត្តំវា សក្កត្តំវា ព្រហ្មត្តំវា វហិតុំ សមត្ថា អត្តនោ សទ្ធាទិគុណា ទេវតាគុណានាម។ វត្ត បដិបត្តិវសេនវា ធុតង្គសមាទានវសេនវា ឈានសមាបត្តិវសេនវា វិបស្សនាវសេនវា អត្តនោ សន្តានេ ចិរំវិកាលំ វិក្ខម្ភិតានំ កាមរាគាទីនំ វូបសមោ អត្តនាអធិគតនិព្ពានញ្ច ឧបសមោនាម។ ឯកភវបរិយាបន្នស្ស អត្តនោ ខន្ធសន្តានស្ស ភេទោ មរណំ នាម។ កេសកាយាទីនំ នានាកាយានំ សមូហភូតោ អយំ កាយោ កាយោនាម។ អត្តនិ និរន្តរំ បវត្តមានា អស្សាស បស្សាសា អានាបាណំនាម។ មិជ្ជតិ សិនិយ្ហតីតិ **មេត្តា**។ យំ អារព្ភ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស ហិតសុខំ អវិប្បកិណ្ណំ កត្វា សង្គណ្ហតីតិ អត្ថោ។ មិត្តស្សវា ឯសា មិត្តេសុវា ភវាតិ មេត្តា។ អត្ថតោ បន បរសត្តានំ ហិតូបសំហារវសេន បវត្តោ អទោសោឯវ។ បរសត្តានំ ហិតូបសំហារ ហិតមោទន អហិតាបនយនសង្ខាតំ ព្យាបារត្តយំ បហាយ តេសំ កម្មសកតានុព្រូហនវសេន ឧបបត្តិតោ យុត្តិតោ បេក្ខតីតិ **ឧបេក្ខា**។ តថា បវត្តា តត្រមជ្ឈត្តតាឯវ។ អប្បមាណេសុសត្តេសុ ភវាតិ **អប្បមញ្ញា**។ ន ហិ ឯត្តកេសុ ឯវ សត្តេសុ ឯតា បវត្តេតព្ពា។ ន តតោ អញ្ញេសូតិ ឯវំ ឯតាសំ វិសយ បរិច្ឆេទោនាម អត្ថីតិ។ ឯវំសន្តេបិ អាទិកម្មិ កេន អាទិតោ ឯកស្មឹ បុគ្គលេ អត្តនោ ភាវនាចិត្តំ លទ្ធាសេវនំ លទ្ធវិសេសញ្ច កត្វា បច្ឆា ទ្វីសុ តីសូតិអាទិនា វឌ្ឍិត្វា សីមសម្ភេទោច ឱធិសោផរណ អនោធិសោផរណ ទិសាផរណានិវ កត្តព្ពានីតិ។ យំ បន វិភង្គេ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតីតិអាទិនា បដិសម្ភិទាមគ្គេច សព្ពេសត្តា អវេរា ហោន្តូតិអាទិនា មេត្តាវិធានំ នាម វុត្តំ។ តំ មេត្តាឈានេ វសីភាវប្បត្តានំ វសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯតា បន វិសេសេន ទោសបក្ខិកានំ កិលេសានំ ឧជុបដិបក្ខភូតា ហោន្តីតិ តំសមង្គិនោច និច្ចំ សោម្មហទយភាវេន ព្រហ្មសទិ សត្តា ព្រហ្មានោនាម។ តេសំ វិហារោតិ **ព្រហ្មវិហារោ**។ សេដ្ឋានំវា សេដ្ឋភូតោវា វិហារោតិ ព្រហ្មវិហារោតិ។ **អាហារេ**តិ អសិត បីត ខាយិត សាយិត វសេន ចតុប្បភេទេ អជ្ឈោហដាហារេ។ **បដិកូលសញ្ញា**តិ អាហារហេតុ អនុភវិតព្ពានំ ទុក្ខធម្មានំ បច្ចវេក្ខនវសេន សរសបដិកូលតា បច្ចវេក្ខនវសេន អាសយនិធាន បក្កាបក្កផលនិស្សន្ទបច្ចវេក្ខន វសេន ច តត្ថ និកន្តិ បហានសញ្ញា។ **ចតុធាតុវវត្ថាន**ន្តិ សរីរគតានំ បថវិអាទីនំ ចតុន្នំ មហាធាតូនំ សលក្ខណា ទិវសេន វិសុំ វិសុំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា សមនុបស្សនំ។ តញ្ហិ ចតស្សោ ធាតុយោ វវត្ថបិយន្តិ វិនិច្ឆិយន្តិ សល្លក្ខិយន្តិ ឯតេនាតិ ចតុធាតុវវត្ថានន្តិ វុច្ចតីតិ។ អសុភសញ្ញា ភាវេតព្ពា រាគស្សបហានាយាតិ វចនតោ **ទសអសុភា។ល។ រាគចរិតស្ស សប្បាយា**តិ វុត្តំ។ តត្ថ រាគេន ចរតីតិ រាគចរិតោ។ សោ ហិ កាមំ កទាចិ ទោសេន ចរតិ។ កទាចិ មោហេន។ កទាចិ សទ្ធាទីសុបិ អញ្ញតរេន។ រាគោ បនស្ស ឧស្សន្នោ។ តស្មា ឧស្សន្នេន រាគេន សោ រាគចរិតោតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតីតិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ។ មេត្តា ភាវេតព្ពា ព្យាបាទស្ស បហានាយាតិ វចនតោ មេត្តាទីនំ តិណ្ណំ ព្រហ្មវិហារានំ យថាក្កមំ ព្យាបាទវិហឹសា អរតីនំ និស្សរណតាវចនតោ សុបរិសុទ្ធានញ្ច វណ្ណកសិណានំ ទោសវត្ថុត្តាភាវតោ **ចតស្សោអប្បមញ្ញាយោ។ល។ ទោសចរិតស្សា**តិ វុត្តំ។ ឯត្ថច អាទិកម្មិកស្សវាយំ ចរិយវិភាគោ។ ឧបេក្ខាច អាទិកម្មិកស្ស នសម្ភវតិ។ វក្ខតិហិ **ឧបេក្ខាបញ្ចមជ្ឈានិកា**តិ។ តស្មា យស្ស បុរិមា តិស្សោ សប្បាយា។ តស្ស តទនុគតិកា ឧបេក្ខាបិ សប្បាយានាម ហោតីតិ កត្វា ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោតិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតរថា និស្សរណញ្ហេតំ រាគស្ស។ យទិទំ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តីតិ វចនតោ ឧបេក្ខា រាគចរិតស្សាតិ វត្តព្ពំ សិយាតិ។ **នីលាទីនិច ចត្តារិ កសិណានី**តិ ឥទញ្ច មនាបិយរូបានិ នីលាទីនិ សន្ធាយ វុត្តំ។ អមនាបិយានិ បន តានិ រាគចរិតស្សេវ សប្បាយានីតិ។ អានាបាណសតិ ភាវេតព្ពា វិតក្កុបច្ឆេទាយាតិ វចនតោ **អានាបាណំវិតក្កចរិតស្សា**តិ វុត្តំ។ មោហចរិតោ បន បកតិយា បមាទពហុលោ ហោតិ វិក្ខិត្តចិត្តោច។ អានាបាណញ្ចនាម និរន្តរំ បវត្តមានំ តស្ស សតឹ ឧប្បាទេន្តំ វិយ បវត្តតីតិ តំ **មោហចរិតស្សសប្បាយ**ន្តិ វុត្តំ សិយា។

[២៤៤] វិភាវនិយំ បន

ពុទ្ធិវិសយភាវេន មោហបដិបក្ខត្តាតិ ការណំ វុត្តំ។ តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។

ឯវញ្ហិ សតិ សោ ពុទ្ធិចរិតេន សហ វត្តព្ពោ សិយាតិ។ កាមញ្ច ពុទ្ធគុណាទយោបិ ឯកន្តេន ពុទ្ធិវិសយាឯវ ហោន្តិ។ តេ បន វិសេសតោ សទ្ធំ ឧបព្រូហយន្តីតិ វុត្តំ **ពុទ្ធានុស្សតិ អាទយោ។ល។ សទ្ធាចរិតស្សា**តិ។ បរមត្ថតោ សុខុមតរានិ មរណាទីនិ វិបុលពុទ្ធីនំ ឯវ វិសយានាម ហោន្តីតិ វុត្តំ **មរណ។ ល។ ពុទ្ធិចរិតស្សា**តិ។ **សេសានិបនសព្ពានិបី**តិ ចត្តារិ ភូត កសិណានិ ទ្វេ អាលោកាកាសកសិណានិ ចត្តារោ អារុប្បាចាតិ ទសវិធានិ កម្មដ្ឋានានិ។ **តត្ថាបី**តិ តេសុ ទសសុ សេស កម្មដ្ឋានេសុបិ។ បុថុលំ ខលមណ្ឌលាទិបមាណំ មោហចរិតស្ស

សប្បាយំ។ សម្ពាធស្មិញ្ហិ ឱកាសេ ចិត្តំ ភិយ្យោ សំមោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ខុទ្ទកំ វិទត្ថិចតុរង្គុលបមាណំ វិតក្ក ចរិតស្សេវ សប្បាយំ។ មហន្តញ្ហិ វិតក្កសន្ធាវនស្ស បច្ចយោ ហោតីតិ។ តត្ថ **វិតក្កចរិតស្សេវា**តិ ឯត្ថ ឯវសទ្ទោ ខុទ្ទកន្តិបទេ យុជ្ជតិ។ វិតក្កចរិតស្ស ខុទ្ទកមេវ សប្បាយំ។ ន បុថុលន្តិ។ សព្ពញ្ចេតំ ឧជុវិបច្ចនិករសេនចេវ អតិ សប្បាយតាយច វុត្តំ។ រាគាទីនំ បន អវិក្ខម្ភិកា សទ្ធាទីនញ្ច អនុបការិកា កុសលភាវនានាម នត្ថីតិបិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **សព្ពត្ថាបី**តិ សព្ពេសុបិ ចត្តាលីស កម្មដ្ឋានេសុ។ **បរិកម្មភាវនា លព្ភតេវ** បរិកម្មេន វិនា ឯកស្សាបិ កម្មដ្ឋានស្ស អសម្បជ្ជនតោ។ **ទសសុកម្មដ្ឋានេសុឧបចារភាវនាវ សម្បជ្ជតិ នត្ថិ អប្បនា**។ កស្មា ឥតិ ចេ។ ពុទ្ធ ធម្ម សង្ឃ សីល ចាគ ទេវតា ឧបសម គុណានំ តាវ គម្ភីរតាយ នានាប្បការគុណា នុស្សរណាធិមុត្តតាយចាតិ ហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តត្ថ គម្ភីរ តាយាតិ ឯតេន ឯកេកស្សាបិ គុណបទស្ស គម្ភីរត្តា តព្ពិសយោ សមាធិ មហាសមុទ្ទេ សសកោ វិយ តត្ថ អប្បនំ បត្វា និច្ចលភាវេន បតិដ្ឋាតុំ នសក្កោតីតិ ទស្សេតិ។ នានាប្បការ គុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយវាតិ ឯតេន តេសំ គុណានំ អតប្ប និយសភាវត្តា ឯត្តកេឯវ គុណបទេ បត្វា អប្បនំ បាបេស្សាមីតិ អត្តនោ ចិត្តំ សន្ធារេតុំបិ នសក្កោតីតិ ទស្សេតីតិ។ សេសេសុ បន មរណ សញ្ញាវវត្ថានេសុ មរណំ តាវ សភាវ ធម្មត្តា សំវេជនីយធម្មត្តាច ឥតរានិច ទ្វេ សភាវធម្មតាយ គម្ភីរត្តា អប្ប នាយ បតិដ្ឋា នហោន្តីតិ។ យទិឯវំ កស្មា លោកុត្តរជ្ឈានានិ អតិគម្ភីរេ និព្ពានសង្ខាតេ សភាវធម្មេ អប្បនំ បាបុណន្តិ។ ទុតិយចតុត្ថារុប្បជ្ឈានានិច បឋមតតិយារុប្ប សង្ខាតេ សភាវធម្មេតិ។ វុច្ចតេ, លោកុត្តរជ្ឈានានិ តាវ វិសុទ្ធិតោ សម្មសនញ្ញាណតោច បដ្ឋាយ អនុក្កមេន ឧបរុបរិបវត្តានំ វិសុទ្ធិភាវនានំ ពលេន អតិគម្ភីរេបិ និព្ពានសង្ខាតេ សភាវធម្មេ អប្បនាភាវេន បតិដ្ឋាតុំ សក្កោន្តិ។ អារុប្បជ្ឈានានិច អប្បនាបត្តស្សេវ បញ្ច មជ្ឈានសមាធិស្ស ឧទយមត្តានិ ហោន្តីតិ អារម្មណសមតិក្កមនមត្តករណេន សភាវធម្មេបិ អារម្មណេ អប្បនាភាវេន បតិដ្ឋាតុំ សក្កោន្តីតិ។ **តត្ថាបី**តិ តេសុ សមតឹសអប្បនាកម្មដ្ឋានេសុបិ។ បញ្ចកជ្ឈានេ និយុត្តានិ **បញ្ចកជ្ឈានិ កានិ**។ ឈានបញ្ចកស្ស អារម្មណភាវយោគ្យានីតិ វុត្តំហោតិ។ បដិកូលារម្មណានិនាម អតិអនិដ្ឋានិ លូខានិ ចិត្តរភិជននេ បរិទុព្ពលានិ ហោន្តីតិ ន តានិ អត្តនិ ចិត្តំ រោចេត្វា ថបេតុំ សក្កោន្តិ។ តស្មា វិតក្កេន វិនា ចិត្តំ តត្ថ ឯកគ្គំ ហុត្វា ន តិដ្ឋតិ។ វិតក្កពលេនេវ តិដ្ឋតីតិ វុត្តំ **ទសអសុភា។ល។ បឋមជ្ឈានិកា**តិ។ យទិឯវំ កថំ តេសុ សោមនស្សជ្ឈានំ ហោតីតិ នីវរណសន្តាបំ បហានពលេនចេវ តំ តំ អានិសំសទស្សន ញាណពលេនច។ ព្យាធិទុក្ខបីឡិតស្ស រោគិនោ វមនវិរេចនបវត្តិយំ វិយ ពហុំ ទានិ វេត្តនំ លភិស្សាមីតិ អានិសំសទស្សាវិនោ បុប្ផច្ឆឌ្ឌកស្ស គូថរាសិទស្សនេ វិយ ចាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ មេត្តាទយោ តយោ ព្រហ្មវិហារា ទោមនស្សសមុដ្ឋិតានំ ព្យាបាទវិហឹ សាអរតីនំ និស្សរណភូតា ហោន្តីតិ ន តេ កទាចិ សោមនស្សេន វិនា អប្បនំ បាបុណន្តីតិ វុត្តំ **មេត្តាទយោ តយោ ចតុក្កជ្ឈានិកា**តិ។ ឧបេក្ខា បន សត្តេសុ សព្ពសោ ឧទាសិនបក្ខេ ឋ ត្វា ភាវិតព្ពត្តា កទាចិបិ ឧបេក្ខាវេទនាយ វិនា អប្បនំ នបាបុណាតីតិ វុត្តំ **ឧបេក្ខាបញ្ចមជ្ឈានិកា**តិ។ **ចត្តា រោបនអារុប្បា**តិ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសាទីនិ ចត្តារិ អារុប្បារម្មណានិ។ **សព្ពត្ថាបី**តិ សព្ពេសុបិ ចត្តាលីសកម្ម ដ្ឋានេសុ។ **យថារហ**ន្តិ តំតំអារម្មណានុរូបំ។ អារម្មណេន វិនា បរិកម្មំនាម ន សិជ្ឈតិ។ អារម្មណស្ស សុដ្ឋុ ទឡ្ហ វិភូតគហណសង្ខាតេន ឧគ្គហេន វិនា អារម្មណសម្បត្តិ នាម នត្ថិ។ អសតិច អារម្មណសម្បត្តិយា ឧបចារជ្ឈានំបិ តាវ ន សម្បជ្ជតិ។ បគេវ អប្បនាឈានន្តិ វុត្តំ **បរិកម្មនិមិត្តំ។ល។ លព្ភន្តេវា**តិ។ តត្ថ **សព្ពត្ថាបី**តិ សព្ពេសុបិ ចត្តាលីសកម្មដ្ឋានេសុ។ **យថារហ**ន្តិ តំតំកម្មដ្ឋានានុរូបំ។ **បរិយាយេនា**តិ ឥទំ បន កស្សចិ អារម្មណស្ស ចក្ខុនា បស្សន្តស្សេវ អវិភូតតរត្តា វុត្តំ។ យត្ថ បន បឋមំ សភាវធម្មំ គណ្ហិត្វា បច្ឆា តាទិសេ តទាការេ តំសណ្ឋានេ បញ្ញត្តារម្មណេ ឧបចារេវា អប្បនាវា បវត្តតិ។ តត្ថេវ បដិភាគនិមិត្តំនាម លព្ភតីតិ វុត្តំ **បដិភាគ និមិត្តំបនា**តិអាទិ។ វុត្តមេវត្ថំ ទឡ្ហំ ករោន្តោ **តត្ថហី**តិអាទិមាហ។ ឯវំ សមថកម្មេ បឋមំ ឧគ្គហ កោសល្លំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អាទិតោ បដ្ឋាយ ភាវនាវិធានំ ទស្សេន្តោ **កថ**ន្តិអាទិ មាហ។ **និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តស្សា**តិ អារម្មណស្ស យថា សណ្ឋិតំ អាការំ ចិត្តេ ឧបរុបរិ វិភូតំ កត្វា គណ្ហន្តស្ស សមនុបស្សន្តស្ស។ **សាចភាវនា**តិ ឧគ្គហណាការេន បវត្ត ជវនវីថិបរំបរសង្ខាតា សា ចិត្តភាវនា បរិកម្មភាវនា នាម។ បុនប្បុនំ ករណវសេន វឌ្ឍនាការសណ្ឋិតត្តា។ សមុគ្គហិតំ ហោតីតិ វត្វា យថា សុដ្ឋុ ឧគ្គហិតំ សមុគ្គហិតំនាម ហោតិ តំ ទស្សេតុំ **ចក្ខុនាបស្សន្តស្សេវមនោទ្វារស្ស អាបាតមាគត**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **មនោទ្វារស្សអាបាតមាគត**ន្តិ ចក្ខូនិ និម្មីលិត្វាវា អញ្ញស្មឹ ឋានេ បត្វាវា អាវជ្ជន្តស្ស ចក្ខុនា ទិដ្ឋសទិសំ មនោទ្វារេ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ។ ឧគ្គហនិមិត្តំនាម។ សុដ្ឋុ អវិនស្សមានំ កត្វា គហិតត្តា។ សាច ភាវនា សមាធិយតិ។ ន តាវ ភាវនន្តរភាវំ បាបុណាតីតិ អធិប្បាយោ។ **តថា សមាហិតស្សា**តិ តេន មត្ថកបត្តេន បរិកម្មសមាធិនា សមាហិតស្ស ឯតស្ស យោគិនោ។ **តតោបរ**ន្តិ ឧគ្គហនិមិត្តុប្បត្តិ តោ បរំ។ ភាវនមនុយុញ្ជន្តស្ស ចិត្តេ សន្និសិន្នន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អនុយុញ្ជន្តស្សា**តិ និរន្តរំ បទហន្តស្ស។ **តប្បដិភាគ**ន្តិ សភាវ ធម្មភូតេន តេន ឧគ្គហនិមិត្តេន សទិសំ។ **វត្ថុធម្មវិមុច្ចិត**ន្តិ មេឃ វលាហកន្តរតោវា រាហុមុខតោវា និក្ខន្តចន្ទមណ្ឌលំ វិយ សភាវធម្មភូតា ឧគ្គហនិមិត្តតោ វិមុច្ចិត្វា វិសុំ ឧបដ្ឋិតំ។ តតោយេវ បញ្ញត្តិសង្ខាតំ និមិត្តបញ្ញត្តិឥតិ កថិតំ។ **ភាវនា មយ**ន្តិ កេវលំ ភាវនាចិត្តពលេន បសិទ្ធំ។ **អាលម្ពណ**ន្តិ តទេវ សមុគ្គហិតំ និមិត្តាលម្ពណំ **ចិត្តេសន្និសន្នំសមប្បិតំហោតី**តិ មនោទ្វារិកចិត្តសន្តានេ សន្និសិន្នំ និច្ចលភាវេន សណ្ឋិតំ ហុត្វា សុដ្ឋុ អប្បិតំ បវេសិតំ ហោតិ។ **តន្តិ** និមិត្តាលម្ពណំ បវុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ យ

ស្មា ចន្ទមណ្ឌលាទិកស្ស វិយ តស្ស និមិត្តាលម្ពណស្ស បរិសុទ្ធបរិយោទាតភាវេន ឧបដ្ឋិតតានាម កិលេសមលវិក្ខម្ភនេន បរិសុទ្ធបរិយោទាតភាវំ បត្វា ឱភាសជាតស្ស ចិត្តស្ស វសេនេវ ហោតិ។ ន តស្ស អាលម្ពណស្ស វសេន។ នហិ បញ្ញត្តិ ធម្មេ តាទិសោ គុណោនាម ឧបលព្ភតីតិ។ តស្មា បដិភាគ និមិត្តេ សមុប្បន្នេ នីវរណសង្ខាតានំ បដិពន្ធកធម្មានំ វិក្ខម្ភិតតា សិទ្ធា ហោតីតិ វុត្តំ **តតោបដ្ឋាយា**តិអាទិ។ បដិពន្ធន្តិ នីវារេន្តិ និស្សរណបក្ខិកំ ចិត្តំ បាតេន្តីតិ បដិពន្ធា។ នីវរណ ធម្មា។ វិសេសេន បហីនា បដិពន្ធា ឯតាយាតិ បដិពន្ធវិប្បហីនា។ **សមាសេវន្តស្សា**តិ សុដ្ឋុ អាសេវន្តស្ស។ សត្តវិធំ និមិត្ត រក្ខណវិធានំ សម្បាទេត្វា ចក្កវត្តិគព្ភំ វិយ សុដ្ឋុ រក្ខិត្វា បុនប្បុនំ ភាវនាវសេន សេវន្តស្សាតិ អត្ថោ។

អាវាសោ គោចរោ ភស្សំ, បុគ្គលោ ភោជនំ ឧតុ;
ឥរិយាបថោតិ សត្តេ តេ, អសប្បាយេ វិវជ្ជយេ។

សប្បាយេ សត្ត សេវេថ, ឯវញ្ហិ បដិបជ្ជតោ;
នចិរេនេវ កាលេន, ហោតិ កស្សចិ អប្បនាតិ ហិ វុត្តំ។

រូបាវចរបឋមជ្ឈានំអប្បេតីតិ កាមតណ្ហាយ វិសយភាវំ អតិក្កមិត្វា សាតិសយំ សណ្ហសុខុមភាវប្បត្តំ ឧបចារជ្ឈានតោ សតគុណេនវា សហស្សគុណេនវា ចិរតរជ្ឈានង្គយុត្តំ រូបាវចរ សង្ខាតំ បឋមជ្ឈានំ តស្មឹ និមិត្តេ អនុបវិសិត្វា វិយ វត្តតីតិ អត្ថោ។ តមេវ បឋមជ្ឈានំ វសីភូតំ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ បញ្ចសុ វសីតាសុ បន បឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ បឋមំ វិតក្កំ អាវជ្ជតិ។ តតោ វិចារំ។ តតោ បីតឹ។ តតោ សុខំ។ តតោ សមាធឹ។ តតោ បុន វិតក្កំ។ តតោ វិចារន្តិ ឯវំ បុនប្បុនំ ឈានង្គានិ អាវជ្ជន្តស្ស យទា តំតំឈានង្គាលម្ពណា ចិត្តវារា អន្តរន្តរា កតិបយភវង្គេហិ អន្តរិតា ហុត្វា និរន្តរភូតា វិយ បវត្តន្តិ។ តទា អាវជ្ជន បច្ចវេក្ខន វសិតាយោ វសីភូតានាម ហោន្តិ។ ឯតា បន សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ មត្ថកប្បត្តា ហោន្តិ។ តេសញ្ហិ យមកបាដិ ហារិយាទិកាលេសុ លហុកបវត្តី តច្ឆន្ទានំ តំតំឈានង្គា រម្មណាចិត្តវារាបិ ចតុបញ្ចជវនិកាឯវ បវត្តន្តិ។ អន្តរភវង្គានិបិ បច្ឆិមវារស្ស ឧបចារ ភូតានិ ភវង្គ ចលន សង្ខាតានិ ទ្វេឯវ បវត្តន្តិ។ យត្ថ អបរំ ឈានង្គំ អាបាត មាគច្ឆតិ។ នហិ អារម្មណេ អាបាតំ អនាគតេ ភវង្គំ ចលតិ។ នច វិនា ភវង្គចលនេន អាវជ្ជនុប្បត្តិនាម អត្ថីតិ។ ថបេត្វា សព្ពញ្ញុពុទ្ធេ អញ្ញេសំ វសិភាវបត្តានំបិ អន្តរន្តរា ភវង្គចារេ គណនានាម នត្ថីតិ បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ បន អយំ បន មត្ថកប្បត្តាវសី ភគវតោ យមកបាដិហារិយកាលេ លព្ភតិ។ អញ្ញេសំវា ឯវរូបេ កាលេតិ វុត្តំ។ ឈានស្ស សីឃតរំ សមាបជ្ជនសមត្ថតា សមាបជ្ជនវសីនាម។ តេនេវ ហិ បាឡិយំ សមាបជ្ជនេ ទន្ធាយិតត្តំ នត្ថីតិ វុត្តំ។ ឯសនយោ សេសាសុបីតិ។ តថា សមាបជ្ជិតំ ឈានំ អច្ឆរាមត្តាទិវសេន អតិបរិត្តកំបិ ខណំ ថបេតុំ សមត្ថតា អធិដ្ឋានវសីនាម។ សមាបជ្ជិតជ្ឈានតោ សីឃតរំ វុដ្ឋាតុំ សមត្ថតា វុដ្ឋានវសីនាម។ បច្ចវេក្ខនវសី បន អាវជ្ជនវសិយា សិទ្ធាយ សិទ្ធាឯវ ហោតីតិ។

វិភាវនិយំ បន

យត្តកំ កាលំ ឥច្ឆតិ។ តត្តកំ ចិរតរំ ឈានំ ថបេតុំ សមត្ថតា អធិដ្ឋានវសិតានាមាតិបិ វុត្តំ។ តថា បរិច្ឆិន្ន កាលតោ អន្តោ អវុដ្ឋហិត្វា យថាបរិច្ឆិន្នកាលវសេនេវ វុដ្ឋានសមត្ថតា វុដ្ឋានវសិតានាមាតិ។ តំបិ យុជ្ជតិយេវ។

បាឡិយញ្ហិ បឋមជ្ឈានំ យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ អធិដ្ឋាតិ។ អធិដ្ឋានាយ ទន្ធាយិតត្តំ នត្ថីតិអាទិនា សីឃតរំវា ហោតុ។ ចិរតរំវា។ យត្តកំ កាលំ ឈានំ ថបេតុំវា យត្តកេ កាលេ តតោ ឧដ្ឋាតុំវា ឥច្ឆតិ។ តត្តកំ កាលំ អនូនំវា អនធិកំវា កត្វា អធិដ្ឋាតុំវា វុដ្ឋាតុំវា សមត្ថតាបិ ទស្សិតាយេវ ហោតីតិ។ ឯវញ្ចសតិ វុដ្ឋានវសិតាបិ អធិដ្ឋានវសិតាយ សិទ្ធាយ សិទ្ធាឯវាតិ តាសំ ទ្វិន្នំ វិសេសកប្បនាបិ និប្បយោជនា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពា។ វសនំ វសី។ សមត្ថតាតិ អត្ថោ។ ឥស្សរ ភាវោតិ វុត្តំ ហោតិ។ វសីឯវ វសិតា។ យថា ទេវោឯវ ទេវតាតិ។ កត្វា បទហតោតិ សម្ពន្ធោ។ **វិតក្កាទិកំ ឱឡារិកង្គំ បហានាយា**តិ ឯត្ថ បឋមជ្ឈានំ តាវ វសីភូតំ កត្វា ឋិតស្ស វិតក្កោ ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋាតិ។ តទា អហោវតមេ អវិតក្កំ ឈានំ អស្សាតិ ឯវមស្ស អជ្ឈាសយោ សណ្ឋាតិ។ តទា អវិតក្កំ ឈានំ សមាបជ្ជិស្សាមីតិ បុន តស្មឹ បដិភាគនិមិត្តេ បរិកម្មំ ករោន្តស្ស សា ភាវនា វិតក្កវិរាគភាវនានាម ហោតិ។ សាបិ យាវ វិតក្កោ និកន្តិ ន បរិយាទិយតិ, តាវ បរិកម្មភាវនានាម។ បរិយាទិន្នាយ បន វិតក្កនិកន្តិយា ឧបចារ ភាវនានាម ហោតិ។ ឯសនយោ សេសជ្ឈានុបចារេសុបិ។ ឯវំ តំតំឈានង្គវិរាគភាវនាពលេន វិតក្កាទិកស្ស ឱឡារិកស្ស តស្ស តស្ស ឈានង្គស្ស បជហនត្ថាយ។ **វិចារាទិសុខុមង្គុប្បត្តិយា**តិ វិចារាទីនំ សុខុមានំ ចតុន្នំ តិណ្ណំ ទ្វិន្នំ បុន ទ្វិន្នំវា ឈានង្គានំ តេន តេន វិតក្កាទិនា ឱឡារិកេន អង្គេន វិនា បុន ឧប្បត្តិយា។ **បាហតោ**តិ បទហន្តស្ស។ បធាននាមកំ អាតាបវីរិយំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **ទុតិយជ្ឈានាទយោ**តិ ទុតិយជ្ឈានាទីនិ សេ

សរូបាវចរជ្ឈានានិ។ **យថារហ**ន្តិ តទំ ទ្វាវីសកម្មដ្ឋានេសុ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អនុរូបានិ កសិណអានាបាណានិ សន្ធាយ វុត្តំ។ អវសេសេសុ បន អដ្ឋារសកម្មដ្ឋានេសុ យស្មា អរូបជ្ឈានានិ នាម អារម្មណាតិក្កមនវសេនេវ បវត្តន្តិ។ តទតិក្កមនត្ថញ្ច កសិណុគ្ឃាដនំនាម ហោតិ។ តស្មា យេសុ តទុគ្ឃាដនំ សម្ភវតិ។ តានិយេវ កសិណានិ ទស្សេតុំ **អាកាសវជ្ជិតកសិណេសូ**តិ វុត្តំ។ អាកាសកសិណញ្ហិ ឧគ្ឃាដីយមានំបិ អាកាស មេវ ហោតីតិ នត្ថិ តត្ថ តទតិក្កមនសម្ភវោតិ។ **ឧគ្ឃាដេត្វា**តិ យថាទិដ្ឋេ កសិណនិមិត្តេ កសិណនិមិត្តសញ្ញំ អកត្វា តត្ថ អាកាសំ អនន្តំ អាកាសំ អនន្តន្តិ អាកាសសញ្ញំ បវត្តេន្តស្ស ចិត្តេ តំកសិណនិមិត្តំ អន្តរធាយតិ។ តប្បមាណំ អាកាស មេវ ឧបដ្ឋាតិ។ ឯវំ កសិណសញ្ញាវិធមនេន អាកាសសញ្ញាបវត្តនេនច យំកិញ្ចិ កសិណំ ឧគ្ឃាដេត្វា វិយោជេត្វាតិ អត្ថោ។ លទ្ធំ អាកាសំ អារព្ភាតិ បាដ្ឋសេសេន សម្ពន្ធោ។ ឯសនយោ បឋមា រុប្បវិញ្ញាណន្តិអាទីសុបិ។ **អនន្តវសេនា**តិ អនន្តំ អាកាសន្តិ ឯវំ បវត្តមនសិការវសេន។ **សន្តមេតំ បណីតមេតន្តិ បរិកម្មំ ករោន្តស្សា**តិ ឯត្ថ តថា សម្ភាវេត្វា បរិកម្មំ ករោន្តស្សបិ អារម្មណស្ស សមតិក្កន្តត្តា ឧបរិ ឈានំ ហោតិយេវាតិ វុត្តំ **ចតុត្ថារុប្បមប្បេតី**តិ។ **បរិកម្មំកត្វា**តិ សោ ភគវា ឥតិបិ អរហន្តិអាទិនា សមនុស្សរណបរិកម្មំ កត្វា។ **តស្មិន្តិ** តស្មិំ ពុទ្ធគុណាទិកេ អាលម្ពណេ។ ភូមត្តេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ **និមិត្តេ**តិ តស្ស អារម្មណស្ស អាការសង្ខាតេ និមិត្តេ។ ភាវលក្ខណេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ **សាធុកមុគ្គហិតេ**តិ អារម្មណស្ស វិភូតតរ វសេនវា ចិត្តស្ស តស្មិំ និន្នបោណបព្ភារវសេនវា សុដ្ឋុ ឧគ្គហិតេ។ **ឧបចារោច សម្បជ្ជតិ** អរិយសាវកានំ ទិដ្ឋសច្ចានន្តិ អធិប្បាយោ។ ឥតរេសំបិ វា មរណសញ្ញាវត្ថានេសូតិ។ ឯត្ថច នីវរណវិក្ខម្ភនេន ឈានង្គបាតុភាវេនចឧបចារសម្បទា វេទិតព្ពា។ ឯវំ ចត្តាលីសកម្មដ្ឋានេសុយថារហំសមថជ្ឈានានំ បវត្តឹ ទស្សេត្វាឥទានិតេសុសមថជ្ឈានេសុ កសិណជ្ឈានានំ និសន្ទភូតំអភិញ្ញា បវត្តឹ ទស្សេតុំ **អភិញ្ញាវសេនបវត្តមាន**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ កតាធិការោ ហោតិ។ អាសន្នភវេ សមថជ្ឈានេសុ កតាភិយោគោវា ហោតិ, បូរិតពោធិសម្ភារោ មហាបុរិស ជាតិកោវា។ តស្ស អដ្ឋវិធេសុ នវវិធេសុវា សមថជ្ឈានេសុសិជ្ឈ មានេសុ អភិញ្ញាបិ សិជ្ឈតិយេវ។ រូបជ្ឈានមត្តេសុបិ សិជ្ឈន្តេសុ សិជ្ឈតិ យេវាតិបិ វទន្តិ។ តេនេវ ហិ អដ្ឋសាលិនិយំ វិសុទ្ធិមគ្គេច អារុប្បជ្ឈានានំបច្ចយភាវំអនុបគតស្សបិ អាកាសកសិណជ្ឈានស្ស អភិញ្ញាបាទកតាសម្ភវោ វុត្តោតិ។ ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ បន នហិ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ចុទ្ទសហាការេហិ ចិណ្ណវសីភាវំ វិនា ឧបរិ អភិញ្ញាធិគមោ ហោតីតិ វុត្តំ។ តំ បន ថបេត្វា បុរិស វិសេសេ អវសេសានំ ពហូនំ អាទិកម្មិកកុលបុត្តានំ សាធារណវសេន វុត្តន្តិ យុត្តំ។ តេនេវ ហិ វិសុទ្ធិមគ្គេ ឥមេហិ បន ចុទ្ទសហិ អាការេហិ ចិត្តំ អបរិទមេត្វា បុព្វេ អភាវិតភាវនោ អាទិកម្មិកោ យោគាវចរោ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ សម្បាទេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិ វុត្តំ។ តស្មា តាទិសានំ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ចិណ្ណវសីភាវានំ អភិញ្ញាកម្មេ អាទិកម្មិកកុលបុត្តានំ កសិណា នុលោមតោ កសិណបដិលោមតោតិអាទិនា នយេន វុត្តេហិ ចុទ្ទសហិ អាការេហិ អត្តនោ រូបបញ្ចមជ្ឈានចិត្តំ បរិទមេត្វា តិក្ខំ សូរំ អភិនីហារក្ខមំ កត្វា ឥទានិ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ ករិស្សា មីតិ អារភន្តានំ អភិញ្ញាវសេន បវត្តមានំ បន រូបាវចរបញ្ច មជ្ឈានំ រូបាទីសុ ឆសុ អាលម្ពណេសុ យថារហំ អប្បេតីតិ យោជនា វេទិតព្ពា។ **អភិញ្ញាបាទកបញ្ចមជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា**តិ អភិញ្ញាយ បាទកត្ថាយ យំអភិញ្ញាជាតិកំ រូបាវចរបញ្ចមជ្ឈានំ សព្ពបឋមំ សមាបជ្ជីយតិ។ តតោ ភវង្គបវត្តិវសេន វុដ្ឋហិត្វា។ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ អធិដ្ឋេយ្យំ។ សវត្ថុកំ សត្តរូបសហស្សរូបាទិកំ និម្មិតរូបំ។ តំ អធិដ្ឋេយ្យំ អាទិ យស្ស អវត្ថុកស្ស អាវិភាវតិរោភាវាទិកស្ស កម្មស្សាតិ **អធិដ្ឋេយ្យាទិកំ។ អាវជ្ជិត្វា បរិកម្មំករោន្តស្សា**តិ ឯត្ថ ឥទ្ធិវិធេ តាវ យំយំសតាទិកំ និម្មិតរូបំវា អាវិភាវាទិកំ និម្មិតកម្មំវា និប្ផាទេតុំ ឥច្ឆតិ។ តំ តំ អាវជ្ជិត្វា សល្លក្ខេត្វា សតំ ហោមិ សហស្សំ ហោមីតិវា សតំ ហោតុ សហស្សំ ហោតូតិវា ឥទញ្ចិទញ្ច ហោតុ ឯវញ្ចេវញ្ច ហោតូតិវា បរិកម្មំ ករោន្តស្ស។ ទិព្ពសោតាទីសុ បន យំ យំ អារម្មណំ សោតុំវា បស្សិតុំវា ជានិតុំវា អនុស្សរិតុំវា ឥច្ឆតិ។ តំ តំ សល្លក្ខេត្វា អសុកស្ស អសុកានំវា សទ្ទំ សុណោមីតិអាទិនា បរិកម្មំ ករោន្តស្ស។ អដ្ឋកថាយំ បន បរិកម្មំ កត្វា បុន បាទកជ្ឈានសមាបជ្ជនំ អាគតមេវ។ យថាហ អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ សចេ សតំ ឥច្ឆតិ។ សតំ ហោមីតិ បរិកម្មំ កត្វា បុន អភិញ្ញាបាទកំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ អធិដ្ឋាតិ។ អធិដ្ឋានចិត្តេន សហេវ សតំ ហោតីតិ។ តត្ថច អាទិតោ បាទកជ្ឈានសមាបជ្ជនំ បរិកម្ម ចិត្តស្ស សមាទានត្ថាយ ហោតិ។ បច្ឆិមំ បន អភិញ្ញាយ អនុ ពលប្បទានត្ថាយាតិ។ តថា ហិ បាទកជ្ឈានពលេន សុដ្ឋុ សមាហិតំ បរិកម្មចិត្តំនាម អត្តនោ វិសយេ អភិញ្ញាចិត្តគតិកំ ហោតិ។ បុព្វេនិវាសានុស្សរណកាលេ តេនេវ ចិត្តេន តស្មិំ ភវេ អតីតំ ធម្មជាតំ យាវ បដិសន្ធិយា ជានាតិ។ តេនេវ ហិ អដ្ឋកថាយំ តំសម្បយុត្តំ ញាណំ បរិកម្មសមាធិញាណន្តិ វុត្តំ។ អតីតំសញាណន្តិបិ វុច្ចតីតិ។ សេសាភិញ្ញាសុបិ តស្ស ញាណស្ស វិសយវិសេសោ យថារហំ វត្តព្ពោតិ។ ថេរេន បន បច្ឆិមំ បាទកជ្ឈានសមាបជ្ជនំ នាម ន សព្ពេសំ ហោតិ។ ន ហិ អភិញ្ញាសុ វសីភាវបត្តានំ បុន បាទកជ្ឈានេន កិច្ចំ អត្ថីតិ កត្វា តំ ឥធ នគហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **រូបាទីសុអាលម្ពណេសុយថារហមប្បេតី**តិ ឯត្ថ ឥទ្ធិវិធញាណំ តាវ តេកាលិកភូតេសុ ឆសុ អារម្មណេសុ បវត្តតិ។ តញ្ហិ រូបាទីសុ ឆសុ អារម្មណធម្មេសុ យំ យំ និប្ផាទេតិ។ តំ តំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តតិ។ បាទកជ្ឈានចិត្តំ បន កាយគតិកំ អធិដ្ឋហិត្វា ទិស្សមានេនកាយេន អាកាសេគមនកាលេ អតីតំ បាទកជ្ឈានចិត្តំ អារព្ភ បវត្តតិ។ កាយំ ចិត្តគតិកំ អធិដ្ឋហិត្វា អទិស្សមានេន កាយេន គមនកាលេ បច្ចុប្បន្នំ រូបកាយំ អារព្ភ បវត្តតិ។ តថាបវត្តមានស្ស បន តស្ស ញាណស្ស កិញ្ចិរូបំ អារម្មណ មត្តំ ហោតិ។ កិញ្ចិ អារម្មណ

បុរេជាតំ។ កិញ្ចិ វត្ថារម្មណ បុរេជាតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្វំ។ អនាគតេ ឥទំនាម ហោតូតិ អធិដ្ឋាន កាលេ អនាគតំ តំតំរូបធម្មំ អារព្ភ បវត្តតីតិ។ បច្ចុប្បន្នោ សទ្ទោ ទិព្វសោតស្ស អារម្មណំ ហោតិ។ អតីតេ សត្តទិវសានិ អនាគតេ សត្តទិវសានីតិ ឯត្ថន្តរេ កាលេ អតីតា នាគតបច្ចុប្បន្នភូតំ បរស្សចិត្តំ ចត្តារោវា ខន្ធា ចេតោបរិយញ្ញាណស្ស។ ចិត្តញ្ហិ ជានន្តោ តំ សម្បយុត្តធម្មំបិ ឥច្ឆន្តោ ជានិស្សតិយេវ។ ឯវញ្ច កត្វា បដ្ឋានេ កុសលា ខន្ធា ចេតោ បរិយញ្ញាណស្ស យថាកម្មូបគញ្ញាណស្ស អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោតិ ញាណទ្វយំ ឯកតោ កត្វា វុត្តំ។ ឯត្ថច អដ្ឋកថាយំ តាវ បរចិត្តស្ស បច្ចុប្បន្នាលម្ពណតានាម សន្តតិវសេនវា អទ្ធា វសេនវា យោជិតា។ យទិ ហិ ខណិកវសេន យោជេយ្យ។ អាវជ្ជនេ បច្ចុប្បន្នំ យំកិញ្ចិ ឯកំ ចិត្តំ អាវជ្ជេត្វា និរុទ្ធេ ជវនានិបិ តទេវ អាវជ្ជនេន សទ្ធឹ និរុទ្ធំ អតីតំ គណ្ហន្តីតិ តានិ កាលតោ អាវជ្ជនេន សហ ភិន្នាលម្ពណានិ នាម ហោន្តិ។ នច អនិដ្ឋេ មគ្គផលវីថិតោ អញ្ញស្មឹ ឋានេ កាលមត្តេនាបិ តេសំ តេន សហ ភិន្នាលម្ពណតា អដ្ឋកថាចរិយេហិ អនុមតាតិ។ តស្មា វុត្តទិសេសុ ឋានេសុ បច្ចុប្បន្នំនាម សន្តតិវសេន អទ្ធាវសេនច គហេតុំ យុត្តន្តិ។ មូលដីកាយំ បន ខណិកបច្ចុប្បន្ន វសេនេវ យោជិតំ។ នហិ អភិធម្មេ អតីតារម្មណត្តិកំ សន្តតិ អទ្ធានវសេនេវ វុត្តន្តិ សក្កា វត្តុំ។ ឥតរថា បច្ចុប្បន្នោ ធម្មោ បច្ចុប្បន្នស្ស ធម្មស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ អាសេវនបច្ចយេន បច្ចយោតិ វត្តព្វោ សិយា។ ន តុ វុត្តោ។ អតីតោ ធម្មោ បច្ចុប្បន្នស្ស ធម្មស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ អាសេវនបច្ចយេន បច្ចយោតិច្ចេវ បន វុត្តោ, តស្មា អាវជ្ជនាទីនិ សព្ពានិ ចិត្តានិ បច្ចេកំ អត្តនា ខណវសេន សហុប្បន្នានិ បរស្ស ចិត្តានិគណ្ហន្តីតិ យុត្តំ, នច តានិ ធម្មតោ ភិន្នា លម្ពណានិនាម ហោន្តិ។ គហណា ការស្ស អភិន្នត្តា។ អាវជ្ជនំបិ ហិ ចិត្តន្តេវ អាវជ្ជតិ។ ជវនានិច ចិត្តំ ចិត្តន្តេវ ជវន្តិ។ តានិច សព្ពានិ ចិត្តានិឯវ ហោន្តីតិ។ អតីតានន្តរចុតិតោ បន បដ្ឋាយ អតីតា ខន្ធា ខន្ធុបនិ ពន្ធា នាម គោត្តកសិណ និមិត្តាទិកា បញ្ញត្តិយោ និព្វានញ្ច បុព្វេនិវាសញ្ញាណស្ស អារម្មណំ ហោតិ។ បច្ចុប្បន្នំ រូបារម្មណំ ទិព្វចក្ខុស្សាតិ ឯវំ រូបាទីសុ ឆសុ អាលម្ពណេសុ យថារហមប្បេតីតិ។ ឥទានិ អភិញ្ញាវសេន បវត្តស្ស តស្ស បញ្ចមជ្ឈានស្ស កិច្ចភេទេន បភេទំ ទស្សេតុំ ឥទ្ធិវិធន្តិអាទិគាថ មាហ។ តត្ថ យំ យំ អធិដ្ឋាតិ។ យថា យថាច អធិដ្ឋាតិ។ តស្ស តស្ស តថា តថាវា ឥជ្ឈន សង្ខាតោ វិធោ កោដ្ឋាសោ បការោវា ឯតស្សាតិ **ឥទ្ធិវិធំ**។ តំ បន តិវិធំ អធិដ្ឋា និទ្ធិ វិកុព្វនិទ្ធិ មនោមយិទ្ធិ វសេន។ តត្ថ អត្តនោ បកតិវណ្ណំ អវិជហិត្វា តស្សេវ សត សហស្សាទិ ពហុភាវ ករណ វសេនវា អាកាសគមនាទិវសេន វា ពហិទ្ធា នានាវណ្ណ បាដិហារិយ ទស្សន វសេនវា បវត្តិតា ឥទ្ធិ **អធិដ្ឋានិទ្ធិនាម**។ បកតិវណ្ណំ បន វិជហិត្វា អត្តានមេវ កុមារវណ្ណនាគវណ្ណាទិកំ កត្វា ទស្សនវសេន បវត្តិតា ឥទ្ធិ ***វិកុព្វនិទ្ធិនាម***។ អត្តនោ សរីរព្ភន្តរេ អញ្ញំ សព្ពសោ អត្តនា សទិសំ សរីរំ និម្មិនិត្វា នីហរិត្វា ទស្សនវសេន បវត្តិតា ឥទ្ធិ **មនោមយិទ្ធិនាម**។ ទិវេ ភវំ ទិព្វំ។ ទេវលោកេ ជាតន្តិ អត្ថោ។ ទិព្វញ្ច តំ សោតញ្ចាតិ ទិព្វសោតំ។ ទេវានំ ឧឡារកម្មនិព្វត្តា ទូរេបិ បដិច្ឆន្នេបិ អារម្មណសម្បដិច្ឆនសមត្ថំ បសាទសោតំ។ ទិព្វសោតសទិសត្តា បន ឥទំ អភិញ្ញាញ្ញាណំបិ **ទិព្វសោត**ន្តិ វុច្ចតិ។ កសិណជ្ឈាន សង្ខាតេនវា ទិព្វវិហារេន បដិលទ្ធត្តា សយញ្ច តស្មឹ ទិព្វវិហារេ បរិយាបន្នត្តា ទិព្វញ្ច តំ សោតញ្ចាតិ ទិព្វសោតំ។ បរស្ស ចិត្តំ វិជានន្តិ ឯតេនាតិ **បរចិត្តវិជាននំ**។ តទេវ ចេតោបរិយាយន្តិ បរិច្ឆិជ្ជ ជានន្តិ ឯតេនាតិ កត្វា ចេតោបរិយញ្ញាណន្តិបិ វុច្ចតិ។ បុព្វេ និវាសោ វុច្ចតិ អតីតភវេសុ អត្តនោ ឆសុ ទ្វារេសុ អាបាតំ អាគតា សុដ្ឋុ វិទិតា ធម្មា។ បុព្វេ អតីតជាតីសុ គោចរ និវាសវសេន និវសិសុ អត្តនោ ឆទ្វារិកានិ ចិត្តានិ ឯត្ថាតិ កត្វា។ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ បន បរេសំ ឆទ្វារគហិតាបិ ធម្មា បុព្វេ និវាសោ ហោតិយេវ, បុព្វេ និវាសស្ស អនុស្សរណំ **បុព្វេនិវាសានុស្សតិ**។ ឥធ បន តំ សម្បយុត្តញ្ញាណំ អធិប្បេតំ។ បុព្វេ វុត្តនយេន ទិព្វញ្ច តំ ចក្ខុចាតិ ទិព្វចក្ខុ។ តំ សទិសត្តា ឥទំ អភិញ្ញាញ្ញាណំបិ **ទិព្វចក្ខូ**តិ វុច្ចតិ។ ទិព្វវិហារ វសេន បដិលទ្ធត្តា សយញ្ច ទិព្វវិហារសន្និស្សិតត្តា ទិព្វញ្ច តំ ចក្ខុចាតិ ទិព្វចក្ខុ។ យថាកម្មូបគញ្ញាណំ អនាគតំសញ្ញាណន្តិ ឥមានិ ទ្វេ ញាណានិ ឥមស្សេវ បរិភណ្ឌញ្ញាណានិនាម។ នហិ តេសំ បដិលាភត្ថាយ វិសុំ ចិត្តបរិទមនបរិកម្មំនាម អត្ថិ។ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណេ បដិលទ្ធេ តេសំបិ បដិលទ្ធត្តាតិ។ តត្ថ ទិព្វចក្ខុនា និរយេសុ ទុក្ខំ ទេវេសុវា សុខំ អនុភវន្តេ សត្តេ ទិស្វា តេសំ អតីតំ កម្មំ ជានិស្សាមីតិ បរិកម្មំ ករោន្តស្ស តំ កម្មារម្មណំ យថាកម្មូបគញ្ញាណំ បវត្តតិ។ តតោ ចវិត្វា កត្ថ ភវិស្សន្តីតិ តេសំ អនាគតេ បវត្តិ បស្សិស្សាមីតិ បរិកម្មំ ករោន្តស្ស តេសំ អនាគតខន្ធារម្មណំ អនាគតំសញ្ញាណំ បវត្តតិ។ បុព្វេ និវាសានុស្សតិ ញាណំ វិយច សព្វំបិ អនាគតធម្មជាតំ ឯតស្ស អារម្មណំ ហោតិយេវ។ ឯតញ្ហិ អត្តនោ វិសយេ សព្វញ្ញុតញ្ញាណគតិកន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

វិភាវនិយំ បន

អនាគតេ សត្តទិវសតោ បដ្ឋាយ ចិត្តចេតសិកធម្មា ទុតីយទិវសតោ បដ្ឋាយ យំកិញ្ចិ អារម្មណំ ឯតស្ស វិសយោតិ អធិប្បេតំ។ តម្បិ យុត្តំវិយ ទិស្សតិ។

នហិ ភវន្តរេបិ អនាវតធម្មេ ជានិតុំ សមត្ថំ ឯតំ ឥមស្មឹ ភវេ អនាគតធម្មេ នជានាតីតិ សក្កា ភវិតុំ។ យថា ចេតំ, តថា បុព្វេនិវាសញ្ញាណំបិ ឥមស្មឹ ភវេ បរសន្តានគតេ អតីតធម្មេតិ។ បាឡិយំ បន អដ្ឋកថាសុច

ភវន្តរគតធម្មេហិ ឯវ ញាណទ្វយំ យោជិតំ។ តំ បន អសាធារណកាលវសេន អានុភាវវិសេសបាកដត្ថំ យោជិតន្តិ យុត្តំ សិយាតិ។ **គោចរភេទោ**តិ ទសកសិណាទីសុ គោចរេសុ សមថជ្ឈានានំ បវត្តិភេទោ។

សមថកម្មដ្ឋាននយោ។

១៧១. សព្ពលោកិយមហាជនេហិ យថាទិដ្ឋំ បុគ្គលសត្តឥត្ថិ បុរិសាទិកំ និច្ច ធុវ សុខ អត្ត និមិត្តញ្ច អតិក្កមិត្វា វិសេសេន បស្សន្តិ ឯតាយាតិ វិបស្សនា។ កិរិយា កម្មំ។ ភាវនាបយោគោ។ វិបស្សនាយ កម្មំ វិបស្សនាកម្មំ។ វិបស្សនា ឯវ វា កម្មន្តិ វិបស្សនា កម្មំ។ វិបស្សនាកម្មស្ស ឋានំ អធិដ្ឋានំ ភុមីតិ **វិបស្សនាកម្មដ្ឋានំ**។ ខន្ធាទិធម្មជាតំ។ វិបស្សនា កម្មមេវ វា ឧត្តរុត្តរស្ស ភាវនា វិសេសស្ស អានិសំសវិសេសស្សវា ឋានំ អាសន្នការណន្តិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានំ។ តស្មឹ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានេ សត្តវិធេន វិសុទ្ធិ សង្គហោ តីណិ លក្ខណានីតិអាទិនា សម្ពន្ធោ។ និច្ចសីលមេវ សយញ្ច ទុស្សិល្យមលតោ វិសុទ្ធត្តា កាយំ វាចញ្ច តតោ វិសោធនតោ វិសុទ្ធីតិ **សីលវិសុទ្ធិ**។ សុភាវិត ចិត្តសន្តានមេវ សយញ្ច នីវរណមលតោ វិសុទ្ធត្តា តំសមង្គិបុគ្គលញ្ច តតោ វិសោធនតោ វិសុទ្ធីតិ **ចិត្តវិសុទ្ធិ**។ ចិត្តសីសេន ចេត្ថ សមាធិ អធិប្បេតោ។ ធម្មវវត្ថានញាណសង្ខាតា ទិដ្ឋិឯវ តំ សមង្គិបុគ្គលំ សក្កាយទិដ្ឋិមលតោ វិសោធនតោ វិសុទ្ធីតិ **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ**។ សោឡសវិធំ អដ្ឋវិធំ កង្ខំ វិតរន្តិ អតិក្កមន្តិ ឯតាយាតិ កង្ខាវិតរណា។ បច្ចយបរិគ្គហញាណំ។ សា ឯវ តំសមង្គិបុគ្គលំ អហេតុ ទិដ្ឋិ វិសមហេតុទិដ្ឋីហិ សទ្ធឹ យថាវុត្តាហិ ទុវិធាហិ កង្ខាហិ វិសោធនតោ វិសុទ្ធីតិ **កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ**។ មគ្គោច អមគ្គោច មគ្គាមគ្គា។ តត្ថ ញាណទស្សនវិសុទ្ធាធិគមនស្ស ឧបាយភូតោ មនសិការវិធិវា អរិយមគ្គោវា មគ្គោនាម។ តស្ស អនុបាយភូតោ មនសិការោវា អធិមានវត្ថុនិវា អមគ្គោនាម។ មគ្គស្ស មគ្គតោ អមគ្គស្សច អមគ្គតោ ជាននំ ទស្សនញ្ច មគ្គាមគ្គញាណទស្សនំ។ តមេវ តំសមង្គីបុគ្គលំ អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ វិសោធនតោ វិសុទ្ធីតិ **មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** នាម។ ឧបរិ វិសេសំ បដិបជ្ជន្តិ ឯតាយាតិ បដិបទា។ វិបស្សនាបរំបរសង្ខាតោ បុព្ពភាគមគ្គោ។ បដិបទាភូតំ ញាណទស្សនន្តិ បដិបទាញាណទស្សនំ។ តមេវ និច្ចសញ្ញាទិតោ វិសុទ្ធត្តា វិសុទ្ធីតិ **បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ**នាម, អរិយមគ្គញាណសង្ខាត ញាណទស្សនមេវ សម្មោហមលតោ វិសុទ្ធត្តា វិសុទ្ធីតិ **ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ**នាម។ ឯត្ថច សុតមយាទិវសេន សិទ្ធំ អនុមាន ញាណំបិ ញាណមេវាតិ តំ បដិក្ខិបិត្វា អត្តបច្ចក្ខញាណមេវ គហេតុំ សព្ពត្ថ ទស្សនគហណំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ លក្ខីយន្តិ សល្លក្ខីយន្តិ ឥមេ អនិច្ចាឯវាតិ ឯកន្តេន វិនិច្ឆីយន្តិ ធម្មា ឯតេនាតិ លក្ខណំ អនិច្ចតា ឯវ លក្ខណន្តិ **អនិច្ចលក្ខណំ**។ បុព្ពបទេ ភាវបច្ចយលោបោ។ អញ្ញោហិ អនិច្ចោ, អញ្ញា អនិច្ចតាតិ។ តត្ថ យថាគមនក្រិយាយោគេន បុរិសោ គតោតិ វុច្ចតិ។ ន បន គមន ក្រិយា បុរិសោ។ នច បុរិសោ គមនក្រិយា។ អញ្ញា ហិ ក្រិយា, អញ្ញោ បុរិសោ។ តថា អនិច្ចតាយោគេន សព្ពោ សង្ខតធម្មោ អនិច្ចោតិ វុច្ចតិ។ ន បន អនិច្ចតា សោ ធម្មោ, នច សោ ធម្មោ អនិច្ចតា។ អញ្ញា ហិ អនិច្ចតា, អញ្ញោ សោ ធម្មោតិ។ កតមា បន សា អនិច្ចតាតិ។ វិបរិណាមា ការោ។ ជីរណាការោ ភិជ្ជនាការោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ បន អាការំ ទិស្វា តទាការវន្តេ ធម្មេ ញាណំ បវត្តតិ អយំ ធម្មោ អនិច្ចោតិ។ តស្មា សា អនិច្ចតាយេវ ឥធ លក្ខណន្តិបិ វុច្ចតីតិ។ ឯសនយោ សេសេសុបិ ទ្វីសុ។ តត្ថ បន អភិណ្ហសំបដិបីឡនាការោ ទុក្ខតានាម។ អវសវត្តនាការោ អនត្តតានាមាតិ។ យថាវុត្តាយ បន អនិច្ចតាយ សហ អនិច្ចស្ស ធម្មស្ស អនិច្ចេន វា ធម្មេន សហ អនិច្ចតាយ អនុអនុបស្សនា **អនិច្ចានុបស្សនា**។ ឯស នយោ សេសាសុបិ ទ្វីសុ។ យាវ សរីរេ ធម្មានំ តិវិធលក្ខណយុត្តតា អត្តនោ ញាណេន បញ្ញាយតិ។ តាវ តេសុ តិវិធលក្ខណវិភាវនវសេន បុនប្បុនំ មសនំ អាមសនំ សម្មសនំ។ សម្មសនាការេន បវត្តំ ញាណំ **សម្មសនញាណំ**។ ឧទយោ វុច្ចតិ តំតំ ខណានុរូបំ តំតំ បច្ចយានុរូបញ្ច នវនវានំ ធម្មានំ បាតុ ភាវោ ចេវ ឧបរុបរិ វឌ្ឍនញ្ច។ វយោ វុច្ចតិ យត្ថ យត្ថ លទ្ធបច្ចយា នវនវា ធម្មា បាតុភវន្តិ ចេវ វឌ្ឍន្តិច។ តត្ថ តត្ថ អលទ្ធបច្ចយានំ បុរាណធម្មានំ អន្តរធានំ។ សម្ពូហ សន្តតិវសេន បន ឧទយបក្ខស្សវា វយបក្ខស្សវា សមនុបស្សនញាណំ **ឧទយព្ពយញាណំ**។ តេសុ បន ទ្វីសុ បក្ខេសុ ឧទយកោដ្ឋាសោនាម ឧបរុបរិ បាកដោ ហុត្វា អាគច្ឆតិ។ វយកោដ្ឋាសោ បន អបាកដោ។ សោ ឯវ ច អនិច្ចតាយ បរមា កោដីតិ តស្សេវ សុដ្ឋុតរំ សមនុបស្សនញាណំ **ភង្គញាណំ**។ ភង្គេ ទិដ្ឋេ ឯវំ ភិជ្ជនសភាវានំ ធម្មានំ អនេកសហស្សសោកទុក្ខវត្ថុភាវេន តថា តថា ភាយិតព្ពបការសមនុបស្សនញាណំ **ភយញាណំ** នាម។ លោកេ បន កិញ្ចិ ភយវត្ថុំ បស្សន្តាបិ អាសន្នេ អញ្ញស្មឹ បដិសរណេ សតិ ន ភាយន្តិ។ អសតិ ឯវ ភាយន្តិ។ ឯវំ ភាយិតព្ពានំ តេសំ សព្ពសោ អញ្ញបដិសរណាភាវទស្សនំ **អាទីនវញាណំ** នាម។ កុតោចិ បដិសរណាភាវេន តេហិ ឧក្កណ្ឋតាការ សហិតំ វិបស្សនាញាណំ **និព្ពិទាញាណំ**នាម។ និព្ពិន្ទីយមានេហិ តេហិ អត្តានំ វិមុច្ចិតុំ អជ្ឈាសយសហិតំ វិបស្សនាញាណំ **មុច្ចិតុកម្យតាញាណំ** នាម។ សុដ្ឋុ មុច្ចិតុំ ឥច្ឆន្តស្ស សីឃំ មុច្ចនត្ថំ តេសំ ធម្មានំ ចត្តាលីសាយ អាការេហិ អនេកាទីនវរាសិ ភាវ បដិសង្ខានវសេន សុដ្ឋុវិប្ផារតរំ បវត្តមានំ វិបស្សនា ញាណំ **បដិសង្ខាញាណំ** នាម។ តេសំ បន អនេកាទីនវរាសិភាវេ សុដ្ឋុ ទិដ្ឋេ សង្ខារេសុ និកន្តិយា បរិយាទិន្នាយ ឥទានិ មុច្ចនុបាយោ លទ្ធោតិ អធិមត្តព្យាបារំ អកត្វា សមេន វាយាមេន សង្ខារេ បរិគ្គណ្ហន្តស្ស សង្ខារបរិគ្គហេ មជ្ឈត្តាការសហិតំ សង្ខារេសុវា ភយញ្ច នន្ទិញ្ច បហាយ ឧទាសិនភាវសហិតំ វិបស្សនាញាណំ **សង្ខារុបេក្ខាញាណំ**នាម។ ឧបរិ មគ្គប្បវត្តឹ វហិតុំ សមត្ថភាវេន មគ្គុប្បត្តិយា អនុលោមេហិ ថាមពលេហិ សម្បន្នំ វិបស្សនាញាណំ **អនុលោមញាណំ** នាម។

ហេដ្ឋិមានំវា ញាណានំតំ អនុលោមំ ហោតិ លក្ខណត្តយស្ស សុដ្ឋុតរំ វិភាវនតោ។ ឧបរិមគ្គស្សវា អនុលោមំ ហោតិ តស្ស បរិកម្មភាវតោ, បទដ្ឋានត្តាចាតិបិ អនុលោមញាណំ នាមាតិ។ អត្ថ ជីវសុញ្ញតាទស្សនេ ពលេន ខន្ធេសុ កិលេសពន្ធនតោ វិមុច្ចមានោ មគ្គោ **សុញ្ញតាវិមោក្ខោ** នាម។ សង្ខារានំ យានិ និមិត្តានិ កិលេសានំ អវស្សយោ ហោតិ។ តានិ វិធមិត្វា សព្ពសោ ធម្មានំ អនាថ ភាវ ទស្សនេ ពលេន វិមុច្ចមានោ មគ្គោ **អនិមិត្តោវិមោក្ខោ** នាម។ សង្ខារេសុ សព្ពសោ អស្សាសាភាវ ទស្សនពលេន វិមុច្ចមានោ មគ្គោ **អប្បណិហិតោវិមោក្ខោ**នាម។ **សុញ្ញតានុបស្សនា**តិ អនត្តានុបស្សនា។ សា ហិ ធម្មានំ សមូហឃន សន្តតិឃន កិច្ចឃន អារម្មណឃនេសុ តំតំឃន វិនិព្ភុជ្ជន វសេន បវត្តត្តា អត្តា ឥតិ គហេតព្ពស្ស កស្សចិ សារស្ស អភាវានុបស្សនតោ សុញ្ញតានុបស្សនាតិ វុច្ចតិ។ **អនិមិត្តា នុបស្សនា**តិ អនិច្ចានុបស្សនា។ សាបិ ហិ សន្តតិ វិច្ឆេទន វសេន បវត្តត្តា អហន្តិ គហិតស្ស និមិត្តស្ស វិធមនតោ អនិមិត្តានុបស្សនាតិ វុច្ចតិ។ **អបណិហិតានុបស្សនា**តិ ទុក្ខានុបស្សនា។ សាបិ ហិ មហាអាទិនវរាសិ ភាវ វិភាវនវសេន បវត្តត្តា ឥទំ មម ឯតំ មមាតិ គហេតព្ពស្ស កស្សចិ បណិហិត គុណស្ស អភាវានុបស្សនតោ អប្បណិហិតានុបស្សនាតិ វុច្ចតីតិ។ **បាតិមោក្ខសំវរសីល**ន្តិ វិនយបញ្ញត្តិសីលំ។ តញ្ហិ សព្ពលោ កិយសីលានំ ជេដ្ឋកត្តា បតិច ហោតិ។ ចតុភូមកកុសលានំ អាទិបភាវភូតត្តា មុខញ្ច។ ឥតិ បតិមុខដ្ឋេន បាតិមោក្ខន្តិ វុច្ចតិ។ តមេវច ទុស្សិល្យមគ្គស្ស សំវរណតោ បិទហនតោ សំវរោតិ វុច្ចតីតិ។ យេសំ ធម្មានំ ឧប្បត្តិយា ចក្ខាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ វិធន្ទិតានិ ហោន្តិ។ លោលានិ ហោន្តិ។ តទនុពន្ធាច អកុសលធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តេសំ ឧប្បត្តិ មគ្គស្ស សំវរណវសេន បវត្តមានា សតិ ឥន្ទ្រិយ សំវរោនាម។ សោ ឯវ សីលន្តិ **ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ**។ អាជីវន្តិ ជីវិតំ កប្បេន្តិ ឯតេនាតិ អាជីវោ។ បច្ចយបរិយេសនវាយាមោ។ សោយេវ ពុទ្ធបដិកុដ្ឋេហិ បុប្ផទានាទីហិ មិច្ឆាបយោគេហិ តិវិធកុហនវត្ថូហិច បរិសុទ្ធត្តា **អាជីវបារិសុទ្ធិ**នាម។ សា ឯវ សីលន្តិ សមាសោ។ តថារូបេន បរិសុទ្ធេន ភិក្ខាចារាទិនា បយោគេន បដិលទ្ធានំ បច្ចយានំ បដិគ្គហណ បរិភុញ្ជន កាលេសុ សម្មោហស្ស គេធស្ស មទស្ស បមាទស្សច បហានត្ថំ តំតំបយោជនមរិយាទំវា បដិកូលលក្ខណំវា ធាតុមត្តលក្ខណំវា បរិគ្គហណ បច្ចវេក្ខនវសេន បវត្តំ បច្ចយសេវនេ បដិសង្ខាញាណំ **បច្ចយ សន្និស្សិតសីលំ**នាម។ បរិសុជ្ឈតីតិ បរិសុទ្ធិ។ បរិសុទ្ធិឯវ បារិសុទ្ធិ។ សា ឯវ សីលន្តិ សមាសោ។ ចត្តារិ បារិសុទ្ធិសីលានីតិ **ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ**។ ចិត្តវិសុទ្ធីតិ ឯត្ថ ចិត្តសទ្ទេន សមាធិ និទ្ទិដ្ឋោតិ វុត្តំ **ទុវិធោបិសមាធិ ចិត្តវិសុទ្ធិ**នាមាតិ។ **លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋាន វសេនា**តិ ឯត្ថ ធម្មានំ បច្ចត្តសភាវោ លក្ខណំនាម។ អគ្គិស្ស ឧណ្ហត្តំ វិយ។ តេន សភាវេន សាធេតព្ពំ កិច្ចំវា សាធនបច្ចយា បដិលទ្ធគុណសង្ខាតា សម្បត្តិវា រសោនាម។ អគ្គិស្ស បរិវាចនជោតនានិ វិយ។ សា ឯវ សម្បត្តិវា ការិយសង្ខាតំ ផលំវា បច្ចុបដ្ឋានំនាម។ អគ្គិស្ស ធូមោ វិយ។ អត្តនោ ឧប្បត្តិយា អសាធារណបច្ចយសង្ខាតំ អាសន្នការណំ បទដ្ឋានំនាម។ តេសំ វសេន នាមស្សច រូបស្សច បរិគ្គហោ ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា គហណំ នាមរូបវវត្ថានំ **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ**នាម។ ឯត្ថច បរិគ្គហោ ទុវិធោ សង្ខេប បរិគ្គហោ វិត្ថារបរិគ្គហោតិ។ តត្ថ អជ្ឈត្តធម្មេ ទ្វិធា កត្វា ឥទំ នាមមេវ, ន រូបំ។ ឥទំ រូបមេវ, ន នាមំ។ អញ្ញំ នាមំ អញ្ញំ រូបំ។ តទុភយតោច អញ្ញោ អត្តាវា ជីវោវា សត្តោវា បុគ្គលោវា មនុស្សោវា ទេវោវា ព្រហ្មាវា នត្ថីតិ ឯវំ បច្ចក្ខតោ សុទិដ្ឋំ កត្វា បរិគ្គណ្ហនំ សង្ខេបបរិគ្គហោនាម។ ញាណុត្តរិកោហិ បុគ្គលោ ឯត្តកមត្តេនបិ សក្កាយទិដ្ឋិ វិក្ខម្ភេតុំ សក្កោតិ សទ្ធី សញ្ញា ចិត្តវិបល្លាសេហីតិ។ តយោ ហិ វិបល្លាសា។ យថាហ-អនត្តនិ អត្តាតិ សញ្ញាវិបល្លាសោ ចិត្តវិបល្លាសោ ទិដ្ឋិវិបល្លាសោតិ។ តត្ថ សត្ថុសាសនធម្មេ សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតេន សទ្ធាមត្តេនបិ ទិដ្ឋិ វិបល្លាសោ វិក្ខម្ភិតោ ហោតិ។ ឥតរេ បន នាមរូបបរិគ្គហេ កតេយេវ វិក្ខម្ភិតា ហោន្តិ។ យាវច ឯតេ ទ្វេ អវិក្ខម្ភិតា ហោន្តិ។ តាវ នាមរូបបរិគ្គហោច អបរិសុទ្ធោយេវ ហោតិ។ តំមូលិកាច កិលេសធម្មា អវិក្ខម្ភិតា ឯវ ហោន្តីតិ អបិច។ ចតុន្នំ អាហារានំ វសេន ចតុធា, បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ វសេន បញ្ចធា, ឆន្នំ ធាតូនំ វសេន ឆធាតិអាទិនា នយេន នាមរូបំ បរិគ្គហេ តព្ពមេវ។ តត្ថ ឆ ធាតុយោនាម បថវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ អាកាសធាតុ វិញ្ញាណធាតុយោ។ បក្កុសាតិ កុលបុត្តោ ហិ ឥមា ឆ ធាតុយោ បរិគ្គណ្ហិត្វា អនាគាមិផលំ បត្វា ចបិត្វា សុទ្ធាវាសេសុ និព្ពត្តោតិ។ យត្តកេ វា បន ធម្មេ បរិគ្គណ្ហន្តោ អត្តា មេតិ បវត្តមានេ សញ្ញាចិត្តទិដ្ឋិ វិបល្លាសេ វិក្ខម្ភេតុំ សក្កោតិ។ តត្តកាបិ បរិគ្គហេតព្ពា យេវាតិ។ ឥមស្មឹ បន សង្គហបករណេ យោ យោ ចិត្តចេតសិកវិភាគោ រូបវិភាគោច ហេដ្ឋា វុត្តោ។ តស្ស សព្ពស្ស វសេន នាមរូបស្ស បរិគ្គណ្ហនំ វិត្ថារបរិគ្គហោនាម។ អយំបន អាទិកម្មិកានំ អវិសយោ។ បដិវិទ្ធចតុសច្ចានំ បន អាភិធម្មិកត្ថេរានំ ឯវ វិសយោតិ វេទិតព្ពោ។ នាមរូបំ បរិគ្គណ្ហន្តស្ស បន នាមរូប មត្តតោ ឧទ្ធំ អញ្ញស្ស កស្សចិ អភាវទស្សនតោច សរីរព្ភន្តរេ ជីវសញ្ញិតោ អត្តា អត្ថិ។ សោ ករោតិ, សោ បដិសំវេទេតិ, សំសរតិ, សន្ធាវតីតិ ឯវំ បវត្តា ទិដ្ឋិ បហីយតិ។ សុទ្ធេ នាមេ ឯវវារូបេ ឯវវា បុគ្គលសត្តក្រិយសញ្ញិតានំ វោហារព្យាបារានំ សព្ពសោ អភាវទស្សនតោ តទុភយសំយោគេឯវ តេសំ លព្ភមានតាទស្សនតោច តទុភយំវា ឯកមេកំវា ឧទ្ទិស្ស អត្តាតិ បវត្តា ទិដ្ឋិ បហីយតិ។ អត្តា ជីវោ សត្តោ បុគ្គលោ មនុស្សោ ទេវោ ព្រហ្មាតិ ឯវមាទីសុ វោហារេសុច វោហារ មត្តេ អដ្ឋត្វា អត្តានាម ឯកន្តតោ អត្ថិ ជីវោនាម ឯកន្តតោ អត្ថីតិអាទិនា តទត្ថាភិនិវេសវសេន អតិធាវនញ្ច បហីយតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តទត្ថាភិនិវេសោតិច អត្តានាម អត្ថិ ជីវោនាម អត្ថីតិអាទិនា ទឡ្ហតរំ អភិនិវេសោ។ អតិធាវនន្តិ នាមរូបំ អត្តាតិអាទិនា គហណំ។

បច្ចយបរិគ្គហោតិ ឯត្ថបិ ទុវិធោ បច្ចយបរិគ្គហោ សង្ខេបតោ វិត្ថារតោ ចាតិ។ តត្ថ វត្ថារម្មណវសេន នាមស្ស

ចិត្តោតុកាហារវសេន រូបស្ស អវិជ្ជាតណ្ហុបាទានកម្មវសេន តទុភយស្សច បច្ចយំ បរិគ្គណ្ហន្តោ សង្ខេបតោ បរិគ្គណ្ហាតិនាម។ ហេដ្ឋា បច្ចយសង្គហេ វិភត្តេហិ បដិច្ចសមុប្បាទនយ បដ្ឋាននយេហិ បរិគ្គណ្ហន្តោ វិត្ថារតោ បរិគ្គណ្ហាតិនាម។ ឯត្ថបិ បដ្ឋាននយេន បរិគ្គហោ អាទិកម្មិកានំ អវិសយោឯវ។ បច្ចយំ បរិគ្គណ្ហន្តស្សបន យថាវវត្ថិតស្ស សព្ពស្ស នាមរូបស្ស សព្ពសោ បច្ចយាយត្តវុត្តិកតាទស្សនតោ អហេតុកទិដ្ឋិ បហីយតិ។ អត្តនោ អនុរូបបច្ចយសាមគ្គិយា វិនា អញ្ញថា បវត្តិយា អទស្សនតោ ឥស្សរនិម្មាន កាលនិម្មានាទិកា វិសមហេតុទិដ្ឋិច បហីយតិ។ ហេតុសម្ភារបច្ចយេហិ កម្មប្បវត្តិយា វិបាកប្បវត្តិយាច អញ្ញស្ស កម្មការកស្សវា វិបាក វេទកស្សវា កត្តនោ អភាវទស្សនតោ ការក វេទក ទិដ្ឋិ បហីយតិ។ អនមតគ្គេច សំសារេ តីសុ អទ្ធាសុ ហេតុផល បរំបរាវសេន កេវលស្ស នាមរូបមត្តស្សេវ បវត្តិទស្សនតោ អហោសី នុខោ អហមតីតមទ្ធានន្តិ ឯវមាទិកាយ បុគ្គលសត្ត វិសយាយ សោឡសវិធាយ កង្ខាយច អតិក្កមោ ហោតិ។ សភាវធម្មបវត្តិយាច សុដ្ឋុ ទិដ្ឋាយ ទេសនាធម្មស្ស សុធម្មតា ទស្សនតោ ពុទ្ធសុពុទ្ធតញ្ច ទិស្វា សត្ថរិ កង្ខតិ ធម្មេ កង្ខតីតិអាទិនយបវត្តា អដ្ឋវិធាបិ កង្ខា បហីយតីតិ។ លោកុត្តរធម្មានំ សង្ខតានំបិ សតំ អសម្មសនុបគត្តា **តេភូមកសង្ខារេសូតិ** វុត្តំ។ អនុសយសម្ភូហនត្ថញ្ច សម្មសនន្តិ កត្វា យត្ថ កាមរាគាទយោ អនុសយា អនុសេន្តិ។ តេយេវ ធម្មា សម្មសនារហា ហោន្តីតិ វុត្តំ តេភូមកសង្ខារេសូតិ។ ឥមស្ស ច បទស្ស លក្ខណត្តយំ សម្មសន្តស្សាតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។
អតីតាទិភេទភិន្នេសូតិ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នជ្ឈត្តពហិទ្ធាទីហិ ឯកាទសហិ ភេទេហិ ភិន្នេសុ។ **ខន្ធាទិនយំអារព្ភា**តិ បដិសម្ភិទាមគ្គេ វិភត្តំ ខន្ធបញ្ចកំ ទ្វារឆក្កំ អារម្មណឆក្កំ វិញ្ញាណឆក្កំ ផស្សឆក្កំ វេទនាឆក្កំ សញ្ញាឆក្កន្តិ ឯវមាទិកំ សម្មសនភូមិវិភាគនយំ អារព្ភ អនុគន្ធា តំនយានុសារេនាតិ អត្ថោ។ តត្ថ បន តេវីសតិយា ធម្មកោដ្ឋាសេសុ យស្ស យោ កោដ្ឋាសោ បាកដោ ហោតិ។ តេន តំ គហេត្វា សម្មសនំ អារភិតព្ពំ។ សក្កោន្តេន បន សព្ពម្បិ គហេត្វា អារភិតព្ពមេវ។ **កលាបវសេនសំខិបិត្វា**តិ ខន្ធបញ្ចកេន យេ រូបំ តាវ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នាទិភេទភិន្នំបិ សមានំ សព្ពំ ឯករូបបិណ្ឌភាវេន សំខិបិត្វា ឯស នយោ វេទនា ទីសុបីតិ។ តត្រាយំ នយោ។ យំកិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំវា ពហិទ្ធាវា ឱឡារិកំវា សុខុមំវា ហីនំវា បណីតំវា យំ ទូរេ សន្តិកេវា។ សព្ពំ រូបំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន អនត្តា អសារកដ្ឋេន។ យាកាចិ វេទនា។ល។ យាកាចិ សញ្ញា។ល។ យេកេចិ សង្ខារា។ល។ យំកិញ្ចិ វិញ្ញាណំ។ល។ សព្ពំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន។ ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន អនត្តា អសារកដ្ឋេនាតិ។ ឯត្ថច សព្ពំ រូបំ។ល។ សព្ពំ វិញ្ញាណន្តិ គហណមេវ កលាបវសេន សង្ខិបនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។
អនិច្ចំខយដ្ឋេនាតិ ឯត្ថ រូបំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន។ វេទនា អនិច្ចា។ សញ្ញា អនិច្ចា។ សង្ខារា អនិច្ចា។ វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេនាតិអាទិនា នយេន សម្មសិតព្ពធម្មបរិគ្គហេន សហេវ សម្មសនំ កាតព្ពំ។ ឥតរថា សម្មសនំ ន រុហតិ។ តទត្ថស្ស បន បាកដត្ថា ឥធ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេនាតិអាទិនា សម្មសនបទមេវ ថេរេន គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ រូបំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេនាតិ តំតំរូបំ ញាណេន ទឡ្ហំ គហេត្វា អយំ បថវីធាតុ អនិច្ចា ខយដ្ឋេន។ អយំ អាបោធាតុ អនិច្ចា ខយដ្ឋេនាតិអាទិនា សម្មសនំ កាតព្ពំ។ តត្ថ ឥមស្មឹ កាយេ សព្ពំ ថទ្ធក្រិយាមត្តំ បថវីនាម។ សាច ក្រិយា សីតុណ្ហបរិវត្តិយាវា បរិវត្តតិ។ នានាហារបរិវត្តិយា វា នានាចិត្តបរិវត្តិយាវា នានិរិយាបថបរិវត្តិយាវា នានា កាយិកក្រិយា បរិវត្តិយាវា បរិវត្តតិ។ នានាសន្តតិ សង្កន្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ នវនវាសុ ក្រិយាសន្តតីសុ បាតុភោន្តីសុ បុព្ពបុព្ពក្រិយាសន្តតិយោ នស្សន្តិ។ យស្មាច សន្តតិ នាម ធម្មតោ វិសុំ នត្ថិ, តស្មា នវនវសន្តតីនំ បាតុភាវោនាម នវនវក្រិយានំ ឧប្បត្តិឯវ។ បុព្ពបុព្ពសន្តតីនំ នស្សនំនាម បុព្ពបុព្ព ក្រិយានំ ភិជ្ជនមេវាតិ។ ឯវំ អត្តនោ កាយេ នានាថទ្ធក្រិយានំ បរិវត្តី បស្សន្តោ បថវីធាតុយា ខយវយំ បស្សតិ។ តញ្ច បស្សន្តោ តំ សហជាតានំ រូបានំ ខយវយំ បស្សតិយេវ។ អាបោ នាម អាពន្ធនក្រិយាមត្តំ។ តេជោនាម សីតក្រិយាមត្តំ ឧណ្ហក្រិយាមត្តញ្ច។ វាយោនាម វិត្ថម្ភនក្រិយាមត្តំ។ ឥមាច ក្រិយា ខណេ ខណេ បរិវត្តន្តិយេវ។ ឥមាសញ្ច, វិសុំ វិសុំ សន្តតិបរិវត្តី បស្សន្តោ អាបាទីនំ តំសហជាតរូបានញ្ច ខយវយំ បស្សតិ។ សន្តតិបរិវត្តី បន ពហិទ្ធា ចក្ខុនា ទិស្វា ជានាតិ, សរីរព្ភន្តរេ បន កាយសំផស្សេន ជានាតិ។ សន្តតិសរីរភូតានំ បន ធាតូនំ ខយវយំ ញាណេនឯវ បស្សតិ។ តស្មា អត្តនោ សរីរព្ភន្តរេ តំតំសន្តតិ បរិវត្តី ញត្វាវា តថា តថា កប្បេត្វា វា រូបធាតូនំ អនិច្ចត្តំ ញាណេន សុទិដ្ឋំ កត្វា បុនប្បុនំ សម្មសិតព្ពំ។ សេសខន្ធេសុបិ តំតំសន្តតិនានាត្តំ ញត្វា វេទនាទីនំ ខយវយំ សុទិដ្ឋំ កត្វា សម្មសនំ កាតព្ពន្តិ។ **ភយដ្ឋេនា**តិ ភាយិតព្ពដ្ឋេន។ យញ្ហិ អនិច្ចំ ហោតិ។ ខណមត្តេបិ វិបរិណាមធម្មំ។ តំ ឯកន្តេន ភាយិតព្ពមេវ។ កស្មា, តញ្ហិ យោ អភាយិត្វា វិស្សាសំ ករោតិ។ ឯតំ មេតិ អត្តនោ អង្គំ កត្វា បរិហរតិ។ តំ អបរិយន្តេហិ អនេកសហស្សេហិ អភិសង្ខរណទុក្ខេហិវា វិបរិណាមទុក្ខេហិវា អភិណ្ហំ បីឡេតិ។ ពាធតិ។ ឥតិ នានាទុក្ខធម្មេហិ អភិណ្ហំ សម្បដិបីឡនសភាវត្តា ឯកន្តេន ភាយិតព្ពដ្ឋេន ទុក្ខំ នាមាតិ។ អត្តបដិបក្ខត្តា អនត្តា។ យោ ហិ ឥតោ ឧទ្ធំ មយ្ហំ អព្ភន្តរិមតរោនាម នត្ថីតិ ឯវំ បរមជ្ឈត្តភាវេន បរិគ្គហិតោ ហោតិ។ សោ អត្តាតិ វុច្ចតិ។ កតមោ បន តថាបរិគ្គហិ តព្ពោតិ។ យោ អត្តនោ វសេ សព្ពសោ វត្តតិ។ យថា វុត្តេហិ អភិសង្ខរណកិច្ចេហិ វិនា កេវលំ អត្តនោ ឆន្ទេនវា វសេនវា អជ្ឈាសយេនវា អាណាវិធានេនវា និច្ចំ អវិរជ្ឈមានោ បវត្តតិ។ សោ តថា បរិគ្គហេតព្ពោតិ។ តថារូបោ ឯវ ហិ ធម្មោ និច្ចំ សុខកាមានំ ទុក្ខបដិកូលានំ សត្តានំ អត្តកិច្ចំ ករោតិ នាមាតិ។ យោ បន និច្ចំ សុខកាមានំ តេសំ យថាបវត្តំ សុខំ វិទ្ធំសេតិ វិកិរេតិ។ ទុក្ខបដិកូលានំ តេសំ អភិសង្ខរណាទិ មូលកំ នានាទុក្ខំ ជនេតិ វឌ្ឍេតិ។ សោ អត្តបដិបក្ខោឯវ

ហោតិ។ ឥទញ្ច រូបំ ឯទិសមេវ ហោតិ។ ឥតិ អត្តកិច្ចស្ស អករណតោ អត្តបដិបក្ខកិច្ចស្ស ករណតោច រូបំ អនត្តានាមាតិ។ កស្មា បនេតំ អត្តនោ វសេ នវត្តតិ អត្តកិច្ចំ ន ករោតិ អត្តបដិបក្ខកិច្ចំ ករោតីតិ អាហ **អសារកដ្ឋេនា**តិ។ តត្ថ សារោនាម បច្ចយសាមគ្គិយា វិនា កេវលំ អជ្ឈាសយមត្តេន ឧប្បជ្ជិតុំវា ឧប្បជ្ជិត្វាច បច្ចយុបត្ថម្ភេន វិនា យទិច្ឆកំ បតិដ្ឋាតុំ វា សមត្ថភាវសង្ខាតោ ថាមពលវិសេសោ វុច្ចតិ។ រូបំ បន សយំបិ ឯវ រូបោ សារោនាម ន ហោតិ។ នច ឯវរូបេន សារេន យុត្តន្តិ។ នហិ តស្ស បច្ចយសាមគ្គិយា វិនា ឧប្បជ្ជិតុំវា ឧប្បជ្ជិត្វាបិ បច្ចយុបត្ថម្ភេន វិនា ខណមត្តំបិ បតិដ្ឋាតុំវា ថាមោវា ពលំវា អត្ថិ។ យញ្ច អត្តនោ ថាមេន ពលេន វិនា កេវលំ បច្ចយសាមគ្គិ ពលេនេវ ឧប្បជ្ជតិ។ បច្ចយុបត្ថម្ភេនេវ បតិដ្ឋាតិ។ តំ អនេក សហស្សានិ បច្ចយាភិសង្ខរណទុក្ខានិ ជនេត្វា ឯកន្តេន និច្ចំ អត្តបដិបក្ខកិច្ចំ ករោតិ, បីឡេតិ, ពាធតិយេវាតិ។ ឯសនយោ វេទនា អនិច្ចា ខយដ្ឋេនាតិអាទីសុ។ ឥតិ លក្ខណត្តយំ សម្ម សន្តស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ **អទ្ធានវសេនា**តិ ឯកេកភវបរិច្ឆិន្នស្ស បវត្តកាលស្ស វសេន។ នហិ ភវន្តរេ ឧប្បន្នំ ខន្ធបញ្ចកំ អញ្ញំ ភវន្តរំ គច្ឆតិ។ តស្មិំ តស្មិំ ភវេឯវ អសេសំ និរុជ្ឈតីតិ។ អបិច, ឯកស្មិំ ភវេបិ តិណ្ណំ វយានំ មន្ទាទីនំ ទសន្នំ ទសកានំ សំវច្ឆរឧតុ មាស បក្ខតិថិ អហោរត្តិ យាម បហារាទីនញ្ច វសេន អទ្ធានភេទោ យោជេតព្ពោ។ **សន្តតិវសេនា**តិ សភាគេក សន្តានវសេន បវត្តមានាយ រូបសន្តតិយាវា អរូប សន្តតិយាវា វសេន។ **ខណវសេនា**តិ រូបារូបធម្មានំ អាយុ បរិមាណសង្ខាតស្ស ខណស្ស វសេន។ ឯត្ថច ខណវសេន សម្មសនំនាម សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ ឯវ វិសយោ សិយា, ន សាវកានំ។ នហិ តេ ឯវំ បរិត្តកេ ខណេ ឧប្បាទំវា និរោធំវា សម្បាបុណិតុំ សក្កោន្តីតិ។ តស្មា អទ្ធាសន្តតិវសេន សម្មសនមេវ ឥធា ធិប្បេតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **លក្ខណត្តយំសម្មសន្តស្សា**តិ តេសុ តេភូមក សង្ខារេសុ ធម្មេសុ តិលក្ខណានិ អារោបេត្វា តេ ធម្មេ បុនប្បុនំ អាមសន្តស្ស បរិមជ្ជន្តស្ស។ តេសំ ធម្មានំ អនិច្ច ជាតិកតំវា ទុក្ខ ជាតិកតំវា អនត្តជាតិកតំវា ញាណេ សុដ្ឋុ បាកដំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ។ វិសេសតោ បន ឥមស្មិំ ញាណេ អនិច្ច លក្ខណទស្សនមេវ បធានំ។ តស្មិំ ទិដ្ឋេយេវ ឥតរានិ កមេន ទិដ្ឋានិ ហោន្តិ។ អទិដ្ឋេច អទិដ្ឋានីតិ។ តស្មា អាទិតោ អនិច្ចលក្ខណស្សេវ សុដ្ឋុ បាកដភាវោ អធិប្បេតោតិ។ **តេស្វេវា**តិ តេភូមកសង្ខារេសុ ឯវ។ **បច្ចយវសេនា**តិ រូបក្ខន្ធេ តាវ អវិជ្ជាតណ្ហុបាទានកម្មាហារសង្ខាតានំ បច្ចយានំ វសេន។ វេទនាសញ្ញាសង្ខារេសុ បន អាហារដ្ឋានេ ផស្សោ វត្តព្ពោ។ វិញ្ញាណេច នាមរូបំ។ តត្រាយំ នយោ។ អតីតានន្តរភវេ អវិជ្ជាតណ្ហុបាទាន កម្មេសុ អប្បហីនវសេន សមុទិតេសុ ឥមស្មិំ ភវេ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ រូបសន្តតិយោ វេទនាសញ្ញាសង្ខារ វិញ្ញាណ សន្តតិយោច សមុទេន្តិ។ យាវ មរណកាលា ខណេ ខណេ នានាកលាបវសេន ឧទេន្តិ បសវន្តិ។ តេសុ បន តស្មិំ ភវេ ឯវ បហីនវសេន និរុទ្ធេសុ តា រូបារូបសន្តតិយោ និរុជ្ឈន្តិ។ ភវន្តរេ បុន អនុប្បាទសង្ខាតំ និរោធំ បាបុណន្តិ។ ឯត្ថ បន យថា ឧទកេ សតិ មច្ឆានាម ហោន្តិ, អសតិ ន ហោន្តិ។ ឯវំ កម្មជេសុ នាមរូបេសុ សតិ ឥតរានិ នាមរូបានិ ហោន្តិ។ អសតិ ន ហោន្តីតិ ឥតរានិ សព្ពានិ កម្មជេសុ សង្គហេត្វា កម្មវសេន ឧទយព្ពយ វិធានំ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ អវិជ្ជាតណ្ហុបាទានកម្មបច្ចយានំ វសេន បញ្ចក្ខន្ធស្ស ឧទយព្ពយបវត្តិ ហោតីតិ។ កម្មវសេន បន ឥមស្មិំ ភវេ សមុទេន្តានិបិ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ខណេ ខណេ កពឡីការាហារូបត្ថម្ភំ លទ្ធា ឯវ យថា បវត្តរូបសន្តតិយោ អនុពន្ធ មានា នវនវា រូបសន្តតិយោ សមុទេន្តិ។ អលទ្ធា បន និរុជ្ឈន្តិ។ តំ សន្តតិយំ បុន អនុប្បាទសង្ខាតំ ឯកភវនិរោធំ បាបុណន្តិ, យថា បវត្តសន្តតិយោ វា ឆិជ្ជន្តិ ភិជ្ជន្តិ អន្តរធាយន្តីតិ។

វេទនាសញ្ញាសង្ខារា បន ពហិទ្ធា អារម្មណេសុ អាបាតាគតេសុ អារម្មណសម្ផស្សំ លទ្ធាឯវ ឆទ្វារិកា កុសលា កុសលវិបាក ក្រិយភូតា សមុទេន្តិ។ នវនវា សន្តតិយោ បាតុភវន្តិ។ អលទ្ធា បន និរុជ្ឈន្តិ។ សន្តតី ន យដេន្តិ។ វិញ្ញាណំច សហជាត នាមេច វត្ថុរូបេច បវត្តមានេឯវ បវត្តតិ។ និវត្តមានេ និវត្តតីតិ។ **ខណវសេនា**តិ វុត្តប្បការេ បច្ចយេ អនបេក្ខិត្វា កេវលំ នាមរូបានំ បវត្តិក្ខណវសេន។ ខណសទ្ទេន ចេត្ថ សម្មសនញ្ញាណេ វុត្តរូប សន្តតិ នាមសន្តតិយោបិ គហេតព្ពា។ នហិ សាវកានំ ញាណំ ខណវសេន នាមរូបានំ ឧទយំវា វយំ វា សម្បាបុណិតុំ សក្កោតីតិ។ យថា បន រត្តន្ធការេ អន្តោ លេណេ មហន្តោ តមោខន្ធោ ជាយតិ។ ទីបំ ជាលេន្តស្ស បន ទីបោភាសោ ឯកក្ខណេ ឯវ សកលំ អន្តោលេណំ ផរមានោ ឧទេតិ។ តមោខន្ធោ វេតិ។ អាលោកស្ស ឧទយោ ហោតិ។ តមោខន្ធស្ស វយោ។ បុន ទីបេ និព្ពាបិយមានេ តមោខន្ធស្ស ឧទយោ ហោតិ។ អាលោកស្ស វយោ។ ឯវ មេវំ សរីរេ នានាឧតុវសេនវា នានាហារវសេនវា នានាចិត្ត វសេនវា នានិរិយាបថវសេនវា នានាបយោគវសេនវា ឧទយបក្ខានំ វយបក្ខានញ្ច នានាសន្តតីនំ ឧទយញ្ច ឧទយតោ វយញ្ច វយតោ សុទិដ្ឋំ កត្វា សមនុបស្សន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឯវំ សមនុបស្សន្តស្ស បន អារទ្ធវិបស្សកភាវំ បត្តស្ស ឧទយព្ពយ ញាណេ តិក្ខេ សូរេ វហន្តេ ទសវិធា វិបស្សនុបក្កិលេសសង្ខាតា បារិបន្ថកធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តេ ទស្សេតុំ ឱភាសោតិអាទិគាថ មាហ។ តត្ថ **ឱភាសោ**តិ វិបស្សនា ចិត្តសមុដ្ឋិតោ សរីរោភាសោ។ **បីតី**តិ វិបស្សនាចិត្តសម្បយុត្តា បញ្ចវិធា បីតិ។ **បស្សទ្ធី**តិ ទុវិធាបស្សទ្ធិ។ **អធិមោក្ខោ**តិ សទ្ធាធិមោក្ខោ។ **បគ្គហោ**តិ វីរិយំ។ **សុខ**ន្តិ សោមនស្សំ។ **ញាណ**ន្តិ វិបស្សនា ញាណំ។ **ឧបដ្ឋាន**ន្តិ សតិ។ **ឧបេក្ខា**តិ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា ចេវ អាវជ្ជនុបេក្ខា ច។ **និកន្តី**តិ ឱភាសាទីហិ សហ វិបស្សនាយ អាលយំ កុរុមានា សុខុមា តណ្ហា។ អយមេវ បន ឯកន្តតោ វិបស្សនុបក្កិលេសោ ហោតិ។ ឱភាសាទយោ បន តស្សា វត្ថុភូតត្តា ឧបក្កិលេសាតិ វុត្តា។ តេសុ ហិ ឧប្បជ្ជមានេសុ ន វត មេ ឥតោ បុព្ពេ ឯវ

រូបោ ឱភាសោ ឧប្បន្នបុព្វោ។ ឯវរូបា បីតិ។បេ។ ឧបេក្ខា ឧប្បន្នបុព្វា អទ្ធា មគ្គំ បត្តោស្មិ។ ផលំ បត្តោស្មីតិ ឯវំ អស្សាទសហិតា អមគ្គេ មគ្គសញ្ញា អផលេ ផលសញ្ញា ឧប្បជ្ជតិ។ តទា កោចិ អព្យត្តោ យោគាវចរោ កម្មដ្ឋានំ វិស្សជ្ជេត្វា អធិមានវសេន វិក្ខិបន្តោ វិចរតីតិ។ ព្យត្តោ បន តាវទេវ សតី បដិលភិត្វា ឥទានិ មម ឯតេសុ ឱភាសាទីសុ ឯតំ មម ឯសោ ហ មស្មិ ឯសោ មេ អត្តាតិ ចិត្តស្ស និកាមនាការោ បញ្ញាយតិ។ នច លោកុត្តរធម្មោនាម វត្ថុទិសស្ស និកាមនស្ស វត្ថុ។ អទ្ធា មម សំកិលេសធម្មោ ឧប្បន្នោ។ សោ វឌ្ឍមានោ មំ និយ្យានមុខតោ បាតេត្វា វដ្ដមុខេ យោជេស្សតិ។ ហន្ទ តេស្វេវ លក្ខណត្តយំ អារោបេត្វា និកន្តិំ សោធេត្វា យថាបវត្តំ វិបស្សនាវីថិំ បដិបាទេស្សាមីតិ តេ ឱភាសាទយោ ឯវំ តាវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ អយំ មេ ឱភាសោ អនិច្ចោ ខយដ្ឋេន ទុក្ខោ ភយដ្ឋេន អនត្តា អសារកដ្ឋេនាតិអាទិនា សម្មសតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ តេ ឱភាសាទិកេ វិបស្សនាយ ឧបក្កិលេសភូតេ បរិបន្ថធម្មេ បរិគ្គណ្ហិត្វា តប្បរិគ្គហវសេន តេសុ និកន្តិំ បរិយាទិយិត្វា ឋិតស្ស ឧប្បន្នំ មគ្គាមគ្គលក្ខណវវត្ថានញាណំ មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិនាម។ អមគ្គេសុ ឱភាសាទីសុ មគ្គសញ្ញាមលតោ យថា វុត្តនិកន្តិមលតោច វិសុទ្ធត្តា។ តញ្ហិ ញាណំ តេសុ និកន្តិយាបិ វិក្ខម្ភិតាយ ឯវំ ឱភាសាទិបដិពន្ធតោ សុដ្ឋុ បរិសុទ្ធំនាម ហោតីតិ។

[២៤៥] វិភាវនិយំ បន

អនិច្ចាទិវសេន ឱភាសាទិ បដិពន្ធបរិគ្គហំ វិសុំ អវត្វា មគ្គាមគ្គជាននមត្តេនេវ មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិនាម វុត្តា។ សា អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។

តថា បរិបន្ថវិមុត្តស្សាតិ តថា បរិគ្គហេត្វា តតោ វិបស្សនុបក្កិលេសបរិបន្ថតោ វិមុត្តស្ស **យាវានុលោមា**តិ យាវអនុលោមញាណា។ តិលក្ខណំ អារោបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **វិបស្សនាបរិបាកំអាគម្មា**តិ សង្ខារុបេក្ខាភាវំ បត្វា តិវិធ វិមោក្ខមុខភាវប្បត្តិយាចេវ សត្តអរិយបុគ្គលវិភាគស្ស បច្ចយ ភាវប្បត្តិយាច វិបស្សនាញាណស្ស បរិបាកំ អាគម្ម បដិច្ច។ ឥទានិ អប្បនា ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ វត្តព្ពក្ខណេតិ សម្ពន្ធោ។ **អប្បនា** តិច សោតាបត្តិមគ្គអប្បនា។ **ទ្វេតីណិវិបស្សនាចិត្តានី**តិ តិក្ខបញ្ញស្ស ទ្វេ វិបស្សនាចិត្តានិ។ មន្ទបញ្ញស្ស តីណិ វិបស្សនាចិត្តានិ។ **យំកិញ្ចី**តិ តីសុ លក្ខណេសុ អញ្ញតរំ យំកិញ្ចិ។ **យាសិខាបត្តាសានុលោមាសង្ខារុបេក្ខា**តិ មត្ថកបត្តា អនុលោមញាណសហិតា យា សង្ខារុបេក្ខា អត្ថិ។ សា វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនាតិច វុច្ចតីតិ យោជនា។ សង្ខារុបេក្ខាញាណំ អនុលោមញាណន្តិ ឥមានិ ទ្វេ ញាណានិ វុដ្ឋានគាមិនិ វិបស្សនានាមាតិ វុច្ចន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទំ បន បរិបាកគតវិបស្សនាទស្សនវចនំ។ ឯត្ថច **វុដ្ឋាន**ន្តិ មគ្គោ វុច្ចតិ។ សោ ហិ វិបស្សនាញាណស្ស អារម្មណភូត សង្ខារនិមិត្តតោវា សយំ សំយោជនវត្ថុភាវតោវា វុដ្ឋាតិ។ តំ សមង្គិបុគ្គលំវា បុថុជ្ជនភាវតោ សមុទយបហានវសេន វដ្ដ បវត្តតោច វុដ្ឋាបេតិ។ តស្មា វុដ្ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ អវស្សំ វុដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ ឯតាយាតិ វុដ្ឋានគាមិនីតិ ឯវំ ទ្វិន្នំ ញាណានំ វុដ្ឋាន គាមិនិភាវោ វេទិតព្វោ។ **តតោបរ**ន្តិ ទ្វិន្នំវា តិណ្ណំវា វិបស្សនា ចិត្តានំ បវត្តិយា បរំ **និព្ពានំ អាលម្ពិត្វា**តិ មគ្គស្ស អាវជ្ជនដ្ឋានិយំ ហុត្វា តស្ស បុរេចរភាវេន និព្ពានមេវ អារម្មណំ កត្វា។ តតោ យេវច តំ វិបស្សនានាមំ នលភតីតិ។ **បុថុជ្ជន គោត្តមភិភវន្ត**ន្តិ ឯតេន គោត្តំ ភវតិ អភិភវតីតិ **គោត្រភុ**។ គោត្តន្តិ ចេត្ថ បរិបុណ្ណ កិលេស សមាយោគេន អនរិយភាវសង្ខាតា បុថុជ្ជនជាតិ វុច្ចតីតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ **អរិយ គោត្តមភិសម្ភោន្តញ្ញា**តិ ឯតេន គោត្តំ ភវតិ បាបុណាតីតិ គោត្រភុ។ គោត្តន្តិច តំតំ កិលេស វិសុទ្ធភាវ សង្ខាតា អរិយជាតិ វុច្ចតីតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។ មគ្គោ អប្បនា វីថិំ ឱតរតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ទុក្ខសច្ចំបរិជានន្តោ**តិ តេភូមក ធម្មានំ ឯកន្តទុក្ខភាវំ បរិច្ឆិជ្ជ ជានន្តោ។ បរិជាននញ្ចេត្ថ តេសំ ទុក្ខភាវ បដិច្ឆាទកស្ស សម្មោហស្ស បហានមេវ ទដ្ឋព្វំ។ **សមុទយ សច្ចំបជហន្តោ**តិ អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ អនុសយភាវេន បវត្តមានំ តណ្ហាសង្ខាតំ សមុទយសច្ចំ ឯកទេសេនវា អនវសេសេនវា អបច្ឆាវត្តិកំ កត្វា បជហន្តោ។ **និរោធសច្ចំសច្ឆិករោន្តោ**តិ ចក្ខុមា វិយ នភមជ្ឈេ វិរោចមានំ ចន្ទមណ្ឌលំ អត្តនោ សន្តានេ ឯកទេសស្សវា សកលស្សវា កិលេស វដ្ដស្សវា អាយតិំ ភាវិនោ វិបាកវដ្ដស្សវា អត្តនោ សន្តានេ បុន អនុប្បាទធម្មភាបត្តិវសេន និរោធសង្ខាតំ និព្ពានំ បច្ចក្ខំ ករោន្តោ។ **មគ្គសច្ចំភាវនាវសេនា**តិ ឥតោ បុព្វេ អនមតគ្គេ សំសារេ អនុប្បន្នបុព្ពស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គសច្ចស្ស ឧប្បាទនសង្ខាតាយ ភាវនាយ វសេន។ មគ្គចេតនាយ បន អានន្តរិកផលត្តា តង្ខណេ អបនីតត្តិកេ បទេសេ បុន ឧទកំ អាសិញ្ចិត្វា និព្ពាបេន្តោ វិយ មគ្គានុកូលបវត្តិវសេន ទុក្ខបរិជាននាទីនិ ចត្តារិ កិច្ចានិ អនុកុព្ពន្តានិ តតោបរំ ទ្វេវា តីណិវា ផលចិត្តានិ បវត្តន្តិ។ តតោបរំ ភវង្គបាតោ ហោតីតិ ទស្សេតុំ **តតោបរ**ន្តិអាទិមាហ។ យថា បន បសាទចក្ខុនាវា ទិព្ពចក្ខុនាវា កិញ្ចិរូបំ បស្សន្តស្ស តានិ ចក្ខូនិ តំ រូបំ បច្ចក្ខំ កត្វា បច្ឆា តស្ស បុគ្គលស្សបិ បច្ចក្ខតោ បាតុភូតំ កត្វា និរុជ្ឈន្តិ។ ន តាវ តេសំ ឧប្បត្តិក្ខណេ តំ រូបំ តស្ស អហំ ឥទំនាម បស្សាមីតិ បាកដំ ហោតិ។ បច្ឆា បន បច្ចវេក្ខន វារេសុ បវត្តមានេសុឯវ តំរូបំ តទនុពន្ធាច នានា ការា តស្ស បាតុភូតា ហោន្តិ។ ឯវមេវំ ឥធបិ បច្ចវេក្ខនវារេសុ បវត្តមានេសុឯវ និព្ពានញ្ច តទនុពន្ធានិ មគ្គផលាទីនិច បាតុភវន្តីតិ វុត្តំ **បុនភវង្គំ។បេ។ បវត្តន្តី**តិ។ ឥទានិ បច្ចវេក្ខនញាណស្ស ភូមិ ទស្សេតុំ **មគ្គំផលញ្ចនិព្ពាន**ន្តិអាទិគាថ មាហ។ តត្ថ **បណ្ឌិតោ**តិ អរិយាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ផលដ្ឋោ។ **ហីនេ**តិ បហីនេ។

សេសេតិ អបហីនេ ឧបរិមគ្គវជ្ឈេ។ ឥមានិ បន ទ្វេ បហីនាវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខនានិ កេសញ្ចិ ជីវិតសមសីសិបុគ្គលានំ កិលេស វិភាគេសុ អកោវិទានញ្ច នលព្ភន្តីតិ វុត្តំ **បច្ចវេក្ខតិវានវា**តិ។ ឯត្ថច វិសុទ្ធិមគ្គេ តាវ សព្ពបថមំ មគ្គបច្ចវេក្ខនំ វុត្តំ។ តតោ ផលបច្ចវេក្ខនំ។ តតោ បហីនកិលេសបច្ចវេក្ខនំ។ តតោ អវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខនំ។ អវសានេ និព្ពានបច្ចវេក្ខនំ វុត្តំ។ បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋកថាយំ បន សព្ពបថមំ កិលេសបច្ចវេក្ខនំ អធិប្បេតំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ បច្ចវេក្ខនេសុ បឋមំ កិលេសបច្ចវេក្ខនំ ហោតិ។ តតោ មគ្គផលនិព្ពានបច្ចវេក្ខនានីតិ។ តំ បន បាឡិយំ បច្ចវេក្ខន ញាណស្ស និទ្ទេសតោ បុព្ពេ បឋមំ ឆិន្នមនុបស្សនេ បញ្ញាវិមុត្តិ ញាណន្តិ ឯវំ វិសុំ វិមុត្តិញាណស្ស អាគតត្តា វុត្តំ។ តត្ថ ឆិន្នន្តិ តេន តេន មគ្គេន សមុច្ឆិន្នំ កិលេសជាតន្តិ អត្ថោ។ បាឡិ អនុសារេន វុច្ចមានេ បន បឋមំ បហីនំ កិលេសានំ បច្ចវេក្ខនំ។ តតោ បច្ចេកំ មគ្គង្គពោជ្ឈង្គាទីនំ បច្ចវេក្ខនំ។ តតោ តេសំ អារម្មណភូតស្ស និព្ពានស្ស បច្ចវេក្ខនំ។ តតោ ផលធម្មានំ បច្ចវេក្ខនំ។ តតោ តេសំ អារម្មណភូតស្ស និព្ពានស្ស បច្ចវេក្ខនន្តិ វត្តព្ពំ ហោតិ។ បាឡិយញ្ហិ បច្ចវេក្ខនញាណនិទ្ទេសេ និព្ពានំ មគ្គវារេបិ ផលវារេបិ ទ្វិក្ខត្តុំ អាគតន្តិ។ ឥតិ និព្ពានបច្ចវេក្ខនំ នាម ឥតរេសំ បច្ចវេក្ខនានំ អាទិម្ហិវា មជ្ឈេ អន្តរន្តរាវា អវសានេវា យត្ថកត្ថចិ បវត្តតីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ តថា កិលេសបច្ចវេក្ខនំបិ មគ្គផលបច្ចវេក្ខនានំ អាទិម្ហិវា បច្ឆាវាតិ។ ឯវញ្ហិ សតិ មគ្គំ ផលញ្ច និព្ពានន្តិ អយំ គាថាបិ អវិរុទ្ធា ហោតីតិ។ ឯវញ្ច កត្វា អធិមាន និទ្ទេសដ្ឋកថាសុ សោ ហិ មគ្គផលនិព្ពាន បហីន កិលេសា វសិដ្ឋកិលេស បច្ចវេក្ខនេន សញ្ជាតសោមនស្សោ អរិយគុណបដិវេធេ និក្កង្ខោតិ វុត្តំ។ ឯត្ថច សោតាបន្នស្ស បញ្ច បច្ចវេក្ខនានិ ហោន្តិ។ តថា សកទាគាមិស្ស បញ្ច។ អនាគាមិស្ស បញ្ច។ អរហតោ បន អវសិដ្ឋកិលេសោនាម នត្ថីតិ ចត្តារីតិ ឯកូនវីសតិ បច្ចវេក្ខនានិ ហោន្តីតិ។ ឥទញ្ច បរិបុណ្ណ វសេន លព្ភមានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អបរិបុណ្ណំបិ បន ហោតិយេវ។ តថា ហិ ចូឡទុក្ខក្ខន្ធ សុត្តអដ្ឋកថាយំ សា បន ន សព្ពេសំ បរិបុណ្ណា ហោតិ។ ឯកោ ហិ បហីនកិលេសមេវ បច្ចវេក្ខតិ។ ឯកោ អវសិដ្ឋកិលេសមេវ។ ឯកោ មគ្គមេវ។ ឯកោ ផលមេវ។ ឯកោនិព្ពានមេវ។ ឥមាសុ បន បញ្ចសុបច្ចវេក្ខនាសុ ឯកំវាទ្វេវា នោ លទ្ធុំ នវដ្ដតីតិ វុត្តំ។ ឯវំ ឆព្ពិសុទ្ធិកមេន ភាវេតព្ពោ ចតុព្ពិធោ មគ្គោ ញាណទស្សនវិសុទ្ធិនាម វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ មគ្គសទ្ទេន ចេត្ថ ចតុព្ពិធំ មគ្គញាណំ តទនុកូលបវត្តិវសេន ផលញាណញ្ច គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯត្ថា**តិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានេ។ **តត្ថា**តិ តេសុ អនុបស្សនា មគ្គផលេសុ។ អភិនិវិសនំ អភិនិវេសោ។ ហេដ្ឋា សិលាបថវិយំ និខាតសិនេរុបាទស្ស វិយ អជ្ឈត្តខន្ធេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា បវត្តីតិ អត្ថោ។ អត្តា ឥតិ អភិនិវេសោ អត្តាភិនិវេសោ។ តំ **អត្តាភិនិវេសំ។ មុញ្ចន្តី**តិ អជ្ឈត្តធម្មានំ កេវលំ បច្ចយាយត្ត វុត្តិតាយ ខណភង្គស្សេវ អទិដ្ឋត្តា សោ អភិនិវេសោ បវត្តតិ។ តស្មា តំ ទ្វយំ សុទិដ្ឋំ កត្វា រូបំ អនត្តា វេទនា អនត្តាតិអាទិនា បុនប្បុនំ សមនុបស្សនាវសេន តំ អភិនិវេសំ វិមោចយមានាតិ អត្ថោ។ **វិមោក្ខមុខំ ហោតិ**, សុញ្ញតវិមោក្ខ សង្ខាតស្ស មគ្គស្ស ផលស្សេវ បវេសនទ្វារភូតត្តា, **វិបល្លាស និមិត្ត**ន្តិ វិបរីតវសេន អាសនំ ឧបគមនំ បវត្តនំវា វិបល្លាសោ។ អនិច្ចេ និច្ចន្តិ ឧបគមនំ បវត្តនំវាតិ អត្ថោ។ សោ ឯវ កិលេ សុប្បត្តិយា អាសន្នការណត្តា និមិត្តន្តិ វិបល្លាស និមិត្តំ។ **មុញ្ចន្តី**តិ អជ្ឈត្តធម្មានំ ខណភង្គស្ស អទិដ្ឋត្តា តំនិមិត្តំ ហោតីតិ តេសំ ខណភង្គំ សុទិដ្ឋំ កត្វា រូបំ អនិច្ចំ វេទនា អនិច្ចាតិអាទិនា បុនប្បុនំ សមនុបស្សនាវសេន តំនិមិត្តំ វិមោចយមានាតិ អត្ថោ។ **តណ្ហាបណិធិ**ន្តិ តណ្ហាឯវ អភិសង្គវសេន អារម្មណេ ចិត្តស្ស បណិទហនតោ ទឡ្ហំ ថបនតោ បណិធីតិ តណ្ហាបណិធិ។ តំតណ្ហា បណិធឹ។ **មុញ្ចន្តី**តិ អជ្ឈត្តធម្មានំ មហាអាទីនវរាសិភាវស្ស អទិដ្ឋត្តា សោបណិធិ ហោតីតិ តេសំ មហាអាទីនវរាសិភាវំ សុទិដ្ឋំ កត្វា រូបំទុក្ខំ វេទនាទុក្ខាតិអាទិនា បុនប្បុនំ សមនុបស្សនាវសេន តំបណិធឹ វិមោចយមានាតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯតា វិមោក្ខមុខភូតា តិស្សោ អនុបស្សនា ឯវំ វិសេស នាមិកា ហោន្តិ។ តស្មា។ យស្មា សង្ខារេសុ សុញ្ញតទស្សនវសេន អត្ថសិទ្ធិនាម កេវលំ អត្តាភិនិវេសភូតស្ស ទិដ្ឋិគាហស្ស បដិបក្ខភូតស្ស ញាណស្សេវ អានុភាវោ ហោតិ, តស្មា តថា សមនុបស្សិត្វា វិមុញ្ចន្តស្ស វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ សហជាតញាណ កិច្ចេន នាមំ លភតីតិ វុត្តំ **យទិវុដ្ឋាន។ល។ សុញ្ញតោវិមោក្ខោ នាមហោតិមគ្គោ**តិ។ អនិច្ច ទស្សនវសេន អត្ថសិទ្ធិនាម និមិត្តាតិ និវេសភូតស្ស មានគាហស្ស បដិបក្ខភូតាយ សទ្ធាយបិ អានុភាវោ។ តស្មា តថា សមនុបស្សិត្វា វិមុច្ចន្តស្ស វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ សហជាតសទ្ធា កិច្ចេន នាមំ លភតីតិ វុត្តំ **យទិ អនិច្ចតោ។ល។ អនិមិត្តោ វិមោក្ខោនាមា**តិ។ ទុក្ខទស្សនវសេន អត្ថសិទ្ធិនាម បណិធិសង្ខាត តណ្ហាគាហ បដិបក្ខភូតស្ស សមាធិស្សបិ អានុភាវោ។ តស្មា តថា សមនុបស្សិត្វា វិមុច្ចន្តស្ស វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ សហជាត សមាធិកិច្ចេន នាមំ លភតីតិ វុត្តំ។ **យទិ ទុក្ខតោ។ ល។ អប្បណិហិតោ វិមោក្ខោនាមា**តិ។ វុត្តញ្ចេតំ បដិសម្ភិទា មគ្គេ អនិច្ចតោ មនសិករោតោ សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ។ ទុក្ខតោ មនសិករោតោ សមាធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ។ អនត្តតោ មនសិករោតោ បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតីតិ។ មគ្គេ បន តិណ្ណំ ធម្មានំ កិច្ចវិសេសោនាម វិបស្សនាគមនវសេនេវ សិទ្ធោតិ វុត្តំ **មគ្គោ។ ល។ នាមានិ លភតី**តិ។ តត្ថ សុញ្ញតវិមោក្ខេន វិមុត្តោ អរិយសាវកោ សោតាបត្តិមគ្គក្ខណេ ធម្មានុសារីនាម ហោតិ។ មជ្ឈេ ឆសុ មគ្គផលក្ខណេសុ ទិដ្ឋិប្បត្តោ នាម។ អរហត្តផលក្ខណេ បញ្ញាវិមុត្តោនាម។ អនិមិត្តវិមោក្ខេន វិមុត្តោ សោតាបត្តិមគ្គក្ខណេ សទ្ធានុសារីនាម។ ឧបរិ សត្តសុ ឋានេសុ សទ្ធាវិមុត្តោនាម។ អបណិហិតវិមោក្ខេន វិមុត្តោ បន អដ្ឋសុបិ ឋានេសុ កាយសក្ខិនាម។ សោយេវ អរូបជ្ឈានំ បាទកំ កត្វា វិមុត្តោ អរហត្តផលេ ឋិតោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ នាមាតិ ឯត្តាវតា យំ ហេដ្ឋា

វុត្តំ វិបស្សនាបរិបាកមាគម្មាតិ សង្ខារុបេក្ខាភាវំ បត្វា តិវិធវិមោក្ខមុខភាវប្បត្តិយាថេវ សត្តអរិយបុគ្គល វិភាគស្ស បច្ចយភាវប្បត្តិយាច វិបស្សនាញាណស្ស បរិបាកំ អាគម្ម បដិច្ចាតិ។ តំ សរូបតោ និទ្ទិដ្ឋំ ហោតីតិ។ មគ្គវីថិយំ ផលញ្ច មគ្គាគមន វសេន តថា តីណិ នាមានិ លភតីតិ យោជនា។ **យថាវុត្តនយេន វិបស្សន្តាន**ន្តិ យទិ អនត្តតោ វិបស្សតីតិអាទិនា វុត្តប្បការនយេន វិបស្សន្តានំ ចតុន្នំ ផលដ្ឋានំ បុគ្គលានំ។ **យថាសកំផល**ន្តិ សោតាបន្នស្ស សោតាបត្តិផលំ។ សកទាគាមិស្ស សកទាគាមិផលន្តិអាទិនា នយេន អត្តនោ អត្តនោ សន្តកភូតំ យំ យំ ផលំ វិបស្សនាគមន វសេនេវ សុញ្ញតាទិវិមោក្ខោតិច វុច្ចតិ។ នមគ្គាគមនវសេនាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថច វិបស្សនាគមន វសេន មគ្គស្ស អនិមិត្ត នាមលាភោនាម សុត្តន្តិកបរិយាយេន វុត្តោ។ អភិធម្មេ បន អនិមិត្តោ នាមមគ្គោ នអាគតោ។ នហិ សោ និប្បរិយាយតោ អនិមិត្តោនាម ហោតិ។ ហីន បណីតាទិវសេន វិភាគារហស្ស សង្ខារនិមិត្តស្ស សព្ភាវតោ។ តេនេវ ហិស្ស ទុក្ខបដិបទា ទន្ធា ភិញ្ញាទិវសេនវា ឆារមិធម្មានំ បរិត្តមហន្តាទិវសេនវា ហីន បណីត បណីតតរ បណីតតម វិភាគោ សន្ទិស្សតីតិ។ អដ្ឋកថាយំ បន អនិច្ចានុបស្សនា សង្ខារេសុ និច្ចនិមិត្តំ វិធមនវសេន បវត្តត្តា អនិមិត្តានុបស្សនានាម សមានាបិ សយំ សង្ខារនិមិត្តេ បរិយាបន្នត្តា ឯកន្តេន អត្តនោនាមំ មគ្គស្ស ទាតុំ នសក្កោតិ។ តស្មា មគ្គោ អភិធម្ម បរិយាយេន អនិមិត្តនាមំ នលភតីតិ វុត្តំ។ សុត្តន្តិកបរិយាយេន បន យថា បថវីកសិណារម្មណំ ឈានំ បថវីកសិណន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ សុញ្ញតាទិនាមំ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តានិ មគ្គផលានិបិ អារម្មណវសេនបិ សុញ្ញតាទិនាមំ លភន្តិ។ អារម្មណករណវសេន បន សម្បយោគវសេនវា បលិពោធករាច និមិត្តករាច បណិធិករាច រាគាទយោ កិលេសធម្មា តេសុ នត្ថិ។ តស្មា តានិ អញ្ញំ អាគមនំវា អារម្មណំវា អនបេក្ខិត្វា អត្តនោ សភាវេនបិ សុញ្ញតាទិនាមំ លភន្តីតិ ទស្សេតុំ **អារម្មណវសេនា**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សរសវសេនា**តិ អត្តនោ សភាវេន។ **នាមត្តយ**ន្តិ សុញ្ញតាទិ នាមត្តិកំ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពាសុ មគ្គវីថិ ផលសមាបត្តិវីថីសុ។ **សព្ពេសំបី**តិ សព្ពេសំបិ មគ្គផលានំ។ **សមមេវា**តិ សមានមេវ។ សទិសមេវ។ **ឯត្ថុបនា**តិ ឯតេសុ បន យថាវុត្តេសុ មគ្គផលេសុ។ យស្មា សព្ពាទិដ្ឋិយោច សោឡសវិធា វិចិកិច្ឆាច អត្តទិដ្ឋិមូលិកា ឯវ ហោន្តិ។ អត្តទិដ្ឋិយា និរុទ្ធាយ និរុជ្ឈន្តិ សព្ពានិច អបាយគាមិ កម្មានិនាម អត្តទិដ្ឋិយា សតិយាឯវ វិបច្ចន្តិ។ អសតិយា ន វិបច្ចន្តិ។ ទិដ្ឋសច្ចានញ្ច សា ទិដ្ឋិ សព្ពសោ បហីនា ហោតិ។ តស្មា **សោតាបត្តិមគ្គំ។ល។ បហីនាបាយ គមនោ**តិ វុត្តំ។ អបាយំ គច្ឆន្តិ ឯតេហីតិ អបាយគមនានិ។ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាវិប្បយុត្តា អកុសលធម្មាចេវ បុព្ពេកតទុច្ចរិតកម្មានិច។ បហីនានិ អបាយ គមនានិ ឯតស្សាតិ បហីនាបាយគមនោ។ បដិវិទ្ធចតុសច្ចានំ បហីនអត្តទិដ្ឋីនំ ពោធិបក្ខិយធម្មា ឯកន្តេន ឧបរូបរិ វឌ្ឍនបក្ខេ ឋិតា ហោន្តិ។ កិលេសធម្មា បន ហាយនបក្ខេ។ តស្មា តេ អនុក្កមេន បរិហាយិត្វា គច្ឆន្តា ឧបរិម កោដិយា សត្តហិ ភវេហិ សព្ពសោ បរិក្ខយំ គច្ឆន្តីតិ វុត្តំ **សត្តក្ខត្តុបរមោសោតាបន្នោនាម ហោតី**តិ, តត្ថ សត្តក្ខត្តុសទ្ទេន សត្តបដិសន្ធិគហណវារា វុច្ចន្តិ។ បរមោតិ ឧក្កំសបរិច្ឆេទោ។ ឥតិ សត្តក្ខត្តុំ បរមោ ឯតស្សាតិ។ សត្តក្ខត្តុបរមោ។ សោ បន ទេវេសុ សត្តក្ខត្តុ បរមោ, មនុស្សេសុ សត្តក្ខត្តុ បរមោ, ឧភយត្ថ សត្តក្ខត្តុ បរមោតិ តិវិធោ ហោតិ។ យថាហ –

កតមោច បុគ្គលោ សត្តក្ខត្តុបរមោ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ, អវិនិបាតធម្មោ និយតោ, សម្ពោធិបរាយនោ, សោ សត្តក្ខត្តុំ ទេវេច មនុស្សេច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សត្តក្ខត្តុ បរមោតិ។

ឯត្ថ ហិ ច សទ្ទោ អនិយមត្ថោ។ ឯតេន យោច ទេវេឯវ សត្តក្ខត្តុំ សំសរតិ។ យោច មនុស្សេឯវ សត្តក្ខត្តុំ សំសរតិ។ យោច ទេវេច មនុស្សេច មិស្សកភវ វសេន សត្តក្ខត្តុំ សំសរតិ។ តិវិធោ បេសោ សត្តក្ខត្តុ បរមោ នាមាតិ ទស្សេតិ។ អដ្ឋកថាយំ បន មិស្សកភវ វសេនស្ស អត្ថោ វុត្តោ។ ឯត្ថច យស្មា មហគ្គតជ្ឈានស្សច ឧបរិមគ្គ វិបស្សនា យច អានុភាវំ អនបេក្ខិត្វា កេវលំ ឥមស្ស មគ្គស្ស អានុភាវគតិយា ឯវ សត្តក្ខត្តុបរមោ នាម វុត្តោ។ សោច បាឡិយំ កតមេសំ បញ្ចន្នំ ឥធ និដ្ឋា។ សត្តក្ខត្តុបរមស្ស កោលំ កោលស្ស ឯកពីជិស្ស សកទាគាមិស្ស យោច ទិដ្ឋេវធម្មេ អរហាតិ វុត្តត្តា កាមភវេឯវ ឈានរហិតោ សុក្ខវិបស្សកោវា បរិហីនជ្ឈានោវា ទដ្ឋព្ពោ។ តេនេវច បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋ កថាយំ តយោបិ ឥមេ សោតាបន្នា កាមភវវសេន វុត្តា។ រូបារូបភវេ បន ពហុកាបិ បដិសន្ធិយោ គណ្ហន្តីតិ វុត្តំ។ អង្គុត្តរដ្ឋកថាយញ្ច អដ្ឋមំ ភវន្តិ កាមភវេ អដ្ឋមំ បដិសន្ធិន្តិ វុត្តំ។ តស្មា យេ កាមភវេយេវ សត្តវារតោ ឱរំវា ទិដ្ឋធម្មេ យេវវា ឧបរិមគ្គំ គណ្ហន្តិ។ តេសំ តថារូបោ បវត្តិវិសេសោ ឧបរិ មគ្គ វិបស្សនាពលេន សិទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាសុ ឧបរិ តិណ្ណំ មគ្គានំ វិបស្សនា និយាមេតីតិ វុត្តំ។ យេ បន ទិដ្ឋធម្មេវា សក្កអនាថបិណ្ឌិកវិសាខាទយោ វិយ សត្តសុ ភវេសុ យត្ថកត្ថចិ ភវេវា ឈានំ ឧប្បាទេត្វា ព្រហ្ម លោកំ គច្ឆន្តិ។ យេច ព្រហ្មលោកេយេវ សោតាបត្តិមគ្គំ លភិត្វា តត្ថេវ បរិនិព្ពាយន្តិ។ តេសំ តថារូបោ បវត្តិ វិសេសោ មហគ្គតជ្ឈានពលេន សិទ្ធោតិ។ យស្មាច បាឡិយំ សត្តក្ខត្តុំ ទេវេចាតិ ឯតេន កាមភវេ សត្ត ឱបបាតិក បដិសន្ធិយោ ទស្សេតិ។ សត្តក្ខត្តុំ មនុស្សេចាតិ ឯតេន សត្ត គព្ភសេយ្យកបដិសន្ធិយោ ទស្សេតីតិ ឧភយេន ចុទ្ទស បដិសន្ធិយោ ទស្សិតា ហោន្តិ។ តស្មា តេន បរិយាយេន លព្ភមានេ ចុទ្ទសភវេ សន្ធាយ សក្ក បញ្ហសុត្តេ –

ឥតោ សត្ត តតោ សត្ត, សំសរានិ ចតុទ្ទសាតិ វុត្តំ។ តថា អង្គុត្តរេច តិកនិបាតេ សចេ ឧទាយិ អានន្ទោ អវិតរាគោ កាលំ ករេយ្យ, តេន ចិត្តបសាទេន សត្តក្ខត្តុំ ទេវេសុ ទេវរជ្ជំ ករេយ្យ។ សត្តក្ខត្តុំ ឥមស្មិំយេវ ជម្ពុទីបេ មហារជ្ជំ ករេយ្យ។ អបិច ឧទាយិ អានន្ទោ ទិដ្ឋេវធម្មេ បរិនិព្ពា យិស្សតីតិ វុត្តំ។ កេចិ បន ឥមេហិ សុត្តបទេហិ សត្តក្ខត្តុ បរមស្ស សោតាបន្នស្ស កាមភវេ ចុទ្ទស បដិសន្ធិយោ ឥច្ឆន្តិ។ មហាវគ្គសំយុត្តដីកាយញ្ច កេចិ បន កាមភវេ សត្តក្ខត្តុំឯវ ឧប្បជ្ជតិ, ន តតោ ឧទ្ធន្តិ វទន្តិ។ តំ វីមំសិតព្ពន្តិ វុត្តំ។ វិភង្គេ បន តត្ថ តត្ថ អដ្ឋាន សុត្តេសុច អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ អដ្ឋមំ ភវំ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិច, អង្គុត្តរេ ឆក្កនិបាតេ អភព្ពោ ទិដ្ឋសម្បន្នោ បុគ្គលោ អដ្ឋមំ ភវំ និព្ពត្តេតុន្តិ ច, មហានិទ្ទេសេ អជិតបញ្ហេ សោតាបត្តិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស, និរោធេន សត្តភវេ ឋបេត្វា អនមតគ្គេសំសារេ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ។ វូបសមន្តិ។ អត្ថំ គច្ឆន្តិ។ បដិបស្សម្ភន្តីតិច, ឯវំ ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តត្តា យថា វុត្តនយេនេវ តេសំ សុត្តបទានំ អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ។ **រាគទោសមោហាន**ន្តិ កាមរាគស្ស ទោសស្ស តទេកដ្ឋមោហស្សច។ **តនុករត្តា**តិ យថា សោតាបន្នសន្តានេ ឧប្បជ្ជន្តា ធម្មិកេសុ កាមវត្ថូសុ ពលវន្តា ហុត្វា ឧប្បជ្ជន្តិ។ យតោ តេសំ មេថុនវត្ថុសមាយោគោបិ បវត្តតិ, តថា ឧប្បជ្ជិតុំ អសមត្ថេ កត្វា សំលិខនវសេន តនុករណតោ។ អធិច្ចុប្បត្តិវសេនច បរិយុដ្ឋានមន្ទតាវសេនច តនុកភាវំ សាធនតោតិ អត្ថោ។ តត្ថ អធិច្ចុប្បត្តិវសេនាតិ កទាចិ ចិរេន ឧប្បត្តិវសេន។ **បរិយុដ្ឋានមន្ទតាយា**តិ ចិរេន ឧប្បជ្ជន្តានំបិ មន្ទតរំ បរិយុដ្ឋានវសេន។ មហាសិវត្ថេរេន បន តេសំបិ មេថុនវត្ថុ សមាយោគោ ឥច្ឆិតោ។ សោ មហាដ្ឋកថាយំ បដិក្ខិត្តោ។ យញ្ច ឆក្កនិបាតេ មិគាសាលវត្ថុម្ហិ អព្រហ្មចារិនោបិ ឥសិទត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស សកទាគាមិត្តំ ភគវតា ព្យាកតំ, តំបិ តស្ស អាសន្នមរណកាលេ អធិគមវសេន ព្យាកតន្តិ វេទិតព្ពំ។ សកឹទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ត្វា អាគមនតោ សកទាគាមីនាម ហោតីតិ យោជនា។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា បឋមបរិច្ឆេទេ វុត្តមេវ។ **អរហត្តំភាវេត្វា**តិ អរហត្តមគ្គំ ភាវេត្វាខីណា ចត្តារោ អាសវា យស្សាតិ **ខីណាសវោ**។ ទក្ខិណា វុច្ចតិ កម្មញ្ច កម្មផលញ្ច សទ្ទហិត្វា អាយតឹ ផលបដិលាភត្ថាយ ទិន្នទានំ។ ទក្ខន្តិ វឌ្ឍន្តិ សត្តា ឯតាយាតិ កត្វា។ តាយ បន ទក្ខិណាយ វិបត្តិករានំ កិលេសានំ សព្ពសោ អភាវតោ សម្បត្តិករានញ្ច សីលក្ខន្ធាទិគុណានំ សព្ពសោ បរិបុណ្ណត្តា ទក្ខិណេយ្យេសុ អគ្គោ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា តំទក្ខិណំ បដិគ្គហិតុំ អរហតីតិ **អគ្គទក្ខិណេយ្យោ។ បុគ្គលភេទោ**តិ ចតុន្នំ ផលដ្ឋបុគ្គលានំ សង្ខេបភេទោ។ វិត្ថារភេទោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ, អដ្ឋកថាសុ តាវ ចតុវីសតិ សោតាបន្នា, ទ្វាទស សកទាគាមិនោ, អដ្ឋចត្តាលីស អនាគាមិនោ, ទ្វាទស អរហន្តោតិ ផលដ្ឋានំ ឆន្នវុតិភេទោ វុត្តោ។ តត្ថ សទ្ធាធិមុត្តោ បញ្ញាធិមុត្តោតិ ទ្វេ សោតាបន្នា ហោន្តិ។ តេ ឯកពីជី កោលំកោលោ សត្តក្ខត្តុបរមោចាតិ តីហិ គុណិតា ឆ។ បុន ចតូហិ បដិបទាហិ គុណិតា ចតុវីសតិ ហោន្តិ។ តិវិធ វិមោក្ខចតុបដិបទានំ បន ភេទេន ទ្វាទស សកទាគាមិនោ ទ្វាទស អរហន្តោច ហោន្តិ។ អនាគាមិនោ បន អវិហេសុ តាវ តយោ អន្តរាបរិនិព្ពាយិនោ, ឯកោ ឧបហច្ច បរិនិព្ពាយី, ឯកោ ឧទ្ធំ សោតោ អកនិដ្ឋគាមីតិ បញ្ច។ តេយេវ សសង្ខារបរិនិព្ពាយី អសង្ខារបរិនិព្ពាយីចាតិ ទ្វីហិ គុណិតា ទស។ តថា អតប្បេសុ ទស្សេសុទស្សីសុ តិចត្តាលីស ហោន្តិ។ អកនិដ្ឋេ បន ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមីនាម នត្ថីតិ ចត្តារោ សសង្ខារបរិនិព្ពាយិនោ ចត្តារោ អសង្ខារបរិនិព្ពាយិនោតិ អដ្ឋាតិ។ សព្ពេ អដ្ឋចត្តាលីស ហោន្តីតិ។ សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ បន ទ្វាទស សោតាបន្នា, ទ្វាទស សកទាគាមិនោ, ចតុវីសតិ អនាគាមិនោ, ទ្វេ អរហន្តោ, ចត្តារោ មគ្គដ្ឋាតិ ចតុបញ្ញាស ហោន្តិ។ តេយេវ សទ្ធាធុរ បញ្ញាធុរ វសេន ទ្វីហិ គុណិតា អដ្ឋសតំ បុគ្គលា ហោន្តីតិ អាគតោ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មឹ បុគ្គលភេទេ។ **សព្ពេសំបី**តិ ចតុន្នំ ផលដ្ឋានំបិ សាធារណាវ។ ន និរោធសមាបត្តិ វិយ ឯកច្ចានំឯវ សាធារណាតិ អធិប្បាយោ។ អតិវិយ មមាយិតស្ស អភិនិទ្ធិ តស្ស អជ្ឈោសិតស្ស អត្តនោ ចិត្តសន្តានស្ស អបវត្តិករណំ នាម ពហលរាគវិមុត្តានំឯវ សិជ្ឈតីតិ វុត្តំ, **អនាគាមីនញ្ចេវ អរហន្តានញ្ចលព្ភតី**តិ។ តេសំបិ អដ្ឋសមាបត្តិលាភីនំ កាមរូបភវគតានញ្ចេវ ឥធ គហណំ ទដ្ឋព្ពំ។ កស្មា, អាទិតោ បដ្ឋាយ អនុបុព្ពនិរោធពលេនេវ គន្តព្ពត្តា។ តេនាហ តត្ថាតិអាទិ។ តត្រាយំ វិធិ, បឋមជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ តត្ថ គតេ សង្ខារេ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតិ។ តតោ ទុតិយជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ តត្ថគតេ សង្ខារេ តថេវ វិបស្សតិ។ តតោ តតិយំ ឈានំ។ តតោ ចតុត្ថំ ឈានំ។ តតោ បញ្ចមំ ឈានំ។ តតោ អាកាសានញ្ចាយតនំ។ តតោ វិញ្ញាណញ្ចា យតនំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ តត្ថគតេ សង្ខារេ តថេវ វិបស្សតិ។ តតោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ នានាពទ្ធអវិកោបនំ សង្ឃបតិមាននំ សត្ថុបក្កោសនំ អទ្ធាន បរិច្ឆេទោតិ ឥមំ ចតុព្ពិធំ បុព្ពកិច្ចំ ករោតិ។ តតោ នេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជតិ។ ឯកំវា ទ្វេវា ចិត្តវារេ អតិក្កមិត្វា អចិត្តកោ ហោតិ **និរោធំ ផុសតី**តិ។ **តត្ថតត្ថេវា**តិ តតោ តតោ ឈានតោ តស្មឹ តស្មឹ វុដ្ឋិតកាលេឯវ។ **វិបស្សន្តោ**តិ និរោធស្ស សមថ វិបស្សនា យុគនន្ធពលេនេវ បត្តព្ពត្តា វិបស្សនាពលេនបិ ចិត្តសន្តានស្ស សណ្ហសុខុមភាវា បាទនត្ថំ ឥទំ បឋមជ្ឈានំ អនិច្ចន្តិអាទិនា នយេន វិបស្សន្តោ។ **យាវអាកិញ្ចញ្ញាយតនំគន្ត្វា**តិ យាវ អាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈានំ, តាវ សមាបជ្ជនវុដ្ឋានវិបស្សនាវសេន គន្ត្វា។ អាវជ្ជនាធិដ្ឋាន បច្ចវេក្ខនានិបេត្ថ ឥច្ឆិតព្ពានិយេវ។ តេនេវ ហិ បដិសម្ភិទាមគ្គេ បញ្ចវិធា វសិយោ និរោធបរិកម្មេសុ វុត្តាតិ។ **តតោបរ**ន្តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនជ្ឈានគតេ សង្ខារេវិបស្សនានន្តរំ, អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ អធិដ្ឋេយ្យំ។ អត្តនោ សរីរាពទ្ធេ បរិក្ខារេ ឋបេត្វា នានាពទ្ធានិ ចិវរាទីនិ បរិក្ខារានិ អគ្គិអាទិនា បរិស្សយេន

មាវិនស្សន្តូតិវា, ឯកសីមាយំ សង្ឃកម្មេ ករិយមានេ សង្ឃោ មំ បភិមានេស្សតិ, តទា វុដ្ឋហាមីតិវា, សត្ថា មំ កេនចិការណេន បក្កោសា បេស្សតិ, តទា វុដ្ឋហាមីតិវា អធិដ្ឋានកិច្ចំ។ **អាទិសទ្ទេន** និរោធព្ភន្តរេឯវ មរណំ នុខោ មេ ភវិស្សតីតិ ឯវំ បវត្តោ អទ្ធាន បរិច្ឆេទោ គហិតោ។ **ទ្វិន្នំ។ល។ វោច្ឆិជ្ជតិចិត្តសន្តតិ** តទត្ថាយ អាទិតោ បដ្ឋាយ តថារូបស្ស បយោគវិសេសស្ស សុដ្ឋុ កតត្តា។ **តតោ**តិ តស្មឹ កាលេ។ អនាគាមិនោ អនាគាមិ ផលចិត្តំ និរុជ្ឈនំបិ និប្បរិកម្មំបីតិ អធិប្បាយោ។ តថាហិ អាទិតោ បដ្ឋាយ បុនប្បុនំ បវត្តិតំ វិបស្សនាបរិកម្មមេវ តស្ស បរិកម្មដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ ន វិសុំ អាសន្នបរិកម្មំ នាម អត្ថីតិ។ **បច្ចវេក្ខន**ន្តិ ផលបច្ចវេក្ខនំ។ ឯវំ ទុវិធំ កម្មដ្ឋាននយំ និទ្ទិសិត្វា ឥទានិ យទត្ថំ សោ និទ្ទិសីយតិ, តទត្ថេ សោតុជនេ និយោជេន្តោ **ភាវេ តព្ពន្តិ** គាថមាហ។ តត្ថ បដិបជ្ជិតព្ពាតិ បដិបត្តិ។ បដិបជ្ជន្តិវា ឯតាយ ឧបរុបរិ វិសេសន្តិ បដិបត្តិ។ សីលាទិធម្មោ។ រសីយតិ និរាមិសសុខានុភវនវសេន អនុភវីយតីតិ រសោ។ ឈានមគ្គ ផលភូតោ អធិគមធម្មោ។ អរហត្ត ផលមេវវា។ តទុភយំ បដិច្ច ឧប្បន្នបីតិសោមនស្សមេវវា។ បដិបត្តិយា រសោ បដិបត្តិ រសោ។ សោឯវ អស្សាទិតព្ពដ្ឋេន អស្សាទោ ចាតិ **បដិបត្តិ រសស្សាទោ**។ សាសនេ បដិបត្តិរសស្សាទំ បត្ថយន្តេន ភិក្ខុនា ឥច្ចេវំ មយា និទ្ទិដ្ឋំ ឧត្តមំ ភាវនាទ្វយំ ភាវេតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។

ឥតិ បរមត្ថទីបនិយានាម អភិធម្មត្ថសង្គហស្ស

ចតុត្ថវណ្ណនាយ កម្មដ្ឋានសង្គហស្ស

បរមត្ថទិបនា និដ្ឋិតា។

និគម បរមត្ថទីបនី

១៧២. ចារិត្តេន កុលាចារេន សោភិតេ ញាតិ មិត្ត ធន ភោគសម្បត្តិយា វិសាលេ កុលេ ឧទយោ វឌ្ឍិយស្ស សោតិ **ចារិត្តសោភិតវិសាលកុលោទយោ**។ តេន។ សទ្ធាយ អភិវុឌ្ឍានំ បរិសុទ្ធានញ្ច អត្តនោ សីលសុតចាគាទិគុណានំ ឧទយោ វឌ្ឍិ ឯតស្មិន្តិ **សទ្ធាភិវុឌ្ឍបរិសុទ្ធគុណោទយោ**។ តេន។ **នម្បវ្ហយេនា**តិ នម្ប នាមកេន ឧបាសកេន។ **បណិធាយា**តិ កុសំ និធាយ ហទយេ ថបេត្វា ឧបាទាយ បដិច្ច។ **បរានុកម្បន្តិ** បរេសំ អត្តនោ មន្ទពុទ្ធីនំ បច្ឆិមជនានំ អនុកម្បំ អនុទយំ ការុញ្ញំ បណិធាយាតិ សម្ពន្ធោ។ **បត្ថិត**ន្តិ អភិយាចិតំ។ **បុញ្ញេន តេន វិបុលេនា**តិ តេន វិបុលេន អភិជម្ភត្ថ សង្គហបករណស្ស ករណបុញ្ញេន។ **តុម្ពូលសោម**ន្តិ ឯវំ នាមកំ វិហារំ។ វុត្តញ្ហិ ខុទ្ទសិក្ខាដីកាយំសីហឡទីបេ តុម្ពូលសោមវិហារេ សង្ឃស្ស បាកវត្តំបិ តាល បណ្ណំ វិក្កិណិត្វា ករីយតិ។ ន ហិ តត្ថ បណ្ណេន អត្ថោ អត្ថិ។ សព្ពេបិ ឥដ្ឋកច្ឆន្នា បាសាទាទយោតិ។ ឯសោ កិរ វិហារោ អាទិតោ អភយគិរិវញ្ញោ អគ្គមហេសិភូតាយ សោមទេវិយា ការាបិតត្តា យាវជ្ជតនាបិ សោមវិហារោត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ តុម្ពូលសទ្ទោ បន វិបុលសទ្ទបរិយាយោ។

អថេត្ថ វត្តតិ សទ្ទោ, តុម្ពូលោ ភេរវោ មហា;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, សិរីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេតិ។

អាទីសុ

វិយ។ សោច វិហារោ សង្ឃិមត្តេហិ មហាបរិវេណេហិ សណ្ឋិតោ ហោតីតិ អតិវិយ វិបុលោ មហន្តោ វិត្ថិណ្ណោ ហោតិ។ តស្មា សោ វិបុលត្តា មហន្តត្តា វិត្ថិណ្ណត្តា តុម្ពូល សោមោតិ វុច្ចតិ។ តំ តុម្ពូលសោមំ។ អត្ថតោ មហាសោមវិហារន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯតេន ថេរោ អត្តនោ អាចរិយវំសស្ស វសន វិហារំ កិត្តេតិ។ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បន នាម រូបបរិច្ឆេទេ កិត្តិតំ។ **ធញ្ញាធិវាស**ន្តិ តស្មឹ វិហារេ អាទិកម្មិកភូត មហិន្ទត្ថេរាទីនំ បុញ្ញវន្តត្ថេរានំ អជ្ឈាវុដ្ឋភូតំ។ ទីបបសាទក មហាមហិន្ទត្ថេរស្ស ហិ វំសេ ជាតត្តា តស្មឹ វិហារេ អាទិកម្មិកភូតោ មហាថេរោបិ មហិន្ទត្ថេរោ នាមាតិ ធាតុវំសេ វុត្តោ។ **ឧទិតោទិត**ន្តិ អតិវិយ ឧទិតំ។ នភមជ្ឈេ បុណ្ណចន្ទមណ្ឌលំ វិយ សកលសីហឡទីបេ អតិវិយ ឧគ្គតន្តិ អត្ថោ។ អរិយមគ្គបញ្ញាវសេន បរិយត្តិវេសារជ្ជាទិ បញ្ញាវសេនវា អវទាតេហិ បរិយោទាតេហិ គុណេហិ សោភិតាតិ **បញ្ញាវទាតគុណសោភិតា**។ តេ ឯវំ លជ្ជីបាបគរហិនោ។ **មញ្ញន្ត្វ**តិ អនុស្សរន្តុ។ **បុញ្ញវិភាវោទយ មង្គលាយា**តិ វិបុលានំ បុញ្ញានំ វឌ្ឍិសង្ខាត មង្គលត្ថាយ។ តត្រាយំ យោជនា, បុញ្ញេន តេន វិបុលេន ធញ្ញាធិវាសំ ឧទិតោទិតំ តុម្ពូលសោម វិហារញ្ច តត្ថ និបាសិនោ មហិន្ទត្ថេរាទិកេ បញ្ញាវទាត គុណសោភិតេ លជ្ជិភូតេ ភិក្ខូច បុញ្ញវិភាវោទយមង្គលាយ អាយុកន្តំ មញ្ញន្តុ បច្ឆិមា ជនាតិ។ អថវា, តំវិហារំ អញ្ញេ បញ្ញាវទាត គុណសោភិត លជ្ជី ភិក្ខូ មញ្ញន្ត្វតិ យោជនា។ ឯតេន ថេរោ បច្ឆិមជនានំ ឆសុ អនុត្តរិយធម្មេសុ អនុស្សតានុត្តរិយសង្ខាតំ បុញ្ញវិសេសញ្ច មយំបិ តាទិសគុណភាគិនោ ភវិស្សាមាតិ ឧស្សាហនុបាយញ្ច បដិបាទេសីតិ។

បរមត្ថទីបនី និគមកថា

ឯត្តាវតាច –

នគរេ **ទីបរង្គ**ម្ហិ, គាមេ តិ នាមកេ;
អដ្ឋសុញ្ញទ្វយេកម្ហិ, សាកេ ជាតេន យា មយា។

មំរ្វាគាមេ អរញ្ញម្ហិ, **លង្ឃតី**តិ វិស្សុតាលយេ;
វសតា មហតោ ភិក្ខុ, គណស្ស ហិតការិនា។

បរមត្ថទីបនីនាម, សង្ខតា សារទស្សិនា;
សារេសីនំ ហិតត្ថាយ, សារាសារវិវេកិនំ។

សុនិដ្ឋិតា អយំ ដីកា, និព្ពុយា និរុបទ្ទវា;
នវបញ្ចទ្វយេកម្ហិ, សាកេ គោមុទសារទេ។

តថា កល្យាណសង្កប្បា, សាធូនំ អមតប្ផលា;
និដ្ឋំ គច្ឆន្តុ សព្ពេបិ, និព្ភយា និរុបទ្ទវា។

យថា លោកម្ហិ ជោតន្តិ, ឧភោ ចន្ទិមសូរិយា;
តថេវ បរមត្ថេសុ, អយំ **បរមត្ថទីបនី**។

បាឡិយត្ថេសុ សា សុភា, **សទ្ទនិរុត្តិទីបនី**;
ឧភោ លោកម្ហិ ជោតន្តុ, សទ្ធម្មោ យាវ តិដ្ឋតីតិ។

តត្ថ នគរេ ទីបរង្គម្ហីតិ ទីបវាសិមហាជនំ រញ្ជេតីតិ ទីបរង្គន្តិ លទ្ធនាមេ នគរេ។ គាមេ នាមកេតិ រោហិតមិគានំ និវាសភូមិតលេ បតិដ្ឋិតត្តា ឯវំនាមកេ មហាគាមេ។ សាកេតិ កលិយុគេ។ យា មយាតិ បរមត្ថទីបនីនាម យាដីកា មយា សង្ខតាតិ សម្ពន្ធោ។ លង្ឃតីតិ វិស្សុតាលយេតិ ឯវំវិស្សុតេ អរញ្ញវិហារេ។ សារេសិនន្តិ សារគវេសីនំ។ សារាសារវិវេកិនន្តិ អយំ សារោ អយំ អសារោតិ ឯវំ សារញ្ច អសារញ្ចវិវេ ចេត្វា ជានិតុំ សមត្ថានំ។ សាកេតិ កលិយុគេ។ កោមុទសារ ទេតិ កុមុទបុប្ផយុត្តេ សរទឧតុ បរិយាបន្នេបច្ឆិ មកត្តិកមាសេ។ អមតប្ផលាតិ និព្ពានបយោជនា។ សុភាតិ អត្ថព្យញ្ជនសម្បត្តិយា សោភណា។ សទ្ធម្មោតិ តិវិធំ សត្ថុសាសនំ វុច្ចតីតិ។

ឥតិ អភិធម្មត្ថសង្គហបករណស្ស ចតុត្ថសំវណ្ណនា

ភូតា បរមត្ថទីបនីនាមា យំដីកា

សព្ពាការេន និដ្ឋិតា។